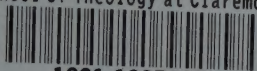
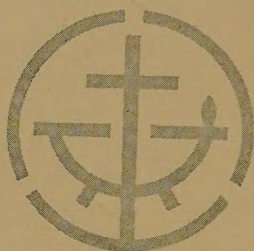

School of Theology at Claremont

1001 1337838

GERMAN

LIBRARY

Southern California
SCHOOL OF THEOLOGY
Claremont, California

Aus der Bibliothek

von

Walter Bauer

geboren 1877
gestorben 1960

5
Linn

Gregorius, Saint, bp. of Nyssa.

GREGORII NYSSENI OPERA

VOLUMEN II

CONTRA EUNOMIUM LIBRUM III
ET REFUTATIONEM CONFESSIO-
NIS EUNOMII
CONTINENS

BEROLINI
APUD WEIDMANNOS
MCMXXI

BR
65
G7
1921
v. 2

CONTRA EUNOMIUM LIBRI

EDIDIT

VERNERUS JAEGER

PARS ALTERA

LIBER III (VULGO III—XII)

REFUTATIO CONFESSIONIS EUNOMII (VULGO LIB. II)

BEROLINI
APUD WEIDMANNOS
MCMXXI

EX STIPE IN HONOREM

UDALRICI DE WILAMOWITZ-MOELLENDORFF

SEXAGENARII

COLLECTA

PROLEGOMENA

Gregorii Nysseni edendi id mihi fuit consilium, ut et verba auctoris quam integerrima recuperarem, quae a quarto saeculo usque ad hunc diem gravi fortuna oppressa iacent, et commodum legentibus circumspectum aperirem, quid libris manu scriptis traditum esset, ut ipsi si vellent iudicare possent. itaque in varietate lectionis adnotanda operam dedi, ut codicum mutua ratio et auctoritas, quantum id fieri posset, ex ipsa mantissa critica perspiceretur. neque tamen hac praevia disceptatione carere potui, nam ea est librorum contra Eunomium condicio, quae ex solis codicibus neque plane emendari neque intellegi possit. quin etiam exemplo esse potest, quantum a vero aberrant, qui in auctoribus antiquis edendis omnes codices in classes certas distribuere student, quibus cognitis more mathematico veras lectiones a falsis dinoscere liceat. nam quamvis ultima ratio muneris recensendi in strenuo mentis acumine et in severa artis grammaticae norma posita sit, tamen quid singulis testibus credendum sit nemo recte iudicabit, quin unde venerint, quibus e fontibus hausti, quantum temporibus et fati immutati sint penitus intellexerit. hanc metam certe non attinget, qui non ultra antiquissimorum codicum terminos progrediatur. codices nostri fere undecimum vel decimum saeculum non excedunt, longorum saeculorum igitur inter eos et auctoris ipsius exemplar hiat intervallum, quod ad textum stabiliendum multo maioris momenti fuisse quam recentiora medii aevi tempora pa-

pyri proximis decenniis repertae nos edocuerunt. sed iam tacent priora illa saecula, ut plerumque ex hac artis regula fructum capere non possimus. velut in poetis tragicis et comicis vel in Platone Aristotele Demosthene multis quidem vestigiis suspicamur longam editionum seriem ab Alexandrinis usque ad antiquissimos codices, qui adhuc servantur, sed tamen ob memoriae penuriam de iis nihil certi assequimur. in christianis scriptoribus res aliter comparata est, quippe quorum iam uberior fluat memoria. ab his proficiscendum est, si quis obscuriorem illorum auctorum condicionem patefacere vult. nam varios memoriae tradendae casus in christianis libris pleniore luce videmus, quos in Platone vel Demosthene vetustas velavit. itaque nobis in Gregorii libris manuscriptis acquiescere non licet, sed codicum nostrorum statum cognitis perturbationibus, quae eum saeculis IV—IX antecesserunt, illustrare necesse est. ac primum de antiquioribus deinceps recensionibus agam, quibus libri contra Eunomium traditi sunt, et ostendam, quo modo codices servati ex iis fluxerint, tum de excerptis nonnulla addam, deinde de editionibus impressis, denique de huius editionis ratione et consilio verba faciam.

DE EDITIONE PROTOTYPO

Paulo ante Basilii Caesarensis obitum (kalendis Januariis anni 379 p. Chr. n.) Eunomii liber editus est, qui inscribebatur Ὑπὲρ τῆς ἀπολογίας ἀπολογία. de qua Gregorius, Basilii frater, c. Eun. l. I § 60 p. 40, 3 hoc dicit: μέλλων γὰρ τὴν Ὑπὲρ τῆς ἀπολογίας ἀπολογίαν συγγράφειν, τὴν καινὴν καὶ παράλογον ταύτην τοῦ λόγου καὶ ἐπιγραφὴν καὶ ὑπόθεσιν, τὴν αἰτίαν λέγει τῆς τοιαύτης παραδοξολογίας οὐχ ἐτέρωθεν ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀντειπόντος αὐτῷ πρὸς τὸν πρότερον γεγενῆσθαι λόγον. ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἦν τῷ λόγῳ Ἀπολογία τὸ ὄνομα. primae Apologiae Eunomii contradixerat Basilii libris tribus, qui Ἀνατρεπτικός inscribuntur, inter annum 361 et 366 editis [cf. F. Diekamp, Byz. Ztschr. 18

(1909) p. 6]. contra Basilii Ἀνατρεπτικόν Eunomius per complures olympiadas (Greg. c. Eun. l. I § 13 p. 24, 5 et l. II § 127 p. 251, 26) alteram Apologiam composuit. prior Apologia servatur etiam nunc plurimis codicibus, quam postea, cum Eunomii fragmenta retractabo, editurus sum — nam editiones quae adhuc exstant sinceram recensionem librorum mss. non praebent, cum ex uno alterove codice promptae sint — altera ad priorem defendendam scripta interiit et ex Gregorii Ἀντιρρητικῷ solo recognoscenda est.

Nam cum Eunomii Ὑπὲρ τῆς ἀπολογίας ἀπολογία sub ipsum tempus, quo Basilius defunctus est, apparuisset, Gregorius non secus ac fratris hexaëmeron libro Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου ad finem perduxit, etiam adversus Eunomium patrociniū Basilii suscepit (cf. l. I § 10 p. 23, 6 sq.) διὰ τε τοὺς γεγραμμένους καὶ τοὺς τῆς φύσεως νόμους. et primum quidem Eunomius duos libros (λόγους, βιβλία) edidit, quos Gregorius vix assequi potuit: tam religiose Eunomiani eos tamquam secretos tuebantur. hinc Gregorius in epistula ad Petrum fratrem, qui tum in Ponto monachorum congregationi praeerat, queritur (Migne 45, 237 A): μόλις ἐπιτυχὼν βραχείας σχολῆς τῇ τε τοῦ σώματος θεραπείᾳ προ(σ)σχεῖν ἡδυνήθην μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀρμενίας ἐπάνοδον καὶ συναγαγεῖν τὰ σχεδάρια τὰ πρὸς Εὐνόμιον κατὰ συμβουλὴν τῆς σῆς συνέσεως ὑπηγορευμένα· ὥστε μοι λοιπὸν εἰς λόγου σύνταξιν ἐναρμοσθῆναι τὸν πόνον καὶ ποκτίον ἥδη γεγενῆσθαι τὸν λόγον. γέγραπται δέ μοι οὐ πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς λόγους· οὐδὲ γὰρ ἐπέτυχον τοσαύτης σχολῆς, τοῦ χρήσαντός μοι τὸ τῆς αἰρέσεως βιβλίον κατὰ πολλὴν ἀπειροκαλίαν εὐθὺς ἀνακαλεσασμένου πρὸς ἑαυτὸν καὶ οὔτε μεταγράψασθαι οὔτε κατὰ σχολὴν ἐνδιατρίψαι ποιήσαντος. ἐν ἡμέραις γὰρ ἑπτακαίδεκα μόναις σχολάσας οὐχ οἷός τε ἤμην ἐν οὕτως ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ πρὸς ἀμφοτέρους ἀρκέσαι τοὺς λόγους. Nyssam redierat medio anno 380 ex Armenia, ubi eum metropolitam Sebastenum episcopi creaverant [cf. Diekamp, Theol. Quartalschrift (1908) p. 384—401]. aestate et autumno anni 380 librum I composuit, qui in

libris mss. inscribitur τῶν ἐκδοθέντων παρὰ Εὐνομίου δύο λόγων μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἀντιρρητικὸς εἰς πρῶτον (sive εἰς τὸν πρότερον). hoc libro ad Petrum misso, qui de eo sententiam ferret, frater Gregorium epistula admonuit, ne opere desisteret, priusquam etiam alterum Eunomii librum refutaret (Migne 45, 241 B): ἐπειδὴ τοίνυν ὁ ἐναρξάμενος ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει, [καί] μὴ ἀποκάμῃς ὑπηρετῶν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος μηδὲ ἡμιτελῇ ποιήσης τὴν ἀριστείαν τῶν κατὰ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ στρατευομένων, ἀλλὰ μίμησαι τὸν γνήσιόν σου πατέρα, ὃς κατὰ τὸν ζηλωτὴν Φινεὲς τῇ μιᾷ πληγῇ τοῦ ἐλέγχου τὸν μαθητὴν τῷ διδασκάλῳ συναπεκέντησεν· οὕτω καὶ σὺ εὐτόνως τῇ χειρὶ τοῦ λόγου δι' ἀμφοτέρων τῶν αἵρετικῶν βιβλίων ὥσον τὴν τοῦ πνεύματος μάχαιραν, ἵνα μὴ τὴν κεφαλὴν συντεθλασμένος ὁ ὄφις κατὰ τὴν οὐρὰν περισπαίρων τοὺς ἀκεραιότερους φοβῇ. τῶν γὰρ πρῶτων τοῦ λόγου ἀναιρεθέντων ἂν τὸ τελευταῖον ἀνεξέταστον ἀφεθῇ, ἰσχύοντινα κατὰ τῆς ἀληθείας ἔχειν παρὰ τοῖς πολλοῖς νομισθῆσεται.

librum πρὸς τὸν Εὐνομίου δεύτερον λόγον — sic in libris mss. inscribitur suo iure, qui in editionibus decimus tertius est liber — Gregorius non multo post edidisse videtur, nam, ut iam Diekamp [Byz. Ztschr. 18 (1909) p. 11] monuit, in concilio Constantinopolitano vere anni 381 Hieronymus (de vir. illustr. 128) 'contra Eunomium libros' sibi et Gregorio Nazianzeno a Nysseno lectos tradit. quot fuerint libri tacet, plus unum vero fuisse certum est. sed cum Eunomius nihil praeter duos libros priores alterius Apologiae edidisset, apparet Gregorium, ex quo epistulam ad Petrum fratrem dederat, iussu eius etiam alterius libri refutationem scripsisse. sed non una cum libro I eam edidit neque μιᾷ πληγῇ utrumque librum Eunomii gladio spirituali perfodit, sicut Petrus voluerat, sed absque ulla dilatione librum πρὸς τὸν πρῶτον τοῦ Εὐνομίου λόγον, postquam a fratre castigatum recepit, publicavit, brevi post fratris laude confirmatus etiam alterum volumen absolvit. hanc divisionem non solum ideo instituit, ut utrique Eunomii libro librum opponeret, sed quia ipse liber primus totum πυκτίον, ut fratri scribit,

complebat. testis est etiam externa utriusque voluminis condicio, quae in libro I omnino diversa ab altero adhuc manet. infra demonstrabo solum librum I antiquitus capitulatim divisum fuisse eumque solum κεφάλαια ab ipso auctore elaborata praebere, ceteros libros genuina capitulatione egere, id quod certe Gregorius vitasset, si eos eodem tempore per eundem bibliopolam in publicum emisisset. sed etiam postea, cum tertius liber prioribus additus esset, secundus seorsim ferri non desiit, quo factum est, ut longe alia multoque graviora quam ceteri fata perpessus sit neque simul cum his in Byzantinorum manus pervenerit. ipsa omissa capitulatio ostendit Gregorium properantem hoc volumen ad finem transegisse, ut priusquam concilium Constantinopolim conveniret, refutationem adversarii absolveret.

Duobus illis libris, qui in epistulis Gregorii et Petri commemorantur, Eunomius primum librum Basilii aggressus erat, id quod ex verbis Eunomii a Gregorio citatis facile cognoscimus. nam loci a Gregorio ex primo Eunomii libro sumpti ad priorem deinceps partem libri I Anatrectici Basiliani pertinent, ii autem, quos in refutatione alterius libri Eunomii invenimus, ad posteriorem partem primi voluminis Basilii spectant. Gregorii refutatione Eunomius commotus esse videtur, ut etiam ceteros Basilii libros aggrederetur. quare tertium librum edidit, qui secundo Basilii volumini contradicit (cf. Greg. I. c. I. III tom. 1 § 1 vol. II p. 1, 9 sq. δις ἤδη καταβληθεὶς ἐν τοῖς προλαβοῦσι λόγοις Εὐνόμιος . . . ἐκ τρίτου πάλιν κατὰ τῆς εὐσεβείας διὰ τῆς λογογραφίας κινίζεται, ibid. § 4 p. 2, 20 αὕτη τοῖνον ἢ λέξις ἐν προοιμίῳ κατὰ τῆς ἀληθείας τοῦ τρίτου προβέβληται λόγου); contra eum Gregorius tertium librum scripsit, qui „libros“ III—XII (vulg.) complectitur. hos „libros“ olim decem tomos unius libri fuisse primus perspexit Diekamp, cum acta concilii Lateranensis et vetustum Florilegium de incarnatione verbi adhiberet. nam saeculis IV—VI liber vulgo tertius citatur βιβλίον τρίτου τόμος α, liber quartus et quintus βιβλίον τρίτου τόμος β, γ,

liber duodecimus βιβλίον τρίτου τόμος τ̄, vel omissio libri numero τόμος ᾱ, β̄, γ̄ eqs., ita ut etiam librum tertium non cum ceteris duobus coniunctum, sed seorsim ea aetate lectum esse appareat. in tomos autem dividebatur, quo commodius versari et citari posset. quod si Gregorius ipse hanc partitionem iniit, etiam hinc cognoscimus, quod per se patet, librum tertium sicut alterum peculiari specie praeditum fuisse neque, cum ederetur, ad formam primi et secundi libri accomodatum esse. postea ad tertium quoque Basilii librum Eunomius duobus voluminibus respondisse videtur; neque enim est cur diffidamus Philostorgio (hist. eccl. VIII 12), rerum auctori de Eunomio Arianisque optime docto, qui quinque libros alterius Eunomii Apologiae commemorat. nempe Gregorius, postquam τρίς athletarum more (lib. III tom. 1 § 1 vol. II p. 1, 6) Eunomii impetus reppulit, ad ceteros duos libros (IV—V) non respondit. quo accidit, ut perditis Eunomii libris crederetur illum nihil praeter tres libros a Nysseno commemoratos edidisse. sed cave Photio (cod. 138) manus des, qui hoc pro certo affirmat. is enim ex sola Gregorii refutatione hoc concludit, non ipse Eunomii libros iam pridem perditos legit.

Quando Gregorius librum III (= lib. III—XII vulgo) scripserit, ex verbis eius divinare non possumus. terminum tamen, ante quem scripsisse existimandus est, nanciscimur collato libro II vulgaris numeri, quem a redactore post lib. I inculcatum esse neque quidquam cum tribus reliquis libris commune habere primus Diekamp cognovit (l. c. p. 12—13). est peculiaris refutatio confessionis fidei ab Eunomio expositae. hanc scriptionem Eunomii adhuc servatam tenemus. in quibusdam codicibus una cum Gregorii contra Eunomium Antirrhethico sive libro I praemissa seu mediis Gregorii libris interposita traditur. haec Eunomii confessio anno 383 Constantino-
poli exposita Gregorium ad novum refutandi ardorem incitavit. liber eius etsi quaedam nova affert, multa tamen ad verbum ex libris antirrhethicis transscripsit. qua re

libellum non modo non ad eandem λόγου σύνταξιν pertinere probatur, sed etiam post librum III scriptum esse. nam ex libro III tom. 6 et §§ 27—41 et alias partes, de quibus vide testimonia a nobis libro subiuncta, Gregorius in novam scriptionem recepit. inter annos 381 et 383 igitur liber III (= III—XII vulgo) ortus est.

Hanc librorum originem et indolem, si quis opus ingens usque ad finem perlegere et verba Gregorii cum diligentia interpretari voluisset, facile invenisset, quamquam librorum ordo in codd. mss. perturbatus est et tituli pessumdati sunt. sed editores eam non perspexerunt. certe usque ad saeculum VII et VIII sciebant librum, qui in editionibus XII^b (vel XIII) numeratur, secundum esse. in Florilegio de incarnatione verbi κεφ. ιζ' V et VI (p. 116, 4—7 Diekamp) bis affertur liber πρὸς τὸν Εὐνομίου δεύτερον λόγον sub titulo κατ' Εὐνομίου β' λόγος, κεφ. ιθ' III et IV (p. 122, 3—6 Diekamp) idem liber sub eodem titulo. sed mire in eodem Florilegio etiam liber vulgo II (i. e. refutatio confessionis Eunomii) sub titulo κατ' Εὐνομίου λόγος β' citatur cf. κεφ. ε' VI (p. 36, 5 Diek.) et κεφ. ια' XVI (p. 73, 10 Diek.). apparet iam tum perturbationem exstitisse, neque uter vere liber II nominandus esset, viros doctos diiudicare potuisse. ac liber vere secundus non poterat non β' λόγος citari, quippe qui hunc titulum prae se ferret: πρὸς τὸν Εὐνομίου δεύτερον λόγον. sed quo modo liber peculiaris contra Eunomii confessionem δεύτερος λόγος appellatus est? procul dubio totum Antirrheticum contra illam Ὑπὲρ τῆς ἀπολογίας ἀπολογία (i. e. libros I—III) tamquam τὸν πρότερον πρὸς Εὐνόμιον λόγον aliquis complexus erat, qui temporum rationes recte perspiceret. nam libellus contra Eunomii ἔκθεσιν πίστεως ratione temporum ὁ δεύτερος πρὸς Εὐνόμιον λόγος est, cum post Antirrheticum ortus et ab illo diversus sit. videbimus hac fallaci homonymia factum esse, ut libellus πρὸς τὴν Εὐνομίου ἔκθεσιν eo ipso tempore, quo fundamentum Florilegii de incarnatione verbi conditum videtur esse (saec. VII), in locum libri II substitueretur.

DE RECENSIONE Φ (SAEC. V—VI)

Vetustissimae recensiois, cuius memoriam libris manu scriptis ipsi assequimur, duces sunt codices duo angusto cognationis vinculo inter se religati, V(aticanus) et L(aurentianus). V(aticanus) graecus n. 447 saeculo XII, nisi forte paulo vetustior est, in membrana nitidis litteris scriptus ex 334 foliis constat (27×20 cm). manus librarii ipsius codicem in 44 quaterniones divisit, ita ut obiter inspicienti deperdita videantur 18 folia. re vera primus quaternio excidit, iam antequam a recentiore manu foliorum numeri, qui hodie exstant, adicerentur. ordinantur enim a primo demum folio secundi quaternionis. praeterea tricesimus quaternio e sex tantum foliis compactus est, quaternio $\iota\zeta$ omnino non legitur, immo ne existitit quidem umquam, cum librarius secundam quaternionum decadem stigmatē — ut solet — omisso κατὰ στοιχείον numeraverit. patet igitur non amplius octo folia periisse. codex ab una manu exaratus est, compendiorum usus nisi in nominibus sacris non creber, nonnusquam etiam in verborum exitu obviis.

Insunt (f. 1) capitulatio librorum contra Eunomium inde a capitulo γ' libri noni; quae antecedeant, exciderunt cum primo quaternione (f. 2^v) τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης ὅτι ὁμοούσιος ἡ τριάς καὶ ὅτι μία ἡ θεότης ἐν ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσιν excerptum, tum afferuntur Iohannes Chrysostomus, symbolum Nicaenum, tum (f. 4) τῶν ἐκδοθέντων παρὰ Εὐνομίου δύο λόγων μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου· ἀντιρρητικὸς εἰς πρῶτον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης expl. 268^v, sequuntur Cyrilli Alexandrini adv. Nestorianos et anathemata (Gregorius et Athanasius hic illic afferuntur), capita Cyrillo proposita et solutiones, quaestiones dogmaticae a Tiberio Cyrillo propositae et solutiones (= liber contra Anthropomorphitas), tum praecepta quaedam alphabetice disposita, ὅροι ex pluribus patribus collecti, inter quos et Gregorius Nys-

senus. codex in fine mutilus est. libri contra Eunomium hoc ordine disponuntur: liber I, tum refutatio confessionis Eunomianae (= lib. II vulgo), quam in sequentibus 'refutationem' vocabo, tum libri III tom. I—X (= lib. III—XII vulgo). numerantur igitur eodem modo quo ab editoribus. liber II (= XII^b vel XIII vulgo) omnino deest. etiam κεφάλαια, quae uno tenore libro primo praemissa erant, non nisi ad duodecim priores libros Mignei attinent, libri XII^b capitulatio non exstat. contuli Romae autumnno anni 1911.

Eodem librorum et ordine et delectu utitur codex L(aurentianus) Mediceus plut. VI n. 17 saeculi XI sive X exeuntis membranaceus a manu tenuissima, sed admodum accurata et polita litteratura perantiqua scriptus. constat ex 219 foliis ($17 \times 21,5$ cm), sed folia 217, 218, 219 vacua sunt. his 219 foliis non comprehensa sunt 7 folia initio codicis numeris romanis signata. scriptura a fol. 1 orditur. margines adeo circumcisae sunt, ut quaternionum signa in margine inferiore paene ubique deleta sint. verborum disiunctio ex scriptione continua fere absoluta, abbreviatura rara, ut solet in pervetustis libris. continet haec scripta: (f. 1) summaria ad libros II—XII contra Eunomium (f. 4^r) Εὐνομίου ἔκθεσις (f. 5^r) κεφάλαια τοῦ πρὸς Εὐνόμιον λόγου μ.α. i. e. ad librum I (f. 6^r) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσης ἐπιστολὴ πρὸς Πέτρον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ (f. 7) epistula Petri ad Gregorium fratrem (f. 7^r) τῶν ἐκδοθέντων παρὰ Εὐνομίου δύο λόγων μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἀντιρρητικὸς εἰς τὸν πρότερον. sequuntur duodecim priores libri contra Eunomium ordine supra dicto, excepto libro XII^b vel XIII, expl. f. 175. tum (f. 175) ἀπολογία περὶ τῆς ἑξαήμερου (f. 189) πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες ἐν τῇ θεότητι οὐ φαμέν τρεῖς θεοὺς πρὸς Ἑλληνας. ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν (f. 192) ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι περὶ πίστεως (f. 193) τ. ἐν ἁγ. πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας πρὸς τοὺς τολμῶντας συνηγορεῖν ὡς ὀρθῶς ἔχουσι τοῖς Νεστορίου δόγμασι (f. 206^r) ἀξίωσις ἐπιδοθεῖσα τῷ ἁγίῳ Κυρίλλῳ ...

παρὰ τῆς ἀδελφότητος (f. 207) κεφάλαια ἐπιλόσεως δογματικῶν ζητημάτων προταθέντων τῷ ἁγίῳ Κυρίλλῳ (f. 212) vacat (f. 215^v—216^v) ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας πρὸς Καλοσίριον ἐπίσκοπον Ἀρσενούτην κατὰ τῶν λεγόντων ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸ θεῖον. de summariorum miro ordine infra agam. contuli codicem a praefectura bibliothecae Laurentianae mihi benigne Romam missum hieme 1911—12 in bibliotheca Casanatense, inspexi iterum Florentiae hieme 1912—1913. scatet itacismis et aliis originis remotioris signis. scriptio continua, qua exemplar huius codicis utebatur, persaepe non recte a librario intellegitur, cuius generis exempla infra proponam. descriptus est scilicet ex exemplari temporis et situs iniquitate mutilo, quod varia iam saecula perpressum erat. cuius lacunas madore ortas librarius Laurentiani religiose depinxit, multis locis singularum litterarum vestigia expressit, prout in exemplari cognoscere poterat, perditarum spatia vacua reliquit. qua in re tam diligenter versatus est, ut facile intellegas aut alios fontes ei prorsus non praesto fuisse praeter illud exemplar squalidum et lacunosum aut propter augustam aetatem eius codicis recentiora praesidia eum abiecisse, etiamsi pleniores codices suppeditarent.

Non multo igitur post Photii aetatem in oriente editio librorum adversus Eunomium et quorundam aliorum ad haereticos impugnandos pertinentium facta est, ut videtur in monasterio quodam aliove loco remoto; ibi monachus Byzantinus, quaecumque ex Eunomianis nancisci potuerat, in unum redegit volumen et ex litteratura unciali ad morem aetatis suae transscripsit. erant autem liber primus cum Gregorii ipsius summiis (κεφάλαια μᾶ'), tum 'refutatio' expositionis fidei, quam Eunomius dederat, tum liber tertius antiquitus in decem volumina divisus. haec scripta omnia una cum ἐκθέσει Εὐνομίου iam in illo antiquissimo codice exstitisse apparet, cum ἐκθέσις etiam in aliis libris mss. cum summiis libri I iuncta sit. editor ex suo ingenio κεφάλαια ceterorum librorum, quos

quidem teneret, genuinis argumentis libri I addidit, sed non ausus est ordinem traditum mutare et argumenta libri II—XII post κεφάλαια τοῦ πρὸς Εὐνόμιον <α> λόγου μα' inserere, ut fieri oportebat; initio totius seriei ea posuit, ita ut primum κεφάλαια libri II—XII, tum Eunomii expositionem fidei, deinde κεφάλαια libri I collocaret. sed non solum perverso ordine manum editoris Byzantiniprehendimus, verum etiam dicendi genere summaria recentiora lib. II—XII a summariis genuinis libri I longe distant. praeterea Gregorius in summariis lib. I ipse loquitur, in argumentis ceterorum librorum alius de eo verba facit, qui prudentiam auctoris verbose praedicat. argumenta librorum II—XII ab hac recensione (Φ) perfecta esse, quam in codicibus VL habemus, vel eo apparet, quod argumenta libri XII^b (vel XIII) omnino nulla exstant. is enim liber in his codicibus non servatus est. sed quid indiciis evincere studeo, quod librarius ipse codicis Laurentiani diserte affirmat? nam initio folii 1 ante κεφάλαια librorum II—XII scribit: χρὴ γινώσκειν ὅτι τοῦ κατ' Εὐνομίου πρώτου λόγου τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσης ἡ ὑπόθεσις ἦτοι τὰ μὲν κεφάλαια προεγράφησαν πρότερον παρὰ τῶν ταῦτα ἐκθεμένων, καὶ ἐτέθησαν μετὰ τὴν Εὐνομίου ἐκθεσιν. τῶν δὲ λοιπῶν τὰ λόγων ἡ ὑπόθεσις νῦν παρ' ἡμῶν ἐκτεθεῖσα ἐγράφη ἐνταῦθα. 'οἱ ταῦτα ἐκθέμενοι' Gregorius ipse fuit (cf. vol. I p. 2, 10; 4, 19—20), fallitur ergo redactor, quod etiam primi libri argumentum a librariis adiectum esse suspicatur. ceterum se ordinem suum [(1) ἐκθεσις (2) κεφάλαια τοῦ α λόγου (3) libri I—XII] iam in suo exemplari invenisse ipse testatur. haec igitur recensio, quae reliquos contra Eunomium libros a Gregorio scriptos vulgari ordine continebat, sed librum XII^b (XIII) omittebat, iam in illo vetustissimo codice tradita fuerat, non a Byzantino demum editore orta est. Franciscus Diekamp [Byzantin. Zeitschr. tom. 18 (1909) p. 12 annot. 3] ostendit iam apud Eulogium Alexandrinum circa annum 600 p. Chr. n. verba ἐν δευτέρῳ κατ' Εὐνομίου λόγῳ (Migne 86, 2, 2948 D) non signi-

ficare librum XII^b (XIII), qui vere est secundus, sed librum II, qui vulgo sic dicitur in editionibus et libris manu scriptis (= lib. II 469 A Migne); eundem librum a Maximo (Migne 91, 161 B) tamquam secundum citari (= lib. II 548 C) neque aliter eum in actis concilii Lateranensis (Mansi X 1080 B = lib. II 564 C; X 1089 A = lib. II 548 C) numerari. apparet ergo iam ante annum 600 librum XII^b seorsim traditum esse et eum ordinem librorum, quem servaverat antiquum exemplar codicis Laurentiani, iam tum exstitisse. tenemus editionem aliquanto post Gregorii aetatem (saec. V vel VI) curatam, neque dubium est, quin ab ea liber II (XII^b) plane omissus sit. Photius hunc librum propter acumen conclusionum et philosophicam disserendi rationem collaudat, et re vera Gregorius paulo strictiore argumentandi genere in eo utitur. sed ea virtus monachisne lectoribus saeculorum V—VI plerumque indoctis aequae placuerit, dubito. quare hic liber perpauca codicibus ad Byzantinos pervenit, qui omnes ad unum eundemque fontem redeunt. saeculis VI—X vix lectus est, et postquam litteris sub Photii aetatem nascentibus denuo in lucem prodit, rectum librorum ordinem iam nemo restituere potuit. ubi recensio Φ orta sit, nescimus, hoc tamen videmus, in ea regione librum secundum (XII^b) non iam exstitisse, tertium librum more antiquissimo in decem tomos divisum fuisse. pro libro II amisso refutatio, quam contra Eunomii expositionem fidei Gregorius seorsim ediderat, ab editore Φ inculcata est, ut detrimentum sarciretur. decem tomos libri tertii (cf. p. XI) tamquam libros plenos numeravit (= lib. III—XII). argumenta librorum II—XII, quae post codicem illum antiquissimum repertum is, qui eum descripsit, suo Marte supplevit, ex hoc apographo etiam in codices alterius classis postea pervenerunt. hoc eo apparet, quod antiquissima exemplaria alterius classis genuina κεφάλαια μ' libri I exhibent, additicia autem argumenta omittunt. ceterum quod L se ipsum κεφάλαια librorum

II—XII addidisse dicit, hanc notam una cum argumentis ex antiquiore exemplari descripsit. nam argumenta in omnibus libris manu scriptis eodem modo interpolata legimus: is qui primus argumenta exposuit, sermone satis castigato et puro pro suo tempore usus est, deinde interpolator stupidissimus supervenit graecae linguae paene nescius, qui orationem multis locis turbavit molestisque additamentis auxit. fieri autem nullo modo potuit, ut idem, qui argumenta addidit, ea tam foede turbaret. non ipse igitur librarius Laurentiani ea addidit, sed inter auctorem argumentorum et librarium Laurentiani intercedit interpolator. tum ex exemplari iam interpolatibus contaminato V et L descripti sunt. eadem forma argumenta ad alterius classis codices pervenerunt, id quod in T et B cognoscere licet.

Codices V et L ex eadem recensione provenisse vitiorum, quae iis communia sunt, ingenti numero comprobatur. his locis lacunas habent: vol. I p. 41, 4 ὅς γε om. VL 45, 11 verba καὶ εἰς οὐδὲν usque ad 45, 12 ἀντιστήσει om. VL 67, 25 verba μετ' ἐκείνην δὲ πάντων usque ad πρωτεύουσας om. VL 91, 5 κατὰ τὴν ἰδίαν ἀξίαν om. VL 109, 3 τῶν om. VL 111, 12 καὶ om. VL 115, 18 καὶ τιμώτερα om. VL 120, 1 τῶν om. VL 122, 3 τὸ om. VL 128, 3 τὴν om. VL 132, 6 οὖν om. VL 133, 25 verba ἡ σαλαμάνδρα ζυγογονεῖται om. VL 138, 2 λέγει om. VL 141, 31 verba ἐν τοῖς ἴσοις καὶ τοῖς αὐτοῖς om. VL 145, 9 γὰρ om. VL 153, 1 τὰ om. VL 154, 15 τὴν διαφορὰν ἐπιστάμενοι om. VL 155, 14 ἡ om. VL 156, 17 οὐσίαν om. VL 163, 12 verba τῷ θεῷ βουλῆματι om. VL, τι L τινι V (ex coniectura), vol. II p. 5, 13 verba καὶ usque ad 14 ἐπὶ om. VL 94, 30 verba ab εἰ γὰρ usque ad συναρμόζεται om. VL. permultis locis exemplar, unde V et L deducti sunt, compendia non recte intellexit vel scriptionem continuam non recte descripsit velut vol. I p. 18, 17 κυρίου] υἱοῦ L βίου V 27, 4 ἐν νόμῳ δίκῃ] ἐν νόμῳ δίκης VL 27, 26 περὶ αὐτὸν] περὶ αὐτὸν VL 28, 1 τῆς πολλῆς ὁμιλίας] τῶν πολλῶν ὁμιλίας VL τῶν om. L 35, 2 οὐδ'

ἐν] οὐ δὲ VL 96, 1 τὴν ... ἀνάγκην τὴν ... βιαζομένην καὶ ... διακληροῦσαν] τῆς ... ἀνάγκης τῆς ... βιαζομένης καὶ ... διακληροῦσης VL 109, 18 ἀντὶ βάσεως] ἀντιβάσεως VL 122, 3 τιμίῳ] τιμῶν VL 166, 13 οὐδὲν] οὐδ' ἐν VL 196, 12 τοιοῦτος] τὸ οὗτος VL 212, 10—11 ἀντικαθίσταται] ἀντικαθίστασθαι VL II 6, 23 κοινοποιῆσαι] κοινὸν ποιῆσαι VL 105, 24 ἐπὶ λέξεως] ἐπιδεξίως VL 128, 15 ἐμπαθῇ] ἐν πάθει VL eqs.

Eandem corruptelam singularum litterarum praebent his locis: vol. I 22, 21 ἐφεώρα] ἐφώρα VL 23, 24 προάγομαι] προσάγομαι VL 23, 25 ἐκχωροῦμεν] ἐγχωροῦμεν VL 25, 7 ὁμοιοκαταλήκτων] ὁμοιολήκτων VL 25, 14 δεήσειν] δεήση V δεήσει L 29, 12 κρατῶνται] κρατοῦνται VL 41, 12—13 ἄλλῃ] ἀλλὰ VL 47, 17 ἐπενεχθεῖσαν] ἐξενεχθεῖσαν VL 89, 16 χαριεντίζονται] χαρίζονται VL 107, 17 δόλον] λόγον VL 108, 23 παραβολῇ] προβολῇ VL 121, 18—19 τὸ πλεονάζον] τί πλεονάζον VL 121, 23 ἐξισαζόμενον] ἐξισαζόμενος VL 121, 10 δεῖν] δεῖ VL 126, 20 φαίνεται] φαίνεται VL 130, 26 τῷ] τὸ VL 132, 19 ὦι] ὦν VL 133, 24 ἀναλίσκεται] ἀλίσκεται VL 133, 25 γένοιτο] γένοιτο VL 134, 7 οἰκονομουμένου] οἰκοδομουμένου VL 135, 25 ὁμοίως] ὅμοιος VL 142, 13—14 τὸ ζητούμενον] τῶν ζητούμενων VL 157, 25 ἡμᾶς] ἡ μιᾶς VL 161, 16 δογμάτων] διδαγμάτων VL 165, 17 ἐκθύμως] εὐθύμως VL 173, 10 διαλεχθῶμεν] διελεγθῶμεν VL 192, 15 παράνοϊαν] παροινίαν VL 193, 9 πρῶτον] πρὸ τῶν VL 195, 9 πολυθρύλητος] πολύθρυλος VL 206, 21 ἐφίστασθαι] ἐπίστασθαι VL vol. II 6, 4 ἐναρίθμιον] ἐναριθμῶν VL 7, 12 ἐλλάμψεως] ἐκλάμψεως VL 10, 10 αὐτῇ] αὐτὴν VL 11, 7 ῥημάτων] ῥητῶν VL 11, 17 λελογισμένος] λογισμὸς VL. saepe orthographica menda contra omnes reliquos codices communia habent, cognationem etiam ii loci convincunt, ubi exemplar eorum ex coniectura verbum addidit velut I 23, 26 εἰ ante τουτονὶ add. VL 34, 3 σοφισμάτων τοὺς] σοφισμάτων ὡς (ὡς om. L) διὰ τούτων τοὺς VL 74, 17 γὰρ post παντὸς add. VL 140, 14—15 συμφορὰς ante τάξεως add. VL 146, 29 ἀποσχοινίζουσι add. VL, ex coniectura scilicet, in lacuna

quam recte cognoverat Φ, ipsa coniectura falsa est 148, 24 ἔργων] λόγων VL vol. II 20, 1 τήν τε περι τὸ θεῖον καὶ τήν περι τὸ ἀνθρώπινον ὑπόληψιν VL de coniectura, τῇ ... καὶ τῇ ... ὑπολήψει cet. exemplar codicum VL verbum τὸ πρόσφορον falso referebat ad τῷ δόγματι συμμαρτ. et sententiae membra non recte divisit, qua re corrigere dativum cogebatur.

Variam lectionem his locis eandem praebent: I 41, 3 ἡλαττώθῃ] ἡττήθῃ VL 63, 23 ἐκκληρίας] ἀληθείας VL 128, 2—3 διὰ τῆς τῶν κτισθέντων ἀκολουθίας διὰ τῶν συνεστώτων VL (verba διὰ τῶν συνεστώτων om. cet.) ubi variae lectiones in unum confunduntur. mechanica corruptela complurium verborum II 18, 16—17 invenitur, ubi τῶν καθ' ἡμέραν παραφυλακτέον VL praebent, τῶν παραφυλακτέων cet. verba καθ' ἡμέραν ex 20 τὰ καθ' ἡμέραν ἐπὶ σωτηρίᾳ γινόμενα huc detrusa sunt. talibus mendis V et L ad unum et certum codicem revocandos esse aperte ostenditur. lapsu sedem commutarunt verba I 48, 15—16 οὐκ ἔδει σιωπᾶν ἐπὶ τῶν ἀγώνων <Βασιλείον>; διὰ τί οὖν ἄφρονος ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀγώνων Εὐνόμιος; pro Εὐνόμιος VL Βασιλείον praebent, quod ex versu antecedente, ubi restitui, delapsum esse apparet.

Ex V descriptus est O(ttobonianus) n. 241, ex codicibus Joannis Angeli, ducis ab Altaemps, chartaceus saeculi XVI. constat ex 321 foliis (23 × 29 cm), inter folium 151 et 152 quattuor folia vacua interposita sunt (151^a—151^d), catalogus 324 folia numerat (Feron. Battaglini p. 137). codex continet inde a folio 2 usque ad 151^v τῶν ἐκδοθέντων παρὰ Εὐνομίου δύο λόγων μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἀντιρρητικὸς εἰς πρῶτον. τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης. folium 1 eandem primi libri inscriptionem exhibet. a folio 152 usque ad 321^v legitur Πρόκλου διαδόχου εἰς τὸν Πλάτωνος πρῶτον Ἀλκιβιάδην ἢ περὶ τοῦ ἀνθρώπου φύσεως ἢ περὶ φύσεως ἀνθρώπου (sic). variae lectiones passim margini appositae sunt. inest liber primus contra Eunomium. tituli forma satis perversa nusquam reperitur nisi in V, quocum Ottobonianus

vitia pleraque communicat. multis locis cum VL conspirat, sed etiam ea vitia in O reperimus, quae codici V propria sunt, velut I p. 20, 10 οὐ γὰρ ante φέρει add. V (O) cum sententiae structuram secus intellexerit 21, 1 ἐδύλως] δυσκόλως V (O) 21, 3 μαργαριτῶν] μαργάρων pes-
sumdedit V (O) 21, 9 τε] om. V (O) 21, 7 παραπληγείς]
παραπλαγείς V (O) 23, 24 φθέγξασθαι] εἰπεῖν V (O)
23, 27 τριβήν] διατριβήν V (O) 25, 23 ᾤετο κατασχηματί-
ζειν] κατασχηματίζειν ᾤετο V (O) 30, 13 φαιοτριβωνά τινα
στρατιώτην] φακοτριβῶν ἅτινα στρ. V φαιοτριβῶν ἅτινα στρ. O
(φαιοτριβῶν pro φακοτριβῶν ex var. lect. corr.) 30, 18
κωμάζων] κομάζων V (O). nolo plura addere. examinavi
Romae vere 1912. codicem negligere licet, cum ne
variae quidem lectiones margini adscriptae a vulgato
textu recedant.

DE TETRABIBLO BYZANTINA Σ (SAEC. X)

Temporibus Photii, cum post longos somnos saeculorum VII et VIII viri litteris graecis et patrum ecclesiasticorum scriptis eruditi monasteria et bibliothecas perscrutarentur et novum sciendi et excellendi studium animos ad antiquitatem investigandam incitaret, non solum antiquissimum illud exemplar inventum est, ex quo codicem L transcriptum esse ostendi, sed etiam liber vere secundus (πρὸς τὸν Εὐνομίου δεῦτερον λόγον), qui tam diu in latebris absconditus fuerat, ab inferis resurrexit. dixi supra (p. XVIII) iam Photium hunc librum notum habuisse et imprimis laudavisse propter mentis acumen aliasque virtutes philosopho dignas, quas in eo mirabatur. eodem fere momento in compluribus codicibus Asiae et Graeciae septentrionalis liber II apparet. unde venerit, nescimus. hoc tantum videmus, uno exemplari omnem huius libri memoriam niti. certe μονοβιβλίου forma a Byzantinis ex tenebris protractus est. hoc eo concludo, quod nemo tum perspexit, quo loco ceteris libris iam antea notis inserendus esset. immo vero nova gravior-

que librorum perturbatio oritur, simulac liber novus inventus est, quam omnes codices et editiones usque ad hunc diem perpassi sunt. hoc certe non accidisset, si liber II una cum ceteris libris servatus fuisset. porro ab uno exemplari pendere omnem libri II memoriam inde intellegimus, quod paucissimis libris manu scriptis traditur, qui notas marginales nonnullas satis futtiles miro consensu exhibent. velut ad lib. II § 86 vol. I p. 241, 3 τοῦ ταπεινοῦ λέγω καὶ γηϊνοῦ φρονήματος] in mg. οὕτω νοεῖ καὶ Φίλων vel οὕτω καὶ Φίλων νοεῖ § 93 vol. I p. 243, 10 μάταιος οὖν ὁ διὰ γνώσεως τῆς μάτην φυσιοῦσης κτλ.] in mg. ὅρα πῶς νοεῖ τὸ ἡ γνώσις φυσιοῖ § 616 vol. I p. 388, 23 οὕτως ὁμῖν καὶ τὰς θείας ἐρμηνεύει φωνάς] in mg. ὡς ἔοικεν ἔτι ἔζη ὁ ἀσεβῆς (vel δυσσεβῆς) Εὐνόμιος. praeterea varia lectio in hoc libro admodum exigua est. et cum reliqui libri manus correctorum et coniecturas perpassi sint, ab hoc omnino abstinuerunt.

Libro novo reperto nimirum nova editione opus erat, ut ceteris libris insereretur et genuinus ordo restitueretur. hunc vir doctus quidam Byzantinus nescio quomodo sibi restituisse visus est, cum librum primum praemitteret, tum libros II, III et XII^b (vulgo) adderet. libros IV—XII omnino omisit. hunc ordinem certe perversum non antiquitus provenisse testes sunt conciliorum acta. neque enim usquam invenitur ante aetatem Photianam, qua illum librum denuo repertum esse ostendi. mox percrebrescit; nam miram codicum copiam inde a X saeculo tenemus, qui eo ordine utuntur. quam editor Byzantinus rationem librorum I, II, III, XII^b, quos coniunxit, animo finxerit, ex codice Patmensi et gemello eius Vaticano 1773 discimus. titulos enim singulorum librorum sic tradiderunt: κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου ἥτοι βιβλίον α'. ἀντιρρητικὸς εἰς τὸν α' λόγον τῶν ἐκδοθέντων παρὰ Εὐνομίου δύο λόγων μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου (= lib. I) — κατὰ Εὐνομίου λόγος β' (= lib. II vulgo) — ἐκθεσις Εὐνομίου — κατὰ Εὐνομίου λόγος γ' (= lib. III vulgo) — πρὸς τὸν Εὐνομίου δεῦτερον λόγον ἥτοι βιβλίον δεῦτερον

τὸ μετὰ τὴν κοίμησην τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκδοθέν. apparet editorem Byzantinum, cuius hic rationem quasi ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehendimus, βιβλία et λόγους distinguere. Eunomium duos λόγους edidisse arbitrabatur, contra utrumque Gregorium ὅλον βιβλίον scripsisse, quorum prius in tres λόγους subdivisum esse. quae ratio quamvis sit perversa, ostendit tamen ordinem in libris manu scriptis obvium consulto institutum esse et a recensione post librum XII^b repertum facta originem ducere. cuius recensionis (Σ) hos testes habemus.

Codex A th o u s (C) monasterii Vatopedi n. 118 saeculo XI vel ineunte XII exaratus manu aequabili et eleganti in nostram venit notitiam tabellis a Carolo Jantsch Lipsiensi lucis ope in usum meum confectis anno 1911 et 1912. casu adverso evenit, ut aut codicem nimis securus non totum ille depingeret aut pars tabellarum non exigua in itinere periret. quo factum est, ut neque κεφάλαια photographice depicta habeam neque folia prima, quae exordium libri primi contra Eunomium continent, omnia mihi praesto sint. inde a folio 74^v usque ad 77^v deficit pagina recta uniuscuiusque folii, a folio 77^v demum imagines integrae exstant. quod in apparatu critico diligenter adnotavi. codex compendiis utitur satis multis. scriptus est a librario, cuius si non nomen, at certe domicilium definire poterit, si quis Traubii ingenio praeditus codices ex oriente advectos examinaverit. tantum pro certo exploravi, Athoum scriptum esse ab eadem manu, quae codicem Bessarionis Cryptensem exaravit et ipsum ex Anatolia oriundum. Athoum et Cryptensem eadem mira librorum divisione uti mox ostendam. cognoscimus igitur complura exemplaria ab eiusdem librarii sede emissa esse. insunt in codice Athoo libri contra Eunomium primus, secundus et tertius vulgati ordinis, tum liber XII^b. l. III explicit in folio 184 adverso, in eodem folio incipit liber XII^b, qui usque ad folium 250 pertinet. apparet igitur libros IV—XII non casu intercidisse, sed in hoc codice omnino non exstitisse.

Athoo maxime cognatus est codex Vaticanus graecus n. 424, quem siglo T signavi, membranaceus (20 × 32 cm) saeculi XIII, ut videtur, in foliis 347 scriptus. non comprehendit hoc numero 5 folia praevia et duo folia chartacea, quae postea praeposita sunt, denique folium vacuum in fine codicis adiectum. duo folia chartacea continent fragmentum vitae S. Demetrii a manu recentiore scriptum. quae restant 347 folia a compluribus manibus binis columnis picta sunt. initia librorum Basilii et Gregorii contra Eunomium rubris ornamentis decorata, tituli rubro scripti sunt. folia 1, 2 et 347 plane fuscata codicem diu solibus expositum iacuisse ostendunt. quaterniones usque ad f. 329^v, ubi numerus $\mu\alpha$ exstat, leguntur. unum igitur folium superabundat. hoc eo factum videtur, quod quaternio 37" septem folia, quaternio 8" decem occupat. agglutinantur his 41 quaternionibus pernumeratis tres quaterniones pleni et duo folia singula (346—347). insunt haec scripta: post vitam S. Demetrii (f. 1) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας Βασιλείου τοῦ μεγάλου ἀντιρρητικὸς κατὰ δυσσεβοῦς Εὐνομίου <libri quinque> expl. 54^v (f. 55) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πέτρον ἐπίσκοπον Σεβαστείας (f. 55^v) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Πέτρου ἐπισκόπου Σεβαστείας ἐπιστολὴ εἰς πρὸς (sic) τὸν ἅγιον Γρηγόριον Νύσσης τὸν αὐτοῦ ἀδελφόν (f. 56) <Gregorii Nysseni Antirrheticus contra Eunomium>. praecedit κεφαλαίως totius operis praeter librum XII^b, tum relicto spatio (f. 61) τοῦ ἐν ἁγίοις πρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος ἀντιρρητικὸς κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου εἰς τοὺς ἐκδοθέντας παρ' αὐτοῦ β' λόγους μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, sequuntur reliqui libri duodecim hoc ordine: (f. 123) I. II (f. 151^v) I. III (f. 165^v) I. XII^b hac inscriptione τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης πρὸς τὸν Εὐνομίου τοῦ ἀσεβοῦς δεῦτερον λόγον qui expl. f. 226^v, I. IV—XII expl. 295 ἐστὶν ἀνεπιτήδειον. τοῦ Νύσσης τῶν κατὰ Εὐνομίου τέλος. (f. 295^v) sine titulo <τῇ εὐλαβεστάτῃ καὶ διαπαντὸς κεκοσμημένῃ ἀδελφότητι τῇ

κατὰ Σαβαδωναῆμ. τοῦ τρισμακαρίου Λευκαδίου συνοδίᾳ ἐν μονάζουσι καὶ παρθένοις ἡγιασμένοις ἐν $\chi\omega$ ω Γρηγόριος ἐν $\kappa\omega$ χαίρειν. (f. 295^v) ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου (f. 296) τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης πρὸς Εὐσέβιον <epistula quarta> (f. 296^v) τ. ἁγ. Γρηγορίου ἐπισκ. Νύσσης ὅτι ὁμοούσιος ἡ τριάς καὶ ὅτι μία ἡ θεότης ἐν ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσιν (f. 298) τ. ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Νύσσης εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ψαλμῶν <tractatus prior et posterior>, sed non distinguuntur (f. 340) τοῦ ἁγ. πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκ. Ν. ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἀπιστοῦντας τῇ ὀρθοδόξῳ κατὰ Σεβαστείαν αἰτ(η)-θ(εῖ)σα. est epistula quinta. (f. 340^v) nullo titulo epistulae VI—XVIII. nomina eorum, ad quos litterae datae erant, scriba huius codicis vel eius, unde est descriptus, rubricatori describenda reliquerat, ut videtur; nunc non exstant. multa in T omittuntur vacuo spatio relicto, exemplum igitur, e quo est derivatus, fenestris laborabat.

In Gregorii contra Eunomium libris a f. 258^v alia manus incipit. iterum mutatur manus f. 298 exordio novi libri et f. 340 initio epistulae quintae. verba ex Eunomio citata plerumque in margine notantur signo ÷, verba scripturae sacrae signo „. singula scholia margini adscripta sunt, quae vel ad quaestiones dogmaticas vel ad res Eunomii pertinent. argumentorum sigla (α', β' etc.) in margine rubro notantur.

Mire discrepat ordo librorum in hoc codice ab ordine τῶν κεφαλαίων. ea ex recensione Φ orta esse iam supra ostendi. ita fit, ut κεφάλαια, quae omnia, ut solet, primo libro praemissa sunt, eodem librorum ordine utantur, qui est in recensione Φ; nam libros I—XII (vulg.) deinceps numerant. quamquam libri ipsi in hoc codice sic disponuntur — et utor numeris vulgatis, non meis —: I, II, III, XII^b, IV—XII. etiam hoc sane mirum videtur, quod libri XII^b κεφάλαια prorsus nulla exstant; eo magis perspicitur haec κεφάλαια ex recensione Φ petita esse, quae hunc librum non habebat. eam autem recensionem, quam T praebet, post librum XII^b recuperatum ortam esse perversa huius libri collocatio inter libros III et IV

satis testatur. sed liceat in hac difficultate paululum subsistere. si ordinem, quem libri contra Eunomium in T obtinent, tecum consideras, apparet totam seriem I, II, III, XII^b, IV—XII ex duabus partibus compositam esse. quarum prior I, II, III, XII^b eundem librorum et ordinem et delectum servat, quem in Athoo C observavimus. tenemus igitur integrum exemplar tetradis Byzantinae, quam post librum XII^b repertum emissam esse ostendi, sed additi sunt ceteri libri (IV—XII) ex recensione Φ, id quod κεφάλαια ultro clare demonstrant. etiam textus ipsius condicio in utraque parte longe diversa est. in libris I, II, III, XII^b, h. e. in iis libris, qui sunt ex tetrabiblo sumpti, T una cum C textum sequitur, qui a VL (i. e. a recensione Φ) omnino discedit; in libris IV—XII autem codex T cum V et persaepe cum VL unum eundemque fontem sequitur. cuius rei exempla infra (p. XXXIV) collecta invenies, ubi de fontibus recensioneis tetrabibli disputabo.

Tertium asseclam recensioneis Σ adsciscam codicem Lesbicum Mytilenensem (B), qui in monasterio S. Joannis asservatur, n. 6 membranaceum saeculi XII, nisi vero fine saeculi XI ortus videtur. constat ex foliis 349, fine mutilus est. tabellas photographicas in meum usum confecit Carolus Jantsch. et teneo primi contra Eunomium libri §§ 1—316. tabulae deficiunt vol. I p. 115 v. 1 in verbis ὁ τῆς αἰρέσεως προστάτης. manus pulcherrima et rotunda libros Eunomianos scripsit, eadem picturas ornamentaque initialia adiecit. compendia perrara sunt. si catalogum (Μαυρογορδατ. Βιβλιοθ. p. 147) audis, haec insunt scripta: (f. 95) Γρηγορίου Νύσσης ὁμιλίας β' περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς (f. 117^v) τοῦ αὐτοῦ πρὸς Πέτρον τὸν ἴδιον ἀδελφὸν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Ἑξαήμερου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Βασιλείου τουτέστιν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου (f. 288^v) Γρηγορίου Νύσσης ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πέτρον ἐπίσκοπον Σεβαστείας (f. 300) Γρηγορίου Νύσσης λόγος ἀντιρρητικὸς κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου. εἰς τοὺς ἐκδοθέντας παρ' αὐτοῦ δύο λόγους μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου

Βασιλείου (fine mutilus). ab his longe discedunt quae Jantschius, qui tamen graece nescit, de numeris foliorum et initiis mecum communicavit. et certe epistula Petri ad Gregorium fratrem, quam Maurogordatas non commemorat, in tabellis meis inest, ut quidem notavit Jantschius a f. 238—239. tum κεφάλαια sequuntur, et ipsa a Maurogordata non commemorata, a f. 239 usque ad f. 249, deinde a f. 249^v incipit liber primus contra Eunomium. Jantschii numeri pertinent usque ad f. 299^v, ubi Eunomiana deficiunt. fragmentum igitur tenemus scissi olim codicis, qui omnes libros contra Eunomium continebat. nam κεφάλαια librorum I—XII (excepto libro XII^b) insunt. sed cave credas librum XII^b afuisse vel ordinem librorum eundem fuisse quem argumentorum. argumenta enim in T eodem modo disponuntur, ut vidimus, ordo tamen discrepat. etenim in fronte libri recensitionis Σ (= I, II, III, XII^b), deinde ceteri (= IV—XII) collocati sunt. et cum B fere ad verbum cum T conspiret, quid veri similis est quam utrumque ex eodem fonte haustum eodem etiam ordine librorum usum esse? unde cognoscimus non librarium ipsum codicis T saeculo XIII suo Marte ex Σ et Φ exemplar suum miscellaneum conflavisse, sed iam ante saec. XII recensitionem Σ ex Φ supplementam esse.

Venio ad codicem Cryptensem Bα III (R) et ipsum ex Σ ortum. servatur in monasterio Grottaferrata, ubi eum et ipse vidi et postea pro me Paulus Troll, socius laboris nostri integer et sedulus, inspexit annis 1911 et 1912. est membranaceus nitidissima manu saeculi XI (vel XII ineuntis) non sine compendiis scriptus. pater Sophronius, bibliothecae Cryptensis custos et librorum manu scriptorum candidus aestimator, vel antiquiorem eum esse autumat. continet fragmenta amplissima librorum I, II, III. nonnulla folia desiderantur nec non librarius ipse multa omisisse videtur. hic codex utrum ad recensitionem Φ vel Σ pertineat, quamquam ex fragmentis librorum I—III discernere non licet, tamen facile iudicare poterit,

si quis quae inter codicem Cryptensem et Vaticanum graecum n. 2119 ratio intercedat accuratius disquisiverit. Vaticanus (R^v eum appellare soleo) e fragmentis variae aetatis compositus est. a folio 54 usque ad 62 praebet fragmentum Gregorii Nysseni contra Eunomium l. XII^b (vulg.): πρὸς τὸν Εὐνομίου τοῦ ἀσεβοῦς β' λόγον λόγος Δ' (sic) expl. in verbis l. II § 9 vol. I p. 219, 8 δὲ τοὺς δακτύ-
 <λους>. hoc fragmentum cum Romae vere 1912 legerem, statim perspexi manum librarii eandem esse quae Cryptensem scripsit. litterarum ductus plane idem est, iisdem compendiis utuntur; folia singula in fragmento Cryptensi 19,3 × 25,5 cm capiunt. scriptura a margine exteriori fere 3,5 cm distat, ■ margine superiore 2,5 cm, ab inferiore 3 cm. singulae paginae lineas 35—37, lineae litteras 47—50 capiunt. area litteris completa in singulis paginis 14 × 20 cm capit. fragmentum Cryptense hos quaterniones habet: f. 5 in marginis inferioris angulo sinistro Δ, f. 20 ς, f. 28 ζ, f. 36 η, f. 51 ι, f. 59 ια, f. 67 ιγ. ultimus quaternio integer est, explicit f. 74. Vaticanus fol. 54, ubi fragmentum Nysseni incipit, quaternionem exhibet ιΔ. quamquam codex Vaticanus aliquanto magis circumcisisus est, cum fragmentum Gregorii cum ceteris pannis qui insunt conglutinetur, tamen dubium non relinquitur, quin a fragmento Cryptensi vi avulsum sit. supra dixi (p. XXIV) manum, quae codicem Athoum scripsit, eandem esse, quae Cryptensem (iam fragmentum Vaticanum addo) confecit. apparet igitur, cum Athous patriam numquam reliquerit, Cryptensem R ex oriente in suam sedem pervenisse. veri simillimum est ex libris Bessarionis cardinalis Tusculi hoc volumen pretiosissimum fuisse, qui saepe in monasterio Cryptensi commoratus codices aliquot bibliothecae monachorum Basilianorum donavit. ipse, opinor, codicem Constantinopoli in occidentem secum apportavit. librarius Athoi et Cryptensis in utroque codice eandem recensionem Σ secutus est. quare quod in Vaticano R^v liber XII^b (πρὸς τὸν Εὐνομίου δεύτερον λόγον) mire λόγος Δ' appellatur, hoc non ad libri titulum

spectat, sed ad voluminis numerum, quem in recensione tetrabiblo quartum fuisse supra ostendi. etiam quaternionum reliquiae nihil praeter I, II, III, XII^b Cryptensem continuisse demonstrant.

Ad eandem officinam Σ reedit codex P(atmensis) (Γ)46 monasterii S. Joannis in membrana optima a manu saeculi XI, nisi ipso fine saeculi X vetustior est — hoc enim suadet Paulus Maas, artis palaeographicae bonus aestimator, qui codicem anno 1912 in insula Patmo inspexit et descripsit et aliquot folia ex diversis libris contulit — foliis 371 elegantissime sine compendiis scriptus. libros quosdam Nysseni continet. constat ex duabus partibus, quarum secunda scripta contra Eunomium exhibet. et potius ex duobus codicibus integris compositus esse existimandus est, nam in fol. 1—74 quaterniones α'—θ' leguntur, a fol. 75 novus incipit quaternionum ordo α'—λζ' (= fol. 75—370). quaternio λδ' ante λγ' positus est errore glutinatoris. unum in fine codicis adiectum est folium 371. capitulatio non exstat nisi ad librum I. in libro I margini apponuntur numeri κεφαλαίων μβ', ipsa κεφάλαια in textum recepta sunt. notae marginales augentur a f. 267. hae litteratura unciali ab eadem manu scriptae sunt, quae textum descripsit, plurimae pertinent ad argumentum dogmaticum velut ad lib. II § 232 vol. I p. 281, 4 γεγονότων ὑπόστασιν] ση(μείωσον) περὶ ὑποστάσεως, ὅπερ ἐν τῇ ὀπίσῳ σελιδίῳ „οὐσίαν“ ἐκάλεσεν vel ad lib. II § 275 vol. I p. 294, 9—10 θεωρουμένης δυνάμεως] ση(μείωσον) ὅτι πάλιν „δυνάμεως“ ἀδιαφόρως εἶπεν ἀνωτέρω „ποιότῃτα“ καὶ „ἰδιότῃτα“ ὀνομάσας vel ad lib. II § 353 vol. I p. 315, 13 κατὰ τὸ ὑποκείμενον ὄντι] scholium longum de notione τοῦ ὑποκειμένου quod incipit ση(μείωσον) ὅτι ὑποκείμενον νῦν τὸ πρὸς κατηγορίαν λεγόμενον νοητέον. desunt in P verba a lib. II § 392 vol. I p. 326, 18 νυνὶ δὲ τούτου χάριν usque ad § 441 p. 339, 30—31 δυνάμενοι οὔτε πάντων (γὰρ om.) nullo signo addito, excidit igitur in exemplari, unde P descriptus est, quaternio unus. nam verba deperdita

Pauli Maasii rationibus integrum quaternionem volumine aequant. insunt haec scripta: Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης περὶ κατηχήσεως — ἐγκώμιον εἰς τὴν μακαρίαν Μακρίναν τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν — (f. 75) ἐπιστολὴ πρὸς Πέτρον τὸν ἀδελφόν — (f. 77) κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου ἥτοι βιβλίον α'. ἀντιρρητικὸς εἰς τὸν α' λόγον τῶν ἐκδοθέντων παρὰ Εὐνομίου δύο λόγων μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου — (f. 187) κατὰ Εὐνομίου λόγος β' — (f. 238) ἔκθεσις Εὐνομίου — f. 241 κατὰ Εὐνομίου λόγος γ' — (f. 267) πρὸς τὸν Εὐνομίου δεῦτερον λόγον ἥτοι βιβλίον δεῦτερον τὸ μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκδοθέν — (f. 370—371) diversa (cf. Sakkelionis catalogum p. 35). verba quae ex Eunomio citantur, in margine signo ÷ notantur, biblica signo >.

Patmensi P simillimus est codex Vaticanus graec. n. 1773 (Z) chartaceus quamvis aetate diversus, nam saeculo XVI non est superior. fuit pontificis maximi Urbani VIII vetus numerus 62. scriptus est a duabus manibus in foliis 374 (20 × 30 cm), singulae paginae 25 lineas capiunt. prima manus scripsit duas epistulas Gregorii et Petri, libros contra Eunomium et συναγωγὴν ἀποριῶν καὶ ἐπιλύσεων ἐκλεγείσαν eqs. tum secunda manus a folio 279 usque ad finem codicis primam suscipit. haec insunt: (f. 1) ἐπιστολὴ Γρηγορίου ἐπισκόπου <Νύσσης> πρὸς τὸν ἀδελφόν Πέτρον (f. 2) epistula Petri ad Gregorium fratrem (f. 3) κεφάλαια τοῦ πρώτου λόγου εἰς τὸν κατὰ Εὐνομίου (sic), sunt autem μ.α' (f. 4) τοῦ ἁγίου καὶ ὄντως σοφοῦ Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου ἥτοι βιβλίον ᾠτὸν. ἀντιρρητικὸς εἰς τὸν ᾠτὸν λόγον τῶν ἐκδοθέντων παρὰ Εὐνομίου δύο λόγων μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου (f. 102) liber II (f. 149) ἔκθεσις Εὐνομίου (f. 152) liber III (f. 174) τοῦ ἁγίου καὶ ὄντως σοφοῦ Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης πρὸς τὸν Εὐνομίου δεῦτερον λόγον ἥτοι βιβλίον δεῦτερον τὸ μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκδοθέν (f. 258) sequuntur quaestiones et responsiones per capita ex συμφωνίᾳ Hesychii presbyteri Hierosolymitani excerpta; tum Isaac Sebastocrator de decem dubiis circa poenitentiam et quaestiones (eiusdem?) de malo. manus prior fuit, ut

susplicatus est G. Pasqualius, fortasse Darmarii, quod tamen diiudicare non ausim. omnino eadem est forma tituli quae in codice Patmensi, etiam delectus et ordo librorum contra Eunomium, qui insunt, idem est. eodem modo ἑκθεσις Εὐνομίου inter libros II et III interponitur, κεφάλαια μα' (in P μβ') libri I in utroque codice ante librum I et post epistolam Petri collocantur, cetera argumenta in utroque desunt. in utroque post titulum libri I haec verba leguntur: προοίμιον, ὅτι οὐ συμφέρει τοὺς μὴ καταδεχομένους τὴν ὠφέλειαν εὐεργετῆιν πειρᾶσθαι, tum deinceps κεφάλαια suo loco textui interponuntur et numeri eorum in margine notantur.

DE TETRABIBLI FONTIBUS

Codices BCTRPZ, qui eodem delectu et ordine librorum insignes sunt, quamquam ex eadem librorum officina provenerunt, tamen lectionibus multum differunt neque eandem textus formam tradunt. nimirum, qui illi officinae praeerat, complures libros manu scriptos antiquitus nactus erat, qui diversas textus recensiones iam labentis antiquitatis temporibus ortas sequebantur. imprimis enim animo tenendum est lectionis discrepantiam non medio aevo, sed multis saeculis antea ortam esse. vir Byzantinus ille, qui tetrabiblon condidit, non more nostri saeculi certo recensendi canone nixus textum uniformem stabilivit, sed satis habuit ex suis codicibus librorum delectum congerere, quo in negotio omni genere memoriae promiscue usus est. ut exemplo utar, Athous C et Vaticano-Cryptensis R ab eadem manu scripti, eodem librorum ordine et delectu notabiles, non tamen ex eodem fonte hausti sunt. R ad vulgarem textum prope accedit, sed permultis locis cum VL facit, ut eum ex recensione Φ fluxisse pateat. at C cum BT cognatus a Φ quam longissime discedit. Byzantinus igitur eclogam suam e duabus recensionibus antiquis sumpsit. alteram Φ iam supra descripsi, cui codices RPZ maxime affines videntur.

sed cum huius recensiois pleniora habeamus exempla V et L, quae eadem et multo integriora sunt, in libris I—III recensendis eos abicio, neque plus eis tribuo in libro XII^b, quem ad unum librum manu scriptum redire supra dixi (p. XXII). altera recensio servata est libris BCT, de quibus iam videndum erit.

BCT has quidem lacunas communicant: vol. I p. 46, 13 ἐκεῖ om. BCT 49, 25 τῆς om. BCT 54, 2 καὶ ante Καπαδόκην om. BCT 54, 9 ψεύστης καὶ om. BCT 57, 22 τοῦτου om. BCT 59, 22 κατὰ om. BCT 62, 2 τοῦ κακοῦ om. BCT 64, 2 ἐξαίφνης om. BCT 70, 1 ἀμφοτέραις δὲ ὑποταγμένην om. BCT 70, 25 ἀληθινοῦ om. BCT 85, 4 γὰρ om. BCT 98, 26 τῷ πατρὶ om. BCT 106, 21 ἔσται om. BCT 109, 10 τοῦτον om. BCT. in iis partibus, ubi B non exstat: 179, 27 verba καὶ τοῦτω usque ad συναρπάζων om. CT 191, 7 ποσάκις ἐπανάλαβε om. CT. ex vitiis, quae codicibus BCT communia sunt, haec notare satis habeo: vol. I p. 36, 8 κακείνος] ἐκεῖνος BCT 40, 8 λαβόμενος] λαβόμενος BCT 42, 2 τοῦ ψεύδους] τὸ ψῆδος BCT 42, 10 γενησομένων] γενομένων BCT 45, 11 κοιναῖς] κεναῖς BCT 45, 27 τόπον] τρόπον BCT postea τόπον corr. B 49, 7 τοσοῦτον] τοσοῦτων BCT 50, 18 διερραφώδησε] ἐρραφώδησε BCT 52, 16 τοῦ βίου σπουδὴν] σπουδὴν τοῦ βίου BCT 53, 18 οὐδὲ] οὐ BCT 54, 8 ὅμως] ὅλως BCT 55, 13 τὸ ante πρότερον add. BCT 56, 9 εἶπεν] εἴ πως BCT 56, 25 ὑπερβεβληκέναι] ὑπερβεβηκέναι BCT 60, 1 εὐδηγουμένην] εὐθυνομένην BCT 81, 21 ἀσαφείας] ἀσεβείας BCT 101, 11 ὑπερέχοντι] ὑπάρχοντι BCT corr. postea C 100, 8 αἰσθητικῆς] αἰσθητῆς BCT 108, 1 θεωρούμενον] χειραγούμενον BCT.

Maxime distinguuntur codices BCT magno hiatu vol. I p. 37, 13—17, ubi haec verba omittunt: ἀφ' οὗ γὰρ μετέσχε τῆς ἀπορρήτου ταύτης σοφίας, ἐξ ἐκεῖνου πάντα „ἄσπαρτα“ αὐτῷ καὶ „ἀνήροτα“ φέεται. σοφὸς γὰρ τίς ἐστι περὶ ἃ τὴν σπουδὴν ἔχει, καὶ ἔγω πῶς ἂν τις μάλιστα τοὺς ἐμπαθεστέρους τῶν ἀνθρώπων προσοικειώσαιτο.

Ceterum BT magis inter se cohaerent et a C reliquis-

que libris saepe secedunt velut vol. I 34, 5 χαλκοῦ] χρυ-
 σοῦ BT 35, 8 διατριβῇ] τριβῇ BT 35, 18 φ] ὥς BT
 37, 21 καταπιπτούσης] μεταπιπτούσης BT 39, 21 παραφοράν]
 παραφθοράν BT 40, 11 ἄλλό τι] ἄλλ' ὅτι BT 51, 3 εἵπη]
 εἴποι BT 51, 15 ῥηθέντων] λεχθέντων BT 52, 9 κατα-
 λείπω] καταλίπω BT 52, 11 τῆς ante ψυχῆς add. BT
 61, 6 συγγραφῆς] γραφῆς BT I 40, 24 μὴ om. BT 43, 7
 τὴν ante πρὸς om. BT 45, 13 αὐτὸν om. BT 69, 1
 ἀμφοιβήτης om. BT 70, 10 verba ἔγγραφοι usque ad
 11 ἐχρῆν om. BT 75, 6—7 τῶν Ἰουδαίων om. BT
 99, 3 οὕτω om. BT 106, 9 τὸν post αὐτὸν om. BT
 108, 4 εἶναι om. BT.

Codices BCT igitur ad unum eundemque fontem (X)
 revocandi sunt, ita tamen, ut B et T alio quodam codice
 intercedente ex illo deducti sint. hunc (Y) appello. hic
 germanus erat codicis C. (Y) quattuor librorum delectu non
 contentus erat, sed libros reliquos (IV—XII) ex pleniore
 exemplo supplevit. quare T — nam B, qui ei ut ovum
 ovo similis est, nihil praeter fragmentum libri primi ser-
 vat — in libris IV—XII aliud memoriae genus praebet
 (cf. p. XXVII), quod cum recensione Φ magis conspirat.
 hac tabula inspecta intelleges codices VL et T per libros
 IV—XII saepe ad eundem fontem redire.

Vol. II 56, 29 γεγενῆσθαι] γεγενῆσθαι VLT 59, 23
 ἐφαρμόσουσι] ἐφαρμόσωσι VLT 61, 23 μὴ τι] μήτε VLT
 61, 25 παρεχομένων] παραδεχομένων VLT 66, 30 ἀπαρνου-
 μένους] οὐκ ἀρνούμενους VLT 68, 23 εἰ] ἢ VLT 82, 8
 εὑρίσκηται] εὑρίσκεται VLT 106, 15 οὐδὲ] οὐδὲν VLT
 106, 15 διάνοια τὴν] δ. ἢ τὴν VLT 131, 1 βλέποι] βλέπει
 VLT 140, 25 ὁμᾶς] ἡμᾶς LT 148, 25 μετατιθείσης]
 μετατεθείς VLT 170, 10 πιστεύηται] πιστεύεται VLT (ἀν
 om.) 173, 3 προχείρου] προτέρου VLT 176, 1 τὸ] τῷ VLT
 177, 9 δοξάσῃ] δοξάσει VLT 180, 8 καὶ ὁ] καὶ VLT
 181, 15 ἐκβάλλειν] ἐκβαλεῖν VLT 183, 16 μετὰ] κατὰ VLT
 183, 21 τοῦ ante ἐν αὐτῇ add. VLT 192, 5 διασημαίνῃ]
 διασημαίνει VLT 192, 25 οἶδος] κύριος VLT eqs.

Singula verba T cum VL omittit his locis: vol. II

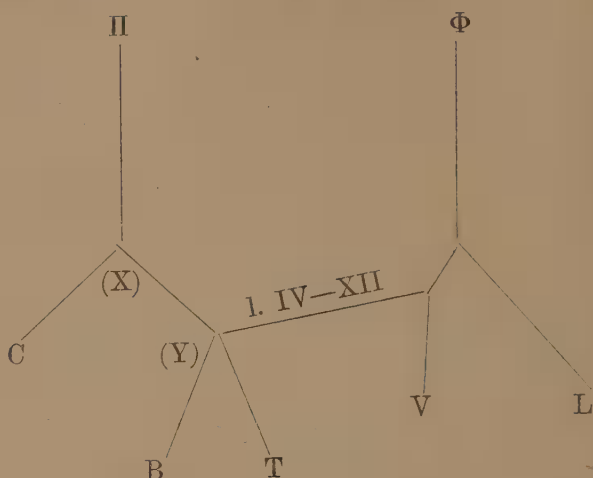
50, 19 ἐρμηνεύειν om. VLT 57, 3 verba οὐ usque ad 4
 τελειωθείσαν om. VLT 61, 9 δὲ om. VLT 61, 13 τὸ alt.
 om. VLT 64, 28 γίνεται πρῶτος om. VLT 65, 13 φησί
 om. VLT 119, 29 οὗτος om. VLT 131, 19 ἰδίου om.
 VLT 173, 16 ἀποδοθεὶς om. VLT 181, 21 τὸ ante βού-
 λεσθαι om. VLT 182, 28 τε om. VLT 185, 13 παντὶ
 δῆλόν ἐστι καὶ om. VLT eqs.

Illud exemplar, unde T vel potius (Y) libros IV—
 XII repetivit, codici V similior erat quam Laurentiano,
 quod his locis intellegitur. V et T inde a libro IV haec
 vitia soli exhibent: vol. II p. 49, 18 ἀγείδων] ἀΐδιον VT
 49, 20 ἦν] ἦ VT 49, 23 προκείσθαι] προσκείσθαι VL
 50, 7 διεξίη] διεξήκει VT 53, 7 ὑπολισθήσαντα] ὑπολισθήσαντας
 VT 53, 11 μαθὼν κηρυσσόμενον] κηρυσσόμενον μαθὼν VT
 60, 16 βλάσφημα] βλασφημάτα VT 66, 13 φασιν] φησὶν VT
 70, 1 ἐφεστάναι] ἐφιστάναι VT 70, 26 προαγούσῃ] προαγα-
 γούσης VT 73, 30 λίχνοι] λύχνοι VT 101, 16 πάντες]
 πάντων VT 132, 24 συμμετελθούσης] μετελθούσης VT
 141, 1 ὁμολογοῦντες] ὁμολογοῦντας VT 145, 24 ὁμᾶς] ἡμᾶς
 VT 171, 3 πάντως συνυπακούεται] συνυπακούεται πάντως VT
 171, 9 τὸν λόγον] τῷ λόγῳ τὸ εἰρημένον VT 171, 28 ὠδη-
 γήθημεν] ἐδιδάχθημεν VT 172, 3 διεξίτω] διεξίετω VT
 175, 17 τοῦ ἐκ μὴ ὄντος] ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ VT 180, 12
 τοσοῦτον εἶναι ἀκείνο] ἀκείνο τοσοῦτον εἶναι VT 181, 25
 καὶ post θέλειν add. VT 186, 3 διὰ σώματος] διαμένουσα
 VT 191, 17 ταῦτα] τῶν VT 191, 19 παριστῶντα] παρι-
 στῶντων VT eqs.

Multis locis VT var. lect. eandem in textum recepe-
 runt velut vol. II 50, 9 προΐεναι] συνίστασθαι VT 79, 22
 πατρόθεν ἦκειν] ἔχειν πατρόθεν ἤκουσαν VT 175, 14 φευ-
 κτότερον] φρικτότερον καὶ φευκτότερον VT (conglutinatum ex
 var. lect.) 180, 8 κόκλῳ] λόγῳ VT coniecerunt his
 locis: 54, 14 τὸ πάθος] ἀπαθῶς VT (ubi scribendum est
 <καὶ οὐ νοήσεις> τὸ πάθος cum cod. Monac.) 55, 25 ἐκτός
 add. VT 59, 34 καὶ post εἰ add. VT.

Quodsi libros IV—XII in T traditos maxima ex
 parte recensioῖ Φ reddimus, unde petiti sunt, cetera,

quae codicibus BCT servantur (l. I, II, III, XII^b), ad diversam originem pertinent, de qua iam videbimus.

DE RECENSIONE II (SAEC. IV—VI)

Codices tetrabibli BCT ex recensione antiqua fluxerunt, quam II appellare soleo. ea olim non solum librorum tetradem continebat, sed omnes praeter librum XII^b, ut integris huius stirpis exemplaribus ostenditur, quae adhuc servantur. quid? quod etiam CT vestigia plenioris exemplaris, unde deducti sunt, retinent. librum enim tertium sic inscribunt: λόγος γ' καὶ καθεξῆς, quod ad praesentem eorum statum minime quadrat, sed seriem librorum significat, qui tertium olim sequebantur. librarius cum librum III a libris sequentibus avelleret et cum libro XII^b contra naturam coniungeret, verba καὶ καθεξῆς delere oblitus est, quae in suo exemplari integro legebat. priorem ordinem bene servavit A(mbrosianus), eiusdem stirpis nobilior propago, qui et ipse librum III inscribit λόγος γ' καὶ καθεξῆς — eandem inscriptionem antiquissimam servant M(arcianus) et Monacensis — eique libros IV—XII, ut oportet, adiungit, sed perantiqua ra-

tione titulos eorum omittit singulosque libros una linea vacua inter se discernit. tituli partim postea a manu recenti additi sunt partim etiam nunc desunt. certe in archetypo codicis A omnino nulli fuerunt. supra docui (p. XI) libros III—XII olim unum librum, qui erat tertius, conformasse eumque in decem τόμους divisum fuisse. haec ratio editioni papyraceae saeculi IV idonea postea iure immutata videtur, cum decem τόμοι in membranam transscriberentur. recensio Φ decem λόγους numerat, qui olim τόμοι audiebant; codex A priscum auctoris consilium religiosius respexit, cum decem τόμους vel λόγους rursus in unum librum contraxit et singulorum voluminum titulos abrogavit. quodsi verbis λόγος γ' καὶ καθεξῆς omnes libri a tertio ad duodecimum comprehenduntur, apparet etiam (B)CT, qui haec verba servaverunt, ex integris exemplaribus derivari. liber XII^b ne in hac quidem classe suum locum i. e. libri secundi sedem obtinebat, sed a recensione II velut a Φ primum deerat. postquam inventus est, alii post librum III, alii post XII, hoc est in fine totius seriei, eum collocaverunt, cum certam rationem non haberent. ad hanc recensionem II praeter BCT hi codices pertinent:

Primum Vaticanus graecus n. 1907 (S) saeculi XIII chartaceus (fuit 20×33 cm) codex ingens, qui omnia Gregorii Nysseni opera continet, iam duobus voluminibus grandibus compactus, graves fortunas passus misereque laceratus esse videtur, quare folia omnia charta tenui et perlucida obducta et in margine charta solidiore praetexta sunt, ne codex omnino dilaberetur. iam folia singula aream 26×36 cm capiunt. codex quamquam diligenter restauratus est, multis tamen locis adeo scissus est, ut legi non possit. scriptus est permultis compendiis, sed satis clare et distincte, lineas singulae paginae capiunt 60—80, plerumque 66—72. in universum folia habet 308. volumen primum folia 1—168, alterum folia 169—308 complectitur. folium ultimum vacuum est. fol. 1—2 πίναξ praemittitur, qui initia omnium librorum continet, qui

insunt. fol. 3 errore hoc loco collocatum videtur, nam debebat ante fol. 1 collocari. S multa folia vacua habet, quas restaurator interposuit. certe codicem sibi visus est valde mutilum repperisse, cum praesertim folia numeris egerent*). ubicumque folium excidisse putabat, folium vacuum interposuit. sed apparet nonnullis locis plura deesse, ubi unum folium substituit. folia, quae certa sede egebant, non semper in suum locum reduxit, velut folium evulsum 303, quod etiam nunc libere vagatur, post fol. 52 collocandum erat, nam epistulam canonicam ad Letoium exhibet. alia folia velut 301, 305, 307 ex tempore in suam sedem reducere non potui.

Quantum re vera perierit, ex quaternionibus aliquatenus erui potest. quaterniones in dextra parte marginis superioris leguntur, quamquam non omnes superstites sunt. primus quaternio, quem legimus f. 61, est $\overline{\gamma}$. igitur 96 folia antecesserant, et desunt folia 35, quae maxima ex parte in lacuna inter fol. 47 et 50 intercidissee patet. eam enim maiorem esse quam restaurator aestimavit, qui ibi duo folia vacua interposuit, certum est. tum legi possunt quaternionum signa $\overline{\zeta}$ — $\overline{\kappa}$ (fol. 85—117), deinde $\overline{\kappa}$ $\overline{\gamma}$ — $\overline{\kappa}$ $\overline{\zeta}$ (fol. 138—162). numerus in fol. 130 iam non potest cognosci, nimirum fuit $\overline{\kappa}$ $\overline{\beta}$. efficitur quaterniones $\overline{\kappa}$ et $\overline{\kappa}$ $\overline{\alpha}$ in fol. 117—130 exstitisse, id quod fieri non poterat. nam 3 folia deesse nemo non videt. atqui lacuna hiat post fol. 124, quam restaurator 2 foliis explevisse sibi visus est. re vera 5 folia in hac lacuna perierunt. in secundo codicis volumine numeri quaternionum continui leguntur usque ad $\overline{\lambda}$ $\overline{\beta}$ (fol. 210). fol. 238 notatur $\overline{\lambda}$ $\overline{\zeta}$; si igitur $\overline{\lambda}$ $\overline{\zeta}$ fol. 230 et $\overline{\lambda}$ $\overline{\delta}$ fol. 222 exstitisse mente fingas, quaternio $\overline{\lambda}$ $\overline{\gamma}$ autem fol. 218 coepit, ei quattuor folia tantum relinquuntur. post fol. 217 restaurator 2 folia vacua intercalavit. quaternio $\overline{\lambda}$ $\overline{\gamma}$ excidit et in fine codicis inde a

*) sed ἐρμηνεία ἐπίτομος εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ψαλμῶν καὶ τὰ κείμενα (?) (fol. 93—108^v) antiquos numeros habet (1—16); numeri non iam omnes legi possunt.

fol. 296 agglutinator est. continet initium libri contra Macedonianos. a fol. 238 usque ad 278 quaterniones λς — μα deinceps exstant, praeterquam quod fol. 246 nil nisi λ legitur, ubi olim λς exstiterat, et fol. 270 nihil acie dinosci potest. ultima pars huius tomi mutila est, neque iam quaterniones a fol. 278—308 persequi possumus. a folio 296 sequi quaternionis λγ initium supra docui, folia 298—308 neque certo ordine adiecta neque fixa sunt. numeri continui, quibus singula scripta in indice praevio signantur, per totum codicem iuxta titulos in margine positi sunt.

Eunomiana incipiunt a primo libro nullis argumentis praemissis. κεφάλαια margini olim adscripta numerisque signata erant per totum librum I, velut in P(atmensi) et Vaticano Z. iam margine exteriori deleta vel circumciso plerumque legi non possunt. librorum ordo idem est qui in recensione Φ, nisi quod liber XII^b in fine additus est. initium libri I periit, incipit a verbo θεραπεύοντι vol. I p. 21, 28. ubicumque codex scissus legi non potest, in apparatu critico notavi. libri XII^b pars posterior periit, deficit in verbis ἀφῆκαν καὶ vol. I p. 245, 22 (codicis fol. 285^v expl.). fol. 286—287 perierunt, fol. 288 incipit liber εἰς τὴν πεντηκοστήν. contuli scripta contra Eunomium Romae vere 1912. iterum inspexit meis precibus Georgius Pasquali Romanus, nunc Florentinus, anno 1915.

Ex S ad verbum descriptus est codex Burneianus (D) Musei Britannici n. 52 membranaceus saeculi XIII—XIV. insunt S. Gregorii Nysseni homilia XIV in Canticum canticorum (f. 1), inc. (mutil.): ... τεθνήκει μὲν αὐτῇ ἅπας ὁ κόσμος — eiusdem Gregorii homilia XV in Canticum canticorum (f. 13) — τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς μακαρισμοὺς (f. 32) — τοῦ αὐτοῦ πρόλογος εἰς τὸν πατέρα ἡμῶν· περὶ προσευχῆς καὶ περὶ τοῦ μὴ βαττολογεῖν (homiliae quinque) (f. 100) — τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα (secundum latinam tituli paraphrasim or. III) (f. 146) — εἰς τὴν ἔσθασιν τῶν νηστειῶν (f. 164) — λόγος πρὸς Πέτρον τὸν ἴδιον ἀδελφόν· θεωρία εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου κατασκευὴν (f. 176) — (τοῦ αὐτοῦ) κατὰ

Ἀρείου καὶ Σαβελλίου (f. 259), inc.: Ἐξηρεύεατο ἡ καρδιά . . . — περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν πνευματομάχων, inc.: Τάχα οὐδεὶς ἀποκρίνασθαι προσήκει τοῖς ματαίοις τῶν λόγων (f. 270) — ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Πέτρον (f. 293) — τοῦ Νύσσης πρὸς Εὐνόμιον ἀντιρρητικὸς μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Βασιλείου (f. 295) „desiderantur quaedam a verbis ἐν αὐτῇ περιγεγράφθαι (vol. I p. 95, 8) ad ὃν μὴ κοινωνία τις (vol. I p. 119, 14); deinde a verbis παρ' αὐτοῦ πεπραγμένοις (vol. I p. 140, 24) ad σημαυνομένης καὶ ὅπ' αὐτῆς (vol. I p. 162, 20). deficit in verbis σωματικοῦ προκαλύμματος (vol. II p. 156, 19).“ tabellae photographice depictae ad priorem partem libri I contra Eunomium mihi suppeditant, quae codicem Burneianum accurate ex S descriptum esse ostendunt. quodsi ea pars libri XII^b in Burneiano servata esset, quae in S periit (a vol. I p. 245, 22 ἀνεξέταστον usque ad finem), D diligenter excutiendus fuisset. sed quoniam eam deesse dixi, codicem omnino abicere potui.

Codex A(mbrosianus) C 215 inf. chartaceus saeculo XII ut videtur exeunte vel XIII foliis 235 (26 × 35 cm) manu fluenti et larga pulcherrime scriptus, sed umore pessumdatus et fuscatus est. Salmazzius, Caroli Borromaei negotiator astutus, cum multis aliis libris eum ineunte saeculo XVIII ex Graeciae monasteriis, quae codicum conquirendorum causa non sine mortis periculo perscrutatus erat, Mediolanum attulit. originem codicis esse inventor propria manu in folio praevio Thessaliam scribit. praeter folia 235 dinumerata unum folium vacuum in fine additum et duo folia praevia habet, e quibus alterum πίνακα manu Salmazzii exaratum continet. initia singulorum contra Eunomium librorum latine enumerantur. inde librum primum iam a Salmazzio sine capite inventum esse comperimus (incipit a verbis vol. I p. 111, 16 κατὰ τὸ ἄγρατον). nimirum non intellexit Salmazzius duo praeterea folia deesse, unum inter f. 44 et 45, alterum inter f. 50 et 51. codex nihil continet praeter libros adversus Eunomium. capitulatio simulne

cum exordio libri primi interciderit, explorari iam non potest, cum ne primus quidem liber, ut solet, numeros capitulorum in margine habeat. librorum ordo idem est qui in S, i. e. vulgaris. codex descriptus est, ut supra (p. XXXVI sq.) demonstravi, ex exemplo perantiquo papyraceo, sed aliis codicibus intercedentibus. tituli, quos nunc ab libro IV usque ad XII legimus, a scholiasta recentiore una cum scholiis marginalibus quibusdam per totum codicem dispersis, quae plerumque legere non poteram, postea intrusi sunt. is omnia mirum in modum turbavit. utinam verba, quae inter libros VIII et IX in linea vacua addidit, aliquis legere possit! fortasse aliquid de ratione, si quam sequitur, ibi fassus est. λόγος δ' legimus initio libri X. liber qui fertur XI λόγος δέκατος ab eadem manu inscribitur, liber XII inscriptione omnino eget, quamquam in fine libri antecedentis post verba ἀντίχριστος λέγοιτο signum interpositum est. liber XII^b inscribitur τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπὶ Νόσσης πρὸς τὸν Εὐνομίου τοῦ ἀσεβοῦς δεῦτερον λόγον, quod cum CTS consentit. codicem totum contuli Mediolani autumnio anni 1912. abieci librum XII^b, postquam diligenter cum ceteris libris manu scriptis comparavi. nam quamvis editorem premat exigua eius libri memoria, tamen Ambrosiano adhibito nihil proficimus. et ipse enim comprobatur, quod supra dixi, omnes codices in libro XII^b ad eundem fontem redire. A in hoc libro maxime cum Marciano facit, quem cum integrum ad librum XII^b recensendum adhibuissem, Ambrosianum in hac parte dimittere melius erat.

Iam de librorum BCTAS mutua ratione videamus. initio libri primi, ubi A deficit sed B servatur, BCTS multis locis contra consensum codicum V et L, i. e. contra recensionem Φ stant. et de veris lectionibus, quamvis multo maior sit numerus eorum, taceo. sed etiam in pravis plerumque consentiunt. lacunosi sunt his locis (congressi locos ex libro I usque ad p. 115, 1—2 περικόπτη, nam ab hoc verbo B deficit): vol. I p. 22, 17 καὶ om. BCTS 23, 9 τοῦ κυρίου om. BTS (C in tabellis meis

photographicis deficit) 28, 2 τε om. BCTS 30, 16 ἄλ-
λην om. BTS (C def.) 34, 20 καὶ ante εἶναι om. BTS (C
def.) 43, 10 αὐτὸς om. BCTS 43, 15 τὸ om. BCTS
44, 16 τοῦτον om. BCTS 50, 2 αὐτομάτως om. BCTS
80, 25 καὶ om. BCTS. corruptelam communicant his lo-
cis: vol. I p. 29, 16 πλέον vel πλείον] πλείω BTS (C def.)
30, 9 κακήγορον] κατήγορον BTS (C def.) 34, 13 ἀποροίη]
ἀπορήση BTS (C def.) 59, 25 οὐδὲ] οὐ BCTS 88, 11
κατασκευάζει] παρασκευάζει BCTS. levissima quaeque no-
tare supersedi.

Est ubi S cum VL contra BCT faciat, sed fere in
lectionibus veris. tamen acri iudicio et his locis egere
non licet, nam etiam ubi VLS consentiunt, fallere pos-
sunt. nonnumquam etiam CS vel TS cum VL consen-
tiunt, sed plerumque in veris. vix enim dicere operae
pretium est neutram recensionem per tot saecula a mutuo
contagio immunem mansisse, sed lectiones alterius ad al-
teram invicem permanasse aliosque librarios aliter in hac
re versatos esse. codices quidem (B)CT verba recensionis
Π multo integriora tradiderunt quam S, sed solum in
libris I, II, III, XII^b. in ceteris S et A recensionis Π
unici testes sunt, cum libri IV—XII in T e codice mix-
tae recensionis fluxerint, in B et C autem omnino desint.

Codex A incipit a vol. I p. 111, 16 κατὰ τὸ ἀράτον.
has lacunas enotavi, quibus communis codicum ACTS origo
comprobatur. vol. I p. 122, 31 πάντως om. ACTS
129, 22 περὶ om. ACTS 130, 5 τῆς om. ACTS 154, 26
τοῦ ἀγεννήτως ὄντος om. ACTS 164, 17 κατὰ τὴν οὐσίαν
om. ACTS 166, 9 ἐν om. ACTS 168, 27 τοῦ χείρονος
om. ACTS 182, 1 αὐτὸν om. ACTS 184, 23 διὰ om.
ACTS 185, 16 δηλαδὴ om. ACTS 185, 17 δῆθεν om.
ACTS 186, 3 ὁ om. ATS 191, 11 ἦν om. ACTS
192, 6 φησί om. ACTS 194, 3 πατέρα om. ACTS 198, 11
μυστηρίων om. ACTS 203, 28 ὀργὴ καὶ ἀοργησία om. ACTS
206, 13 τινῶν om. ACTS 212, 4 τε om. ACTS 215, 5
καὶ ante ὢν om. ACTS vol. II p. 3, 3 μονογενὴ om. ACTS
6, 20 τις post ἦν om. ACTS 17, 12 ἐκεῖνα om. ACTS

29, 23 ἐν om. ACTS 40, 7 ὁμοίως om. ACTS 45, 15
αὐτὸν om. ACTS. corruptelam eandem exhibent vol. I
p. 127, 11 ἐπιστάς] ἐφιστάς ACTS (cf. p. 213, 26) 129, 24
συζητήσει ACTS corruptum, συνιζήσει corr. Wilamowitz
συζητήσει L συζητεῖ V 137, 16 τὸ κάτω] τὰ κάτω ACTS
143, 24 γενόμενον] γινόμενον ACTS 161, 28 χοῦ] χριστοῦ (!)
ACTS 172, 14 προσγινομένη] προσγενομένη ACTS 176, 26
ἦ] εἰ ACTS 191, 12 τὸν ἔλεγχον] τὸ λέγειν ACTS 192, 4
τούτοις] τοιοῦτοις ACTS 194, 5 ἐπὶ] ἀπὸ ACTS 197, 13
ποτὲ μὴ] μήποτε ACTS 201, 2 προστάγματος] πράγματος
ACTS 201, 4 οὐδὲν] οὐδὲ ACTS 209, 19 οὐ] οὔτε ACTS
213, 26 ἐπιστάς] ἐφιστάς ACTS (cf. 127, 11) vol. II p. 5, 17
χρήσει] κρίσει ACTS 16, 21 γινόμενον] γενόμενον ACTS
21, 6 κατανοήσωμεν] κατανοήσομεν ACTS 25, 3 γεγενῆσθαι
γεγενῆσθαι ACT et S prius, alt. γ sscr. 36, 12 ἐαυτοῦ]
αὐτοῦ ACTS eqs.

Non nisi eas enotavi lacunas atque corruptelas, quas
in libris I et III inveni, poteram etiam eas afferre, quae
in libro ad refutandam Eunomii confessionem scripto
(vulgo II) occurrunt; nam cetera inde a libro IV usque
ad XII (l. III tom. II—X huius editionis) C non habet.
recensio etiam in his libris maxime in ATS
posita est, cum multo meliores sint quam Φ, nisi quod
supra (p. XXXIV) ostendi codicem T in his libris exem-
plari usum esse, quod ex Φ multa plerumque falsa rece-
perat. sed haec nullius momenti sunt, si consideras omnia
fere, quae melioris notae sunt, ex ATS redundare. inter
eos A excellit, cum multas tradat lectiones, quae in
ceteris codicibus non exstant. codex A unus verum ex-
hibet his locis, quos facile augere possem: vol. I p. 116, 23
διανοοῦμενον A] διανοοῦμενος cet. 125, 16 ἐαυτὸ A] ἐαυτῷ cet.
138, 6 καὶ A] om. cet. vestigium veri A servavit, recipe
καὶ et scribe ἔχονται pro ἔχοντες 157, 21 σκιαγραφίαις A]
σκιογραφίαις cet. 169, 13 ὃν οὐδὲν ὀνομάζουσιν om. A glos-
sema ad πλάσματος, quod in textum irrupit 185, 14 μήτε
παρὰ τοῦ διδασκάλου ῥηθὲν A] om. cet. 187, 18 ἀποτετμη-
μένον A sed ω supra ο sscr.] ἀποτετμημένων cet. 188, 26

ἐννοίας A] ἐπινοίας cet. 204, 4 ἡ A] om. cet. 205, 3 ἐτι A] εἰ τι cet. vol. II p. 65, 9 δς A] om. cet. 69, 22 δ ἔχει A] ἡ ἔχειν cet. 88, 20 συστοιχοῦντα A] στοιχοῦντα cet. 92, 3 ἡ A] om. cet. 100, 13 ῥκειώσθαι A] οἰκειώσασθαι cet. 104, 8 ἐκεῖνο A prius, sed ἐκεῖνῳ corr.] ἐκεῖνο cet. 106, 14 καὶ ante γράφει δὲ cet., om. A 110, 29 κακηγορεῖν A] κατηγορεῖν cet. 111, 15 πᾶν A] πάντων cet. 111, 20 φύσση A] φύσει cet. φύσση scribe 115, 30 κακηγορίας A] κατηγορίας cet. 119, 29 οὗτος A] τοῦτο S om. cet. 119, 15 αὐτῷ A] αὐτῷ LTS αὐτὸν V 131, 1 βλέποι A] βλέπει S βλέπει VLT 132, 17 ἡ A] om. cet. 138, 1 ἐν οἷς A] ἐν ᾧ cet. 138, 26—27 πρὸς τὸ χεῖρον A] τὸ πρόχειρον cet. 153, 16 σὺ A] οὐ cet. 153, 24—25 τὸ post ὅς ἐστι add. A] om. cet. 156, 20 τοῖς ὄνειροπόλοις ἀφήσομεν A] τοῖς ὄνειροπόλους ἂν φήσωμεν (φήσομεν VL) cet. 157, 1 προσφερόμενα A] προσφερόμενα cet. 157, 19 ἀπ' A] ὑπ' cet. 169, 1 τῷ εὐνομίῳ A] τοῦ εὐνομίου cet. 175, 14 —15 ἐν ante τῇ ἀκολουθίᾳ add. cet., om. A 179, 8 οὐδς A] θεδς cet. 180, 14 ἡ ... λαμπηδῶν A] τῇ ... λαμπηδόνι cet. 184, 21 οἷός τε ᾧ A] οἷόν τε ἡ cet. 186, 6 γεννήσεων A] γεννήσεως cet. 188, 27 τόπον A] κόπον cet. 189, 5 τὸ ante ἀπαύγασμα add. A] om. cet. 190, 19 et 20 γέννησις et γέννησιν A] γένεσις et γένεσιν cet. 191, 17 φοβεῖ ex -ῃ corr. A] φοβῇ cet.

Nonnullis locis A coniectura Gregorii verba temptavit, velut II 21, 26 ceteri codices KATAXΘH praebeant, quod Wilamowitz (idem invenit Harder) feliciter emendavit, cum KATACXH restituit, A καταταχθῇ pessumdedit.

II 33, 25 legimus αἱ δὲ τῶν ποιότητων διαφοραὶ οὐ τινα (correxī, οὐ τὴν codd.) κατὰ τὸ ὑγρὸν παραλλαγὴν ἐμποιοῦσιν, ἀλλὰ τινος ιδιότητος τὸ ἐν τῷ οἴνῳ ὑγρὸν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κλήματι διακρινούσης στύψεως ἢ γλυκύτητος ἢ ὑγρότητος (πικρότητος A) θατέρῳ τούτων παρομαρτούσης. vini umor discernitur ab umore, qui est in vitibus, eo quod qualitatem specificam suscipit; nam alteri στύψις propria est, alteri γλυκύτης. corruptela eo orta est, quod ὑγρότητος verbum,

oppositum τῷ ἐν τῷ οἴνῳ ὑγρῷ, in lineam inferiorem delapsus est, nam ad ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κλήματι . . . supplendum est ὑγρότητος. scribendum est igitur διακρινούσης ὑγρότητος, ἢ στόψεως ἢ γλυκύτητος (vel vice versa) θατέρῳ τούτων παρομαρτοῦσης. A cum id non intellexisset, στόψεως ad ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κλήματι rettulit, tum ut oppositum efficeret inter γλυκύτητος et ὑγρότητος, πικρότητος interpolavit.

II 177, 5 ὁμοίως δὲ καὶ ἡ πρὸς τὸν Μανῶ ἐγενομένη φωνὴ τὸ ἀπερίληπτον εἶναι τῆς διὰ τοῦ ὀνόματος σημασίας τὸ θεῖον ἐνδείκνυται VLTS τῇ et σημασία (ut videtur ex coniectura) A, ubi rectius transponunt vulgo διὰ τῆς τοῦ ὀνόματος σημασίας.

II 159, 28 τίς οὕτως ἡλίθιος καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως ἐκτός, ὡς περὶ ἀνθρώπων διαλεγόμενος τὸν μὲν εἰπεῖν ἄνθρωπον, τὸν δὲ ἵππον καλεῖν συγκρίνων; sic legit V καλῶν συγκρίνων LT v καλῶν καὶ συγκρίνων S καλῶν συγκρίνοι A ex coniectura ut videtur.

II 98, 1 τίς οὕτως ἡλίθιος ὡς Ἰωάννου καὶ Παύλου καὶ τοῦ λοιποῦ χοροῦ τῶν ἁγίων τὰς γενεάς ταύτας φωνὰς καὶ τῆς οἰκειότητος ἐνδεικτικὰς κηρυσσόντων μὴ πρὸς ἐκείνους βλέπειν, ἀλλὰ τοῖς διακένοις κροτάλοις τῶν Εὐνομίου σοφισμάτων *** διδασκαλίαν τῶν διὰ τοῦ πνεύματος λαλούντων μυστήρια καὶ Χριστὸν ἐν ἑαυτοῖς φερόντων Εὐνόμιον ἀληθέστερον οἶσθαι; lacunam statui, post σοφισμάτων προσέχειν καὶ τῶν διὰ scribit V (omisso διδασκαλίαν), ut apparet ex coniectura. sed plura interciderunt in lacuna. τῆς διδασκαλίας ex coniectura A, cum dativum τοῖς διακένοις . . . κροτάλοις non habere unde pendeat non intellexerit, id quod V recte perspexit.

II 191, 3 ἀλλὰ μὴν ἴδιον πάντων τῶν διὰ γεννήσεως ὑπεστηκότων τὸ μὴ εἶναι πρὸ τῆς γεννήσεως· ἀλλότριον ἄρα τοῦτο τῆς τοῦ μονογενοῦς ιδιότητος ᾧ μὴδὲν τοῦ τρόπου τῆς κοινῆς γεννήσεως [εἵδους τὸ πεπλανημένον] προσεῖναι ἢ τοῦ μονογενοῦς ἐπωνυμία μαρτύρεται. οὐκοῦν πιστωθῆτω ὁ ὑλικὸς οὗτος καὶ τῇ αἰσθήσει φίλος διὰ τοῦ ἐτέρου τῆς γεννήσεως εἵδους τὸ πεπλανημένον τῶν ὑπολήψεων αὐτοῦ διορθώσασθαι. verba εἵδους τὸ πεπλανημένον, quae inclusi, ex v. 9, ubi eadem

verba occurrunt, intrusa sunt. εἶδους τοῦ πεπλανημένου scripsit A, ut verba coniectura plana redderet.

II 180, 7 ἵως γὰρ τὸ ἡλιακὸν σῶμα ὄλῳ τῷ περιέχοντι κύκλῳ χαρακτηρίζεται καὶ ὁ τὸν κύκλον ἰδὼν ὄλῳ τοῦ κατὰ τὸ βάθος ὑποκειμένου τὴν ὑπόστασιν διὰ τοῦ φαινομένου ἀνελογίσαστο, οὕτως εἶπεν (scil. ὁ ἀπόστολος Hebr. 1, 3) ἐν τῷ μεγέθει τῆς τοῦ υἱοῦ δυνάμεως τὸ τοῦ πατρὸς μεγαλεῖον χαρακτηρίζεσθαι . . . εἶπεν scripsi cum vulg., εἰπεῖν libri. A, qui οὕτως εἰπεῖν intellexeret „ut ita dicam“, χαρακτηρίζεται ex coniectura restituit, sed corruptelam eo auxit. nihil enim certius est quam εἶπεν legi oportere, nam toto hoc loco de apostolo dicitur (cf. 180, 6 ἐμποιεῖ 180, 23 κατωνόμασε).

II 162, 8 λέγει γὰρ αὐτὸς μετὰ τὴν διὰ μέσου φλυαρίαν μικρὸν ὑποβάς ὅτι ἀμετάθετος ἡ προσφυῆς τῶν ὀνομάτων πρὸς τὰ πράγματα σχέσις, τούτῳ (τούτῳ libri) καὶ αὐτὸς ἐπιφηφίζων τῷ λόγῳ τὸ πάριον εἶναι τὴν ἀληθῆ τῶν προσηγοριῶν πρὸς τὸ ὑποκείμενον οἰκειότητα. cum libri omnes τούτῳ legant, A dativum ad ἐπιφηφίζων requirens τῷ λόγῳ τῷ πάριον scripsit, at τούτῳ scribendum et cum τῷ λόγῳ coniungendum erat.

II 148, 21 . . . ὅτι υἱὸς ὦν (scil. ὁ Δαβὶδ) τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ τῶν ποιμνίων ἐπιστατῶν εἰς βασιλέα ἐχρίσθη, οὐκ ἄνθρωπον αὐτὸν τηλικαῦτα ποιούσης τῆς χρίσεως, ἀλλ' ὄντα κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν ὅπερ ἐτύγγανεν ἐξ ἰδιώτου πρὸς βασιλέα μετατιθείσης. μετατιθείσης quod est unice verum praebebat S, inde μετατεθείσης corruptum esse videtur; nam VLT μετατεθείς exhibent, sed T in exemplari suo μετατεθείσης compendio scriptum invenisse videtur, signum enim supra -είς positum non plane intellegitur. a corruptela μετατεθείς profectus A μετατεθείσθαι pessumdedit ex coniectura.

Codex M(arcianus) Vēnetus (fund. ant.) LXIX (501) saeculi XII vel potius XIII in quarto chartaceus folia continet 422, qui numerus etiam folium vacuum sine numero praemisum comprehendit. in fine codicis folium vacat. sunt etiam numeri qui folium praevium ex alio chartae genere sumptum complectuntur, qui a recentiore manu adiecti sunt neque cum quaternionum initio

congruunt. codex ex duabus partibus constat, quarum altera a fol. 265 incipit. inde etiam novus quaternionum ordo ab α' orditur. pars prior 34 quaterniones capit, quorum primus incipit a fol. 2. quaterniones ordine progrediuntur usque ad quaternionem 29 (fol. 226), qui sex tantum folia habet. tricesimus non amplius quattuor folia continet, duo sequentes octona folia habent, tricesimus tertius novem. quaternio 34 incipit a fol. 261, pergit usque ad fol. 264. in folio 265 primus quaternio alterius codicis incipit, cuius quaternionum ordo non longius procedit quam ad quaternionem 16 (fol. 393). $\bar{\iota}\beta$ novem folia capit (fol. 353—361), $\bar{\iota}\epsilon$ septem (378—384), $\bar{\iota}\zeta$ incipit f. 393, explicit igitur f. 400. f. 401 Nicetae Byzantini refutatio epistolae regis Armeniae incipit. codex ab una manu satis aequabili scriptus est. compendiis utitur in nominibus sacris, in verborum terminationibus, in verbis maxime usitatis. ι subscriptum fere neglegitur.

Insunt haec:

(f. 2) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης πρὸς Εὐνόμιον τὸν δυσσεβῆ ἀντιρρητικὸς λόγος $\bar{\alpha}$. habet omnes deinceps libros usque ad librum XII^b eodem ordine quo SA, i. e. ordine vulgari, sed alia divisione, de qua infra agam. liber XII^b incipit a f. 153, inscribitur τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Γρηγορίου πρὸς τὸν Εὐνομίου τοῦ δυσσεβοῦς δεῦτερον λόγον, expl. 201^v (f. 201^v) ἐκ τῶν ὑπομνηματισμῶν Βασιλείου εἰς τὸν τρίτον τῶν εἰρηνικῶν (f. 202) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον τὸν ἴδιον ἀδελφόν (f. 209) τοῦ αὐτοῦ ἐπιτάφιος εἰς τὸν μέγαν Μελέτιον ἀρχιεπίσκοπον Ἀντιοχείας (f. 212) τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας λόγος πρῶτος (f. 217) τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας λόγος δεῦτερος (f. 219) τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς αὐτοὺς λόγος ἐγκωμιαστικὸς ῥηθεὶς ἐν τῇ μαρτυρίᾳ (f. 223) τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν βίον τῆς ὁσίας Μακρίνης ἀδελφῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου (f. 235) ἐκ τῶν ὑπομνηματισμῶν Βασιλείου εἰς τὸν δεῦτερον εἰρηνικὸν τοῦ θεολόγου· περὶ ζήλου (f. 236) τοῦ Νύσσης λόγος εἰς τὴν ὑπαπ-

αντήν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰϥ χϣ (f. 243^v) ἐκ τῶν ὑπομνηματισμῶν Βασιλείου εἰς τὸν λόγον τοῦ θεολόγου τὸν εἰς τοὺς πολιτευομένους (f. 244) βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης (f. 264) ἐκ τῶν ὑπομνηματισμῶν τῶν εἰς τὸν περὶ εὐταξίας λόγον, in margine: τοῦ θεολόγου (f. 265) τοῦ πανσόφου μοναχοῦ κυρίου Λεοντίου τοῦ Ἱεροσολυμίτου ἀπορίαι πρὸς τοὺς μίαν φύσιν λέγοντας σύνθετον τὸν κύριον ἡμῶν ἰϥ χϣ καὶ μαρτυρία τῶν ἁγίων καὶ ἀνάσεις τοῦ δόγματος αὐτῶν. de parte codicis altera cf. catalogum bibliothecae Marcianae a Zannettio editum p. 46 sq.

Librorum contra Eunomium κεφάλαια desunt neque olim exstitisse possunt, cum quaternio primus a primo λόγῳ ordiatur. sed in margine exteriori M numeros capitulorum libri I quondam habuit, e quibus nonnulli servantur velut θ', ια' (sed α' recisum est), κα', κδ', κς'. ceteri cum margo a glutinatore circumcideretur et ambo codices in unum conglutinantur, interciderunt. codex fuit ex numero librorum manu scriptorum cardinalis Bessarionis, qui propria manu — eadem manus nomen Bessarionis in Homeri et Platonis aliisque codicibus Venetis condidit — in fronte codicis haec scribit: ἡρῇ τοῦ νόσσης κατ' εὐνομίον καὶ ἄλλα τινὰ διαφόρων. βησσαρίωνος καρδηγάλεως τοῦ τῶν τούσκλων*). cuius generis notae reperiuntur etiam in codicibus Cryptensibus (cf. p. XXIX). apparet hunc codicem a Bessarione, cum Constantinopoli in Italiam transmigraret, ex oriente allatum esse. M cum A

*) Gregorium et Basilium praedilexit, in quorum doctrina dogmatis fundamentum Graeculi posuerant. praeter florilegia et conciliorum acta versionem latinam testem adduco, quam Bessario Georgii Trapezuntii, theologi doctissimi bilinguis, opera in usum doctorum occidentalium parandam curavit. in prooemio, quod ipse specie epistulae ad Eugenium IV p. m. datae praemisit, studium Basili et Gregorii non solum sermonis vestigiis prodit (nam Basilium „spiritus tubam“, „instrumentum gratiarum“, „pelagus sapientiae“ appellat), sed etiam doctrinam de spiritu sancto Romanam, ad quam se converterat, („de qua, inquit, cum Latinis contendebamus“) e Basilio comprobatur. quare eum Latinis affert, quia „pro ipsis id est pro veritate pugnat“.

maxime cognatus est, etiam magis cum T facit, quem in gravioribus fere sequitur, ita ut ad unam recensionem utrumque redire consentaneum sit. quare in libris I—XII Marciano egere possumus, in libro XII^b adhibui. servat in hoc libro eadem scholia marginalia, quae CTA tradiderunt (cf. p. XXIII). nam liber XII^b etiam in M ex eodem exemplo deducitur, etsi singulari nota iuxta CT et S insignis est. contuli Venetiae autumnno anni 1912.

Ex Marciano ad verbum descriptus est Monacensis (N) Bavaricus (Boicus Gretseri) gr. n. 92 chartaceus saeculi XVI, ex quo editio Parisina altera (1638) librum primum adversus Eunomium sumpsit et ceteros libros correxit. scriptus est in charta crassa et levi titulis et initialibus rubricatis caractere minusculo et nitido. constat ex foliis 477. codex probe conservatus est, nam quod multis locis lacunas exhibet, hoc librarius consulto fecit, cum iam in codice Marciano multis locis spatia vacua inveniret. Marcianus ipse ex libro pervetusto depictus esse videtur, quod multa et gravia aetatis damna tulerat. ante fol. 1 unum folium ex eadem charta praefixum est, cuius in pagina versa eadem manu, quae codicem scripsit, propositus est πίναξ ἀκριβῆς τοῦ παρόντος βιβλίου. codex igitur totus ab eadem manu descriptus est. continet scripta omnia, quae in Marciano insunt.

(f. 1) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης πρὸς Εὐνόμιον τὸν δυσσεβῆ ἀντιρρητικὸς λόγος ᾠ^{τος} sequuntur libri omnes usque ad finem libri XII^b, expl. 377 (f. 378) encomium in Basilium fratrem (f. 391) or. funebris in magnum Meletium archiepiscopum Antiochiae (f. 396) oratio in sanctos XL martyros (f. 413) vita S. Macrinae, sororis Basilii magni (f. 431) ex commentariis Basilii in orationem secundam theologi de pace, de zelo (f. 432) Nysseni sermo in occursum domini nostri Jesu Christi (f. 444) e commentariis Basilii in sermonem theologi de rei publicae administratoribus et quaedam alia excerpta (cf. descriptionem cod. Marc. p. XLVIII).

Librorum ordinem, qui idem est atque in Marciano,

hunc praebet. accurate autem ascribere eum liceat, quia de Bavarici librorum numero iam primi editores Livineius et Gretserus quaestionem moverunt. (f. 1) λόγος ᾱτος (f. 87) λόγος δεύτερος inc. ἡ τῶν Χριστιανῶν πίστις (f. 133) λόγος τρίτος καὶ καθεξῆς inc. εἰ τῷ νομίμως ἀθλοῦντι (f. 156) λόγος τέταρτος inc. καιρὸς δ' ἂν εἴη (f. 183) λόγος εἰ inc. περὶ δὲ τῆς Πέτρου τοῦ ἀποστόλου φωνῆς, numerus in rasura rubricatus est, expl. 207^v verbis extremis libri sexti εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. (f. 208) λόγος ἕκτος inc. ἐπεὶ δὲ φησιν τὴν κύριος λέξιν i. e. verbis primis libri septimi. liber sextus igitur cum quinto in unum librum contractus est. (f. 220^v) λόγος ζ' = vulgo liber VIII (f. 235) λόγος η' = vulgo IX (f. 246^v) λόγος θ' = vulgo X (f. 259) λόγος δέκατος = vulgo XI (f. 271^v) λόγος ια' = vulgo XII (f. 282^v) πρὸς τὸν Εὐνομίου τοῦ δυσσεβοῦς δεύτερον λόγον = vulgo XII^b vel XIII.

Codicem contuli Kiliae, quo a bibliothecae Monacensis praefecto benigne mihi transmissus est, bello durante anno 1916. rei criticae nullum fructum affert, quem non ex Marciano capere liceat.

Huc quamvis ignarus verae eius naturae codicem Matritensem (H) chartaceum (Archivio storico 164, 8 cf. Graux-Martin, Notices sommaires des manuscrits grecs d'Espagne et de Portugal p. 44—45) referendum esse duco, nam omnes libros contra Eunomium, in quibus etiam librum XII^b, continet. in catalogo nihil notatur nisi omnes 'duodecim' libros in codice exstare. fortasse Marciano et Monacensi cognatus est, qui sexto et quinto libro in unum contracto ex tredecim libris duodecim effecerunt. nihil inest praeter Nysseni libros. in foliis 274 scriptus est, subscriptio duos librarios nominat: in fine orationis catecheticae legitur τέλος. τῷ θεῷ χάρις, παρὰ Ἀντωνίου Καλοσυνᾶ Κρήτος (!) ἀφ' ἑβ. νοεμβρίου στὰς (= ἐς τὰς) ιβ' ἐτελειώθη (die XII mensis novembris anni 1562). in fine duodecimi contra Eunomium libri legimus τέλος. τῷ δὲ θεῷ δόξα. ἐν ἔτει παρὰ Μιχαὴλ Μακροκεφαλῆτου τοῦ Κρήτος ἀφ' ἑν. Τρέντφ, ἐν μηνὶ δικεμβρίῳ ιε (die XV

m. decembris anni 1560). codex in concilio Tridentino sumptibus Martini de Ayala, episcopi Segoviae, scriptus est. in eodem concilio Calosynas etiam alios patrum sanctorum codices sua manu ex diversis exemplis descripsit, quae scilicet ex propinquiore Italiae bibliothecis ad quaestiones dogmaticas solvendas allata erant. ab eodem enim etiam Theodoretī ἐξήγησις εἰς τοὺς ψαλμοὺς (Arch. hist. n. 164, 7), porro codex chartaceus actorum concilii oecumenici Ephesini a. 431 (Arch. hist. 164, 2), deinde codices 163, 5; 164, 13 alique descripti sunt*). quotquot autem scripsit codices, qui in eadem bibliotheca Matritensi servantur, a Martino de Ayala, episcopo Segoviae (1560—1564), monasterio Ucles donati sunt, unde in bibliothecam pervenerunt. ipse Martinus a concilio Tridentino secum in Hispaniam rettulit. Nysseno tum studium diligentissimum impensum est quasi theologiae polemicae duci et exemplo. Gregorii Antirrheticis adversus haereticos scriptis, imprimis Eunomianis, animi acerrimorum propugnatorum ecclesiae catholicae ad ‘novos Arios Eunomiosque’ debellandos aetate contrareformationis instincti sunt. qua occasione H in monasterium Ucles pervenerit, ex cod. 163, 14 fol. 1 discimus: „hunc librum D. Martinus de Ayala, archiepiscopus Valentinus et huius conventus filius, moriens reliquit huic bibliothecae Uclesiensi anno 1566.“ praeter Nyssenum Athanasii et Cyrilli aliquot codices tum in Hispaniam venerunt, et ipsi classici τῆς παραδόσεως auctores.

Ipse Antonius Calosynas postea vestigia fautorum suorum Hispanorum secutus concilio Tridentino finito vagabundus primo graecorum codicum librarius, mox medicus nec non encomiorum scriptor ultimae vitae decennia apud aulam episcoporum Toleti et Segoviae degit, a Martino de Ayala scilicet Garciae de Loaysa archi-

*) In codice 164, 2 expressis verbis legitur: εὐδοκία τοῦ ἀγιοτάτου καὶ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Μαρτίνου Συγβηέως, καὶ δαπάνης αὐτοῦ. in Hispania etiam tum codices emere nemo poterat.

episcopo Toletano et Diegoni de Covarrubias episcopo Segoviae commendatus, homo et variis fortunae erroribus et mentis versutia vere Graeculus*).

DE FRAGMENTIS

Recensitis Gregorii codicibus, qui scripta contra Eunomium vel cuncta usque ad hunc diem conservarunt vel recensionem eorum selectam via ac ratione instituerunt, nunc quam brevissime de fragmentis inquiram, quae ad hunc scriptorem castigandum alicuius momenti esse iam satis ostendi. et reliquias quidem codicum olim integrorum, qui tempore interierunt, ut Vaticano-Cryptensem et Lesbicum, tum excerpta maiora descripta e codicibus, qui ipsi integri servati sunt, ut codicem Burneianum, cum suis cognatis iam supra, ut par erat, comprehendere. restant frusta e corpore operis Gregoriani consulto excisa et ad usum theologicum excerpta, quae consuetudo ab aetate labentis antiquitatis in dies magis percrebruit.

Vindobonensis theol. 279 (Nessel) inter fragmenta aliorum scriptorum ecclesiasticorum, in quibus nomino Symeonem Metaphrastem, Philotheum patriarcham Constantinopolitanum, Nicephorum, Theophanem Tauromenium, Joannem Chrysostomum, Constantinum Acropolitam, etiam Gregorii Nysseni quaedam frustula exhibet. fol. 1 Gregorii orationis in sancta lumina, fol. 4 orationum in sanctos quadraginta martyros, fol. 168 libri cuiusdam contra Eunomium fragmentum exstat, quod explicat fol. 168^v. inscriptio huius fragmenti non ut solet rubro picta, sed a manu recentiore velut totum excerptum multis compendiis scripta est: τοῦ Νόσσης ἐκ τῶν (Εὐνομίου erasum, ut videtur) ἀντιρρητικῶν. quid sub rasura exstiterit, in tabula photographica certe cognoscere nequeo. inc.: καὶ ὅτι τὸ τοῦ εὐαγγελίου ῥητὸν τὸ

*) cf. de eius vita Bibliothèque de l'école des hautes études (sciences philol. et histor.) vol. 46 (1880) p. 342 sq. etiam in monasterio Escorialensi codices ab eo scripti inveniuntur.

φάσκον ὅτι· ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλά, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἐν οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία, οὕτω λύει· οὐ πάντως ταῦτα λέγων τὰ κατὰ τὰς ἰάσεις θαύματα (lib. II § 119 vol. I p. 249, 24 sq.), expl. τὸν περὶ τοῦ δεσπότου τῆς κτίσεως χωρήσεις λόγον (lib. II § 123 p. 250, 28). ad verbum congruit cum codice M(arciano) et Monacensi, nisi forte ex A(mbrosiano) excerptum est. quod p. 250, 1 legit ἰᾶσθαι πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν (πᾶσαν νόσον καὶ om. cet.), ex variis lectionibus contaminatum videtur. nempe πᾶσαν νόσον in textum pervenerat pro πᾶσαν μαλακίαν; deinde in margine vel supra lineam additum videtur γρ. καὶ πᾶσαν μαλακίαν, quod aliquis postea in textum recepit.

Vaticanus graecus n. 165, quem Romae inspexi anno 1911, saeculi XIV — ei enim saeculo attribuit Joa. Mercati, qui etiam reliqua, quae ad codicem describendum pertinent, benigne denuo examinavit — chartaceus foliorum 282 in fine mutilus continet Nicephori Gregorae historias, tum ab alia manu in alio chartae genere Menandri περὶ βασιλικῶν λόγων. in foliis ultimis postea adiunctis, et ab utroque opere praecedenti alienis a fol. 259 legitur pars satis magna libri I contra Eunomium, inc. οὐκ ἦν ὡς ἔοικεν, expl. 271^v ἔκ τε τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ τῶν τούτου λόγων γέγονε δῆλον (= vol. I p. 20—48, 14). in folio 272 alia (?) manus scripsit excerptum breve τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς ἀνομοίους καὶ εἰς τὸν ἄβραάμ, inc. καὶ νῦν εἰσὶ κατ' ἐκείνους, expl. ἐξ οὐκ ὄντος τὸν υἱὸν εἶναι διωρίσατο (Migne 46, 557, 11—B 13). post finem excerpti in fol. 271^v et in fol. 272 inferiore spatium vacuum remanserat, in quo postea alia manus scribere coepit (et pergit in foliis sequentibus) nova excerpta ἐκ τ(ῶν) τοῦ αὐτοῦ ἀντιρρητικ(ῶν), sunt autem haec: τίς γάρ — φωνῆς (I. II § 568 vol. I p. 182, 6 — § 573 p. 183, 12), fol. 272^v ὥσπερ τοῖνον ἕκαστον — τὴν ἀδέσποτον φύσιν (§ 623 p. 196, 29—§ 625 p. 197, 21), ἡ τοῦ πατρὸς κλήσις — συνεισιούσης (§ 632 p. 199, 9—12), fol. 273 εἰ γάρ παρέπεται — φησιν (§ 659 p. 206, 12—19), ὁ γὰρ ἐρωτηθεὶς — λέγω καὶ τὸ ἀτελεύτητον (§ 678 p. 211, 26

—§ 681 p. 212, 21), ἀλλ' οὔτε ἔστιν — ἀποφαίνεσθαι (§ 683 p. 213, 4—7), expl. fol. 273. tum in fol. 273^v τοῦ Νύσσης ἐκ τοῦ η' λόγου τοῦ ἀντιρρητικοῦ: ἀλλ' ἐπειδὴ διάφορος — κατενόησαμεν (l. III tom. VI § 27 vol. II p. 185, 14—§ 29 p. 186, 7), καὶ μετ' ὀλίγα (in marg.): πάλιν ὅταν τὴν ἀπόρρητόν τε — ὁρᾷ (§ 36 p. 187, 25—188, 10). denique in fol. 274 sequitur alia manu sine titulo excerptum ἐπειδὴ περ ἐν ἀνθρώποις τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα, quod explicat πρὸς τὴν ἐξῆς ὑπέσθη συνάφειαν, quod Gregorii sit an alius auctoris frustulum scrutari vix operae pretium sit. ne textus quidem Nysseni fragmentis huius codicis traditus ullius pretii est, cum multa verba non solum consulto omissa esse videantur, sed etiam coniecturis temptata sint. a textu vulgari tamen longe alienus est multisque locis cum codicibus melioris notae facit.

Fragmenta, quae continentur codicibus Parisinis suppl. 81 saec. XVI et suppl. 174 saec. XVI, propter temporum iniquitatem adhibere non potui, neque multum eo detrimenti Gregorio afferri credendum est. prior codex librum II (vulg.) habet, alter librum I. servantur in bibliotheca Parisina etiam schedae fratrum Bigot (fund. graec. n. 3079—3117). e quibus cui est n. 3098 lectiones a Bigotio ad librum I Gregorii Nysseni e libro manu scripto nescio quo collatas exhibet.

In florilegiis quoque excerpta servantur satis multa ex libris contra Eunomium desumpta. Gregorius enim quamquam identidem se ἄνευ λογικῆς ἐντρεχίας adversario artis syllogisticae Aristoteliae perito contradicere pronuntiat (cf. de Eunomio logico l. I § 46 p. 35, 9 § 55 p. 38, 10 l. II § 4 p. 217, 10, de se ipso l. III tom. I § 2 vol. II p. 1, 20 cf. tom. X fin.), tamen propter definiendi et distinguendi acumen saepius a conciliorum patribus citatur. velut in recenti florilegio cod. Med. Laur. VIII 23 saec. XIV vel XV compluriens afferuntur antirrhetici contra Eunomium libri, sed neque verba Gregorii ipsa neque librorum ordo ullum inde emolumentum capere possunt. fol. 100 ἀπὸ τοῦ τρίτου τῶν ἀντιρρητικῶν cita-

tur lib. vulgo III inc. εἰ δέ τις ἀπαιτοίη τῆς θείας οὐσίας ἐρμηνεῖαν τινὰ καὶ ὑπογραφὴν καὶ ἐξηγήσιν, ἀμαθεῖς εἶναι τῆς τοιαύτης σοφίας οὐκ ἀρνησόμεθα, expl. fol. 100^v ὑπέρκειται τῆς ἀπὸ στοχασμῶν εἰκασίας πόσῳ μᾶλλον τῷ μέτρῳ κατὰ τὸ ἄφραστόν τε καὶ ἀπρό(σ)πέλαστον ἄνω ἐστὶ καὶ ὑψηλότερον αὐτὸ τὸ θεῖον τῶν περὶ αὐτὸν (!) νοουμένων (= lib. III tom. I § 103 p. 34, 28). fol. 79^v τοῦ Νόσσης ἐκ τοῦ ζ' τῶν κατ' Εὐνομίου est liber VII vulgati ordinis, inc. εἰπόντες ὅτι κριτῆς ἐστὶν ὁ θεὸς διὰ μὲν τῆς κρίσεως ἐνέργειαν περὶ αὐτὸν ἐνόησαμεν κτλ. (= lib. III tom. V § 58 vol. II p. 171, 15). etiam liber vere secundus sub inscriptione vulgari γ' λόγος citatur fol. 79^v. neque quidquam lucramur collato codice Mediceo Laur. VI 12 saec. XIV, qui excerpta nonnulla duobus foliis continet ex libro I et II (vulg.) desumpta, vel Med. Laur. LXXXVI 8 saec. XV, qui in florilegio Περὶ ἁγίου πνεύματος excerpta quaedam ex Nyseno habet. etiam cod. Med. Laur. VIII 8 saec. XIV, qui Joannis Cantacuzeni librum contra Barlaam exhibet, vulgarem libros collocandi rationem sequitur, cum praeter locos quosdam ex libro I contra Eunomium excerptos (cf. fol. 156 et 195) fol. 264 sub titulo libri II Ref. conf. Eun. p. 512 Migne afferat et fol. 120 scribat: ἐν γὰρ ιγ' λόγῳ τῶν κατ' Εὐνομίου ἀντιρρητικῶν οὕτω φησί· πᾶν ὅπερ ἐστὶ περὶ τὸν θεὸν νοούμενον, τοῦτο πρὸ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως ἦν κτλ. (= lib. II § 166 p. 261, 23). eundem librum fol. 346 affert eodem titulo insignem.

Contra ex cod. Med. Laur. VII 1 saeculi XI, qui imperatoris Justiniani ἔδικτον τὴν τῆς ὀρθῆς πίστεως περιέχον ὁμολογίαν continet, non modo ad verba Gregorii emendanda aliquem fructum quamvis minutum capimus (cf. ad vol. II p. 131, 14 et 15), sed etiam testem nanciscimur genuini librorum ordinis ad saec. VI pertinentem. nam fol. 275^v in columna prima legimus: καὶ ὁ ἐν ἁγίοις δὲ Γρηγόριος ὁ Νόσσης ἐπίσκοπος ἐν τῷ κατὰ Εὐνομίου τετάρτῳ λόγῳ τὰ αὐτὰ ἡμᾶς διδάσκων γράφει οὕτως· καὶ ὥς ἂν μὴ τις τῇ ἀκηράτῳ φύσει τὸ κατὰ τὸν σταυρὸν πάθος προστρέβοιτο, δι' ἐτέρων τρανότερόν τὴν τοιαύτην ἐπανορθοῦται πλάνην

κτλ. τέταρτος λόγος dicitur ab imperatore Justiniano libri tertii τόμος τέταρτος eodem more, quo auctor Florilegii de incarnatione verbi (saec. VII—VIII) utitur (cf. lib. III tom. IV § 14 vol. II p. 131, 24—132, 7). unde discimus, quanto magis liber III illis temporibus quam libri I et II usitatus fuerit, cum quasi liber κατ' ἐξοχὴν citetur, atque concludimus librum III seorsim editum seorsimque illis saeculis traditum esse (cf. p. XII).

Ipsum Florilegium de incarnatione verbi, quod ineunte saec. VIII in formam praesentem redactum est, cuius tamen fundamenta aliquanto prius iacta esse constat, edidit F. Diekamp (Doctrina Patrum De incarn. verbi, Monasterii anno 1907). nihil inde, quod quidem ad textum recensendum pertineat, cognoscere licet, quod non ex ipsis codicibus discamus. immo florilegii textus, qui codicibus satis antiquis nititur, ostendit easdem principales recensiones, ad quas codicum Byzantinorum discrepantiam et auctoritatem revocavi, saec. VII—VIII exstitisse et, cum obscurissimis illis temporibus prorsus nihil in hoc genere novatum sit, iam exeunte antiquitate ortas esse. librorum ordinem genuinum e Florilegio de incarnatione verbi et ex actis conciliorum restituendum esse supra ostendi (accedit iam edictum Justiniani de vera fide). liber XII^b (vulgo) recte λόγος β' citatur p. 116 V—VI, tertius liber apud epitomatores reliquos λόγους omnes a tertio usque ad duodecimum complectitur, qui λόγοι sive τόμοι α'—ι' appellantur. propono conspectum librorum ordinis, qui inveniebatur in antiquissima editione, qua auctor florilegii usus est, cum ordine codicibus divulgato comparatum.

numerus antiquus	numerus vulgaris
εἰς τὸν Εὐνομίου πρῶτον λόγον	liber I
εἰς τὸν Εὐνομίου δεύτερον λόγον	liber XII ^b (XIII)
τοῦ κατὰ Εὐνομίου τρίτου λόγου	
τόμος α'	liber III
τόμος β'	liber IV

numerus antiquus

τόμος γ'

τόμος δ'

τόμος ε'

τόμος ς'

τόμος ζ'

τόμος η'

τόμος θ'

τόμος ι'

numerus vulgaris

liber V

liber VI

liber VII

liber VIII

liber IX

liber X

liber XI

liber XII

κατὰ Εὐνομίου δεῦτερος λόγος

liber II

(== Refutatio confessionis Eunomianae)

hunc florilegii ordinem verum esse et ipsius Gregorii verbis et volumine singulorum librorum ostenditur. libri enim III—XII, quos ὁ κατὰ Εὐνομίου τρίτος λόγος olim comprehendebat, coniuncti ποκτίον efficiunt, quod libro I et libro II (XII^b) volumine par est. ita florilegiis in superiora Byzantinis saecula ascendimus, neque donec editores huius antiquioris memoriae reliquias spernebant, vera horum librorum condicio restitui poterat.

DE EDITIONIBUS IMPRESSIS

Iisdem contrareformationis quae dicitur temporibus, quibus complures Gregorii libri in concilio Tridentino ad usum disputationis antihaereticae descripti sunt (cf. p. L—LI), Parisiis ex officina Claudii Morelli, typothetae regii, Gregorii contra Eunomium scripta in lucem prodierunt (anno 1615). primus illud consilium cepit Morellus, cum a Federico Morello fratre, professorum collegii regii tum decano, librum quendam manu scriptum accepisset, qui Gregorii contra Eunomium libros contineret. nam usque ad eam aetatem nondum typis divulgati erant, quamquam aliorum Nysseni operum, homiliarum cumpri-
mis, versiones quaedam latinae a viris doctis, Laurentio Sifano, Joanne Leunclavio, Georgio Trapezuntio in publicum prolatae erant. itaque cum Eunomianorum edendorum facultas Claudio offerretur, una cum Nicolao Gu-

lonio, linguae graecae in collegio regio professore, consilium iniit, ut libros nuper allatos Gulonius latinitate — sic tum aiebant — donaret, Morellus typis imprimeret. labore vix inito Gulonius vita decessit, opus immaturum filio „patre meliori“, Joanni a S. Francisco, monachorum Fuliensium in urbe Parisiis eo tempore priori, quasi hereditatem reliquit. is Morelli precibus et pietate erga patrem commotus plagulas inspexit, adnotationem cum aliquot emendatiunculis subiecit, praefationem praemisit.

Codicem unde Morellus nactus sit, nescimus, sed satis recentem fuisse eo cognoscimus, quod alii exemplari ex bibliotheca Pithoei ut lac lacti assimilis fuisse dicitur. nam codicem Pithoeanum a manu non admodum antiqua scriptum fuisse ipse editor in praefatione dicit, ego vel recentissimum fuisse mox ostendam. ex Pithoeano Joannes, postquam in opere successit, libros contra Eunomium ita edidit, ut codicem ad verbum fere redderet. quanta neglegentia et typoseta et editor rem egerint, ex versione iuxta posita apparet, quippe quae textu graeco, quamquam ex eodem codice expressa est, multo integrior sit. editor exemplar suum omni humana corruptione corruptiorem fuisse lamentatur, neque tamen operam dedit, ut subsidia firmiora pararet. praeterea vulgaris librorum ordo ita in Pithoeano turbatus erat, ut liber primus omnino deesset, reliqui libri a secundo usque ad XII^b tamquam integra series numerarentur: secundus primi libri inscriptionem ferebat, tertius secundi et sic deinceps ceteri, liber XII^b vel XIII duodecimus audiebat. inde ingens perturbatio in editionem Morellianam invasit.

Nec Pithoeanus neque codex Morelli servatur, neque est, quod hanc iacturam ploremus. at exstat in bibliotheca Vaticana codex simillimus, U(rbinas) graecus n. 11 saeculi XVII chartaceus, in foliis 288 (24 × 35 cm) scriptus, de quo adhuc tacui. insunt Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης κατὰ Εὐνομίου λόγοι ἀντιρρητικοὶ <ιβ'> verba Gregorii incipiunt a fol. 1, expl. fol. 288^v. bina initio et fine folia praesidio agglutinata sunt. fol. 1 incipit λόγος

$\bar{\alpha}$ (!) ἡ τῶν Χριστιανῶν πίστις, expl. 49 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν, est igitur re vera liber II vulgati ordinis. f. 49^v inc. λόγος β <εἰ> τῷ νομίμως ἀθλοῦντι, qui est vulgo tertius, f. 69 λόγος γ = liber IV, f. 95^v λόγος δ = V, f. 108^v λόγος ϵ = VI, f. 121 λόγος ζ = VII, f. 133^v λόγος ξ = VIII, f. 147^v λόγος η = IX, f. 158^v λόγος θ = X, f. 171 λόγος ι = XI, f. 183 λόγος $\iota\alpha$ = XII, f. 194^v λόγος $\iota\beta$ = XII^b, expl. 288^v ἀσχημοσύνην. deest ut in editione Parisina liber I, etiam ordo et numerus idem est. quid, quod U etiam textum miscellaneum et vulgarem, quo Par. utitur, ad verbum reddit? Stornaiolo in catalogo codicum Urbinatum p. XXII verba quaedam affert Vespasiani, bibliopolae loquacis Federici, ducis de Montefeltre: „Volle avere tutti i libri greci che si trovavano, tutte le opere di Aristotele, tutte le opere di Platone, . . . [sequitur per duas paginas enumeratio] tutte le opere di Santo Gregorio Naziazeno, di Gregorio Nisseno, di Origene . . .“ haec quamvis panegyricae dicta sint, tamen aliquid veri inest. Federicus non solum permulta describi iussit, sed etiam plurimos libros coëmit. ac ne ad Nysseum quidem quantum attinet, Vespasiani testimonium fallit. nam Stornaioli codices n. 9, 10, 11, 12, 13 ab una manu recenti et fluida scripti initialibusque rubricatis amplissime exornati opera eius omnia continent. quamquam enim in ‘indice vetere’, quem Stornaiolo sub Federico ortum esse existimat*), nihil ex scriptis Gregorii invenimus praeter Urbinates n. 102 et 109, quorum alter librum de natura hominis, prior vitam Moysis praebet, tamen minime dubito, quin illi quoque codices Federici iussu parati sint, quia cum consilio eius, de quo Vespasianus loquitur, apte conveniunt. idem scribas circa quadraginta per quattuordecim annos Federico operam praeuisse auctor est. post Federici obitum subito cessa-

*) Primus edidit Guasti, Giorn. storico degli archivi toscani vol. VI—VII, cf. Archivio storico Italiano. Nuova Serie Vol. 15, 16, 17 (1862—63).

vit ille describendi ardor. in armario codicum Urbinate etiam nunc reperiuntur libri aliquot manu scripti, qui nondum ad umbilicum perducti, aliique, quorum tantum priores quaterniones absoluti sunt. ex fabrica Urbinate — scribarum multorum ipsa nomina novimus — etiam libri Eunomiani sine libro I prodierunt, neque codex Pithoei ad aliam originem revocandus est. verba enim lib. III tom. I § 2—24 α λόγου γινόμενος usque ad σοφίας (vol. II p. 2, 5—9, 25), quae in ed. Parisina prima et altera et apud Migneum omnino omissa sunt nullo signo appposito, etiam in U desiderantur. ex U igitur editio princeps ad verbum expressa est mediante codice Pithoeano.

Sed altius nobis quaerendum est, cur liber I ab U et ab editione principe absit et quomodo lacuna illa spatiosissima libri III orta sit. unum testem adhuc reliqueram, quem itineribus a me in Italiam factis attingere non potueram, codicem Taurinensem (Q) graecum C I 11 (Pas. LXXI) saec. XIV ineuntis. quem nuper precibus meis Romam advectum descripsit et speciminis causa contulit Ricardus Harder, discipulus meus et familiaris. codex incendio bibliothecae Taurinensis magnam partem corruptus est, cum ignis a tergo voluminis extrinsecus penetraverit. sed iam antea umore laesus erat et partes quaedam abscissae interierant. postmodum codex restauratus est ita, ut permultis tamen locis legi iam nequeat. libri I contra Eunomium nihil nisi pars extrema servata est a fol. 216^r, inc. omissis circiter decem litteris καὶ ἀπ' ἀλλήλων διενεχθήσεται (= lib. I § 678 vol. I p. 211, 30—31), expl. ἀσυμφώνως ἔχειν*). manus recentior addidit τέλος τοῦ πρώτου λόγου τῶν κατ' Εὐνομίου ἀντιρρητικῶν. fol. 216^v sequitur κατὰ Εὐνομίου λόγος β. sed numerus β a manu recentiore scriptus est super alium nume-

*) Liber γ expl. fol. 292^r, sequuntur ἐκθεσις Εὐνομίου et homiliae Nysseni, deinde fol. 312^r—327^v pars sine capite quaedam libri I contra Eunomium perdit, quae iam ante saec. XVII rescissa fuisse videtur, agglutinata est.

rum, qui legi iam non potest, ego $\bar{\alpha}$ fuisse suspicor. sequuntur ceteri libri, etiam lib. XII^b inest. ordo et numeri eorum iidem sunt qui in editionibus vulgatis, ut olim librum I integrum in Q exstitisse certum sit. postquam interiit, aliquis secundo libro numerum $\bar{\alpha}$ dedisse videtur, cum fine libri I subscriptio deesset nec satis cognosci posset, utrum extrema verba, quae librum II antecedunt, ad Gregorii contra Eunomium libros pertinerent necne. neque enim Eunomii mentio in fine libri I occurrit. ceterorum tamen librorum numeros manus recens non tetigit. deinde U ex Q Gregorium descripsit, qui cum librum II tamquam primum acciperet, reliquos secundum ordinem numeravit. textus editionis Parisinae ad verbum, id quod ex speciminibus ab Hardero mecum communicatis satis apparet, cum Taurinensi conspirat, scilicet praeter frustulum libri I, quod librarius Urbinatis omisit. nunc elegantissime illa quaestio solvitur, unde lacuna libri III in U et in editione principe orta sit. nam verba lib. III tom. I p. 2, 5 λόγου γινόμενος, a quibus lacuna incipit, in Q initium folii 227^r faciunt, verba autem p. 9, 25 προτάξας τῆς σοφίας, quibus explicit lacuna, finem folii 228^r faciunt. librarius Urbinatis igitur, cum nimis festinaret, incuria duas paginas omisit. quare manifestum est iacturam libri I et lacunam libri III in editione principe cum textu ipso ex Taurinensi ortam esse intercedente codice Urbinato.

Triennio post Jacobus Gretserus (Gretscher) S. J., natione Suebus, ex duobus aliis codicibus librum contra Eunomium I in appendice editionis Parisinae edidit. alter adhuc superstes est in bibliotheca Monacensi n. 92 (N), de quo p. XLIX verba feci. Gretsero audit Boicus vel Bavaricus. alterum vir doctissimus Andreas Schottius S. J. Antverpiensis — ut scribit Gretserus Ingolstadtiae die 19 m. Aug. a. 1616 — iam pridem ad eum Parisios miserat. fuit exemplar J. Livinei, cui deerant libri I et II. sed Livineius a. 1579 Romae commoratus magnam partem libri I ex codice Vaticano, qui libros contra Eunomium

XII continebat, descripserat et cum alio exemplari Vaticano, quod tredecim libros tenebat, diligenter contulerat. schedas Vaticanas Schottius una cum codice Livineiano ad Gretserum miserat, iam prius, ut mihi quidem videtur, quam prima Gregorii editio absolveretur. nam etiam Gretserus Joanni a S. Francisco tum opem tulerat. sed noluerant editores librum I mutilum, qualis in apographo Livinei Vaticano erat, promulgare. mox cum Gretserus in Bavariam redisset, ex codice N librum primum integrum prompsit et Parisios misit, simul etiam argumenta atque epistolae introductoriae Gregorii et Petri fratris ex apographo Livinei in appendice editionis Parisinae editae sunt.

Anno 1638 Aegidius Morellus, typotheta regius, Parisiis editionem primam iteratis curis auctam denuo impressit. hanc alteram editionem, quae etiam nunc maxime in usu est, Morellianam appellare consuevimus. ex hac Mignei textus ad verbum expressus est, qui praeter menda plurima typothetae errore orta nihil addidit. ne altera quidem editio Parisina vulgarem librorum ordinem in editione principe turbatum restituit. nam librum III et IV in unum contraxit, quintum ab initio sexti (ἀλλ' αἰσθάνομαι πέρα τοῦ δέοντος ἐμφιλοχωρήσας) incipit, et ceteros sic deinceps usque ad librum nonum, quem ne decimum numeret, omisso titulo cum octavo connectit. libri X—XII cum vulgari numero conveniunt. etiam XII^b suum locum obtinet, quamquam in textu graeco nullo signo notatur. numerus IX igitur omnino abesset, nisi supra ultimam paginam libri VIII miro typothetae lusu positus esset. ibi etiam numeros paginarum a 658 ad 669 transiit, quamquam textus non interrumpitur. sed talia ne mireris, cum in hac editione incredibili negligentia impressa usque occurrant.

Una relinquitur eaque ultima editio a Francisco Oehlero incobata, plerisque, qui Gregorii libros legere solent, ignota, paucis usitata. Oehlerus cum editionem Parisinam eo nomine prorsus indignam esse intellexisset

patribusque edendis curam iam dudum impendere stauisset, ad Gregorii operum dogmaticorum libros contra Eunomium aggressus a. 1865 Halis Saxonum in officina orphanotrophii tomum I, qui eos libros continet, publici iuris fecit. cetera ut absolveret, ei non contigit, neque est cur id lugeamus. nam quamquam multa damna, quibus verba Nysseni antea premebantur, ipso tactu sanavit, tamen non eam, quam exspectare poteras, diligentiam in opere collocavit. neque enim in iis praesidiis, quibus ad Gregorii verba constituenda contentus erat, editori acquiescere licebat. fundamento usus est codice saeculi XVI Monacensi, ex quo iam Gretserus librum I ediderat, praeterea satis habuit „aliquot locis“ adhibuisse codices A(mbrosianum), L(aurentianum), M(arcianum) et Taurinensem Q. librum I ex solis M et Q edidit; primam partem ex M, alteram ex Q desumpsit. quo factum est, ut recensionem codicum dare non posset, cum praesertim M eundem textum praebeat, quem Monacensis Gretseri. ex A nihil praeter decem paginas, ex L solas, ut ipse ait, Gregorii et Petri epistulas, argumenta et initium libri X, ex Q librum XII et initium libri XII^b contulit et discrepantiam lectionis adnotavit. quid opus est dicere quam longe absit a nova recensendi arte, quam ipsa ea aetate Lachmannus primus aequales docuit, cum ne libros quidem mss. excusserit et rationem eorum investigare in ipso limine laboris desperaverit. ne id quidem cognovit, quam graviter librorum ordo laboraret, quod cognoscere eum necesse erat, dummodo ipsa verba Gregorii diligenter interpretatus esset.

DE RATIONE EDENDI

Cum primus verba Gregorii genuina e codicibus editurus essem, praecipue id egi, ut quam facillime, quid libris traditum esset, lector cognosceret. notavi ubi codices singuli a textu, quem recepi, discederent sive ego contra codicum auctoritatem verba auctoris mutavissem.

initio libri primi et in argumentis recensendis exempli gratia pleniorum apparatus dedi; ubi lectionem et veram et falsam inter se opposui. in ceteris partibus solam discrepantiam eorum codicum adscripsi, quos non secutus essem. itaque in singulis paginis primo quoque mantissae versu sigla codicum adnotavi, quibus textus nititur. nam cum multa in codicibus sive temporum iniquitate sive librariorum arbitrio deessent ac ne tabulae quidem photographicae longinquorum codicum omnes integrae in meas manus pervenissent, in aliis partibus aliis codicibus uti oportebat. praeter codicum lectiones interdum commentarium brevem in apparatus recepi, ut exemplis vel argumentis additis librorum dissensum diiudicarem, quod ob materiae difficultatem nemo, opinor, reprehendet. notavi etiam lectiones editionibus impressis divulgatas quamvis plerumque viles, quo facilius progressus emendationis inde ab editione principe cognosceretur, sed levissima quaeque abiici. omnino abstinere vulgari lectione ideo non potui, quod antiquioris memoriae consensus saepius fallit nec semel coniectura editorum emendandi impetum dat. mediam viam in orthographicis ingressus sum, nam etsi molem variae scripturae huius generis spreui, cum praesertim ad genuinam scribendi formam cognoscendam inutilis esset, tamen ubi consensus totius codicum familiae vel minutiis orthographicis communem originem comprobaret, saepius notavi. antiquiorum quoque librorum vestigia orthographica est ubi retinui.

Difficiliorem quaestionem movet librorum ordo gravissime turbatus, in quo mihi ab editoribus et codicibus longe discedendum erat. nam postquam verum invenimus, nemo certe sanus ad illorum nugae recurreret. idoneum tamen visum est veteres librorum numeros in capite singularum paginarum adscribere. etiam numeros paginarum ed. Par(isinae) secundae (a. 1638) et P(atrologiae) M(ignei) adnotavi, quo facilius loci ex illis citati evolvi possent. Oehlerii numeros non addidi, quippe qui paucis in usu esset, cum praesertim ipse paginas ed. Parisinae in mar-

gine editionis suae adscripsisset. scrupulum iniecerunt vesanae paginarum perturbationes, quas editio Parisina commisit, quas cum iterare nollem, tacite correxi.

Paragraphos in editionem meam introduxi, ut commodius in futurum citari posset, sed insuper libros in capita dividere frustra esse putavi. capitulationem codicibus traditam non retinui, cum in libro I solo ab ipso Gregorio profecta esset, cetera spuria essent, ad librum II (XII^b) prorsus nulla exstaret. ac profecto ne facile quidem est ad discernendum, ubi initia capitum traditorum fuerint, cum in codicibus argumenta uno tenore libris praemissa sint neque in textu signa capitulationis — praeter librum I, qui in quibusdam codicibus argumenta margini adscripta habet — servantur. certe orationis dispositio longe alia debet esse in hoc opere quam qua uti assuevimus, nam Gregorius tamquam commentario continuo verba Eunomii circumscribit, cum singulas eius sententias lemmatis instar proponit et refellit. quare Eunomii verba iam a Byzantinis in margine notabantur, ego litteris diductis impressi Gregoriique verba iis acclinavi.

In testimoniis adhibui locos sacrae scripturae non solum quos Gregorius inde sumptos esse diserte affirmat, sed etiam tacite allatos, ita tamen, ut neque afferrem, si quem locum continuo retractaret, nec notissima quaeque exempla e sacra scriptura sumpta notarem. addidi commentariolum ad res historicas pertinentem, quae tamen solo initio libri I inveniuntur, ubi non dogmata Gregorius, sed vitam et mores Eunomii aggreditur, praeterea terminos technicos philosophicos vel rhetoricos et locos quosdam imitatione sermonis vel eruditione insigniores breviter illustravi. quarum rerum modum certis finibus circumscriptum proponere vix possis, et erunt facile qui vel nimis me in hoc genere vel parum fecisse reprehendant. quorum ego notam, dummodo lectori satis faciam, facile sustinebo. addendos esse putavi etiam Basilii locos ab Eunomio vel Gregorio allatos, praesertim cum

ad verum librorum ordinem restituendum utiles sint. qua versione sacrae scripturae Gregorius usus sit, tunc demum certe explorari poterit, cum omnes eius libros, homilias imprimis, e codicibus recuperaverimus.

Textum constitui qualem interpretatione adhibita sanum iudicarem. plurima aliter interpungendo illustravi, ut lectorem tacite, quantum possem, adiuvarem, neque ex apparatu critico perspicui potest, quantum hoc modo textus profecerit, qui multo maiora damna perversa sententiarum distinctione quam librariorum negligentia passus est. sed recensio fundamentum omnino novum subiecit, cum non solum optima lectio locis dubiis fere lateret, sed omnia lacunis et mendis deformata essent. innumeris locis e codicibus verba auctoris correxi, certam tamen recensendi normam praeter eam, quae ex scriptorum librorum fatis ipsa apparet, proponere non possum. saepe codicibus nihil nisi originis antiquissimae menda nanciscimur, ita ut ad coniecturam recurrendum sit, neque est quod ostendam in auctore a criticis numquam tacto arti emendatoris latum patere campum. locis plurimis singula verba excidisse et per se liquet et iis locis cognoscimus, quibus auctor sua ipse verba iterat velut in libro peculiari postea ceteris addito, refutationem dico confessionis Eunomii (vulgo lib. II), ubi a p. 330, 20 sq. usque ad p. 334, 16 omnia ex lib. III tom. VI § 27—41 ad verbum revocavit. ibi duplici recensione comparata hiantem compluribus locis lacunam feliciter supplemus. etiam locos, quibus complura verba interierunt, non semel detegimus. mechanica quae dicitur corruptela non rara est: scilicet in tam grandi volumine saepe properavit librariorum stilus et lapsus est. in aliis partibus oratio integrior servata est, in aliis ut in argumentis passim correctione eget.

Ad recensionem praeter codices plenos excerpta florilegiis servata et fragmenta codicibus tradita adhibui, versiones non ascivi. latine Gregorius sero expressus est e vilibus codicibus, quos merito spernas. exstant versiones quaedam frustulorum huius operis armenicae et

syricae, quas meum in usum ante bellum congesserat M. A. Kugener Bruxellensis, vir litterarum orientalium peritissimus. sunt fragmenta priscae quidem aetatis, sed satis exigua. quibus etsi non multum recensio proficere potuisset, tamen vestigia antiquissimae memoriae quamvis minuta persequi iucundum esset. sed bello exorto communis ille labor cecidit, nec certe is ex his studiis fructus sperandus est, propter quem oblata edendi occasione diutius rem differre liceat. tamen postea aliquando lectiones versionibus traditas Kugener, spero, publici iuris faciet.

Reliquum est, ut gratias agam maximas viris de hac editione bene meritis, primum Eduardo Norden, collegae Berolinensi, qui expeditiones ad scriptos libros indagandos in Asiae minoris insulas et ad monasteria Athoa faciendas curavit, de negotiorum partitione cum sociis huius operis egit, viam iis consilio et stipendiis munivit. deinde Georgio Pasquali Romano, epistularum Gregorii futuro editori, quod gravem suscepit laborem codicum, qui sunt in bibliotheca Vaticana, conquirendorum et describendorum, quotquot in catalogis impressis non enumerantur. idem saepius libros Italos pro me inspexit et, cum Romae essem, advexit, hospes, fateor, philologiae Germanorum et tum et nunc liberalissimus. Joanni Mercati, iam bibliothecae Vaticanae praefecto, qui semper nostris laboribus, cum desiderabamus, opem tulit, codices nonnullos inspexit mihique descripsit, in temporibus codicum aestimandis peritissimus iudex. Paulo Maas Berolinensi, qui codicis Patmensis specimina nostrum in usum attulit totumque descripsit. Paulo Marc Monacensi, qui Russiae codices perscrutatus est. M. A. Kugener Bruxellensi, qui versiones armenicas et syricas collegit. Paulo Slotolawek Berolinensi, qui fidei cura et assiduitate indicem omnium Nysseni codicum, qui in catalogis bibliothecarum impressis exstant, confecit praeter Russicos et Vaticanos. Ricardo Harder Kiliensi, qui editionem Parisinam denuo, ubi in apparatu lectio vulgata

enotata erat, comparavit, plagulas mecum perlegit et aliquot locos felici iudicio sanavit, denique, dum Romae moratur, codices quosdam meis precibus adiit. pio animo praeter ceteros etiam hoc loco Wilamowitzium veneror, qui usque ad finem in plagulis perlegendis mecum perseveravit. quibus viris cum sua cuique debita reddo, fortasse vix relinqui videtur, quod ipse mihi imputare possim. sed hoc alii videant. ego certe non ignoro, quid huic labori debeam.

Berolini 22 XII 1921

V. J.

ADDENDA ET CORRIGENDA

(accentus et spiritus hic vel illic pessumdatos lector ipse corriget)

- vol. I p. 39, 18 περιφανείας] ὑπερηφανίας corr. Jaeger
70, 5 Luc. 1, 2 add. in testim. H. Schoene
72, 25 post πάντα distinguendum esse monet H. Schoene
165, 20 Plat. Theaet. 172 E confert Schoene
204, 24 Demetr. de elocut. 55 confert H. Schoene
247, 32 γείνοτος] scribe γείτονος
- vol. II p. 25 in testimoniis verba: 15 cf. l. IV cp. 29 delenda sunt
185, 23—24 legendum est σώμασιν ὀλικῆς <ὀποστάσεως τὸ ἐαυτῆς ἐνεργοῦσα· τὰ δὲ ἐξ ὀλικῆς> ἀπορροίας, ἐφ' ὧν cf. testim.
-

CONSPECTUS SIGLORUM

- V codex Vaticanus graecus 447 membr. saec. XII
- L codex Laurentianus Mediceus plut. VI 17 membr.
saec. X—XI
- O codex Ottobonianus olim ducis ab Altaemps 241
chart. saec. XVI
- C codex Athous monasterii Vatopedi 118 membr.
saec. XI (vel XII ineuntis)
- T codex Vaticanus graecus 424 membr. saec. XIII
- B codex Lesbicus Mytilenensis monasterii S. Jo-
annis 6 membr. saec. XII
- R codex Cryptensis monasterii Grottaferrata B α
III membr. saec. XI—XII
- R^v codex Vaticanus graecus 2119 miscellaneus, frag-
mentum Gregorii membranaceum continet
saec. XI—XII
- P codex Patmensis (I) 46 monasterii S. Joannis
membr. saec. X—XI
- Z codex Vaticanus graecus 1773 chart. saec. XVI
- S codex Vaticanus graecus 1907 chart. saec. XIII
- D codex Musei Britannici Burneianus 52 membr.
saec. XIII—XIV

- A codex Ambrosianus C 215 inf. chart. saec. XII
 exeuntis
- M codex Marcianus Venetus (fund. ant.) LXIX
 (501) chart. saec. XII—XIII
- N codex Monacensis sive Bavaricus graecus 92
 chart. saec. XVI
- H codex Hispanicus Matritensis Arch. histor. 164, 8
 chart. saec. XVI (anni 1560)
- U codex Urbinas graecus 11 chartaceus saec. XVII
- Q codex Taurinensis bibliothecae nat. C I 11 char-
 taceus saec. XIV ineuntis
-

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Α΄.

Εἰ τῷ νομίμως ἀθλοῦντι τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι πόνων 1
 ὅρος ἐστὶν ἢ τὸ παντελῶς ἀπειπόντα πρὸς τοὺς πόνους τὸν
 ἀνταγωνιστὴν ἐκουσίως ἐκστῆναι τῷ κερρατηκότι τῆς νίκης 5
 ἢ τρισὶ πτόμασι κατὰ τὸν ἀθλητικὸν καταβληθῆναι νόμον,
 δι' ὧν γίνεται τῷ νενικηκότι τῇ κρίσει τῶν βραβευόντων ἢ
 ἐπὶ τῷ στεφάνῳ δόξα διὰ λαμπροῦ τοῦ κηρύγματος, ἐπεὶ
 οὖν δις ἤδη καταβληθεὶς ἐν τοῖς προλαβοῦσι λόγοις Εὐνό-
 μιος οὐπω συγχωρεῖ τῇ ἀληθείᾳ κατὰ τοῦ ψεύδους ἔχειν 10
 τὰ νικητήρια, ἀλλ' ἐκ τρίτου πάλιν κατὰ τῆς εὐσεβείας διὰ
 τῆς λογογραφίας κονίζεται ἐν τῇ συνήθει παλαιστρᾷ τοῦ 573 M.
 ψεύδους εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀπάτης ἀγῶνας ἑαυτὸν ἐπιρ-
 ρώσας, ἀναγκαιῶς καὶ νῦν δι' ἡμῶν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος
 πρὸς τὴν τοῦ ψεύδους ἀνατροπὴν ἀντεγείρεται, τῷ νικοποιῷ 15
 τε καὶ ἀγωνοθέτῃ τῆς νίκης ἀναθεὶς τὰς ἐλπίδας καὶ ἄμα
 τῇ κακοτεχνίᾳ τῶν τοῦ ἐναντίου παλαισμάτων ἐνδυναμού-
 μενος. ὁμολογοῦμεν γὰρ ἀνεπαισχύντως ἡμεῖς μήτε τινα 2
 λόγον διὰ ῥητορικῆς τεθηγμένον ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας πάρε-
 σκευάσθαι μήτε δεινότητα διαλεκτικῆς ἀγχινοίας εἰς συμ- 20

9 προλαβοῦσι λόγ.] scilicet lib. I et II (vulgo I et XII b)

VLACTS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος γ̄ VL τοῦ ἀγίου γρηγορίου
 ἐπισκόπου νύσσης κατὰ εὐνομίου λόγος γ'. καὶ καθεξῆς ACT τοῦ αὐτοῦ λόγος
 τρίτος S 3 εἰ om. VS v 8 τοῦ om. T 9—10 ὁ ante εὐνόμιος
 add. A 12 κονίζεται A 17 τῇ: οἱ L 18 μήτε: ὥστε L
 19 τεθηγμένον L μ in ras. ut vid. 20 μήτε: ... e L cet. eras. vel
 om. δεινότητι prius L a ssr.

μαχίαν κατὰ τῶν ἀντιτεταγμένων προβάλλεσθαι, ἥ καὶ τὴν ἀλήθειαν πολλάκις εἰς ὑπόνοιαν ψεύδους ἐπὶ τῶν ἀπείρων ἀντιμεθίστησιν. ἀλλὰ μία δύναμις τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου κατὰ τοῦ ψεύδους ἐστὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς ὁ ἀληθινὸς λόγος, ἰσχυρὸς τοῦ ἡμετέρου λόγου γινόμενος, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ τῶν ἀντιτεταγμένων σαθρότης· αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἀνατρεπομένη καὶ καταπίπτουσα. ὥς δ' ἂν μάλιστα γένοιτο πᾶσι δῆλον ὅτι αὐτὸς τοῦ Εὐνομίου ὁ πόνος τῆς ἰδίας ἀνατροπῆς ὅλη τοῖς προσπαλαίουσι γίνεται, αὐτὸ προδήσω τοῖς ἐντυγχάνουσι τοῦ λόγου τὸ εἶδωλον (οὕτω γὰρ οἶμαι χρῆναι τὸν ἔξω τῆς ἀληθείας ὀνομάζεσθαι λόγον)· βραβεύται δὲ δίκαιοι τῆς νομίμου τῶν λόγων ἀθλήσεως γένοισθε πάντες οἱ τοῖς πόνοις ἡμῶν ἐντυγχάνοντες καὶ θεωροῦντες τὴν γινομένην νῦν τοῦ ἡμετέρου λόγου πρὸς τὸν ἀντίπαλον συμπλοκὴν, ὥς ἂν διὰ τῆς δικαίας ὑμῶν ἐπικρίσεως ἀνακηρυχθεῖη παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας θεάτρῳ τῆς εὐσεβείας ὁ λόγος, ἀνανταγώνιστον λαβὼν παρὰ πᾶσι κατὰ τῆς ἀσεβείας τὸ κράτος, διὰ τριῶν τῶν τοῦ ἐχθροῦ πτωμάτων τῷ ἀειθαλεῖ στεφάνῳ τῶν σφζομένων καλλωπιζόμενος.

4 Αὕτη τοίνυν ἡ λέξις ἐν προοιμίῳ κατὰ τῆς ἀληθείας τοῦ τρίτου προβέβληται λόγου, ἥ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. φυσικὴν, φησί, διασφύζοντες τάξιν καὶ τοῖς ἄνωθεν ἐγνωσμένοις ἐμμένοντες γεννητὸν ὄντα τὸν υἱὸν καὶ γέννημα λέγειν οὐ παραιτούμεθα, τῆς γεννηθείσης οὐσίας καὶ τῆς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας τὴν τοιαύτην τῶν ὀνομάτων

4 I. Joh. 2, 14

10 Homeri εἶδωλα Tartarea respicit

22—23 ἄνωθεν] τὴν παράδοσιν dicit.

24 γέννημα] cf. Eun. apol. c.

12 M. Bas. 1. II p. 584 A sq.

VLACTS 1 ἥ: εἰ L 2 τῶν ἀπόρων L 4 πρῶτος S

5 λόγου om. L verba inde a λόγου γινόμενος usque ad p. 9, 25

σοφίας om. ed. Paris. et Migne 9 παλαίουσι ATS 9 προσ-

θήσω VCTS sed σ erasum S 12 πάντως V 15 δικαίας: ... καίας

L cet. om. τῷ: τὸ L 16 εὐσεβείας in ἀσεβείας corr. V

17 λαβοῦσι V 21 τοῦ om. in lacuna L 21 ἔχει om. in lacuna L

23 συμμένοντες L 25 γεννηθείσης: ἀγεννήτου L 26 τὴν τοιαύτην:

καὶ τοιαύτην L

οἰκειουμένης σχέσιν. τούτῳ μοι δι' ἐπιμελείας ὁ
 ἀκροατῆς ἐπισχέτω τὸν νοῦν, ὅτι καὶ γεννητὸν καὶ υἷον
 ὀνομάζων τὸν μονογενῆ θεὸν εἰς τὴν φυσικὴν τάξιν
 ἀναφέρει τὴν τῶν ὀνομάτων τούτων αἰτίαν καὶ τὴν ἄνωθεν
 γνῶσιν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διανοίᾳ μαρτύρεται· ὥς εἴ τι διὰ 5
 τῶν ἐφεξῆς εὐρεθείη τοῖς προεκτεθείσιν ἐναντιούμενον, φα-
 νερόν γενέσθαι πᾶσιν ὅτι δι' ἑαυτοῦ ἀνατρέπεται, πρὸ τῶν
 ἡμετέρων λόγων διὰ τῶν ἰδίων ἀπελεγχόμενος. οὕτως δὲ 5
 διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ ῥηθέντων τὸν λόγον κατανοήσωμεν.
 ὁμολογεῖ μηδαμῶς ἂν τὸ τοῦ υἱοῦ ὄνομα κυρίως ἐφαρμο- 10
 σθῆναι τῷ μονογενεῖ θεῷ, μὴ τῆς φυσικῆς, καθὼς φησι,
 τάξεως βεβαιούσης τῷ γεννηθέντι τὴν κλήσιν. οὐκοῦν εἴ
 τις ἀφέλοι τὴν φυσικὴν τάξιν ἐπὶ τῆς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας,
 μάτην αὐτῷ ἐπιθυρήσει τὸ ὄνομα, τῆς κυρίας καὶ κατὰ
 φύσιν διεξευγμένον ἐμφάσεως. ἀλλὰ καὶ τὸ τοῖς ἄνω 15
 θεῶν ἐγνωσμένοις ἐμμένοντα ταῦτα διαβεβαιουῖσθαι
 λέγειν πολὺ μᾶλλον κρατύνει τὴν εὐσεβῆ περὶ τῆς τοῦ υἱοῦ
 προσηγορίας διάνοιαν, ὥς τῆς θεοπνεύστου τῶν γραφῶν δι-
 δασκαλίας τῆς ἄνωθεν γεγεννημένης ἡμῖν τὸν περὶ τούτων
 βεβαιούσης λόγον. εἰ ταῦτα τοίνυν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον 6
 καὶ οὗτός ἐστιν ὅρος τῆς ἀληθείας ἀπαραλόγιστος, τὸ τὰ
 δύο ταῦτα συνδραμεῖν πρὸς ἄλληλα, τὴν τε φυσικὴν, κα-
 θὼς φησι, τάξιν καὶ τὴν τῆς ἄνωθεν γνώσεως μαρτυρίαν,
 βεβαιούσαν τὴν κρίσιν τῆς φύσεως, δῆλον ὅτι τὸ παρά
 ταῦτά τι λέγειν οὐδέν ἐστιν ἕτερον ἢ πρὸς τὴν ἀλήθειαν 25
 αὐτὴν ἐκ τοῦ φανεροῦ διαμάχεσθαι. οὗτος τοίνυν ὁ τὴν
 φύσιν διδάσκαλος τοῦ ὀνόματος τούτου ποιούμενος καὶ
 τοῖς ἄνωθεν ἡμῖν διὰ τῆς τῶν ἁγίων διδασκαλίας ἐγνω-
 σμένοις ἐμμένειν λέγων οἷα διεξέρχεται μικρὸν ὑποβάς μετὰ
 τὰ εἰρημένα πάλιν ἀκούσωμεν.

30

VLACTS 1 τοῦτο S 3 μονογενῆ om. ACTS 5 τῇ ταύτῃ T
 μαρτυρεῖ V μαρτυρεῖται L 6 ἐξῆς A ἐναντιούμενος A 10 ἂν
 post κυρίως add. VL 13 τάξιν om. V * τῆς προσηγορίας τοῦ υἱοῦ S
 14 αὐτὸ A ὄνομα: πνεῦμα V κυρίως T 15 διεξευγμένης V
 τὸ om. T 17 κρατύνων L 22 συνδραμεῖν: ... αμεῖν L cet. om.
 πρὸς ἄλληλα συνδραμεῖν V 23 γνώσεως: γεννήσεως CT 28 τῆς ἄνω-
 θεῶν V 29 μικρόν: λοιπὸν L μικρὸν ὑποβάς et 30 πάλιν om. V
 τε post ὑποβάς add. L

7 Τέως γάρ τὸ συνεχὲς ὑπερβήσομαι τῶν κατὰ τὸ ἀκό-
λουθον τούτοις ἐν τῷ λόγῳ συντεταγμένων, ὥς ἂν μὴ δια-
λάθοι τῶν γεγραμμένων ἢ ἐναντίωσις, τῇ ἀναγνώσει τῶν διὰ
μέσου παρεγκειμένων συσκιασθεῖσα. ὁ αὐτός, φησὶν, ἀρ-
5 μύσει λόγος καὶ περὶ τοῦ ποιήματος καὶ κτί-
σματος, τῆς τε φυσικῆς κρίσεως καὶ τῆς πρὸς
ἄλληλα σχέσεως τῶν πραγμάτων, ἔτι δὲ τῆς τῶν
ἀγίων χρήσεως ἀκώλυτον ἡμῖν παρεχούσης τοῦ
τύπου τὴν ἐξουσίαν· διόπερ οὐκ ἂν ἀμάρτοι τις
10 συναρμόζων τῷ τε ποιήσαντι τὸ ποίημα καὶ τῷ
8 κτίσαντι τὸ κτίσμα. περὶ τίνος λέγει κτίσματος
καὶ ποιήματος ὡς φυσικὴν ἔχοντος τὴν ἐν τῷ ὀνόματι
σχέσιν πρὸς τὸν πεποιηκότα καὶ κτίσαντα; εἰ μὲν περὶ
τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων,
15 καθὼς ὁ Παῦλος διέξεισιν, ἐν αὐτῷ λέγων ἐκτίσθαι τὰ
πάντα, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, ὥστε τὴν σχετικὴν ταύτην τῶν
ὀνομάτων συζυγίαν κυρίως πρὸς ἑαυτὴν ἀρμοσθῆναι, συν-
ταχθέντος τῷ ποιήσαντι μὲν τοῦ ποιήματος, τῷ κτίσαντι δὲ
τοῦ κτίσματος, εἰ ταῦτα λέγει, καὶ ἡμεῖς συντιθέμεθα· τῷ
20 ὄντι γάρ, ἐπειδὴ ποιητῆς ἀγγέλου ὁ κύριος, ποίημα
πάντως ἐστὶ τοῦ πεποιηκότος ὁ ἄγγελος, καὶ ἐπειδὴ τοῦ
κόσμου κτίστης ὁ κύριος, κτίσμα δηλονότι τοῦ κτίσαντος
αὐτός τε ὁ κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα κατονομάζεται.
9 εἰ μὲν οὖν πρὸς ταῦτα βλέπων διακρίνει τὴν τῆς φύσεως
25 τάξιν, ἐπὶ τῆς ὀνοματικῆς σημασίας τῆς πρὸς ἄλληλα σχέ-
σεως τῶν πρὸς τι λεγομένων ὀνομάτων τεχνολογῶν τὴν
οἰκείωσιν, περιττὸν μὲν καὶ οὕτως ἦν, μηδεὶς ἀγνοοῦντος

10 ποίημα] cf. Eun. apol. c. 17 M., confutat Bas. l. II p. 628 C sq.
15 Col. 1, 16 20—22 utraque praedicatio domini ex Col. 1, 16
sumitur

VLACTS 2 verba inde ab ὥς usque ad 3 γεγραμμένων om. L
διαλάθῃ V 4 παρακειμένων V 7 ἔτι δὲ καὶ τῆς S 8 χρήσ...s
cet. in lac. om. L 9 τις om. L 11 λέγει om. in lac. L
12 ἔχοντα: ὄντα sed o supra τ scr. L 14 τε om. VL 15 αὐτῷ
om. in lac. L τὰ om. A 16 τε post ὁρατὰ add. V τὰ ante
ἀόρατα add. L 17 ἀρμοσθῆναι πρὸς ἑαυτὴν V 18 μὲν: μετὰ V
26 πρὸς τι λεγομένων: προαντιλεγομένων V προαντιλεγομένων L 27 μὲν
οὖν καὶ V οὗτος C

ταῦτα, γραμματικῆς μικρολογίας ἡμῖν ποιεῖσθαι τινα τεχνολογίαν, τῶν δογμάτων ἀφόμενον. εἰ δὲ τῷ μονογενεῖ θεῷ 10 τὰς τοιαύτας ἐφαρμόζει φωνάς, ὥστε ποιήμα τέ τοῦ ποιήσαντος καὶ κτίσμα αὐτὸν εἶναι λέγειν τοῦ κτίσαντος, καὶ εἰς ἁγίων χρήσιν ἀναπέμπειν τῆς ὀνοματο- 5 ποίᾱς ταύτης τὴν ἐξουσίαν, τοῦτο πρῶτον ἐπιδειξάτω τῷ λόγῳ, τίνες ἁγίους εἶναι φησιν οἱ ποιήματα καὶ κτίσματα τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν ἀπεφάναντο, οἷς ἀκολουθῶν τῆς φωνῆς ταύτης καταδρασύνεται.

Ἁγίους ἡ ἐκκλησία τοὺς τῷ ἁγίῳ πνεύματι θεοφορου- 11 μένους ἐπίσταται πατριάρχας νομοθέτας προφήτας εὐαγγελιστὰς ἀποστόλους. εἴ τις ἐν τούτοις ἐστὶ διὰ τῶν θεοπνεύστων ἑαυτοῦ λόγων κτιστὸν εἶναι καὶ ποιήματα δογματί- ζων τὸν ἐπὶ πάντων θεόν, τὸν φέροντα τὰ σύμπαντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ περιδεδραγμένον πάντων 15 τῶν ὄντων καὶ δι' ἑαυτοῦ μόνῳ τῷ θελήματι τὸ πᾶν οὐσιώσαντα, συγγνωστὸς ἔσται τῇ χρήσει τῶν ἁγίων, καθὼς φησι, πρὸς τὴν τοιαύτην δογματοποιῶν ἐπόμενος. εἰ 12 δὲ πᾶσι πρόκειται τῶν θείων γραφῶν κατ' ἐξουσίαν ἡ γνώσις καὶ οὐδὲν ἀπόρρητον οὐδὲ ἀπόκρυφον οὐδενὶ τῶν 20 βουλομένων τῆς θείας διδασκαλίας μετέχειν, πῶς ἐπιχειρεῖ τοὺς ἀκούοντας παρακροῦεσθαι διὰ τῆς κατὰ τῶν γραφῶν συκοφαντίας, εἰς ἁγίων χρήσιν τὴν τοῦ κτίσματος φωνὴν ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς ἀναπέμπων; τὸ μὲν γὰρ δι' αὐτοῦ γεγονέναι τὰ πάντα πάσης μικροῦ δεῖν ἔστι τῆς ἁγίας 25 ἀκοῦσαι φωνῆς ἀπὸ Μωϋσέως καὶ τῶν καθεξῆς προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων, ὧν μακρὸν ἂν εἴη τὰ καθ' ἕκαστον νυνὶ παρατίθεσθαι. ἀρκεῖ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ πρὸ τῶν 13 ἄλλων ὁ ὑψηλὸς Ἰωάννης ἐν προοιμίῳ τῆς τοῦ μονογενοῦς

14 Hebr. 1, 3

15 Jes. 40, 12

16 Apc. 4, 11

VLACTS 1—2 τεχνολογίας L 3 ἐφαρμόζειν L 5 ἀναπέμπει
VL 6 τοῦτο: τίνες V qui τοῦτο coll. post λόγῳ et τίνες post λόγῳ
om. 7 ἁγίους: αὐτοὺς L 8 τὸν in lac. om. L ἀπέφηναν L
10 ἡ om. in lac. L 11 προφήτας om. L 13 ἑαυτοῦ: αὐτοῦ VA
sed é sscr. A verba 13 καὶ usque ad 14 ἐπὶ om. VL 17 χρήσει:
χρίσει ACTS 20 οὐδενὶ: οὐδὲ L 22 παρακροῦεσθαι: παραγράφεσθαι V
24 δι' ἑαυτοῦ V 26 προφητῶν τε: πρὸς τῶν τε L 27 καὶ om. L

- θεολογίας τοῦτο βοήσας, ὅτι οὐδὲν τῶν γεγονότων ἔστιν ὃ
 μὴ δι' ἐκείνου ἐγένετο, ὅπερ ἄμαχός τε καὶ ἀναμφίβολός
 ἔστιν ἀπόδειξις τοῦ κύριον αὐτὸν εἶναι τῆς κτίσεως, οὐχί
 τῷ καταλόγῳ τῶν κτιστῶν ἐναρίθμιον. εἰ γὰρ πάντα τὰ
 5 γεγονότα δι' οὐδενὸς ἄλλου ἢ διὰ τούτου ἔστι καὶ οὐδὲν ἐν
 τοῖς διὰ τῆς κτίσεως οὔσι χωρὶς αὐτοῦ γεγενῆσθαι ὁ
 Ἰωάννης μαρτύρεται, τίς οὕτω τυφλὸς τὴν διάνοιαν, ὥς
 μὴδὲ ἰδεῖν ἐν τῷ κηρύγματι τοῦ εὐαγγελιστοῦ τὴν ἀλή-
 θειαν, ὅτι ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ποιήσας ἄλλο τι πάντως
 14 παρὰ τὴν κτίσιν ἔστιν; εἰ γὰρ πᾶν τὸ ἐν τοῖς γεγονόσιν
 ἀριθμοῦμενον δι' ἐκείνου ἔστιν, αὐτὸς δὲ ἐν ἀρχῇ ἔστι καὶ
 πρὸς τὸν θεόν ἔστι, θεὸς ὢν καὶ λόγος καὶ ζωὴ καὶ φῶς
 καὶ χαρακτήρ καὶ ἀπαύγασμα, οὐδὲν δὲ τῶν διὰ κτίσεως
 15 γεγονότων διὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων ὀνομάζεται, οὐ λόγος,
 οὐ θεός, οὐ ζωὴ, οὐ φῶς, οὐκ ἀλήθεια, οὐ χαρακτήρ, οὐκ
 ἀπαύγασμα, οὐδ' ἄλλο τι τῶν θεοπρεπῶν ὀνομάτων ἔστι
 περὶ τὴν κτίσιν εὑρεῖν, δῆλον ὅτι ὁ ταῦτα ὢν ἄλλο τι τῇ
 φύσει παρὰ τὴν κτίσιν ἔστιν, ἥτις τούτων οὐδὲν οὔτε ἔστιν
 οὔτε λέγεται.
 15 Εἰ μὲν γὰρ ἦν τις ἐν ταῖς τοιαύταις φωναῖς ὁμο-
 νομία τῇ κτίσει πρὸς τὸν ποιήσαντα, συγγνωστὸς ἦν ἴσως
 διὰ τῆς τῶν λοιπῶν ὀνομάτων κοινότητος καὶ τὸ τῆς κτί-
 σεως ὄνομα κοινοποιῆσαι τῷ κτισθέντι καὶ τῷ ποιήσαντι·
 εἰ δὲ διὰ πάντων ἀσύμβατά τε καὶ ἀκοινώνητα τὰ ἐπιθεω-
 25 ρούμενα τῇ κτιστῇ τε καὶ τῇ ἀκτίστῳ φύσει διὰ τῶν ὀνο-
 μάτων γνωρίσματα, πῶς οὐ φανερά πᾶσιν ἔστιν ἡ συκο-

1 Joh. 1, 3 11—12 Joh. 1, 1—3 Hebr. 1, 3

VLACTS 1 θεολογίας: ὁμολογίας L 2 ὅπερ in lac. om. L
 ἢ post ὅπερ add. V 3 ἢ ante ἀπόδειξις add. V ἀπόδειξις: ἀπό... c
 cet. om. L 4 τῷ καταλόγῳ: ... αταλόγω cet. om. L ἐναρίθμιον:
 ἐναριθμῶν VL 6 τῆς om. VL χωρὶς: τοῖς L ὁ om. T
 16 verba ab ἄλλο τι usque ad 17 ὢν om. L 18 ἥτις: εἵτις L
 20 τις post ἦν om. ACTS 21 ἂν ante ἦν add. V 23 κοινὸν ποι-
 ῆσαι VL (ποιεῖται L) τῷ ante ποιήσαντι om. V 24 ἀσύμβατον L
 sed sscr. α ἀκοινώνητον L sscr. α 25 τῇ ante ἀκτίστῳ om.
 VLS 26 ἔστιν: ποιεῖ L ἔστι πᾶσιν S

φαντία τοῦ τολμῶντος ἐφαρμόσαι τὸ τῆς δουλείας ὄνομα
 Τῷ δεσπόζοντι, καθὼς φησιν ὁ προφήτης, ἐν τῇ δυναστείᾳ
 αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸν ἐν πᾶσι πρωτεύοντα, καθὼς ὁ
 ἀπόστολος λέγει, διὰ τοῦ κατὰ τὴν κτίσιν ὀνόματός τε καὶ
 νοήματος εἰς ὁμότιμον ἄγειν <τάξιν> τῇ δουλευούσῃ φύσει; 5
 πᾶσαν γὰρ τὴν κτίσιν δουλεύειν ὁ μέγας ἀπεφήνατο Παῦ- 16
 λος, ὁ ἐν τοῖς ἄνω τῶν οὐρανῶν διδασκαλείοις παιδευθεὶς
 τὴν ἀπόρρητον γνῶσιν, ἐκεῖ ταῦτα μαθὼν ὅπου ἄργεῖ πᾶσα
 φωνὴ σημαντικὴ διὰ λόγου προφερομένη, ἀλλὰ ῥῆμα γίνεται
 διδασκαλία ἢ ἀνεκφώνητος ἔννοια, τὰ ὑπὲρ λόγον τὴν 10
 κεκαθαρμένην καρδίαν διὰ τῆς ἀλαλήτου τῶν νοημάτων
 ἐλλάμψεως ἐκδιδάσκουσα. εἰ οὖν ταῦτα μὲν ὁ Παῦλος βοᾷ, 17
 ὅτι ἡ κτίσις δουλεύει, ὁ δὲ μονογενὴς Θεὸς ἀληθῶς ἐστι
 κύριος καὶ Θεὸς ἐπὶ πάντων, Ἰωάννης δὲ τὸ πᾶσαν δι'
 αὐτοῦ τῶν γεγονότων εἶναι τὴν κτίσιν μαρτύρεται, πῶς ἔτι 15
 ὁ καὶ ὅπως οὖν ἐν Χριστιανοῖς ἀριθμούμενος ἀνέξεται διὰ
 τῆς ἀσυστάτου ταύτης καὶ ἀνακολούθου τεχνολογίας ὁρῶν
 τὸν Εὐνόμιον εἰς τὴν τῆς κτίσεως ταπεινότητα τὴν ὑπερ-
 κειμένην πάσης ἀρχῆς τε καὶ ἐξουσίας καὶ κυριότητος
 δύνάμιν διὰ τῆς πρὸς τὸ δουλεύειν ὁμωνυμίας καθέλκοντα; 20
 εἰ δὲ φησιν ἔχειν τινὰς τῶν ἁγίων οἱ δοῦλον αὐτὸν ἀνεῖπον 18
 ἢ κτιστὸν ἢ ποιητὸν ἢ τι τῶν ταπεινῶν τε καὶ δουλοπρεπῶν
 ὀνομάτων, ἰδοὺ πάρεισιν αἱ γραφαί· δότω μίαν ἢ αὐτὸς ἢ
 ἄλλος τις ὑπὲρ ἐκείνου τοιαύτην φωνήν, καὶ ἡμεῖς σιωπή-
 σομεν. εἰ δὲ οὔτε ἔστι τοιαύτη λέξις οὔτ' ἂν εἰρεθεῖη 19
 ποτὲ ἐν ταῖς πεπιστευμέναις θεοπνεύστοις γραφαῖς διάνοιά
 τις τοιαύτη, ἥτις τῆς ἀσεβείας ταύτης συνήγορος γίνεται,

2 sq. Ps. 65, 7 Sw. Col. 1, 18 6 Rom. 8, 21 7 II. Cor. 12, 2

VLACTS 1 ἐφαρμόζειν L ἐφαρμόσθαι V 2 καθὼς: ... ὡς cet.
 om. in lac. L 3 item αὐτοῦ: ... τοῦ L 5 item ὁμότιμον: ... τι-
 μον L ἄγει A τάξιν supplevi cf. ad p. 3, 13 10 διδασκαλία L
 12 ἐλλάμψεως VL διδάσκουσα VL 14 ἐπὶ: ἐστὶ V πάντων:
 πάντα V 15 τὴν κτίσιν om. V verba πῶς usque ad 16 ἀνέξεται
 om. T 16 ὁ C, om. VLATS 18 τῆς om. T 20 τὸ δουλεύον
 VL καθέλκομεν L 22 τι τῶν: τ... ὦν cet. om. in lac. L
 23 μίαν ἢ: μία ... cet. om. L 25 ἔστι om. in lac. L τις post
 τοιαύτη add. VL

- τί χρὴ περαιτέρω περὶ τῶν ὁμολογουμένων διαγωνίζεσθαι
 πρὸς τὸν οὐ μόνον τὰς τῶν ἁγίων συκοφαντοῦντα φωνάς,
 20 ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰδίοις διορισμοῖς προσπαλαίοντα; εἰ γὰρ ἡ
 τῆς φύσεως τάξις, καθὼς αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ, τῷ
 5 υἱῷ τὸ ὄνομα διὰ τὸ γεννηθῆναι προσμαρτυρεῖ, καὶ οὕτω
 γίνεται διὰ τῆς τοῦ γεννηθέντος πρὸς τὸν γεννήσαντα σχέ-
 σεως ἡ τοῦ ὀνόματος συζυγία, πῶς ἀποσπάσας τῆς φυσικῆς
 οἰκειότητος τὸ τοῦ υἱοῦ σημαινόμενον μεταβάλλει τὴν σχέσιν
 ἐπὶ τὸ ποιήμα τε καὶ τὸν ποιήσαντα; ὅπερ οὐ μόνον ἐπὶ
 10 τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου ἀληθές ἐστι λέγειν, ἀλλὰ καὶ
 ἐπὶ βομβυλίου τις εἴπη καὶ μύρμηκος, καθὼς ποιήματα τού-
 των ἐστὶν ἐκάτερον, ὁμοίως πρὸς τὸν ποιήσαντα ἢ τοῦ ὀνό-
 ματος σχέσις τὸ ἴσον ἔχει.
- 21 Τὸ μὲν οὖν βλάσφημον μετὰ πολλῶν ἐτέρων καὶ διὰ
 15 τῶν εἰρημένων δηλόν ἐστιν· ἡ δὲ παρὰ τῶν ἁγίων χρήσις,
 ἥ φησιν οὗτος ἀκολουθῶν ταῦτα λέγειν, φανερά μὲν ἐστὶν
 οὐδεμία. τάχα δ' ἂν ἡμῖν ἐκεῖνο προενεχθεῖη παρ' αὐτῶν
 τῆς παροιμίας τὸ μέρος ὅπερ οἱ πρόμαχοι τῆς αἰρέσεως
 εἰς μαρτυρίαν τοῦ ἐκτίσθαι τὸν κύριον προφέρειν εἰώθασιν,
 20 τὸ Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ.
 διὰ γὰρ τὸ παρὰ τῆς σοφίας εἰρηθῆναι τὸν λόγον τοῦτον,
 σοφίαν δὲ παρὰ τοῦ μεγάλου Παύλου κατωνομάσθαι τὸν
 κύριον, ὡς αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ διὰ τοῦ τῆς σοφίας
 ὀνόματος ὁμολογοῦντος τὸ ἐκτίσθαι ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα ποιή-
 22 σαντος τὴν φωνὴν ταύτην προτείνονται. ἐγὼ δὲ φανεράν
 μὲν ἡγοῦμαι τοῖς προσεχესτέροις τε καὶ φιλοπονωτέροις τὴν
 εὐσεβῆ τῷ ῥήτῳ τούτῳ διάνοιαν, ὡς μηδεμίαν γενέσθαι

17—20 Prov. 8, 22 cf. Eun. apol. c. 28 fin.

22 I. Cor. 1, 24

VLACTS 6 προσηγορίας post γεννηθέντος add. V 6—7 σχέσεως
 om. V 7 ἀποσπάσας L 8 υἱοῦ om. L 9 ἐπὶ τὸ ποιήμα: ἐπὶ
 τοὺς ... α ποιήμ om. in lac. L 10 ἀληθῶς ἐσται VL (ἀληθεύειν L
 suprascr. ἀληθῶς) λέγειν om. AT καὶ T 11 βομβυλίου
 VL εἴποι libri v, correxi 14 καὶ post πολλῶν add. T
 16 ἀκολουθεῖν V 17 ἐκεῖνο ἡμῖν V ἐκεῖνο: ἐ... νο cet. om. L
 19 κύριον προφ.: x... οφ. cet. in lac. om. L 21 διὰ γὰρ: δ... L
 τὸν λόγον om. in lac. L τοῦτο T 23 θεοῦ: υἱοῦ VL
 24 ὁμολογοῦντος: ὁμολογεῖσθαι VL

βλάβην κατὰ τοῦ λόγου τῆς πίστεως τοῖς πεπαιδευμένοις
 τὰ τῆς παροιμίας αἰνίγματα· πλὴν δι' ὀλίγων οἶμαι δεῖν
 τὸν περὶ τούτου λόγον διαλαβεῖν, ὥς ἂν φανερώτερον τῆς
 τοῦ ῥητοῦ τούτου διανοίας ἐκκαλυφθείσης μηδαμῶθεν ἔχοι
 παρρησίαν ὁ τῆς αἰρέσεως λόγος, ὥς ἐκ τῆς θεοπνεύστου 5
 γραφῆς τὴν μαρτυρίαν ἔχων. ὁμολογεῖται μὲν γὰρ παρὰ 23
 πάντων ἐν τῇ γραφικῇ καταχρήσει τὸ τῆς παροιμίας ὄνομα
 μὴ κατὰ φανεροῦ τετάχθαι νοήματος, ἀλλ' ἐπὶ τινος κε-
 κρυμμένης λέγεσθαι διανοίας, οὕτω τοῦ εὐαγγελίου τὰς
 αἰνιγματώδεις τε καὶ ἀσαφεῖς ῥήσεις παροιμίας κατονομά- 10
 ζοντος, ὥς εἶναι τὴν παροιμίαν, εἴ τις ὄρω τὴν ἑρμηνείαν
 τοῦ ὀνόματος τούτου διαλαμβάνει, λόγον δι' ἑτέρων τῶν
 κατὰ τὸ πρόχειρον νοουμένων ἑτερόν τι κατὰ τὸ κρυπτόν
 ἐνδεικνύμενον, ἢ λόγον οὐκ ἐπ' εὐθείας τὸν τοῦ νοήματος
 σκοπὸν προδεικνύοντα, ἀλλὰ κατὰ τὸ λοξὸν τὴν διδασκαλίαν 15
 ποιούμενον διὰ πλαγίας ἐμφάσεως. τῷ δὲ βιβλίῳ τούτῳ 24
 κατ' ἐξαίρετον τὸ τοιοῦτον ἐπιγέγραπται ὄνομα, καὶ τῆς
 προσηγορίας ταύτης αἱ ἐμφάσεις εὐθὺς ἐν τοῖς προοιμίοις
 παρὰ τοῦ σοφοῦ Σολομώντος διήρηνται. οὐ γὰρ γνώμας
 οὐδὲ συμβουλὰς οὐδὲ διδασκαλίαν σαφῆ τοὺς ἐν τῷ βιβλίῳ 20
 τούτῳ λόγους, ἀλλὰ παροιμίας ὠνόμασεν, ἐπάγαγων τὴν
 ἑρμηνείαν, τί βούλεται τοῦ ὀνόματος τούτου τὸ σημαίνον-
 μενον· Γινῶναι γάρ, φησί, σοφίαν καὶ παιδείαν, οὐ κατὰ τὴν
 κοινὴν ἐπὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων συνήθειαν προτάξας τῆς
 σοφίας τὴν paίδευσιν, ἀλλὰ σοφὸν ἐκ προπαιδεύσεως γενέ- 25
 σθαι πρῶτον διακελεύεται, εἰδ' οὕτως τὴν ἐκ τῆς παροι-
 μίας παιδείαν χωρῆσαι. φρονήσεως γὰρ εἶναι λόγους, φησί,

6 Joh. 16, 25 et 29 23 Prov. 1, 1 27 Prov. 1, 3 cf. Sap.
 Sal. 8, 8

VLACTS 2 δεῖν: διὰ L om. A postea sscr. δεῖν 4 ἔχοι: ἔχειν S
 6 τὴν om. VT 8 κατατετάχθαι V 10 τε om. S παροι-
 μίαν L 13 τὸ κρυπτόν: ... πτόν cet. om. in lac. L 14 ἐπ' εὐθείας
 om. in lac. L 15 προδεικνύοντα: π...α cet. om. in lac. L
 17 ἐπεγράφη V 20 βιβλίῳ: βίβλ C sed βλ sscr. A 21 παροιμίαν A
 24 verba a προτάξας usque ad p. 10, 9 ἀποκεκρυμμένην om. L in la-
 cuna circa duodocim versuum 25—26 γεγενῆσθαι V 27 λόγους
 εἶναι T

- 25 διὰ στροφῆς τὸν σκοπὸν ἐκκαλύπτοντας. τὸ γὰρ μὴ ἐπ' εὐθείας νοούμενον στροφῆς τινος χρήζει πρὸς τὴν τοῦ κεκρυμμένου κατάληψιν, καὶ ὥσπερ ὁ Παῦλος ἀλλάξειν ἑαυτοῦ τὴν φωνὴν ἐπηγγείλατο, μέλλων μετατιθεῖναι τὴν
- 5 ἱστορίαν εἰς τροπικὴν θεωρίαν, οὕτως ἐνταῦθα ἢ τῶν κεκρυμμένων φανέρωσις στροφή λόγου παρὰ τοῦ Σολομώντος κατονομάζεται, ὡς οὐ δυναμένου κατανοηθῆναι τοῦ κάλλους τῶν νοημάτων, εἰ μὴ τις τοῦ λόγου τὸ προφανόμενον εἰς τὸ ἔμπαλιν ἀναστρέφας ἴδοι τὴν ἀποκεκρυμμένην
- 10 αὐγὴν τοῦ νοήματος· οἷον ἐπὶ τοῦ πτεροῦ συμβαίνει, ᾧ
- 26 κατὰ τὸ οὐραῖον ὁ ταῶς καλλωπίζεται. ἐπὶ τούτου γὰρ ὁ μὲν τὰ νῶτα τοῦ πτεροῦ θεασάμενος κατὰ τὸ ἀκαλλές τε καὶ ἄμορφον καταφρονεῖ πάντως ὡς εὐτελοῦς τοῦ θεάματος· εἰ δέ τις ἀναστρέφας αὐτοῦ τὴν ἐτέραν ὄψιν προ-
- 15 δεΐξειεν, ὁρᾷ τὴν ποικίλην ζωγραφίαν τῆς φύσεως καὶ τὸν ἡμιτελῆ κύκλον ἐν πορφυρᾷ τῇ βαφῇ κατὰ τὸ μέσον ἐκλάμποντα καὶ τὸν χρυσοειδῆ περὶ τὸν κύκλον ἄερα ταῖς πολυχρόοις ἴρισι κατὰ τὸ ἄκρον διεζωσμένον τε καὶ λαμπόμενον. ἐπεὶ οὖν οὐδὲν τῷ προχείρῳ τῆς λέξεως ἔπεστι
- 20 κάλλος (Πᾶσα γάρ, φησὶν, ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν, ἐν τοῖς χρυσοῖς νοήμασι τῷ κρυπτῷ ἐκλάμπουσα κόσμῳ), ἀναγκαίως ὁ Σολομὼν τοῖς ἐντυγχάνουσι τούτῳ τῷ βιβλίῳ τὴν τοῦ λόγου στροφὴν ὑποτίθεται, ἵνα διὰ τούτου νοήσωσι Παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις
- 25 τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα.
- 27 Ταῦτα τοίνυν περιεχούσης τῆς παροιμιακῆς ταύτης διδασκαλίας, οὐδὲν ἄν τις τῶν εὖ φρονούντων ἀνεξετάστως τε καὶ ἀθεωρήτως τῶν ἐκ τῆς βίβλου ταύτης προφερομένων δέξεται, κἂν ὅτι μάλιστα σαφές ἐκ τοῦ προχείρου καὶ γνώ-

3 Gal. 4, 20

20 Ps. 44, 14 Sw.

24--25 Prov. 1, 6

VLACTS 1 ἀναστροφῆς V

3 κεκρυμμένου: κεκαλυμμένου T

8 νοημάτων: ὀνομάτων V

10 αὐγὴν: αὐτὴν VL φ: δ L

11 ταῶς: τασὸς L

14 τὴν ἐτέραν: τὴν ... ραν cet. om. L

14—15 προσδεΐξειεν V

15 καὶ om. VL

17 verba inde a χρυ-

σοειδῇ usque ad p. 11, 2 εἰ δὲ τὰ πρόχειρα om. L qui lacunam habet

octo versuum

18 πολυχρώμοις V

18—19 λάμποντα T

23 τῷ

βιβλίῳ τούτῳ L

τούτῳ om. V

29 δέξεται S

ριμον τυγχάνη. πάντως γὰρ ὕπεστί τις καὶ τοῖς προδήλοις
εἶναι δοκοῦσιν ἢ κατὰ ἀναγωγὴν θεωρία. εἰ δὲ τὰ πρόχειρα
τῆς γραφῆς ταύτης ἀναγκαίως ἐπιζητεῖ τὴν λεπτομερεστέραν 576 M.
ἐξέτασιν, πόσω μᾶλλον ἐκεῖνα οἷς πολὺ τὸ ἀσαφές τε καὶ
δυσθεώρητον ἐκ τῆς αὐτόθεν ἐστὶ κατανοήσεως; ἐξετάσω- 28
μεν τοίνυν ἐκ τῆς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον συμφράσεως τῶν
ῥημάτων, εἴ τι σαφές ἢ τῶν παρακειμένων ἀνάγνωσις ἔχει.
προδιαγράφει τὴν σοφίαν ὁ λόγος ῥήσεις τινὰς ἐξ οἰκείου
διεξιούσαν πρόσωπου. ἐπίσταται δὲ πάντως ὁ φιλομαθὴς
τὰ ἐν τῷ τόπῳ λεγόμενα, ὅπου κατασκηνοῖ μὲν βουλήν ἢ 10
σοφία, ἐπικαλεῖται δὲ γνώσιν καὶ ἔννοιαν, κτῆμα δὲ ἔχειν
φησὶν ἰσχὺν τε καὶ φρόνησιν, αὐτὴ δὲ ὀνομάζεσθαι σύνεσις,
ἐν ὁδοῖς δὲ περιπατεῖν δικαιοσύνης καὶ ἀνὰ μέσον ὁδῶν
δικαιώματος ἀναστρέφεσθαι, φησὶ δὲ δι' ἑαυτῆς βασιλεύειν
τοὺς βασιλεύοντας καὶ δικαιοσύνην γράφειν τοὺς δυναστεύ- 15
οντας καὶ τῆς ἑαυτῶν κατακρατεῖν γῆς τοὺς τυράννους. ὅτι 29
γὰρ οὐδὲν τῶν εἰρημένων ὁ λελογισμένος ἀνεξετάστως ἐκ
τῆς ἐτοίμου διανοίας προσδέχεται, παντὶ δῆλόν ἐστιν. εἰ
γὰρ οἱ βασιλεῖς δι' ἐκείνης ἐπὶ τὴν δυναστείαν προάγονται
καὶ παρ' αὐτῆς ἢ τυραννὶς τὴν ἰσχὺν ἔχει, ἀνάγκη πᾶσα 20
τυραννοποιὸν ἡμῖν τὴν σοφίαν ἀναφανῆναι καὶ τῶν πονηρῶς
ἐν βασιλείᾳ δυναστευόντων εἰς ἑαυτὴν μετατιθέναι τὰς
μέμφεις. ἀλλ' οἷδαμεν βασιλέας τοὺς ὑπὸ τῆς σοφίας ὄν- 30
τως εἰς τὴν ἀτελεύτητον προϊόντας ἀρχήν, τοὺς πτωχοὺς
τῷ πνεύματι, ὧν κτῆμα ἢ τῶν οὐρανῶν ἐστὶ βασιλεία, κα- 25
θὼς ὁ κύριος, ὅς ἐστιν ἡ σοφία, διὰ τοῦ εὐαγγελίου κατ-

8—16 Prov. 8, 12—21 a 26 Matth. 5, 3

VLACTS 1 τυγχάνη: τύχη V τυγχάνει v 2 ἢ om. LAS v
4 τὸ ἀσαφές om. L 7 ῥημάτων: ῥητῶν VL προκειμένων fortasse
9 διεξιούσας VL 12 αὐτὴ: αὕτη VL αὐτὸ CT ὀνομάζεσθαι LA:
ὀνομάζεται VCTS v sed verba αὐτὴ δὲ ὀνομάζεσθαι σύνεσις vel aliquid
simile in Proverb. 8, 12—20 non leguntur 14 ἑαυτῆς: αὐτῆς V
15 καὶ om. S 17 λελογισμένος: λογισμὸς VL ἀνεξετάστως: ἀνεξ
... ως cet. om. L 18 προσδέχεται: προσδεῖ... cet. om. L
19 ἐκείνης om. in lac. L 20 παρ' αὐτῆς om. in lac. L ἀνάγκη
πᾶσα: ἀνάστα L (sic) 21 ἀφανῆναι L ἀνα in margine adscriptum
ἀποφῆναι V πονηρῶν V 22 ἐν βασιλείᾳ: ἐν βα... αι L cet. om.
δυναστευσάντων CS 24 προϊόντας sser. o L 26 διὰ om. ACS v

- επαγγέλλεται· τοιούτους καὶ τοὺς δυνάστας ἐπιγινώσκομεν
 τοὺς κατὰ τῶν παθῶν δυναστεύοντας, τοὺς μὴ δουλουμένους
 τῇ δυναστείᾳ τῆς ἁμαρτίας, οἱ καθάπερ δέλταφ τινὶ τῷ
 31 ἰδίῳ βίῳ τὴν δικαιοσύνην ἐγγράφουσιν. οὕτως καὶ ἡ ἐπαι-
 5 νετὴ τυραννὶς τῇ συμμαχίᾳ τῆς σοφίας τὴν τῶν παθῶν
 δημοκρατίαν εἰς τὴν τοῦ νοῦ μοναρχίαν μετασκευάσασα
 δουλαγωγεῖ τὰ κακῶς εἰς ἐλευθερίαν ἀφηνιάζοντα, πάντα
 τὰ σωματικά τε καὶ γήϊνα λέγω φρονήματα. Ἡ γὰρ σὰρξ
 ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ τῇ ἀρχῇ τῆς ψυχῆς
 10 ἐπανίσταται. ταύτης οὖν κρατεῖ τῆς γῆς ὁ τοιοῦτος τύ-
 ραννος, ἧς ἄρχων ἐτάχθη κατὰ τὴν πρώτην κτίσιν ὑπὸ
 τοῦ λόγου.
- 32 Ὡς τοίνυν ταῦτα παρὰ πάντων ὁμολογεῖται τῶν
 εὖ φρονούντων μετὰ τοιαύτης διανοίας ἀναγινώσκεσθαι
 15 μᾶλλον ἢ μετὰ τῆς τοῖς ῥητοῖς ἐπιφαινομένης κατὰ τὸ
 πρόχειρον, οὕτως εἰκὸς ἐστὶ ἐκ τοῦ ἀκολούθου προσεχῶς
 τοῦτοις τὴν φωνὴν ἐκείνην συγγεγραμμένην μὴ ἀπλῶς τε
 καὶ ἀνεξετάστως παρὰ τῶν εὖ φρονούντων παραδεχθῆναι.
- 33 Ἐὰν ἀναγγεῖλω ὑμῖν, φησί, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, μνη-
 20 μονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος ἀπαριθμήσασθαι· κύριος ἔκτισέ με.
 τί μοι πρὸς ταύτην ἔρεῖ τὴν φωνὴν ὁ τῆς λέξεως δοῦλος,
 ὁ τῷ ἥχῳ τῶν συλλαβῶν Ἰουδαϊκῶς προσκαθήμενος; ἄρ'
 οὐ δοκεῖ ξενισμὸν ἐμποιεῖν τῇ ἀκοῇ τῶν ἐπιστατικωτέρων
 ἢ σύνταξις· Ἐὰν ἀναγγεῖλω ὑμῖν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα,
 25 κύριος ἔκτισέ με; ὥς ἐὰν μὴ ἀναγγεῖλῃ τὰ καθ' ἡμέραν
 577 M. γινόμενα, κατὰ τὸ ἀκόλουθον καὶ τὸ ἐκτίσθαι πάντως ἀρ-
 34 νήσεται. ὁ γὰρ εἰπὼν ὅτι ἐὰν ἀναγγεῖλω, ἐκτίσθην, δέδωκε
 νοεῖν κατὰ τὸ σιωπώμενον ὅτι οὐκ ἐκτίσθην, ἐὰν μὴ ἀναγ-

3—4 Rom. 6, 6 5—6 cf. Plotin. Enn. IV 4, 17 talia

8 Gal. 5, 17

11 πρώτην κτίσιν i. e. spiritualement qualem Philo et
 Platonicus docuerunt

19 Prov. 8, 21 a

22 II. Cor. 3, 6

VLACTS 2 δουλουμένους o in fine eras. V 10 γῆς: ψυχῆς V

11 ἐτάθη L

14 μετὰ τοιαύτης: με... αὐτῆς cet. om. L

15 ἐπιφαινομένης: ἐπει... νῆς cet. om. L 16 εἰκὸς om. in lac. L

20 ἐξ αἰῶνος: ἐξ ἀρχῆς V 22 Ἰουδαϊκῶν συλλαβῶν προσκ. VL (συλλα-
 βῶν om. sed in marg. add. L) προσκαθήμενος A

γείλω. Κύριος ἔκτισέ με, φησίν, ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς
 ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ, πρὸ
 τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, πρὸ τοῦ τὰς ἀβύσσους ποιῆσαι, πρὸ
 τοῦ προσελθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρα-
 σθῆναι, πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾶ με. τίς ἡ καινὴ 5
 τῆς κατασκευῆς τοῦ κτίσματος τούτου τάξις; πρῶτον κτί-
 ζεται, καὶ μετὰ τοῦτο θεμελιούται, καὶ τότε γεννᾶται.
 Κύριος ἐποίησε, φησί, χώρας καὶ ἀοικήτους καὶ ἄκρα οἰκού-
 μενα τῆς ὑπ' οὐρανόν. ποῖον κύριον λέγει ποιητὴν χώρας 35
 καὶ ἀοικήτου καὶ οἰκουμένης; πάντως ὅτι τὸν καὶ τὴν 10
 σοφίαν ποιήσαντα· ἐκ γὰρ τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ οὗτος
 κἀκεῖνος ὁ λόγος, ὃ τε τὸ ἔκτισέ με κύριος λέγων καὶ ὁ
 προστιθεὶς τὸ ἐποίησε κύριος χώρας καὶ ἀοικήτους. οὐκοῦν
 ἐπίσης τῶν δύο δημιουργὸς ἔσται ὁ κύριος, αὐτῆς τε τῆς
 σοφίας καὶ τῆς οἰκουμένης τε καὶ ἀοικήτου χώρας. ποῦ 36
 τοῖνον τὸ Πάντα διὰ τοῦ υἱοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ
 ἐγένετο οὐδὲ ἓν; εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς κύριος καὶ τὴν σοφίαν
 κτίζει, ἦν ἀντὶ τοῦ υἱοῦ νοεῖν συμβουλευέουσι, καὶ τὰ καθ'
 ἑκάστον ὅσα ἡ κτίσις ἔχει, πῶς ἀληθεύει ὁ ὑψηλὸς
 Ἰωάννης πάντα λέγων δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι; ἀντιφθέγγεται 20
 γὰρ ἡ γραφὴ αὕτη πρὸς τὴν τοῦ εὐαγγελίου φωνήν, τῷ
 τὴν σοφίαν κτίσαντι τῆς ἀοικήτου τε καὶ οἰκουμένης χώρας
 ἀνατιθεῖσα τὴν ποίησιν.

Οὕτω δὲ καὶ τὰ ἐφεξῆς πάντα· θρόνον θεοῦ τινα δι- 37
 ἐξέρχεται ἐπ' ἀνέμων ἀφοριζόμενον καὶ ἰσχυρὰ γίνεσθαι τὰ 25
 ἄνω νέφη λέγει καὶ ἀσφαλεῖς τὰς ὑπουρανίους πηγὰς καὶ

1—5 Prov. 8, 22—25 8 Prov. 8, 26 16 Joh. 1, 3
 24—27 Prov. 8, 27—28

VLACTS 3 verba πρὸ τοῦ τὰς ἀβύσσους ποιῆσαι om. V

5 πάντων βουνῶν: πάντων β...ων cet. om. L 5—6 καινὴ κατασκευὴ
 τοῦ κτίσματος τούτου καὶ τάξις VL (καὶ om. L) 8 καὶ ante ἀοικήτους
 om. AS v (cf. autem Prov. 8, 26) 9—10 καὶ post χώρας om. CTS v
 10 ὅτι om. S v τὸν καὶ τὴν LA v: καὶ τὸν V τὸν τὴν (om. καὶ) CTS
 11 καὶ ante οὗτος om. L 12 ὃ τε sscr. e L 13 χώραν CL
 24 θρόνον τινὰ θεοῦ V 25 ἐπ' ἀνέμων in lac. om. L (restat ...ων)
 καὶ ante ἰσχυρὰ om. S v 26 ὑπ' οὐρανόν πηγὰς A

- πολλά τοιαῦτα περιέχει ἡ σύμφρασις, πολλὴν ἐπιζητοῦντα τὴν διὰ λεπτεῖς τινας καὶ διορατικῆς φρενὸς εὐρισκομένην ἐν τοῖς προκειμένοις διάνοιαν. τίς ὁ ἐπ' ἀνέμων ἀφοριζόμενος θρόνος; τίς ἡ ἀσφάλεια τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν πηγῶν;
- 38 πῶς ἰσχυρὰ γίνεται τὰ ἄνω νέφη; εἰ γὰρ τις πρὸς τὰ φαινόμενα κρίνοι τὸν λόγον, πολλὴν εὐρήσει μάχην τῶν πραγμάτων πρὸς τὰ λεγόμενα. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι τὰ ἄκρα τῆς ὑπ' οὐρανὸν ἢ τῷ λίαν καθομιλεῖν τῇ τοῦ ἡλίου θερμότητι ἢ τῷ καθ' ὑπερβολὴν ἀφεστάναι διὰ τὴν καθ'
- 10 ἐκάτερον ἀμετρίαν ἐστὶν αἰσίκητα, τὰ μὲν ξηρά τε καὶ διακαῇ πέρα τοῦ μετρίου γινόμενα, τὰ δὲ τῷ ὑγρῷ πλεονάζοντα καὶ καταψυγμένα διὰ τῆς πῆξεως, οἰκεῖται δὲ μόνᾳ ὅσα τῆς καθ' ἐκάτερον τῶν ἐναντίων ἀκρότητος ἐπί-
- 39 σης ἀπῴκισται; εἰ δὲ τὸ μέσον τῆς γῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διείληπται, πῶς τὰ ἄκρα τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν οἰκεῖσθαι ἢ παροιμία λέγει; τίς γὰρ ἰσχυρὸς ἐνθεωρηθεῖη τοῖς νέφεσιν, ὥς ἀληθεύειν τὸν λόγον κατὰ τὴν πρόχειρον ἔννοιαν, ὅς φησιν ἰσχυρὰ γεγενῆσθαι τὰ ἄνω νέφη; μανώ-
- 15 τερος γάρ τις ἐστὶν ἀτμὸς ἢ τοῦ νέφους φύσις κατὰ τὸν ἀέρα διαχεόμενος, ὅς ἐποχεῖται μὲν τῷ ἐναερίῳ πνεύματι
- 20

7—14 Strabo II 94 sq.; 102; 135 (cf. K. Gronau, Poseidonios u. d. jüd.-christl. Genesisexegese Lipsiae 1914, 9). praeterea cf. Cic. Somn. Scip. VI 12 sq. Chalc. comm. in Tim. 67 18 sq. ex Greg. Hexaem. 93 C sq. petita cf. praesertim καὶ οὕτως γενέσθαι νέφος διὰ τῆς συμπίλησεως. ὥστε τὰς λεπτάς τε καὶ ἀτμοειδεῖς ἰκμάδας ... ἐποχεῖσθαι τοῖς πνεύμασιν, εἰ δὲ πλεῖον ἢ τοῦ ὑγροῦ συγγένεια πρὸς αὐτὴν συρρυσεία βαρεῖα γένοιτο, τότε ... σταγόνα γίνεσθαι. quae cum auct. π. κόσμου IV 394a 10 sq. confert Gronau (p. 126) et intercedente commentario quodam in Timaeum Platonis ex Posidonio ducta esse contendit. cf. etiam ad I. I § 300

VLACTS 3 προκειμένοις VLC προκειμένης T: προειρημένοις AS v
 4 ἢ om. VL 5 πρὸς: ὅς L 6 πολλήν: πολλὰ L 6—7 τῶν πραγμάτων post λεγόμενα posuit V 7 λεγόμενα: ... α cet. om. in lac. L 8 ἡλίου supra ras. man. alt. atramento add. V
 10 ἐκάτερον: ἕτερον VL 12 πῆξεως ε ψύξεως effecit L 13 ἐκάτερον: ἕτερον V 15 ὑπ' οὐρανὸν VL v cf. Prov. (utraque lectio in codicibus LXX extat) 16 λέγει post 15 ἄκρα coll. v 18—19 μανώτατος L 20 ἐναερίῳ: ἀερίῳ VLA

διὰ πολλὴν λεπτότητα κοῦφος γινόμενος, συρρυσὶς δὲ πρὸς
 ἑαυτὸν ἐκ τῆς συμπιλήσεως διεκκίπτει τοῦ ἀνέχοντος πνεύ-
 ματος, σταγὼν βαρεῖα γινόμενος. τίς οὖν ἐστὶν ἐν τούτοις 40
 ἡ ἰσχύς, ἐν οἷς οὐδεμία τοῖς ἀπτομένοις ἀντίληψις γίνεται;
 τὸ γὰρ μανὼν τοῦ ἀέρος καὶ εὐδιάχυτον καὶ ἐπὶ τοῦ νέ- 5 580 M.
 φους ἔστιν ἰδεῖν. πῶς δὲ πάλιν ἐπὶ τῇ ἀστάτῳ τῶν ἀνέμων
 φύσει ὁ θεὸς ἀφορίζεται θρόνος; τὸ δὲ πρῶτον κτίζεσθαι
 καὶ ἐπὶ τέλει λέγειν γεννᾶσθαι καὶ διὰ μέσου τούτων θε-
 μελιοῦσθαι, τίνα λόγον εἴποι τις ἂν ἔχειν ταῖς κοιναῖς τε
 καὶ προχείροις ἐννοίαις συμβαίνοντα, τὰ τε πρὸ τούτων 10
 ἐπαπορηθέν ἐν τῷ λόγῳ, πῶς ἡ ἀναγγελία τῶν καθ' ἡμέ-
 ραν γινομένων καὶ ἡ μνήμη τῆς ἐξαριθμήσεως τῶν ἐξ
 αἰῶνος ὥσπερ αἰτία τις γίνεται τοῦ ἐκτίσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ
 τὴν σοφίαν λέγειν;

Οὐκοῦν ἐπειδὴ δέδεικται φανερώς διὰ τῶν εἰρημένων 11
 μηδὲν ἐν τούτοις τοιοῦτον εἶναι, ὡς ἀνεξετάστως τε καὶ
 ἀθεωρήτως παραδεχθῆναι τὸν λόγον, καλῶς ἂν ἔχοι καθ'
 ὁμοιότητα τῶν λοιπῶν καὶ τὸ Κύριος ἔκτισέ με μὴ κατὰ
 τὴν αὐτόθεν ἡμῖν ἐκ τοῦ ῥήματος ἐγγινομένην διάνοιαν
 ἐρμηνεύειν, ἀλλὰ ζητεῖν κατὰ πᾶσαν προσοχήν τε καὶ ἐπι- 20
 μέλειαν τὸ εὐσεβῶς διὰ τοῦ λεγομένου νοούμενον. ἀλλὰ 42
 τὸ μὲν ἀκριβῶς κατεληφέναι τὴν τῶν προκειμένων διάνοιαν
 μόνων ἂν εἴη τῶν τῷ ἁγίῳ πνεύματι τὰ βάθη διερευνών-
 των καὶ λαλεῖν ἐπισταμένων ἐν πνεύματι τὰ θεῖα μυστήρια·
 παρ' ἡμῶν δὲ τοσοῦτον ἐν τοῖς προκειμένοις ὁ λόγος ἀσχο- 25
 ληθήσεται, ὅσον μὴ πάντῃ περιῦδειν τὸν ἐν τούτοις σκοπὸν
 ἀθεώρητον. τίς οὖν ὁ ἡμέτερος λόγος; οὐκ ἔστιν, οἶμαι,
 δυνατὸν τὴν ἐκ θείας ἐλλάμψεως γινομένην ἐν τινι σοφίαν
 μόνην ταύτην δίχα τῶν λοιπῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύματος
 παραγενέσθαι, ἀλλὰ χρή πάντως συνεισελθεῖν ταύτῃ καὶ 30
 τῆς προφητείας τὴν χάριν. εἰ γὰρ ἴδιον σοφίας ἐστὶν ἡ 43

VLACTS 1 γινόμενος VL v 3 γινόμενος VL 8 λέγειν om.

VL 9 ἔχειν ἂν T κοιναῖς: κοινωνίαις L 10 sententiam post

συμβαίοντα continuavi πρὸ: πρῶτον V 11 πῶς om. A

12 ἐξαριθμήσεως: ἐξαριθμημένης VL v 15 διὰ: κατὰ L 16 τε

om. S 30 παραγίνεσθαι ACTS v 31 χάριν in lac. om. L (restat

...ιν) σοφίας om. V

- τῆς τῶν ὄντων ἀληθείας κατάληψις, προφητεία δὲ τὴν τῶν μελλόντων περιέχει σαφήνειαν, οὐκ ἂν ἐν τῷ τελείῳ τις τῆς σοφίας εἴη χάρισματι μὴ διὰ τῆς προφητικῆς συν-εργίας συμπεριλαβὼν τῇ γνώσει καὶ τὸ ἐσόμενον. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἀνθρωπίνην τινὰ σοφίαν ἑαυτῷ προσμαρτυρεῖ Σολομὼν ὁ εἰπὼν ὅτι Ὁ θεὸς δεδίδαχέ με σοφίαν, καὶ πάντα τὸν παρ' ἑαυτοῦ λόγον ἀνατιθεὶς τῷ θεῷ ἐν οἷς φησιν ὅτι Οἱ ἐμοὶ λόγοι εἴρηνται ἀπὸ θεοῦ, καλῶς ἂν ἔχοι τὴν ἀναμειγμένην τῇ σοφίᾳ προφητείαν ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς
- 44 παροιμίας διερευνησασθαι. φαμέν τοίνυν ὅτι ἐν μὲν τοῖς πρὸ τούτου λόγοις εἰπὼν τὴν σοφίαν ἑαυτῇ ὠκοδομηκέναι τὸν οἶκον τὴν τῆς σαρκὸς τοῦ κυρίου κατασκευὴν διὰ τοῦ λόγου αἰνίσσεται· οὐ γὰρ ἐν ἄλλοτρίῳ οἰκοδομήματι ἢ ἀληθινῇ σοφίᾳ κατώκησεν, ἀλλ' ἑαυτῇ τὸ οἰκητήριον
- 45 ἐκ τοῦ παρθενικοῦ σώματος ἐδομήσατο. ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐνωθὲν ἐξ ἀμφοτέρων τῷ λόγῳ προτιθῆσι, τοῦ τε οἴκου λέγω καὶ τῆς σοφίας τῆς οἰκοδομησάσης τὸν οἶκον, τουτέστιν ἐκ τε τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ ἐκ τῆς ἀνακραθείσης τῷ ἀνθρώπῳ θεότητος, ἑκατέρῳ δὲ τού-
- 20 των ἐφαρμόζει τὰς καταλλήλους τε καὶ πρεπούσας φωνάς, καθὼς ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις γινόμενον, ἐν οἷς ὁ λόγος κατὰ τὸ πρὸςφορον τῷ ὑποκειμένῳ διεξαγόμενος
- 581 M. διὰ μὲν τῆς ὑψηλοτέρας τε καὶ θεοπρεποῦς σημασίας τὸ θεῖον ἐνδείκνυται, διὰ δὲ τῆς χαμαιζήλου τε καὶ ταπεινῆς
- 46 τὸ ἀνθρώπινον. οὕτως ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἐν τῷ μέρει τούτῳ προφητικῶς τὸν Σολομῶντα κινούμενον καὶ ὅλον παραδε-

6 Prov. 24, 26 Sw. (≈ 30, 3)

8 Prov. 24, 69 Sw. (≈ 31, 1)

11 Prov. 9, 1

VLACTS 1 τῶν ὄντων: . . . ὦν L cet. om. in lac. προφητείαν L
 1—2 τὴν περὶ τῶν μελλόντων T 2 τις om. V 3 εἴη: . . . ἡ L
 cet. om. in lac. 6 ὁ ante θεὸς om. V 7 περὶ ἑαυτοῦ A
 8 ἀπὸ libri v: ὑπὸ LXX sed tamen non correxerim 11 ὁ ante
 εἰπὼν add. A 12 τοῦ θεοῦ post οἶκον add. V 14 ἑαυτῷ VL
 τὸ ante οἰκητήριον om. VL 15 ἐδομήσατο VLACTS ἐδωμήσατο L:
 ὠκοδομήσατο v 16 προστίθῃσι VCS v 21 γινόμενον ACTS
 23 τε om. A 24 τε om. C 26 καὶ om. VL

δωκότα τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον. λέγει γὰρ πρότερον
 μὲν τὴν προαιώνιον τῆς σοφίας δυνάμιν τε καὶ ἐνέργειαν, ἐν
 οἷς τῷ εὐαγγελιστῇ τρόπον τινὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ῥημά-
 των συμφέρεται. ὥς γὰρ ἐκεῖνος τῇ περιληπτικῇ φωνῇ πάν-
 των αὐτὸν αἷτιον καὶ δημιουργὸν ἀνεκήρυξεν, οὕτως ὁ Σολο-
 μὼν παρ' αὐτοῦ γεγενῆσθαι τὰ καθέκαστον λέγει τὰ ἐν τῷ
 παντὶ ἀριθμούμενα. φησὶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθε-
 μελίωσε τὴν γῆν, ἡτοίμασε δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει καὶ
 ὅσα τούτοις κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔπεται τῆς αὐτῆς ἐχόμενα
 διανοίας. καὶ ὥς ἂν μὴ δοκοίη τὴν δωρεὰν τῆς ἐν ἄν-
 θρώποις ἀρετῆς περιορᾶν ἀμνημόνευτον, πάλιν ἐκ προσώπου
 τῆς σοφίας ἐκεῖνα διεξιέει λέγων, ὧν μικρῷ πρόσθεν ἐμνη-
 μονεύσαμεν, τὸ Κατεσκήνωσα βουλήν καὶ γνῶσιν καὶ ἔν-
 νοιαν, καὶ ὅσα τῆς νοεράς, τε καὶ ἐπιστημονικῆς διδασκα-
 λίας ἐστί.

15

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διεξιελθὼν ἐπάγει καὶ περὶ τῆς
 κατὰ τὸν ἄνθρωπον οἰκονομίας διδασκαλίαν, διὰ τί σὰρξ ὁ
 λόγος ἐγένετο. φανεροῦ γὰρ ἅπασιν ὄντος ὅτι οὐδὲν ἐν
 ἑαυτῷ κτιστὸν ἢ ἐπέισακτον ὁ ἐπὶ πάντων ἔχει θεός, οὐ
 δύνάμιν, οὐ σοφίαν, οὐ φῶς, οὐ λόγον, οὐ ζωὴν, οὐκ ἀλή-
 θειαν οὐδὲ ὅπως τι τῶν ἐν τῷ πληρώματι τοῦ θείου κόλπου
 θεωρουμένων, ἅπερ πάντα ἐστὶν ὁ μονογενὴς θεός, ὁ ὧν ἐν
 τοῖς κόλποις τοῦ πατρός, οὐκ ἂν τινι τῶν ἐν τῷ θεῷ θεω-
 ρουμένων εὐλόγως ἐφαρμοσθεῖη τὸ τῆς κτίσεως ὄνομα, ὥστε
 εἰπεῖν τὸν ἐν τῷ πατρὶ υἱὸν ἢ τὸν ἐν τῇ ἀρχῇ λόγον ἢ τὸ
 ἐν τῷ φωτὶ φῶς ἢ τὴν ἐν τῇ ζωῇ ζωὴν ἢ τὴν ἐν τῇ σοφίᾳ
 σοφίαν ὅτι Κύριος ἔκτισέ με. εἰ γὰρ κτιστὴ τοῦ θεοῦ ἡ
 σοφία, Χριστὸς δὲ θεοῦ δύναμις καὶ θεοῦ σοφία, ἐπέισακτον
 ἔσχε πάντως ὁ θεὸς τὴν σοφίαν, ὕστερον ἐκ κατασκευῆς
 προσλαβὼν ὃ μὴ παρὰ τὴν πρώτην εἶχεν. ἀλλὰ μὴν ὁ ἐν

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

5—6 Joh. 1, 3 Prov. 8, 24 sq. 13 Prov. 8, 12 17 Joh. 1, 14
 22 Joh. 1, 18 28 I. Cor. 1, 24

VLACTS 2 τε om. VS v 4 περιληπτῇ VL 6 καθ' ἕκαστα
 AS v καθ' ἕκαστην T 7 ἐν τῇ σοφίᾳ v τῇ σοφίᾳ om. V 10 τὴν
 δωρεὰν om. CT 12 ἐκεῖνα om. ACTS v 17 σὰρξ post 18 λόγος
 collocat V 24 ἂν post εὐλόγως iterat VL 25 ἢ τὸ: ἢ τὸν VLA
 28 θεοῦ ante σοφία om. L 29 πάντως ἔσχεν v 30 λαβὼν VL

τοῖς κόλποις ὧν τοῦ πατρὸς οὐδέποτε κενὸν ἑαυτοῦ δίδωσι
 νοεῖν τὸν πατῆρα κόλπον. ἄρα οὐ τῶν ἔξωθεν ἐγγενο-
 μένων ἐστὶ τῷ κόλπῳ, ἀλλὰ παντὸς ἀγαθοῦ πλήρωμα ὧν
 πάντοτε ἐν τῷ πατρὶ νοεῖται ὁ ἐν ἀρχῇ ὧν, οὐκ ἀναμένων
 5 τὸ διὰ κτίσεως ἐν αὐτῷ γενέσθαι, ὥς ἂν μήποτε κενὸς
 ἀγαθῶν ὁ πατὴρ νοηθεῖη, ἀλλ' ὁ ἐν τῇ αἰδιότητι τῆς
 πατρικῆς θεότητος εἶναι νοούμενος αἰεὶ ἐν αὐτῷ ἐστὶ, δό-
 ναμὶς ὧν καὶ ζωὴ καὶ ἀλήθεια καὶ φῶς καὶ σοφία καὶ τὰ
 50 τοιαῦτα. οὐκοῦν οὐκ ἐκ τοῦ θείου τε καὶ ἀκρηάτου ἐστὶν
 10 ἡ τοῦ ἔκτισέ με φωνή, ἀλλά, καθὼς εἴρηται, ἐκ τοῦ ἀνα-
 κραθέντος κατ' οἰκονομίαν ἀπὸ τῆς κτιστῆς ἡμῶν φύσεως.
 πῶς οὖν ἡ αὐτὴ καὶ τὴν γῆν θεμελιοῖ καὶ τοὺς οὐρανοὺς
 ἐτοιμάζει καὶ τὰς ἀβύσσους ἀναρρήγνυσι, σοφία καὶ φρό-
 νησις καὶ θεία αἴσθησις καλουμένη, καὶ ἐνταῦθα κτίζεται
 584 M. 15 εἰς ἔργων ἀρχήν; οὐκ ἄνευ, φησὶν, αἰτίας μεγάλης ἡ τοι-
 51 αὐτὴ συνεργεῖται οἰκονομία. ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν παραφυλα-
 κτέων ἡμῖν τὴν ἐντολὴν λαβόντες αἱ ἄνθρωποι ἐξέβαλον τῆς
 μνήμης τὴν χάριν, διὰ τῆς παρακοῆς ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν
 λήθῃ γενόμενοι, διὰ τοῦτο, ἵνα ἀναγγείλω πάλιν ὑμῖν τὰ
 20 καθ' ἡμέραν ἐπὶ σωτηρίᾳ γινόμενα καὶ ἀναμνήσω τὰ ἐξ
 αἰῶνος ἀπαριθμησάμενος ὧν ἐπελάθεσθε· οὐ γὰρ καινόν
 τι καταγγέλλω νῦν εὐαγγέλιον, ἀλλὰ τὴν εἰς τὸ ἀρχαῖον
 ἀποκατάστασιν ὑμῶν πραγματεύομαι· τούτου χάριν ἐκτίσθην
 ὁ αἰεὶ ὧν καὶ μηδὲν τοῦ κτισθῆναι πρὸς τὸ εἶναι δεόμενος,
 25 ὥστε με γενέσθαι ἀρχὴν ὁδῶν εἰς τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ, τοὺς
 ἀνθρώπους λέγω. τῆς γὰρ ὁδοῦ τῆς πρώτης καταφθάρσεις,
 ἔδει πάλιν ἐγκαινισθῆναι τοῖς πλανωμένοις ὁδὸν πρόσφατόν
 τε καὶ ζῶσαν, αὐτὸν ἐμὲ ὅς εἰμι ὁδός.

4 Joh. 1, 1 19 Prov. 8, 21a 27 Hebr. 10, 20 28 Joh. 14, 6

VLACTS 2—3 ἐγγενομένων: ἀναγεγραμμένων V ἐγγεγραμμένων L
 ἐγγεγεννημένων v 3 τῷ om. v 4 πάντοτε: πάντως V v ἐν τῷ
 πατρὶ νοεῖται ὁ ἐν ἀρχῇ ὧν: ἐν ἀρχῇ νοεῖται ὁ ἐν τῷ πατρὶ ὧν sed postea
 τῷ πατρὶ delevit V 5 τὸ: τῷ L ὥς: ὅτι V ὅπως L 6 νοη-
 θεῖη: νομισθεῖη T ὁ: ἡ L αἰδιότητι: πρῆξότητι L 10 τοῦ
 post ἡ om. V v 16—17 καθ' ἡμέραν παραφυλακτέον VL verba καθ'
 ἡμέραν ex 20 huc pervenerunt 19 λήθῃ: λύμῃ V ἵνα om. V
 20 γενόμενα V 22 καταγγέλλω: καταγγέλεται V 23 πραγματεύο-
 μένος T 28 ἡ ante ὁδός add. V

Καὶ ὅτι πρὸς τὸ ἀνθρώπινον ἢ τοῦ ἔκτισέ με διάνοια 52
 βλέπει, σαφέστερον ἡμῖν τοῦτο παρίστησι διὰ τῶν ἰδίων
 λόγων ὁ θεὸς ἀπόστολος, ἐν οἷς διακελεύεται ὅτι Ἐνδύσασθε
 τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ πρὸς τούτοις ὅπου τὸν
 αὐτὸν ἐπαναλαβὼν λόγον φησὶν Ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄν- 5
 ἄθρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα. εἰ γὰρ ἐν μέν ἐστι τὸ
 σωτήριον ἔνδυμα, τοῦτο δέ ἐστιν ὁ Χριστός, οὐκ ἂν ἄλλον
 τις εἴποι παρὰ τὸν Χριστὸν εἶναι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν
 κατὰ θεὸν κτισθέντα, ἀλλὰ δῆλον ὅτι ὁ τὸν Χριστὸν ἐν-
 δυσάμενος τὸν καινὸν ἐνδέδεται ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν 10
 κτισθέντα. μόνος γὰρ οὗτος ὡς ἀληθῶς καινὸς κυρίως 53
 ὀνομάζεται ἄνθρωπος, ὃς οὐχὶ διὰ τῶν γνωρίμων τε καὶ
 συγγήθων τῆς φύσεως ὁδῶν ἐν τῷ τῶν ἀνθρώπων ἐφάνη
 βίῃ, ἀλλ' ἐξηλλαγμένη τις καὶ ἰδιάζουσα ἐπὶ μόνου τούτου
 ἐκαινοτομήθη ἢ κτίσις. διὰ τοῦτο τὸν αὐτὸν πρὸς τε τὸ 15
 παράδοξον τῆς γεννήσεως βλέπων καινὸν ἄνθρωπον κατὰ
 θεὸν κτισθέντα κατονομάζει, καὶ πρὸς τὴν θείαν φύσιν
 ὁρῶν τὴν ἐγκραθεῖσαν τῇ κτίσει τοῦ καινοῦ τούτου ἀν-
 θρώπου Χριστὸν προσαγορεύει, ὡς καθ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ
 τὰς δύο καίσθαι φωνάς, τὴν τε τοῦ Χριστοῦ λέγω καὶ τὴν 20
 τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου τοῦ κατὰ θεὸν κτισθέντος.

Ἐπεὶ οὖν ὁ Χριστὸς ἡ σοφία ἐστίν, ὁ συνετὸς ἀκροατῆς 54
 ἐπισκεφάσθω τὸν λόγον τῶν τε προσμαχομένων ἡμῖν καὶ
 τὸν ἡμέτερον καὶ κρινάτω τὸν εὐσεβέστερον, τίς μᾶλλον τὰς
 θεοπρεπεῖς ἐννοίας ἐν τῷ ῥήτῳ διασφρίζει, ὁ τὸν τοῦ παντὸς 25
 κτίστην καὶ κύριον πεποιηθῆναι διοριζόμενος καὶ τῇ δουλευ-
 ούσῃ κτίσει κατασκευάζων ὁμότιμον, ἢ μᾶλλον ὁ πρὸς τὴν

3 Rom. 13, 14 5—6 Eph. 4, 24 14—15 II. Cor. 5, 17
 Gal. 6, 15

VLACTS 2—3 verba διὰ τῶν ἰδίων λόγων post ἀπόστολος trans-
 ponit V 3 ἐν οἷς διακελεύεται: φησὶ γὰρ V ἐν οἷς om. L ὅτι:
 ὅς... L post σ lac. unius litterae 9 ὅτι post δῆλον ὅτι add. V
 ὁ ante τὸν om. V 10 ἄνθρωπον ἐνδέδεται V 12 οὐχί: οὐ A
 15 κτίσις: φύσις VL 16 τὸν ante κατὰ add. T καὶ ante κατὰ
 add. V 22 ὁ ante χριστός om. VLCS v ἐστὶν ἢ σοφία V
 23 προμαχομένων v

οἰκονομίαν ὁρῶν καὶ φυλάσσων τῇ τε περὶ τὸ θεῖον καὶ τῇ
περὶ τὸ ἀνθρώπινον ὑπολήψει τὸ πρόσφορον, συμμαρτυ-
ροῦντος τοῦ μεγάλου Παύλου τῷ δόγματι, ὃς ἐν μὲν τῷ
καὶνῷ ἀνθρώπῳ τὴν κτίσιν βλέπει, ἐν δὲ τῇ ἀληθινῇ σοφίᾳ
55 τὴν ἐξουσίαν τῆς κτίσεως. συμβαίνει δὲ καὶ ἡ τάξις τοῦ
λόγου τῇ θεωρίᾳ τοῦ δόγματος. εἰ γὰρ μὴ ἐκτίσθη ἐν
ἡμῖν ἡ τῶν ὁδῶν ἀρχή, οὐκ ἂν ὁ τῶν προσδοκωμένων
αἰῶνων θεμέλιος κατεβλήθη, οὐδ' ἂν ἐγένετο ἡμῖν ὁ κύριος
585 M. πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἰ μὴ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν
10 παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὰ τε
ἄλλα πάντα ὅσα ὁ προφῆτης ὠνόμασε καὶ μετὰ πάντων
πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. πρότερον οὖν γέγονε τὸ κατὰ
τὴν παρθενίαν μυστήριον καὶ ἡ περὶ τὸ πάθος οἰκονομία,
καὶ τότε οἱ σοφοὶ τῆς πίστεως ἀρχιτέκτονες τὸν θεμέλιον
15 τῆς πίστεως κατεβάλλοντο. οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Χριστός, ὁ
πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ᾧ ἐποικοδομεῖται ἡ τῶν ἀτε-
56 λευτήτων αἰῶνων ζωή. τούτου δὲ γενομένου, ἵνα ἐκάστῳ
τῶν πεπιστευκότων τὰ θεῖα θελήματα τοῦ εὐαγγελικοῦ
νόμου καὶ τὰ ποικίλα τοῦ ἁγίου πνεύματος χαρίσματα
20 γένηται, ἅπερ πάντα τροπικῶς κατὰ τινὰ προσφυῇ σημα-
σίαν ὄρη καὶ βουνοὺς ὀνομάζει ἡ θεῖα γραφή, τὴν δικαιο-
σύνην μὲν ὄρη θεοῦ ὀνομάζουσα, τὰ δὲ κρίματα ἀβύσσους
προσαγορεύουσα, γῆν δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ λόγου σπειρομένην
καὶ καρποφοροῦσαν τὸν πολύχουν καρπὸν, ἣ ὥς ἐτέρωθεν
25 παρὰ τῷ Δαβὶδ εἰρήνην μὲν διὰ τῶν ὁρῶν, δικαιοσύνην δὲ
διὰ τῶν βουνῶν διδασκόμεθα, ἀναγκαίως ἐν τοῖς πιστοῖς ἡ

3 Gal. 6, 15 4 I. Cor. 1, 24 9—12 Jes. 9, 6 (5) cf. Sweete
in app. crit. 15—16 I. Cor. 3, 10—11 21 Ps. 35, 7 Sw.
23 Luc. 8, 8 25 Ps. 71, 3 Sw.

VLACTS 1 μάλλον post οἰκονομίαν collocat V 1—2 τὴν τε
περὶ τὸ θεῖον καὶ τὴν περὶ τὸ ἀνθρώπ. ὑπόληψιν VL 3 τῷ μεγάλῳ
παύλῳ V ὃς om. VL 4 βλέπειν V 9 verba ab εἰ μὴ usque
ad 12 μέλλοντος αἰῶνος om. V 11 ἄλλα om. A πάντα om. CT
12 πρότερον: πρῶτον V 13 ἡ om. L 14 πίστεως: κτίσεως L
15 κατεβάλλοντο VS 17 ἐν ἐκάστῳ A v 19 ἁγίου om. V
21 τὴν om. VL 22 κρίματα: κύμματα L 24 ἐτέρω τὴν L ἐτέ-
ρωθεν v 25 μὲν εἰρήνην v 26 ἐν: ἐπὶ V

σοφία γεννᾶται καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. ὁ γὰρ ἐν τοῖς δεξα-
μένοις αὐτὸν ὦν ἐν τοῖς ἀπίστοις οὕτω ἐγεννήθη. ἵνα οὖν
ταῦτα καὶ παρ' ἡμῖν γένηται, χρὴ τὸν τοῦτων δημιουργὸν
ἐν ἡμῖν γεννηθῆναι.

Οὕτω δὲ καὶ τὰ ἐφεξῆς τοῦτοις κατὰ τὸν εἶρμον τοῦ- 57
τον κατανοήσωμεν. ἂν γὰρ γεννηθῇ ἐν ἡμῖν ἡ σοφία,
τότε παρὰ τοῦ θεοῦ κατασκευάζεται ἐν ἐκάστῳ ἢ τε χώρα
καὶ ἡ ἀοίκητος, χώρα μὲν ἡ δεχομένη τοῦ λόγου τὴν
σποράν καὶ τὴν ἄροσιν, ἀοίκητος δὲ ἡ τῶν πονηρῶν οἰκη-
τόρων χωριζομένη καρδιά, καὶ οὕτως ἔσται ἡμῶν ἡ οἴκησις 10
ἐπὶ τῶν ἄκρων τῆς γῆς. ἐπειδὴ γὰρ τῆς γῆς τὸ μὲν τι 58
βάθος ἐστὶν τὸ δὲ ἐπιπόλαιον, ὅταν τις μὴ ὑπόγειος γένηται
μηδὲ σπηλαιώδης ἐν τῷ τὰ κάτω φρονεῖν (οἷός ἐστιν τῶν
ἐν ἀμαρτίαις ζώντων ὁ βίος τῶν ἐμπεπηγόντων τῇ ἀνυπο-
στάτῳ τοῦ βυθοῦ ἰλύϊ, οἷς ἀληθῶς φρέαρ ἐστὶν ἡ ζωὴ κατὰ 15
τὴν ψαλμωδίαν τὴν λέγουσαν Μηδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ
τὸ στόμα αὐτοῦ), ἂν οὖν τις ἐγγεννηθείσης αὐτῷ τῆς σο-
φίας τὰ ἄνω φρονῇ, τοσοῦτον τῆς γῆς ἐφαπτόμενος ὅσον
ἐπάνανγκες, οὗτος τὰ ἄκρα τῆς ὑπ' οὐρανὸν οἰκεῖ, οὐκ
ἐμβαθύνων τῷ γῆνιν φρονήματι, τοῦτ' ἐν τῷ οὐρανὸν ἑαυτῷ 20
ἀντὶ τῆς γῆς ἐτοιμάζοντι ἡ σοφία πάρεστι. καὶ ὅταν τὴν 59
τῶν ἄνωθεν νεφῶν διδασκαλίαν ἰσχυρὰν ἑαυτῷ ποιῇ, εἰς
ἔργον ἄγων τὰ παραγγέλματα, τὴν τε μεγάλην καὶ εὐρύ-
χωρον τῆς κακίας θάλασσαν τῇ ἀκριβεῖ πολιτείᾳ καθάπερ
ἡϊόνι τινὶ διαλαβὼν κωλύῃ τὸ ἐμπαθεῖς ὕδωρ προϊέναι τοῦ 25
στόματος, καὶ ἐν πηγαῖς κατὰσχῃ, τῷ τῆς διδασκαλίας

7 et 10 Prov, 8, 26 15—17 Ps. 68, 16 18 Col. 3, 2
19 Prov. 8, 26 21—25 Prov. 8, 28 cf. Sweete in app. crit.

VLACTS 3 ἡμῶν VLA 6 κατανοήσομεν ACTS v 13 τὰ
om. VLT κάτω φρονεῖν: καταφρονεῖν VL 14 ἀμαρτία VT v
πεπηγόντων VL 17 αὐτῶν ACS ἐγγεννηθείσης T 17—18 σο-
φίας πλέον φρονῇ τὰ ἄνω V 20 ἐν ante ἑαυτῷ add. L v 21 ἐτοι-
μάζοντι ἀντὶ τῆς γῆς T πάρεστι: ἐστί V 22 ἄνωθεν νεφῶν: ἄνω-
θε... φῶν cet. om. in lac. L ποιήσῃ VL ποιεῖ v 25 τῇ ante
ἡϊόνι add. L ἐμπαθεῖς: ἐμπαστον v προϊέναι: προράναι V πρόρατνε L
26 καταχθῆ VLCTS v corruptum, καταταχθῆ A ex coniectura, correxit
Wilamowitz

χαρίσματος μετ' ἀσφαλείας προχέων τοῦ λόγου τὸ νᾶμα,
 ὡς μὴ τινι παρασχεῖν τὸ ποτὸν ἀντὶ καθαροῦ ὕδατος ἀνα-
 τροπὴν θολερὰν, καὶ ὑπεραρθεὶς πάσης γηϊνῆς βάσεως
 διαέριος τῷ βίῳ γένηται, ἐπὶ τῆς πνευματικῆς βεβηκώς
 5 πολιτείας, ἣν ἀνέμους ὁ λόγος ᾠνόμασεν, ὥστε εἰς θρόνον
 τοῦ ἐν αὐτῷ καθιδρυμένου ἀφορισθῆναι (οἷος ἦν ὁ Παῦλος
 ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον, εἰς τὸ γενέσθαι σκευὸς ἐκλογῆς,
 πρὸς τὸ βαστάσαι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, ὃς ἄλλῃ λόγῳ
 θρόνος ἐγένετο ὁ τὸν ἐφ' ἑαυτοῦ καθιδρυμένον βαστάζων),
 60 ὅταν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κατορθωθῇ, ὥστε εὐφραίνεσθαι
 ἤδη τὸν ἐν ἑαυτῷ τὴν οἰκουμένην τοῦ θεοῦ συντελέσαντα,
 εὐφραινόμενον ὅτι οὐχὶ θηρίων τινῶν καὶ ἀλόγων, ἀλλ'
 ἀνθρώπων πατὴρ ἐγένετο (οὗτοι δ' ἂν εἴεν οἱ θεοειδεῖς
 λογισμοὶ οἱ κατὰ τὴν θείαν εἰκόνα μορφούμενοι, διὰ τῆς
 15 εἰς τὸν κτισθέντα ἐν ἡμῖν καὶ γεννηθέντα καὶ θεμελιω-
 θέντα πίστεως, ἣ δὲ πίστις κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν ὁ
 θεμέλιος νοεῖται, δι' ἧς γεννᾶται <ἐν> τοῖς πιστοῖς ἡ
 σοφία καὶ πάντα τὰ εἰρημένα ἐργάζεται), τότε μακάριος
 ὡς ἀληθῶς ὁ τοῦ κατωρθωκότος γίνεται βίος, ᾧ ἀρμόζει
 20 καὶ ἐυφραίνεται ἐν παντὶ καιρῷ ἡ σοφία, τῷ καθ' ἡμέραν
 61 αὐτῇ μόνῃ προσχαιρομένῳ. εὐφραίνεται γὰρ ὁ κύριος ἐπὶ
 τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ ἐν οὐρανῷ χαρὰ γίνεται ἐπὶ τοῖς
 σφζομένοις, καὶ ὁ χρηστὸς πατὴρ ἐπὶ τῷ ἀνασωθέντι υἱῷ
 ἐορτάζει. τούτων δὲ παρ' ἡμῶν ἐν ἐπιδρομῇ ῥηθέντων ὁ
 25 φιλόπονος ἀναγνὸς τῆς θείας γραφῆς τὰ ἐδάφη προσ-
 αρμοσάτω τοῖς θεωρήμασι τὰ αἰνιγμάτα, δοκιμάσας εἰ μὴ
 παρὰ πολὺ κρεῖττον ἔστι πρὸς τοῦτο βλέπειν οἶεσθαι τὴν
 τῶν αἰνιγμάτων διάνοιαν, καὶ μὴ κατὰ τὸ προχείρως ὑπο-

2—3 Hab. 2, 15 6 Act. 9, 15 11 Prov. 8, 31

16 I. Cor. 3, 10—11 19—20 Prov. 8, 30 23 Luc. 15, 10

VLACTS 1 τὸ τοῦ λόγου νᾶμα VL 8 τοῦ βαστάσαι v εἰς τὸ β. A
 δς: ὡς TS ἄλλος v 9 ὁ om. AT ἐφ' om. v ἐπ' αὐτῷ T
 10 κατορθώση malim cf. 19 12 καὶ ante εὐφραινόμενον add. VL
 15—16 καὶ θεμελιωθέντα om. v 17 δι' ἣν L ἐν addidi (cf.
 20, 26 sq. 21, 6; 17 18 καὶ ante τότε add. L 19 ὡς om. V v
 κατωρθωκότος: κατορθώματος VL 22—23 ἐπὶ τῷ σωζομένῳ T
 23 χρηστὸς: Χριστὸς v 24 ἐν om. V v 28 τῶν αἰνιγμάτων τὴν
 διάνοιαν A ὑπονοούμενον: νοούμενον T

νοούμενον. οὐ γὰρ ἔστι δυνατόν τὴν τοῦ Ἰωάννου θεολο- 62
γίαν ἀληθῆ νομισθῆναι τὴν πάντα τὰ κτισθέντα ἔργον εἶναι
τοῦ λόγου ὑμνήσασαν, εἴπερ ἐνταῦθα ὁ τὴν σοφίαν κτίσας
μετ' αὐτῆς καὶ τὰ ἄλλα πάντα πεποιηκέναι πιστεῖτο.
οὐκέτι γὰρ δι' ἐκείνης ἔσται τὰ πάντα, ἀλλὰ μετὰ πάντων 5
ἐκείνη τῶν γεγονότων ἀριθμηθήσεται.

Ὅτι δὲ πρὸς τοῦτο βλέπουσιν αἱ αἰνιγματώδεις φωναί, 63
διὰ τοῦ ἐφεξῆς λόγου σαφῶς ἐκκαλύπτεται ὅς φησι Νῦν οὖν
υἱὲ ἄκουσόν μου, καὶ Μακάριος ὅς τὰς ἐμὰς ὁδοὺς φυλάσσει,
ὁδοὺς δηλαδὴ λέγων τὰς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐφόδους, ὧν 10
ἀρχὴ γίνεται τῆς σοφίας ἢ κτίσεως. τίς τοίνυν πρὸς τὴν 64
θεῖαν βλέπων γραφὴν οὐκ ἄσεβεις τε ὁμοῦ καὶ συκοφάντας
εἶναι τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας συνθήσεται; ἄσεβεις μὲν,
ὅτι τὴν ἄρρητον τοῦ μονογενοῦς θεοῦ δόξαν, ὅσον ἐπ' 15
αὐτοῖς, καθελόντες τῇ κτίσει συνάπτουσιν, ἐν τῶν παρ'
αὐτοῦ γεγονότων ἀποδεικνύειν φιλονεικοῦντες τὸν κύριον, οὐ
μονογενὲς ἔστι κατὰ πάντων τὸ κράτος· συκοφάντας δέ,
ὅτι μηδεμίαν αὐτοῖς τῆς γραφῆς πρὸς τὰς τοιαύτας ὑπο-
λήψεις ἀφορμὴν παρασχομένης, ὡς ἐκείθεν ἐπαγόμενοι τὴν 20
μαρτυρίαν κατὰ τῆς εὐσεβείας ὀπλίζονται. ἐπεὶ οὖν παρ' 65
οὐδενὸς ἔχουσι τῶν ἁγίων ἐπιδειξαί τινα φωνὴν ἥτις τὴν
προαιώνιον τοῦ μονογενοῦς θεοῦ δόξαν μετὰ τῆς ὑποχειρίου
κτίσεως ὁρᾶν συμβουλεύει, καλῶς ἂν ἔχοι τούτων ἡμῖν ἀπο-
δειχθέντων ἤδη προσμαρτυρηθῆναι τῷ τῆς εὐσεβείας λόγῳ 25
κατὰ τοῦ ψεύδους τὰ νικητήρια, καὶ πάσας αὐτῶν τὰς
ὀνομαστικὰς ταύτας τεχνολογίας παρωσαμένους, δι' ὧν συναρ-
μόζουσι τὸ κτίσμα τῷ κτίσαντι καὶ τὸ ποιήμα
τῷ ποιήσαντι, ὁμολογεῖν, καθὼς διδάσκει τὸ ἐξ οὐρανῶν
εὐαγγέλιον, υἱὸν ἀγαπητόν, οὐ νόθον οὐδὲ ὑπόβλητον, τῇ 30 589 M.
δὲ τοῦ υἱοῦ φωνῇ πᾶσαν τὴν φυσικὴν οἰκειότητα συμπαρα-

8—9 Prov. 8, 32

9 Prov. 8, 34

30 Matth. 3, 17

VLACTS 2 ἀληθῆ ante 1 τὴν τοῦ ἰωάννου collocat V 4 πι-
στεύεται VL 5 ἔσται om. CT 8 ὡς φησι V 9 φυλάξει A
11 κτίσις VL v cf. Prov. 8, 22 19 αὐτοῖς: αὐτῆς Oehlerus
20 ἀφορμὰς CT παρεχομένης V 21 ἄσεβείας C 22 γραφῶν
post ἁγίων add. AT v 23 θεοῦ om. A 24 ἔχει v 27 ὀνο-
μαστικὰς T 29 καθὼς διδάξει V 30 ἀπόβλητον T

δεξαμένους θεὸν ἀληθινὸν τὸν ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ
λέγειν καὶ τὰ πάντα ὡσαύτως ἐπ' αὐτοῦ πιστεύειν, ὅσα
ἐν τῷ πατρὶ καθοράται, διότι ἓν εἰσι καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ
νοεῖται τὸ ἕτερον, οὐχ ὑπερπίπτον, οὐκ ἐλαττούμενον, οὐ
5 κατὰ τινα θεοπρεπῆ τε καὶ ἀγαθὸν χαρακτηρὰ παρηγ-
λαγμένον ἢ ἀλλοιούμενον.

- 66 Φανεράς τοίνυν τῆς πρὸς ἑαυτὸν μάχης τοῦ Εὐνομίου
γεγεννημένης, ἐν οἷς ἐναντία λέγων ἑαυτῷ ἀπελήλεγκται,
νῦν μὲν διὰ τὸ γεννηθῆναι κατὰ φύσιν λέγων δεῖν αὐτὸν
10 υἱὸν ὀνομάζεσθαι, πάλιν δὲ διὰ τὸ κτισθῆναι μηκέτι υἱόν,
ἀλλὰ ποῖημα λέγεσθαι, προσήκειν οἶμαι τὸν νουνεχῶς καὶ
ἐπιστατικῶς ἐπαίοντα, ἐπειδὴ οὐκ ἐνδέχεται δύο μαχο-
μένων ἀλλήλοις λόγων κατὰ τὸ ἴσον ἐν ἑκατέρῳ τὸ ἀληθές
εὐρεθῆναι, ἀποβάλλειν ἐξ ἀμφοτέρων τὸ ἀσεβές τε καὶ
15 βλάσφημον, τὸ κατὰ τὸ κτίσμα λέγω καὶ ποῖημα,
θέσθαι δὲ μόνῳ τῷ πρὸς εὐσέβειαν βλέποντι, τῷ κατὰ
φύσιν ὁμολογοῦντι προσεῖναι τῷ μονογενεῖ θεῷ τὴν τοῦ
υἱοῦ προσηγορίαν, ὥς ἂν καὶ διὰ τῆς τῶν ἐχθρῶν φωνῆς
67 ὁ τῆς εὐσεβείας λόγος ἔχοι τὴν σύστασιν. λέγω δὲ
20 πάλιν ἀναλαβὼν ὃν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῦ παρεθέμην λόγον.
γεννητὸν ὄντα, φησί, τὸν υἱὸν καὶ γέννημα λέ-
γειν οὐ παραιτούμεθα, τῆς γεννηθεΐσης αὐτῆς
οὐσίας καὶ τῆς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας τὴν τοι-
αύτην τῶν ὀνομάτων οἰκείουμένης σχέσιν.
25 τέως μὲν οὖν ὁ κριτικῶς τῶν λεγομένων ἀκούων τούτου
μεμνήσθω, ὅτι τὴν γεννηθεῖσαν οὐσίαν ἐπὶ τοῦ μονο-
γενοῦς εἰπὼν ἔδωκεν ἐκ τοῦ ἀκολούθου καὶ ἐπὶ τοῦ πα-
τρὸς τὴν μὴ γεννηθεῖσαν λέγειν, ὥς μηκέτι μήτε τὴν
ἀγεννησίαν μήτε τὴν γέννησιν ἀντ' οὐσίας παραλαμβάνεσθαι,
30 ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν τὴν οὐσίαν παραλαμβάνεσθαι, ἰδίᾳ δὲ τὸ

VLACTS 2 τὰ om. C 7 πρὸς αὐτὸν L 9 κατὰ τὴν φύσιν V
λέγω v 13 verba τὸ ἀληθές usque ad 14 ἀμφοτέρων om. V
ἀληθές: ἀσεβές L 14 ἀποβαλεῖν L 16 θέσθαι i. q. συνθέσθαι
18 καὶ om. AL 19 στάσιν V λέγων v 21 γεννητὸν L
25 κριτικὸς L 26 verba inde ab οὐσίαν usque ad 28 γεννηθεῖσαν
om. v 28 λέγει v 30 τὴν οὐσίαν AC v: τὴν γέννησιν τῆς οὐσίας
S τὴν γέννησιν ἀντ' οὐσίας L 30 verba ἀλλ' ἰδίᾳ usque ad παραλαμ-
βάνεσθαι om. T ἀλλ' ἰδίᾳ usque ad p. 25, 2 κατανοεῖσθαι om. V

γεννηθῆναι αὐτὴν ἢ μὴ γεννηθῆναι διὰ τῶν ἐπιθεωρου-
 μένων αὐτῇ ἰδιωμάτων κατανοῆσθαι. φιλοπονώτερον δὲ 68
 τὸν περὶ τοῦτου λόγον κατανοήσωμεν. οὐσίαν γεγενῆσθαι
 λέγει, οὐδὲν δὲ εἶναι τῆς γεννηθείσης οὐσίας τὸ ὄνομα. ἀλλ'
 ἐν τοῦτοις ὁ παρ' ἡμῶν λόγος διὰ δύο τὸν ἐναντίον ἐλέγξει 5
 λόγον, ἐνὸς μὲν τῆς κακουργίας τὴν ἐπιχειρήσιν, ἐτέρου δὲ
 τῆς καθ' ἡμῶν ἐπιχειρήσεως τὴν ἀτονίαν. κακουργεῖ μὲν
 γὰρ γέννησιν οὐσίας λέγων, ἵνα κατασκευάσῃ τὴν πρὸς
 ἀλλήλας τῶν οὐσιῶν ἐναντίωσιν, τῷ γεννητῷ τε καὶ ἀγεν-
 νήτῳ πρὸς ἐτερότητα φύσεως διεσχισμένας. ἐλέγχεται δὲ 10
 τὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἄτονον δι' αὐτῶν ὧν ἡ κακουργία
 κατασκευάζεται. ὁ γὰρ γεγενῆσθαι τὴν οὐσίαν εἰπὼν ἔτε- 69
 ρόν τι τὴν γέννησιν εἶναι παρὰ τὴν οὐσίαν σαφῶς διορί-
 ζεται, ὥς μὴ ἂν τὸ σημαινόμενον τῆς γεννήσεως τῷ τῆς
 οὐσίας ἐφαρμοσθῆναι λόγῳ. οὐ γὰρ ὅπερ ἐν πολλοῖς κατε- 15
 σκεύασε, τοῦτο καὶ ἐν τῷ μέρει τοῦτω πεποίηκεν, ὥστε
 αὐτὴν εἰπεῖν οὐσίαν εἶναι τὴν γέννησιν, ἀλλὰ γεννηθῆναι
 ὁμολογεῖ τὴν οὐσίαν, ὥς διακεκριμένην ἐφ' ἑκατέρας φωνῆς
 τοῖς ἀκούουσιν ἐγγενέσθαι τὴν ἔννοιαν. ἄλλο γάρ τι νόημα
 γίνεται τῷ ὅτι ἐγεννήθη ἀκούσαντι καὶ ἄλλο διὰ τοῦ τῆς 20
 οὐσίας ὀνόματος. σαφέστερος δὲ γένοιτ' ἂν ἡμῖν διὰ τῶν
 ὑποδειγμάτων ὁ λόγος. εἶπεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ κύριος 70 592 M.
 ὅτι προσεγγιζούσης τῆς ὠδίνος ἐν λύπῃ γίνεται ἡ γυνή,
 μετὰ ταῦτα δὲ χαρᾷ χαίρει, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς
 τὸν κόσμον. ὥς τοίνυν ἐν τῷ μέρει τοῦτω δύο νοήματα 25
 διακεκριμένα παρὰ τοῦ εὐαγγελίου μανθάνομεν, ἐν μὲν τὸν
 τόκον ὃν διὰ τῆς γεννήσεως ἐνόησαμεν, ἕτερον δὲ αὐτὸ τὸ

15 ef. I. IV cp. 29

23 Joh. 16, 21

VLACTS 3 τούτου: τούτων A γεγενῆσθαι ATS alterum v sscr. S

5 τῶν ἐναντίων VL v 6 λόγος V ἐν μὲν VL ἕτερον VL

7 κακουργοῦσι V 9 τε om. A τῷ ante ἀγεννήτῳ add. AT

10 ἐτερότητας VL φύσεων LS διεσχισμένας ad ἀλλήλας referatur

oportet 11 διὰ τῶν ὧν V 12 γεγενῆσθαι S alt. v sscr.

15 ὅπερ ἂν ἐν V ἄπερ C 17 εἶναι om. V 19 ἀκούοντι T

21 ὀνόματος: νοήματος V 24 χαρὰν L v 26—27 τὸν τέλειον ἄν-

θρωπον διὰ τῆς γεννήσεως V πρὸς τὸν διὰ τ. γ. L (om. τόκον ὃν)

27 ἐνόησωμεν L αὐτὸν V τὸ om. VL

- ἐκ τοῦ τόκου γινόμενον (οὐ γὰρ ὁ τόκος ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ διὰ τοῦ τόκου ὁ ἄνθρωπος), οὕτω καὶ ἐνταῦθα τοῦ Εὐνομίου γεννηθῆναι τὴν οὐσίαν ὁμολογήσαντος τῷ μὲν προ-
 5 ἄγοντι ῥήματι τὸ ἕκ τινος ἐδιδάχθημεν, τῷ δὲ ἐφεξῆς αὐτὸ
 71 τὸ ὑποκείμενον ἐνόησαμεν, ὃ ἐκ τοῦ τινός ἐστὶν ἡ ὑπό-
 στασις. εἰ οὖν ἄλλο μὲν ἐστὶν τῆς οὐσίας τὸ σημαίνόμενον, ἕτερον δὲ ἡ τῆς γεννήσεως φωνὴ νοεῖν ὑποτίθεται, δια-
 πέπτωκεν ἀθρόως αὐτοῖς τὰ σοφὰ μηχανήματα, ὥσπερ
 10 ὁστράκινα σκευὴ ἀλλήλοις προσαραχθέντα καὶ δι' ἀλλήλων
 διατρυφθέντα. οὐκ ἐτι γὰρ αὐτοῖς ἐξέσται τὴν τοῦ γεννητοῦ
 πρὸς τὸ ἀγέννητον διαστολὴν ἐπὶ τῆς τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρὸς
 οὐσίας μεταφέρουσι συμμεταφέρειν ἐπὶ τὰ πράγματα τὴν
 72 πρὸς ἄλληλα τῶν ὀνομάτων μάχην. ὁμολογηθέντος γὰρ
 παρὰ τοῦ Εὐνομίου ὅτι ἐγεννήθη ἡ οὐσία, καθὼς καὶ
 15 τὸ εὐαγγελικὸν ὑπόδειγμα τὴν τοιαύτην ἐρμηνεύει διάνοιαν,
 ἐν ᾧ τὸν ἄνθρωπον γεννηθῆναι μαθόντες οὐ ταῦτ' ἐνόη-
 σαμεν τῇ γεννήσει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἴδιον ἐφ' ἑκατέρου
 τῶν ὀνομάτων ἐδεξάμεθα νόημα, οὐκ ἐτι χώραν ἔξει πάντως
 ἡ αἵρεσις τὴν ἑτερότητα τῶν οὐσιῶν διὰ τῶν τοιούτων
 20 φωνῶν δογματίζουσα.
 73 Ὡς δ' ἂν μάλιστα σαφέστερον ἡμῖν ὁ περὶ τούτων
 λόγος ἐκκαλυφθῇ, οὕτως τὸ προκείμενον πάλιν διαληψό-
 μεθα. ἐποίησε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν κατ' ἀρχὰς μετὰ
 πάντων ὁ τὸ πᾶν συστησάμενος, καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τὸν
 25 Ἀδὰμ τότε τὴν ἐξ ἀλλήλων γέννησιν τοῖς ἀνθρώποις ἐνο-
 μοθέτησεν εἰπὼν Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε. τοῦ τοίνυν
 Ἀβελ γεννητῶς ὑποστάντος, τίς οὐκ ἂν εἴποι τῶν εὐ φρο-
 νούντων κατ' αὐτὸ τὸ τῆς ἀνθρωπίνης γεννήσεως σημαί-
 74 νόμενον ἀγεννήτως τὸν Ἀδὰμ ὑποστήναι; ἀλλὰ μὴν ὁ

26 Gen. 1, 28

VLACTS 2 verba ab οὕτω usque ad 3 ὁμολογήσαντος om. T

3 γεννηθῆναι VA 5 τίνος VS 8 αὐτοῖς om. L 9 προσαραχθέντα v
 10 διατρυφθέντα AT 11 καὶ τῆς τοῦ S 16—17 ἐνόησαμεν τῷ
 γεννηθῆναι V 22 ἐκκαλυφθῇ: ἐ...υφθῇ cet. in lac. om. L
 22—23 πάλιν διαληψόμεθα AS: παρ...ηψόμεθα cet. om. in lac. L πάλιν
 om. CT διαληψόμεθα VCT 28 κατ' αὐτὸ L

πρῶτος ἄνθρωπος ὅλον ἔσχεν ἐν ἑαυτῷ τῆς ἀνθρωπίνης
 οὐσίας τὸν ὅρον, καὶ ὁ ἐξ ἐκείνου γεννηθεὶς ὡσαύτως ἐν
 τῷ αὐτῷ τῆς οὐσίας ὑπογράφεται λόγῳ. εἰ δὲ ἄλλη τις
 ἢ γεννηθεῖσα οὐσία παρὰ τὴν μὴ γεννηθεῖσαν κατεσκευάζετο,
 οὐκ ἂν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁ αὐτὸς τῆς οὐσίας ἤρμωσε λόγος. 5
 ὦν γὰρ ἡ οὐσία διάφορος, τούτων οὐδὲ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ
 αὐτὸς τῆς οὐσίας. ἐπεὶ οὖν τοῖς αὐτοῖς χαρακτηρίζεται
 ἰδιώμασιν ἢ τε τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἢ τοῦ Ἀβελ οὐσία, πᾶσα
 ἀνάγκη μίαν μὲν οὐσίαν ἐπ' ἀμφοτέροις εἶναι συντίθεσθαι,
 ἄλλον δὲ καὶ ἄλλον τὸν ἐν τῇ αὐτῇ φύσει δεικνύμενον. 10
 ὁ γὰρ Ἀδὰμ καὶ ὁ Ἀβελ ἐν μὲν τῷ λόγῳ τῆς φύσεως 75
 εἰς οἱ δύο εἰσίν, ἐν δὲ τοῖς ἐπιθεωρουμένοις ἐκατέρῳ αὐτῶν
 ἰδιώμασιν ἀσύγχυτον ἔχουσι τὴν ἀπ' ἀλλήλων διάκρισιν.
 οὐκοῦν οὐκ ἔστι κυρίως εἰπεῖν ὅτι ὁ Ἀδὰμ οὐσίαν παρ'
 αὐτὸν ἄλλην ἐγέννησεν, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ἐξ ἑαυτοῦ ἐγέν- 15
 νησεν ἄλλον ἑαυτόν, ὃ πᾶς ὁ τῆς τοῦ γεννήσαντος οὐσίας
 συναπετέχθη λόγος. ὅπερ οὖν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης μεμα- 76
 θήκαμεν φύσεως διὰ τῆς κατὰ τὸ ἀκόλουθον ὑπὸ τοῦ 593 M.
 λόγου προδειχθείσης ἡμῖν ὁδηγίας, τοῦτο οἶμαι δεῖν καὶ
 ἐπὶ τὴν ἀκήρατον τῶν θείων δογμάτων κατανόησιν εἰς 20
 ὁδηγίαν λαβεῖν. πᾶσαν γὰρ σαρκώδη καὶ ὕλικήν ἔννοϊαν
 τῶν θείων τε καὶ ὑψηλῶν δογμάτων ἀποσεισάμενοι ἀσφα-
 λεστάτην ἔξομεν διὰ τοῦ καταλειπομένου νοήματος, ὅταν
 ἐκκαθαρθῇ τῶν τοιούτων, τὴν ἐπὶ τὰ ὑψηλά τε καὶ ἀπρόσ-
 ιτα χειραγωγίαν. 25

Ὁμολογεῖται γὰρ καὶ παρὰ τῶν ἐναντίων τὸν ἐπὶ πάν- 77
 των ὄντα θεὸν πατέρα τοῦ μονογενοῦς καὶ εἶναι καὶ λέ-
 γεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν μονογενῆ θεὸν τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς
 ὄντα γεννητὸν διὰ τὸ γεννηθῆναι κατονομάζουσιν. ἐπεὶ
 οὖν ἐν ἀνθρώποις τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα συνεξευγμένος ἔχει 30
 τινὰς ἐμφάσεις, ὦν ἡ ἀκήρατος ἡλλοτριῶται φύσις, πάντα
 προσήκει ὅσα περὶ τὴν σαρκώδη τοῦ πατρὸς σημασίαν ὕλικά

VLACTS 3 τῆς οὐσίας om. VL 8 ἢ ante τοῦ ἄβελ om. V
 10 μᾶλλον δὲ L sed μ exp. et ἄ sscr. 11 μὲν om. v 17 συναπ-
 τετέθη prius L sed χ sscr. 22 τε καὶ ὑψηλῶν om. A 27 θεὸν
 ὄντα V verba a πατέρα usque ad 28 θεὸν om. T 32 ὅσα προσ-
 ἕκει V προσείκει L ὕλικά: ὕλῳδη V

- νοήματα συνεισέρχεται καταλιπόντα θεοπρεπή τινα διάνοιαν
 ἐμφαντικὴν μόνης τῆς γνησιότητος ἐπὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς
 78 ἐντυπώσασθαι. ἐπεὶ οὖν οὐ μόνον ὅσα ἡ σὰρξ νοεῖν ὑπο-
 τίθεται τῇ τοῦ ἀνθρωπίνου πατρὸς ἐννοίᾳ συγκαταλαμβάν-
 5 νεται, ἀλλὰ καὶ διαστηματικὴ τις ἐννοία συνεπινοεῖται πάν-
 τως τῇ ἀνθρωπίνῃ πατρότητι, καλῶς ἂν ἔχει τῷ σωματικῷ
 ῥύπῳ καὶ τὴν διαστηματικὴν ἐννοίαν ἐπὶ τῆς θείας συν-
 αποβαλεῖν γεννήσεως, ὡς ἂν πανταχόθεν ἐκπλυθείσης τῆς
 ὀλικῆς ιδιότητος καθαρεύοι παντὸς οὐ μόνον ἐμπαθοῦς,
 10 ἀλλὰ καὶ διαστηματικοῦ νοήματος ἢ ὑπερέχουσα γέννησις.
 79 οὐκοῦν ὁ πατέρα τὸν θεὸν λέγων τῇ τοῦ εἶναι τὸν θεὸν
 ἐννοίᾳ καὶ τὸ τί εἶναι συμπεριλήφεται. ᾧ γὰρ ἀπὸ τινος
 ἀρχῆς ἐστὶ τὸ εἶναι, τοῦτῃ καὶ τὸ τί εἶναι πάντως ἀπὸ
 τινος ἀρχεται· ἐφ' οὗ δὲ τὸ εἶναι οὐκ ἤρξατο, οὐδὲ εἴ τι
 15 ἄλλο περὶ αὐτὸν θεωρεῖται ἀπὸ τινος τὴν ἀρχὴν ἔχει.
 ἀλλὰ μὴν πατήρ ὁ θεός. οὐκοῦν ἐξ αἰδίου ἐστὶν ὅπερ
 ἐστίν· οὐ γὰρ ἐγένετο, ἀλλ' ἐστὶ πατήρ· ἐπὶ θεοῦ γὰρ ὁ
 80 ἦν, καὶ ἐστὶ καὶ ἔσται. εἰ δέ τί ποτε μὴ ἦν, οὔτε ἐστὶν οὔτε
 ἔσται· οὐ γὰρ τοιοῦτον τινὸς πεπίστευται εἶναι πατήρ, οὐ
 20 χωρὶς εὐσεβές ἐστιν ἐφ' ἑαυτοῦ ποτε τὸν θεὸν εἶναι λέγειν.
 ζωῆς γάρ ἐστι πατήρ ὁ πατήρ ἀληθείας τε καὶ σοφίας
 καὶ φωτὸς καὶ ἁγιασμοῦ καὶ δυνάμεως καὶ πάντων τῶν
 τοιούτων, ὅσα ὁ μονογενὴς ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται. ὅταν
 τοίνυν παρὰ τῶν ἐχθρῶν κατασκευάζεται τὸ μὴ εἶναι ποτε
 25 φῶς, οὐκ οἶδα τίνος πλείων ἐστὶν ἢ ζημία, πότερον αὐτοῦ
 τοῦ φωτός, ὅταν μὴ τὸ φῶς ᾗ, ἢ τοῦ ἔχοντος, ὅταν μὴ
 81 ἔχῃ τὸ φῶς. οὕτω καὶ περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀληθείας
 καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἄλλων πάντων, ὅσα τὸν πατρικὸν
 πληροῖ κόλπον, *** ὁ μονογενὴς θεὸς ἐν τῷ ἰδίῳ πληρώ-

29 Joh. 1, 18

VLACTS 2 τοῦ ante πατρὸς iterat V 7—8 συναποβάλλειν v
 8 ἐκπλυθείσης V ante u littera erasa 12 συμπαραλήφεται T
 13 τὸ τί S 15 αὐτὸ S 18 εἰ δὲ τι S εἰ δὲ τί VL v τι om. ACT
 19 οὐδὲ γὰρ V 23 τε om. CTS 24 τὸ: τοῦ CT
 24—25 τὸ φῶς ποτε V 25 πλείον L 27 ἔχει L τὸ ante φῶς
 om. S 29 hiat oratio θεός om. V v

ματι τὰ πάντα ὦν. ἴση γὰρ καθ' ἐκάτερόν ἐστιν ἡ ἀτοπία καὶ τῆς κατὰ τοῦ υἱοῦ βλασφημίας ἀντίρροπος ἡ κατὰ τοῦ πατρός ἐστιν ἀσέβεια. ἐν γὰρ τῷ εἰπεῖν ποτὲ μὴ εἶναι τὸν κύριον οὐχ ἀπλῶς ὁώσεις τὸ μὴ εἶναι τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ μὴ εἶναι λέξεις τὴν δύναμιν, τοῦ πατρὸς 5 τῆς δυνάμεως. οὐκοῦν ἡ τοῦ μὴ εἶναι ποτε τὸν υἱὸν διὰ 82 τοῦ σοῦ λόγου κατασκευὴ οὐδὲν ἄλλο ἢ παντὸς ἀγαθοῦ ἐρημίαν περὶ τὸν πατέρα κατασκευάζει. ὁρᾶτε πρὸς ὃ τι καταστρέφει τῶν σοφῶν ἡ ἀγχίνοια. πῶς ἀληθεύει καὶ διὰ τούτων ἡ τοῦ κυρίου φωνή, ἥ φησιν ὅτι ὁ ἀθετῶν ἐμὲ 10 ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με; δι' ὧν γὰρ τὸ εἶναι ποτε τοῦ 596 M. μονογενοῦς ἀθετοῦσι, διὰ τούτων ἀτιμάζουσι τὸν πατέρα, πᾶν ἀγαθὸν ὀνομά τε καὶ νόημα τῆς πατρικῆς δόξης τῷ λόγῳ περισυλήσαντες.

Οὐκοῦν ἐναργῶς πεφώραται διὰ τῶν εἰρημένων τοῦ 83 λογογράφου ἡ ἀτονία τῆς κακουργίας, ὃς κατασκευάζειν ἐπιχειρῶν τὴν τῆς οὐσίας τοῦ μονογενοῦς πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς ἐναντίωσιν διὰ τοῦ τὴν μὲν ἀγέννητον τὴν δὲ γεννητὴν ὀνομάζειν, ἀπηλέγχθη τοῖς ἀσυστάτοις ἐμματαίάζων. ἐδείχθη γὰρ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων πρῶτον μὲν ἕτερον 84 εἶναι τὸ τῆς οὐσίας καὶ ἄλλο τὸ τῆς γεννήσεως ὄνομα, ἔπειτα δὲ ὅτι οὐκ οὐσία τις καινὴ καὶ παρηλλαχμένη παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν ἐν τῷ υἱῷ ὑπέστη, ἀλλ' ὅπερ ἐστὶν ὁ πατὴρ ἐν τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, τοῦτο καὶ ὁ ἐξ ἐκείνου ἐστίν, οὐ μεταβληθείσης εἰς ἑτερότητα ἐν τῇ τοῦ υἱοῦ ὑπο- 25 στάσει τῆς φύσεως, κατὰ τὴν προδειχθεῖσαν ἡμῖν τοῦ λόγου ἀλήθειαν ἐπὶ τῆς τοῦ Ἄβελ καὶ τοῦ Ἀδὰμ θεωρίας. ὥς 85 γὰρ ἐκεῖ ὁ αὐτὸς ἦν ἐν τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ τῷ γεννηθέντι ὁ μὴ γεννηθεὶς ὁμοιοτρόπως καὶ ἡ γέννησις τοῦ

10 Joh. 12, 48

VLACTS 1 τὰ om. CT ἴση: ὅση VL 4 τῷ μὴ VL τοῦ
μὴ v 7 σοῦ om. A πάντως A 8 ὁρᾶτε: ὅρα τις v
9—10 διὰ τοῦτο V 10 ὅτι sscr. T 11 τοῦ εἶναι V ποτε
om. V 21 τὸ post εἶναι om. VL τὸ post ἄλλο om. v
22 ὅτι om. V καὶ om. VL 23 ἐν om. ACTS v 25 οὐ:
μὴ A 27 verba a καὶ τοῦ Ἀδὰμ usque ad p. 30, 1 Ἄβελ om. et
οὐσίας post Ἄβελ add. v 28 ἐκεῖνος ὁ αὐτὸς V ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος L

- Ἄβελ τὴν τῆς φύσεως παραλλαγὴν οὐκ ἐποίησεν, οὕτως
καὶ ἐπὶ τῶν ἀκηράτων δογμάτων οὐδὲν ἐν ἑαυτῷ διὰ τῆς
ιδίας γεννήσεως τὴν τοῦ μὴ γεννηθέντος οὐσίαν ἡλλοίωσε
ὁ μονογενὴς θεός, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξεληθὼν καὶ ἐν τῷ πατρὶ
5 ὢν, καθὼς τὸ εὐαγγέλιον λέγει, ἀλλ' ἐστὶ κατὰ τὸν ἀπλοῦν
τε καὶ ἰδιωτικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως λόγον φῶς ἐκ
φωτός, θεὸς ἀληθινὸς ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, πάντα ὧν οὗτος
86 ὅσα ἐστὶν ἐκεῖνος πλὴν τοῦ ἐκεῖνος εἶναι. τὸν δὲ σκοπὸν
οὗ χάριν ταῦτα τεχνολογῶν διεξέρχεται οὐδὲν οἶμαι δεῖν
10 ἐν τῷ παρόντι λέγειν, εἴτε τολμηρὸν τε καὶ κινδυνώδες
εἴτε συγκεχωρημένον ἐστὶ καὶ ἀκίνδυνον τὸ παρασχηματίζειν
ἐκ τινος εἰς τι τὰς σημαντικὰς ἐπὶ τῆς θείας φύσεως λέ-
ξεις καὶ γέννημα λέγειν τὸν γεννηθέντα.
- 87 Παρίημι ταῦτα, ὥς ἂν μὴ τῇ πρὸς τὰ μικρότερα
15 μάχῃ πέρα τοῦ δέοντος ὁ λόγος ἡμῖν ἐνασχολούμενος ἀμε-
λοίῃ τοῦ μείζονος· ἀλλ' ἐκεῖνό φημι δεῖν ἀκριβῶς κατα-
νοῆσαι, εἰ ἡ κατὰ φύσιν σχέσις παρεισάγει τῶν ὀνομάτων
τούτων τὴν χρῆσιν· τοῦτο γὰρ ἐκεῖνός φησι πάντως, ὅτι
τῇ τῶν προσηγοριῶν οἰκειότῃ καὶ τὸ κατ' οὐσίαν οἰκεῖον
20 συμπαρεισάγεται· οὐ γὰρ ἂν ἐφ' ἑαυτῶν φιλὰ τὰ ὀνόματα
τῆς τῶν σημασινομένων ἐμφάσεως διεξυγμένα σχέσιν ἔχειν
τινὰ πρὸς ἄλληλα καὶ οἰκειότητα φήσειεν· ἀλλ' ἐν ταῖς
σημασίαις ταῖς ὑπὸ τῶν λέξεων δηλουμέναις τὸ οἰκεῖόν τε
88 καὶ ἀλλότριον τῶν προσηγοριῶν διακρίνομεν. οὐκοῦν εἰ
25 φυσικὴν ἔχειν ὁμολογεῖ σχέσιν τὸν υἱὸν πρὸς τὸν πατέρα,
καταλιπόντες τὰς προσηγορίας τὴν ἐν τοῖς σημασινομένοις
κατανοήσωμεν δύναμιν, πότερον τὸ ἀλλότριον τῆς οὐσίας
ἐν οἰκειότητι κατανοεῖται ἢ τὸ συγγενές τε καὶ ἴδιον. ἀλλὰ
τὸ μὲν ἀλλότριον εἰπεῖν φανερᾶς μαρίας ἐστίν. πῶς γὰρ
30 τις διὰ τῶν ξένων τε καὶ ἀκοινωνήτων συναφῇ τε καὶ
οἰκεῖαν ἐν τοῖς ὀνόμασι διασώσει τάξιν, τῆς γεννη-

4 Joh. 8, 42 et 1, 1

13 cf. Bas. c. Eun. l. II p. 584 A sq.

VLACTS 2 ἐν om. CT 6 τε: ται L 8 post ἐκεῖνος εἶναι
add. πατὴρ v, quod glossema ad ἐκεῖνος esse apparet 14 μακρό-
τερα L 20 συμπεριάγεται A 30 διὰ om. v 31 διασώσει CT v

θείσης αὐτῆς οὐσίας, καθὼς φησι, καὶ τῆς τοῦ
 υἱοῦ προσηγορίας τὴν τοιαύτην τῶν ὀνομάτων
 οἰκειουμένης σχέσιν; εἰ δὲ τὸ οἰκεῖον διὰ τῶν προσ- 89 597 M.
 ηγοριῶν τούτων ἀποσημαίνεσθαι λέγοι, συνήγορος ἐξ ἀνάγ-
 κης τοῦ κοινοῦ τῆς οὐσίας ἀναφανήσεται διὰ τῆς τῶν ὀνο- 5
 μάτων οἰκειότητος, καὶ τὸ τῶν ὑποκειμένων συναφὲς κα-
 τασκευάζων σημαίνεσθαι καὶ τοῦτο πολλαχοῦ τῆς λογο-
 γραφίας ποιῶν οὐκ ἐπίσταται. δι' ὧν γὰρ ἐπιχειρεῖ καθαι-
 ρεῖν τὴν ἀλήθειαν, ἀκουσίως πολλάκις καθέλκεται πρὸς
 συνηγορίαν τῶν πολεμουμένων δογμάτων. οἷόν τι καὶ περὶ 90
 τοῦ Σαοὺλ ἐκ τῆς ἱστορίας ἠκούσαμεν, ὅτι θυμῷ ποτε κατὰ
 τῶν προφητευόντων κινούμενος ἠττήθη τῆς χάριτος καὶ
 τῶν θεοφορουμένων εἰς ἡν, τοῦ προφητικοῦ πνεύματος, ὡς
 οἶμαι, δι' ἑαυτοῦ τὸν ἀποστάτην παιδεῦσαι θελήσαντος·
 ὅθεν τὸ παράλογον τῆς συντυχίας παροιμία τῷ μετὰ ταῦτα 15
 γέγονε βίβη, θαυμαστικῶς τῆς ἱστορίας τὸ τοιοῦτο διεξιούσης·
 Ἡ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις;

Ἐν τίσιν οὖν ὁ Εὐνόμιος τῇ ἀληθείᾳ συνίσταται; ἐν 91
 οἷς φησιν ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος υἱὸς ὧν τοῦ θεοῦ
 τοῦ ζῶντος τὴν ἐκ τῆς παρθένου γέννησιν οὐκ 20
 ἐπαισχυνόμενος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις υἱὸν
 ἀνθρώπου πολλάκις ὠνόμασεν ἑαυτόν. τοῦτον
 γὰρ καὶ ἡμεῖς τὸν λόγον εἰς ἀπόδειξιν τοῦ κοινοῦ τῆς
 οὐσίας προφέρομεν, ὅτι τοῦ υἱοῦ τὸ ὄνομα ἴσην κατ' ἀμ-
 φότερα τὴν τῆς φύσεως κοινωνίαν ἐνδείκνυται. ὡς γὰρ 92
 υἱὸς ἀνθρώπου λέγεται διὰ τὴν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ πρὸς
 τὴν ἐξ ἧς ἐγεννήθη συγγένειαν, οὕτω καὶ τοῦ θεοῦ πάντως
 υἱὸς νοεῖται διὰ τὴν τῆς οὐσίας αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐξ ἧς
 ὑπέστη συνάφειαν. καὶ τὸ μέγιστον τῆς ἀληθείας ὄπλον
 οὗτος ὁ λόγος ἐστίν. τὸν γὰρ μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, 30

17 I. Reg. 10, 11

30 I. Tim. 2, 5

VLACTS 1—2 τοῦ υἱοῦ: τούτου V 4—5 συνήγορος τοῦ κοινοῦ
 τῆς οὐσίας ἐξ ἀνάγκης V 6 συναφὲς: σαφὲς CT 8—9 καθελεῖν T
 καθάρειν L 9 τὴν ἀλήθειαν om. V 13 ὡς om. L 17 ἡ cor-
 rexi: ei libri v 23 γὰρ om. A 25 verba ab ἐνδείκνυται usque
 ad 27 συγγένειαν om. v 27—28 υἱὸς πάντως v 28—29 ἐξ ἧς
 ὑπέστη συνάφειαν: ἐξ ἧς ἐγεννήθη συγγένειαν V

- καθώς ὠνόμασεν ὁ μέγας ἀπόστολος, οὐδὲν οὕτως ὡς τὸ τοῦ υἱοῦ δείκνυσιν ὄνομα, ἐκατέρᾳ φύσει, τῇ θείᾳ τε καὶ ἀνθρωπίνῃ, κατὰ τὸ ἴσον ἐφαρμοζόμενον. ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ θεοῦ υἱὸς ἐστι καὶ υἱὸς ἀνθρώπου κατ' οἰκονομίαν
- 5 ἐγένετο, ἵνα τῇ πρὸς ἐκάτερον κοινωνίᾳ δι' ἑαυτοῦ συνάψῃ
- 93 τὰ διεστῶτα τῇ φύσει. εἰ μὲν οὖν ἀνθρώπου γενόμενος υἱὸς ἀμέτοχος ἦν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀκολουθοῦν ἂν ἦν θεοῦ υἱὸν ὄντα αὐτὸν μηδὲ κοινωνεῖν τῆς θείας οὐσίας λέγειν. εἰ δὲ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον σύγκριμα ἐν αὐτῷ ἦν
- 10 (Ἐπειράθη γὰρ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας), ἀνάγκη πᾶσα καὶ πᾶν τῆς ὑπερεχούσης οὐσίας ἰδίωμα ἐν αὐτῷ πιστεύειν εἶναι, τῆς τοῦ υἱοῦ φωνῆς ὁμοίως αὐτῷ μαρτυρόσης ἐκάτερον, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μὲν τὸ ἀνθρώπινον, ἐν δὲ τῷ θεῷ τὸ θεῖον.
- 94 Εἰ οὖν αἱ προσηγορίαι, καθὼς φησιν ὁ Εὐνόμιος, τὸ οἰκεῖον ἐνδείκνυνται, ἡ δὲ οἰκειότης ἐν τοῖς πράγμασιν, οὐκ ἐν φιλαῖς θεωρεῖται ταῖς τῶν ὀνομάτων φωναῖς (πράγματα δὲ φημι <τὰ> καθ' ἑαυτὰ νοούμενα, εἰ μὴ τολμηρὸν οὕτως εἰπεῖν τὸν υἱὸν τε καὶ τὸν πατέρα), τίς ἂν ἀντίποι
- 20 μὴ οὐχὶ καὶ αὐτὸν τὸν τῆς βλασφημίας προστάτην αὐτομάτως πρὸς τὴν συνηγορίαν τῆς εὐσεβείας καθελκουσθῆναι, δι' ἑαυτοῦ τοὺς οἰκείους ἀνατρέποντα λόγους καὶ τὸ τῆς
- 95 οὐσίας κοινὸν ἐπὶ τῶν θείων δογμάτων ἀνακηρύσσοντα; οὐ γὰρ ψεύδεται περὶ τούτων ἀκουσίως παρ' αὐτοῦ προσριφείς
- 600 M. 25 ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ὁ λόγος, ὅτι οὐκ ἂν ἐκλήθῃ υἱός, μὴ τῆς φυσικῆς τῶν ὀνομάτων ἐννοίας ἐπαληθευούσης τὴν κλήσιν. ὡς γὰρ οὐ λέγεται βάθρον υἱὸς τοῦ τεχνίτου οὐδ' ἂν τις εἴποι τῶν σωφρονούντων ὅτι ὁ οἰκοδόμος τὴν οἰκίαν ἐτεκνώσατο οὐδὲ γέννημα τοῦ ἀμπελουργοῦ τὸν ἀμπελῶνα

10 Hebr. 4, 15 15 non Eunomii sunt haec verba, sed Gregorii enarrantis (cf. p. 31, 1 sq.)

VLACTS 1 οὕτως L o sscr. 2 υἱοῦ: χριστοῦ VL τῇ ante φύσει add. V 4 ante ἀνθρώπου lacuna quattuor vel quinque litterarum T 6—7 γενόμενος υἱὸς ἀνθρώπου v 8 μηδὲ om. V, ante θεοῦ traiecit L 9 σύγκριμα v 10 ἐπειράσθη v 14 δὲ post θεῷ coll. VL 18 τὰ addidi; τοῖς καθ' ἑαυτὰ νοουμένοις opponuntur τὰ ἐν ἄλλῃ τινὶ θεωρούμενα 19 ἂν om. v 29 γένημα V

κατονομάζομεν, ἀλλ' ἔργον μὲν ἀνθρώπου τὸ κατασκευάσμα,
 υἷον δὲ ἀνθρώπου τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον, ὡς ἄν, οἶμαι,
 τὸ πρόσφορον διὰ τῶν ὀνομάτων ἐν τοῖς ὑποκειμένοις σημαί-
 νοιτο, οὕτως καὶ υἷον θεοῦ τὸν μονογενῆ διδαχθέντες οὐ
 κτίσμα θεοῦ διὰ τῆς προσηγορίας ἐνόησαμεν ταύτης, ἀλλ' 5
 ὅπερ ἀληθῶς ἡ τοῦ υἱοῦ φωνὴ τῷ σημαينوμένῳ ἐνδείκνυται.
 εἰ δὲ καὶ ἀμπέλου γέννημα ὁ οἶνος ὑπὸ τῆς γραφῆς ὀνο- 96
 μάζεται, οὐδὲ οὕτως ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ταύτης ἐπὶ τῶν
 τῆς εὐσεβείας δογμάτων ὁ λόγος παραβλαβήσεται. οὐ γὰρ
 ὀρυθὺς γέννημα τὸν οἶνόν φαμεν οὐδὲ ἀμπέλου τὴν βάλανον, 10
 ἀλλ' εἴ τις ἐστὶ κοινωνία κατὰ τὴν φύσιν τοῦ γεννήματος
 πρὸς τὸ ὅθεν ἐστίν. ἡ γὰρ ἐν τῇ ἀμπέλῳ νοτὶς διὰ τοῦ 97
 πυθμένου τῆς ῥίζης ὑπὸ τῆς ἐντεριώνης ἐξελομένη τῇ
 δυνάμει μὲν ὕδωρ ἐστίν, ἀκολουθία δὲ τινὶ διὰ τῶν ὁδῶν
 τῆς φύσεως πορευομένη καὶ ἐκ τῶν κατωτέρων πρὸς τὸ 15
 ὑπερκείμενον μεταρρέουσα πρὸς οἴνου μεταβάλλει ποιότητα,
 συνεργούσης τι καὶ τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος, ἡ διὰ τῆς θερ-
 μότητος τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ βάθους ἐπὶ τὴν βλάστην ἐξέλ-
 κούσα διὰ τῆς οἰκείας καὶ καταλλήλου πέψεως οἶνον τὴν
 ἱκμάδα ποιεῖ· ὥστε κατὰ φύσιν μὲν μηδεμίαν ἀλλοτριότητα 20
 τὴν ἐγκειμένην τῇ ἀμπέλῳ νοτίδα πρὸς τὸν οἶνον τὸν ἐξ
 αὐτῆς ἀπογεννώμενον ἔχειν. ἐξ ἐκείνου γὰρ τοῦ ὑγροῦ τὸ 98
 ὑγρὸν τοῦτο, καὶ οὐκ ἄν τις ἐτέραν τῆς τοῦ οἴνου ὑγρότητος
 αἰτίαν εἴποι, εἰ μὴ τὴν φυσικῶς ἐγκειμένην ταῖς κληματίσι
 νοτίδα. αἱ δὲ τῶν ποιότητων διαφοραὶ οὐ τίνα κατὰ τὸ 25
 ὑγρὸν παραλλαγὴν ἐμποιοῦσιν, ἀλλὰ τινος ιδιότητος τὸ ἐν
 τῷ οἴνῳ ὑγρὸν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κλήματι διακρινούσης † στύ-
 ψεως ἢ γλυκύτητος ἢ ὑγρότητος † θατέρῳ τούτων παρο-
 μαρτούσης, ὥστε τῷ μὲν ὑποκειμένῳ ταῦτόν εἶναι, ταῖς δὲ
 τῶν ποιότητων διαφοραῖς ἐξαλλάσσειν. 30

Οὐκοῦν ὥσπερ υἷον ἀνθρώπου τὸν μονογενῆ θεὸν παρὰ 99
 τῆς γραφῆς ἀκηκοότες διὰ τῆς τοῦ ὀνόματος σχέσεως τὴν

7 Deut. 22, 9

VLACTS 14 ὕδωρ: οἶνος L 17 τι om. A 20 μὲν om. v
 24 εἰ om. VL τοῖς κλήμασι L v 25 τίνα correxi: τὴν 28 γλυκύ-
 τητι ἢ ὑγρότητι v ὑγρότητος: πικρότητος A scribendum est διακρ.
 ὑγρότητος, ἢ στύψεως ἢ γλυκύτητος θ. τ. παρομαρτούσης

Greg. c. Eunom. II.

- πρὸς τὸν ἀληθινὸν ἄνθρωπον οἰκειότητα μεμαθήκαμεν,
οὕτω καὶ γέννημα κατὰ τὸν λόγον τῶν ὑπεναντίων ὁ
υἱὸς λέγεται, οὐδὲν ἦττον καὶ διὰ τοῦτου τὸ κατ' οὐσίαν
οἰκεῖον αὐτοῦ πρὸς τὸν γεγεννηκότα μανθάνομεν, διὰ τὸ
5 καὶ τὸν οἶνον γέννημα τῆς ἀμπέλου λεγόμενον μὴ ἀλλότριον
ἐδρεθῆναι κατὰ τὸν τῆς ὑγρότητος λόγον τῆς φυσικῶς
100 ἐγκειμένης τῇ ἀμπέλῳ δυνάμεως. ἀλλὰ τὰ μὲν λεγόμενα
παρὰ τῶν ὑπεναντίων εἴ τις ὑγιῶς ἐξετάζοι, πρὸς τὸ ἡμέ-
τερον δόγμα βλέπει, ἡ δὲ διάνοια ταῖς ἰδίαις αὐτῶν κα-
10 τασκευαῖς ἀντιφθέγγεται, πανταχοῦ τὸ κατὰ τὴν οὐσίαν
ἀλλότριον κατασκευάζειν φιλονεικούντων. καίτοι γε παντά-
πασιν ἄπορόν ἐστι καταστοχάσασθαι, ὅθεν πρὸς τὰς τοιαύτας
101 ὑπολήψεις ὑπήχθησαν. εἰ γὰρ ἡ τοῦ υἱοῦ προσηγορία οὐχ
ἀπλῶς τὸ ἐκ τινος εἶναι σημαίνει, ἀλλ' ἰδίως τὴν κατὰ
15 φύσιν οἰκεῖωσιν διὰ τοῦ σημαινομένου παρίστησιν, ὡς αὐτός
φησιν ὁ Εὐνόμιος, καὶ γέννημα δρυὸς οἶνος οὐ λέγεται,
καὶ γεννήματα τῶν ἐχιδνῶν, καθὼς φησί· που τὸ εὐαγγέ-
601 M. λιον, ὅφεις εἰσὶ καὶ οὐ πρόβατα, δῆλον ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ
μονογενοῦς ἢ τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ γεννήματος προσηγορία
102 οὐκ ἂν πρὸς τὸ ἑτερογενὲς ἔχοι τὴν οἰκειότητα. ἀλλ' εἵπερ
κατὰ τὸν λόγον τῶν ὑπεναντίων καὶ γέννημα λέγεται
καὶ κατὰ τὴν φύσιν, ὡς ὁμολογοῦσιν, ἐστὶν ἡ τοῦ υἱοῦ
κλησίαι, τῆς οὐσίας ἐστὶ πάντως τοῦ γεγεννηκότος υἱός, οὐκ
ἄλλου τινὸς τῶν ἔξω θεωρουμένων τῆς φύσεως. εἰ δὲ
25 ἐκεῖθεν ἀληθῶς ἐστίν, οὐκ ἀπεξένωται πάντως τοῦ ὅθεν
ἐστίν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐδείχθη, ὅτι πᾶν τὸ γεννητῶς
ἐκ τινος ὑποστὰν ὁμογενὲς ἐστὶ πάντως τῷ ἐξ οὗ γέγονεν.
- 103 Εἰ δέ τις ἀπαιτοίη τῆς θείας οὐσίας ἐρμηνείαν τινὰ
καὶ ὑπογραφὴν καὶ ἐξήγησιν, ἀμαθεῖς εἶναι τῆς τοιαύτης

17 Matth. 3, 7

VLACTS 3 λέγεται T διὰ om. A 4 οἰκεῖον om. V
διὰ τοῦ libri v, correxi 5 τῆς ἀμπέλου γέννημα V 6 φυσικῆς libri
v, correxi cf. 33, 24 8 πρὸς: εἰς T 12 ἐστὶ om. V κατα-
στοχάσασθαι V 14—15 κατὰ τὴν φύσιν V οἰκειότητα V
17—18 καθὼς—εὐαγγέλιον: κατὰ τὸ εὐαγγέλιον V om. S 17 που om. L
18 ἡ ante ἐπὶ add. VL 20 οὐκ ἂν: καὶ A ἔχει v 23 ὁ ante
υἱός add. v 26 γεννητὸν v 27 τῷ: τὸ C τοῦ VL

σοφίας οὐκ ἀρνησόμεθα, τοσοῦτον ὁμολογοῦντες μόνον, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἀόριστον κατὰ τὴν φύσιν ἐπινοίᾳ τινὶ ῥημάτων διαληφθῆναι. τὸ γὰρ μὴ ἔχειν ὅρον τὴν θεῖαν μεγαλοσύνην ἢ προφητεία βοᾷ, διαρρήδην κηρύσσουσα ὅτι τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι 5 πέρας. εἰ δὲ τὰ περὶ αὐτὸν ἀπεράττωτα, πολὺ μᾶλλον αὐτὸς 104 ἑκείνος κατ' οὐσίαν ὃ τι ποτὲ καὶ ἔστιν οὐδενὶ ὄρω κατ' οὐδὲν μέρος διαλαμβάνεται. εἰ οὖν ἡ διὰ τῶν ὀνομάτων τε καὶ ῥημάτων ἐρμηνεία διαλαμβάνει πῶς τῇ σημασίᾳ τὸ ὑποκείμενον, τὸ δὲ ἀόριστον περιληφθῆναι οὐ δύναται, οὐκ 10 ἄν τις εἰκότως τὴν ἀμαθίαν ἡμῶν αἰτιάσαιτο, μὴ θρασυνομένων κατὰ τῶν ἀτολμήτων. τίνι γὰρ ὀνόματι διαλάβω τὸ ἀπερίληπτον; διὰ ποίας φωνῆς ἐξαγγείλω τὸ ἀνεκφώνητον; ἐπεὶ οὖν κρείττον ἔστι καὶ ὑψηλότερον τῆς ὀνομα- 105 στικῆς σημασίας τὸ θεῖον, σιωπῇ τιμᾶν τὰ ὑπὲρ λόγον τε 15 καὶ διάνοιαν μεμαθήκαμεν· κἂν ἐπεμβαίῃ τῇ εὐλαβείᾳ ταύτῃ τοῦ λόγου ὁ ὑπερφρονῶν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἐν γέλῳ τὴν ἀμαθίαν ἡμῶν τὴν περὶ τῶν ἀκαταλήπτων ποιούμενος, καὶ τοῦ ἀσχηματίστου καὶ ἀορίστου καὶ ἀμεγέθους καὶ ἀπόσου, πατρός τε λέγω καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου, 20 τὴν κατὰ τὸ ἀνόμοιον ἐπιγνώσκη παραλλαγὴν καὶ προφέρει τοῦτο πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀμαθίας ἡμῶν, ὃ συνεχῶς παρὰ τῶν μαθητῶν τῆς ἀπάτης προτείνεται, τὸ Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, εἰ τὴν οὐσίαν τοῦ προσκυνουμένου οὐκ οἴδατε, οὐ φοβηθησόμεθα κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ προφήτου τὸν 106 ὀνειδισμὸν τῶν ἀφρόνων οὐδὲ διὰ τὸν φαυλισμὸν αὐτῶν κατὰ τῶν ἀνεκφωνήτων θρασυστομήσομεν, τὸν ἰδιώτην τῷ λόγῳ Παῦλον διδάσκαλον τῶν ὑπὲρ γνῶσιν μυστηρίων ποιούμενοι, ὃς τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ τὴν θεῖαν φύσιν ἐντὸς τῆς ἀνθρωπίνης περινοίας οἴεσθαι, ὥς καὶ τὰ κρίματα τοῦ 30 θεοῦ ἀνεξερευνήτα λέγειν καὶ τὰς ὁδοὺς ἀνεξιχνιάστους καὶ

5 Ps. 144, 3—5 Sw. 16 cf. Eunomii invectivam initio lib. III
tom. VIII 23 Joh. 4, 22 25 Jes. 51, 7 29 sq. Rom. 11, 33

VLACTS 6 αὐτὸν: ον in ras. V 6—7 ἑκείνος κατ' οὐσίαν αὐτὸς V
7 καὶ om. A v 14—15 ὀνοματικῆς VLA 16 ἐπεμβαίνει L
18 περὶ: ὑπὲρ V 20 ἁγίου πνεύματος V 28 διδάσκαλον post ποι-
ούμενοι collocat T 31 λέγει L

- τὰ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ βίῳ τῷδε κατορθωθέντων ἐπηγγελμένα ὑπὲρ κατάληψιν εἶναι διΐσχυρίζεσθαι, ὡς μήτε ὀφθαλμῷ λαβεῖν μήτε ἀκοῇ δέξασθαι μήτε
- 107 καρδίᾳ χωρῆσαι δυνατόν εἶναι. ταῦτα τοίνυν μαθόντες ἀπὸ
 5 τοῦ Παύλου θαρροῦντες ἀποφαινόμεθα, ὅτι οὐ μόνον τὰ
 604 M. κρίματα τοῦ θεοῦ τῆς τῶν ἐρευνᾶν ἐπιχειρούντων δυνάμεώς
 ἐστὶν ὑψηλότερα, ἀλλὰ καὶ αἱ τῆς γνώσεως ὁδοὶ μέχρι τοῦ
 νῦν ἀτριβεῖς τε καὶ ἀνεπίβατοι μένουσι. τοῦτο γὰρ ἡγοῦ-
 μεθα τὸν ἀπόστολον σημᾶναι βουλόμενον ἀνεξιχνιάστους
- 10 εἰπεῖν τὰς ὁδοὺς αἱ πρὸς τὸ ἀκατάληπτον φέρουσι, δει-
 κνύντα διὰ τῆς λέξεως ὅτι ἀνεπίβατός ἐστι λογισμοῖς ἀν-
 θρωπίνοις ἢ γνώσις ἐκείνη, καὶ οὕτω τις ἐπέστησεν ἑαυτοῦ
 τὴν διάνοιαν τῇ τοιαύτῃ τοῦ λόγου πορείᾳ, οὔτε τι ἔχγος
 οὔτε σημεῖον καταληπτικῆς ἐφόδου τοῖς ἀλήπτοις ἐνεση-
 15 μάνατο.
- 108 Ταῦτα τοίνυν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς μεγαλοφωνίας μα-
 θόντες ἀναλογιζόμεθα διὰ τῶν εἰρημένων ὅτι, εἰ τὰ κρίματα
 ἐξερευνηθῆναι οὐ δύναται καὶ αἱ ὁδοὶ οὐκ ἐξιχνιάζονται
 καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐπαγγελία πάσης ὑπέρκειται τῆς ἀπὸ
- 20 στοχασμῶν εἰκασίας, πόσῳ μᾶλλον τῷ μέτρῳ κατὰ τὸ
 ἄφραστόν τε καὶ ἀπροσπέλαστον ἀνώτερόν ἐστι καὶ ὑψηλό-
 τερον αὐτὸ τὸ θεῖον τῶν περὶ αὐτὸ νοουμένων, ὧν οὐδεμίαν
 εἶναι γνώσιν ὁ θεοδίδακτος ἀποφαίνεται Παῦλος· καὶ διὰ
 τοῦτο βεβαιούμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸ καταχλευαζόμενον
- 25 δόγμα, ὁμολογούντες ἐλάττους εἶναι κατὰ τὴν γνώσιν τῶν
 ὑπερβαίνοντων τὴν γνώσιν, καὶ προσκυνεῖν φαμεν ἀληθῶς

1—4 I. Cor. 2, 9

VLACTS 2 διΐσχυρίζεται VL 3 μήτε ἀκοῇ δέξασθαι om. V
 παραδέξασθαι v 4 τῇ ante καρδίᾳ add. VL καρδίαν v δια-
 χωρῆσαι L (ex duplicato διὰ in καρδίᾳ) 7 αἱ om. v 10 προ-
 φέρουσι S v 12 αὐτοῦ ACTS v 14 οὔτε τι σημεῖον VL
 14—15 ἐνεσημήνατο LA 16 μεγαλοφωνίας cod. Monacensis: μεγαλο-
 φωνίας VLACTS v 17 ἀναλογιζόμεθα V 18 ἐξερευνηθῆναι οὐ δύναται:
 ἀνεξερεύνητα V δύνανται A 19—20 ἀποστοχασμῶν v 21 ἀνώ-
 τερον: ἄνω VA 22 περὶ αὐτὸν L ὧν om. VL 23 Παῦλος:
 ἀπόστολος V 24 βεβαιουμένη ἡμῖν L ἡμῖν αὐτοῖς βεβαιούμεν V
 25 verba a τῶν usque ad 26 γνώσιν om. V

ὅπερ οἶδαμεν. οἶδαμεν δὲ τὸ ὕψος τῆς δόξης τοῦ προσ- 109
 κυνουμένου, αὐτῷ τῷ μὴ δύνασθαι τοῖς λογισμοῖς κατα-
 λαβεῖν ἀναλογιζόμενοι τὸ τοῦ μεγέθους ἀνείκαστον· καὶ τὸ
 πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν παρὰ τοῦ κυρίου ῥηθέν, καθ' ἡμῶν
 δὲ παρὰ τῶν ἐχθρῶν προφερόμενον, πρὸς ἐκείνους ἂν μάλ- 5
 λον κυρίως λέγοιτο. τὸ γὰρ Ὑμεῖς προσκυνεῖτε δ' οὐκ
 οἶδατε φησὶ πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν ὁ κύριος, σωματικαῖς
 ἐννοιαῖς ἐν ταῖς περὶ θεοῦ δόξαις προειλημμένην, ἥς καλῶς
 ὁ λόγος καθάπτεται, ὅτι θεὸν προσκυνεῖν οἱ Σαμαρεῖται
 νομίζοντες εἴτα σωματικῶς ἐγκαθιδρῦσθαι τόπῳ τὸ θεῖον 10
 οἰόμενοι μέχρι τῆς φωνῆς εὐσεβοῦσιν, ἄλλο τι προσκυ-
 νοῦντες καὶ οὐ θεόν. οὐδὲν γὰρ ἐν περιγραφῇ νοούμενον 110
 θεῖόν ἐστιν· ἀλλ' ἴδιον τῆς θεότητος τὸ πανταχοῦ εἶναι
 καὶ διὰ πάντων ἥκειν καὶ μηδενὶ περιείργεσθαι, ὥστε περι-
 στρέφεται τοῖς χριστομάχοις εἰς κατηγορίαν αὐτῶν ὁ καθ' 15
 ἡμῶν προφερόμενος λόγος. ὥς γὰρ τοπικῇ τινι περιγραφῇ
 τὸ θεῖον περιέχεσθαι Σαμαρεῖται νομίζοντες ἐπετιμῆθησαν
 δι' ὧν ἤκουσαν ὅτι Προσκυνεῖτε δ' οὐκ οἶδατε, καὶ ἀνόνητος
 γίνεται ὑμῖν ἡ λατρεία ἡ πρὸς θεὸν βλέπουσα, θεὸς γὰρ
 τόπῳ τινὶ καθιδρῦσθαι νομιζόμενος θεὸς οὐκ ἔστιν, — 20
 οὕτως ἂν εἴη κυρίως καὶ πρὸς τοὺς νέους Σαμαρεῖτας
 εἰπεῖν ὅτι τῷ ὀνόματι τῆς ἀγεννησίας οἶόν τινι τόπῳ περι-
 ειλῆφθαι τὴν θεῖαν οὐσίαν ὑπονοοῦντες Προσκυνεῖτε δ' οὐκ
 οἶδατε, ὥς θεῶ μὲν λατρεύοντες, ἀγνοοῦντες δέ, ὅτι πάσης
 τῆς ἐξ ὀνομάτων σημασίας καὶ περιλήψεως ὑπερπίπτει τοῦ 25
 θεοῦ τὸ ἀόριστον.

Ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ πλεόν παρηνέχθη τῶν προκειμένων ὁ 111 605 *M*.
 λόγος, τοῖς αἰεὶ κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐφευρισκομένοις ἐπό-
 μενος. οὐκοῦν πάλιν τὴν ἀκολουθίαν ἐπαναλάβωμεν, ἐπειδὴ
 τὴν προτεθείσαν αὐτοῦ ῥῆσιν ἀποχρώντως οἶμαι διὰ τῶν 30

6 Joh. 4, 22 13—14 Act. 17, 24 et 27—28 sed Stoicis verbis
 loquitur

VLACTS 9 προσκυνεῖν transposuit post 10 νομίζοντες T

14—15 περιστρέφεται V 16 προφερόμενος prim. o in ras. T
 λόγος om. T 19 ἡμῖν V verba a θεός usque ad 20 νομιζόμενος
 om. L 22 τρόπῳ V 24 ὅτι: δ V (eras. τι) 27 γὰρ om. v
 30 αὐτῷ CTS v

- εἰρημένων πεφανερῶσθαι οὐ πρὸς τὴν ἀλήθειαν μόνον,
 112 ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἔχουσαν ἐναντίως. εἰ γὰρ κατ'
 αὐτοὺς ἡ φυσικὴ σχέσις τῇ τοῦ υἱοῦ προσηγορία πρὸς τὸν
 πατέρα συνίσταται καὶ πρὸς τὸν γεγεννηκότα ἡ τοῦ γεννή-
 5 ματος, κατὰ τινὰ γραμματικὴν φλυαρίαν τὰς σημαντικὰς
 τῆς θείας φύσεως λέξεις τῆς σοφίας τούτων εἰς ὀνομάτων
 σχῆμα παρατυπούσης, οὐκέτ' ἂν τις ἀμφιβάλλοι τὴν ἐκ
 φύσεως συνισταμένην τῶν ὀνομάτων πρὸς ἄλληλα σχέσιν
 ἀπόδειξιν τῆς κατ' οὐσίαν αὐτῶν οἰκειότητος, μᾶλλον δὲ
 113 ταυτότητος γίνεσθαι. ἀλλὰ μοι μεταλαβέτω τὴν ἐναντίαν
 φωνὴν ὁ ἡμέτερος λόγος, ὥς ἂν μὴ δοκοίῃ τῇ ἀσθενείᾳ
 μόνῃ τῶν ἀντιμαχομένων τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας κρατύ-
 νεσθαι, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ μάλιστα τὴν ἰσχὺν ἔχειν. ὥς οὖν
 ἐστὶ δυνατόν, δι' εὐτονωτέρας τῆς συνηγορίας βεβαιωθήτω
 15 παρ' ἡμῶν αὐτῶν ὁ ἀντικείμενος λόγος, ὥς ἂν τὸ ὑπερ-
 βάλλον τῆς δυνάμεως διαγνωσθεῖη κατὰ πολλὴν πεποί-
 θησιν, καὶ τὰ παρειμένα παρὰ τῶν ἐναντίων εἰς ἀκριβῆ
 βάσανον τῆς ἀληθείας ἡμῶν προφερόντων. ἐρεῖ γὰρ ἴσως
 ὁ τοῖς ἐναντίοις ἰσχυριζόμενος, ὅτι οὐ πάντως ἡ τοῦ υἱοῦ
 20 καὶ τοῦ γεννήματος κλήσις τὸ κατὰ τὴν φύσιν οἰκεῖον
 114 παρίστησι. καὶ γὰρ καὶ τέκνον τις ὀργῆς ἐν τῇ γραφῇ
 λέγεται καὶ ἀπωλείας υἱὸς καὶ γέννημα ἐχίδνης, καὶ οὐ
 δήπου κοινότης τις φύσεως τοῖς τοιοῦτοις ὀνόμασι συναν-
 εφάνη. οὐ γὰρ ταῦτόν ἐστι τῷ ὑποκειμένῳ Ἰούδας, ὁ
 25 τῆς ἀπωλείας υἱὸς ὠνομασμένος, καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ νοού-
 μενον ἡ ἀπώλεια. ἄλλο γὰρ τοῦ κατὰ τὸν Ἰούδαν ἀν-
 115 θρώπου καὶ ἕτερον τῆς ἀπωλείας τὸ σημαίνόμενον. ὁμοίως
 δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν ἴσιν κατασκευεὺν ὁ λόγος ἔχει.
 υἱοὶ γὰρ φωτός τινες καὶ υἱοὶ ἡμέρας λεγόμενοι οὐ ταῦτόν

1—3 cf. § 4 21 Eph. 2, 3 22 Joh. 17, 12 Matth. 3, 7
 29 Joh. 12, 36 I. Thess. 5, 5

VLACTS 2 αὐτὴν L 7 ἀμφιβάλοι ACT 10 γενέσθαι VL
 μοι: μὴ v μεταβαλέτω VL v 15—16 τῷ ὑπερβάλλοντι V
 16 γνωσθεῖη T 17 παρηγγεμένα VL παραλείμμενα v παρὰ om. CT
 23 τίς φύσις V 26 ἀλλὰ γὰρ L 26—27 ἀνθρώπου om. v ἀνθρώπων V
 28 κατὰ τὴν ἴσιν V ἔχοι S v 29 τινος V v

εἰσι τῷ φωτὶ καὶ τῇ ἡμέρᾳ κατὰ τὸν λόγον τῆς φύσεως, καὶ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, οἱ λίθοι γίνονται, ὅταν διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν ἔργων τὴν συγγένειαν τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειώσωνται, καὶ οἱ τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἀγόμενοι, καθώς φησιν ὁ ἀπόστολος, υἱοὶ θεοῦ λέγονται, οὐ ταῦτ' ὄντες τῷ θεῷ κατὰ τὴν φύσιν, καὶ πολλὰ τοιαῦτα παρὰ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἔστιν ἀναλέξασθαι, δι' ὧν ἡ ἀπάτη καθάπερ εἰκὼν τις ἐπηνυθισμένη ταῖς γραφικαῖς μαρτυρίαις τὸ τῆς ἀληθείας εἶδωλον ὑποκρίνεται.

Τί οὖν ἡμεῖς πρὸς τοῦτό φάμεν; οἶδεν ἡ θεία γραφή 116 κατ' ἀμφοτέρων τῶν ἐννοιῶν κεχρησθαι τοῦ υἱοῦ τῇ φωνῇ, ὥστε τισὶ μὲν ἐκ φύσεως, τισὶ δὲ ἐπισκευαστὴν καὶ ἐπι- κτητον εἶναι τὴν τοιαύτην προσηγορίαν. ὅταν μὲν γὰρ υἱοὺς ἀνθρώπων καὶ υἱοὺς λέγῃ κριῶν, τὴν κατ' οὐσίαν τοῦ γεν- νηθέντος πρὸς τὸν ἐξ οὗ γέγονε σχέσιν ἀποσημαίνει· ὅταν 15 δὲ υἱοὺς δυνάμεως ἢ τέκνα λέγῃ θεοῦ, τὴν ἐκ προαιρέσεως γινομένην ἀγχιστείαν παρίστησι. καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὴν 117 ἐναντίαν διάνοιαν οἱ αὐτοὶ καὶ υἱοὶ Ἡλεί καὶ υἱοὶ λοιμοὶ ὠνομάσθησαν, πρὸς ἑκάτερον νόημα τῆς τῶν υἱῶν προσηγορίας εὐαρμόστως ἐχοῦσης. τῷ μὲν γὰρ υἱοὶ τοῦ Ἡλεί 20 κληθῆναι τὸ κατὰ τὴν φύσιν συγγενὲς πρὸς ἐκείνον ἔχειν ἐμαρτυρήθησαν, λοιμοὶ δὲ υἱοὶ κατονομασθέντες ἐπὶ τῇ τῆς προαιρέσεως μοχθηρίᾳ κατηγορήθησαν, ὡς οὐχὶ τὸν πατέρα ζηλοῦντες τῷ βίῳ, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ τὴν προαίρεσιν ἑαυτῶν οἰκειώσαντες. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κάτω φύσεως καὶ 118 τῶν κατ' ἡμᾶς πραγμάτων διὰ τὸ πρὸς ἑκάτερον ἐπιρρεπὸς τὸ ἀνθρώπινον ἔχειν, πρὸς κακίαν λέγω καὶ ἀρετήν,

2 Matth. 3, 9

4 Rom. 8, 14

14 II. Es. 6, 9

16 I. Reg. 14, 52 Phil. 2, 15

18 I. Reg. 2, 12

VLACTS 4 οἰκειώσωσι v 8 μαρτυρίας V 11 τῇ τοῦ υἱοῦ
 φωνῇ S 12 μὲν om. VL 14 λέγῃ om. CT 15 τὴν ἐξ οὗ L
 17 γενομένην CT πρὸς τὸν θεὸν ante ἀγχιστείαν add. V 18 λοι-
 μοῦ VL 20 ἐχοῦσης om. V γὰρ om. VL τοῦ om. LT
 21 τὴν om. LAS v ἔχειν συγγενὲς πρὸς ἐκείνον ἔχειν (sic) V
 22 λοιμοῦ VL κατονομάσθησαν VL ἐπὶ: ἐπεὶ V 23 τῆς
 προαιρέσεως τῇ μοχθηρίᾳ V 25 αὐτῶν A prius, ἔ sscr.
 26—27 ἐπιρρεπὲς C ἐπιρροπῶς v

- ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ἢ νυκτὸς ἢ ἡμέρας υἱοὺς γενέσθαι, μενούσης
κατὰ τὸ προηγούμενον ἐν τοῖς ἰδίοις ὅροις τῆς φύσεως.
οὔτε γὰρ ὁ διὰ κακίαν ὀργῆς τέκνον γενόμενος τῆς ἀνθρω-
πίνης ἡλλοτριώθη γεννήσεως, οὔτε ὁ τῷ ἀγαθῷ διὰ προ-
5 αἰρέσεως ἑαυτὸν οἰκειώσας τὸ ἐξ ἀνθρώπων φῦναι διὰ τῆς
ἀστείότητος τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀπώσατο, ἀλλὰ τῆς φύ-
σεως ὁμοίως ἐφ' ἑκατέρων ἐστώσης αἱ κατὰ τὰς προ-
αἰρέσεις διαφοραὶ τὰ ὀνόματα τῆς οἰκειότητος ὑποδύονται,
ἢ θεοῦ τέκνα δι' ἀρετῆς ἢ τοῦ ἀντικειμένου διὰ κακίας
10 γινόμεναι.
- 119 Ἐπὶ δέ γε τῶν θείων δογμάτων ὁ τὴν φυσικὴν
διασφύζων τάξιν Εὐνόμιος (αὐτοῖς γὰρ χρήσομαι τοῦ
λογογράφου τοῖς ῥήμασι) καὶ τοῖς ἄνωθεν ἐγνω-
σμένοις ἐμμένων καὶ γεννητὸν ὄντα γέννημα
15 λέγειν οὐ παραιτούμενος, τῆς γεννηθείσης
αὐτῆς, ὥς φησιν, οὐσίας καὶ τῆς τοῦ υἱοῦ προσ-
ηγορίας τὴν τοιαύτην τῶν ὀνομάτων οἰκειου-
μένης σχέσιν, πῶς ἄλλοτριῶσι τῆς κατ' οὐσίαν οἰκειό-
120 τητος τὸ γεννηθὲν τοῦ γεννήσαντος; ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐπὶ
20 διαβολῇ λεγομένων υἱῶν ἢ γεννημάτων ἢ πάλιν ἐφ' ὧν
ἔπαινός τις παρομαρτεῖ τοῖς τοιούτοις ὀνόμασιν οὐκ ἔστιν
εἰπεῖν ὅτι ἀληθῶς τις παρὰ τῆς ὀργῆς γεννηθεὶς τέκνον
ὀργῆς προσηγόρευται, οὐδ' αὖ πάλιν ἡμέραν τις σωματικῶς
ἔσχεν ἑαυτοῦ μητέρα, ὥστε υἱὸς ταύτης ὀνομασθῆναι, ἀλλ'
25 ἢ τῶν προαἰρέσεων διαφορὰ ποιεῖται τὰ τῆς τοιαύτης συγ-
γενείας ὀνόματα, ἐνταῦθα δέ φησιν ὁ Εὐνόμιος ὅτι γεν-
νητὸν ὄντα τὸν υἱὸν γέννημα λέγειν οὐ παραι-
τούμεθα, τῆς γεννηθείσης, φησὶν, οὐσίας καὶ
τῆς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας τὴν τοιαύτην τῶν
121 ὀνομάτων σχέσιν οἰκειουμένης. εἰ οὖν διὰ τὸ
ἀληθῶς γέννημα εἶναι τὸν υἱὸν ὁμολογεῖ τὴν τοιαύτην

1 I. Thess. 5, 5

VLACTS 3 γινόμενος V 7 ὁμοίως om. ACTS v 8 ἀπο-
δύονται V 10 γινόμενοι VL γινόμενοι v 11 γε om. VL
13—14 ἐγνωσμένοις: διατεταγμένοις VL 16 τοῦ om. VL
17—18 σχέσιν οἰκειουμένης VL 20 ἐφ' ᾧ v 22 γεννηθεὶς A alt.
v sscr. 24 ἑαυτῷ VLS 25 τὰ om. VL

τῶν ὀνομάτων οἰκειοῦσθαι σχέσιν, πῶς ἔχει
 καιρὸν ἐφαρμόζειν τὴν τοιαύτην αἰτίαν τῶν ὀνομάτων τοῖς
 τε κατὰ μεταφορὰν ἐκ καταχρήσεως λεγομένοις καὶ οἷς ἡ
 φυσικὴ σχέσις, καθὼς φησιν ὁ Εὐνόμιος, τὴν τοιαύτην
 οἰκειοῦται κλησιν; οὐκοῦν ἐπὶ μόνων ἀληθὲς τὸ τοιοῦτόν 5
 ἐστὶν οἷς μεθόριος πρὸς ἀρετὴν τε καὶ κακίαν ἡ φύσις, ἐφ'
 ὧν πολλάκις τὰ ἐναντία τις ἀντιμεταλαμβάνει τῶν ὀνομά-
 των, νῦν μὲν φωτός, πάλιν δὲ σκότους διὰ τῆς πρὸς τὸ
 ἐναντίον προσκλήσεως τέκνον γινόμενος. ὅπου δὲ τὸ ἐναν- 122
 τίον χώραν οὐκ ἔχει, οὐκέτ' ἂν τις τοῦ υἱοῦ τὴν φωνὴν 10
 ἐκ μεταφορᾶς ἐπιφημίζεσθαι λέγοι καθ' ὁμοιότητα τῶν
 διὰ προαιρέσεως οἰκειουμένων τὴν κλησιν. οὐ γὰρ ἂν εἰς 609 M.
 τοῦτον ἔλθοι τὸν λόγον, ὅτι ὥσπερ ἄνθρωπος ἀποθέμενος
 τὰ ἔργα τοῦ σκότους διὰ τῆς εὐσχήμονος ζωῆς φωτός γί-
 νεται τέκνον, οὕτω καὶ ὁ μονογενὴς θεὸς ἐκ μεταβολῆς 15
 ἐκ τοῦ χείρονος ἀντιλαμβάνει τὸ προτιμότερον. ἀνθρω- 123
 πος μὲν γάρ τις ὢν υἱὸς θεοῦ γίνεται διὰ τῆς πνευ-
 ματικῆς γεννήσεως Χριστῷ συναπτόμενος· ὁ δὲ τὸν ἀνθρω-
 πον δι' ἑαυτοῦ θεοῦ υἱὸν ποιῶν αὐτὸς ἄλλου υἱοῦ τοῦ χαρι-
 ζομένου αὐτῷ τὴν υἰοθεσίαν οὐκ ἐπιδέσται, ἀλλ' ὅπερ ἐστὶ 20
 κατὰ φύσιν, καὶ ὀνομάζεται. ἀνθρωπος μὲν αὐτὸς ἑαυτὸν
 ἀμείβει, τοῦ παλαιοῦ τὸν νέον ἀνταλλάσσόμενος· θεὸς δὲ
 εἰς τί ἀλλαγῆσεται, ὥστε ὃ μὴ ἔχει προσκτῆσασθαι; ἄν- 124
 θρωπος μὲν ἑαυτὸν ἀπεκδυσάμενος τὴν θείαν ἐπενδύεται
 φύσιν· ὁ δὲ αἰὶ ὡσαύτως ἔχων τί ἀποτίθεται ἢ τί περι- 25
 βάλλεται; ἀνθρωπος μὲν υἱὸς θεοῦ γίνεται προσλαβὼν ἃ
 οὐκ ἔχει καὶ ἀποβαλὼν ἃ ἔχει· ὁ δὲ μηδέποτε γεγωνὼς ἐν
 κακίᾳ οὔτε ὃ λάβῃ οὔτε ὃ καταλίπῃ ἔχει. πάλιν ὁ ἄν-
 θρωπος δύναται πῇ μὲν ἀληθῶς υἱὸς τινος λέγεσθαι, ὅταν
 πρὸς τὴν φύσιν βλέπων τις λέγῃ, πῇ δὲ ἐκ καταχρήσεως, 30

13—14 Rom. 13, 12

22 et 24 Col. 3, 9

VLACTS 2 τῶν ὀνομάτων αἰτίαν v 3 τε om. CT 6 ἐστὶν
 om. V 7 μεταλαμβάνει v 9 προσκλήσεως VL οἰκειώσεως v
 12 εἰς: ei L 16 ἀντιλαμβάνει v 17 μὲν om. v 19 δι' αὐτοῦ
 V v τοῦ om. T 19—20 μεταχειριζομένου CT 23 ὃ μὴ ἔχῃ
 ἀνθρωπος προσκτ. VL ἀνθρωπος μὲν om. VL 25 ἔχων ἢ τί VL
 26 μὲν om. VL 29 τινος υἱὸς v 30 τίς βλέπων L λέγει v

- 125 ὅταν ἡ τοῦ βίου προαίρεσις ἐπιβάλη τὸ ὄνομα. ὁ δὲ θεὸς ἐν ὧν ἀγαθὸν ἐν ἀπλῇ τε καὶ ἀσυνθέτῳ φύσει πάντοτε πρὸς τὸ αὐτὸ βλέπει καὶ οὐδέποτε ταῖς τῆς προαιρέσεως ὁρμαῖς μεταβάλλεται, ἀλλ' αἰεὶ καὶ βούλεται ὅπερ ἐστὶν
 5 καὶ ἐστὶ πάντως δ καὶ βούλεται, ὥστε δι' ἀμφοτέρων υἱὸς θεοῦ κυρίως καὶ ἀληθῶς ὀνομάζεσθαι, τῆς τε φύσεως ἐν ἑαυτῇ τὸ ἀγαθὸν ἐχούσης τῆς τε προαιρέσεως οὐκ ἀπερρωγυίας τοῦ κρείττονος, ὥς μὴ ἂν ἐκ καταχρήσεως αὐτῷ τὴν φωνὴν ταύτην ἐπικληθῆναι. οὐκοῦν οὐδεμίαν ἔχει
 10 ἡχώραν, ἅπερ ἐκ προσώπου τῶν ἐναντίων ἑαυτοῖς ἀντετιήκαμεν, ταῦτα ἐπὶ παραγραφῇ τῆς κατὰ φύσιν οἰκαιότητος παρὰ τῶν ἐναντίων προφέρεσθαι.
- 126 Ἄλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἡ διότι μισοῦντές τε καὶ ἀποστρεφόμενοι τὴν ἀλήθειαν υἱὸν μὲν αὐτὸν ὀνομάζουσιν, ὥς
 15 δ' ἂν μὴ τὸ κατ' οὐσίαν κοινὸν διὰ τῆς φωνῆς ταύτης μαρτυρηθεῖη, τῆς ἐγκειμένης τῷ ὀνόματι σημασίας τὴν φωνὴν χωρίσαντες κενὸν τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ καὶ ἀσήμαντον τῷ μονογενεῖ καταλείπουσι, μόνον αὐτῷ τὸν φόφον τῆς φωνῆς χαριζόμενοι. καὶ ὅτι ταῦτα ἀληθῆ λέγω καὶ οὐ
 20 παραστοχάζομαι τοῦ σκοποῦ τῶν ὑπεναντίων, φανερώς ἔστιν
- 127 ἐξ αὐτῶν ὧν κατεπιχειροῦσι τῆς ἀληθείας μαθεῖν. τοιαῦτα γάρ ἐστιν ἃ παρ' αὐτῶν ἐπὶ κατασκευῇ τῆς βλασφημίας προφέρεται, ὅτι πολλὰ τοῦ μονογενοῦς ὀνόματα παρὰ τῆς
 25 θείας γραφῆς ἐδιδάχθημεν, λίθον ἀξίνην πέτραν θεμέλιον ἄρτον ἄμπελον θύραν ὁδὸν ποιμένα πηγὴν ξύλον ἀνάστασιν διδάσκαλον φῶς καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά, ἀλλ' οὐδὲν τούτων κατὰ τὴν πρόχειρον σημασίαν εὖσεβές ἐστιν ἐπὶ τοῦ
- 128 κυρίου νοοῦντας λέγειν. ἡ γὰρ ἂν εἴη τῶν ἀτοπωτάτων τὸ ἀσώματόν τε καὶ ἄϋλον ἀπλοῦν τε καὶ ἀσχημάτιστον ταῖς
 30 ἐμφαινομέναις τισὶ τῶν ὀνομάτων σημασίαις διαμορφοῦσθαι νομίζειν, ὥστε ἀξίνην ἀκούσαντας τὸ τοιόνδε σχῆμα τοῦ

VLACTS 2 τῇ φύσει C 4 μεταβάλλεται ὁρμαῖς V 5 καὶ δ
 ἐστὶ πάντως καὶ βούλεται CTS (δ om. T) 7 αὐτῇ VLA 8 ἂν μὴ A
 11 γραφῇ v 14 υἱόν: vñ VL 14—15 ὥς δ' ἂν διὰ τὸ μὴ V
 15 τὸ sscr. A καινόν L 18 καταλείπουσι VL μόνον αὐτὸν A
 20 φανερόν A 22 ἐστὶν δ: τίνα L 23 προφέρεται: προτείνεται V

σιδήρου νοεῖν ἢ φῶς τὸ ἐναέριον ἢ ἄμπελον τὴν ἐκ φυ-
 τείας κλημάτων ἢ τι τῶν ἄλλων ἕκαστον, καθὼς ἡ συνή-
 θεια νοεῖν ὑποτίθεται· ἀλλ' ἐπὶ τὸ θεοπρεπέστερον τὰς
 τῶν ὀνομάτων τούτων μετενεγκόντες ἐμφάσεις ἄλλο τι νοοῦ-
 μεν, καὶ οὕτω κατονομάζωμεν, οὐχ ὡς ὄντα τι τούτων κατὰ 5 612 M.
 τὸν λόγον τῆς φύσεως, ἀλλ' ὡς ταῦτα μὲν λεγόμενον, ἄλλο
 δέ τι παρὰ ταῦτα διὰ τῶν λεγομένων νοούμενον. εἰ δὲ τὰ 129
 τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων καὶ ἀληθῶς ἐπιλέγεται τῷ μονογενεῖ
 θεῷ καὶ τῆς φύσεως οὐ περιέχει τὴν ἔνδειξιν, ἀκόλουθον
 εἶναι λέγουσι μηδὲ τοῦ υἱοῦ τὸ σημαινόμενον κατὰ τὴν ἐπι- 10
 κρατοῦσαν συνήθειαν εἰς τὴν τῆς φύσεως ἐρμηνείαν παρα-
 λαμβάνειν, ἀλλ' ἐξευρίσκειν τινὰ σημασίαν καὶ ταύτης τῆς
 φωνῆς, ἐτέραν παρὰ τὴν κοινὴν τε καὶ πρόχειρον. ταῦτα
 καὶ τὰ τοιαῦτα φιλοσοφοῦσι πρὸς κατασκευὴν τοῦ μὴ εἶναι
 τὸν υἱὸν ὕπερ ἐστὶ τε καὶ λέγεται. ἡμῖν δὲ πρὸς ἕτερον 130
 μὲν ἦν σπεύδων ὁ λόγος, τὴν πρόσφατον τοῦ Εὐνομίου λογο-
 γραφίαν δεῖξαι ψευδῆ καὶ ἀσύστατον καὶ οὕτε πρὸς τὴν
 ἀλήθειαν οὕτε πρὸς ἑαυτὴν συμφωνοῦσαν. ἐπεὶ δὲ δι' ὧν
 κἀτηγοροῦμεν τοῦ δόγματος αὐτῶν οἷον τις συνηγορία τῆς
 βλασφημίας ἐπεισέχθη τῷ λόγῳ, καλῶς ἂν ἔχοι περὶ τού- 20
 του πρότερον ἐν ὀλίγῳ διαλαβεῖν, εἴθ' οὕτως ἐπὶ τὴν ἀκο-
 λουθίαν τῶν γεγραμμένων ἐπανελθεῖν.

Τί τοίνυν ἔστιν εἰπόντας πρὸς τὰ τοιαῦτα μὴ διαμαρ- 131
 τεῖν τοῦ προσήκοντος; ὅτι πολλῶν ὄντων, καθὼς καὶ κεῖνοί
 φασι, τῶν ὀνομάτων, ἃ τῷ μονογενεῖ παρὰ τῆς γραφῆς ἐπι- 25
 λέγεται, οὐδὲν τῶν ἄλλων τῇ πρὸς τὸν γεγεννηκότα φανέν
 ἀναφορᾷ τὸ προσφρὲς ἔχειν. οὐ γὰρ ὥσπερ υἱὸν τοῦ πατρός,
 οὕτως ἢ λίθον ἢ ἀνάστασιν ἢ ποιμένα ἢ φῶς ἢ τι τῶν ἄλλων
 ἐπὶ τὸν θεὸν τῶν ὄλων ἐπαναφέροντες λέγομεν, ἀλλ' ἔστιν οἷον 30
 τέχνην τινὲ καὶ κανόνι διχῇ διελέσθαι τῶν θείων ὀνομάτων
 τὴν σημασίαν. τὰ μὲν γὰρ τῆς ὑψηλῆς τε καὶ ἀφράστου 132

· VLACTS 5 κατονομάζωμεν VL 12 καὶ om. v 16 ἦν μὲν V
 19 αὐτῶν: αὐτοῦ VL (cf. 14) τις: τι CT 20 ἐπεισηγέθη V
 24 ἐκείνοι VLA 26 ἄλλων τῶν πρὸς L 26—27 γεγεννηκότα
 τῇ ἀναφορᾷ (om. φανέν) V 30 τῶν ante ὄλων om. v 30—31 οἷον
 κανόνι τινὲ (om. τέχνη et καὶ) V καὶ om. L 32 τε om. T

- δόξης τὴν ἐνδείξιν ἔχει, τὰ δὲ τὸ ποικίλον τῆς προνοητικῆς οἰκονομίας ἐνδείκνυται· ὥστε καθ' ὑπόθεσιν εἰ μὴ τὸ εὐεργετούμενον εἶη, μηδὲ τὰς φωνὰς ταύτας ἐπ' αὐτοῦ τετάχθαι αἱ τὴν εὐεργεσίαν ἐνδείκνυνται. ὅσαι δὲ τὸ θεοπρεπὲς ἐρ-
- 5 μνηεύουσι, καὶ δίχα τῶν οἰκονομουμένων προσφυῶς καὶ κυρίως ἐφαρμόζονται τῷ μονογενεῖ θεῷ. ὡς δ' ἂν ἐναργέστερον ἡμῖν ἐκκαλυφθῇ τὸ τοιοῦτον δόγμα, ἐπ' αὐτῶν
- 133 ἔσται τῶν ὀνομάτων ἡ θεωρία. οὐκ ἂν ἄμπελος ὀνομάσθῃ ὁ κύριος, εἰ μὴ τῆς φυτείας χάριν τῶν ἐν αὐτῇ ῥιζου-
- 10 μένων, οὐδ' ἂν ποιμήν, εἰ μὴ τὰ πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ ἀπολώλει, οὐδ' ἱατρός, εἰ μὴ τῶν νοσοῦντων χάριν, οὐδὲ τὰ λοιπὰ τῶν ὀνομάτων ἐφ' ἑαυτοῦ κατεδέχετο, μὴ διὰ τινος προνοητικῆς ἐνεργείας προσφόρως ἐπὶ τῶν εὐεργετούμενων τὰς φωνὰς οἰκειούμενος. τί γὰρ δεῖ τὰ καθ'
- 15 ἕκαστον λέγοντα μνηκύνειν ἐν τοῖς ὁμολογουμένοις τὸν λόγον; υἱὸς δὲ καὶ δεξιὰ καὶ μονογενὴς καὶ λόγος καὶ σοφία καὶ δύναμις καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, ὅσα πρὸς τι λέγεται, καθ' ἅπερ ἐν συζυγίᾳ τινὶ σχετικῇ τῷ πατρὶ πάντως συνονομα-
- 134 ζόμενος λέγεται. θεοῦ γὰρ δύναμις ὀνομάζεται καὶ θεοῦ
- 20 δεξιὰ καὶ θεοῦ σοφία καὶ πατὴρ υἱὸς καὶ μονογενὴς καὶ λόγος πρὸς τὸν θεὸν καὶ ὅσα τοιαῦτα. οὐκοῦν ἀκόλουθον ἐκ τῶν εἰρημένων ἐκάστου τῶν ὀνομάτων κατάλληλόν τινα τῷ ὑποκειμένῳ καὶ πρέπουσαν ἐνθεωρεῖν σημασίαν, ὡς ἂν μὴ τῷ διαμαρτεῖν τῆς ὀρθῆς διανοίας περὶ τὸν τῆς εὐσε-
- 25 βείας πλημμελήσαιμεν λόγον.
- 613 M. 135 Ὡςπερ τοῖνυν τῶν ἄλλων ἕκαστον πρὸς τὸ θεοπρεπὲς μεταλαβόντες ἀθετοῦμεν τὴν πρόχειρον ἐπ' αὐτῶν ἔννοιαν, ὡς μῆτε φῶς ὑλικὸν μῆτε πατουμένην ὁδὸν μῆτε ἄψυχον λίθον μῆτε τὸν ἐκ γεωργίας ἄρτον μῆτε τὸν διὰ ῥημάτων
- 30 λόγον, ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἐκεῖνα ὀνομάζειν ὅσα τὸ μεγαλεῖον τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ λόγου παρίστησιν, οὕτως εἴ τις ἀθετοίῃ τοῦ υἱοῦ τὴν συνήθη καὶ κατὰ φύσιν σημασίαν,

VLACTS 3 αὐτῶν v	9 εἰ om. VL	11 ἀπολώλει A
12 εἰ ante μὴ add. T	15 τῶν λόγων V	18—19 συνονομαζομένη
VL 22 ἐκάστῳ V	τινα om. V	23 τῶν ὑποκειμένων T
27 μεταβαλόντες V μεταβαλλόντες (sic) L		28 μῆτε ἄψυχον λίθον om.
ACTS v	30 ὀνομάζειν: νομίζειν A v	

δι' ἧς τὸ ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι τοῦ γεγεννηκότος μανθά-
 νομεν, πρὸς τινα θεοπρεπεστέραν ἑρμηνείαν μεταλήφεται
 πάντως τὸ ὄνομα. ἐπειδὴ γὰρ τῶν ἄλλων ἐκάστου πρὸς
 τὸ ἐνδοξότερον ἢ μετάληψις γινομένη πρὸς τὴν τῆς θείας
 δυνάμεως ἔνδειξιν ἤρμοσεν, ἀκόλουθον πάντως ἐστὶ καὶ 5
 τούτου τοῦ ὀνόματος ἐπὶ τὸ ὑψηλότερον μετενεχθῆναι τὸ
 σημαίνόμενον. τίς ἂν οὖν γένοιτο θεοπρεπεστέρα διάνοια 136
 ἐπὶ τῆς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας, εἰ ἀθετοῖτο κατὰ τὸν λόγον
 τῶν ὑπεναντίων ἢ φυσικῇ πρὸς τὸν γεννήσαντα σχέσις;
 τάχα γὰρ οὕτως οὐδεὶς πρὸς ἀσέβειαν τολμηρός, ὥς ἐν 10
 τοῖς περὶ τῆς θείας φύσεως λόγοις τὸ ταπεινὸν καὶ χαμαί-
 ζηλον τῶν ὑψηλῶν τε καὶ μεγάλων ἁρμοδιώτερον οἶεσθαι.
 οὐκοῦν εἰ μὲν τινα ταύτης μεγαλοφρεστέραν διάνοιαν ἐξου- 137
 ρίσκουσιν, ὥς ἀνάξιον εἶναι δοκεῖν περὶ τοῦ μονογενοῦς
 νοεῖν τὸ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πατρὸς αὐτὸν εἶναι, εἰπάτωσαν 15
 εἴ τι γινώσκουσιν κατὰ τὴν ἀπόρρητον αὐτῶν σοφίαν τῆς
 πατρικῆς φύσεως ὑψηλότερον, ὥστε πρὸς ἐκείνο τὸν μονο-
 γενῆ θεὸν ἐπάραντας τῆς πρὸς τὸν πατέρα σχέσεως αὐτὸν
 ὑπερᾶραι· εἰ δὲ παντὸς ὕψους ὑπέρκειται καὶ πᾶσαν δύ- 20
 ναμιν θαυμαστικὴν ὑπερβαίνει τῆς θείας φύσεως τὸ μεγα-
 λεῖον, τίς ὑπολείπεται λόγος ἐπὶ τὸ μείζον φέρων τῆς τοῦ
 υἱοῦ κλήσεως τὴν ἑρμηνείαν; ἐπειδὴ τοίνυν ὁμολογεῖται 138
 πᾶσαν περὶ τοῦ μονογενοῦς σημαντικὴν λέξιν, κἂν ἐκ τῆς
 κάτω συνηθείας ὀνομάζεται, πρὸς τὸ μεγαλειότερον ταῖς
 ἐννοίαις μετατεθεῖσαν κυρίως λέγεσθαι, δέικνυται δὲ μὴ 25
 δύνασθαι τινα μεγαλοφρεστέραν ἔννοιαν τῆς τοῦ υἱοῦ προση-
 γορίας εὑρεῖν ταύτης, ἢ τὸ γνήσιον πρὸς τὸν γεγεννηκότα
 παρίστησι, οὐδὲν οἶμαι χρῆναι πλέον ἐπιδιατρίβειν τῷ τόπῳ,
 ἱκανῶς διὰ τῶν εἰρημένων ἀποδειχθέντος ὅτι οὐ προσήκει
 καθ' ὁμοιότητα τῶν λοιπῶν ὀνομάτων καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ 30
 προσηγορίαν μεθερμηνεύεσθαι.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ βιβλίον πάλιν ἐπανακτέον τὴν θεωρίαν. 139
 οὐκ ἔστι τῶν αὐτῶν τὸν γεννητὸν γέννημα λέγειν μὴ

VLACTS 1 τὸ om. T 6 τὸ ὀνόματος V 11 τε ante καὶ
 χαμ. add. A 15 αὐτὸν om. ACTS v 22 ὁμολογεῖ v 26 ἐκ
 ante τῆς add. V 29 διὰ: ἀπὸ T 32 ἐπὶ τὸ βιβλίον δὲ V
 33 τὸ ante γέννημα add. VL

- παραιτεῖσθαι (τοῖς γὰρ ἐκείνων χρῆσθαι ῥήμασιν), τῆς
 γεννηθείσης αὐτῆς οὐσίας καὶ τῆς τοῦ υἱοῦ
 προσηγορίας τὴν τοιαύτην τῶν ὀνομάτων οἰ-
 κειομένης σχέσιν, καὶ πάλιν μετατιθέναι τὰς προσ-
 5 φεῖς ὀνομασίας εἰς τροπικὰς μεταλήψεις· ὥστε δυοῖν θάτε-
 ρον, ἢ τὸ πρότερον τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτοῖς διαπέπτωκε καὶ
 μάτην καταφεύγουσι πρὸς τὴν ἐκ φύσεως τάξιν εἰς κατα-
 σκευὴν τοῦ δεῖν γέννημα τὸν γεννηθέντα προσαγορεύειν,
 616 M. ἢ εἰ τοῦτο κατὰ τὸ προσῆκον λέγεται, ὁ ἕτερος λόγος ὑπὸ
 10 τῶν προκατεσκευασμένων διαλυθήσεται. ὁ γὰρ διὰ τὸ γεν-
 νηθῆναι γέννημα κατ' ἐκείνους λεγόμενος δι' αὐτὸ τοῦτο
 140 ποίημα καὶ κτίσμα λέγεσθαι φύσιν οὐκ ἔχει. πλεῖστον
 γὰρ δῆπου διενήνοχεν ἑκατέρου τῶν ὀνομάτων τὸ σημαινό-
 μενον, καὶ προσήκει τὸν λελογισμένως ταῖς φωναῖς κεχρη-
 15 μένον πρὸς τὸ ὑποκείμενον βλέποντα κεχρῆσθαι τοῖς ῥή-
 μασιν, ὥς ἂν μὴ τινα σύγχυσιν περὶ τὰς ἐννοίας πάθοιμεν,
 ἀνοικείως τοῖς σημαινομένοις τὰς φωνὰς ἐπαλλάσσοντες.
 διὰ τοῦτο τεχνίτου μὲν ἔργον τὸ διὰ τῆς τέχνης ἀπεργασθὲν
 ὀνομάζομεν, υἷὸν δὲ ἀνθρώπου τὸν ἐξ ἐκείνου φύντα προσ-
 20 αγορεύομεν, οὔτε δὲ τὸ ἔργον υἷὸν οὔτε τὸν υἷὸν ἔργον τῶν
 σωφρονούντων εἴποι τις ἂν· συγχέοντος γὰρ ἔστι καὶ ἀνα-
 θολοῦντος ἐν τῇ πεπλανημένῃ τῶν ὀνομάτων χρήσει τὴν
 241 ἀληθῆ σημασίαν. ὥστε τῶν δύο τούτων τὸ ἕτερον ἐπὶ τοῦ
 μονογενοῦς ἀληθεύειν ἐπάναγκες, εἰ μὲν υἷός ἐστιν, κτίσμα
 25 μὴ λέγεσθαι, εἰ δὲ κτιστός, τῆς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας ἀλ-
 λοτριουῖσθαι, καθάπερ καὶ οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ θάλασσα
 καὶ τὰ καθ' ἕκαστον πάντα κτίσματα ὄντα τὴν τοῦ υἱοῦ
 κλήσιν οὐχ ὑποδύεται. ἀλλ' ἐπειδὴ μαρτυρεῖ γεννητὸν εἶναι
 τὸν μονογενῆ θεὸν ὁ Εὐνόμιος, ἰσχυροτέρα δὲ πρὸς τὴν
 30 τῆς ἀληθείας σύστασιν ἢ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία, καὶ

VLACTS 1 ἐκείνων: αὐτῶν V 4 μετατεθῆναι v 5 ὥστε
 om. V 11 κατ' ἐκείνους λεγόμενος post 12 ποίημα collocat V
 13—14 τῶν ὀνομάτων τὸ σημαίνονμενον: τὸ ὄνομα καὶ τὸ σημαίνονμενον VL
 τὸ σημαίνονμενον τῶν ὄν. v 14 λελογισμέναις V 17 ἀνοικείοις L
 ἐπαλλάσσοντες v 18 τοῦτο: τοῦ VL 20 οὔτε τὸν υἷὸν ἔργον VA:
 οὔτε υἷὸν τὸ ἔργον LCTS v 30 τῆς om. v

τὸ μὴ κτιστὸν εἶναι πάντως διὰ τοῦ τὸ γεννητὸν εἰπεῖν
εἶναι συνεμαρτύρησεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα.
πολλῶν γὰρ ἡμῖν λόγων ἐπιρρεόντων, ὥς ἂν μὴ τὸ πλῆθος
εἰς ἀμετρίαν ἐκπέσοι, τούτοις περὶ τῶν προτεθέντων ἀρ-
κεσθησόμεθα.

VLACTS 1 τοῦ μὴ κτιστὸν A τὸ post τοῦ om. V in τοῦτο
conflat L 2 εἶναι om. A εἶναι post et ante εἰπεῖν add. L τοσαῦτα:
οὕτως V 3 ἐπιρρεόντων: ἐπερωτώντων V 4—5 post ἀρκεσθησό-
μεθα add. τέλος τοῦ γ λόγου V

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Β.

617 M. 1 Καίρως δ' ἂν εἴη καὶ τὴν περὶ τοῦ γεννήματος φυσιο-
 λογίαν τὴν ἐπιμελῶς αὐτῷ φιλοσοφηθεῖσαν ἐξετάσαι τῷ
 5 λόγῳ. φησὶ τοίνυν (ἐρῶ δὲ κατὰ λέξιν τὸν καλλιγραφη-
 θέντα λόγον αὐτῷ κατὰ τῆς ἀληθείας). τίς γὰρ οὕτως
 ἀμελῆς καὶ τῆς τῶν ὄντων φύσεως ἀνεπίσκε-
 πτος, ὥς ἀγνοεῖν ὅτι τῶν σωμάτων, ὅσα περὶ
 γῆν ἐν τῷ γεννᾶν καὶ γεννᾶσθαι, ποιεῖν τε καὶ
 10 πάσχειν ἐξεταζόμενα τά τε γεννῶντα μεταδί-
 δωσι τῆς ἰδίας οὐσίας καὶ τὰ γεννώμενα τῆς
 αὐτῆς μεταλαμβάνειν πέφυκεν, ἅτε κοινῆς
 οὐσῆς τῆς ὀλικῆς αἰτίας καὶ τῆς ἔξωθεν
 ἐπιρρεούσης χορηγίας, τά τε γεννώμενα γεν-
 15 νᾶται κατὰ πάθος καὶ τὰ γεννῶντα κατὰ φύσιν
 οὐ καθαρὰν ἴσχει τὴν ἐνέργειαν διὰ τὸ παν-
 2 τοίοις πάθεσι συνεξεῦχθαι τὴν φύσιν. ὁρᾶτε
 πῶς πρεπόντως τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος λόγου θεοῦ διαλαμβάνει
 τῇ θεωρίᾳ τὴν προαιώνιον γέννησιν ὃ τὴν τῶν ὄντων φύσιν
 20 δι' ἀκριβείας ἐπισκεπτόμενος, σώματα περὶ γῆν καὶ ὀλικὴν
 αἰτίαν καὶ πάθος γεννώντων τε καὶ γεννωμένων καὶ πάντα

6—17 cf. Eun. ap. Bas. II p. 620A—B

VLATS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος δ' **VLAS** (man. rec. add. A)
 κατὰ εὐνομίου λόγος δ' **T** 3 καιρὸς: κέρδος **v** 4 ἐπιμελῶς: ἐπι-
 γελάστως **A** 5 verba φησὶ τοίνυν post 6 ἀληθείας collocant **VT**
 κατὰ τὴν λέξιν **L** 13 τῆς ante ὀλικῆς om. **VL v** αἰτίας: οὐσίας **V**
 17 ἐξεῦχθαι **T** συζευχθῆναι **V v** 20 ἐπεσκεμμένος **VT**

τὰ τοιαῦτα, δι' ὧν ἐρυθριάσειεν ἂν τις τῶν νοῶν ἐχόντων,
 ἂν περὶ ἡμῶν λέγεται, στηλιτευομένης τῇ λόγῳ τῆς ἐμ-
 παθοῦς ἡμῶν φύσεως. ἀλλ' ἡ μὲν λαμπρὰ τοῦ λογογράφου
 περὶ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ φυσιολογία τοιαύτη. ἡμεῖς δὲ τὸ 3
 σχετλιάζειν ἀφέντες (τί γὰρ ἂν καὶ πλεον ὁ στεναγμὸς ἡμῖν 5
 πρὸς κατάλυσιν τῆς τῶν ἐχθρῶν κακίας συναγωνίσαιτο;)
 τὸν νοῦν τῶν εἰρημένων, ὅπως ἂν οἱ τε ὦμεν, δημοσιεύ-
 σωμεν, περὶ ποίου γεννήματος ἢ θεωρία προῦκειται, τοῦ
 κατὰ σάρκα συνισταμένου ἢ τοῦ κατὰ τὸν μονογενῆ θεόν.
 διπλῆς γὰρ οὔσης τῆς θεωρίας, ἐπὶ τε τῆς θείας καὶ 4
 ἀπλῆς καὶ ἀβίου ζωῆς καὶ ἐπὶ τῆς ὕλικῆς τε καὶ ἐμπαθοῦς
 ὑποστάσεως, καὶ ὁμοίως λεγομένης ἐπ' ἀμφοῖν τῆς γεννή-
 σεως, ἀναγκαῖον ἂν εἶη τρανὴν καὶ ἀσύγχυτον τὴν δια-
 στολὴν τῶν σημαιομένων ποιήσασθαι, μὴ πη τὴν ἀλήθειαν
 ἢ τῆς γεννήσεως ὁμωνυμία παραλογίσηται. ἐπειδὴ τοίνυν 15
 ἡ μὲν διὰ σάρκός εἰς τὸ εἶναι πάροδος ὕλική τις ἐστὶ καὶ 620 M.
 διὰ πάθους προάγεται, τὸ δὲ ἀσώματον καὶ ἀναφές καὶ
 ἀνείδεον καὶ τῆς ὁλώδους ἐπιμειξίας ἐλεύθερον πάσης δια-
 θέσεως ἐμπαθοῦς ἡλλοτριῶται, θεωρῆσαι προσήκει περὶ
 ποίας γεννήσεως ἢ ζήτησις ἦν, τῆς ἀκηράτου καὶ θείας 20
 ἢ τῆς ἐμπαθοῦς καὶ ῥυπώσης. ἀλλ' οὐκ ἂν τις ἀντείποι 5
 τὸ μὴ [περὶ] τοῦ μονογενοῦς θεοῦ τὴν προαιώνιον ὑπαρξιν
 προκεῖσθαι τῇ θεωρίᾳ τοῦ λόγου. τί οὖν ἐμφιλοχωρεῖ
 τῇ σωματικῇ ταύτῃ φυσιολογίᾳ, ἐν τῇ βδελυρᾷ τοῦ λόγου
 διασκευῇ καταρρυπαίνων τὴν φύσιν καὶ τὰ περὶ τὴν ἀνθρω- 25
 πίνην γέννησιν πάθῃ δημοσιεύων, καταλιπὼν τὴν προκει-
 μένην ὑπόθεσιν; οὐ γὰρ τὴν ζωώδη ταύτην γέννησιν τὴν
 διὰ σαρκὸς συνισταμένην μαθεῖν ἐδεόμεθα. τίς γὰρ οὕτως 6
 ἡλίθιος, ὥς ἑαυτὸν βλέπων καὶ νοῶν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀνθρώ-

VLATS 1 δι' ὧν refer ad 2 στηλιτευομένης 5 ἡμῖν post ἂν
 collocat V 8 προῦκειται: ἀπόκειται V πρόκειται T 10—11 καὶ
 ἀπλῆς om. VT 13 ἀναγκαῖως libri v, correxi 14 μήπω v
 15 γεννήσεως postea add. L² παραλογίσηται et ἐπειδὴ postea add. L²
 16 verba εἰς τὸ εἶναι πάροδος add. L² 17 προάγεται om. VT (lacuna
 post πάθους T) πάθους προάγεται add. L² 18 ἀνείδεον suppl. L² αἰδίων
 VT καὶ: ὡς T 20 ἦν: ἡ VT ἀκηράτης libri v, correxi cf.
 passim 21 εἴποι v 22 περὶ deleui cf. ad p. 50, 11 23 προσ-
 κεῖσθαι VT τὴν θεωρίαν A 26 ὁ ante καταλιπὼν add. T

πινον ἄλλον ἐρμηνέα τῆς ἑαυτοῦ ζητεῖν φύσεως καὶ δεῖσθαι
μαθεῖν τὰ ἀναγκαῖα πάθη, ὅσα τῇ γεννήσει συνθεωρεῖται
τοῦ σώματος, ὅτι ἄλλως μὲν ὁ τίκτων, ἐτέρως δὲ τὸ τικτό-
μενον ἐν πάθει γίνεται, ὥς ἂν μάθοι ἐκ τῆς διδασκαλίας
5 ταύτης ὁ ἄνθρωπος, ὅτι αὐτός τε διὰ πάθους γεννᾷ καὶ
7 πάθος αὐτῷ τῆς γεννήσεως ἤρξατο; ταῦτα γὰρ καὶ σιω-
πώμενα καὶ λεγόμενα τὸ ἴσον ἔχει, κἄν τις διεξίη δημο-
σιεύων τὰ κρύφια, κἄν συγκαλύπτῃ [τῇ] σιωπῇ τὰ ἀπόρ-
ρητα, τὸ διὰ πάθους προῖέναι τὴν φύσιν ἡμῶν οὐκ ἠγνοή-
10 σαμεν. ζητοῦμεν δὲ περὶ τῆς ὑψηλῆς τε καὶ ἀφράστου
τοῦ μονογενοῦς ὑπάρξεως, καθ' ἣν ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι
πεπίστευται, σαφηνισθῆναι τὸν λόγον.

8 Ταύτης τοίνυν προκειμένης τῆς ἐξετάσεως ὁ καινὸς
θεολόγος ρέδσιν καὶ πάθος καὶ ὑλικὴν αἰτίαν καὶ ἐνέργειάν
15 τινὰ ῥύπου μὴ καθαρεύουσιν καὶ ἐξωθεν ἐπιρρέουσιν
χορηγίαν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τῷ λόγῳ προστίθῃσιν,
οὐκ οἶδα τί παθὼν ὁ τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς σοφίας μηδὲν
τῶν ἀλήπτων ἔξω τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως καταλείπεσθαι λέ-
γων καὶ τὴν ἄρρητον τοῦ υἱοῦ γέννησιν ἐρμηνεύειν ἐπαγγελ-
20 λόμενος, ἀποστάς τῶν προκειμένων ἐγγέλους δίκην εἰς τὸν
ἰλυώδη βόρβορον τῶν λογισμῶν καταδύεται κατὰ τὸν νυ-
κτερινὸν ἐκείνων Νικόδημον, ὃς τὴν ἄνωθεν γέννησιν τοῦ
κυρίου διδάσκοντος πρὸς τὸν ἐν μήτρᾳ κόλπον τοῖς λογι-
σμοῖς κατεσύρετο, καὶ πῶς ἂν ἐκ δευτέρου πάλιν ἐντὸς τῆς
25 νηδύος γένοιτο διηπόρει λέγων Πῶς δύναται τοῦτο γενέσθαι;
νομίζων τῷ μὴ δύνασθαι τὸν πρεσβύτερον διὰ σπλάγχχνου
πάλιν κυοφορηθῆναι μητρῷ τὴν πνευματικὴν γέννησιν διε-

13 ad argumentum cf. Bas. c. Eun. l. II p. 620 B—625 A singula
non conferam 25 Joh. 3, 9

VLATS 1 ἄλλην ἐρμηνείαν v 7 διεξίη S: διεξή L διεξήκει VT
διεξείη A v 7—8 δημοσιεύων suppl. L² 8 συγκαλύπτει v
τῇ delevi 9 προῖέναι τὴν suppl. L² προῖέναι: συνίστασθαι VT
9—10 ἠγνοήσαμεν: σαμεν suppl. L² 10 τε om. v 11 περὶ ante
τοῦ μον. add. v 17 ὁ ἐν τῷ A 18 καταλιπέσθαι S v 19 ἐρμη-
νεύειν om. VLT v 21 κατὰ: καὶ A 23 κόπον temptaveram
26 τῷ μὴ: τὸ μὴ VS v σπλάγχχνα et μητρίᾳ v 27 κυοφορηθῆναι:
κορυφωθῆναι V

λέγξειν ασύστατον. ἀλλὰ κἀκείνου τὴν πεπλανημένην ὑπό- 9
 ληψιν διορθοῦται ὁ κύριος, ἄμεικτα λέγων εἶναι τὰ τῆς
 σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος ιδιώματα, καὶ οὗτος ἑαυτὸν ἐν
 τοῖς ὁμοίοις, εἰ βούλεται, διορθοῦσθω. δεῖ γὰρ οἶμαι τὸν
 φροντιστὴν τῆς ἀληθείας ἐκ τῶν ιδίων θεωρεῖν τὸ προκεί- 5
 μενον, μὴ διὰ τῆς τῶν ὕλικῶν κατηγορίας διαβάλλειν τὸν
 ἄλλον. εἰ γὰρ ἄνθρωπος ἢ βοῦς ἢ ἄλλο τι τῶν διὰ σαρκὸς
 τικτομένων οὐ καθαρθεύει πάθους γεννῶν ἢ γεννώμενος, τί
 τοῦτο πρὸς τὴν ἀπαθῆ καὶ ἀκήρατον φύσιν; οὐδὲ γὰρ τὸ 10
 θνητοῦς ἡμᾶς εἶναι τὴν ἀθανασίαν τοῦ μονογενοῦς παρα- 10
 γράφεται οὐδὲ ἡ πρὸς κακίαν τροπὴ τῶν ἀνθρώπων ἀμφί- 621 M.
 βολον ἐπὶ τῆς θείας φύσεως εἶναι παρασκευάζει τὸ ἄτρεπτον
 οὐδὲ ἄλλο τι τῶν ἡμετέρων καὶ ἐπὶ τὸν θεὸν μεταφέρεται,
 ἀλλὰ τις ἄμεικτός ἐστι καὶ ἀκοινώνητος ἢ ιδιότης τῆς ἀν-
 θρωπίνης τε καὶ τῆς θείας ζωῆς καὶ παρήλλακται παντά- 15
 πασι τὰ γνωριστικὰ ιδιώματα, ὥς μήτε ταῦτα ἐπ' ἐκείνης
 μήτε τὸ ἔμπαλιν ἐπὶ ταύτης ἐκείνα καταλαμβάνεσθαι.

Πῶς οὖν ὁ Εὐνόμιος, τῆς θείας προκειμένης τῷ λόγῳ 11
 γεννήσεως, ἀφείς τὸ προκείμενον τὰ ἐν τῇ γῇ διεξέρχεται,
 οὐδεμιᾶς ἡμῖν περὶ τούτων πρὸς αὐτὸν οὔσης ἀμφισβητή- 20
 σεως; ἀλλὰ πρόδηλος ὁ σκοπὸς τοῦ τεχνίτου, ἵνα τῇ πρὸς
 τὸ πάθος διαβολῇ περιγράφῃ τοῦ κυρίου τὴν γέννησιν. ἐφ' 12
 οἷς ἔγωγε τὸ κατὰ τὴν βλασφημίαν παρεῖς θαυμάζω τῆς
 ἀγχινοίας τὸν ἄνθρωπον, πῶς μέμνηται τῆς οἰκείας σπου-
 δῆς, ὅς τὸ δεῖν γέννημα τὸν υἱὸν καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι 25
 διὰ τῶν προειρημένων κατασκευάσας νῦν περὶ τοῦ μὴ χρῆναι
 γέννησιν περὶ αὐτὸν νοεῖν ἀγωνίζεται. εἰ γὰρ πᾶσα γέν-
 νησις, καθὼς οὗτος οἶεται, συνεζευγμένην ἔχει τὴν κατὰ
 τὸ πάθος διάθεσιν, ἀνάγκη πᾶσα διὰ τούτων ὁμολογεῖσθαι,
 ὅτι τὸ τοῦ πάθους ἀλλότριον συναλλοτριοῦται πάντως καὶ 30
 τῆς γεννήσεως. εἰ γὰρ ταῦτα μετ' ἀλλήλων συνηγμένως
 νοεῖται, τὸ πάθος τε καὶ ἡ γέννησις, ὁ τοῦ ἑνὸς τούτων

VLATS 3 ἑαυτὸν: αὐτὸν V 13 τῶν θεῶν L 14 ἡ ιδιότης L
 19 ὑφεῖς T 20 οὐδὲ μίας V 21 καὶ ante πρόδηλος add. T
 22 παραγράφῃ A v 25 καὶ ante εἶναι om. v 27 ἐννοεῖν S v
 31 συνηγμένως V v μετ' ἀλλήλων post συνηγμένως coll. v

- ἀμέτοχος οὐδ' ἂν πρὸς τὸ ἕτερον τὴν κοινωνίαν ἔχοι.
- 13 πῶς οὖν γέννημα διὰ τὴν γέννησιν λέγει τὸν ὅτι οὐκ ἐγεννήθη διὰ τῶν νῦν παρ' αὐτοῦ λεγομένων ἀποδεικνύμενον, καὶ ὑπὲρ τίνος μάχεται πρὸς τὸν διδάσκαλον ἡμῶν τὸν
- 5 συμβουλευόντα μὴ κατατολμᾶν ἐπὶ τῶν θείων δογματῶν τῆς ὀνοματοποιίας, ἀλλὰ γεγενῆσθαι μὲν ὁμολογεῖν, μὴ παρασχηματίζειν δὲ τὴν ἔννοιαν ταύτην εἰς ὀνόματος τύπον, ὥστε γέννημα τὸν γεννηθέντα προσαγορεῖν, ἰδίως τῆς φωνῆς ταύτης ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἢ ἐπὶ τῶν εἰκόνα πο-
- 14 νηρίας παρειλημμένων ὑπὸ τῆς γραφῆς τεταγμένης; ἀλλ' ὅταν μὲν παρ' ἡμῶν λέγεται τὸ δεῖν σιωπᾶσθαι τὴν φωνήν τοῦ γεννήματος, τὴν ἄμαχον ἐκείνην ῥητορικὴν προχειρίζεται, συμπαραλαμβάνων εἰς συμμαχίαν καὶ τὴν γραμματικὴν ψυχρολογίαν καὶ διὰ τῆς τεχνικῆς τῶν ὀνομάτων
- 15 εἴτε παραγωγῆς εἴτε παρωνυμίας εἴτε οὐκ οἶδ' ὅπως δὴ λέγειν ταῦτα προσήκει, διὰ τούτων τοὺς συλλογισμοὺς συμπεραίνει γέννημα τὸν γεννηθέντα λέγειν οὐ παραιτού-
- 15 μενος. ἐπειδὴν δὲ τοῦτο δεξάμενοι τὴν τοῦ ὀνόματος ἔννοιαν θεωρήσωμεν, ὥς τοῦ κοινῶς τῆς οὐσίας ἐντεῦθεν
- 20 συνενδεικνυμένου, πάλιν ἀνατίθεται τὰς ἰδίας φωνὰς καὶ περὶ τοῦ μὴ γεννηθῆναι τὸ γέννημα διατείνεται, τῇ ῥυπώσει φυσιολογία τοῦ σωματικοῦ τόκου τὴν καθαρὰν τε καὶ θείαν καὶ ἀπαθῆ τοῦ κυρίου παράγραφόμενος γέννησιν, ὥς οὐκ ἐνδεχόμενον τὰ δύο κατὰ ταῦτόν ἐπὶ τοῦ θεοῦ
- 25 συνδραμεῖν, τό τε πρὸς τὸν πατέρα γνήσιον καὶ τὴν ἀπάθειαν τῆς φύσεως, ἀλλ' εἰ μὲν τὸ ἀπαθὲς εἶη, μὴ εἶναι τὴν γέννησιν, εἰ δὲ τὸ γνήσιόν τις ὁμολογοίη, καὶ πάθος τῇ γεννήσει πάντως συμπαραδέχεσθαι.

624 M. 16

Οὐχ οὕτως ὁ ὑψηλὸς Ἰωάννης, οὐχ οὕτως ἐκείνη ἡ

4 cf. Bas. c. Eun. l. II p. 620 C—D et p. 584 sq. imprimis p. 585 A 9 ἀψύχων] Gen. Exod. Lev. passim γεννήματα ἀγροῦ et alia eius modi εἰς εἰχ. πονηρίας] Matth. 3, 7; 12, 34; 23, 33; Luc. 3, 7 cf. Bas. c. Eun. l. II p. 585 C sq. et 588 A sq.

VLATS 7 ταύτην om. V 14 ψυχρολόγως A 15 δὴ corr. Wil.: δεῖν libri v 20 συνενδεικνυμένου V: συνδεικνυμένου LATS v ante φωνὰς rasura duarum litterarum T 24 κατ' αὐτόν v 26 θείας ante φύσεως add. V μῆ: οὐχ v 28 πάντως om. A

βρονταία φωνή τὸ τῆς θεολογίας κηρύσσει μυστήριον, ὃς
καὶ υἱὸν ὀνομάζει θεοῦ καὶ πάσης ἐμπαθοῦς ὑπολήψεως ἐκ-
καθαίρει τὸ κήρυγμα. ἰδοὺ γὰρ πῶς προθεραπεύει τὴν
ἀκοήν ἐν τοῖς προοιμίοις τοῦ εὐαγγελίου. ὅση γὰρ ἐν τῷ
διδασκάλῳ προμήθεια τοῦ μὴ τινα τῶν ἀκουόντων εἰς τα- 5
πεινάς ὑπολήψεις καταπεσεῖν, πρὸς ἀτόπους τινὰς ὑπονοίας
ἐξ ἁμαθίας ὑπολισθῆσαντα. ὥς γὰρ ἂν μάλιστα πόρρω 17
πάθους ἀπαγάγοι τὴν ἀγύμναστον ἀκοήν, οὐχ υἱὸν εἶπεν
ἐν προοιμίῳ, οὐ πατέρα, οὐ γέννησιν, ἵνα μὴ τις ἐν πρῶ-
τοις ἢ πατρὸς ἀκούσας κατασυρῇ πρὸς τὴν πρόχειρον 10
ἔμφασιν τοῦ ὀνόματος, ἢ υἱὸν μαθὼν κηρυσσόμενον κατὰ
τὴν ὥδε συνήθειαν νοήσῃ τὸ ὄνομα, ἢ προσπαίσῃ τῷ
ῥήματι τῆς γεννήσεως ὡς λίθῳ προσκόμματος· ἀλλ' ἀντι-
μὲν πατρὸς ἀρχὴν ὀνομάζει, ἀντὶ δὲ τοῦ ἐγεννήθῃ τὸ ἦν,
ἀντὶ δὲ τοῦ υἱοῦ τὸν λόγον, καὶ φησιν Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. 15
ποῖον ἐν τοῦτοις πάθος, εἶπέ μοι, ἀρχὴ καὶ ἦν καὶ λόγος;
μὴ πάθος ἢ ἀρχή; μὴ ἐν πάθει τὸ ἦν; μὴ διὰ πάθους
ὁ λόγος; ἢ ἐπειδὴ πάθος ἐν τοῖς εἰρημένοις οὐκ ἔστιν, 18
οὐδὲ τὸ οἰκτεῖον συνεμφαίνεται τῷ κηρύγματι; καίτοι γε
πῶς ἂν ἐτέρως μᾶλλον διαφανεῖ τὸ κατ' οὐσίαν κοινόν τε 20
καὶ γνήσιον καὶ τὸ συναῖδιάζον τοῦ λόγου πρὸς τὴν ἀρχὴν
ἢ διὰ τούτων τῶν λόγων; οὐ γὰρ εἶπεν ἐκ τῆς ἀρχῆς
ἐγεννήθῃ ὁ λόγος, ἵνα μὴ τινι παρατατικῷ νοήματι τῆς
ἀρχῆς διαζεύξῃ τὸν λόγον, ἀλλ' ὁμοῦ τῇ ἀρχῇ καὶ τὸν ἐν
τῇ ἀρχῇ συνεκήρυξε, κοινὸν εἰπὼν τῆς ἀρχῆς τε καὶ τοῦ 25
λόγου τὸ ἦν, ἵνα μὴ ἐφυστερήσῃ μετὰ τὴν ἀρχὴν ὁ λόγος,
ἀλλὰ φθάσῃ τὴν ἀκοήν τῷ κηρύγματι, πρὶν μόνην τὴν
ἀρχὴν ἐφ' ἑαυτῆς παραδέξασθαι, τῇ περὶ τῆς ἀρχῆς πίστει
συνεισελθόν.

13 Rom. 9, 32—33

14 Joh. 1, 1

VLATS 1 βρονταία: βροντέα S v 3 γάρ πως AT 5 post
ἀκουόντων add. ἐν τοῖς προοιμίῳ τοῦ εὐαγγελίου V ex v. 4 scil. huc
delapsa 7 ὑπολισθῆσαντας VT ὑπολησθῆσαντος L 9 προοιμίῳ v
11 κηρυσσόμενον μαθὼν VT 12 προσπαίσῃ v 15 δὲ post υἱοῦ
coll. S 16 ἀρχὴ om. V v 19 συμφαίνεται L συνεμφαίνεται v
24—25 verba καὶ τὸν ἐν τῇ ἀρχῇ om. S v 26 ἐφυστέρησῃ S
28 ἑαυτοῦ S 29 συνελθόν v

- 19 Εἰτά φησι Καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. ἔτι δέ-
δοικεν ἡμῶν ὁ εὐαγγελιστὴς τὸ ἀγύμναστον, ἔτι φοβεῖται
ἡμῶν τὸ νηπιῶδές τε καὶ ἀπαιδευτον, οὕτω καταπιστεύει
τῇ ἀκοῇ τὴν τοῦ πατρὸς προσηγορίαν, ἵνα μὴ τις τῶν
5 σαρκωδεστέρων πατέρα μαθὼν καὶ μητέρα κατὰ τὸ ἀκό-
λουθον διὰ τῆς διανοίας ἀνατυπώσῃται. ἀλλ' οὐδέπω οὐδὲ
υἷον ὀνομάζει ἐν τῷ κηρύγματι· ὑποπτεῖται γὰρ ἔτι ἡμῶν
τὴν πρὸς τὴν κάτω φύσιν συνήθειαν, μὴ τις υἷον ἀκούσας
20 ἐξανθρωπίσῃ τὸ θεῖον δι' ἐμπαθοῦς ὑπολήψεως. διὰ τοῦτο
10 ἐπαναλαμβάνων τὸ κήρυγμα λόγον πάλιν ὠνόμασε, σοὶ
ταῦτα φυσιολογῶν τῷ ἀπίστῳ. ὥς γὰρ ὁ σὸς λόγος καὶ
ἐκ τοῦ νοῦ ἀναφαίνεται καὶ οὐ μεσιτεύεται πάθει, οὕτως
κακεῖ λόγον ἀκούσας καὶ τὸ ἐκ τινος νοήσεις καὶ οὐ
νοήσεις τὸ πάθος. διὰ τοῦτό φησιν ἀναλαβὼν πάλιν τὸ
15 κήρυγμα Καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. Ὡς πῶς παρα-
μετρεῖ τῷ θεῷ τὸν λόγον, μᾶλλον δὲ πῶς συμπαρατείνει
τῷ ἀπειρῳ τὸ ἄπειρον· ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, πρὸς ὅλον
τὸν θεὸν πάντως ὅλος ὁ λόγος. οὐκοῦν ὅσος ὁ θεός, τοσοῦτος
δηλαδὴ καὶ ὁ λόγος ὁ πρὸς αὐτὸν ὢν, ὥστε εἰ ὁ θεὸς
20 περιώριται, καὶ ὁ λόγος πάντως ἐν ὄρῳ, εἰ δὲ τοῦ θεοῦ ἡ
ἀπειρία διαβαίνει τὸν ὄρον, οὐδὲ ὁ τούτῳ συνθεωρούμενος
625 M. 21 λόγος ὄροις καὶ μέτροις διαλαμβάνεται. οὐ γὰρ ἂν τις εἴποι
μὴ πάσῃ τοῦ πατρὸς τῇ θεότητι συνθεωρεῖσθαι τὸν λόγον,
ὥς ἂν μὴ τοῦ θεοῦ τὸ μὲν ἐν λόγῳ εἴῃ, τὸ δὲ γυμνὸν τοῦ
25 λόγου ἐλέγχοιτο. πάλιν ἡ πνευματικὴ τοῦ Ἰωάννου φωνή,
πάλιν τῶν νηπιαζόντων τιθηνεῖται τὴν ἀκοὴν ὁ εὐαγγελιστὴς
τῷ κηρύγματι· οὕτω τοσοῦτον ἠϋξήθημεν ἐν ταῖς πρώταις
φωναῖς, ὥς υἷον ἀκούσαντες ἀνολίσθητοι μείναι διὰ τῆς

VLATS 6 οὐδὲ correxi: οὔτε 8 τὴν ante κάτω: τὸ T
φύσιν: φύσει T υἷον: οὖν T 9 ἐξανθρωπίσῃται T 13 τὸ ἐκ
τινος libri (ἐκ τίνος A): οὐκ ἐκ τινος Migne verba καὶ οὐ νοήσεις
addidi ex cod. Monacensi, om. VLATS v 14 τὸ πάθος LA: καὶ τὸ
ἐκτὸς πάθος (ἐκτὸς ssr.) S ἀπαθῶς VT ex coniectura scilicet
18 ὅλος om. A 19 πρὸ καὶ αὐτὸν T (ex πρὸς αὐτὸν) 21 ὁ ante
τούτῳ om. v τούτο L 22 εἶπη libri v, correxi 25 ἡ πνικὴ
A: ἡ πατρικὴ VLTS v (ἡ om. S v) 28 ἀνολίσθητοι μείναι: οὐκ ἂν
ὀλίσθημεν v

συνήθους ἐμφράσεως. διὰ τοῦτο πάλιν ὁ κήρυξ ἀναβοῶν 22
 ἐν τῇ τρίτῃ φωνῇ ἔτι λόγον, οὐχ υἷδὸν ἀνεκήρυξεν εἰπὼν
 Καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. πρῶτον εἶπεν ἐν ᾧ ἦν, εἵτα πρὸς
 τίνα ἦν, νῦν τί ἐστι λέγει, διὰ τῆς τρίτης ἐπαναλήψεως
 τελειῶν τὸν σκοπὸν τοῦ κηρύγματος. οὐ γὰρ λόγον, φησί, 5
 τινὰ τῶν κατὰ τὸ πρόχειρον νοουμένων, ἀλλὰ θεὸν κηρύσσω
 ἐν τῷ τοῦ λόγου προσρήματι· οὗτος γὰρ ὁ λόγος, ὃς ἐν
 ἀρχῇ ἦν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἦν, οὐκ ἄλλο τι παρὰ τὸν
 θεὸν ἦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς θεὸς ἦν. καὶ συνεχῶς διὰ τῆς 23
 ἐπαναλήψεως ἐπακμάζων ταῖς μεγαλοφωνίαις ὁ κήρυξ τοῦτον 10
 λέγει τὸν θεόν, τὸν ἐν τῷ κηρύγματι προδηλούμενον, τοῦτον
 εἶναι δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο καὶ ζωὴν εἶναι καὶ φῶς
 ἀνθρώπων καὶ φῶς ἀληθινὸν ἐν σκοτίᾳ λάμπον καὶ ὑπὸ
 τῆς σκοτίας οὐκ ἀμαυρούμενον, τοῖς ἰδίοις ἐπιδημοῦντα καὶ
 ὑπὸ τῶν ἰδίων οὐ λαμβανόμενον καὶ σάρκα γεόμενον καὶ 15
 διὰ τῆς σαρκὸς τῇ ἀνθρωπίνῃ κατασκηνοῦντα φύσει. καὶ
 τοσαῦτα προδιεξελθὼν καὶ τοιαῦτα τότε πατέρα λέγει καὶ
 μονογενῇ ὀνομάζει, ὅτε οὐκέτι κίνδυνος ἦν τις τῷ διὰ το-
 σούτων κεκαθαρμένῳ πρὸς τινα ῥυπῶσαν κατολισθῆσαι διά-
 νοιαν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς σημασίας. Ἐθεασάμεθα γάρ, 20
 φησί, τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός.
 Εἰπὲ πρὸς ταῦτα τῷ εὐαγγελιστῇ, εἰπὲ τὰ σοφά σου 24
 ταῦτα, Εὐνόμιε, ὅτι πῶς πατέρα καὶ πῶς μονογενῇ κατονο-
 μάξεις τῷ λόγῳ, πάσης σωματικῆς γεννήσεως διὰ πάθους
 ἐνεργουμένης; ἀποκρίνεται σοι πάντως ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ ἀλή- 25
 θεια, ὅτι ἄλλο θεολογίας ἐστὶ μυστήριον καὶ ἄλλη τῶν
 ῥευστῶν σωματῶν φυσιολογία. πολλῶ τῷ μέσῳ ἀπ' ἀλλή-
 λων ταῦτα διατετείχισται. τί συνάπτεις διὰ τοῦ λόγου τὰ
 ἄμεικτα; πῶς τῷ ῥυπῶντι λόγῳ τὸ καθαρὸν μολύνεις τῆς
 θείας γεννήσεως; πῶς διὰ τῶν παθῶν τοῦ σώματος τεχνο- 30
 λογεῖς τὸ ἀσώματον; μὴ ἐκ τῶν κάτω φυσιολόγει τὰ ἄνω.

20 Joh. 1, 14

VLATS 5 τελειῶν: τελειῖ v et gravius interpunxerunt ante 4 διὰ
 6 τινὰ τὸν et νοούμενον T 7 οὕτως T 8ς T v: ὁ VLAS
 9 ἦν primum om. A ὦν S 12 ζωὴ L 13 σκοτεῖα L
 19 κατολισθῆσαν L 23 Εὐνόμιος v 24 τὸν λόγον T 25 ἐκτὸς
 post ἐνεργουμένης add. VT 26 ἐστὶ om. V

- 25 υἱὸν θεοῦ κηρύσσω τὸν κύριον, ὅτι καὶ τὸ ἐξ οὐρανῶν
εὐαγγέλιον διὰ τῆς φωτεινῆς νεφέλης οὕτως ἐκήρυξεν·
Οὗτος γάρ, φησὶν, ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός. οὐ μὴν ἐπειδὴ
υἱὸν ἐδιδάχθην, πρὸς τὰς ᾧδε τοῦ υἱοῦ σημασίας καθεῖλ-
5 κύσθην ἐκ τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς οἶδα
καὶ ἐκ τοῦ πάθους· οὐκ οἶδα. ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο τοῖς
εἰρημένοις προσθήσω, ὅτι οἶδά τινα καὶ σωματικὴν γέν-
νησιν καθαρεύουσιν πάθους, ὥς καὶ ἐν τούτῳ ψευδῇ τοῦ
628 M. Ἐδνομίου τῆς σωματικῆς γεννήσεως τὴν φυσιολογίαν ἀπε-
10 λεγχθῆναι, εἴπερ εὐρεθείη σώματος τόκος πάθος οὐ προσ-
26 δεξάμενος. εἰπέ γάρ, ἐγένετο σάρξ ὁ λόγος ἢ οὐχί; οὐκ
ἂν εἴποις μὴ γεγενῆσθαι. γέγονε τοίνυν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ
ἄρνούμενος. πῶς οὖν ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ ὁ θεός; διὰ
τόκου πάντως ἐρεῖς. ποίου οὖν τούτου μνησθεῖς; ἢ δῆλον
15 ὅτι τῆς παρθενίας, καὶ ὅτι τὸ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύ-
ματος ἁγίου ἦν καὶ ὅτι ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν
αὐτὴν καὶ ἔτεκε καὶ οὐδὲν ἥττον ἢ ἀφθαρσία συνδιεφυ-
27 λάχθη τῷ τόκῳ. εἶτα τὴν μὲν ἐκ γυναικὸς γέννησιν κα-
θαράν πάθους εἶναι πιστεύεις, εἴγε πιστεύεις, τὴν δὲ θείαν
20 τε καὶ ἀκήρατον ἐκ τοῦ πατρὸς οὐ δέχῃ, ἵνα μὴ πάθος
νοήσης περὶ τὴν γέννησιν; ἀλλ' οἶδα σαφῶς ὅτι οὐχί τὸ
πάθος αὐτῷ φευκτόν ἐστιν ἐν τῷ δόγματι, ὃ μὴδὲ τὴν
ἀρχὴν ἐνορᾷ τῇ θείᾳ τε καὶ ἀκηράτῳ φύσει· ἀλλ' ὅπως
ἂν ὁ ποιητὴς πάσης τῆς κτίσεως μέρος νομισθείη τῆς κτί-
25 σεως, ταῦτα κατασκευάζει πρὸς ἄρνησιν τοῦ μονογενοῦς
θεοῦ, τῇ ἐσχηματισμένῃ περὶ τὸ πάθος εὐλαβείᾳ συνεργῶ
χρῶμενος.
- 28 Καὶ τοῦτο δείκνυσιν περιφανῶς δι' ὧν τοῖς εἰρημένοις
ἐπαγωνίζεται λέγων γεγενῆσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς

3 Matth. 3, 17

13 I. Tim. 3, 16

15—16 Matth. 1, 20

Luc. 2, 6

VLATS 2 φωτεινῆς L

3 οὐ μὲν VL

4 σημασίας τοῦ υἱοῦ V

9 γεννήσεως· φύσεως V

14 μνηστῆς T η corr. ex ei ut vid.

16 ἦν om. A

18 τὴν ἐκ μέρους γυναικὸς v

19 εἴγε· εἶτε A v

22 ἐστὶν αὐτῷ φευκτόν V

φευκτέον A

μὴδὲ correxi: μήτε libri v

24 verba μέρος usque ad κτίσεως om. V

νομισθείη LT: νομισθῇ AS v

26 εὐλαβεία: ἐνεργεία V

29 γεγενῆσθαι VLT cf. 57, 18

τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν, οὐ κατὰ ἔκτασιν προβλη-
 θεῖσαν, οὐ κατὰ ρεῦσιν ἢ διαίρεσιν τῆς τοῦ
 γεννήσαντος συμφυΐας ἀποσπασθεῖσαν, οὐ
 κατὰ ἀΰξησιν τελειωθεῖσαν, οὐ κατὰ ἀλλοί-
 ωσιν μορφωθεῖσαν, μόνῃ δὲ τῇ βουλήσει τοῦ 5
 γεννήσαντος τὸ εἶναι λαχοῦσαν. τίς γὰρ ἄγνοεῖ
 [διὰ τούτων] τῶν μὴ παντελῶς μεμυκότων τὰ τῆς ψυχῆς
 αἰσθητήρια, ὅτι μέρος τῆς κτίσεως ὁ υἱὸς εἶναι διὰ τῶν
 εἰρημένων παρὰ τοῦ Εὐνομίου κατασκευάζεται; τί γὰρ 29
 κωλύει ταῦτα πάντα, καθὼς ἐστίν, ἐπὶ λέξεως καὶ περὶ 10
 τῶν ἄλλων ἐκάστου τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων εἰπεῖν;
 καὶ εἰ δοκεῖ, συναρμόσωμέν τινι τῶν κατὰ τὴν κτίσιν φαι-
 νομένων τὸν λόγον, καὶ μὴ τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν ἔχῃ,
 καθ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν ψῆφον ἐξοίσομεν ὥς ἐπηρεαστικῶς
 καὶ οὐ μετὰ τῆς προπούσης τῇ ἀληθείᾳ φροντίδος ἐξετα- 15
 ζόντων τὸν λόγον. ὑπαλλάξαντες τοίνυν τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ
 τὸν ὅλον ἐπὶ λέξεως ἀναγνώσμεθα λόγον. φαιρὲν γὰρ 30
 γεγενῆσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς γῆς τὴν
 οὐσίαν, οὐ κατ' ἔκτασιν ἢ διαίρεσιν τῆς τοῦ
 γεννήσαντος συμφυΐας ἀποσπασθεῖσαν, οὐδὲ 20
 κατὰ ἀΰξησιν τελειωθεῖσαν, οὐ κατὰ ἀλλοίω-
 σιν προβληθεῖσαν, μόνῃ δὲ τῇ βουλήσει τοῦ
 γεννήσαντος τὸ εἶναι λαχοῦσαν. μή τις ἐστι
 τῶν εἰρημένων πρὸς τὴν τῆς γῆς ὑπόστασιν ἀναρμοστία;
 οὐδένα ἂν οἶμαι τοῦτο εἰπεῖν· οὔτε γὰρ ἐκταθεὶς ὁ θεὸς 31
 τὴν γῆν προεβάλετο οὔτε ῥυεῖς ἢ τεμῶν ἑαυτὸν τῆς πρὸς
 ἑαυτὸν συμφυΐας τὴν οὐσίαν ταύτης ὑπέστησεν οὔτε ἐκ
 μικροῦ πρὸς μέγεθος διὰ τῆς κατ' ὀλίγον ἀΰξεως ἐτε-
 λείωσεν οὔτε τινὰ τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ὑποστὰς εἰς τὸ τῆς

VLATS 1 ἔκτασιν T 1—2 προβληθῆσαν L 3 verba ab
 οὐ usque ad 4 τελειωθεῖσαν om. VLT 5 βουλήσει: θελήσει S
 27 διὰ τούτων var. lect. ad 8 διὰ τῶν εἰρημένων, delevi μεμυκό-
 των V 10 καθὼς ἐστίν om. A 12 τῶν τινι A 13 ἔχει v
 14 καὶ ante τὴν ψῆφον add. v τὸν λόγον post τὴν ψῆφον add. v
 cf. 13 et 16 17 ὅλον om. v 18 γεγενῆσθαι libri alt. v sscr. AS
 γεγενῆσθαι v 22 βουλήσει: βούλη S cf. 5 26 προεβάλλετο L
 τεμῶν: τεκῶν T 28 πρὸς: τὸ A 28—29 ἐτελείωσεν: ἡ τελείωσις S
 29 ὑποστὰν A εἰς om. A

- γῆς εἶδος διεμορφώθη, ἀλλ' ἤρκεσεν αὐτῷ πρὸς ὑπόστασιν
 τῆς τῶν γεγονότων οὐσίας ἢ βούλησις· Αὐτὸς γὰρ εἶπε,
 καὶ ἐγενήθησαν, ὥστε καὶ τὸ τῆς γεννήσεως ὄνομα μὴ
 629 M. 32 ἀπάδειν τῆς κατὰ τὴν γῆν ὑποστάσεως. εἰ οὖν ἐπὶ τῶν
 5 μορίων τοῦ κόσμου ταῦτα λέγειν ἀληθές ἐστι, τίς ἔτι λεί-
 πεται περὶ τοῦ δόγματος τῶν ἐναντίων ἀμφιβολία, ὅτι μέχρι
 ῥημάτων τὸν οὖν ὀνομάζοντες ἐν τῶν διὰ κτίσεως γεγονό-
 των εἶναι κατασκευάζουσι, μόνοις τοῖς κατὰ τὴν τάξιν πρε-
 33 σβεῖσις προτεταγμένον τῶν ἄλλων; καθάπερ ἐπὶ τῆς χαλ-
 10 κευτικῆς ἔστιν εἰπεῖν πάντα μὲν ἐκ ταύτης εἶναι τὰ ἐκ
 σιδήρου κατασκευάσματα, προγεγενῆσθαι δὲ τῆς τῶν λοιπῶν
 ἀπεργασίας τό τε τῆς πυράγρας καὶ τὸ τῆς σφύρας ὄρ-
 γανον, δι' ὧν τυποῦται πρὸς τὴν χρεῖαν ὁ σίδηρος, οὐ μὴν
 ἐπειδὴ προτερεύει τοῦτο τῶν ἄλλων, ἥδη τις καὶ διαφορὰ
 15 κατὰ τὴν ὕλην ἐστὶ τοῦ τε ἐκτυποῦντος ὀργάνου καὶ τοῦ
 σχηματιζομένου σιδήρου κατὰ τὸ ὄργανον (σίδηρος γὰρ καὶ
 τοῦτο κάκεινο), τὸ δὲ σχῆμα προγενέστερον τοῦ ἑτέρου τὸ
 ἕτερον· τοιαύτη τῆς αἰρέσεως ἢ περὶ τοῦ οὐοῦ θεολογία,
 τὸ μηδὲν οἶσθαι διαφέρειν κατ' οὐσίαν αὐτόν τε τὸν
 20 κύριον καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ γεγονότα πλὴν τῆς κατὰ τὴν
 τάξιν διαφορᾶς.
- 34 Τίς τοίνυν τῶν καὶ ὁπωσοῦν εἰς Χριστιανοὺς συντελούν-
 των τῶν τε μορίων τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πεποιηκότος τὸν
 κόσμον τὸν αὐτὸν εἶναι τῆς οὐσίας λόγον συνθήσεται; ἐγὼ
 25 μὲν γὰρ φρίττω τὴν βλασφημίαν, εἰδὼς ὅτι ὧν ὁ λόγος ὁ
 αὐτός, τούτων πάντως οὐδὲ ἡ φύσις διάφορος. ὥς γὰρ
 Πέτρου καὶ Ἰωάννου καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ὃ τε λόγος
 τῆς οὐσίας κοινὸς καὶ ἡ φύσις μία, τὸν αὐτὸν τρόπον εἰ
 ὡσαύτως ἔχει κατὰ τὴν φύσιν ὁ κύριος τοῖς τοῦ κόσμου
 30 μέρεσιν, ἅπερ ἂν ἐν ἐκείνοις κατανοήσωσι, τοῦτοις ὑπο-

3 Ps. 32, 9 Sw.

VLATS 3 ἐγενήθησαν VL 7 τὸν om. v 9 προτεταγμένων
 ἄλλων (om. τῶν) L 14 πρωτεύει VS v 16 τὸ: τι S γὰρ om.
 v δὲ S 17 a τοῦ usque ad 18 ἕτερον om. VT 24 συντίθεται v
 25—26 ὁ ante αὐτός om. v 26 οὐδὲ: οὐδὲν L 29 ἔχει A
 τοῖς om. L

κείσθαι καὶ τοῦτον κατ' ἀνάγκην ὁμολογήσουσιν. ἀλλὰ μὴν 35
 ὁ κόσμος οὐκ εἰσαεῖ διαμενεῖ· ἄρα κατ' αὐτοὺς καὶ ὁ
 κύριος μετὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς παρελεύσεται, εἴπερ
 ὁμοιογενῶς ἔχοι τῷ κόσμῳ. εἰ δὲ αὐτὸς ἀΐδιος ὁμολο-
 γεῖται, ἀνάγκη πᾶσα μὴδὲ τὸν κόσμον τῆς θείας φύσεως 5
 ἄμοιρον οἶεσθαι, εἴπερ τῷ μονογενεῖ κατὰ τὴν κτίσιν συμ-
 βαίνοι. ὁρᾷς πρὸς ὃ τι φέρεται διὰ τῆς καλῆς ταύτης
 ἀκολουθίας ὁ λόγος, οἷόν τις λίθος ἀπορραγείς ἀκρωρείας
 καὶ ἐπὶ τὸ πρᾶνές ὑπὸ τοῦ ἰδίου βάρους συνελαυνόμενος.
 ἀνάγκη γὰρ ἢ καὶ τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα κατὰ τὴν Ἑλ- 10
 ληνικὴν ματαιότητα σεβάσμια φαίνεσθαι ἢ μὴδὲ τὸν υἱὸν
 προσκυνεῖσθαι. οὕτως δὲ σκοπήσωμεν. ἐξ οὐκ ὄντων 36
 γεγενῆσθαι τὴν κτίσιν φαμέν τὴν τε νοητὴν καὶ ὅση τῆς
 αἰσθητῆς ἐστὶ φύσεως· ταῦτα καὶ περὶ τοῦ κυρίου κηρύσ-
 σουσι. θελήματι θεοῦ πάντα συστήναι τὰ γεγονότα λέ- 15
 γομεν· ταῦτα καὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς διεξέρχονται. οὐκ
 ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι τοῦ πεποιηκότος οὔτε τὴν ἀγγελικὴν
 κτίσιν οὔτε τὴν ἐγκόσμιον πεπιστεύκαμεν· ἀκακείνον ὁμοίως
 τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας ἀλλοτριούσι. δουλεύειν τὰ σύμπαντα
 τῷ θελήματι τοῦ πεποιηκότος ὁμολογοῦμεν· ταύτην ἔχουσι 20
 καὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς τὴν διάνοιαν. οὐκοῦν ἐξ ἀνάγκης 37
 καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσαπερ ἂν ἐπὶ ταύτης νοήσωσι, ταῦτα
 καὶ τῷ μονογενεῖ ἐφαρμόσουσι, καὶ ὅπερ ἂν ἐν ἐκείνῳ πι-
 στεύσωσι, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς κτίσεως ὑπολήφονται· ὥστε εἰ
 θεὸν ὁμολογοῦσι τὸν κύριον, καὶ τὴν λοιπὴν κτίσιν θεοποιή- 25
 σουσιν, εἰ δὲ ταῦτα τῆς θείας φύσεως ἄμοιρεῖν διορίζονται,
 τὴν αὐτὴν ὑπόληψιν καὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς οὐκ ἀρνή-
 σονται. ἀλλὰ μὴν οὐδεὶς τῶν σωφρονούντων τῇ κτίσει

632 M.

2—3 Matth. 24, 35 5 Aristotelem et physicos spectat
 10 velut Thales, Empedocles, Stoici cf. Gal. 4, 8—9

VLATS 1 ὁμολογήσωσιν LS v 2 διαμένει libri v, correxi
 4 ὁμογενῶς A ἔχει T 6 μονογενεῖ: ὁμογενεῖ A 19 τὰ σύμπαν
 (sic) T 20 τῷ τοῦ πεποιηκότος θελήματι V 23 ἐφαρμόσωσι VLT
 ἐν om. v 23—24 πεπιστεύσωσι A 24 τοῦτο post κτίσεως collocant
 VT καὶ post εἰ add. VT 25 κτήσιν L θεοποιήσωσιν VL v
 28 κτήσει L

προσμαρτυρεῖ τὴν θεότητα· οὐκ ἄρα — καὶ σιωπῶ τὸ
 λειπόμενον, ὥς ἂν μὴ χρίσαιμι τῇ τῶν ἐχθρῶν βλα-
 σφημίᾳ τὴν γλῶσσαν· ἐκεῖνοι λεγέτωσαν τὸ ἐκ τῆς ἀκο-
 λουθίας ἐπιφερόμενον, οἷς τὸ στόμα πρὸς τὴν βλα-
 38 σφημίαν καταγεγύμνασται. ὁ δὲ λόγος καὶ σιωπῶντων
 δηλός ἐστι. τῶν δύο γὰρ τὸ ἕτερον ἐξ ἀνάγκης ἔσται· ἢ
 φανερώς ἀποχειροτονήσουσι τὸν μονογενῆ θεόν, ὥστε μη-
 κέτι παρ' ἐκείνοις καὶ εἶναι τοῦτο καὶ λέγεσθαι· ἢ εἰ προσ-
 μαρτυροῦσιν αὐτῷ τὴν θεότητα, καὶ πάσῃ τῇ κτίσει τὸ
 10 ἴσον προσμαρτυρήσουσιν· ἢ τὸ λειπόμενον, φεύγοντες τὴν
 ἐφ' ἑκάτερα προφαινομένην ἀσέβειαν ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ κατα-
 φεύξονται λόγον καὶ τὸ μὴ κτιστὸν αὐτὸν εἶναι πάντως
 συγκαταθήσονται, ἵνα θεὸν αὐτὸν ἀληθῶς εἶναι ὁμολο-
 γήσωσι.

39 Τί δεῖ τὰ ἄλλα λέγοντα διατρίβειν ἐκ τῆς ἀρχῆς
 ταύτης ὅσα κατ' ἀνάγκην ὕπесτι τῷ λόγῳ τὰ βλάσφημα;
 συνήσει γὰρ διὰ τῶν εἰρημένων ὁ πρὸς τὸ ἀκόλουθον βλέ-
 πων, ὅτι καὶ ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ, ὁ τοῦ θανάτου δη-
 μιουργός, ὁ τῆς κακίας εὐρετής, κτιστὸς ὢν ἐν νοερᾷ τε καὶ
 20 ἀθανάτῳ καὶ ἀσωμάτῳ τῇ φύσει, οὐκ ἐκωλύθη ὑπὸ τῆς φύ-
 σεως διὰ μεταβολῆς γενέσθαι ὕπερ ἐστί. τὸ γὰρ τρεπτὸν τῆς
 οὐσίας ἐφ' ἑκάτερον κατ' ἐξουσίαν κινούμενον ἀκολουθοῦσαν
 ἔχει τῇ τῆς προαιρέσεως ῥοπῇ τὴν τῆς φύσεως δύναμιν, ὥστε
 ἐκεῖνο γενέσθαι πρὸς ὕπερ ἂν ἡ προαίρεσις αὐτῆς ἀφηγή-
 40 σται. οὐκοῦν δεκτικὸν καὶ τῶν ἐναντίων τὸν κύριον διο-
 ρίσονται, ὥς πρὸς τὴν ἀγγελικὴν ὁμοτιμίαν αὐτὸν κατα-
 σπῶντες διὰ τῆς κτίσεως. ἀλλ' ἀκουσάτωσαν τῆς μεγάλης
 τοῦ Παύλου φωνῆς. πῶς μόνον τοῦτον υἷὸν κεκλήσθαι
 φησι; διὰ τὸ εἶναι οὐχί τῆς τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ τῆς κρείτ-

28—p. 61, 13 Hebr. 1, 5—12

VLATS 1 post ἄρα supple οὐδὲ τῷ μονογενεῖ θεῷ προσμαρτυρήσει τὴν
 θεότητα, id quod ne ex adversarii quidem sententia concludere audet
 2 χρῆσαιμι libri v, correxi 5 σιωπῶμενος L τῶν in marg. corr.
 6 τῶν om. S v ἢ: εἰ μὲν S 9 κτήσει L 13 αὐτὸν om.
 VL v 15 τᾶλλα T 16 ὑπέστη v τὰ βλασφήματα VT v
 19—20 καὶ ἀθανάτῳ om. LAS v τῇ om. LS v 24—25 ἀφη-
 γήσεται v 26 τὴν om. VS v 27 μεγάλης om. A

τος φύσεως. Τίτι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων Υἱός μου
 εἰ σύ; καὶ ὅταν πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν
 οἰκουμένην, λέγει Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι
 θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει Ὁ ποιῶν τοὺς 41
 ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς 5
 φλόγα· πρὸς δὲ τὸν υἱὸν Ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν
 αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος ἐκτεταμένης ἢ ῥάβδος τῆς βασι-
 λείας σου, καὶ ὅσα ἄλλα μετὰ τούτων ἢ προφητεία θεολο-
 γοῦσα διέξεισι. προστίθῃσι δὲ καὶ ἀφ' ἑτέρας ὑμνωδίας τὰ
 πρόσφορα τὸ Σὺ κατ' ἀρχὰς τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, κύριε, 10
 καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί, καὶ τὰ ἐφεξῆς
 πάντα ἕως τοῦ Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἰ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ
 ἐκλείψουσι, δι' ὧν τὸ ἀναλλοίωτόν τε καὶ τὸ αἰδίον ὑπο-
 γράφει τῆς φύσεως. εἰ οὖν τοσοῦτον ὑπέρκειται τῆς ἀγγε- 42
 λικῆς φύσεως τοῦ μονογενοῦς ἢ θεότης, ὅσον διαφέρει τῶν 15
 δούλων ὁ κεκτημένος, πῶς κοινοποιῶσιν ἢ πρὸς τὴν αἰσθη-
 τὴν κτίσιν τὸν τῆς κτίσεως κύριον ἢ πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων
 φύσιν τὸν ὑπ' αὐτῶν προσκυνούμενον, ταῦτα περὶ τοῦ τρόπου
 τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ διεξιόντες, ἀ τοῖς καθ' ἕκαστον τῶν
 ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων κυρίως ἐφαρμοσθήσεται, καθὼς 20 633 M.
 ἤδη τὸν ἀποδοθέντα περὶ τοῦ κυρίου λόγον ὑπὸ τῆς αἰρέ-
 σεως τῇ κατασκευῇ τῆς γῆς προσφυῶς ἔχοντα καὶ οἰκείως
 ἐδείξαμεν; ἀλλ' ὥς ἂν μὴ τι τοῖς ἐντυγχάνουσι τοῖς πό- 43
 νοις ἡμῶν ἀμφίβολον ὑπολείπεται τῶν τινα συνηγορίαν τοῖς
 αἰρετικοῖς δόγμασι παρεχομένων, ἐκ τῆς θεοπνεύστου γρα- 25
 φῆς ἄξιον ἂν εἶη καὶ τοῦτο τοῖς ἐξητασμένοις παρ' ἡμῶν
 προστεθῆναι. ἐροῦσι γὰρ ἴσως ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποστολικῶν,
 ὧν ἡμεῖς ἐπεμνήσθημεν, ὅτι πῶς ἂν πρωτότοκος κτίσεως
 ὠνομάσθῃ, εἰ μὴ τοῦτο ἦν ὅπερ ἡ κτίσις ἐστί; πᾶς γὰρ

23 ἐδείξαμεν] supra § 29—32

VLATS 1 ποτε sscr. A 3 αὐτὸν T 5 verba a καὶ usque
 ad φλόγα om. A 8 μετὰ τὴν τούτων L 9 συνδιέξεισι VT διέξεισι L
 δὲ om. VLT 10 κύριε post ἀρχὰς collocant VT 12 τοῦ: τὸ L
 13 τὸ ante αἰδίον om. VLT 14 verba εἰ usque ad ὑπέρκειται iterat V
 19 ἐν post ἀ add. S 21 τὸν ἀποδοθέντα erasum S ἀποτεθέντα V
 23 μὴ τι: μήτε VLT 24 ὑπολείπεται VLA v 25 παραδεχομένων
 VLT 27 προστεθεῖναι VL

- πρωτότοκος οὐ τῶν ἑτεροφυῶν, ἀλλὰ τῶν ὁμογενῶν ἐστὶ
πρωτότοκος, ὡς ὁ 'Ρουβὶμ τῶν μετ' ἐκείνων ἀριθμουμένων
προτερῶν κατὰ τὸν τόκον πρωτότοκος ἦν ἀνθρώπων ἄν-
θρωπος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν συναριθμουμένων ἀδελφῶν
- 41 πρωτότοκοι λέγονται. λέγουσι τοίνυν ὅτι ἦν περ ἂν πάσης
τῆς κτίσεως οὐσίαν νοήσωμεν, καὶ τὸν ταύτης πρωτότοκόν
τῆς αὐτῆς εἶναι λέγομεν. εἰ μὲν οὖν ὁμοούσιός ἐστι τῷ
πατρὶ τῶν ὅλων ἢ πᾶσα κτίσις, τοῦτο καὶ τὸν πρωτότοκον
αὐτῆς εἶναι οὐκ ἀρνησόμεθα· εἰ δὲ διαφέρει κατὰ τὴν
10 οὐσίαν τῆς κτίσεως ὁ τῶν ὅλων θεός, ἀνάγκη πᾶσα μηδὲ
τὸν πρωτότοκον ταύτης κοινωνεῖν τῷ θεῷ τῆς οὐσίας λέγειν.
ἢ μὲν οὖν τῆς ἀντιθέσεως κατασκευὴ τοιαύτη, οὐδὲν ἄγε-
νέστερον, οἶμαι, παρ' ἡμῶν ἀντιτεθείσα τῷ λόγῳ ἢ ὡς
εἰκὸς ἦν ἀντεπενεχθῆναι παρὰ τῶν μαχομένων ἡμῖν. ἃ δὲ
15 πρὸς ταῦτα γινώσκειν χρή, νῦν ὡς ἂν οἶόν τε ὦμεν τῷ
λόγῳ σαφηνισθήσεται.
- 45 Τετράκις εἴρηται παρὰ τοῦ ἀποστόλου ἐν πᾶσι τοῖς
λόγοις αὐτοῦ τοῦ πρωτοτόκου τὸ ὄνομα, διαφόρως δὲ καὶ
οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ ὀνόματος τοῦτου τὴν μνήμην
20 πεποιήται. νῦν μὲν γὰρ φησι πρωτότοκον πάσης τῆς κτί-
σεως, πάλιν δὲ πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, εἴτα πρω-
τότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἑβραίους ἀπολύτόν
ἐστὶν ἐφ' ἑαυτοῦ μνημονευθὲν τοῦ πρωτοτόκου τὸ ὄνομα.
λέγει γὰρ οὕτως. Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον
25 εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει Καὶ προσκυνήσάτωσαν αὐτῷ
46 πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ. οὕτω δὲ τούτων διηρημένων, κα-
λῶς ἂν ἔχοι ἕκαστον τούτων ἐφ' ἑαυτοῦ διελέσθαι χωρίς,
πῶς τῆς κτίσεως ἐστὶ πρωτότοκος καὶ πῶς ἐν πολλοῖς

17 haec disputatio retractatur ref. exp. fid. Eun. (= l. II vulgo)
p. 501 M. 20 Col. 1, 15 21 Rom. 8, 29 22 Col. 1, 18 (cf.
Apc. 1, 5) 23 sq. Hebr. 1, 6

VLATS 2 ὡς om. T 3 πρωτεύων L 5 λέγονται: γίνονται V
6 τῆς ante κτίσεως om. TS 9 διαφέρει post 10 κτίσεως collocant VT
11 λέγει L 12—13 ἀγεννέστερον L v 13 ἀντιτιθεῖσα AL
13 ἢ A: ἦν VLTS v 17 ἄπασι A 22 ἐπιστολῇ post Ἑβραίους
add. A, om. VLTS v 25 αὐτὸν T 26 αὐτοῦ: θεοῦ S
27 ἔχει v

ἀδελφοῖς καὶ πῶς ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ πῶς ἐφ' ἑαυτοῦ
χωρὶς ἐκάστου τούτων μνημονευθεῖς, ὅταν πάλιν εἰσαγῇται
εἰς τὴν οἰκουμένην, προσκυνεῖται ὑπὸ πάντων τῶν ἀγγέλων
αὐτοῦ. οὐκοῦν ἀπὸ τῶν τελευταίων, εἰ δοκεῖ, τῆς τῶν
προκειμένων θεωρίας ἀρξώμεθα.

Ὅταν πάλιν εἰσαγάγῃ, φησί, τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν 47
οἰκουμένην. ἡ τοῦ πάλιν προσθήκη τὸ μὴ πρῶτως γίνεσθαι
τοῦτο διὰ τῆς κατὰ τὴν λέξιν ταύτην σημασίας ἐνδείκνυται·
ἐπὶ γὰρ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἅπαξ γεγονότων τῇ λέξει
ταύτῃ κεχρήμεθα. οὐκοῦν τὴν ἐπὶ τῷ τέλει τῶν αἰώνων 10
φοβερὰν τοῦ κριτοῦ ἐπιφάνειαν σημαίνει τῷ λόγῳ, ὅτε οὐκέτι
ἐν τῇ τοῦ δούλου καθορᾶται μορφῇ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ θρόνου
τῆς βασιλείας μεγαλοπρεπῶς προκαθήμενος καὶ ὑπὸ τῶν 636 M.
ἀγγέλων πάντων τῶν περὶ αὐτὸν προσκυνούμενος. διὰ τοῦτο 48
ὁ ἅπαξ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκουμένην πρωτότοκος γενόμενος 15
ἐκ τῶν νεκρῶν τε καὶ ἀδελφῶν καὶ πάσης τῆς κτίσεως,
ὅταν πάλιν εἰσέρχῃται εἰς τὴν οἰκουμένην, ὁ κρίνων πᾶσαν
τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καθὼς ἡ προφητεία λέγει,
οὐκ ἀποβάλλει τοῦ πρωτοτόκου τὸ ὄνομα, ὁ ἅπαξ ὑπὲρ
ἡμῶν κατεδέξατο, ἀλλ' ὥς ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνου 20
κάμπτει τῷ ὑπὲρ πᾶν ὄντι ὄνομα, οὕτως καὶ τὸν ἐν τῷ
ὀνόματι τοῦ πρωτοτόκου γενόμενον προσκυνεῖ ἅπαν τῶν
ἀγγέλων τὸ πληρωμα, τῇ ἀνακλήσει τῶν ἀνθρώπων ἐπευ-
φραίνόμενον, ἣν διὰ τοῦ γενέσθαι ἡμῶν πρωτότοκος πάλιν
εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς χάριν ἀνεκαλῆσατο. ἐπειδὴ γὰρ χαρὰ 49
γίνεται τοῖς ἀγγέλοις ἐπὶ τοῖς ἀνασφρομένοις ἐξ ἁμαρτίας,
διότι μέχρι τοῦ νῦν συστενάξει ἡ κτίσις ἐκεῖνη καὶ συνω-
δίνει τῇ καθ' ἡμᾶς ματαιότητι, ζημίαν οἰκείαν κρίνουσα
τὴν ἡμετέραν ἀπώλειαν, ὅταν ἡ ἀποκάλυψις γένηται τῶν
υἱῶν τοῦ θεοῦ, ἣν ὑπὲρ ἡμῶν αἰεὶ καταδοκοῦσι καὶ ἀπεκδέ- 30

12 Phil. 2, 7 Matth. 19, 28 al. 14 Hebr. 1, 6 18 Ps. 95, 13
Sw. 20 Phil. 2, 10 25 Matth. 18, 13 Luc. 15, 7 27 Rom. 8, 22
29 Rom. 8, 19

VLATS 1 verba καὶ πῶς ἀπὸ τῶν νεκρῶν om. V v ἀπὸ: ἐκ S
2 εἰσάγεται VL 3—4 τῶν et αὐτοῦ om. A 5 ἀρξώμεθα L 6 φησὶν
εἰσαγάγῃ A 10 ἐπὶ: ἐν L 11 τοῦ κριτοῦ: αὐτοῦ S v 14 τῶν
om. VLAT v 17 πᾶσαν om. AS v 22 ἀπάντων VLT v

χονται, καὶ ὅταν ἀποσωθῇ τῇ ἄνω ἑκατοντάδι τὸ πρόβατον
(ἡμεῖς δὲ πάντως ἔσμεν, ἢ ἀνθρωπίνη φύσις, τοῦτο τὸ πρό-
βατον, ὃ διὰ τοῦ γενέσθαι πρωτότοκος ὁ ἀγαθὸς ποιμὴν
ἀνεώσαστο), τότε διαφερόντως ἐν ἐπιτεταμένῃ τῇ ὑπὲρ ἡμῶν
5 εὐχαριστίᾳ προσάξουσιν τῷ θεῷ τὴν προσκύνησιν τῷ διὰ τῆς
πρωτοτοκίας ἀνακαλεσαμένῳ τὸν τῆς πατρῴας ἐστίας ἀπο-
φοιτήσαντα.

50 Τούτων δὲ οὕτως ἡμῖν νοηθέντων οὐκέτ' ἂν τις περὶ
τῶν λοιπῶν ἀμφιβάλλοι, ὅτου χάριν ἡ <ἐκ> νεκρῶν γίνεται
10 πρωτότοκος ἢ κτίσεως ἢ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. πάντα γὰρ
ταῦτα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν βλέπει, καὶ ἐκάστῳ τι κατὰ
τὸ ἰδιάζον ἐμφαίνεται νόημα. πρωτότοκος γὰρ ἐκ νεκρῶν
γίνεται ὁ πρῶτος δι' ἑαυτοῦ τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου λύσας,
51 ἵνα καὶ πᾶσιν ὁδοποιήσῃ τὸν ἐξ ἀναστάσεως τόκον. ἐν
15 ἀδελφοῖς δὲ πάλιν πρωτότοκος γινόμενος ὁ τοῦ καινοῦ τῆς
παλιγγενεσίας τόκου προγεννηθεὶς ἐν τῷ ὕδατι, οὗ τὰς
ὠδῖνας ἢ πτησις τῆς περιστερᾶς ἐμαιεύσαστο, δι' οὗ τοὺς
συμμετασχόντας αὐτῷ τῆς ὁμοίας γεννήσεως ἀδελφοὺς
ἑαυτοῦ ποιεῖ, καὶ πρωτότοκος γίνεται τῶν μετ' αὐτὸν γεν-
20 νωμένων ἐκ τοῦ ὕδατός τε καὶ τοῦ πνεύματος· καὶ συνε-
λόντι φάναι, τριῶν οὐσῶν ἐν ἡμῖν τῶν γεννήσεων, δι' ὧν
ζωοποιεῖται ἢ ἀνθρωπίνη φύσις, τῆς μὲν ἀπὸ σώματος, τῆς
δὲ κατὰ τὸ τῆς παλιγγενεσίας μυστήριον, τῆς δὲ διὰ τῆς
ἐλπιζομένης ἐκ τῶν νεκρῶν πάλιν ἀναστάσεως, ἐν ταῖς
25 τρισὶ πρωτότοκος γίνεται, τῆς μὲν διπλῆς παλιγγενεσίας
τῆς δι' ἀμφοτέρων ἐνεργουμένης, διὰ τε τοῦ βαπτίσματος
καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεως, αὐτὸς γενόμενος ἀρχηγὸς καθ'
ἐκάτερον· ἐν δὲ τῇ σαρκὶ πρωτότοκος γίνεται πρῶτος καὶ
μόνος τὸν ἄγνωστον τῇ φύσει τόκον ἐφ' ἑαυτοῦ διὰ τῆς
30 παρθενίας καινοτομήσας, οὗ μηδεὶς ἐν ταῖς τοσαύταις τῶν

2 Matth. 18, 12 6 Luc. 15, 23—24 13 Act. 2, 24
17 Luc. 3, 22 20 Joh. 3, 5

VLATS 2 πάντες VLS v 9 ἀμφιβάλλοι VTA ἐκ addidi
cf. 12 12 ἐκ τῶν νεκρῶν v 13 ὁ πρῶτος S 21 ἐν om. A
22 τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις V 27 διὰ post καὶ om. A 27 τῆς
om. T 28 πρωτότοκος γίνεται πρῶτος S v: πρωτότοκος γίνεται πρωτό-
τοκος A γίνεται πρῶτος om. VLT

ἀνθρώπων γενεαῖς καθηγήσατο. εἰ ταῦτα τοῖνον κατὰ λόγον 52
 νενόηται, οὐδὲ τὸ τῆς κτίσεως σημαινόμενον, ἥς πρωτότοκός
 ἐστίν, ἀγνοηθήσεται. διπλὴν γὰρ τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν
 κτίσιν ἐγνώκαμεν, τὴν τε πρώτην καθ' ἣν ἐπλάσθημεν καὶ 637 M.
 τὴν δευτέραν καθ' ἣν ἀνεπλάσθημεν. ἀλλ' οὐκ ἂν ἦν τῆς 5
 δευτέρας ἡμῶν κτίσεως χρεῖα, εἰ μὴ τὴν πρώτην διὰ τῆς
 παρακοῆς ἡχρειώσαμεν. ἐκείνης τοῖνον παλαιωθείσης τε 53
 καὶ ἀφανισθείσης ἔδει καινὴν ἐν Χριστῷ γενέσθαι κτίσιν,
 καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, ὃς οὐδὲν ἔτι τῶν πεπαλαιωμένων
 ἐπὶ τῆς δευτέρας κτίσεως ἀξιοῖ βλέπειν, Ἀπεκδυσάμενοι, 10
 λέγων, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσι καὶ ταῖς
 ἐπιθυμίαις αὐτοῦ· Ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ
 θεὸν κτισθέντα, καὶ Εἴ τις ἐν Χριστῷ, φησί, καινὴ κτίσις,
 τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά· εἰς
 γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ποιητὴς καὶ τὸ 15
 κατ' ἀρχάς καὶ τὸ μετὰ ταῦτα. τότε λαβὼν χοῦν ἀπὸ 54
 τῆς γῆς τὸν ἄνθρωπον ἔπλασε, πάλιν λαβὼν τὸν ἐκ τῆς
 παρθενίας χοῦν οὐχ ἀπλῶς τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν, ἀλλ'
 ἑαυτῷ περιέπλασε· τότε ἔκτισε, μετὰ ταῦτα ἐκτίσθη· τότε
 ὁ λόγος σὰρκα ἐποίησε, μετὰ ταῦτα ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, 20
 ἵνα μετασκευάσῃ πρὸς πνεῦμα τὴν ἡμετέραν σὰρκα διὰ τοῦ
 συμμετασχεῖν ἡμῖν σαρκὸς τε καὶ αἵματος. ταύτης τοῖνον
 τῆς καινῆς ἐν Χριστῷ κτίσεως, ἥς αὐτὸς καθηγήσατο,
 πρωτότοκος ὠνομάσθη, πάντων ἀπαρχὴ γενόμενος καὶ τῶν
 εἰς ζωὴν γεννωμένων καὶ τῶν δι' ἀναστάσεως νεκρῶν ζωο- 25
 ποιουμένων, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κοριεῖσθαι καὶ ὅλον
 διὰ τῆς ἐν ἑαυτῷ ἀπαρχῆς συναγιάσῃ τὸ φύραμα. ὅτι γὰρ 55
 οὐ κατὰ τὴν προαίωριον ὑπαρξίν ἐφαρμόζεται τῷ οὐκ αὐτὸς
 πρωτότοκον, ἢ τοῦ μονογενοῦς προσηγορία διαμαρτύρεται.

7 ἐκείνης τοῖνον sq.] haec ad verbum fere iteravit in Ref. expos.
 fid. Eun. (= vulgo I. II) p. 501 Migne, cf. Hebr. 8, 13 10 Col. 3, 9
 12 Eph. 4, 24 13 II. Cor. 5, 17 16 Gen. 2, 7 20 Joh. 1, 14
 24 I. Cor. 15, 20 26 Rom. 14, 9 27 Rom. 11, 16

VLATS 6 ἡμῖν S 9 ὃς A, om. VLTS v sed γὰρ post οὐδὲν
 sscr. S 11 ἄνθρωπον καὶ V 13 φησί om. VLT 14 τὰ πάντα
 om. v 18 παρθενίας: παρθένου A 21 μὴ μετασκευάσῃ sed postea
 με erasum V 22 σαρκὸς τε: σαρκότητος v 23 ὁ ante αὐτὸς add. v

ὁ γὰρ ἀληθῶς μονογενὴς ἀδελφοὺς οὐκ ἔχει. πῶς <γὰρ>
 ἂν τις εἴη μονογενὴς ἐν ἀδελφοῖς ἀριθμούμενος; ἀλλ' ὥς
 λέγεται θεὸς καὶ ἄνθρωπος, υἱὸς θεοῦ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου,
 μορφὴ θεοῦ καὶ μορφὴ δούλου, τὰ μὲν κατὰ τὴν ὑπερέ-
 5 χουσαν φύσιν ὧν, τὰ δὲ κατὰ τὴν φιλάνθρωπον οἰκονομίαν
 γενόμενος, οὕτω καὶ μονογενὴς θεὸς ὧν πρωτότοκος πάσης
 κτίσεως γίνεται, μονογενὴς μὲν ὁ ὧν ἐν τῷ πατρὶ φῶς κόλπῳ,
 ἐν δὲ τοῖς διὰ τῆς καινῆς κτίσεως σφισσομένοις πρωτότοκος
 56 τῆς κτίσεως καὶ γενόμενος καὶ λεγόμενος. εἰ δέ, καθὼς
 10 ἡ αἴρεσις βούλεται, διὰ τὸ προκατεσκευάσθαι τῆς λοιπῆς
 κτίσεως πρωτότοκος λέγεται, οὐ συμφωνεῖ τοῖς παρ' αὐτῶν
 περὶ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ κατασκευαζομένοις τὸ ὄνομα. οὐ
 γὰρ τοῦτό φασι, ὅτι παρὰ τοῦ πατρὸς ὁμοίως ὁ τε υἱὸς
 καὶ τὰ πάντα ἐγένετο, ἀλλὰ ποίημα μὲν τοῦ πατρὸς τὸν
 57 μονογενῆ θεὸν λέγουσιν, τούτου δὲ τὰ ἄλλα πάντα. ὅ
 τοῖνον λόγῳ κτισθῆναι τὸν υἱὸν δογματίζοντες πατέρα τοῦ
 κτίσματος τὸν θεὸν ὀνομάζουσι, τῷ αὐτῷ λόγῳ πάντως
 παρὰ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ τὰ πάντα κατεσκευάσθαι λέ-
 γοντες οὐ πρωτότοκον τῶν δι' αὐτοῦ γεγεννημένων, ἀλλὰ
 20 πατέρα κυριώτερον αὐτὸν ὀνομάσουσι, τῆς αὐτῆς ἐπ' ἀμφο-
 τέρων πρὸς τὰ κτίσματα σχέσεως τὴν αὐτὴν κατὰ τὸ ἀκό-
 λουθον προσηγορίαν ποιούσης. εἰ γὰρ κυρίως τοῦ ἰδίου
 κτίσματος ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς οὐ πρωτότοκος, ἀλλὰ πατήρ
 ὀνομάζεται, τῷ αὐτῷ λόγῳ πάντως καὶ τῶν ἰδίων κτισμά-
 640 M. 25 των πατήρ ὁ μονογενὴς θεός, οὐ πρωτότοκος κυρίως ὀνο-
 μασθήσεται, ὥς ἄκυρον κατὰ πάντα καὶ παρέλκουσαν εἶναι
 τοῦ πρωτοτόκου τὴν προσηγορίαν, ἐπὶ τῆς αἰρετικῆς ἐννοίας
 χώραν οὐκ ἔχουσιν.
 58 Ἄλλ' ἐπανιτέον πρὸς τοὺς τῇ θεῷ γεννήσει τὸ πάθος
 30 συνάπτοντας καὶ διὰ τοῦτο ἀπαρνούμενους τὸ ἀληθῶς γεν-
 νηθῆναι τὸν κύριον, ἵνα μὴ πάθος νοήσωσι. τὸ γὰρ λέγειν,

VLATS 1 γὰρ addidi cf. 4 μορφὴ γὰρ θεοῦ VLAT v γὰρ om. S
 huc ex v. 1 delapsus videtur 4—5 ὑπάρχουσιν v 7 ὁ om. S v
 9 καὶ ante γενόμενος om. L 13 φησὶν VT v 14 καὶ τὰ: κατὰ
 VA sed καὶ τὰ corr. A ead. man. 19 γενομένων V 20 ὀνομά-
 σουσι Harder: ὀνομάζουσι cf. 25—26 τοῖς αὐτοῖς A 26 καὶ om. L
 30 ἀπαρνούμενους: οὐκ ἀρνούμενους VLT

ὅτι συνέξευκται πάντως τῇ γεννήσει τὸ πάθος,
καὶ διὰ τοῦτο χρῆναι τῆς κατὰ τὴν γέννησιν ὑπολήψεως
ἄλλοτρίως ἔχειν τὸν υἱὸν οἶσθαι, ὡς ἂν καθαρῶς ἔξω πά-
θους διαμένοι τὸ θεῖον, τοῖς μὲν εὐεξαπατήτοις ἴσως ἂν
τινα λόγον ἔχειν δοκοίη, τοῖς δὲ πεπαιδευμένοις τὰ θεῖα 5
μυστήρια πρόχειρος ἐκ τῶν ὁμολογουμένων ὁ ἔλεγχος. τίς 59
γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι <ή> γέννησις ἡμᾶς εἰς τὴν ἀλη-
θινὴν τε καὶ μακαρίαν ἀνάγει ζωὴν, οὐχ ἡ αὐτὴ οὐσα
τῇ ἐξ αἱμάτων καὶ θελήματος σαρκὸς συνισταμένη, ἐν ἣ
καὶ ῥύσις καὶ μεταβολὴ καὶ ἡ κατ' ὀλίγον πρὸς τε- 10
λείωσιν αὐξήσις καὶ ὅσα ἄλλα περὶ ταύτην θεωρεῖται τὴν
γέννησιν· ἡ δὲ ἑτέρα ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ οὐράνιος καί, καθὼς
φησί που τὸ εὐαγγέλιον, ἄνωθεν εἶναι πεπιστευμένη, ἥτις
τὰ σαρκὸς καὶ τὰ αἵματος οὐ παραδέχεται πάθη; ἡ τολ-
μησάτωσαν οἱ ἐναντίοι τῶν δύο τὸ ἕτερον ἀποφήνασθαι, ἥ 15
μὴ εἶναι τὴν ἄνωθεν γέννησιν ἢ διὰ πάθους εἶναι. ἀλλὰ 60
μὴν καὶ εἶναι συντίθενται καὶ τὸ πάθος ἐπ' αὐτῆς οὐχ
εὐρίσκουσιν. οὐκοῦν οὐ πᾶσα γέννησις τῷ πάθει συμπε-
φυκεν, ἀλλ' ἐμπαθῆς μὲν ἡ ὕλική, καθαρὰ δὲ πάθους ἡ
ἄυλος. τίς οὖν ἡ ἀνάγκη τὰ τῆς σαρκὸς ἴδια τῇ ἀκηράτῳ 20
τοῦ υἱοῦ γεννήσει προστρίβεσθαι καὶ διὰ τοῦ κωμῶδεῖν τὴν
κάτω γέννησιν τῇ ἀσχήμονι φυσιολογίᾳ τῆς πατρικῆς οἰκειό-
τητος τὸν υἱὸν ἀποκλείειν; εἰ γὰρ καὶ ἐφ' ἡμῶν γέννησις 61
μὲν ἑκατέρας καθηγεῖται ζωῆς, ἀλλ' ἡ μὲν διὰ σαρκὸς
ἐμπαθῶς, ἡ δὲ πνευματικὴ καθαρῶς, καὶ οὐκ ἂν τις ἀν- 25
εῖποι τῷ λόγῳ τῶν καὶ ὁπωσοῦν ἐν Χριστιανοῖς ἀριθμου-
μένων, πῶς ἔστιν ἐπὶ τῆς ἀκηράτου φύσεως γέννησιν ἐννοή-
σαντα πάθος ὑπολογίζεσθαι;

1 cf. p. 48, 17

9 Joh. 1, 13

13 Joh. 3, 3 et 3, 7

VLATS 1 πάντων A v 7 ἡ ante γέννησις add. A ex corr. ut
vid. om. VLTS v 8 μακαρίαν: θεῖαν T 10 ἡ ante μεταβολὴ add.
VLT 10—11 πρὸς τελείωσιν αὐξήσις: προστελείωσις (om. cet.) v
13 που om. v 14 καὶ τὰ αἵματος: καὶ om. T τὰ om. V v
17 ἐπ' om. V 20 τῆς om. v 23 εἰ γὰρ A: εἰ δὲ S v εἰ γε VLT
24 ἑτέρας V 25 ἐμπαθοῦς v καθαρᾶς v 26 καὶ sscr. A om. v
ὁπωσοῦν V

- 62 Ἐτι δὲ καὶ τοῦτο τοῖς εἰρημένοις προσεξετάσωμεν. εἰ
 διὰ τὸ περὶ τὴν σάρκα πάθος ἀπιστοῦσι τῇ ἀπαθείᾳ τῆς
 θείας γεννήσεως, ἐκ τῶν αὐτῶν ὑποδειγμάτων, τῶν ἐν
 ἡμῖν λέγω, μὴδὲ δημιουργεῖν ἀπαθῶς τὸν θεὸν πιστευέτω-
 5 σαν. εἰ γὰρ πρὸς τὰ ἡμέτερα τὸ θεῖον κρίνουσιν, οὔτε
 γεννᾶν τὸν θεὸν οὔτε κτίζειν ὁμολογήσουσι· τούτων γὰρ
 63 οὐδέτερον ἐν ἡμῖν ἀπαθῶς ἐνεργεῖται. ἢ οὖν ἀμφότερα
 τῆς θείας φύσεως χωριζέτωσαν, τὴν κτίσιν τε καὶ τὴν
 γέννησιν, ἵνα δι' ἑκατέρων τῷ θεῷ τὴν ἀπάθειαν φυλά-
 10 ξωσι, καὶ καθόλου τὴν εἰς τὸν μονογενῆ πίστιν ἐκ τοῦ
 δόγματος αὐτῶν ἐκβαλλέτωσαν, ὥς ἂν ἔξω πάθους ὁ πατήρ
 φυλάσσοιτο, μῆτε κάμνων ἐν τῷ κτίζειν μῆτε ἐν τῷ γεννᾶν
 μολυνόμενος· ἢ εἰ τὸ ἕτερον ἀπαθῶς ἐνεργεῖσθαι συγχω-
 ροῦσι παρὰ τῆς θείας δυνάμεως, μὴδὲ περὶ τοῦ ἄλλου
 641 M. 15 ζυγομαχεῖτωσαν· εἰ γὰρ κτίζει δίχα πόνου καὶ ὕλης, καὶ
 64 γεννᾷ πάντως δίχα πόνου καὶ ῥύσεως. ἔχω δὲ πάλιν καὶ
 πρὸς τοῦτον τὸν λόγον συνηγοροῦντά μοι τὸν Εὐνόμιον.
 λέξω δὲ συντεμῶν ἐν ὀλίγῳ τὴν φλυαρίαν αὐτοῦ, πᾶσαν
 20 διὰ βραχέων ἐπιδραμὼν τὴν διάνοιαν ὅτι οἱ ἄν-
 θρωποι οὐ τὰς ὕλας ἡμῖν κατασκευάζουσιν,
 ἀλλὰ τὸ εἶδος μόνον ἐπιτεχνῶνται τῇ ὕλῃ·
 αὕτη τῶν παρ' αὐτοῦ ῥηθέντων διὰ πολλῆς φλυαρίας ἐστίν
 65 ἡ διάνοια. εἰ οὖν ἐν τῇ κάτω γεννήσει σύλληψιν καὶ
 διάπλασιν ἐννοῶν ἀπαγορεύει διὰ τοῦτο τὴν καθαρὰν τῆς
 25 γεννήσεως ἔννοιαν, ἀκολούθως κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον τῆς
 ὧδε κτίσεως περὶ τὸ εἶδος πονούσης, ὕλην δὲ συνεκπορίζειν
 τῷ εἶδει μὴ δυναμένης, ἀπαγορευέτω διὰ τοῦτο καὶ δη-
 μιουργὸν εἶναι τὸν πατέρα οἶεσθαι. εἰ δὲ μὴ βούλεται

VLATS 3 θείας om. T

4 μὴδὲ scripsi: μῆτε libri v

δημιουργεῖν: δημιουργὸν v ἀπαθῆ v τὸν θεὸν post δημιουργεῖν collo-
 cat A 7 ἀπαθῶς ἐνεργεῖται: ἐνεργεῖται δίχα πόνου καὶ ὕλης v ubi in
 margine adicitur 'omissum erat in graeco: sine labore et materia'
 (cf. 15) 11 ἐκβαλλέτωσαν correxi: ἐκβαλέτωσαν cf. 8 et 15

12 verba μῆτε κάμνων ἐν τῷ κτίζειν om. S v 13 εἰ: εἰς v 14 περὶ
 τῆς θ. δ. V 16 ῥεύσεως S cf. 67, 10 18 λέγω S 22 παρ'
 αὐτῶν v 23 ἢ οὖν VLT γεννήσει καὶ συλλήψει V 25 αὐτοῦ:
 αὐτὸν A 27 καὶ ante διὰ add. V 28 εἶναι post οἶεσθαι collocat S

κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τῆς δυνάμεως μέτρον ἐπὶ τοῦ θεοῦ
τὴν κτίσιν νοεῖν, μηδὲ τὴν θείαν γέννησιν ἐκ τῶν ἀνθρω-
πίνων διαβαλλέτω.

Ὡς δ' ἂν μᾶλλον αὐτοῦ τὸ ἀκριβές τε καὶ περισκεμ- 66
μένον ἐν τοῖς λεγομένοις φανερὸν κατασταίῃ, μικρόν τι τῶν 5
παρ' αὐτοῦ ῥηθέντων πάλιν ἐπαναλήψομαι. φησὶ γὰρ τὰ
ποιοῦντα καὶ πάσχοντα κοινωνεῖν ἀλλήλοις
τῆς φύσεως, καὶ μετὰ τὴν ἐκ σωμάτων γέννησιν τὰς
τεχνικὰς ἐπὶ τῶν ὄλῳν δημιουργίας ἐκτίθεται.
σκεψάσθω τοίνυν ὁ ἀγχίνους ἀκροατῆς διὰ τούτων πῶς 10
ἐκπίπτει τοῦ ἰδίου σκοποῦ, τοῖς ἀεὶ κατὰ τὸ συμβάν παρευ-
ρισκομένοις ἐπιπλανώμενος. τὸ ποιοῦν καὶ πάσχον ἐν ταῖς
διὰ σαρκὸς γινομένοις ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄρα, ὥς τοῦ
μὲν μεταδιδόντος τῆς οὐσίας, τοῦ δὲ μετέχοντος. οὕτως 67
οἶδε δι' ἀκριβείας ἐν τῇ τῶν ὄντων φύσει ὄραν τὴν ἀλή- 15
θειαν, ὥστε χωρίζειν τῆς οὐσίας τὸν μεταδιδόντα καὶ τὸν
μετέχοντα καὶ ἄλλον ἐφ' ἑαυτοῦ δίχα τῆς οὐσίας εἶναι
λέγειν τούτων ἑκάτερον. ὁ γὰρ μεταλαμβάνων ἢ μεταδι-
δούς ἕτερος πάντως ἐστὶ παρὰ τὸ μετεχόμενόν τε καὶ διδό-
μενον, ὥς δεῖν πρότερον ἐφ' ἑαυτοῦ νοεῖσθαί τινα καθ' 20
ὑπόστασιν ἰδίαν ὁρώμενον, εἶθ' οὕτω λέγειν περὶ αὐτοῦ ἢ
διδόναι ὃ ἔχει ἢ ὃ μὴ ἔχει προσέειπαι. καὶ τοῦτον οὕτως 68
ἐπιγελάστως ἐκπύσας τὸν λόγον τῷ ἐφεξῆς πάλιν ἑαυτὸν
ἀνατρέπων ὁ σοφὸς οὐκ αἰσθάνεται. καὶ γὰρ ὁ τὴν ὑπο-
κειμένην ὕλην διὰ τῆς τέχνης πρὸς τὸ δοκοῦν σχηματίζων 25
ποιεῖ τι πάντως διὰ τῆς ἐνεργείας, καὶ ἡ ὕλη παρὰ τοῦ
ἐνεργούντος τὴν τέχνην ἐν τῷ πάσχειν τὸν σχηματισμὸν
ἀναδέχεται· οὐ γὰρ ἀπαθὴς καὶ ἀντίτυπος ἡ ὕλη μένουσα
τὴν ἐκ τῆς τέχνης μορφήν παραδέχεται. εἰ τοίνυν καὶ ἐπὶ 69
τῶν κατὰ τέχνην ἐνεργουμένων οὐκ ἂν τι γένοιτο μὴ πά- 30
θους καὶ ἐνεργείας συνδεδραμηκότων ἀλλήλοις πρὸς τὸ γι-

VLATS 3 διαβαλέτω VL v 4—5 ἐπασκευμένον V 5 λεγο-
μένοις: λόγοις V 6 αὐτῶν v ἐπαναλήψομεν v 14 μὲν SSCr. T
15 μετ' ἀκριβείας A 17 ἐφ' ἑαυτῷ T 22 ὃ ἔχει A: ἡ ἔχειν
VLTS v ὃ μὴ ἔχη L ὃ μὴ προέχει v 23—24 ἀνατρέπων ἑαυτὸν T
30 τι om. A

τὴν ζημίαν παθεῖν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἐλπίδος
ἐκινδυνεύομεν. πρόκειται γὰρ ἢ Χριστιανὸς εἶναι, μὴ
παρενεχθέντας ὑπὸ τῆς αἵρετικῆς ἀπωλείας, ἢ πάντως
πρὸς Ἰουδαϊκὰς τε καὶ Ἑλληνικὰς ὑπολήψεις κατασυρῆναι.
ὥς ἂν οὖν μῆδέτερον πάθοιμεν τῶν ἀπειρημένων, μῆτε διὰ 73
τῆς ἀρνήσεως τοῦ ἀληθῶς γεννηθέντος υἱοῦ τοῖς Ἰουδαϊκοῖς
δόγμασι συμφερόμενοι, μῆτε διὰ τῆς τοῦ κτίσματος προ-
σκήψεως τῷ πτώματι τῶν εἰδωλολατρούντων συγκαταπί-
πτοντες, ἀναγκαίως προσδιατρίψωμεν τῷ περὶ τούτων λόγῳ,
θέντες αὐτὴν τοῦ Εὐνομίου τὴν ῥῆσιν ἔχουσιν οὕτως· 10
οὕτω δὲ τούτων διηρημένων, εἰκότως φαίη τις
ἂν τὴν κυριωτάτην καὶ πρώτην καὶ μόνην ἐν-
εργεῖαν τοῦ πατρὸς ὑποστᾶσαν οὐσίαν εἰς ἑαυ-
τὴν δέχεσθαι τὰς τοῦ γεννηματος καὶ ποιή-
ματος καὶ κτίσματος προσηγορίας· καὶ μετ' 15
ὀλίγα· μόνος δὲ ὁ υἱός, φησί, τῇ τοῦ πατρὸς ἐν-
εργεῖα συστάς ἀκοινώνητον ἔχει τὴν τε φύσιν
καὶ τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα σχέσιν. τὰ μὲν 74
οὖν εἰρημένα τοιαῦτα. ἡμεῖς δὲ πρῶτον μὲν τῶν ἐχθρῶν
τὴν πρὸς ἑαυτοὺς μάχην κατανοήσωμεν, οἷόν τινες θεαταὶ 20
πολεμίων γενόμενοι πρὸς ἀλλήλους στασιαζόντων, εἶθ' οὕτως
ἀντιπαραδείξωμεν τὴν τῆς εὐσεβείας ἀλήθειαν. μόνος,
φησὶν, ὁ υἱὸς τῇ τοῦ πατρὸς ἐνεργεῖα συστάς ἀκοινώνητον
ἔχει τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα σχέσιν. ἐν δὲ τοῖς πρὸ
τούτου τὸν γεννητὸν γέννημα λέγειν μὴ παραιτεῖσθαι φησι, 25
τῆς γεννηθείσης αὐτῆς οὐσίας καὶ τῆς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας
τὴν τοιαύτην τῶν ὀνομάτων οἰκειουμένης σχέσιν.

Οὕτω τοίνυν προδήλου τῆς ἐν τοῖς εἰρημένοις οὔσης 75
ἐναντιότητος, θαυμάζειν ἔπεισέ μοι τῆς ἀγχινοίας τοὺς
ἐπαινέτας τούτου τοῦ δόγματος. ἄπορον γὰρ ἂν εἶη πρὸς 30
ὅ τι τῶν εἰρημένων παρ' αὐτοῦ τραπέντες οὐκ ἂν πλημμε-

VLATS 2 κινδυνεύομεν V ἐκινδυνεύομεν L 5 μῆθ' ἕτερον VLTS
μὴ θάτερον A μῆδέτερον v 6 ἀληθῶς ω ex ου corr. V 7 συμ-
φερόμενοι om. V 9 προδιατρίψωμεν v 11—12 φαίη τις ἂν εἰκότως A
12—13 ἐνεργεῖαν VL 18 τὴν πρὸς om. L 18—19 verba a τὰ
μὲν οὖν εἰρημένα usque ad 24 σχέσιν om. v 27 οἰκειμένης L οἰκειού-
μενα T

645 M.

λοῖεν εἰς τὸ λειπόμενον. ὁ πρότερος κατεσκεύαζε λόγος
 αὐτῷ τὴν γεννηθεῖσαν οὐσίαν καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ προσηγορίαν
 τὴν τοιαύτην τῶν ὀνομάτων οἰκείουσθαι σχέσιν. ἡ νῦν
 τεχνολογία τὸ ἐναντίον φησὶν, ἀκοινώνητον ἔχειν τὸν υἱὸν
 5 τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα σχέσιν. ἐὰν τῷ πρώτῳ πιστεῦ-
 σωσι, οὐ παραδέξονται. πάντως τὸ δεῦτερον· ἐὰν πρὸς τοῦτο
 76 ῥέψωσι, κατὰ τῆς προτέρας ὑπολήψεως στήσονται. τίς
 αὐτοῖς διαλύσει τὴν μάχην, τίς μεσιτεύσει τῷ ἐμφυλίῳ
 πολέμῳ, τίς συμβιβάσει πρὸς συμφωνίαν τὴν στάσιν, αὐτῆς
 10 τῆς ψυχῆς πρὸς ἑαυτὴν ἐκ τῶν λεγομένων μεριζομένης
 καὶ πρὸς τὴν ἐναντιότητα τῶν δογμάτων διελκομένης; ἢ
 τοῦτο τῆς προφητείας ἐστὶ τάχα τὸ αἰνίγμα, ὃ περὶ τῶν
 Ἰουδαίων φησὶν ὁ Δαβὶδ ὅτι Διεσχίσθησαν καὶ οὐ κατε-
 νύγησαν. ἰδοὺ γὰρ οὐδὲ πρὸς τὴν ἐναντίωσιν τῶν δογμάτων
 15 διασχιζόμενοι τὴν τοῦ πλημμελήματος αἵσθησιν ἔχουσιν,
 ἀλλὰ φέρονται διὰ τῶν ὥτων, ἀμφορέων δίκην πρὸς τὸ
 77 δοκοῦν τῷ μετατιθέντι περιεγόμενοι. ἤρρεσαν αὐτῷ τὴν
 γεννηθεῖσαν οὐσίαν προσφυῶς τὴν τοῦ υἱοῦ προσηγορίαν
 ἔχειν εἰπεῖν· εὐθὺς καθάπερ οἱ νυστάζοντες τοῖς εἰρημένοις
 20 ἐπένευσαν. μετέθετο πάλιν πρὸς τοῦναντίον τὸν λόγον καὶ
 ἀρνεῖται τοῦ υἱοῦ τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα σχέσιν· πάλιν
 οἱ φίλτατοι καὶ τοῦτῳ συνανανέουσιν, ὥσπερ αἱ τῶν σω-
 μάτων σικαὶ τῇ αὐτομάτῳ μιμήσει πρὸς τὴν τοῦ προάγοντος
 συμμετασχηματίζονται κίνησιν, ὅπηπερ ἂν ἐθέλῃ, πρὸς τοῦτο
 25 ῥέποντες, καὶ ἑαυτῷ μάχεται, καὶ τοῦτο καταδεχόμενοι.
 ἄλλος τις οὗτος Ὀμηρικὸς κυκεών, οὐ τὰ σώματα τῶν φαρ-
 μακευομένων ἀλλάσσων εἰς ἀλόγων μορφάς, ἀλλὰ κατὰ
 τῶν ψυχῶν ἐνεργῶν τὴν ἐπὶ τὸ ἄλογον αὐτῶν μεταμόρφωσιν.

1 cf. l. III tom. I § 119 13 Ps. 34, 15 Sw. 26 Hom. x 316

VLATS 1 κατασκευάζει V 2 αὐτῷ om. A οὐσίαν om. v
 3—4 verba ab ἡ νῦν τεχνολογία usque ad 5 σχέσιν om. V 5—6 πι-
 στεύουσιν T 7 ῥέψωσι: νεύσωσι V προτέρας: πρώτης v verba
 a τίς usque ad 8 μάχην om. V 10 ψυχῆς: εὐχῆς v 11 διελκομένων
 V v 12 τὸ om. V v 14 οὐδὲν A 15 ἔχουσιν om. L
 16 ἀμφορέως V ἀμφορῶν v 17 ἤρρεσαν v 19 ἔχει V εἶπεν A
 22 συννεύουσιν TS v 24 ἐθέλοι A 25 ῥέποντες: νεύοντες VL

περὶ μὲν γὰρ ἐκείνων ὁ λόγος φησὶν ὅτι βέβαιος αὐτοῖς ὁ 78
 νοῦς ἦν, ἀλλοιωθέντος πρὸς τὸ θηριῶδες τοῦ εἶδους· ἐν-
 ταῦθα δὲ τῶν σωμάτων αὐτοῖς ἐν τῇ κατὰ φύσιν διαμενόν-
 των πρὸς τὸ ἄλογον αἱ ψυχαὶ μεταπλάσσονται. καὶ ὥσπερ
 ἐκεῖ φησὶν ἡ ποιητικὴ τερατεία εἰς διαφόρων θηρίων εἶδη 5
 τοὺς φαρμακευθέντας ἀλλάσσεσθαι κατὰ τὸ ἀρέσκον τῇ
 παρασοφισμένη τὴν φύσιν, τὰ αὐτὰ καὶ νῦν γίνεται παρὰ
 τοῦ Κιρκαίου τούτου κρατήρος. οἱ γὰρ ἐμπίνοντες τῆς 79
 γεγοητευμένης ἀπάτης ἐκ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος εἰς δια-
 φόρους δογμάτων μορφὰς ἀλλοιοῦνται, νῦν μὲν τούτῳ, πάλιν 10
 δὲ τῇ ἑτέρῳ μορφοῦμενοι. καὶ ἐπὶ τούτοις οἱ γλυκύτατοι
 κατὰ τὴν τοῦ μύθου διασκευὴν ἀγαπῶσιν ἔτι τὸν τῆς τοι-
 αύτης ἀλογίας αὐτοῖς ἐξηγούμενον καὶ οἶόν τινα καρπὸν
 κραναίας ἢ βάλανον τοὺς διαρριπτομένους παρ' αὐτοῦ λό-
 γους ὑποκεκυφότες ἐκλέγουσιν, συῶν δίκην πρὸς τὰ χαμαιρι- 15
 ριφῇ τῶν δογμάτων λαιμάργως ἐπιτρέχοντες, τοῖς δὲ ὑψη-
 λοῖς τε καὶ οὐρανίοις ἐνατενίζειν φύσιν οὐκ ἔχοντες. διὰ
 τοῦτο τὴν ἐπὶ τὰ ἐναντία τοῦ λόγου παρατροπὴν οὐχ ὀρώ-
 σιν, ἀλλὰ τὸ ἐπ' αὐτοὺς ἐλθὼν ἀνεξετάστως ἀρπάζουσιν,
 οἷον δὴ ἂν ἦ· καὶ καθάπερ φασὶ τῶν διὰ μανδραγόρου 80
 κεκαρωμένων κώματί τινι καὶ δυσκινήσια κρατεῖσθαι τὰ
 σώματα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τούτοις διάκειται τὰ τῆς
 ψυχῆς αἰσθητήρια, πρὸς τὴν σύνεσιν τῆς ἀπάτης ἀπονार्κῆ-
 σαντα. δεινὸν μὲν οὖν καὶ τοῖς κεκρυμμένοις δόλοις ἔκ 648 M.
 τινος παραλογισμοῦ κατὰ τὸ λεληθὸς ἐνσχεθῆναι, πλὴν 25
 ἀλλὰ συγγνωστὸν τὸ ἀτύχημα, ὅταν ἀκούσιον ἦ· τὸ δ' ἐκ
 προνοίας τινὸς καὶ σπουδῆς τοῦ κακοῦ τὴν πείραν ἐφέλ-
 κεσθαι, μὴ ἀγνοοῦντα τὴν συμφορὰν, πᾶσαν ὑπερβολὴν
 δυστυχημάτων παρέρχεται. πῶς γὰρ οὐκ ἄξιον σχετλιάζειν, 81
 ὅταν ἀκούωμεν ὅτι καὶ τῶν ἰχθύων οἱ λίχνοι γυμνὸν μὲν 30

2 Hom. x 240

4—5 Hom. x 433

12 Hom. x 241—243

21 Plat. Resp. VI 488 C Demosth. or. X 6 et medici

VLATS 1 αὐτοῖς VS: αὐτὸς L αὐτῶν AT v 8 τούτου om. V

11 γλυκύτατοι: γελοιότατοι A 13 αὐτῶν T 14 διαρριπτομένους v

19 ἐλθὼν 20 δὴ ἂν Wil.: δ' ἂν ἦ: εἴη V 21 κεκαραμένων

ω sscr. V 24 κεκαρυμμένοις L 25 λογισμοῦ T 30 ἀκούομεν v

λύχνοι VT

προσεγγίζοντα τὸν οἰδήρον φεύγουσι, πρὸς δὲ τὸ δέλεαρ ἀπατώμενοι τροφῆς ἐλπίδι κατασπῶσι τὸ ἄγκιστρον, ἐν οἷς δὲ πρόδηλόν ἐστι τὸ κακὸν αὐτομολεῖν ἐκουσίως ἐπὶ τὸν ὄλεθρον τοῦτον καὶ τῆς τῶν ἰχθύων ἀλογίας ἐστὶν ἀθλιώ-
 5 τερον. οἱ μὲν γὰρ πρὸς τὸν κεκαλυμμένον διὰ γαστριμαρ-
 γίας ὑπήχθησαν ὄλεθρον, οἱ δὲ γυμνὸν περιχαίνουσι τῆς ἀσεβείας τὸ ἄγκιστρον, διὰ τινος ἀλόγου προσπαθείας ἀγα-
 πῶντες τὸν ὄλεθρον. τί γὰρ ἂν ταύτης τῆς ἐναντιότητος
 γένοιτο προδηλότερον ἢ τὸ λέγειν, ὅτι ὁ αὐτὸς καὶ ἐγεν-
 10 νήθη καὶ κτίσμα ἐστὶ καὶ τὸ προσφυὲς ἔχει τῆς τοῦ οἰοῦ
 κλήσεως καὶ πάλιν ἀλλοτριοῦται τῆς τοῦ οἰοῦ σημασίας ;
 ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

82 Χρήσιμον δ' ἂν ἴσως εἴη τῆς παρατεθείσης ἡμῖν τοῦ
 Εὐνομίου ῥήσεως πᾶσαν ἀκολούθως ἰδεῖν τὴν διάνοιαν ἐπὶ
 15 τὴν ἀρχὴν ἀναδραμόντας τοῦ λόγου. τὰ γὰρ νῦν ἐξετα-
 σθέντα διὰ τὸ προφανὲς τῆς τῶν εἰρημένων ἐναντιότητος
 προχείρως ἡμᾶς ἐκίνησεν ἐκ τῶν τελευταίων τῆς ἀντιρρή-
 σεως ἄρξασθαι. εἴρηται τοίνυν κατὰ τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῦ
 Εὐνομίου ταῦτα· οὕτω δὲ τούτων διηρημένων, εἰ-
 20 κότεως φαίη τις ἂν τὴν κυριωτάτην καὶ πρώτην
 καὶ μόνην ἐνεργεῖα τοῦ πατρὸς ὑποστᾶσαν
 οὐσίαν εἰς ἑαυτὴν δέχεσθαι τὰς τοῦ γεννή-
 ματος καὶ ποιήματος καὶ κτίσματος προση-
 83 γορίας. πρῶτον τοίνυν ὑπομνησθῆναι τοὺς τῷ λόγῳ
 25 προσέχοντας βούλομαι ὅτι κυριωτάτην εἶναι καὶ τὴν
 τοῦ πατρὸς οὐσίαν ἐν τῇ πρώτῃ λογογραφίᾳ φησί, διὰ τού-
 των προαγαγὼν τῶν ῥημάτων τὸν λόγον ὅτι πᾶς ὁ τῶν
 καθ' ἡμᾶς δογμάτων συμπληροῦται λόγος ἐκ

15 νῦν] scilicet § 75—81 18 sq. cf. supra § 73 26 cf. lib. I
 § 151

VLATS 3 πρόδηλός L 5 τὸ κεκαλυμμένον VLA 5—6 γα-
 στριμαργίαν T 6 ὑπηνέχθησαν A ὄλεθρον om. VLA περιχαί-
 ρουσι L 8 ἂν om. A ἐναντιωτάτης V 9 γένοιτ' ἂν V
 προδηλότερον: ἀλογώτερον ἢ προδηλότερον V var. lect. ὁ om. VLA
 10 ἔχη L 14 ἰδεῖν ἀκολούθως T 16 προφανὲς ε in ras. V
 18 κατὰ τὴν ἀρχὴν om. TS v 21 ἐνεργεῖαν VL 24 τοίνυν: οὖν A
 τῷ om. L 27 προαγαγὼν V 28 δογμάτων om. VL

τῆς ἀνωτάτω καὶ κυριωτάτης οὐσίας. καὶ ἐν-
ταῦθα κυριωτάτην λέγει καὶ πρώτην τοῦ μονογενοῦς
τὴν οὐσίαν. οὐκοῦν συνθέντες ἀφ' ἑκατέρου βιβλίου τὰς
Ἐδνομίου φωνὰς αὐτὸν τοῦτον παραστησόμεθα μάρτυρα τοῦ
κοινοῦ τῆς οὐσίας τὸν ἐτέρωθί που τὸ τοιοῦτον ἀποφη- 5
νάμενον, ὅτι ὦν αἱ αὐταὶ προσηγορίαι, τούτων
οὐδὲ ἡ φύσις διάφορος. οὐ γὰρ ἂν διεστῶτα τῇ φύσει 84
τῇ ταυτότητι τῶν προσηγοριῶν διεσήμενιν ὁ ἑαυτῷ μαχό-
μενος. ἀλλ' ἐπειδὴ εἷς ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ ὁ τῆς οὐσίας
λόγος, διὰ τοῦτο πάντως κυριωτάτην μὲν ἐκείνην, κυριω- 10
τάτην δὲ καὶ ταύτην εἶναί φησι. μαρτυρεῖ δὲ τῇ λόγῳ καὶ
ἡ τῶν ἀνθρώπων συνήθεια, μηδενὶ τὸ κυριώτατον ἐφαρμό-
ζουσα, ᾧ μὴ συναληθεύεται τῇ φύσει τὸ ὄνομα. οἷον ἄν-
θρωπον ἐκ καταχρήσεως τὸ ὁμοίωμα λέγομεν, ἀλλὰ κυρίως
τῇ φωνῇ ταύτῃ κατονομάζομεν τὸ ζῷον τὸ ἐν τῇ φύσει 15
δεικνύμενον· καὶ θεὸν ὡσαύτως εἰδωλὸν τε καὶ δαιμόνιον
καὶ κοιλίαν οἶδεν ὁ τῆς γραφῆς λόγος προσαγορεύειν, ἀλλ'
οὐχὶ καὶ τὸ κύριον ἡ κλήσις ἔχει, καὶ τὰ ἄλλα πάντα 649 M.
κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. βεβρωκέναι τις κατὰ τὴν ἐνύπνιον 85
φαντασίαν λέγεται, ἀλλ' οὐκ ἔστι κυρίαν βρωσιν τὴν φαντα- 20
σίαν εἰπεῖν. ὥσπερ τοίνυν ἐπίσης ἐπὶ δύο τινῶν ἀνθρώπων
κατὰ φύσιν ὁφειστηκότων ἑκάτερον αὐτῶν κυρίως τῇ φωνῇ
τοῦ ἀνθρώπου προσαγορεύομεν, εἰ δὲ τὴν ἄφυσχόν τις εἰκόνα
πρὸς τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπον συνθεῖς ἀριθμήσεις,
δύο μὲν ἀνθρώπους ἴσως ἂν εἴποι τὸν τε ἀληθῶς ὄντα 25
καὶ τὸ ὁμοίωμα, οὐκέτι δ' ἂν καὶ τὸ κύριον ἀμφοτέροις
προσμαρτυρήσειεν, οὕτως εἴπερ ἄλλο τι παρὰ τὴν πα-

6 cf. lib. III tom. V p. 745 Migne, sed non verbotenus citat
17 κοιλίαν] Phil. 3, 19

VLATS 3 ἑκάτερα V τοῦ post ἑκάτερα add. V 4 παραστησώ-
μεθα T 5 που sscr. T 6 αἱ αὐταί: αἱ τοιαῦται I, 7 οὐδὲ:
οὐδὲν v 7 τὰ τῇ φύσει διεστῶτα V 9 εἷς ἐν: εἷς ἐν TS καὶ
ἐν υἱῷ εἷς ὁ τῆς V 16 τε: ὅταν v 17 προσαγορεύειν post οἶδεν
collocant TS 18 ἡ κλήσις om. T v 19 τὴν τῶν ἐνύπνιων VL
20 ἐστὶν ante 21 εἰπεῖν collocat V 21 ἐπίσης om. S ἐπὶ om.
S v 23 προσαγορεύομεν τοῦ ἀνθρώπου v 25 ἀνθρώπους ἴσως
om. S v

τὸς οὐσίαν ἢ τοῦ μονογενοῦς φύσις ὑπενοεῖτο, οὐκ ἂν κυριωτάτην ἐκατέραν τῶν οὐσιῶν ὁ λογογράφος ὠνόμασε. πῶς γὰρ ἂν τις τὰ διαφέροντα τῇ φύσει τῇ ταυτότητι τῶν ὀνομάτων σημάνειεν;

- 86 Ἄλλ' ἔοικεν ἢ ἀλήθεια καὶ διὰ τῶν πολεμούντων αὐτῇ φανεροῦσθαι, μὴ δυναμένου καθάπαξ μηδὲ ἐν ταῖς τῶν ἐχθρῶν φωναῖς ὑπερισχῆιν τῆς ἀληθείας τοῦ ψεύδους. διὰ τοῦτο τῷ στόματι τῶν ἀντικειμένων καὶ μὴ εἰδόντων ὁ λέγουσιν ὁ τῆς εὐσεβείας ἀνακηρύσσεται λόγος.
- 10 καθάπερ καὶ ὑπὸ τοῦ Καϊάφα τὸ σωτήριον ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ κυρίου πάθος προηγόρευτο, οὐκ εἰδότης ὁ λέγει. οὐκοῦν εἰ κοινὸν ἐπ' ἀμφοτέρων τῆς οὐσίας τὸ κυριώτατον, τοῦ πατρὸς λέγω καὶ τοῦ υἱοῦ, τίνα χώραν ἔχει τὸ μαρτυρῆναι τὰς οὐσίας ἀλλήλων λέγειν; ἢ πῶς ἐν αὐταῖς
- 15 ἢ πρὸς τὸ δυνατώτερόν τε καὶ μείζον καὶ προτιμότερον ἐνθεωρεῖται διαφορά, τῆς κυριωτάτης οὐσίας οὐδεμίαν παραδεχομένης ἐλάττωσιν; τὸ γὰρ ἀτελὲς ὂν, ὃ τι περ ἂν ᾖ, κυρίως οὐκ ἔστιν, οὐ φύσις, οὐ δύναμις, οὐκ ἀξίωμα, οὐκ ἄλλο τι τῶν καθ' ἑκαστον θεωρουμένων οὐδέν, ὥστε ἡ κατ'
- 20 οὐσίαν τοῦ πατρὸς ὑπεροχή, καθὼς ἡ αἴρεσις βούλεται, τὸ ἀτελὲς τῆς οὐσίας τοῦ μονογενοῦς διελέγχει. εἰ οὖν ἀτελής, οὐ κυρία· εἰ δὲ κυριωτάτη, καὶ τελεία πάντως· τέλειον γὰρ τὸ ἐλλιπὲς ὀνομάζεσθαι φύσιν οὐκ ἔχει. ἀλλ' οὐδὲ συγκριτικῶς ἀντιπαρατιθεμένου τελείου πρὸς τέλειον, δια-
- 25 φοράν τίνα κατὰ πλεονασμὸν ἢ ἔλλειψιν γινομένην δυνατόν ἐστιν ἐπινοῆσαι· μία γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν ὥσπερ ἐπὶ κανόνος ἡ τελειότης, οὔτε κοιλαινομένη τῷ λείποντι οὔτε ἀνωμαλοῦσα
- 88 τῷ πλεονάζοντι. τὴν μὲν οὖν ὑπὲρ τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος τοῦ Εὐνομίου συνηγορίαν ἱκανῶς ἐκ τῶν εἰρημένων
- 30 ἔστιν ἰδεῖν, μᾶλλον δὲ οὐ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν σπουδὴν, ἀλλὰ τὴν πρὸς ἑαυτὸν μάχην. δι' ὧν γὰρ τὸ ἡμέτερον δόγμα

10 Joh. 11, 51

14 cf. lib. III tom. V p. 745 M.

VLATS 1 ὑπερνοεῖτο T

2 τῶν οὐσιῶν om. V

4 σημάνοιεν

VLTS 10 ὑπὸ correxi: ἐπὶ libri v

16—17 παραδεχομένοις T

17 ἐλάττωσιν: ἀλλοίωσιν V

24 πρὸς τὸ τέλειον V

30 ἰδεῖν ἐστὶ TS

31 ἑαυτήν v

τοῖς ἰδίοις συνίστησι λόγοις, καθ' ἑαυτοῦ τρέπει τὰ μηχανήματα. ἡμεῖς δὲ πάλιν τοῖς γεγραμμένοις κατ' αὐτὴν τὴν λέξιν ἀκολουθήσωμεν, ὥς ἂν φανερόν γένοιτο πᾶσιν ὅτι πλὴν τοῦ βούλεσθαι κακουργεῖν οὐδεμίαν ἰσχὺν πρὸς τὴν κακίαν ὁ παρ' αὐτῶν λόγος ἔχει.

Ἀκούσωμεν τοίνυν τῶν εἰρημένων· εἰκότως φαίη 89
 τις ἂν τὴν κυριωτάτην καὶ πρώτην καὶ μόνην
 ἐνεργεῖα τοῦ πατρὸς ὑποστᾶσαν οὐσίαν εἰς
 ἑαυτὴν δέχεσθαι τὰς τοῦ γεννηήματος καὶ
 ποιήματος καὶ κτίσματος προσηγορίας. τίς οὐκ 10 652 M.
 οἶδεν ὅτι τὸ χωρίζον ἀπὸ τῆς αἵρέσεως τὴν ἐκκλησίαν ἢ
 τοῦ κτίσματος ἐστὶ φωνὴ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ λεγομένη; οὐκοῦν
 ὁμολογουμένης παρὰ πᾶσι τῆς κατὰ τὸ δόγμα διαφορᾶς,
 τὸν ἐπιχειροῦντα δεικνύειν τῶν ἡμετέρων τὰς ἰδίας ὑπο-
 λήψεις ἀληθεστέρας τί πράττειν εὐλογώτερον ἦν, κατα- 15
 σκευάζειν δηλονότι τὸν ἴδιον λόγον, δι' ὧν οἶόν τε ἦν, ἀπο-
 δεικνύοντα κτιστὸν τὸν κύριον εἶναι δεῖν οἶεσθαι, ἢ τοῦτον
 παρέντα νομοθετεῖν τοῖς ἀκούουσιν ὥς ὁμολογούμενα τὰ
 ἀμφιβαλλόμενα λέγειν; ἐγὼ μὲν ἐκεῖνό φημι· τάχα δὲ καὶ 90
 πάντες, οἷς μέτεστι διανοίας, τοῦτο παρὰ τῶν ἀντιλεγόντων 20
 ἐπιζητήσουσι, τὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου πρῶτον ἐπὶ τινος
 ἀναντιρρήτου βάσεως στήσαντας οὕτω τοῖς ἀκολούθοις ἐνα-
 γωνίζεσθαι. οὗτοσί τοίνυν ἀφείς τὴν περὶ τοῦ χρῆναι κτι- 91
 στὸν αὐτὸν οἶεσθαι κατασκευὴν τὰ ἐφεξῆς διεξέρχεται, τῷ
 ἀνυποστάτῳ λήμματι τὴν τῶν λογισμῶν ἀκολουθίαν ἀρμό- 25
 ζων, οἶόν τι πάσχουσιν οἱ ταῖς ματαίαις ἐπιθυμίαις κατὰ
 ψυχὴν ἐμβαθύνοντες, ἢ πρὸς βασιλείαν ἢ πρὸς ἄλλο τι
 τῶν σπουδαζομένων ταῖς ἐννοίαις διαχεόμενοι· οὐχ ὅπως
 ἂν γένοιτό τι τῶν σπουδαζομένων αὐτοῖς ἐπινοοῦσιν, ἀλλ'
 ὥς τούτου παρόντος διατιθέασιν ἑαυτοῖς καὶ οἰκονομοῦσι 30
 πρὸς τὸ δοκοῦν τὸ εὐτύχημα, διὰ τινος ἡδονῆς τοῖς ἀνυπ-

6 sq. Bas. c. Eun. l. II p. 576 A

VLATS 3 ἀκολουθήσομεν v 8 ἐνέργειαν VL 16—17 ἀπο-
 δεικνύοντα A ἀποδεικνύειν L 17 τοῦτο S v 19 ἔχειν καὶ ante
 λέγειν add. V 22 στήσαντες L compendio syllabae -ας suprascripto
 23 οὕτως L ω in o corr. L² 25 ἀκολούθειαν v 29 verba ab
 ἐπινοοῦσιν usque ad 30 ἑαυτοῖς om. A 30 οἰκονομοῦσι V

- 92 ἀρκοῖς ἐπιπλανώμενοι. οὕτως ἡμῖν καὶ ὁ σοφὸς λογο-
γράφος τὴν πολυθρόλητον ἑαυτοῦ διαλεκτικὴν οὐκ οἶδα
ὅπου κατακοιμίσας, πρὶν ἀποδείξαι περὶ τοῦ ζητουμένου,
καθάπερ τοῖς παιδίοις διαμυθολογεῖται τὴν ἀπατηλὴν ταύ-
5 τὴν καὶ ἀκατάσκευον τοῦ καθ' ἑαυτὸν δόγματος φλυαρίαν
οἷον διήγημά τι παροίνιον ἐκτιθέμενος.
- 93 Λέγει γὰρ τὴν ἐνεργεῖα τοῦ πατρὸς ὑπο-
στᾶσαν οὐσίαν δέχεσθαι τὴν τοῦ γεννήματος
καὶ ποιήματος καὶ κτίσματος προσηγορίαν.
10 τίς ἀπέδειξε λόγος ἐνεργεῖα τινὶ κατασκευαστικῇ τὸν υἱὸν
ὑποστῆναι, τὴν δὲ φύσιν τοῦ πατρὸς ἀνενέργητον ὡς πρὸς
τὴν ὑπόστασιν τοῦ υἱοῦ μεῖναι; τὸ γὰρ ἀμφιβαλλόμενόν
τε καὶ ζητούμενον τοῦτο ἦν, εἴτε ἡ οὐσία τοῦ πατρὸς ἐγέν-
νησε τὸν υἱὸν εἴτε τι τῶν ἔξωθεν παρεπομένων τῇ φύσει
- 94 τοῦτον εἰργάσατο. τῆς τοίνυν ἐκκλησίας κατὰ τὴν θεῖαν
διδασκαλίαν ἀληθῶς θεὸν εἶναι τὸν μονογενῆ πιστευούσης,
τὴν δὲ <τῆς> πολυθεΐας δεισιδαιμονίαν βδελυσσομένης καὶ
διὰ τοῦτο τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν οὐ προσδεχομένης, ὡς
ἂν μὴ τῇ παραλλαγῇ τῶν οὐσιῶν ὑπὸ ἀριθμὸν αἱ θεό-
20 τητες πίπτοιεν, ὅπερ οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον ἢ τὴν πολυθεΐαν
πάλιν ἐπεισάγειν τῷ βίῳ, ταῦτα τοίνυν τῆς ἐκκλησίας ἰδιω-
τικῶς διδασκούσης, ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ
ἀληθινὸς θεὸς κατ' οὐσίαν ὁ μονογενὴς ἐστὶ θεός, τὸν
ἀντιβαίνοντα τοῖς ἐγνωσμένοις πῶς ἀνατρέπειν ἔδει τὴν
25 προειλημμένην ὑπόληψιν; οὐχὶ τῷ κατασκευάζειν τὸν ἀντι-
κείμενον λόγον, διὰ τίνος ὁμολογουμένης ἀρχῆς συναποδει-
κνύοντα τὸ ἀμφίβολον; οὐκ ἂν οἶμαί τινα τῶν νοῦν ἐχόν-
95 των ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα ζητῆσαι. ἀλλ' οὗτος ἀπὸ τῶν
ἀμφισβητουμένων ἄρχεται καὶ ὡς ἀποδεδειγμένον τὸ ἀμφι-
30 βαλλόμενον ἀρχὴν τῷ ἐφεξῆς δίδωσι λόγῳ. ἀποδειχθέντος

VLATS 1 καὶ om. A 3 κατακοιμήσας v ἀποδείξῃ v

7 τὴν: τῇ VL 11 ἀνενέργητον εἶναι ὡς L pr., sed εἶναι expunxit

14 τι om. V παρεπόμενον L 16 θεὸς V 17 τῆς addidi

18 οὐ om. V ead. man. μὴ sscr. παραδεχομένης L 19—20 θειό-

τητες v 25 οὐχὶ τὸ v 25—26 τὸν λόγον τὸν ἀντικείμενον V

29 ἀμφισβητουμένον L ἀποδεδειγμένων TS v 29—30 τὸ ἀμφι-
βαλλόμενον L, om. VATS v

γὰρ πρότερον ὅτι διὰ τινος ἐνεργείας ὁ υἱὸς ὑπέστη, τίς
 ἂν ᾦν μάχη πρὸς τὸ ἐπόμενον, τὸ εἰς ἑαυτὴν δέχεσθαι τὴν
 τοῦ ποιήματος προσηγορίαν λέγειν τὴν δι' ἐνεργείας τινὸς
 ὑποστᾶσαν οὐσίαν; ἕως δ' ἂν ἀκατάσκευον ἢ τὸ προηγου-
 μενον, πῶς ἰσχὺν ἔχει τὸ ἐφεπόμενον, εἰπάτωσαν οἱ τῆς
 ἀπάτης συνήγοροι. καὶ γὰρ εἴ τις πτηνὸν γενέσθαι καθ'
 ὑπόθεσιν δοίη τὸν ἄνθρωπον, περὶ τῶν ἐφεξῆς οὐκέτι μα-
 χήσεται. καὶ πτήσεται γὰρ πῶς ὁ πτηνὸς γενόμενος καὶ
 ἄνω τῆς γῆς ἑαυτὸν ἀνάξει, μετάρσιος ἐπὶ πτερύγων δι'
 ἀέρος φερόμενος. ἀλλὰ σκεπτέον πῶς ἂν γένοιτο πτηνὸς
 ὁ τὴν φύσιν οὐ λαχὼν ἐναέριον, τοῦτου δὲ μὴ ὄντος, μάταιον
 τὸ μετὰ τοῦτο διεξιέναι. κἀκεῖνος τοῖνον τουτί πρῶτον ἐπι-
 δειξάτω, τὸ μάτην πεπιστευκέναι τὴν ἐκκλησίαν ἀληθῶς
 εἶναι τὸν μονογενῆ υἱόν, οὐ κατὰ θέσιν εἰσποιηθέντα ψευ-
 δωνύμφ πατρί, ἀλλὰ κατὰ φύσιν γεννητῶς ἐκ τοῦ ὄντος
 ὄντα, μὴ ἀπεξενωμένον τῆς τοῦ γεννήσαντος φύσεως. ταῦτα
 πρῶτον ὡς ψευδῆ διελεγχάτω, καὶ τότε περὶ τῶν ἀκολου-
 θῶν διεξιὼν πιθανὸς ἔσται. ἕως δ' ἂν τὸ πρῶτον ἀναπό-
 δεικτον ἦ, φλυαρίας ἐστὶν ἐμφιλοχωρεῖν τοῖς δευτέροις. καὶ
 μοι μηδεὶς ὑποκρουέτω καὶ τὸ παρ' ἡμῶν διομολογούμενον
 διὰ κατασκευῆς κυρωθῆναι· ἀρκεῖ γὰρ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ
 ἡμετέρου λόγου τὸ πατρόθεν ἦκειν πρὸς ἡμᾶς τὴν παρά-
 δοσιν, οἷόν τινα κληρὸν δι' ἀκολουθίας ἐκ τῶν ἀποστόλων
 διὰ τῶν ἐφεξῆς ἀγίων παραπεμφθέντα. οἱ δὲ πρὸς τὴν
 καινότητα ταύτην μετατιθέντες τὰ δόγματα πολλῆς ἂν δέ-
 οιντο τῆς ἐκ τῶν λογισμῶν συμμαχίας, εἰ μέλλοιεν μὴ τοὺς
 κοινορτώδεις τῶν ἀνθρώπων καὶ εὐριπίστους, ἀλλὰ καὶ τοὺς
 ἐμβριθεῖς τε καὶ βεβηκότας ταῖς διανοαῖς προσάγεσθαι.
 ἕως δ' ἂν ἀκατάσκευος αὐτοῖς καὶ ἀναπόδεικτος ὁ λόγος
 προφέρηται, τίς οὕτως ἡλίθιος καὶ κτηνώδης, ὡς τῶν

VLATS 1 τὸ ante πρότερον add. V ἀπέστη V καὶ ante
 τίς add. A 7—8 μαχήσεται S: δοθήσεται VLAT v 11 ὁ om. A
 αέριον A 12 τουτί: τοῦτο v 16 ἐξεξενωμένον L 17 διελεγχέτω A
 21 κυρωθῆναι T 22 πατρόθεν ἦκειν: ἔχειν πατρόθεν ἦκουσαν VT v
 22—23 τὴν παράδοσιν πρὸς ἡμᾶς V 23 δι' ἀκολούθου A 24 διὰ:
 καὶ A 25 μετατεθέντες T 26 μέλλοιεν V μέλλομεν L
 29 αὐτοῖς om. V 30 προφέρεται VL προφέροισ' ἂν v

ἐδαγγελιστῶν τε καὶ ἀποστόλων καὶ τῶν καθ' ἑξῆς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις διαλαμφάντων ἀσθενεστέραν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναποδείκτου φλυαρίας ποιήσασθαι;

- 100 Ἰδῶμεν δὲ καὶ τὸ δυσφωρατότατον τῆς ἀγχινοίας τοῦ
 5 λογογράφου, ὅπως τῇ περιουσίᾳ τῆς διαλεκτικῆς ἐμπειρίας πρὸς τοῦναντίον εὐμηχάνως τοὺς ἀκραιότερους ἐφέλκεται. προσέρριψε τῇ τοῦ ποιήματος καὶ κτίσματος προσηγορίᾳ καὶ τὴν φωνὴν τοῦ γεννήματος, εἰπὼν εἰς ἑαυτὴν δέχεσθαι τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν, καὶ ὥσπερ
 10 ἐν μεθυόντων συνεδρίῳ δημηγορῶν οἶται μηδενὶ κατάφωρον ἑαυτοῦ τὴν περὶ τὸ δόγμα κακουργίαν γενήσεσθαι. τῷ γὰρ συνάφαι τὸ γέννημα τῷ κτίσματι τε καὶ τῷ ποιήματι ἐκκλέπτειν ἡγεῖται τὴν κατὰ τὸ σημαίνονμενον τῶν ὀνομάτων διαφορὰν διὰ τῆς τῶν ἀκοινωνήτων συντάξεως.
 101 ταῦτα τὰ σοφὰ τῆς διαλεκτικῆς μηχανήματα. ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἰδιῶται τῷ λόγῳ τὸ μὲν εἶναι τοῦτο κατὰ τὴν φωνὴν
 656 M. καὶ τὴν γλῶσσαν, ὅπερ ὁ λόγος περὶ ἡμῶν δείκνυσιν, οὐκ ἄρνούμεθα, ὥτιά δέ, καθὼς φησιν ὁ προφήτης, κατηρτίσθαι καὶ ἡμῖν πρὸς ἀκοὴν εὐσύνετον ὁμολογοῦμεν. διόπερ
 20 οὐδὲν διὰ τῆς συναφείας τῶν ἀκοινωνήτων ὀνομάτων εἰς τὴν τῶν σημαινομένων σύγχυσιν ὑπαγόμεθα· ἀλλὰ κἂν ὁ μέγας ἀπόστολος κατὰ ταῦτόν ὀνομάσῃ ξύλα καὶ χόρτον καὶ καλάμην χρυσόν τε καὶ ἄργυρον καὶ λίθους τιμίους, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μνημονευθέντων ἐπὶ κεφαλαίου συλ-
 25 λογιζόμεθα, καὶ τὴν φύσιν ἐκάστου τῶν κατωνομασμένων
 102 ἰδιαζόντως οὐκ ἀγνοήσομεν. οὕτω καὶ νῦν γεννήματος καὶ ποιήματος κατὰ ταῦτόν μνημονευθέντων, ἐκ τῶν φωνῶν ἐπὶ τὰ σημαίνονμενα μεταβάντες οὐ τὴν αὐτὴν ἐκάστῳ

9 Bas. c. Eun. l. II p. 588 C

18 Jes. 50, 5

22 I. Cor. 3, 12

VLATS 3 διὰ ante τῆς add. Migne ποιήσασθαι i. q. ἡγήσασθαι
 4 δυσφωρατότατον correxi: δυσφωρατώτατον TS δυσφωρώτατον VL δια-
 φορώτατον A διαφορωτότατον v 10—11 κατάφορον v 12 τὸ γὰρ
 TS τὸ γέννημα post ποιήματι traiecit A 13 κλέπτειν A
 14 ὀνομάτων: ὄντων ὀνομάτων VL 19 ἡμῶν VL 21 χύσιν V
 22 ὀνομάσῃ: ὀνομάτων L 24 ἐπὶ κεφαλαίοις V 26 καὶ νῦν καὶ
 γεννήματος A

τῶν ὀνομάτων ἐνθεωροῦμεν διάνοιαν· ἄλλο γάρ τι τὸ κτίσμα καὶ ἕτερον σημαίνει τὸ γέννημα, ὥστε καὶ ἐκεῖνος μειγνύη τὰ ἄμεικτα, ὁ συνετὸς ἀκροατῆς διακεκριμένως ἀκούσεται καὶ δεῖξει τῶν ἀδυνάτων εἶναι τὴν τοῦ γεννήματος καὶ τὴν τοῦ κτίσματος προσηγορίαν μίαν τινὰ φύσιν εἰς ἑαυτὴν δέχεσθαι. εἰ γὰρ τὸ ἕτερον ἀληθεύοιτο τούτων, ψεῦδος ἐξ ἀνάγκης ἔσται τὸ ἕτερον, ὥστε εἰ κτίσμα εἴη, μὴ εἶναι γέννημα, καὶ τὸ ἔμπαλιν, εἰ γέννημα λέγοιτο, ἀλλοτριοῦσθαι τῆς ἐπωνυμίας τοῦ κτίσματος.

Ἀλλὰ φησιν ὁ Εὐνόμιος εἰς ἑαυτὴν δέχεσθαι 103
τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν τὰς τοῦ γεννήματος καὶ ποιήματος καὶ κτίσματος προσηγορίας. μή τι διὰ τῶν ὑπολοίπων κατησφαλίσατο τὸν ἀκέφαλον τοῦτον καὶ ἄρριζον λόγον (ὡς οὐδεμία διὰ τῶν πρώτων κατεβλήθη πρὸς τὸ κατασκευαζόμενον δυνάμεις) ἢ καὶ τὰ λοιπὰ 15
τῆς αὐτῆς ἔχεται ματαιότητος, οὐκ ἀπὸ τινος τῆς ἐκ τῶν λογισμῶν συμμαχίας τὴν ἰσχὺν προσλαβόντα, ἀλλὰ διεξοδικήν τε καὶ ἀκατάσκευον ὥσπερ ἐπὶ τῆς τῶν ὀνείρων διηγήσεως τὴν τῆς βλασφημίας ἔκθεσιν ἔχοντα; λέγει γὰρ 104
τοῖς εἰρημένοις ἐπισυνάψας ταῦτα ὅτι ἀμεσίτευτον 20
μὲν ἔχουσαν τὴν γέννησιν, ἀμερίστως δὲ σφύζουσιν τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα καὶ πεποιηκότα καὶ κτίσαντα σχέσιν. εἰ γὰρ τὸ ἀμεσίτευτόν τε καὶ ἀμέριστον καταλιπόντες αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς θεωρήσαιμεν τὴν τῶν ῥημάτων διάνοιαν, εὐρήσομεν ὅτι πανταχοῦ 25
τὸ ληρῶδες τῆς διδασκαλίας δι' οὐδενὸς ἰσχυροποιούμενον λόγου ταῖς ἀκροαῖς τῶν ἀπατωμένων προσρίπτεται. τὸν γεγεννηκότα, φησί, καὶ κτίσαντα καὶ ποιήσαντα. ταῦτα καὶ τρία δοκῇ, δύο νοημάτων περιέχει 105
τὴν σημασίαν, τῷ τὰς δύο φωνὰς ἰσοδυναμεῖν ἀλλήλαις 30

1 eadem iungit Eun. ap. Bas. I. II p. 613 D (cf. 616 A)

VLATS 1 θεωροῦμεν A 2 σημαίνει post κτίσμα collocat V
γέννημα: γεννώμενον A 6 ἀληθεύει V 14 ἄρριζον V ὡς: ᾧ A
δς v οὐδεμιᾷ v 14—15 κατεβλήθη διὰ τῶν πρώτων V
πρώτων L 15 δυνάμει v 17 προλαβόντα v 24 ἀμέριστον v:
ἀόριστον libri 29 δοκεῖ v ἔχει v

κατὰ τὴν ἔννοιαν. τὸ γὰρ ποιῆσαι τῷ κτίσαι ταῦτόν ἐστιν, ἕτερον δὲ παρὰ τὰ εἰρημένα ἢ γέννησις. τῆς οὖν κοινῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπολήψεως πρὸς διαφόρους ἐννοίας ἐκ τῆς τῶν ῥημάτων σημασίας μεριζομένης, τίς ἡμῖν ἐπέδειξε

5 λόγος ταῦτόν εἶναι τῇ γεννήσει τὸ ποίημα, ἵνα τὴν μίαν
 657 M. 106 οὐσίαν τῇ τῶν ῥημάτων διαφορᾷ προσαρμόσωμεν; ἕως γὰρ ἂν ἡ συνήθης κρατῇ σημασία τῶν λέξεων καὶ μηδεὶς εὐρίσκηται λόγος ὁ μετασκευάζων εἰς τὸ ἐναντίον τὰς τῶν ῥημάτων ἐμφάσεις, οὐκ ἐνδέχεται μίαν τινὰ φύσιν πρὸς

10 τὴν τοῦ ποιήματος καὶ γεννήματος ἔννοιαν διασχισθῆναι. ἐπειδὴ γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ λεγόμενον τούτων ἐκάτερον ἰδιάζουσιν ἔχει τὴν ἐρμηνείαν, ἀνάγκη πᾶσα οἰκείαν τε καὶ συγγενῇ τοῖς ὀνόμασι συνεπινοεῖσθαι καὶ τὴν σχετικὴν

107 συζυγίαν. καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ τῶν πρὸς τι λεγομένων οὐ
 15 πρὸς τὸ ἀλλότριόν τε καὶ ἀκατάλληλον ἔχει τὴν οἰκειότητα, ἀλλὰ καὶ σιωπηθῇ πρὸς ὃ λέγεται, αὐτομάτως μετὰ τοῦ πρωτοτύπου καὶ τὸ συνεζευγμένον ἀκούεται· οἷον δημιουργὸς δοῦλος φίλος υἱὸς καὶ τὰ τοιαῦτα. πάντα γὰρ ὅσα τῇ πρὸς ἕτερον ἀναφορᾷ θεωρεῖται, τὴν οἰκείαν ἕκαστον καὶ

20 συνημμένην τοῦ δηλουμένου συγγένειαν διὰ τῆς προσηγορίας παρίστησιν, ἄμεικτον ἔχοντα τὴν πρὸς τὸ ἑτερογενὲς κοινω-
 108 νίαν. οὔτε γὰρ τοῦ δημιουργοῦ τὸ ὄνομα τῷ υἱῷ συνέ-
 ζευκται οὔτε ἡ τοῦ δούλου φωνὴ πρὸς τὸν δημιουργὸν ἀναφέρεται οὔτε ὁ φίλος τὸν δούλον ἐδήλωσεν οὔτε ὁ

25 υἱὸς τὸν δεσπότην, ἀλλὰ φανεράν καὶ διακεκριμένην τούτων ἐκάστου τὴν πρὸς τὸ κατάλληλον συζυγίαν ἐπιγινώσκομεν, νοοῦντες διὰ μὲν τοῦ φίλου ἕτερον φίλον, διὰ δὲ τοῦ δούλου τὸν κύριον, τὸ δὲ ἔργον διὰ τοῦ δημιουργοῦ καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα. οὕτω τοίνυν καὶ τὸ γέννημα καὶ τὸ

30 ποίημα πρὸς τι τὴν κυρίαν ἔμφασιν ἔχει. οὐκοῦν συνέ-
 ζευκται τῷ μὲν γεννήματι ὁ γεννήσας, ὁ δὲ κτίσας τῷ κτίσματι, καὶ δεῖ πάντως, εἴγε μὴ μέλλοιμεν σύγχροσιν τινα

1 Bas. c. Eun. l. II p. 580 C

14—24 l. c. p. 588 C

VLATS 4 ἀπέδειξε LA

8 εὐρίσκεται VLT v

9 ἐμφάσεις:

ἐφίσεις L

18 φίλος δούλος A

τῇ: τῆς L

24—25 ὁ ante

υἱὸς om. L

29—30 καὶ τὸ ποίημα om. VT v

30 ἔμφασιν: φύσιν A

31—32 ὁ δὲ κτίσας τῷ κτίσματι: τῷ κτίσματι ὁ κτίσας v

τῶν πραγμάτων διὰ τῆς τῶν ὀνομάτων ὑπαλλαγῆς ἐμποιεῖν, σφῆζειν ἐκάστῳ τῶν πρὸς τι λεγομένων τὸ οἰκείως συσσημαινόμενον.

Φανεράς οὖν οὔσης τῆς τῶν λέξεων τούτων ἐννοίας 109
 πρὸς ὃ τι βλέπει, πῶς ὁ διὰ τῆς λογικῆς τεχνολογίας προ- 5
 ἄγων τὰ δόγματα τὴν οἰκείαν τῶν πρὸς τι διάνοιαν ἐπὶ τῶν
 ὀνομάτων τούτων οὐ κατενόησεν, ἀλλ' ἄρμόζειν οἶται τῷ
 πεποιηκότι τὸ γέννημα καὶ τῷ γεγεννηκότι τὸ ποίημα, λέγων
 τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν εἰς ἑαυτὴν δέχεσθαι τὰς
 τοῦ γεννήματος καὶ ποιήματος καὶ κτίσματος 10
 προσηγορίας, ἀμέριστον δὲ σφῆζειν τὴν πρὸς
 τὸν γεγεννηκότα καὶ ποιήσαντα καὶ κτίσαντα
 σχέσιν; τὸ γὰρ ἐν πᾶσι πρὸς διαφόρους σχέσεις κατα- 110
 μερισθῆναι φύσιν οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὁ μὲν υἱὸς τῷ πατρὶ προσ-
 φκεῖται καὶ τὸ γεννηθὲν τῷ γεννήσαντι, τὸ δὲ ποίημα 15
 πρὸς τὸν πεποιηκότα τὴν ἀναφορὰν ἔχει· πλὴν εἰ μὴ τινα
 κατὰχρησιν ἐν ἀδιαφόρῳ τινὶ συνηθείᾳ ῥημάτων κυριωτέραν
 ἡγοῖτό τις εἶναι τῆς προσφυοῦς σημασίας.

Τίσιν οὖν λογισμοῖς καὶ ποίαις κατασκευαῖς κατὰ τὴν 111
 ἄμυχον διαλεκτικὴν ἐκείνην εἰς τοῦναντίον τὰς δόξας τῶν 20
 πολλῶν μεταστήσας ταῦτα κατ' ἐξουσίαν διεξέειπεν, ὅτι τοῦ
 ἐπὶ πάντων θεοῦ καὶ κτίστου καὶ πατρὸς νοουμένου τε καὶ 660 M.
 λεγομένου ὁ υἱὸς πρὸς ἀμφοτέρας τὰς προσηγορίας ἐπιτη-
 δεύως ἔχει, καὶ κτίσμα καὶ γέννημα κατὰ τὸ ἴσον λεγό-
 μενος; τῆς γὰρ τοῦ λόγου συνηθείας τε καὶ ἀκριβείας 112
 οἰκείως διακρινούσης τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων καὶ τὸ μὲν
 τῆς γεννήσεως ὄνομα ἐπὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας γεννω-
 μένων λεγούσης, τὸ δὲ τῆς κτίσεως ἐπὶ τῶν ἔξωθεν τῆς
 τοῦ κατασκευάζοντος φύσεως συνισταμένων, καὶ διὰ τοῦτο
 τῶν θείων δογμάτων ἐν τῇ παραδόσει τῆς θεογνωσίας 30
 πατέρα καὶ υἱὸν παραδεδωκότων, οὐ κτίστην καὶ ἔργον, ὥς
 ἂν μὴ τις γένοιτο παραφορὰ πρὸς τὸ βλάσφημον, εἰς τὸ

VLATS 1 ἐπαλλαγῆς A 2—3 συσημαινόμενον A συσημαινόμενον
 L σημαινόμενον V 8 καὶ om. v γεννηκότι v 12—13 κτίσαντα
 καὶ ποιήσαντα σχέσιν V 17 διαφόρῳ ATS 19 τίσιν om. v
 κατασκευαῖς om. v 21 κατ' ἐξουσίαν: κατεξουσιάζας S v 27 ἐξ
 αὐτῶν L sscr. ἧς 29 συνισταμένων V: ἐπισταμένων LATS v ἐπιστα-
 μένης Oehlerus

ἀλλότριόν τε καὶ ξένον τῆς τοιαύτης προσηγορίας τὸν υἱὸν
 ἀπωθούσης, μηδὲ τινα πάροδον λάβοι τὰ ἄθεα δόγματα τὰ
 τῆς κατ' οὐσίαν οἰκειότητος τὸν μονογενῆ τοῦ πατρὸς ἀφο-
 ρίζοντα, ὁ λέγων τῷ υἱῷ τὴν τοῦ ποιήματος ἀρμόζειν προσ-
 5 ηγορίαν ἔρεῖ πάντως· κατὰ τὸ ἀκόλουθον καὶ ἐπὶ τοῦ ποιή-
 ματος τὴν τοῦ υἱοῦ κλήσιν προσφυῶς ἔχειν, ὥστε, εἰ ὁ
 υἱὸς κτίσμα καὶ ὁ οὐρανὸς υἱὸς καὶ τὰ καθ' ἕκαστον τῶν
 γεγονότων κυρίως κατὰ τὸν λογογράφον τῇ τοῦ υἱοῦ προσ-
 113 ηγορίᾳ κατονομάζεται. εἰ γὰρ ἐκεῖνος οὐχὶ τῷ κοινωνεῖν
 10 τῷ γεγεννηκότι τῆς φύσεως ἔχει τὸ ὄνομα, ἀλλὰ καθὸ
 κτιστός ἐστι, κατὰ τοῦτο υἱὸς ὀνομάζεται, ὁ αὐτὸς δώσει
 λόγος καὶ ἀμὺν καὶ κύνα καὶ βάτραχον καὶ πάντα ὅσα
 θελήματι τοῦ πεποιηκότος ὑπέστη, τῇ τοῦ υἱοῦ προσηγορίᾳ
 κατονομάζεσθαι. εἰ δὲ τούτων ἕκαστον διὰ τὸ ἔξω τῆς
 15 τοῦ θεοῦ φύσεως εἶναι υἱὸς οὐκ ἔστιν οὐδὲ θεὸς λέγεται,
 κατὰ τὸ ἀκόλουθον πάντως ὁ κυρίως υἱὸς διὰ τὸ ἐξ αὐτῆς
 εἶναι τοῦ γεγεννηκότος τῆς φύσεως υἱός ἐστι καὶ θεὸς εἶναι
 114 ὁμολογεῖται. ἀλλὰ μυσάττεται τὴν τῆς γεννήσεως ἔννοιαν
 καὶ ἀφορίζει τῶν θείων δογμάτων τῇ σαρκώδει φυσιολογίᾳ
 20 διαβάλλων τὸ ὄνομα. ἀλλ' ἱκανῶς ὑπὲρ τούτων ἐν τοῖς
 φθάσασιν ὁ λόγος ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ τὸν προφήτην φο-
 βοῦνται φόβον ὅπου οὐκ ἔστι φόβος. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀν-
 θρώπων οὐ πᾶσα γέννησις ἐδείχθη κατὰ πάθος συνιστα-
 μένη, ἀλλ' ἡ μὲν ὀλικὴ διὰ πάθους, ἡ δὲ πνευματικὴ
 25 καθαρὰ καὶ ἀκήρατος (τὸ γὰρ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύ-
 ματος πνεῦμα καὶ οὐχὶ σὰρξ γίνεται, τῷ δὲ πνεύματι
 οὐδεμία παθητικὴ συνθεωρεῖται διάθεσις), ἐπειδὴ διὰ τῶν
 καθ' ἡμᾶς ὑποδειγμάτων ἀναγκαῖον ἐφάνη τῷ λογογράφῳ
 τὴν θείαν ἐπιλογίζεσθαι δύναμιν, πεισάτω ἑαυτὸν ἐκ τοῦ

20 ἐν τ. φθός.] cf. supra § 1 sq. et 24 sq.

22 Ps. 13, 5 Sw.

25 Joh. 3, 6

28 cf. supra § 1 sq.

VLATS 2 ἀθέατα V τὰ ante τῆς om. VL 7 ὁ ante οὐ-
 ρανός om. v 15 τοῦ θεοῦ correxi: τοῦ υἱοῦ libri v. distinguuntur
 quae ex natura et quae extra naturam patris et creatoris fiunt vel
 generantur (cf. 83, 29 τοῦ κατασκευάζοντος scil. θεοῦ et 17 τοῦ γεγεννη-
 κός eiusdem) 22 ὅπου: οὐ v 27 θεωρεῖται A

ἑτέρου τῆς γεννήσεως τρόπου τὸ περὶ τὴν θείαν γέννησιν
 ἀπαθὲς ἐννοεῖν. ἀλλὰ τὰς τρεῖς ταύτας μετ' ἀλλήλων 115
 προσηγορίας συγχέας, ἐξ ὧν ἰσοδυναμοῦσιν αἱ δύο, συναρ-
 πάζειν οἴεται τοὺς ἀκούοντας διὰ τῆς τῶν δύο φωνῶν κατὰ
 τὸ σημαίνόμενον κοινωνίας τὸ καὶ τὴν τρίτην ὡσαύτως 5
 οἴεσθαι. ἐπειδὴ γὰρ ἡ τοῦ ποιήματος καὶ κτίσματος προσ-
 ηγορία ἔξω τῆς τοῦ πεποιηκóτος φύσεως εἶναι τὸ πεποιη-
 μένον ἐνδείκνυται, προσάπτει τοῦτοις τὴν φωνὴν τοῦ γεννή-
 ματος, ὥς ἂν καὶ τοῦτο τοῖς προειρημένοις συνερμηνεύοιτο.
 ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ λόγου κακουργία καὶ ἀπάτη 10
 καὶ φενακισμὸς ὀνομάζεται, οὐ πεφροντισμένη καὶ τεχνικὴ
 τις ἀπόδειξις. μόνη γὰρ ἡ διὰ τῶν ὁμολογουμένων φανε- 116
 ροῦσα τὸ ἀγνοούμενον ἀπόδειξις λέγεται, τὸ δὲ παραλογί- 661 M.
 ζεσθαι διὰ κακουργίας καὶ ὑπεκκλέπτειν τὸν ἔλεγχον καὶ
 συγχεῖν ἐν ταῖς ἐπιπολαίοις ἀπάταις τὴν διάνοιαν τῶν, 15
 καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, κατεφθαρμένων τὸν νοῦν οὐκ
 ἂν τις τῶν σωφρονούντων ἀποδείξιν τεχνικὴν ὀνομάσειεν.

Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀκολουθίαν μετέλθωμεν. ἀμεσί- 117
 τευτον δὲ φησιν εἶναι τῆς οὐσίας τὴν γέννησιν
 καὶ ἀμερίστως σφάζειν τὴν πρὸς τὸν γεγεννη- 20
 κότα καὶ ποιήσαντα καὶ κτίσαντα σχέσιν. εἰ 118
 μὲν οὖν τὸ ἀμερίστόν τε καὶ ἀμεσίτευτον εἰπὼν τῆς οὐσίας
 ἐν τούτῳ τὸν λόγον ἔστησεν, οὐκ ἂν τῆς εὐσεβοῦς ὑπο-
 λήψεως παρετράπη, ἐπεὶ καὶ παρ' ἡμῶν ὁμολογεῖται τοῦ
 υἱοῦ τὸ πρὸς τὸν πατέρα συναφές τε καὶ ἀμεσίτευτον, ὥς 25
 μὴδὲν εἶναι τὸ διὰ μέσου τούτων παρενειρόμενον, ὃ μεταξὺ
 τῆς τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα συναφείας εὐρίσκεται, μὴ
 διαστηματικόν τι νόημα, μὴ αὐτὸ τὸ ἀκαρές τε καὶ ἄτομον,
 ὃ διχῇ τεμνομένου τοῦ χρόνου τῷ παρῳχηκότι τε καὶ τῷ

15 II. Tim. 3, 8 (cf. I. Tim. 6, 5)

VLATS 2 ἀπαθῶς A

3 αἱ δύο i. e. ποίημα et κτίσμα

3—4 συναρπάζειν mente 'arripere' cf. iam Anon. dialect. soph. (Diels,
 Fragmente der Vorsokratiker II) c. 6, 11 Xen. Mem. I 4, 8 11 πεφορ-
 τισμένη L τεχνικὴ: παιδικὴ L 14 ὑπεκκλέπτειν V ὑποκλέπτειν AS v
 15 ἐν: ἐπὶ A 18 ἀκολουθεῖαν v 23 ante ἔστησεν ras. complur.
 litt. V

- μέλλοντι κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἀμερῶς ἐφ' ἑαυτοῦ νοεῖται, οὔτε τοῦ παρῳχηκότος οὔτε τοῦ μέλλοντος μέρος γενέσθαι δυνατόν διὰ τὸ εἶναι καθόλου ἀδιάστατόν τε καὶ ἄτομον καὶ ὥπερ ἂν προστεθῇ ἀνεπίδηλον. τὸ οὖν καθαρῶς ἄμεσον
- 119 οὐδενὶ τοιούτῳ μεσιτεύεσθαι λέγομεν. οὐ γὰρ ἂν ἔτι ἄμεσον εἴη τὸ μέσῳ τινὶ διειργόμενον· εἰ τοίνυν κακείνους ἄμεσίτευτον εἶναι εἰπὼν τοῦ υἱοῦ τὴν γέννησιν μηδὲν τῶν εἰρημένων ἐπήνεγκε, τὴν εὐσεβῶς νοουμένην τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα συνάφειαν ἐδογματίζεν. ἐπειδὴ δὲ καθάπερ
- 120 μεταμεληθεὶς ἐφ' οἷς εἴρηκεν εὐθὺς ἐπήγαγεν ὅτι σφίσει τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα καὶ πεποιηκότα καὶ κτίσαντα σχέσιν, ἐμόλυνε τοῖς δευτέροις. τὰ πρότερα, τῷ καθαρῷ λόγῳ τὴν βλάβημον φωνὴν ἐπε-
- 120 μέσας. δῆλον γὰρ ὅτι κακεῖ τὸ ἀμεσίτευτον οὐ πρὸς
- 15 τὸ εὐσεβὲς βλέπει, ἀλλ' ὥς ἂν τις λέγοι μεταξὺ τοῦ ἡλου καὶ τοῦ χαλκῶς μεσιτεύειν τὴν σφύραν, ταύτης δὲ εἶναι τὴν κατασκευὴν ἀμεσίτευτον, οὕτω γὰρ τῶν ὀργάνων ὑπὸ τῆς τέχνης ἐξευρημένων, ἐπινοία τινὶ τὴν σφύραν, <οὐ> δι' ἐτέρου τινὸς ὀργάνου, παρὰ τοῦ τεχνίτου πρῶτην
- 20 γενέσθαι καὶ οὕτω διὰ ταύτης τὰ ἄλλα, ταῦτα καὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς νοεῖν ἢ τοῦ ἀμεσιτεύτου λέξεις τὸν λογο-
- 121 γράφον ἐνδείκνυται. καὶ οὐ μόνος ἐν τούτῳ πεπλάνηται κατὰ τὴν ἀτοπίαν τοῦ δόγματος ὁ Εὐνόμιος, ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τοῖς Θεογνώστῳ πεπονημένοις τὸ ἴσον εὑρεῖν, ὅς φησι
- 25 τὸν θεὸν βουλόμενον τόδε τὸ πᾶν κατασκευάσαι πρῶτον τὸν υἱὸν οἷόν τινα κανόνα τῆς δημιουργίας προὑποστήσασθαι, οὐδὲ ἐκαῖνος συνιδῶν ἐν τῷ λόγῳ τὸ ἄτοπον, ὅτι τὸ μὴ ἑαυτοῦ χάριν, ἀλλὰ δι' ἄλλο τι γινόμενον ἀτιμότερόν ἐστι πάντως τοῦ δι' ὃ γίνεται, ὥς τὸ γεωργικὸν ἐργαλεῖον τῆς

VLATS 1 ἐνεστὸς L

4 ὥπερ ἂν L v

5 λέγωμεν L

6 ἂν ante εἴη iterat V

7 τὴν τοῦ υἱοῦ γέννησιν L

μηδὲν: μὴ

δὲ L

8 τοῦ υἱοῦ νοουμένην A

9 δὲ om. VL

13—14 ἐπε-

μέσας φωνὴν S

15 ἡλου L

16 μεσιτεύων V

16—17 ταύτης

δὲ αὐτῆς τὴν A, om. εἶναι

19 οὐ supplevi, post σφύραν et ὀργάνου

distinxi

22 μόνον A

24 θεογνώστως A

πεποιημένοις A

27 ἐκαῖνος Harder: ἐκαῖνο libri v

28 δι' ἄλλο τι: διὰ τι VLA

γενόμενον VLA, om. TS v γινόμενον correxi

ζωῆς χάριν ἐπιτηδεύομεν, οὐ μὴν ἐπίσης τιμᾶται τῇ ζωῇ
καὶ τὸ ἄροτρον. οὕτω τοίνυν καὶ εἰ διὰ τὸν κόσμον ὁ 122
κύριος, καὶ οὐχὶ δι' ἐκείνον τὰ πάντα, προτιμότερα ἂν εἶη
τοῦ κυρίου τὰ πάντα ὧν χάριν ἐκείνον γενέσθαι λέγουσι.
τοῦτο καὶ νῦν διὰ τοῦ λόγου κατασκευάζουσι, δι' ὧν ἀμεσί- 5
τευτον ἔχειν τὸν υἱὸν τὴν πρὸς τὸν κτίσαντα καὶ πεποιηκότα 664 M.
σχέσιν δι᾽σχυρίζονται.

Ἄλλὰ φιλανθρωπεύεται τοῖς ὑπολοίποις καὶ φησιν 123
οὐδενὶ τῶν δι' αὐτῆς καὶ μετ' αὐτὴν γενομένων
συγκρίνεσθαι. τοιαῦτα δοροφοροῦσιν οἱ τῆς ἀληθείας 10
ἐχθροὶ τῷ κυρίῳ, δι' ὧν περιφανέστερον ἢ βλασφημία
κατασκευάζεται. τί γάρ, εἰπέ μοι, τῶν ὑπολοίπων, ὅσα
κατὰ τὴν κτίσιν ἐστί, τὴν πρὸς ἑκάτερον σύγκρισιν ἔχει,
καθόλου τῆς ἐν ἑκάστῳ φαινομένης ιδιότητος οὐ προσιεμένης
τὴν πρὸς τὰ ἑτερογενῆ κοινωνίαν; οὐκ οὐρανῷ πρὸς γῆν 15
ἐστὶν ἡ σύγκρισις, οὐ ταύτῃ πρὸς τοὺς ἀστέρας, οὐ πρὸς
τὰ πελάγη τοῖς ἄστροις, οὐ πρὸς τὸν λίθον τῷ ὕδατι, οὐ
πρὸς τὰ δένδρα τοῖς ζώοις, οὐ πρὸς τὰ πτηνὰ τοῖς χερ-
σαίοις, οὐ πρὸς τὰ νηκτὰ τοῖς τετράποσιν, οὐ πρὸς τὰ
λογικὰ τοῖς ἀλόγοις. καὶ τί ἂν τις περὶ τῶν καθ' ἕκαστον 124
λέγων διατρίβῃ, δεικνὺς ὅτι ταῦτόν ἐστιν ἐφ' ἑκάστου τῶν
ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων εἰπεῖν, ὅπερ ὡς ἐξαίρετον τῷ
μονογενεῖ προσερρίφη, τὸ πρὸς μηδὲν τῶν μετ' αὐτόν καὶ
δι' αὐτοῦ γεγεννημένων τὴν σύγκρισιν ἔχειν; φανερὸν γάρ
ἐστὶν ὅτι πᾶν, ὅπερ ἂν ἐφ' ἑαυτοῦ νοήσης, ἀσύγκριτόν ἐστι 25
τῷ παντί τε καὶ τοῖς καθ' ἕκαστον· καὶ ὅπερ ἐπὶ τοῦ τυ-
χόντος κτίσματος ἀληθῶς ἐστὶν εἰπεῖν ὡς ἱκανόν ἐστι,
τοῦτο καὶ ἀῤταρκες εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῷ μονογενεῖ θεῷ
παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας ἀποκληροῦται. καὶ τοι- 125

VLATS 1 ἐπιτηδεύσαμεν VL 4 τὰ post κυρίου om. V v
verba a προτιμότερα usque ad 5 πάντα om. L 5 δι' ὧν: δι' οὗ V
9 μετ' αὐτὴν καὶ δι' αὐτῆς V 10 δοροφοροῦσιν v 11 περιφανεστέρα A
13 ἕτερον v cf. 9 τῶν δι' αὐτῆς καὶ μετ' αὐτὴν γεν. 14 προιεμένης V
16 τοὺς om. A 20 ἀλόγοις: ἀγγέλοις S 21 λέγων: λόγων V
ἐφ' ἑκάστῳ A 23 προσερρίφει TS 24 δι' om. L 25 ἑαυτῷ v
νοήσας VL 27 verba ab ἀληθῶς usque ad 28 τιμὴν καὶ om. T
ἐστι om. A

αὐτα κατασκευάσας πάλιν ἐν τοῖς ὑπολοίποις ταῖς δια-
 κένοις αὐτὸν ἀποσεμνύνει τιμαῖς, κύριον καὶ μονογενῆ
 προσειπὼν· ἀλλ' ὥς ἂν μὴ τις εὐσεβῆς διάνοια διὰ τῶν
 ὀνομάτων τούτων τοῖς ἀκηκοῦσιν ἐγγένοιτο, εὐθὺς κατα-
 5 μείγνυσιν τοῖς εὐσημοτέροις τὰ βλάσφημα. ἔχει δὲ οὕτως ἡ
 λέξις. ἅτε δὴ, φησί, μήτε τῆς γεννηθείσης οὐ-
 σίας ἑτέρῳ τινὶ χώραν εἰς κοινωνίαν καταλι-
 126 πούσης· μονογενῆς γάρ· μήτε τῆς τοῦ ποιή-
 10 σαντος ἐνεργείας κοινῆς θεωρουμένης. ὦ τῆς
 ὕβρεως· ὥς ἐν ἀλόγοις ἢ ἀνοήτοις δημιουργῶν, οἷς οὐκ
 ἔστι σύνεσις, κατ' ἐξουσίαν διὰ τῶν ἐναντίων περιάγει τὸν
 λόγον, μᾶλλον δὲ ταῦτόν πάσχει τοῖς ἐστερημένοις τῶν
 ὀφείων, ἐπεὶ κἀκεῖνοι πολλάκις ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν βλεπόν-
 των ἀσχημονοῦσι, διὰ τὸ μὴ βλέπειν αὐτοὶ τὸ μηδὲ ὁρᾶσθαι
 127 ὑποτιθέμενοι. τίνος γὰρ οὐκ ἔστιν συνιδεῖν τὴν ἐν τοῖς
 εἰρημένοις ἐναντιότητα; διὰ τὸ γεννηθῆναι, φησὶν, ἡ οὐσία
 χώραν εἰς κοινωνίαν ἑτέροις οὐ καταλείπει· μονογενῆς γάρ·
 καὶ τοῦτο εἰπὼν, ὥς κατὰ ἀλήθειαν ἢ μὴ βλέπων αὐτὸς
 ἢ μὴ νομίζων ὁρᾶσθαι τὰ μηδεμίαν ἔχοντα κοινωνίαν ὥς
 20 συστοιχοῦντα τοῖς εἰρημένοις προστίθῃσι, τῇ τοῦ μονογε-
 128 νοῦς οὐσίᾳ τὴν τοῦ πεποιηκότος ἐνέργειαν ἐφαρμόσας. ὁ
 γὰρ γεννηθεὶς πρὸς τὸν γεγεννηκότα καὶ ὁ μονογενῆς πρὸς
 τὸν πατέρα κατὰ τὸ ἀκόλουθον πάντως τὴν ἀναφορὰν ἔχει,
 καὶ ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν βλέπων οὐ πεποιηκότος ἐνέργειαν,
 25 ἀλλὰ γεννήσαντος φύσιν ἐν τῇ τοῦ υἱοῦ θεωρεῖ συστοιχίᾳ.
 129 Ὁ δὲ καθάπερ φυτῶν ἢ σπερμάτων ἢ τινος ἄλλου
 τῶν κατὰ τὴν κτίσιν ἐπιμνησθεὶς τὴν τοῦ ποιήσαντος ἐνέρ-
 665 M. γειαν τῇ ὑποστάσει τοῦ μονογενοῦς παρατίθῃσιν. εἰ μὲν
 γὰρ λίθος ἢ ἔξυλον ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον τῇ θεωρίᾳ προέκειτο,
 30 ἀκόλουθον ἦν προσπεινοεῖν τὴν τοῦ πεποιηκότος ἐνέργειαν·
 εἰ δὲ ὁμολογεῖται καὶ παρὰ τῶν ὑπεναντίων ὁ μονογενῆς

VLATS 7—8 καταλείπούσης S v 8—9 ποιήσαντος: ποιήματος V
 10 ὥς om. VL 12 δὲ om. et ἔστιν post ταῦτόν add. V 13 πολ-
 λάκις κἀκεῖνοι A 14 αὐτοῖς VL τὸ ante μηδὲ om. VLA v
 16 ἐναντιότητος L a sscr. 20 συστοιχοῦντα A: στοιχοῦντα VLTS v
 25 γεννήσαντα L sscr. ος 30 ἂν ante ἦν add. V

θεὸς υἱὸς τε εἶναι καὶ γεννητῶς ὑποστῆναι, πῶς ἁρμό-
 ζουσιν αἱ αὐταὶ φωναὶ τοῦτω καὶ τοῖς ἐσχάτοις τῶν μορίων
 τῆς κτίσεως, καὶ ὅπερ περὶ τοῦ μύρμηκος ἢ τοῦ κώνωπος
 ἀληθῶς ἔστιν εἰπεῖν, τοῦτο καὶ περὶ τοῦ κυρίου λέγειν
 εὐσεβές εἶναι νομίζουσιν; εἰ γὰρ τις καταμάθοι τὴν τοῦ 130
 μύρμηκος φύσιν οἷς ἰδιάζει πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ζώων, οὐκ
 ἂν ἔξω τῆς ἀληθείας εἴποι τὴν τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν
 ἐνέργειαν κοινὴν πρὸς τὰ ἄλλα μὴ θεωρεῖσθαι. ἃ τοίνυν 131
 ἐπὶ τῶν τοιούτων λέγεται, ταῦτα καὶ ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς
 ἀποφαίνονται· καὶ καθάπερ οἱ θηρεύοντες λέγονται βόθροις 10
 τισὶν ὑπολαμβάνειν τῶν θηρίων τὴν πάροδον, κρύπτειν δὲ
 τὴν ἐπιβουλὴν διὰ σαθρῶν τινῶν καὶ ἀνυποστάτων τὰ στό-
 μια τῶν βόθρων ἐπικαλύπτοντες, ὥς ἂν ἰσόπεδον φαίνοιτο
 τῷ παρακειμένῳ τὸ βάραθρον, τοιοῦτόν τι μηχανᾶται κατὰ
 τῶν ἀνθρώπων ἢ αἵρεσις, τὸν βόθρον τῆς ἀσεβείας διὰ 15
 τῶν εὐφήμεων τούτων καὶ εὐσεβῶν ὀνομάτων οἷον διὰ τινος
 ἐπιπολαίου στέγης ἐπικαλύπτουσα, ὥστε τοὺς ἀλογωτέρους,
 ταῦτόν εἶναι τῇ ἀληθινῇ πίστει τὸ τούτων κήρυγμα διὰ
 τῆς τῶν ῥημάτων ὁμολογίας νομίζοντας, πρὸς φιλὸν τὸ
 ὄνομα τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ μονογενοῦς ἐπιδραμόντας, κενεμβ- 20
 τῆσαι τῷ βόθρῳ, τῆς τῶν προσηγοριῶν σημασίας οὐχ ὑπε-
 ρειδούσης αὐτῶν τὴν βάσιν, ἀλλ' εἰς τὸ τῆς ἀρνήσεως τοῦ
 Χριστοῦ βάραθρον καταφερούσης. διὰ τοῦτο γεννηθείσης
 οὐσίας μέμνηται μηδενὶ χώραν εἰς κοινωνίαν καταλειπούσης
 καὶ μονογενῇ ὀνομάζει· ταῦτά ἐστι τὰ τοῦ βόθρου καλύμ- 25
 ματα. ἐπειδὴν δὲ τις παραστάς, πρὶν ὑποληφθῆναι τῷ χά- 132
 σματι, καθάπερ τινὰ χεῖρα τὴν διὰ τοῦ λόγου πείραν ἐπα-
 γάγῃ τῷ λόγῳ, βλέπει τὸν τῆς εἰδωλολατρείας ὄλεθρον
 ὑπορωγμένον τῷ δόγματι. ὥς γὰρ θεῷ καὶ υἱῷ θεοῦ
 προσερχόμενός κτίσμα θεοῦ εὗρίσκει τῇ λατρείᾳ προκεί- 30

VLATS 1 τε: δὲ L δὴ A γεννητὸς v 2 ἐσχάτοις post 3 κτί-
 σεως coll. v 3 περὶ: ἐν τῇ TS 6 μύρμηκος: μονογενοῦς A
 9 καὶ om. A 12 σαθρῶν: σαφῶν A 12—13 στόματα v
 13 καλύπτοντες T ὑπόπεδον TS v 14 βάραθρον: βόθρον v
 21—22 οὐκ ἐπερειδούσης VL 24 καταλειπούσης S 28 τὸν διὰ τῆς A
 εἰδωλολατρίας ATS 29 ὑπωρυγμένον ATS v 30 προσκείμενον prius
 LA sed σ eras.

- μενον. διὰ τοῦτο ἄνω καὶ κάτω τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς περιφέρουσιν, ἵν' εὐπαράδεκτος γένηται τοῖς ἀπατωμένοις ὁ ὀλεθρος, ὡς εἴ τις ἄρτι τὸ δηλητήριον καταμείβας θανάτῳ τοὺς δεομένους τῆς τροφῆς δεξιώσαιοτο, οὐκ ἂν δεξαμένους
- 5 γυμνὸν προσέσθαι τὸ φθοροποιὸν δηλητήριον, μὴ δελεασθέντας πρὸς τὸ φαινόμενον. σοφῶς τοίνυν κατὰ γε τὸν
- 133 ἑαυτοῦ νοῦν πρὸς τὸ σπουδαζόμενον βλέπει. εἰ γὰρ παντελῶς ἐξέβαλε τοῦ καθ' ἑαυτὸν δόγματος τοῦ υἱοῦ τὴν φωνήν, ἀπαράδεκτος ἢ ἀπάτη τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο, φα-
- 10 νερώς διαβοωμένης τῆς ἀρνήσεως ἐν προδήλῳ κηρύγματι· νυνὶ δὲ καταλιπὼν μόνον τὸ ὄνομα, τὸ δὲ σημανόμενον πρὸς τὴν τῆς κτίσεως ἔννοιαν μεταγαγὼν καὶ κατορθοῖ
- 134 τὴν εἰδωλοατρείαν καὶ ὑποκλέπτει τὸν ἔλεγχον. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ χεῖλεσι τιμᾶν τὸν θεὸν προσετάχθημεν οὐδὲ ἐν
- 15 ἡχῳ φωνῆς ἢ εὐσέβεια κρίνεται, ἀλλὰ χρὴ πρῶτον τῇ καρδίᾳ πιστευθῆναι τὸν υἱὸν εἰς δικαιοσύνην καὶ τότε ὁμολογηθῆναι τῷ στόματι εἰς σωτηρίαν, καὶ οἱ ἐν καρδίᾳ λέγοντες μὴ εἶναι θεόν, ἂν τῷ στόματι κύριον ὁμολογῶσι, διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν, καθὼς ἡ προφητεία φησί,
- 668 M. 20 διὰ τοῦτο φημι χρῆναι πρὸς τὸν νοῦν βλέπειν τῶν προβαλλομένων δῆθεν τὰ τῆς πίστεως ῥήματα, μὴ πρὸς τὰς
- 135 φωνὰς δελεάζεσθαι. εἰ οὖν υἱὸν λέγων οὐ πρὸς κτίσμα βλέπει διὰ τῆς λέξεως, ἡμέτερος καὶ οὐχὶ τῶν ἐναντίων ἐστί· εἰ δὲ τις υἱοῦ ὄνομα τῇ κτίσει τίθεται, ἐν τοῖς εἰδω-
- 25 λολάτραις τετάσσεται. καὶ γὰρ ἐκαῖνοι καὶ τὸν Δαγῶν καὶ

14 Matth. 15, 8 Mc. 7, 6 16—17 Rom. 10, 10 17—19 Ps.
13, 1 et 52, 1 Sw. 25—p. 91, 1 Jes. 46, 1 Judices 16, 23 Apc. 13, 4

VLAT(S) 2 ἀπαράδεκτος T 4 δεξαμένους: δυναμένους S

5 προσέσθαι A προσέσθαι v 6 σοφὸς L 7 ἑαυτοῦ νοῦν: ἑαυτὸν v
om. νοῦν 8 ἐξέβαλλε A 8—9 τὴν τοῦ υἱοῦ φωνήν v 10 δια-
βεβοημένης A 13 εἰδωλοατρείαν LTA *hinc scissus est cod. S*
(*fol. 261^r*) 18 ὁμολογοῦσι VL ὁμολ. κύριον A 19 verba καὶ ἐβδε-
λύχθησαν om. T v ἡ προφητεία: ὁ προφήτης V v 20—21 verba
inde a τῶν προβαλλομένων usque ad 23 βλέπει om. v 24 λόγος post
ἐστὶ add. v, sed de Eunomio agitur cf. 25 25—p. 91, 1 Δάγων et
Βηλὸν v

τὸν Βῆλ καὶ τὸν δράκοντα θεὸν ὠνόμαζον, ἀλλ' οὐ διὰ
τοῦτο καὶ τὸν θεὸν προσεκύνουν. οὐ γὰρ θεὸς τὸ ξύλον
καὶ ὁ χαλκὸς καὶ τὸ θηρίον.

Ἀλλὰ τί χρὴ καταστοχαζομένους τῆς διανοίας ἀνα- 136
καλύπτειν τῷ λόγῳ τὴν κεκρυμμένην ἀπάτην καὶ παρέχειν
ἴσως ἀφορμὰς τοῖς ἀκούουσιν, ὥς οὐκ ἀληθῶς ἡμῶν ταῦτα
τοῖς ἐχθροῖς προφερόντων; ἰδοὺ γὰρ γυμνὴν ἡμῖν ἐκτίθεται
τὴν βλασφημίαν, δι' οὐδενὸς προκαλύμματος τὸν δόλον ἐπι-
κρυπτόμενος, ἀλλ' ἐμπαρρησιαζόμενος τοῖς ἀτόποις ἐλευ-
θέρα φωνῇ. οὕτω δὲ ἔχει τὰ γεγραμμένα. ἡμεῖς μὲν 137
οὖν, φησὶν, οὐδὲν ἕτερον εὐρίσκοντες παρὰ τὴν
οὐσίαν τοῦ υἱοῦ τὸ δεχόμενον τὴν γέννησιν,
ἐπ' αὐτῆς τῆς οὐσίας τάττειν οἰόμεθα δεῖν
τὰς προσηγορίας, ἢ μάτην γε καὶ φιλοῖς ῥή-
μασι λέγομεν εἶδεν καὶ γεννητόν, εἴ γε ταῦτα 15
τῆς οὐσίας χωρίσαιμεν. ἐκ τούτων ὀρμώμενοι
καὶ τὸ παρηλλάχθαι τὰς οὐσίας ἀλλήλων πι-
στούμεθα. οὐδὲν οἶμαι χρῆναι τὴν ἐν τοῖς εἰρημμένοις 138
ἀτοπίαν διὰ τῶν ἡμετέρων ἐλέγχεσθαι λόγων· αὕτη γὰρ ἡ
τῶν γεγραμμένων ἀνάγνωσις ἱκανὴ στηλιτεῦσαι τὴν βλασφη- 20
μίαν. οὕτως δὲ διασκοπήσωμεν. παρηλλάχθαι λέγει
τὰς οὐσίας ἀλλήλων τοῦ υἱοῦ τε καὶ τοῦ πατρός. τί
τοίνυν διὰ τοῦ παρηλλαγμένου σημαίνεται; πρῶτον
αὐτὴν τὴν τῆς λέξεως ἔμφασιν ἐφ' ἑαυτῆς ἐξετάσωμεν, ὥς
ἂν μᾶλλον διὰ τῆς τοῦ ῥήματος ἐρμηνείας ἐκκαλυφθεῖ τὸ 25
βλάσφημον. λέγεται τοίνυν ἐν τῇ καταχρήσει τῆς συνη- 139
θείας τὸ ῥῆμα τῆς παραλλαγῆς ἐπὶ σωμάτων μὲν, ὅταν ἐκ
παραλύσεως ἢ τινος ἑτέρου πάθους παρατραπῇ τι μέλος
τῆς φυσικῆς ἁρμονίας· ἐκ γὰρ τῆς πρὸς τὸ ὑγιαῖνον τοῦ
πεπονθότος ἀντιπαραθέσεως τὴν πρὸς τὸ χεῖρον παρα- 30

17 Bas. c. Eun. I. II p. 577 C

VLAT(S) 2 τὸν ante θεὸν om. LA 7 προσφερόντων A

8—9 ἀποκρυπτόμενος V 11 παρὰ: περὶ A 14 ἢ μάτην γε: εἴ γε V
15 ταῦτας A 16 χωρήσαιμεν T 17 παραλλάχθαι V 22—23 α
τί τοίνυν *integer est cod. S (fol. 261^v)* 24 ἑαυτῆς *correxī: ἑαυτῶν*
libri v 28 παραλύσεως: παρακαλύψεως L τι: τὸ V μέρος A
30 ἀντὶ παραθέσεως V

- τροπήν τοῦ παραδεξαμένου τὸ πάθος παραλλαγὴν ὀνομά-
 ζομεν· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν ἡθελι κατ' ἀρετὴν καὶ κακίαν διαφε-
 ρόντων, ὅταν ὁ ἀκόλαστος βίος ἀντιπαρατιθέμενος ἢ τῷ
 καθαρῷ τε καὶ σώφρονι ἢ τῷ δικαίῳ ὁ ἄδικος ἢ πρὸς
 5 τὸν πρᾶον τε καὶ εἰρηνικὸν καὶ ἡσύχιον ὁ θυμώδης τε καὶ
 πολεμικὸς καὶ τὴν ὀργὴν ἀταμίευτος καὶ πᾶν ὅλως τὸ τῇ
 παραθέσει τοῦ κρείττονος ἐν κακίᾳ κατηγορούμενον παρ-
 ηλλάχθαι λέγεται, τῷ μὴ συμβαίνειν ἀλλήλοις τὰ ἐπ'
 ἀμφοτέρων γνωρίσματα, τοῦ τε καλοῦ φημι καὶ τοῦ χερί-
 140 ρονος. ἔτι παρηλλάχθαι φαμέν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν στοι-
 χείων θεωρουμένας ποιότητας, ὅσαι κατὰ τὸ ἐναντίον ἀντι-
 στοιχοῦσιν ἀλλήλαις, φθαρτικὴν κατ' ἀλλήλων ἔχουσαι
 δύναμιν, οἷον τὸ θερμὸν τε καὶ τὸ ψυχρὸν ἢ τὸ ξηρὸν τε
 καὶ τὸ ὑγρὸν ἢ ὅλως εἴ τι τῷ ἐτέρῳ πρὸς τὸ ἐναντίον
 15 ἀντικαθέσθηκε καὶ τὸ ἐν τούτοις ἀσύμβατον τῷ τῆς παρα-
 λαγῆς διερμηνεύομεν ῥήματι, καὶ πᾶν ὅλως τὸ διαφωνοῦν
 πρὸς τὸ ἕτερον ἐν τοῖς ἐπιθεωρουμένοις γνωρίσμασι τῶν
 παρηλλαχμένων ἐστίν, ὡς ὑγίεια πρὸς νόσον καὶ πρὸς θά-
 νατον ἢ ζωὴ καὶ πρὸς εἰρήνην ὁ πόλεμος καὶ ἀρετὴ πρὸς
 20 κακίαν καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶν ὁμοιότροπα.
- 141 Τούτων δὲ ἡμῖν οὕτω διευκρινηθέντων, κατανοήσωμεν
 καὶ ἐπὶ τοῦ λογογράφου, πῶς παρηλλάχθαι λέγει τὰς
 οὐσίας ἀλλήλων ἐπὶ τοῦ πατρὸς τε καὶ τοῦ υἱοῦ. τί
 τοῦτο λέγων; ἄρ' ὡς τοῦ πατρὸς μὲν ὄντος κατὰ φύσιν,
 142 τοῦ δὲ υἱοῦ παρηλλαχμένου τῆς φύσεως; ἢ τὴν τῆς ἀρετῆς
 παρατροπήν τῷ ῥήματι τούτῳ διερμηνεύει, χωρίζων τῷ τῆς
 παραλλαγῆς ὀνόματι τὸ κακὸν ἀπὸ τοῦ κρείττονος, ὡς
 ταύτην μὲν ἐν τῷ καλῷ τὴν οὐσίαν βλέπειν, ἐν δὲ τῷ
 ἐναντίῳ τὴν ἄλλην; ἢ κατὰ τὸν λόγον τῆς τῶν στοιχείων

669 M.

VLATS 2 ἔθει VL 3 ἀντιπαραθέμενος L ἢ post ἀντιπαρα-
 τιθέμενος add. A, om. VLTS v 4 τε om. A 4—5 πρὸς τὸ AT
 sed v sscr. A 5 τε post εἰρηνικόν add. VLA 11 ὅσαι: καὶ V
 om. L 13 τὸ ante ψυχρὸν om. VL τὸ ψυχρὸν τε καὶ τὸ θερμὸν A
 14 τὸ ante ὑγρὸν om. VLA ὅλως: ἄλλως L τῷ om. T
 17 θεωρουμένοις A 19 ἡ om. L 21 διακριθέντων V 22 τοῦ
 om. v 23 τοῦ ante υἱοῦ om. VL v 25 τῆς φύσεως: τὴν φύσιν T
 26 ἐν ante τῷ ῥήματι add. V

ἐναντιώσεως καὶ τὴν θεϊαν οὐσίαν παρηλλάχθαι τὴν ἑτέραν
ἐκ τῆς ἑτέρας διῆσχυρίζεται; ἢ ὡς ἔχει πρὸς εἰρήνην ὁ
πόλεμος καὶ πρὸς θάνατον ἡ ζωὴ καὶ τὴν πρὸς τὰ τοι-
αῦτα πάντα τῷ τοιοῦτῳ τρόπῳ μάχην ἐνορᾷ ταῖς οὐσίαις,
ὡς μὴ ἂν αὐτὰς μετ' ἀλλήλων συμβῆναι, τῷ τὴν μείξιν τῶν 5
ἐναντίων δαπανητικὴν κατὰ τῶν μειγνυμένων ἔχειν τὴν δό-
ναμιν, καθὼς φησι περὶ τοῦ τοιοῦτου δόγματος ἡ παροι-
μιώδης σοφία ὅτι Ὑδωρ καὶ πῦρ οὐ μὴ εἴπωσιν Ἀρκεῖ, τὴν
ἰσοπαλῇ τε καὶ ἰσοστάσιον τῶν ἐναντίων φύσιν καὶ τὴν κατ'
ἀλλήλων φθορὰν διὰ τοῦ αἰνίγματος ἐρμηνεύουσα; ἢ κατ' 10
οὐδέν τούτων εἶναι λέγει τὴν ἐν ταῖς οὐσίαις ἐκείναις παρ-
αλλαγὴν καθορᾶν; οὐκοῦν εἰπάτω τὸ παρὰ ταῦτα νοού- 143
μενον. ἀλλ' οὐκ ἂν εἰπεῖν ἔχοι, κἂν τὰ συνήθη λέγῃ, ὅτι
ὁ υἱὸς πρὸς τὸν γεγεννηκότα παρήλλακται· τοῦτῳ γὰρ καὶ
μᾶλλον ἡ ἀτοπία τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων ἐλέγχεται. τί 15
γὰρ οὕτω προσφυῶς τε καὶ ἀρμολίως ἄλλο ἄλλῳ ἐμφύεται
τε καὶ ἐναρμόζεται ὡς ἡ σχετικὴ πρὸς τὸν πατέρα τοῦ
υἱοῦ σημασία; ἀπόδειξις δὲ τούτου ὅτι κἂν μὴ τὰ δύο
ῥηθῇ ταῦτα ὀνόματα, τῷ ἐνὶ καὶ τὸ παρεθὲν συσσημαίνεται·
οὕτως ἔγκειται καὶ ἐνῆρμოსται τῷ ἑτέρῳ τὸ ἕτερον καὶ 20
ἐν τῷ ἐνὶ καθορᾶται ἀμφότερα, ὡς μὴ ἂν ἐφ' ἑαυτοῦ νοη-
θῆναι τούτων τι χωρὶς τοῦ ἄλλου. τὸ δὲ παρηλλαγμένον 144
ἐξ ἐναντίου τῷ ἀρμόζοντι πάντως καὶ νοεῖται καὶ λέγεται,
οἷον ἡ σπάρτος πρὸς τὴν εὐθείαν ἀρμολίως ἔχει, τὸ δὲ
σκολιὸν τῷ εὐθεῖ παρατιθέμενον οὐχ ἀρμόζεται, καὶ τοῖς 25
μουσικοῖς σὺνηθες τὴν συμφωνίαν τῶν τόνων ἀρμονίαν
προσαγορεύειν, ἀνάρμωστον δὲ τὸ ἑκτροπὸν τε καὶ ἀπρόσ-
χορδον. οὐκοῦν ταῦτόν ἐστι παρηλλαγμένον τε εἰπεῖν καὶ
ἀνάρμωστον.

8 Prov. 24, 51 Sw.

VLATS 2 ἐκ om. V διῆσχυρίζεσθαι V 7—8 παροιμιώδης
σοφία: παροιμία V 10 ἢ om. v 13 λέγοι TS λέγει v
14 τοῦτο L καὶ om. v 16 ἄλλῳ ἄλλο v 17 ἀρμόζεται LA
19 παρεθεθὲν v συσσημαίνεται A σημαίνεται V ras. duarum litt. ante
σημ., οὐ σημαίνεται L 21 ἐφ' ἑαυτῷ TS 23 ἐξ ἐναντίου post πάν-
τως collocat v 26 τόμων L 27—28 ἀπρόσχοιτρον T

- 145 Εἰ οὖν παρήλλακται κατὰ τὸν τῆς αἰρέσεως λόγον
 πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν ἢ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ φύσις,
 οὐδὲ ἀρμόζεται πάντως· τὸ δὲ ἀνάρμοστον οὐκ ἂν γένοιτο
 146 ἐν ἐκείνῳ ᾧ ἐναρμοσθῆναι οὐ δύναται. ὥσπερ γὰρ μιᾶς
 5 οὔσης μορφῆς ἐπὶ τε τοῦ κηροῦ καὶ τῆς ἐν τῇ σφενδόνη
 γλυφίδος, ὅταν ἐντεθῇ πάλιν τῇ σφενδόνη ὁ ἐκτυπωθεὶς
 παρὰ ταύτης κηρός, ἐναρμόζει τὸν περὶ ἑαυτὸν χαρακτήρα
 τῷ περιέχοντι, τοὺς ἰδίους καταλαμβάνων τύπους ἐν τῷ
 χαράγματι, πρὸς τε τὰ κοῖλα διαδυόμενος καὶ τὰς ἐξοχὰς
 10 τῆς γλυφῆς <τοῖς> ἰδίοις ἀναδεχόμενος τύποις, εἰ δὲ ξένος
 τις καὶ ἀλλότριος τύπος ἐντεθῇ τῇ γλυφῇ τῆς σφενδόνης,
 τραχύνει καὶ συγχεῖ τὴν ἰδίαν μορφήν τοῖς ἀνοικείοις
 672 M. 147 χαράγμασι περιγλύφον τὸ εἶδος. ἀλλὰ μὴν ὁ ἐν τῇ μορφῇ
 τοῦ θεοῦ ὑπάρχων οὐκ ἄλλῃ τινὶ χαρακτῆρι παρὰ τὸν
 15 πατέρα μεμόρφωται, χαρακτήρ ὢν τῆς τοῦ πατρὸς ὑπο-
 στάσεως· ἢ δὲ μορφή τοῦ θεοῦ ταῦτὸν τῇ οὐσίᾳ πάντως
 ἐστίν. ὥς γὰρ ἐν τῇ μορφῇ τοῦ δούλου γενόμενος τῇ
 οὐσίᾳ τοῦ δούλου ἐνεμορφώθη, οὐ φιλήν ἀναλαβὼν ἐφ'
 ἑαυτοῦ τὴν μορφήν οὐδὲ τῆς οὐσίας διεξευγμένην, ἀλλ' ἢ
 20 οὐσία τῇ μορφῇ συσημαίνεται, οὕτως πάντως καὶ ὁ εἰπὼν
 αὐτὸν ἐν μορφῇ θεοῦ εἶναι τὴν οὐσίαν διὰ τῆς μορφῆς
 148 ἐνεδείξατο. εἰ οὖν ἐν τῇ μορφῇ τοῦ θεοῦ ἐστι, καὶ ἐν τῷ
 πατρὶ ὢν ἐσφράγισται τῇ πατρὶ φωνῇ, καθὼς φησιν ἢ τοῦ
 εὐαγγελίου φωνὴ ἢ λέγουσα Τοῦτον ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ
 25 θεός, διὸ καὶ ὁ ἑωρακὼς τὸν υἱὸν ὁρᾷ τὸν πατέρα, ἢ τῆς
 ἀγαθότητος εἰκὼν καὶ τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα καὶ πάντα
 ὅσα τοιαῦτα τὸ μὴ ἀναρμόστως ἔχειν τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν
 πρὸς τὸν πατέρα μαρτύρεται, ἄρα προδήλως τὸ τῆς βλα-
 σφημίας τῶν ἀντικειμένων ἀσύστατον διὰ τῶν εἰρημένων
 149 ἐλέγχεται. εἰ γὰρ τὰ παρηλλαγμένα οὐ συναρμόζεται, ὁ

13 Phil. 2, 6 15 Hebr. 1, 3 17 Phil. 2, 7 24 Joh. 6, 27
 25 Joh. 14, 9 26 II. Cor. 4, 4 al. Hebr. 1, 3

VLATS 3 ἐνάρμοστον v γένοιτο *correxī*: γένηται libri v
 7 ἐναρμόζειν V 8 καταλαμβάνειν V 9 διαλυόμενος L 10 γλυφῆς:
 γραφῆς VL τοῖς *addidi* 14 παρὰ: περὶ V 17 ὥσπερ γὰρ VL
 18 ἐμορφώθη VL 20 σημαίνεται V συσημαίνεται L 25 ἑώρακε T
 30 verba ab ei γὰρ usque ad συναρμόζεται om. VL

δὲ σφραγισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐν ἑαυτῷ δεικνὺς τὸν
πατέρα καὶ ἐν τῇ πατρὶ ὧν καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔχων ἐκείνων
διὰ πάντων δείκνυσι τὸ συμφυὲς καὶ εὐάρμοστον, ἄρα διὰ
τούτων ἢ ἀτοπία τῶν ἐναντίων κατὰ κράτος ἐλέγχεται. ὥς
γὰρ ἐδείχθη τὸ παρηλλαγμένον ἀνάρμοστον, οὕτω τὸ ἐμ-
παλιν ἀναντιρρήτως ὁμολογεῖται τὸ εὐάρμοστον ἀπαράλ-
λακτον πάντως. ὥς γὰρ τὸ παρηλλαγμένον οὐχ ἀρμόζεται, 150
οὕτω τὸ ἀρμοζόμενον οὐ παρήλλακται· ὁ δὲ λέγων τῆς
ἀγαθῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας τὴν τοῦ μονογενοῦς παραλλάττειν
φύσιν, ἐν αὐτῇ τῇ ἀγαθῇ τὴν παραλλαγὴν πάντως βλέπει. 10
τὸ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ παρηλλαγμένον τί ἐστι, Νοήσατε οἱ ἄκακοι
τὴν πανουργίαν, ἢ παροιμία φησίν.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὥς πρόδηλον ἔχοντα τὴν ἀτοπίαν 151
παραδραμοῦμαι τῇ λόγῳ, τὸ δὲ πρὸ αὐτῶν ἐξετάσωμεν.
οὐδὲν φησιν ἕτερον εὐρίσκεσθαι παρὰ τὴν οὐ- 15
σίαν τοῦ υἱοῦ τὸ δεχόμενον τὴν γέννησιν. τί
νοῶν ταῦτα λέγει; δύο γὰρ ἀπ' ἀλλήλων διακρίνας ὀνό-
ματα καὶ τὰ δι' αὐτῶν σημαινόμενα συνδιαχωρίσας τῇ
λόγῳ, ἐφ' ἑαυτοῦ ἐκάτερον ἰδιαζόντως ἐκτίθεται. ἐν ὀνομα
ἢ γέννησις καὶ ἕτερον ὄνομα ἢ οὐσία. δέχεται, φησίν, 20
ἢ οὐσία τὴν γέννησιν, ἄλλο τι οὐσα δηλονότι παρὰ τὴν
γέννησιν. εἰ γὰρ ἢ γέννησις οὐσία ἦν, ὅπερ δὴ συνεχῶς 152
ἀποφαίνεται, ὥστε τὰς δύο προσηγορίας ἰσοδυναμεῖν ἀλλή-
λαις κατὰ τὴν ἔμφασιν, οὐκ ἂν εἶπεν ὅτι δέχεται ἢ
οὐσία τὴν γέννησιν· ἴσον γὰρ ἂν ἦν τῷ εἰπεῖν ὅτι τὴν 25
οὐσίαν ἢ οὐσία ἢ ὅτι τὴν γέννησιν ἢ γέννησις δέχεται,
εἴπερ ταυτὸν ἦν τῇ οὐσίᾳ ἢ γέννησις. οὐκοῦν ἄλλο μὲν τι
νοεῖ τὴν γέννησιν, ἄλλο δέ τι τὴν οὐσίαν, ἢ τὴν γέννησιν
δέχεται. οὐ γὰρ ἂν ἦν ταυτὸν τῷ ὑποδεχομένῳ τὸ λαμβά-

2 Joh. 14, 10 11 Prov. 8, 5 15—16 cf. Eun. ap. Bas. I. II
p. 584 A et 588 B

VLATS 2 ἑαυτῷ: αὐτῷ VA αὐτὸ L ἐκείνου L 9 τὴν om. L
11 νοήσατε post 12 πανουργίαν collocat V 12 τῆς πανουργίας L
ὡς φησιν ἢ παροιμία V 17 παραλλήλων A 18 συνδιαχωρήσας V
19 ἐφ' αὐτοῦ (sic) v 21 τὴν γέννησιν om. L 23—24 ἀλλήλων v
25 τὸ εἰπεῖν VL v 26 ἢ οὐσία om. A 27 ταυτὸν: ταύτη v
μὲν τι: μέντοι A 29 ἦν: ἢ VA

673 M.

νόμενον. τοῦτο μὲν οὖν ἡ σοφὴ τοῦ λογογράφου τεχνολογία φησίν. εἰ δέ τις ἔγκειται νοῦς τοῖς εἰρημένοις, ὁ κρίνειν ἐπισκευμένους ἐπισκεψάσθω τὸν λόγον. πάλιν δὲ τὸ ῥηθὲν ἀναλήφομαι.

- 153 Οὐδὲν ἕτερον εὐρίσκειν λέγει παρὰ τὴν οὐσίαν τοῦ υἱοῦ τὸ δεχόμενον τὴν γέννησιν. ἀλλὰ τὸ μηδεμίαν ἐγκεῖσθαι τοῖς εἰρημένοις διάνοιαν παντὶ δηλὸν ἐστὶ τῷ καὶ ὁπωσοῦν ἐπαίοντι λόγων· ὑπόλοιπον δὲ ἂν εἴη τὴν βλασφημίαν εἰς τὸ ἐμφανὲς ἀγαγεῖν ἣν διὰ τῶν
 10 ἀδιανοήτων τούτων κατασκευάζει ῥημάτων. βούλεται γάρ, εἰ καὶ μὴ δύνатаι διὰ τὴν ἐρμηνευτικὴν ἀτονίαν, ταύτην ἐμποιεῖν τοῖς ἀχροαταῖς τὴν διάνοιαν, ὅτι κατασκευαστὴ ἐστὶ τοῦ υἱοῦ ἢ οὐσία· γέννησιν δὲ τὴν κατασκευὴν ὀνομάζει, τῇ εὐσημοτάτῃ φωνῇ τὸ φρικτὸν περιστέλλων τῆς
 15 βλασφημίας, ὡς ἂν εὐπαράδεκτος γένοιτο ἢ τοῦ ἐκτίσθαι τὸν κύριον συγκατάθεσις, τῇ τῆς γεννήσεως λέξει τῆς
 154 κατασκευῆς δηλουμένης. λέγει τοίνυν ὅτι ἡ οὐσία τὴν γέννησιν δέχεται, ἔν' ὥσπερ ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ πράγματι πᾶσα κατασκευὴ θεωρεῖται (οὐ γὰρ ἂν τις εἴποι κατε-
 20 σκευάσθαι ὃ μὴ ὑφέστηκεν), οὕτως οἷόν τι κατασκεύασμα τὴν τοῦ μονογενοῦς θεοῦ φύσιν *** προτείνας τῷ λόγῳ τὴν ποίησιν. εἰ τοίνυν τὴν γέννησιν δέχεται ταύτην, φησί, τοιοῦτο σημεῖον βουλούμενος, ὅτι οὐκ ἂν ᾔην, εἰ μὴ κατεσκευάσθη. τί δὲ ἄλλο τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων
 25 ἐστὶ μὴ γενόμενον; οὐρανός, ἀήρ, γῆ, θάλαττα, πᾶν ὅτιπερ ἔστι, γενόμενον πάντως ἐστίν· ὧν οὐδὲν ἂν ᾔην, εἰ
 155 μὴ γενόμενον ᾔην. πῶς οὖν ὡς ἐξαίρετόν τι τῇ τοῦ μονογενοῦς ἐνεθεώρησε φύσει τὸ εἰς αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἀναδέχεσθαι τὴν γέννησιν (οὕτω γὰρ τὴν κατασκευὴν ὀνο-

VLATS 5 λέγει om. A 8 λόγον v 12 κατασκευὴ τις VL

13 οὐσία: σημάσις v 15 ἂν T (S legi nequit): γὰρ VLA

γένηται T 19 θεωρεῖται V v εἰ in ἡ corr. A ἂν τις: εἰ τις L

19—20 κατασκευάσθαι AT sed α alt. corr. in ε A 20 οὗτος VL

21 τὴν et φύσιν TS v: τὴν et φησὶ VL τῇ et φύσει A ex coniectura, ut vid. lacunam indicavi 22 ταύτην δέχεται V 23 τοῦτο V fort.

τὸ τοιοῦτο 25 μὴ γενόμενον ἐστίν V γῇ ἀήρ v ἀήρ om. V

29 καὶ post γὰρ add. S

μάζει, ὥς τοῦ βομβυλίου καὶ τοῦ κώνωπος οὐκ εἰς ἑαυτόν, ἀλλ' εἰς ἑτερόν τι παρ' ἑαυτὸν δεξαμένου τὴν γέννησιν. οὐκοῦν ὁμολογεῖται διὰ τῶν γεγραμμένων ὅτι καὶ πρὸς τὰ μικρότατα τῆς κτίσεως μόρια κοινοποιεῖται παρ' αὐτῶν τοῦ μονογενοῦς ἢ οὐσίας καὶ πᾶν ἐπιχείρημα, δι' οὗ κατασκευ- 5 ἄζεται ἢ πρὸς τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ ἀλλοτριώσις, τὴν ἴσιν ἰσχὺν καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἔχει.

Τίς οὖν αὐτῷ χρειά τῆς ποικίλης ταύτης λεπτοουργίας 156 εἰς κατασκευὴν τῆς κατὰ τὴν φύσιν ἀλλοτριότητος, δέον τὴν σύντομον τῆς ἀρνήσεως ὁδὸν τραπήναι τῷ φανερώς 10 ἀπειπεῖν μὴ δεῖν ὁμολογεῖσθαι τοῦ υἱοῦ τὸ ὄνομα μηδὲ τὸν μονογενῆ θεὸν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κηρύσσεσθαι, ἀλλὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν λατρείαν κυριωτέραν τῆς τῶν Χριστιανῶν κρίνειν ὁμολογίας, καὶ μόνον κτίστην καὶ δημιουργὸν ὁμολογούντας τὸν πατέρα τὰ λοιπὰ πάντα τῷ τῆς κτίσεως ὑπά- 15 γειν ὀνόματί τε καὶ νοήματι, ἐν δὲ τούτοις τὸ τῶν ἄλλων προτεταγμένον ἔργον ποίημα λέγειν διὰ τινος κατασκευαστικῆς ἐνεργείας γενόμενον, [καὶ] πρωτόκτιστον ἀντὶ μονογενοῦς θεοῦ καὶ ἀληθινοῦ υἱοῦ προσαγορεύοντας; τούτων 157 γὰρ κεκρατηκότων, εὐκολία πολλή πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν 20 συμπερανθῆναι τὰ δόγματα, πάντων κατὰ τὸ εἶδος ἐκ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς πρὸς τὸ ἀκόλουθον ὀδηγουμένων, ὅτι τὴν μήτε γεννηθέντα μήτε υἱὸν ὄντα, διὰ δὲ τινος ἐνεργείας ὑποστάντα ^{κοινωνεῖν τῷ θεῷ} τῆς οὐσίας οὐχ οἷόν τε. 676 M. ἕως δ' ἂν κρατῶσιν αἱ τῶν εὐαγγελίων φωναί, δι' ὧν υἱὸς 25 καὶ μονογενὴς καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τοιαῦτα κηρύσσεται, μάτην ληρήσει, ἑαυτόν τε καὶ τοὺς καθ' ἑαυτὸν διὰ τῶν τοιούτων φληνάφων παρακρούμενος. τὴν γὰρ ἀληθῆ πρὸς τὸν πατέρα σχέσιν τῆς τοῦ υἱοῦ 158

VLATS 1 βομβηλίου T βομβυλίου VL v 3 ὁμολόγηται VL
τὰ om. V 4 μόρια om. V κοινοποιεῖται S 6 τὴν om. v
8 χρειά αὐτῷ A ταύτης sscr. A 9 τὴν om. TS v 10 τῷ :
καὶ V τὸ A 14 ὁμολογίας καὶ μόνον: ὁμολογούντας τὸν πατέρα L
(haec ex 15 irrepserunt) 15 καὶ ante τὰ λοιπὰ add. L 17 προ-
τεταγμένον L 19 προσαγορεύοντα T προσαγορεύειν A ex coniectura
scilicet, immo 18 καὶ deleui 21 συμπεραθῆναι V συμπερασθῆναι L
26 καὶ post μονογενὴς om. A

προσηγορίας βοώσης, τίς οὕτως ἡλίθιος, ὡς Ἰωάννου καὶ Παύλου καὶ τοῦ λοιποῦ χοροῦ τῶν ἁγίων τὰς γνησίας ταύ-
 τας φωνὰς καὶ τῆς οἰκειότητος ἐνδεικτικὰς κηρυσσόντων
 μὴ πρὸς ἐκείνους βλέπειν, ἀλλὰ τοῖς διακένους κροτάλοις
 5 τῶν Εὐνομίου σοφισμάτων *** διδασκαλίαν τῶν διὰ τοῦ
 πνεύματος λαλούντων μυστήρια καὶ Χριστὸν ἐν ἑαυτοῖς φε-
 ρόντων Εὐνόμιον ἀληθέστερον οἶεσθαι; τίνα τοῦτον Εὐνό-
 μιον; τὸν πόθιν εἰς τὸ καθηγεῖσθαι Χριστιανῶν ἐπαρ-
 159 θέντα; ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐάσθω, καὶ ὥς ἐστι δυνατόν ἡ
 10 περὶ τὰ προκείμενα σπουδῇ καταλαϊνέτω τὴν καρδίαν
 ἡμῖν ζήλω τῆς πίστεως κατὰ τῶν βλασφημούντων ὑπεροι-
 δαίνουσαν. πῶς γὰρ ἔστι μὴ παρακινήθῃναι πρὸς ὀργὴν
 καὶ ἀπέχθειαν ἐν τῷ τὸν θεὸν ἡμῶν καὶ δεσπότην καὶ
 ζωοποιὸν καὶ σωτῆρα παρὰ τῶν ἀνθρωπίσκων τούτων προ-
 160 πηλακίζεσθαι; εἰ γάρ μοι τὸν τῆς σαρκὸς ἐλοιδορεῖ πα-
 τέρα ἢ πρὸς τὸν εὐεργέτην εἶχε τὸν ἐμὸν δυσμενῶς, ἄρα
 δυνατόν ἦν ἀπαθῶς βαστάξαι τὴν κατὰ τῶν ἀγαπωμένων
 ὀργήν; εἰ δὲ ὁ τῆς ψυχῆς τῆς ἐμῆς κύριος, ὁ μὴ οὖσαν
 αὐτὴν ὑποστήσας καὶ δουλωθεῖσαν ἐξαγοράσας, ὁ τῆς τε
 20 παρούσης γεύσας ζωῆς καὶ τὴν μέλλουσαν παρασκευάσας,
 ὁ πρὸς βασιλείαν καλῶν καὶ ὅπως ἂν φεύγοιμεν τὴν τῆς
 γέννης κατάκρισιν παρεγγυῶν — μικρὰ λέγω ταῦτα καὶ
 οὐπω τῆς τοῦ κοινοῦ δεσπότης μεγαλωσύνης ἐπάξια — ὁ
 ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως προσκυνούμενος, ἐπουρανίων, ἐπι-
 25 γείων, καταχθονίων, ᾧ παρεστήκασιν αἱ ἀναρίθμητοι τῶν
 κατ' οὐρανὸν λειτουργῶν μυριάδες, πρὸς ὃν ἐπέστραπται
 πᾶν ὅσον ὧδε διοικεῖται καὶ τοῦ καλοῦ τὴν ἔφρσιν ἔχει, εἰ
 οὗτος ἔκκεται πρὸς λοιδορίαν ἀνθρώποις, οἷς οὐκ ἀρκεῖ

22 Matth. 23, 33

24 Phil. 2, 10

25 Hebr. 12, 22 Judas 14

VLATS 5 σοφισμάτων διδασκαλίαν: σοφ. τῆς διδασκαλίας A ex con-
 ut vid. σοφισμάτων προσέχειν καὶ (om. διδασκαλίαν) V lacunam statui
 6 αὐτοῖς VLA 8 Χριστιανὸς v 10 καταλαϊνέται L 11 ἡμῶν
 VA v 11—12 ὑπεριοῦσαν A 14 ζῶων post τούτων add. V
 17 βαστάσαι v 18 ὀργήν: ἀρχήν V ὁ ante μὴ om. v
 20 γεύσας ζωῆς om. A 23—24 ὁ ante ὑπὸ add. A, om. VLTS v
 24—25 καὶ ἐπιγείων καὶ V 25 παρεστήκεσαν v αἱ ἀναρίθμητοι
 om. v 27 ὅσον ὧδε οἰκεῖται v ὅσον δεδιώχεται V

μόνον τὸ ἑαυτοὺς τῇ μερίδι τοῦ ἀποστάτου προσοικειῶσαι, ἀλλὰ ζημίαν ποιοῦνται τὸ μὴ καὶ ἄλλους εἰς τὸ αὐτὸ βάραννον μεθ' ἑαυτῶν ἐφελκύσασθαι διὰ τῆς λογογραφίας, ὡς ἂν μὴ λείποι τοῖς ἐπιγινομένοις ἢ πρὸς τὸν ὄλεθρον χειραγωγία, ἄρα τις μέμφεται τὴν ἐπὶ τούτοις ὀργήν; 5

Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀκολουθίαν ἐπαναδράμωμεν. δια- 161
βάλλει γὰρ ἐν τοῖς ἐφεξῆς πάλιν ἡμᾶς ὡς ταῖς ἀνθρωπίναις ὁμοιότησιν ἀτιμάζοντας τοῦ υἱοῦ τὴν γέννησιν, καὶ μέμνηταί γε τῶν γεγραμμένων τῷ ἡμετέρῳ πατρὶ περὶ τούτων, ἐν οἷς φησι δύο σημαινόμενων ἐκ τῆς τοῦ υἱοῦ φωνῆς, τῆς τε 10
διὰ πάθους συστάσεως καὶ τῆς πρὸς τὸν γεγεννηκότα γνησιότητος, τὸ μὲν ἀπρεπὲς καὶ σαρκῶδες ἐν τοῖς θείοις μὴ προσίεσθαι λόγοις, τὸ δὲ ὅσον εἰς μαρτυρίαν τῆς τοῦ μονογενοῦς δόξης ἐστὶ, τοῦτο μόνον ἐν τοῖς ὑψηλοῖς παραλαμβάνεσθαι δόγμασι. τίς οὖν ἀτιμάζει ταῖς ἀνθρωπίναις 162
ὑπολήψειςι τοῦ υἱοῦ τὴν γέννησιν, ὁ ἐξορίζων τῆς θείας γεννήσεως τὸ παθητὸν καὶ ἀνθρώπινον, ἀπαθῶς δὲ συνάπτων τὸν υἱὸν τῷ γεννήσαντι, ἢ ὁ κοινοποιῶν πρὸς τὴν κάτω κτίσιν τὸν τὰ πάντα παραγαγόντα εἰς γένεσιν; ἀλλὰ τὸ 677 M.
τοιούτου, ὡς ἔοικεν, ἡ καινὴ αὕτη σοφία πρὸς ἀτιμίαν 20
οἴεται βλέπειν, τὸ τῇ μεγαλειότητι τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν οἰκειῶσαι, μέγα δὲ καὶ ὑψηλὸν τὸ καταγαγεῖν αὐτὸν εἰς ὁμοτιμίαν τῆς ἡμῖν ὁμοδοῦλου κτίσεως. ὦ κενῶν ἐγκλημάτων· Βασίλειος ὡς ἀτιμάζων τὸν υἱὸν διαβάλλεται, ὁ 163
τιμῶν αὐτὸν καθὼς τιμᾶται ὁ πατήρ, καὶ Εὐνόμιος τῆς 25
τιμῆς τοῦ μονογενοῦς ὑπερμάχεται, ὁ τῆς ἀγαθῆς φύσεως τοῦ πατρὸς ἀφορίζων. τοιαύτην ἔσχε καὶ Παῦλος αἰτίαν παρ' Ἀθηναίοις ποτέ, πρὸς αὐτῶν ἐκείνων κατηγορούμενος ὡς ξένα καταγγέλλων δαιμόνια, ὅτε τὴν περὶ τοὺς δαίμονας

8—15 Bas. c. Eun. I. II p. 625 C Basilii orationem non ad verbum reddit 25 Joh. 5, 23 29 Act. 17, 17 sq.

VLATS 2 αὐτὸ correxi: αὐτοῦ 4 λείποι LA v: λίπη T λίποι S ἐπιλείπη V ἐπιγινομένοις T 6 πάλιν post ἀκολουθίαν add. V 18 τῷ υἱῷ τὸν γεννήσαντα V 19 τῷ et παραγαγόντι V 20 κενὴ T 21 οἴεται corr. Wil. et simul Harder: ἔοικεν libri v (ex v. 20) βλέπει V 23 ἡμῖν om. L καινῶν VA 27 ἀφανίζων v ἔσχε καὶ in ras. V ἔσχεν (om. καὶ) A 28 πρὸς αὐτὴν v

- πλάνην τῶν εἰδωλομανούντων διήλεγχε καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐχειραγῶγει, καταγγέλλων ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν. ταῦτα καὶ νῦν οἱ νέοι Στωϊκοὶ καὶ Ἐπικουρῆοι τῷ μιμητῇ τοῦ Παύλου προφέρουσιν, οἱ εἰς οὐδὲν ἕτερον
- εὐκαιροῦντες, καθὼς περὶ τῶν Ἀθηναίων ἡ ἱστορία φησὶν,
- 164 ἢ εἰς τὸ λέγειν τι καὶ ἀκοῦειν καινότερον. τί γὰρ ἂν εὑρεθῇ τούτων καινότερον· οὐδὲς ἐνεργείας καὶ πατήρ κτίσματος καὶ θεὸς πρόσφατος ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀναφυόμενος καὶ ἀγαθὸν ἀγαθοῦ παρηλλαχμένον; οὗτοί εἰσιν οἱ
- 10 διὰ τοῦ μὴ εἶναι αὐτὸν λέγειν, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ γεννήσαντος φύσις, τιμᾶν προσποιούμενοι ταῖς καθηκούσαις τιμαῖς. ἄρ' αἰδεῖται τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης τιμῆς ὁ Εὐνόμιος, εἰ μὴ πρὸς τὸν πατέρα λέγοι τις αὐτὸν ὀκνεῖσθαι τῇ φύσει,
- 165 ἀλλὰ πρὸς τι τῶν ἑτερογενῶν τὴν κοινωνίαν ἔχειν; εἰ γὰρ
- 15 ὁ πρὸς τὴν κτίσιν κοινοποιῶν τὸν τῆς κτίσεως κύριον τιμᾶν ἐν τούτοις αὐτὸν διορίζεται, τιμάσθω καὶ οὗτος πρὸς τὸ ἄλογον ἢ ἀναίσθητον κατὰ τὴν φύσιν κοινοποιούμενος· εἰ δὲ τούτῳ χαλεπὸν καὶ ἐφύβριστον ἢ πρὸς τὸ χειρόν ἐστι κοινωνία, πῶς τῷ δεσποτεῦντι ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐτοῦ τοῦ
- 20 αἰῶνος, καθὼς φησιν ὁ προφήτης, τιμὴ ἐστὶ τὸ τῇ ὑποχειρίῳ καὶ δουλευούσῃ φύσει συγκατατάττεσθαι; ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

3 sq. Act. 17, 18 sq.

19—20 Ps. 65, 7 Sw.

VLATS 2 ἰ (i. e. ἰησοῦ) LTS: οὐκ VA ἀρειοπάγῃ v 4 τοῦ
 om. T προσφέρουσιν v 4—5 εὐκαιροῦντες ἕτερον V 6 τι ante
 καὶ om. V 7 καινότερα V 8—9 ἀναφανόμενος V 10 διὰ τὸ A
 13 λέγει T ὀκνεῖσθαι A: οὐκνεῖσθαι VLTS v 16 διορίζεσθαι V
 18 τοῦτο AT τούτο (sic) S 19 τῷ δεσπόζοντι V 22 τέλος τοῦ κατὰ
 εὐνομίου λόγου δ. V

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Γ'.

Περὶ δὲ τῆς Πέτρου τοῦ ἀποστόλου φωνῆς καιρὸς ἂν 1 680 M.
 εἴη φιλοπονώτερον διεξετάσαι τὰ εἰρημένα αὐτῷ τε τῷ Εὐ-
 νομίῳ καὶ τῷ ἡμετέρῳ πατρὶ περὶ τοῦτου. εἰ δὲ εἰς πληθος 5
 ἐκτείνῃ τὸν λόγον ἢ ἀκριβῆς θεωρία, συγγνώσεται πάντως
 ὁ εὐγνώμων ἀκροατής, οὐχ ἡμᾶς ἀδολεσχεῖν αἰτιώμενος,
 ἀλλ' ἐπὶ τὸν τὴν ἀφορμὴν δεδωκότα τὴν αἰτίαν ἐπαναφέρειν.
 καὶ μοι συγκεχωρήσθω βραχέα τινα προδιεξελεῖν τῆς τῶν
 προκειμένων ἐξετάσεως, οὐδὲ ταῦτα τυχὸν τοῦ σκοποῦ τῶν 10
 σπουδαζομένων ἀπάδοντα.

Οὐδὲν τῶν διὰ κτίσεως γεγονότων σεβάσμιον εἶναι τοῖς 2
 ἀνθρώποις ὁ θεὸς ἐνομοθέτησε λόγος, ὥς ἐκ πάσης μικροῦ
 δεῖν ἔστι τῆς θεοπνεύστου γραφῆς τὸ τοιοῦτο μαθεῖν. ὁ
 Μωϋσῆς, αἱ πλάκες, ὁ νόμος, οἱ καθεξῆς προφηταί, τὰ εὐ- 15
 αγγέλια, τῶν ἀποστόλων τὰ δόγματα, πάντες ἐπίσης ἀπαγο-
 ρεύουσι τὸ πρὸς τὴν κτίσιν βλέπειν. καὶ μακρὸν ἂν εἴη
 τὰ καθ' ἕκαστον ἐφεξῆς παρατίθεσθαι τῶν εἰς τοῦτο φε-
 ρόντων· ἀλλὰ κἂν ὀλίγας τῆς θεοπνεύστου γραφῆς μαρτυ-
 ρίας ἐκ πολλῶν παραθώμεθα, ἐπίσης πάντως ὁ λόγος τὸ 20

3 Act. 2, 36

VLATS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος **ε** **VLA** τοῦ αὐτοῦ λόγος
 πέμπτος **S** λόγος πέμπτος **T** 3 τῆς τοῦ πέτρου **V** φωνῆς τοῦ ἀπο-
 στόλου **V** καιρὸς δ' ἂν **T** 4 φιλοπονώτερον **om.** **A** παρὰ in
 marg. ante αὐτῷ add. **A**² 14 ἔστι **om.** **V** 16 πάντων **VT** **v**
 18 παρὰ ante τῶν add. **ATS** **v**, **om.** **VL** 19 ὀλίγα **ATS** **v** γρα-
 φῆς **om.** **ATS** **v**

- ἀξιόπιστον ἔχει, διότι τῶν θεῶν ἕκαστον εἰς φανέρωσιν
3 ἀληθείας τὸ ἴσον ἔχει, καὶ ἐλάχιστον ἤ. διχῇ γὰρ διηρη-
 μένης τῆς περὶ τῶν ὄντων ὑπολήψεως, εἷς τε τὴν κτίσιν
 καὶ εἰς τὴν ἄκτιστον φύσιν, ἐὰν ἐπικρατήσῃ τὸ παρὰ τῶν
5 ἐναντίων νῦν σπουδαζόμενον, ὥστε κτιστὸν εἶναι τὸν υἱὸν
 τοῦ θεοῦ λέγειν, ἀνάγκη πᾶσα ἢ ἀθετεῖσθαι τὸ εὐαγγελικὸν
 κήρυγμα καὶ μὴ προσκυνεῖσθαι τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα λόγον
 θεὸν διὰ τὸ μὴ δεῖν προσάγειν τὴν λατρείαν τῇ κτίσει, ἢ
 εἴπερ δυσωποῖη τὰ ἐν εὐαγγελίοις θαύματα, δι' ὧν πρὸς
10 τὸ σέβεσθαι καὶ προσκυνεῖν τὸν ἐν ἐκείνοις δηλούμενον
 ἐναγόμεθα, εἰς ὁμοτιμίαν ἄγειν τὸ κτιστὸν καὶ τὸ ἄκτιστον,
 681 M. εἴπερ κατὰ τὸ δόγμα τῶν ὑπεναντίων καὶ ὁ κτιστὸς προσ-
 κυνοῖτο θεός, οὐδεμίαν ἐν τῇ φύσει τὴν προτίμησιν ἔχων
 τῆς ἄλλης κτίσεως· καὶ εἰ τοῦτο κρατήσκειν, εἰς ἀναρχίαν
15 τινὰ πάντη καὶ δημοκρατικὴν αὐτονομίαν τὰ δόγματα τῆς
4 εὐσεβείας μετενεχθήσεται. ὅταν γὰρ μὴ μίαν εἶναι τὴν
 προσκυνουμένην φύσιν πιστεύσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' εἰς
 διαφόρους θεότητας ταῖς ἐννοίαις ἀπενεχθῶσιν, οὐκ ἔστιν
20 ὁ στήσῃ τὴν περὶ τὸ θεῖον ὑπόληψιν προϊούσαν διὰ τῆς
 κτίσεως, ἀλλὰ τὸ νομισθὲν ἐν τῇ κτίσει θεῖον ἀφορμὴ
 πρὸς τὴν ἴσῃν ὑπόληψιν τῷ μετ' ἐκεῖνο θεωρουμένῳ γενή-
 σεται καὶ ἐκεῖνο τῷ ἐφεξῆς, καὶ διὰ πάντων ἐκ τῆς ἀκολου-
 θίας ταύτης ἢ πλάνῃ διενεχθήσεται, τῆς πρώτης ἀπάτης
 διὰ τὴν παρακειμένων μέχρι τῶν ἐσχάτων διεξιούσης.
5 Καὶ ὅτι οὐκ ἔξω τι τοῦ εἰκότος παραστοχάζομαι, ἀξιό-
 πιστον τοῦ λόγου παραστήσομαι μάρτυρα τὴν μέχρι τοῦ νῦν
 ἐπικρατοῦσαν ἐν τοῖς Ἑλλήσι πλάνην. ἐπειδὴ γὰρ ἀπαι-
 δεύτῳ καὶ μικροφυεῖ διανοίᾳ πρὸς τὰ τῆς κτίσεως κάλλη
 θαυμαστικῶς διετέθησαν, οὐ χειραγωγῶ τε καὶ ὁδηγῶ τῷ
30 θαύματι τῶν φαινομένων πρὸς τὴν τοῦ ὑπερκειμένου κάλ-

VLATS 3 τῆς τῶν περὶ L 5 νῦν om. V 6 τοῦ om. V
 8 τὴν om. V λατρεῖαν τινὰ V 11 ἀνάγειν VL an post ὁμοτιμίαν
 duplicantes τὸ ante ἄκτιστον om. T 14 εἰ: εἰς L 17 πι-
 στεύωσιν T 19 δ: δε TS v παρὰ τὸ θεῖον T 21 μετ' ἐκεῖνω L
 22 καὶ ἐκεῖνο (sic) o ex ω corr. V κακεῖνω L 23 ἢ ante πλάνῃ postea
 add. V om. L 25 τι om. V 27 ἐν τοῖς Ἑλλήσιν ἐπικρατοῦσαν T
 29 διετέθησαν T οὐ: καὶ T

λους κατανόησιν συγχρησάμενοι, ἀλλὰ μέχρι τῶν καταλαμ-
 βανομένων ἔστησαν ἑαυτῶν τὴν διάνοιαν καὶ ἕκαστον τῆς
 κτίσεως μέρος ἰδιαζόντως ἐθαύμασαν, διὰ τοῦτο οὐκ ἐν ἐνί-
 τινι μόνῳ τῶν φαινομένων τὴν περὶ τὸ θεῖον ὑπόληψιν
 ἔστησαν, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἐν τῇ κτίσει βλεπόμενον θεῖον ἐνό- 5
 μισαν. καὶ οὕτω τοῖς μὲν Αἰγυπτίοις περὶ τὰ νοερά πλεῖον 6
 ἐνεργηθείσης τῆς πλάνης αἱ μυρίαι τῶν δαιμόνων μορφαὶ
 εἰς φύσεις θεῶν ἡριθμῆθησαν, τοῖς δὲ Βαβυλωνίοις ἡ ἀπλα-
 νῆς τοῦ πόλου περιφορὰ θεὸς ἐνομίσθη, ὃν καὶ Βῆλ ὠνό-
 μασαν. οὕτω δὲ καὶ τοὺς ἐφεξῆς ἑπτὰ ἡ Ἑλληνικὴ μα- 10
 ταιότης ἰδιαζόντως θεοποιήσασα ἄλλω ἄλλως κατὰ τινα
 τῆς ἀπάτης ἰδιάζοντα λόγον ὑπέκυψε. πάντας γὰρ τούτους
 ἐν ἀλλήλοις ἀναστρεφόμενους τοὺς κύκλους κατανοήσαντες,
 ἐπειδὴ περὶ τὸ ἀκρότατον ἐπλανήθησαν, δι' ἀκολούθου καὶ
 μέχρι τοῦ ἐσχάτου τὴν αὐτὴν πλάνην συνδιεσώσαντο. καὶ 7
 πρὸς τούτοις αὐτόν τε τὸν αἰθέρα καὶ τὸν ὑποκεχυμένον
 αἴρα τὴν τε γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ὑποχθόνιον
 λῆξιν καὶ αὐτῆς δὲ τῆς γῆς ὅσα χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα
 πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἐστὶ ζωὴν οὐδὲν ὃ τι τῆς θείας ἀπό-
 κληρον εἶναι φύσεως ἐδογμάτισαν, ἀλλ' ἑκάστῳ τούτων 20
 ὑπέκυψαν, δι' ἑνὸς τινος τῶν ἐν τῇ κτίσει προφαινομένων
 πᾶσιν ἑαυτοὺς τοῖς ἐφεξῆς τῆς κτίσεως μορίοις καταδου-
 λώσαντες, ὡς εἶγε κἀκείνοις ἀθέμιτον ἐξ ἀρχῆς κατεφάνη
 τὸ πρὸς τὴν κτίσιν βλέπειν, οὐκ ἂν εἰς τὴν πολύθεον ταύ-
 την ἀπάτην ἀπεπλανήθησαν. ὡς ἂν οὖν μὴ ταῦτά πάθοι- 8
 μεν καὶ ἡμεῖς οἱ πρὸς τὴν ἀληθινὴν θεότητα βλέπειν παρὰ
 τῆς γραφῆς διδασκόμενοι, πᾶν τὸ κτιστὸν ἔξω τῆς θείας
 φύσεως νοεῖν ἐπαιδεύθημεν, μόνην δὲ τὴν ἄκτιστον φύσιν
 λατρεύειν τε καὶ σεβάσεσθαι, ἥς χαρακτηρ ἐστὶ καὶ γνώ-
 ρισμα τὸ μῆτε ἄρχεσθαι τοῦ εἶναί ποτε μῆτε παύεσθαι, 30
 οὕτως τοῦ μεγάλου Ἡσαίου διὰ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ φωνῆς 684 M.

31 Jes. 44, 6

VLATS 10 τῆς ἐφεξῆς L ἡ om. A 11 ἄλλω ἄλλος VA
 ἄλλον ἄλλοις v cf. 20—21 13 κατανοήσαντα T 15 τοῦ: τῶν L
 ου sscr. διεσώσαντο V 21 δι' οὐδενός L 24 πολυθεῖαν v
 25 ἐπλανήθησαν TA sed ἀπ sscr. A ταῦτά v: ταῦτα libri
 30 τοῦ εἶναι post παύεσθαι add. A εἶναι add. TS v

- περὶ τῶν δογμάτων τούτων θεολογήσαντος, ὃς ἐκ τοῦ θείου
 προσώπου φησὶν Ἐγὼ πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ
 ἔμπροσθέν μου θεὸς οὐκ ἐγένετο καὶ μετ' ἐμὲ θεὸς οὐκ
 9 ἔσται. πάντων γὰρ μᾶλλον ἀκριβῶς εἰδὼς τὸ τῆς εὐαγγε-
 5 λικῆς εὐσεβείας μυστήριον ὁ μέγας οὗτος προφήτης ὁ καὶ
 τὸ παράδοξον ἐκείνο σημεῖον ἐπὶ τῆς παρθένου μηνύσας
 καὶ τοῦ παιδίου τὴν γέννησιν εὐαγγελισάμενος καὶ τὸ τοῦ
 υἱοῦ ὄνομα ἐκείνῳ σαφῶς παραστήσας, οὗτος τοίνυν ὁ
 πᾶσαν ἔμπειριεληφώς διὰ τοῦ πνεύματος ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀλή-
 10 θειαν, ὡς ἂν μάλιστα πᾶσι γένοιτο δῆλος ὁ τῆς θείας
 φύσεως χαρακτήρ, δι' οὗ τὸ ὄντως ὄν διακρίνομεν ἀπὸ τοῦ
 γενομένου, τοῦτό φησιν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ ὅτι ἐγὼ εἰμι
 πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ ἔμπροσθεν ἐμοῦ θεὸς οὐ
 10 γέγονε καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται. ἐπεὶ οὖν οὔτε τὸ πρὸ τοῦ
 15 θεοῦ θεὸς οὔτε τὸ μετὰ τὸν θεὸν θεός (τὸ μὲν γὰρ μετὰ
 τὸν θεὸν κτίσις, τὸ δὲ ἐπέκεινα τοῦ θεοῦ οὐδέν, τὸ δὲ
 οὐδὲν θεὸς οὐκ ἔστιν, μᾶλλον δὲ τὸ ἐπέκεινα τοῦ θεοῦ
 αὐτὸς ἐκεῖνος, ἐν τῇ αἰδίῳ μακαριότητι πρὸς οὐδὲν ὀριζό-
 μενος), ἐπεὶ οὖν θεοῦ ἡ φωνὴ αὕτη ἡ πνευματικὴ ἐν τῷ
 20 προφητικῷ στόματι λαληθεῖσα, δόγμα διὰ τούτου μανθάνομεν
 ὅτι μία τίς ἐστὶν ἡ θεία φύσις συνεχῆς πρὸς ἑαυτὴν
 καὶ ἀδιάσπαστος, τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἐφ' ἑαυτῆς οὐ
 προσιεμένη, καὶ ἐν τριάδι κηρύσσεται, οὔτε πρεσβύτερόν τι
 τῶν ἐν αὐτῇ θεωρουμένων οὔτε μεταγενέστερον ἔχουσα.
 11 ἐπεὶ οὖν θεοῦ ἡ φωνή, ἐάν τε τοῦ πατρὸς δῶς εἶναι τὸν
 λόγον ἐάν τε τοῦ υἱοῦ, ἐπίσης δι' ἑκατέρου τὸ δόγμα τῆς
 εὐσεβείας κρατύνεται. ἐὰν μὲν γὰρ ὁ πατὴρ ταῦτα λέγῃ,
 μαρτυρεῖ τῷ υἱῷ τὸ μὴ μετ' αὐτὸν εἶναι· εἰ γὰρ θεὸς μὲν

VLATS 1 δογμάτων: διδαγμάτων V 2 καὶ ἐγὼ καὶ μ. τ. L
 (sed cf. infra 13) 5 προφήτης: πατήρ A 6 ἐπὶ om. v
 8 ἐκεῖνο pr. A sed o eras. et corr. ω et accentum, ἐκεῖνο VLTS v
 9 ἐκπειριεληφώς L 10—11 ὁ τῆς φύσεως τῆς θείας χαρακτήρ V
 13 verba καὶ ἐγὼ usque ad 14 οὐκ ἔστιν om. A ἔμπροσθέν μου VL
 14 ἔσται correxi (cf. supra 4): ἔστιν libri v ἐπειδὴ οὖν L
 15 τὸ μετὰ θεὸν LA τὸ iteravit ante alt. μετὰ L μὲν et τὸν
 post μετὰ om. A 19 θεοῦ om. v 23 ἐν τῇ τριάδι V
 κηρύσσεται LT κηρύττεται V 24 ἑαυτῇ L 27 λέγῃ ταῦτα V
 28 τῷ μὴ L μετ' αὐτοῦ A om. μὴ

ὁ υἱός, πᾶν δὲ τὸ μετὰ τὸν πατέρα θεὸς οὐκ ἔστι, ὁ δὲ λόγος μαρτύρεται· εἴτε τοῦ υἱοῦ δοίη τις εἶναι τὴν φωνὴν ταύτην, τὸ οὐ γέγονεν ἔμπροσθέν μου διδασκαλία σαφὴς ἔσται τῇ τῆς ἀρχῆς αἰδιότῃ συγκαταλαμβάνεσθαι καὶ τὸν 5 ἐν τῇ ἀρχῇ θεωρούμενον. εἴ τι οὖν μετὰ τὸν θεὸν ἔστι, κτίσις τοῦτο καὶ οὐ θεὸς διὰ τῶν εἰρημένων εὐρίσκεται. τὸ γὰρ μετ' ἐμὲ ὂν, φησί, θεὸς οὐκ ἔστι.

Ταύτης τοίνυν προεκτεθείσης ἡμῖν τῆς περὶ τῶν ὄντων 12 θεωρίας, καιρὸς ἂν εἴη τὸν προκείμενον ἐξετάσαι λόγον. 10 οὐκοῦν εἴρηται μὲν παρὰ τοῦ Πέτρου πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. λέγεται δὲ παρ' ἡμῶν οὐ πρὸς τὸ θεῖον τοῦ μονογενοῦς εὐσεβὲς εἶναι τὸ Ἐποίησεν ἀναφέρειν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ δούλου μορφὴν τὴν κατὰ 15 καιρὸν τῆς ἐν σαρκὶ παρουσίας οἰκονομικῶς γενομένην. οἱ δὲ πρὸς τοῦναντίον τὸν λόγον βιαζόμενοι τὴν προαιώνιον τοῦ υἱοῦ γέννησιν τῇ Ἐποίησεν φωνῇ παρὰ τοῦ ἀποστόλου διασημαίνεσθαι λέγουσι. προθέντες τοίνυν ἐν τῷ μέσῳ τὸν 13 685 M. λόγον καὶ δι' ἀκριβείας ἀμφοτέρας τὰς ὑπολήψεις ἐπισκε- 20 φάμενοι τῷ ἀκροατῇ τὴν κρίσιν τοῦ ἀληθοῦς καταλείψομεν. ἀλλὰ τῆς μὲν τῶν ἐναντίων διανοίας ἱκανὸς ἂν εἴη συνηγορὸς αὐτὸς ὁ Ἰδνόμιος οὐκ ἀγεννῶς ἐν τοῦτοις ἀγωνισάμενος, ὥστε τὸν ἐκείνου λόγον ἐπὶ λέξεως διεξεληθόντες ἐν- 25 τελῶς τὸν ὑπὲρ τῶν μαχομένων ἡμῖν λόγον διελευσόμεθα. τοῦ δὲ καθ' ἡμᾶς δόγματος ἡμεῖς κατὰ τὸ δυνατόν προστησόμεθα, τοῖς παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου προεκτεθείσιν ὅπως ἂν οἰοί τε ὤμεν κατ' ἔχνος ἐπόμενοι. οἱ δὲ τῇ ἀλη- 14 θεῖα διὰ τῆς ἀναγνώσεως δικάζοντες, καθὼς φησί τις τῶν προφητῶν, Κρίμα δίκαιον κρίνατε, μὴ ταῖς φιλονεικοῖς προ- 30 λήψουσιν, ἀλλὰ τῇ δεικνυμένῃ διὰ τῆς ἐξετάσεως ἀληθείᾳ

12 Act. 2, 36

30 Zach. 7, 9

VLATS 1 τὸ ante μετὰ om. LTA v θεὸς οὐκ ἔστι: οὐ θεός
om. ἔστι V 6 ἐν ἀρχῇ V θεωρούμενων (sic) L εἴ τι A: εἴ
τις VLTS v 10 ἂν om. v 11 ἁγίου ante πέτρου add. V
19 προσθέντες A 21 καταλείψομεν V καταλήψομεν L 23 οὐ
καλῶς V 24 ἐπὶ λέξεως: ἐπιδεξίως VL 26 κατὰ δυνατόν VL v

δόντες τὰ νικητήρια. καὶ παρίτω γε πρῶτος ὁ τῶν ἡμετέρων κατήγορος, ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ τὰ γεγραμμένα λέγων.

- 15 Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοισι καὶ τὸ Ἐποίησεν
 5 ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ λαβεῖν παραιτούμενος
 ὁμοῦ τε τὸν σταυρὸν ἐπαισχυνόμενος τίθῃσι
 μὲν τοῖς ἀποστόλοις ἃ μηδεὶς μηδὲ τῶν εἰς
 σκαιά βλασφημεῖν αὐτοὺς ἐσπουδακότων, δύο
 δὲ σαφῶς Χριστοὺς καὶ δύο κυρίους ἐπεισάγει
 10 τοῖς ἑαυτοῦ δόγμασι καὶ λόγοις· φησὶ γὰρ ὡς
 οὐ τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα λόγον κύριον καὶ Χριστὸν
 ὁ θεὸς ἐποίησεν, ἀλλὰ τὸν κενώσαντα ἑαυτὸν
 εἰς μορφὴν δούλου καὶ σταυρωθέντα ἐξ ἄσθε-
 16 νείας. γράφει δὲ διαρρήδην οὕτως· „ἔτι δὲ
 15 „οὐδὲ ἡ τοῦ ἀποστόλου διάνοια τὴν πρὸ αἰ-
 „ῶνος ὑπόστασιν τοῦ μονογενοῦς ἡμῖν παρί-
 „στησι, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τῷ παρόντι· οὐ γὰρ
 „περὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ θεοῦ λόγου τοῦ ἐν
 „ἀρχῇ ὄντος πρὸς τὸν θεόν, ἀλλὰ περὶ τοῦ
 20 „κενώσαντος ἑαυτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ
 „καὶ γενομένου συμμόρφου τῷ σώματι τῆς τα-
 „πεινώσεως ἡμῶν καὶ σταυρωθέντος ἐξ ἄσθε-
 „νείας σαφῶς διαλέγεται. καί τοι τοῦτο παντὶ
 „γνώριμον τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστήσαντι τῆς
 25 „ἀποστολικῆς λέξεως τῷ βουλῆματι, ὅτι οὐχὶ
 „θεολογίας ἡμῖν παραδίδωσι τρόπον, ἀλλὰ
 „τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους παρεισάγει. Κύ-
 „ριον γὰρ αὐτόν, φησὶ, καὶ Χριστὸν ὁ θεὸς
 „ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὁμεῖς ἐσταυ-

14 Bas. c. Eun. l. II p. 576 D—577 A

VLATS 1 παρίτω L παρήτω S 6 τ. σταυρὸν] inusitatum ac-
 cusativum adfectat 8 ἐσπουδακότων: ἐπεγνωκότων V 11 καὶ
 ante κύριον add. V 14 καὶ ante γράφει add. VLTS v, om. A
 verba ὁ μέγας Βασίλειος ante διαρρήδην add. v, certe glossema ἔτι:
 ἔστι L 15 οὐδὲ: οὐδὲν VLT v διάνοια ἢ τὴν VLT v 16 ἡμῖν
 τοῦ μονογενοῦς V 24 γνώριμον: γνώρισμα T τὸ καὶ μικρὸν L
 25 καὶ ante ὅτι add. V 29 τὸν 15 sscr. postea A

„ρώσατε, τῇ δεικτικῇ φωνῇ πρὸς τὸ ἀνθρώ-
 „πινον αὐτοῦ καὶ βλεπόμενον πᾶσι προδήλως
 „ἐπερειδόμενος.“ ταῦτα μὲν οὖν ὁ τῷ τῶν 17
 ἀποστόλων βουλήματι τὸν ἑαυτοῦ νοῦν ὑπαλ-
 λάξας, οὐ γὰρ δὴ θέμις εἰπεῖν ἐπιστήσας· μὴ 5
 ποτέ τις τοσαύτην καταψηφίσαιτο παράνοιαν
 ἀνδρῶν ὁσίων καὶ πρὸς τὸ τῆς εὐσεβείας κή-
 ρυγμα λογάδων, ὥστε τὴν ἐκείνων διδασκα-
 λίαν εἰς τοσαύτην ὑπερβολὴν † ἀπολείπουσαν
 εἰς ὕβριν ***. οἱ τὸν ἑαυτῶν λῆρον εἰς τὴν 10
 τῶν ὁσίων μνήμην ἀναφέροντες ποίας οὐ
 μεστοὶ ταραχῆς; ποίας οὐκ ἀτοπίας γέμοντες
 οἱ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἄνθρωπον κεκενῶσθαι δο-
 ξάζοντες καὶ διὰ τούτου τὸν ἐξ ὑπακοῆς ἑαυ-
 τὸν ταπεινώσαντα τῇ τοῦ δούλου μορφῇ σύμ- 15
 μορφον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις καὶ πρὶν ταύτην
 ἀναλαβεῖν τὴν μορφὴν κατασκευάζοντες; καὶ 18
 τίς, ὃ πάντων ὑμεῖς ῥαθυμότατοι, μορφὴν
 ἔχων δούλου μορφὴν ἀναλαμβάνει δούλου; πῶς
 δ' ἂν τις ἑαυτὸν εἰς τοῦτο κενώσειεν ὅπερ 20
 ἐστίν; οὐ μὲν οὖν εἰρήσετε τούτων τινὰ μη-
 χανὴν καίπερ ὄντες τολμηροὶ λέγειν καὶ προ-
 νεῖν ἀμήχανα. πῶς δὲ οὐκ ἐλεεινότατοι πάν-
 των ὑμεῖς ἄνθρωπον ὑπὲρ ἀπάντων ἀνθρώπων
 πεπονθέναι δοξάζοντες καὶ τούτῳ τὴν ἑαυτῶν 25
 ἀνατιθέντες λύτρωσιν; εἰ γὰρ μὴ περὶ τοῦ ἐν
 ἀρχῇ ὄντος λόγου καὶ θεοῦ ὄντος ὁ μακάριος
 διαλέγεται Πέτρος, ἀλλὰ περὶ τοῦ βλεπομένου
 καὶ κενώσαντος ἑαυτὸν, καθὼς φησι Βασί-
 λειος, ἐκένωσεν δὲ ὁ βλεπόμενος ἄνθρωπος 30

688 M.

VLATS 3 ἐπερειδομένου T ἀπερειδόμενος S 4 ἑαυτοῦ correxi:
 ἑαυτῶν libri v cf. 109, 5; 90, 7 6 παρανομίαν V a τοσαύτην pendent
 verba 8—9 ὥστε τὴν ἐκείνων διδασκαλίαν εἰς τοσαύτην ὑπερβολὴν ...
 temptabam olim ἀπολῆγειν τῆς ὕβρεως, sed sententiae finis excidit,
 εἰσυβρῖζειν v, quod frustra est 10 αὐτῶν A spiritus corr.
 11 οὐ: οἱ L 18 ῥαθυμότατοι L ῥαθυμότεροι S 28 λέγεται V
 Πέτρος om. A 29 ἑαυτῶν V ὁ ante Βασίλειος add. L

- ἑαυτὸν εἰς δούλου μορφὴν, ὁ δὲ κενώσας ἑαυ-
 τὸν εἰς δούλου μορφὴν εἰς ἀνθρώπου γένεσιν
 ἐκένωσεν ἑαυτόν, ὁ βλεπόμενος ἄνθρωπος εἰς
 19 ἀνθρώπου γένεσιν ἐκένωσεν ἑαυτόν. ἀλλ' ἀν-
 5 τιμάχεται μὲν τοῦτοις καὶ αὐτὴ τῶν πραγμά-
 των ἡ φύσις, ἀντιφθέγγεται δὲ περιφανῶς καὶ
 αὐτὸς ὁ τῇ θεολογίᾳ τὴν οἰκονομίαν ταύτην
 ὑμνήσας, οὐ τὸν βλεπόμενον ἄνθρωπον, ἀλλ'
 αὐτὸν τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα λόγον καὶ θεὸν ὄντα
 10 σάρκα ἀνειληφέναι λέγων, ὅπερ ἄλλαις φω-
 ναῖς ἴσον ἐστὶ τῷ μορφὴν δούλου λαβεῖν. εἰ
 μὲν οὖν ταῦτα νομίζετε πιστά, μετὰ θεοῦ τοῦ
 πλάνου, παύσασθε τὸν ἄνθρωπον εἰς ἄνθρω-
 20 πον κεκενωσθαι δοξάζοντες. εἰ δὲ οὐχ ἱκανοί
 15 ἐστε πείθειν ἀπείστους, ἑτέρα φωνὴ καὶ δευ-
 τέρα φήφω τὴν ἀπιστίαν λύσατε. ὑπομνήσθητε
 τοῦ φήσαντος Ὅς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ
 ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ'
 ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών. οὐ γὰρ
 20 ἔστιν ἀνθρώπων οὐδεὶς δὲ τοῦτον οἰκειώσεται
 τὸν λόγον. οὐδεὶς τῶν πώποτε γενομένων ἀγίων
 μονογενῆς ἦν θεός, γενόμενος ἄνθρωπος.
 τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐν μορφῇ θεοῦ τυγχάνοντα
 21 μορφὴν δούλου λαβεῖν. εἰ τοίνυν περὶ τοῦ κε-
 25 νώσαντος ἑαυτὸν εἰς τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ὁ
 μακάριος διαλέγεται Πέτρος, ἐκένωσεν δὲ ἑαυ-
 τὸν εἰς δούλου μορφὴν ὁ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρ-
 χων, ὁ δὲ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων ἐστὶν ὁ ἐν
 ἀρχῇ ὢν λόγος καὶ θεὸς ὢν μονογενής, περὶ
 30 τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος καὶ θεοῦ ὄντος ὁ μακάριος

VLATS 1 ἑαυτὸν, quod est post ἄνθρωπος, ante p. 107, 30 ὁ βλε-
 πόμενος traiecit VL cf. 3 verba ὁ δὲ κενώσας usque ad 2 μορφὴν
 om. V 3 ἐκένωσεν ἑαυτόν om. VLA 10 ἀνειληφόντα L ὅπερ V
 11 τὸ μορφὴν VL 11—12 εἰ μὲν: οἱ μὲν LT v 12 νομίζεται A
 15 ἔσται L 18 τὸ ante εἶναι om. A 23 ὑπάρχοντα v 27 τὴν
 ante δούλου add. v 27 verba ab ὁ ἐν μορφῇ θεοῦ usque ad 28 ὑπάρ-
 χων ἐστὶν om. v 29 λόγος: θεὸς λόγος A

διαλέγεται Πέτρος, καὶ τοῦτον ἐκδιδάσκει γε-
 γονέναι κύριον καὶ Χριστόν. ταύτην μέντοι 22
 τὴν μάχην αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἀναστρέφει Βα-
 σίλειος καὶ δείκνυται σαφῶς οὔτε τῷ βουλῆ-
 ματι τῶν ἀποστόλων τὸν ἑαυτοῦ νοῦν ἐπιστή- 5
 σας οὔτε τῶν οἰκείων λόγων φυλάττων τὴν
 ἀκολουθίαν· ἐξ ὧν ἡ συναισθόμενος τῆς ἀνω-
 μαλίας συγχωρήσει τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα λόγον
 καὶ θεὸν ὄντα γεγονέναι κύριον, ἢ μαχομένοις
 μαχόμενα συνάπτων καὶ τοῦτοις παραμένων 10
 φιλονεικῶς ἕτερα προσθήσει πολεμιώτερα, δύο
 κατασκευάζων εἶναι Χριστοὺς καὶ δύο κυρίους.
 εἰ γὰρ ἕτερος μὲν ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν θεὸς λόγος,
 ἕτερος δὲ ὁ κενώσας ἑαυτὸν καὶ μορφὴν δού-
 λου λαβών, κύριος δὲ καὶ ὁ θεὸς λόγος δι' οὗ 15
 τὰ πάντα, κύριος δὲ καὶ Χριστὸς οὗτος ὁ Ἰησοῦς
 ὁ σταυρωθεὶς μετὰ τὸ γενέσθαι τὰ πάντα, δύο
 κατ' αὐτὸν κύριοι καὶ Χριστοί. τοῦτον μὲν οὖν 23
 οὐδεὶς παραιτήσεται λόγος τῆς οὕτως περι-
 φανοῦς βλασφημίας. εἰ δέ τις τοῦτω συνιστά- 20
 μενος φαίη τὸν αὐτὸν μὲν εἶναι τὸν ἐν ἀρχῇ
 λόγον καὶ γενόμενον κύριον, κατὰ δὲ τὴν ἐν
 σαρκὶ παρουσίαν γεγενῆσθαι κύριον καὶ Χρι- 689 M.
 στόν, ἀναγκασθήσεται πάντως εἰπεῖν πρὸ τῆς
 ἐν σαρκὶ παρουσίας μὴ εἶναι τὸν υἱὸν κύριον. 25
 ἀλλὰ γὰρ εἰ καὶ Βασιλείῳ καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν
 ἀπίστοις δύο κύριοι καὶ Χριστοὶ καταγγέλ-
 λονται ψευδῶς, ἀλλ' ἡμῖν γε εἷς κύριος καὶ
 Χριστὸς δι' οὗ τὰ πάντα γέγονεν, οὗ κατὰ προ-
 κοπὴν γενόμενος κύριος, ἀλλὰ πρὸ πάσης κτί- 30
 σεως καὶ πρὸ πάντων αἰώνων ὑποστάς κύριος
 Ἰησοῦς, δι' οὗ τὰ πάντα, τοῦτο πάντων ἡμᾶς

VLATS 9 τὸν ante κύριον add. V ἡ om. v 15 καὶ ante
 ὁ om. L ὁ om. A 16 verba inde a κύριος δὲ καὶ usque ad 17 τὰ
 πάντα om. A 16 ὁ ante χριστός add. ATS v 18 κατὰ ταῦτόν
 VLAS τούτων VL 20 τοῦτο v 22 ὄντα ante λόγον add. V
 32 τὰ πάντα om. V

τῶν ἁγίων συμφώνως ἐκδιδασκόντων καὶ καταγ-
 24 γειλάντων τῶν δογμάτων τὸ κάλλιστον. ὃ τε
 γὰρ μακάριος Ἰωάννης τὸν θεὸν λόγον δι' οὗ
 τὰ πάντα γέγονεν ἐν σαρκὶ γεγενῆσθαι διδά-
 5 σκει λέγων Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ὃ τε θαυ-
 μασιώτατος Παῦλος εἰς ταπεινοφροσύνην ἐν-
 ἄγων τοὺς προσέχοντας αὐτῷ τὸν νοῦν Χριστὸν
 Ἰησοῦν λέγει τὸν ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχοντα καὶ
 κενώσαντα ἑαυτὸν εἰς δούλου μορφὴν καὶ τα-
 10 πεινωθέντα μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυ-
 ροῦ, καὶ πάλιν ἐν ἑτέροις κύριον τῆς δόξης ὀνο-
 25 μάζει τὸν σταυρωθέντα. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, φησὶν,
 οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. καὶ
 πολὺ γε τούτου γυμνότερον αὐτὴν τὴν οὐσίαν
 15 ὀνομάζει κύριον εἰπὼν Ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά
 ἐστίν. εἰ τοίνυν ὁ ἐν ἀρχῇ λόγος, καθὼ πνεῦμα,
 κύριος καὶ τῆς δόξης κύριος, τοῦτον δὲ τὸν κύ-
 ριον καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός, αὐτὸ τὸ
 πνεῦμα καὶ τὸν θεὸν λόγον ἐποίησεν ὁ θεός
 20 καὶ οὐκ ἄλλον τινὰ κύριον, ὃν ὀνειροπολεῖ
 Βασίλειος.

26 Ἡ μὲν δὲ κατηγορία τοιαύτη. δοκεῖ δέ μοι χρῆναι
 πρῶτον ἐπὶ κεφαλαίων ἕκαστον τῶν ἐπενηνεγμένων ἐν
 ὀλίγῳ διεξελθεῖν, εἴθ' οὕτως εὐθύναι τῷ λόγῳ τὰ εἰρημένα,
 25 ὥς ἂν τοῖς τε κρίνουσι τὴν ἀλήθειαν εὐμνημόνευτος ἢ
 καθ' ἡμῶν εἴη γραφή, πρὸς ἣν ἀπολογήσασθαι χρή, καὶ
 ἡμεῖς ἐν τάξει καὶ ἀκολουθίᾳ τῶν ἐγκλημάτων ἕκαστον δια-
 λύσαιμεν. ἐπαισχύνεσθαι φησιν ἡμᾶς τῷ σταυρῷ τοῦ Χρι-
 στοῦ καὶ κακηγορεῖν τοὺς ἁγίους καὶ ἄνθρωπον εἰς ἄνθρωπον
 30 κεκενώσθαι λέγειν καὶ πρὸ τῆς διὰ σαρκὸς παρουσίας τῆν
 τοῦ δούλου μορφὴν ἔχειν τὸν κύριον οἶεσθαι καὶ ἀνθρώπῳ
 ἀνατιθέναι τὴν λύτρωσιν καὶ δύο Χριστοὺς τε καὶ κυρίους

VLATS 2 τῶν ante δογμάτων om. v

4—5 λέγων διδάσκει V

6—7 ἐπάγων V

16 ὁ om. VL v

18 verba ab αὐτὸ τὸ usque ad

19 ὁ θεός om. T

19 ὃν ante ἐποίησεν add. VL (ex λόγον iteratum ?)

23 κεφαλαίῳ V

25 ἀμνημόνευτος T

29 κακηγορεῖν A: κατηγορεῖν

VLTS v

ἐν τῷ δόγματι λέγειν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, πρὸ τοῦ πάθους μὴ
 λέγειν εἶναι τὸν μονογενῆ Χριστόν τε καὶ κύριον. ὥς ἂν 27
 οὖν φύγοιμεν τὴν βλασφημίαν ταύτην, πεποιῆσθαι φησι δεῖν
 τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν ὁμολογεῖν, ὥς καὶ τοῦ ἀποστόλου
 Πέτρου τὸ τοιοῦτο δόγμα τῇ ἰδίᾳ βεβαιουῦντος φωνῇ. ταῦτα 5
 τῆς κατηγορίας ἐστὶ τὰ κεφάλαια· τὰ γὰρ ὅσα πρὸς τὴν
 καθ' ἡμῶν αὐτῷ λοιδορίαν περιλοπόνηται ὥς οὐδὲν συντε-
 λουῖντα πρὸς τὸν σκοπὸν σιωπήσομαι. τάχα γὰρ ἡ τοιαύτη
 τῶν λόγων καταφορά κατὰ τινα τεχνικὴν θεωρίαν συνήθης
 ἐστὶ τοῖς ῥητορεύουσι, πρὸς μείζονα κατηγορίας ὄγκον ἐξευ- 10 692 M.
 ρημένῃ. ὕβριζέτω τοίνυν διὰ τὴν τέχνην ὁ σοφιστὴς καὶ 28
 τοῖς καθ' ἡμῶν ὀνειδισαὶ ἐνακμαζέτω, μεταξὺ τῶν ἀγώνων
 ταῖς καταφοραῖς ἐμπομπεύων καλεῖτω λήρους, καλεῖτω
 πάντων ῥαθυμοτάτους καὶ πάντων ἐλσεινοτά-
 τους, παραχῆς τε καὶ ἀτοπίας πλήρεις καὶ πᾶν 15
 ὃ τι βούλεται· φαυλιζέτω κατ' ἐξουσίαν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς
 ἀνεξόμεθα· αἰσχύνῃ γὰρ ἐστὶ τῷ γε νοῦν ἔχοντι οὐ τὸ
 λοιδοροῦντος ἀκούειν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ῥηθὲν ἐπιστρέφειν,
 ἔχει δέ τι καὶ χρήσιμον ἴσως τὸ καθ' ἡμῶν αὐτὸν κε-
 χρήσθαι τῇ φύσει· τάχα γὰρ τὴν κακὴν ἀποχρῆσιν αὐτοῦ γλῶσσαν 20
 εἰς ἡμᾶς ἀσχολήσας μικρὰν γοῦν ἐκχειρίαν τῆς κατὰ τοῦ
 θεοῦ μάχης ποιήσεται. οὐκοῦν ἐμφορεῖσθω κατ' ἐξουσίαν 29
 τῶν ὕβρεων, καὶ ὁ ἀντιλέγων οὐκ ἔσται. οὐδὲ γὰρ εἴ τις
 ἀτοπον καὶ δυσῶδες πνέει κατὰ σωματικὴν δυσκρασίαν ἢ
 κατὰ τινὰ λοιμώδη καὶ δύστροπον ἄρρωστίαν, προκαλέσαιο 25
 ἂν τὸν ὑγιαίνοντα πρὸς ζῆλον τοῦ δυστυχήματος, ὥς ἐλέσθαι
 τινὰ τῷ ἴσῳ κακῷ δι' οἰκείας νόσου τὴν τοῦ ὁδωδότος
 ἀηδίαν ἀμύνεσθαι. ἐλεῖν γὰρ, οὐ μιμεῖσθαι τοὺς τοιοῦ-

VLATS 3. φύγωμεν v 7 αὐτῷ om. v αὐτῶν V 7—8 συντε-
 λεῖται T 12 τῶν ἀγώνων: τῶν λόγων ὧν VL 13 καλεῖτω λήρους
 om. TS v 15 παραχῆς: τραχεῖς V πᾶν A: πάντων VLTS v
 16—17 καὶ ἡμεῖς ἀνεξόμεθα om. A 19 αὐτὸν: αὐτῶν T αὐτῶν L
 20 φύσει Oehlerus: φύσει A φύσει VLTS v κατήγορον V
 21 γοῦν: οὖν A ἐκχειρίαν S τοῦ om. V 24 πνέει A
 verba κατὰ usque ad ἢ om. L τὴν ante σωματικὴν add. V
 25 προσκαλέσαιο L 26 ἂν om. A 26 ἐλέσθαι: ἐθέλεισθαι v
 27 κακῷ om. v 28 ἀηδίαν: δυσωδίαν v ἀμύνεσθαι v

- τους ἢ κοινὴ συμβουλεύει φύσις. οὐκοῦν παρέντες ὅσα
 τοιαῦτα κατὰ σπουδὴν τῷ λόγῳ κατέμειξε σκώπτων, σχε-
 τλιάζων, ἀγανακτῶν, λοιδορούμενος, μόνον τὸν περὶ τῶν
 δογμάτων ἐπισκεψώμεθα λόγον. ἀναλαβόντες τοίνυν ἐξ
 5 ἀρχῆς ἐν μέρει πρὸς ἕκαστον τῶν ἐγκλημάτων στησόμεθα.
- 30 Ἀρχὴ τῆς κατηγορίας ἦν τὸ ἐπαισχύνεσθαι ἡμᾶς τῷ
 σταυρῷ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν καταδεξαμένου τὸ πάθος. ἄρα μὴ
 καὶ τὸ κατ' οὐσίαν ἀνόμοιον πρεσβεύειν ἡμᾶς αἰτιάσεται;
 τῶν γὰρ πρὸς τὴν τοιαύτην παρατραπέντων ὑπόληψιν οἰκει-
 10 ὅτερον ἂν εἴη τὸ ἐγκλημα τοῦ κατασκευάζειν ἐν αἰσχύνῃ
 τὸν σταυρὸν ποιῆσθαι. εἰ γὰρ ὁμοίως μὲν παρ' ἀμφοτέρων
 ἢ κατὰ τὸ πάθος οἰκονομία πεπίστευται, ἡμεῖς δὲ τὸν διὰ
 τοῦ σταυροῦ φανερωθέντα θεὸν οὕτως τιμᾶν οἰόμεθα δεῖν
 καθὼς τιμᾶται ὁ πατήρ, τοῖς δὲ τὸ πάθος ἐμπόδιον γί-
 15 νεται πρὸς τὸ δοξάζειν τὸν μονογενῆ θεὸν ἐπίσης τῷ γεγεν-
 νηκότι πατρί, ἄρα περιτρέπεται πρὸς τοῦναντίον τῷ σοφιστῇ
 τὰ ἐγκλήματα, καὶ δι' ὧν κατηγορεῖν ἡμῶν οἴεται, τὴν
- 31 ἰδίαν δημοσιεύει κατὰ τῶν δογμάτων ἀσέβειαν. δῆλον γὰρ
 ὅτι τοῦτου χάριν ὑπετίθησι τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα καὶ ταῖς
 20 μείζουσιν ἀποσεμνύνει τιμαῖς, ὅτι ἢ κατὰ τὸν σταυρὸν αἰσχύνῃ
 περὶ αὐτὸν οὐχ ὁράται, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ χεῖρον παρ-
 ηλλάχθαι τοῦ υἱοῦ τὴν φύσιν διΐσχυρίζεται, ὅτι τοῦ
 σταυροῦ τὸ ὄνειδος εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται μόνον, τοῦ πατρὸς
 οὐχ ἀπτόμενον. καὶ μηδεὶς οἰέσθω με μόνῃ τῇ κατὰ τὸν
 25 νοῦν ἀκολουθίᾳ τῆς λογογραφίας ἐπόμενον ταῦτα λέγειν.
- 32 προδιελθὼν γὰρ τοῦ λόγου πᾶσαν τὴν φιλοπόνως συγκει-
 μένην ἐν αὐτῷ βλασφημίαν ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα σαφῶς
 εὔρον γυμνῇ τῇ λέξει ταύτην ἐκτεθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τὴν
 βλασφημίαν. καὶ εἰ δοκεῖ παραθῆσομαι τῇ ἀκολουθίᾳ
 30 τῶν ἐμῶν λόγων τὰ παρ' αὐτοῦ γεγραμμένα ἔχοντα οὕτως.
 φησὶ γὰρ εἰ μὲν ἔχει δεῖκνύναί καὶ τὸν ἐπὶ πάν-

VLATS 3 τὸν περὶ τὸν L 4 ἐπισκεψόμεθα TS 5 στησώ-
 μεθα VL 6—7 τὸν σταυρὸν v ex coniectura verba a 7 τοῦ ὑπὲρ
 usque ad 8 αἰτιάσεται om. v 8 αἰτιάσασαίτο A 13 τοῦ om. VS v
 16 πατρί: θεῷ A 17 οἴονται T 26 προσδιελθὼν v 27 ἐν
 ante αὐτῷ om. A 28 γὰρ post γυμνῇ add. L 30 αὐτοῦ. correxi:
 αὐτῶν libri v 31 μὲν ante γὰρ add. T

των θεόν, ὅσπερ ἐστὶν ἀπρόσιτον φῶς, ἐν
 σαρκὶ γενόμενον ἢ γενέσθαι δυνάμενον ὑπ'
 ἐξουσίαν ἐλθεῖν, προστάγμασιν ὑπακούσαι, νό-
 μοις ἀνθρωπίνοις πολιτεύσασθαι, σταυρὸν ἐν-
 εγχεῖν, ἕσον λεγέτω τῷ φωτὶ τὸ φῶς. τίς οὖν ὁ 33
 ἐπαισχυνόμενος τῷ σταυρῷ; ὁ καὶ μετὰ τὸ πάθος προσκυ-
 νῶν ἴσα πατρὶ τὸν υἱὸν ἢ ὁ καὶ πρὸ τοῦ πάθους ὑβρίζων
 οὐ μόνον τῇ πρὸς τὴν κτίσιν ὁμοτιμία, ἀλλὰ καὶ τῷ κατα-
 σκευάζειν τῆς ἐμπαθοῦς αὐτὸν εἶναι φύσεως, μὴ ἂν ἐλθόντα
 πρὸς τὴν τῶν παθημάτων πείραν, εἰ μὴ δεκτικὴν εἶχε τῶν 10
 τοιούτων τὴν φύσιν; ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ τὸ σῶμα, ᾧ τὸ 34
 πάθος ἐδέξατο, τῇ θεῇ φύσει κατακραθὲν ἐκείνο πεποιτ-
 θῆναι φάμεν διὰ τῆς ἀνακράσεως, ὅπερ ἡ ἀναλαβοῦσα φύσις
 ἐστί· τοσοῦτον ἀπέχομεν τοῦ μικρὸν τι περὶ τὸν μονογενῆ
 θεὸν ἐννοεῖν, ὥς εἴ τι καὶ τῆς κάτω φύσεως διὰ τὴν φιλάν- 15
 θρωπον προσελήφθη οἰκονομίαν, καὶ τοῦτο πιστεύειν μετα-
 πεποιτῆσθαι πρὸς τὸ θεῖόν τε καὶ ἀκήρατον· ὁ δὲ σημεῖον
 τῆς πρὸς τὸ ταπεινότερον κατ' οὐσίαν παραλλαγῆς τὸ περὶ
 τὸν σταυρὸν πάθος πεποίηται, οὐκ οἶδα ὅπως τὴν ὑπερ-
 βάλλουσαν τῆς δυνάμεως ἐνέργειαν, καθ' ἣν καὶ τοῦτο 20
 ἡδυνήθη, τεκμήριον ἀσθιενείας ποιούμενος, οὐδὲ τοῦτο συνεί-
 ζει, οὐδὲν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν κινούμενον ὥς ἐπὶ παρα-
 δόξῳ θαυμάζεται, ἀλλ' ὅσα τοὺς ὄρους ἐκβαίνει τῆς φύ-
 σεως, ταῦτα μάλιστα πάντων ἐν θαύματι γίνεται καὶ πρὸς
 ταῦτα πᾶσα μὲν ἐπιστρέφεται ἀκοή, πᾶσα δὲ διάνοια τείνε- 25
 ται τὸ παράδοξον θαυμάζουσα. διὸ καὶ πάντες οἱ τὸν λόγον 35
 κηρύσσοντες ἐν τούτῳ τὸ θαῦμα τοῦ μυστηρίου καταμνη-
 νύουσιν ὅτι θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ὅτι ὁ λόγος σὰρξ
 ἐγένετο, ὅτι τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ ἔλαμψεν, ὅτι ἡ ζωὴ θανα-
 τάτου ἐγεύσατο, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα βοῶσιν οἱ κήρυκες, 30

693 M.

28 I. Tim. 3, 16 Joh. 1, 14 29 Joh. 1, 5 Hebr. 2, 9

VLATS 1 ὅσπερ: ὡσπερ VL ὅς A 2 γενομένου γενέσθαι V ἢ
 om. VL 4 πολιτεύσασθαι v 5 τὸ om. VL 6 καὶ om. V
 8 ὁμοτιμία: ὁμοτροπία V 8—9 τὸ κατασκευάζειν VL 9 ἂν ἐλθόντα:
 ἀνελθόντα LT v 11 φ: δ A 17 καὶ τὸ ἀκήρατον V
 22 αὐτοῦ T

Greg. c. Eunom. II.

- δι' ὧν πλεονάζεται τὸ θαῦμα τοῦ διὰ τῶν ἔξω τῆς φύσεως
 36 τὸ περιὸν τῆς δυνάμεως ἑαυτοῦ φανερώσαντος. ἀλλὰ καὶ
 ἐκείνοις ὑβρίζειν διὰ ταῦτα δοκῇ καὶ τῆς πρὸς τὸν πατέρα
 ὁμοτιμίας διὰ τὴν περὶ τὸν σταυρὸν οἰκονομίαν τὸν υἱὸν
 5 ἀποσχοινίζωσιν, ἡμεῖς καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς
 αὐτόπται καὶ ὑπηρεταί τοῦ λόγου γενόμενοι διὰ τῶν ἀγίων
 γραφῶν πεπιστεύκαμεν ὅτι ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν θεὸς Μετὰ ταῦτα,
 καθὼς φησιν ὁ Βαρούχ, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀν-
 θρώποις συναναστράφη, ἀντάλλαγμα τε τοῦ ἡμετέρου θανά-
 10 του γενόμενος ἔλυσε διὰ τῆς ἰδίας ἀναστάσεως τὰ δεσμὰ
 τοῦ θανάτου καὶ ὠδοποίησε πάσῃ σαρκὶ δι' ἑαυτοῦ τὴν
 ἀνάστασιν, ὁμόθρονός τε καὶ ὁμόδοξος ὢν τῷ ἰδίῳ πατρὶ
 κατ' ἀξίαν τῶν βεβιωμένων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἐποίσει
 37 τὴν ψῆφον τοῖς κρινομένοις. ταῦτα περὶ τὸν ἐσταυρωμένον
 15 ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ διὰ τοῦτο ὑπερυψοῦντες κατὰ τὸ
 ἡμέτερον τῆς δυνάμεως μέτρον οὐκ ἀπολήγομεν, ὅτι ὁ μη-
 δενὶ χωρητὸς διὰ τὴν ἄφραστον αὐτοῦ καὶ ἀπρόσιτον μεγα-
 λειότητα πλὴν ἑαυτῷ καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι τῷ
 ἁγίῳ, οὗτος καὶ πρὸς κοινωνίαν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν κατ-
 38 ἐλθεῖν ἠδυνήθη· οἱ δὲ ταύτην ἀπόδειξιν τῆς κατὰ τὴν
 696 M. φύσιν ἀλλοτριότητος τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα ποιοῦνται,
 τὸ διὰ σαρκὸς καὶ σταυροῦ φανερωθῆναι τὸν κύριον, ὡς
 τῆς μὲν φύσεως τοῦ πατρὸς καθαρῶς ἐν ἀπαθείᾳ δια-
 μενούσης καὶ μηδενὶ τρόπῳ τὴν πρὸς τὸ πάθος κοινωνίαν
 25 ἀναδέξασθαι δυναμένης, τοῦ δὲ υἱοῦ διὰ τὸ πρὸς τὸ ταπει-
 νότερον παρηλλάχθαι τὴν φύσιν, πρὸς σαρκὸς τε καὶ θα-
 νάτου πείραν οὐκ ἀδυνατοῦντος ἐλθεῖν, ὡς οὐ πολλῆς γινο-
 μένης τῆς μεταστάσεως, ἀλλὰ τρόπον τινὰ πρὸς τὸ συγγενὲς
 καὶ ὁμόφυλον ἐκ τοῦ ὁμοίου μεταχωροῦσης διὰ τοῦ κτιστὴν
 30 μὲν τὴν ἀνθρωπίνην, κτιστὴν δὲ καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς
 8 Baruch 3, 38

VLATS 2 αὐτοῦ A 3 τῆς om. A 4 ὁμοτιμίας: ὁμοιότητος V
 διὰ τῆς et οἰκονομίας VL 5 οἱ om. T 9 τε: μὲν VL om. v
 13 κατ' ἐξουσίαν V ἐποίσει VL: ἐποίησε A ποιήσει TS v
 17 ἄφατον S 18 τε post ἑαυτῷ add. V 23 καθαρῶς v 24 verba
 a καὶ μηδενὶ usque ad 25 δυναμένης om. v 27—28 γενομένης LA v
 30 τὴν post καὶ om. L

ὑποτίθεσθαι φύσιν. τίς τοίνυν εἰκότως ἐπαισχύνεσθαι τῷ 39
σταυρῷ κατηγορεῖται, ὃ τὰ ταπεινὰ περὶ αὐτοῦ λέγων ἢ ὃ
περὶ τῶν ὑψηλοτέρων ἀγωνιζόμενος; οὐκ οἶδα εἰ τῆς Παύ-
λου μεγαλοφωνίας ὁ κατήγορος ἤκουσεν ὁ οὕτω κατα-
σμικρύνων τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ γνωρισθέντα θεόν, οἶα καὶ 5
ὅσα ἐκεῖνος τῷ ὑψηλῷ στόματι περὶ τοῦ σταυροῦ διεξέρ-
χεται. ὃ γὰρ διὰ τοσοῦτων καὶ τοιοῦτων θαυμάτων ἑαυτὸν
γνωρίζειν ἔχων μὴ γένοιτο, φησὶν, ἐπὶ τινι ἄλλῃ καυχᾶσθαι
εἰ μὴ ἐπὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, καὶ πρὸς Κορινθίους
λέγει τὸν λόγον τοῦ σταυροῦ δύναμιν θεοῦ τοῖς σφῆζομένοις 10
εἶναι. Ἐφεσίοις δὲ τὴν τὸ πᾶν διακρατουσάν τε καὶ συν- 40
έχουσαν δύναμιν τῷ σχήματι τοῦ σταυροῦ καταγράφει, ἐν
οἷς βούλεται αὐτοὺς ὑψωθέντας γινῶναι τὴν ὑπερβάλλουσαν
δόξαν τῆς δυνάμεως ταύτης, ὕψος καὶ πλάτος καὶ βάθος
καὶ μήκος κατονομάζων, ἐκάστην κεραίαν τῶν κατὰ τὸ 15
σχῆμα τοῦ σταυροῦ θεωρουμένων ἰδίῳι προσαγορεύων ὀνό-
μασιν, ὥς τὸ μὲν ἄνω μέρος ὕψος εἶπεῖν, βάθος δὲ τὸ
μετὰ τὴν συμβολὴν ὑποκείμενον, τὴν δὲ ἐγκάρσιον καθ’
ἐκάτερον κεραίαν τῷ τοῦ μήκους τε καὶ πλάτους ὀνόματι
διασημαίνων, ὥς ἂν διὰ τούτου φανερωθῇ τὸ μέγα μυ- 20
στήριον, ὅτι καὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ καταχθόνια καὶ πάντα
τῶν ὄντων τὰ πέρατα διακρατεῖται καὶ συνέχεται παρὰ τοῦ
τὴν ἀπόρρητον καὶ μεγάλην ταύτην δύναμιν ἐν τῷ τύπῳ
τοῦ σταυροῦ παραδείξαντος. ἀλλ’ οὐδὲν οἶμαι δεῖν πλεον
ταῖς αἰτίαις ταύταις ἐναγωνίζεσθαι, περιττὸν κρίνων ἐμφιλο- 25
τιμῆσθαι τοῖς κατὰ τῆς συκοφαντίας ἐλέγχουσιν, καὶ δι’
ὀλίγων τῆς ἀληθείας δειχθείσης. οὐκοῦν πρὸς ἕτερον ἔγ-
κλημα τῷ λόγῳ μετέλθωμεν.

Διαβάλλεσθαι λέγει παρ’ ἡμῶν τοὺς ἀγίους. ἀλλ’ εἰ 41
μὲν αὐτὸς ἀκήκοε, λεγέτω τὰ ῥήματα τῆς κακηγορίας· εἰ 30
δὲ πρὸς ἑτέρους εἰρηκέναι λέγει, δειξάτω διὰ τῶν μαρτυ-

8 Gal. 6, 14

9 I. Cor. 1, 18

11 sq. Eph. 3, 18—19

VLATS 2 τὰ om. A αὐτοῦ sed postea εἰ add. L, ἑαυτοῦ v
8 μὴ γένοιτό μοι φησὶν S 11 τε om. A 14 καὶ βάθος κ. πλάτος
S v 21 καὶ ante πάντα postea add. L 30 τὰ om. A κακη-
γορίας A: κατηγορίας VLTS v

- ρούντων ἀληθῆ τὴν αἰτίαν· εἰ δὲ ἀφ' ὧν γεγραφήκαμεν
 ἀποδείκνυσιν, ἀναγνώτω τὰ εἰρημένα, καὶ τὴν αἰτίαν δεξό-
 μεθα. ἀλλ' οὐκ ἂν τι τοιοῦτον προσενεγκεῖν ἔχοι· πρό-
 κειται γὰρ παντὶ τῷ βουλομένῳ τὰ παρ' ἡμῶν εἰς ἐξέτασιν.
 5 εἰ δὲ μήτε πρὸς αὐτὸν εἴρηται μήτε ἐτέρων ἀκλήκος μήτε
 διὰ τῶν γεγραμμένων ἔχει τὸν ἔλεγχον, σιγᾶν οἶμαι χρῆναι
 42 τὸν ὑπὲρ τούτων ἀπολογούμενον. πρὸς γὰρ τὸ ἀνυπόστατον
 ἔγκλημα πρέπουσα πάντως ἐστὶν ἀπολογία ἢ σιωπή. Πέτρος
 φησὶν ὁ ἀπόστολος Κύριον καὶ Χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησε
 10 τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ἡμεῖς ἐσταυρώσατε. ἡμεῖς ταῦτα
 697 M. παρ' αὐτοῦ μεμαθηκότες φαμέν περὶ ἐν πᾶσαν βλέπειν τῶν
 εἰρημένων τὴν σύμφρασιν, αὐτόν τε τὸν σταυρὸν καὶ τὸ
 ἀνθρώπινον ὄνομα καὶ τὸ δεικτικὸν τῆς φωνῆς· δύο γὰρ
 πράγματα περὶ ἐν πρόσωπον ὁ τῆς γραφῆς λόγος γεγενῆ-
 15 σθαι φησι, παρὰ μὲν τῶν Ἰουδαίων τὸ πάθος, παρὰ δὲ
 τοῦ θεοῦ τὴν τιμὴν, οὐχ ὡς ἄλλου μὲν πεπονθότος, ἐτέρου
 43 δὲ διὰ τῆς ἀνυψώσεως τετιμημένου. καὶ σαφέστερον ἐφερ-
 μηνεύει λέγων διὰ τῶν ἐφεξῆς· Τῇ δεξιᾷ γάρ, φησί, τοῦ
 θεοῦ ὑψώθεις. τίς οὖν ὑψώθη; ὁ ταπεινὸς ἢ ὁ ὕψιστος;
 20 τί δὲ τὸ ταπεινὸν εἰ μὴ τὸ ἀνθρώπινον; τί δὲ ἄλλο παρὰ
 τὸ θεῖόν ἐστιν ὁ ὕψιστος; ἀλλὰ μὴν ὁ θεὸς ὑψώθῃναι οὐ
 δέεται ὕψιστος ὢν. ἄρα τὸ ἀνθρώπινον ὁ ἀπόστολος ὑψώ-
 σθαι λέγει, ὑψώθη δὲ διὰ τοῦ κύριος καὶ Χριστὸς γενέσθαι.
 διὰ τοῦτο δὲ μετὰ τὸ πάθος ἐγένετο. οὐκοῦν οὐ τὴν προ-
 25 αἰώνιον ὑπαρξίν τοῦ κυρίου διὰ τοῦ Ἐποίησε ῥήματος παρί-
 στησιν ὁ ἀπόστολος, ἀλλὰ τὴν τοῦ ταπεινοῦ πρὸς τὸ ὑψηλὸν
 μεταποίησιν τὴν διὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ θεοῦ γεγεννημένην.

9 Act. 2, 36

18 Act. 2, 33

VLATS 2—3 δεξώμεθα L 3 προσενεγκεῖν (σ erasum) A προσενε-
 κεῖν v 4 τῷ βουλομένῳ παντὶ T 7 γὰρ post ἀνυπόστατον traiecit V
 10 ἡμεῖς A 14 περὶ ἐν: π. ὧν pr. V ὧ paene erasum, sed non
 correctum, πρὸς ἐν T 16 μὲν om. A 19 ὑψώθεις: ὑψώθη A
 δὲ post ταπεινὸς add. v ἢ om. T 20 verba a τί δὲ τὸ usque
 ad ἀνθρώπινον om. TS v εἰ μὴ A: ἢ μὴ VL 22 δεῖται T
 ἄρα: ἀλλὰ V 22—23 ὑψώσθαι ὁ ἀπόστολος L ὑψοῦσθαι V ὑψώ-
 σαι A 24 διὰ om. A 27 τὴν om. v γεγεννημένην V

σαφηνίζεται γὰρ καὶ διὰ τοῦτου τοῦ ῥήματος τὸ τῆς εὐσε-
 βείας μυστήριον. ὁ γὰρ εἰπὼν ὅτι Τῇ δεξιᾷ τοῦ θεοῦ ὑψώ- 44
 θείς, φανερώς ἐκκαλύπτει τὴν ἀπόρρητον τοῦ μυστηρίου
 οἰκονομίαν, ὅτι ἡ δεξιὰ τοῦ θεοῦ ἡ ποιητικὴ πάντων τῶν
 ὄντων, ἣτις ἐστὶν ὁ κύριος δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο καὶ οὗ 5
 χωρὶς ὑπέστη τῶν ὄντων οὐδέν, αὕτη τὸν ἐνωθέντα πρὸς
 αὐτὴν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἴδιον ὕψος ἀνήγαγε, διὰ τῆς ἀνα-
 κράσεως, ὅπερ ἐστὶν αὐτὴ κατὰ τὴν φύσιν, κακείνον ποιή-
 σασα· ἐστὶ δὲ αὐτὴ κύριος καὶ βασιλεὺς· Χριστὸς γὰρ ὁ
 βασιλεὺς ὀνομάζεται· ταῦτα κακείνον ἐποίησεν. ὥσπερ 10
 γὰρ ἐν τῷ ὑψίστῳ γενόμενος ὑπερυψώθη, οὕτω καὶ τὰ ἄλλα
 πάντα ἐγένετο, ἐν τῷ ἀθανάτῳ ἀθάνατος, ἐν τῷ φωτὶ φῶς,
 ἐν τῷ ἀφθάρτῳ ἀφθαρτος, ἐν τῷ ἀοράτῳ ἀόρατος, ἐν τῷ
 Χριστῷ Χριστός, ἐν τῷ κυρίῳ κύριος. πέφυκε γὰρ καὶ 45
 ἐπὶ τῶν σωματικῶν ἀνακράσεων, ὅταν πολλῷ τῷ μέτρῳ τὸ 15
 ἕτερον πλεονάζῃ μέρος, πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν πάντως μετα-
 ποιῆσθαι τὸ ἐλαττούμενον. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ μυστικοῦ
 λόγου σαφῶς διὰ τῆς τοῦ Πέτρου φωνῆς διδασκόμεθα, ὅτι
 τὸ ταπεινὸν τοῦ ἐξ ἀσθενείας σταυρωθέντος· ἡ δὲ ἀσθενεία
 τὴν σάρκα δηλοῖ, καθὼς παρὰ τοῦ κυρίου ἠκούσαμεν. τοῦτο 46
 δὲ διὰ τῆς πρὸς τὸ ἄπειρόν τε καὶ ἀόριστον τοῦ ἀγαθοῦ
 ἀνακράσεως οὐδέτι ἐμμενεν ἐν τοῖς οἰκείοις μέτροις καὶ
 ἰδιώμασιν, ἀλλὰ τῇ δεξιᾷ τοῦ θεοῦ συνεπῆρθη καὶ ἐγένετο
 ἀντὶ δούλου κύριος, ἀντὶ ὑποχειρίου Χριστὸς βασιλεὺς, ἀντὶ
 ταπεινοῦ ὕψιστος, ἀντὶ ἀνθρώπου θεός. τίνα τοίνυν ὁ ὑπὲρ 25
 τῶν ἀποστόλων πολεμεῖν ἡμῖν σχηματιζόμενος εἶδεν ἐκ
 τῶν γεγραμμένων κατὰ τῶν ἀγίων λαβὴν; ἀλλὰ σιωπάσθω
 καὶ τοῦτο τὸ ἐγκλημα· μικρὸν γὰρ οἶμαι καὶ ἀγεννὲς εἶναι
 πρὸς τὰ ψευδῆ τε καὶ ἀναπόδεικτα τῶν λεγομένων ἵστασθαι.
 ἀλλ' ἐπὶ τὸ σφοδρότερον τῆς κατηγορίας μετέλθωμεν. 30

11 Phil. 2, 9

20 Matth. 26, 41 Marc. 14, 38

VLATS 2—3 ὑψώθη A 5 ἣτις: ἡ v 6 αὕτη L: αὐτὴ
 VATS v 6—7 πρὸς αὐτόν T 8 αὕτη LA 9 αὐτὴ ATS: αὕτη
 VL αὐτὸ v 12 θανάτῳ L 14 καὶ om. v 16 πλεονάζει L v
 μένος L 20 παρὰ: περὶ v κυρίου: θεοῦ V 22 οἰκείοις:
 ἰδίοις v 26 ἡμῖν om. V 27 γραμμάτων A 28 οἶμαι γὰρ T
 29 ἵστασθαι om. VLA

- 47 Φησὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἄνθρωπον κεκενω-
σθαι λέγειν ἡμᾶς καὶ τὸν ἐξ ὑπακοῆς ἑαυτὸν τα-
πεινώσαντα τῇ τοῦ δούλου μορφῇ σύμμορφον
700 M. 5 εἶναι τοῖς ἀνθρώποις καὶ πρὶν ταύτην ἀναλα-
βεῖν τὴν μορφήν. οὐδὲν ὑπεμείφθη τῆς λέξεως, ἀλλ'
αὐτὰ τὰ ῥήματα παρ' ἡμῶν μετενήνεκται ἀπὸ τῶν ἐκείνου
λόγων πρὸς τὸν ἡμέτερον. εἰ μὲν ἔστι τι τοιοῦτον ἐν τοῖς
παρ' ἡμῶν γεγραμμένοις (ἡμέτερα γὰρ τὰ τοῦ διδα-
σκάλου φημί), μηδεὶς ἐγκαλείτω συκοφαντίαν τῷ ῥήτορι.
10 πᾶσαν αὐτῷ φροντίδα τῆς ἀληθείας καὶ ἡμεῖς μαρτυρή-
48 σομεν. εἰ δὲ τούτων μὲν ἔστιν ἐν τοῖς γεγραμμένοις οὐδέν,
ὁ λόγος δὲ οὐκ αἰτίαν ἐπάγει φιλήν, ἀλλ' ὥς ἐπιφανῶς
ἀποδεδειγμένοις ἀγανακτεῖ καὶ ὀργίζεται τερατείας καὶ
λήρους καὶ ταραχῆς πλήρεις καὶ ἀνωμαλίας
15 καὶ τὰ τοιαῦτα καλῶν, τί χρὴ πράττειν οὐ συνορθῶ.
καθάπερ οἱ πρὸς τὰς ἀπροφασίστους ὀργὰς τῶν φρενιτι-
ζόντων ἀμηχανοῦντες οὐκ ἔχουσιν ὅ τι βουλευσονται, οὕτως
οὐδὲ αὐτὸς ἐξευρίσκει τινὰ πρὸς τὴν ἀμηχανίαν ταύτην ἐπί-
νοιαν. φησὶν ὁ διδάσκαλος (πάλιν γὰρ ἐπὶ λέξεως αὐτοῦ
20 τὸν λόγον ἐπαναλήψομαι) ὅτι „οὐχὶ θεολογίας ἡμῖν παρα-
49 δίδωσι τρόπον, ἀλλὰ τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους.“ ὁ δὲ
κατήγορος ἐκ τούτων ὀρμηθεὶς ἄνθρωπον εἰς ἄνθρω-
πον κεκενωσθαι λέγει κατασκευάζειν ἡμᾶς. τίς κοι-
νωνία τούτων κἀκείνων; εἴ φαμεν τὸν ἀπόστολον μὴ θεο-
25 λογίας ἡμῖν παραδεδοκέναι τρόπον, ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ
πάθος οἰκονομίαν ὑποδείξει τῷ λόγῳ, διὰ τοῦτο ἀνθρώπου
εἰς ἄνθρωπον κένωσιν καὶ δούλου μορφὴν προαιώνιον καὶ
τῆς ἐν σαρκὶ παρουσίας πρεσβύτερον τὸν ἐκ Μαρίας ἄν-
θρωπον λέγειν διαβαλλόμεθα; ἀλλὰ περιττὸν οἶμαι τοῖς
30 ὁμολογουμένοις ἐνδιατρίβειν, αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀφίσεως

20—21 Bas. c. Eun. l. II p. 577 A (cf. supra p. 106, 25 sq.)

VLATS 1 εἰς ἄνθρωπον om. v 4 πρὶν: πρὸς T 6—7 τοῦ
ἐκείνου λόγου S v 7 τι om. V 8 ἡμῖν T 9 συκοφάντης A
10 αὐτῷ: αἰτῶ v qui post ἀληθείας interpungunt 10—11 μαρτυρή-
σωμεν L 14 λήρου TS v ε expunxit A cf. 111, 13 16 πρὸς om. V
26 ἀποδείξει A 27 αἰώνιον A 30 τῆς om. V ἀφίσεως L ante
ei spatium unius litterae

ἡμᾶς τοῦ ἐγκλήματος. τότε γὰρ χρή τοῖς κατηγοροῦσιν 50
 ἀντικαθίστασθαι, ὅταν τις παράσχη καθ' ἑαυτοῦ τῷ συκο-
 φάντῃ λαβὴν· ἐφ' ὧν δὲ κίνδυνος ἔστιν οὐδεὶς ὑπονοηθῆναί
 τι τῶν ἀτόπων, οὐ τῆς τοῦ συκοφαντουμένου διαβολῆς, ἀλλὰ
 τῆς τοῦ κατηγοροῦντος μανίας ἑλεγχος ἢ κατηγορία καθ- 5
 ἵσταται. ἀλλ' ὥσπερ ἐπαισχύνεσθαι τῷ σταυρῷ
 τὴν αἰτίαν ἔχοντες ἐδείξαμεν διὰ τῶν ἐξετασμένων εἰς τοῦ-
 ναντίον περιτρεπόμενον τῷ κατηγορῷ τὸ ἐγκλημα, οὕτω καὶ
 τὴν αἰτίαν ταύτην εἰς αὐτοὺς τοὺς κατηγοροὺς ἐπαναστρέ-
 φουσιν δείξομεν, ὡς ἐκείνων, οὐχ ἡμῶν τὴν ἐξ ὁμοίου πρὸς 10
 τὸ ὅμοιον τοῦ υἱοῦ μετὰστασιν ἐν τῇ κατὰ τὸ πάθος οἰκο-
 νομία δογματιζόντων. ἐξετάσωμεν γὰρ παρ' ἄλληλα θέντες 51
 ἐπὶ κεφαλαίου τὰ παρ' ἑκατέρων λεγόμενα. ἡμεῖς φαμεν
 τὸν μονογενῆ θεὸν δι' ἑαυτοῦ παραγαγόντα τὰ πάντα εἰς
 γένεσιν <ἐν> αὐτῷ περικρατεῖν τὰ πάντα, ἐν δὲ τῶν παρ' 15
 αὐτοῦ γεγονότων καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἧς πρὸς κακίαν
 ἀπορρυσίσης καὶ διὰ τοῦτο γενομένης ἐν τῇ τοῦ θανάτου
 φθορᾷ, πάλιν αὐτὴν δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ἀθάνατον ζωὴν
 ἐφελκύσασθαι, διὰ τοῦ ἀνθρώπου ᾧ κατεσκήνωσεν ὅλον
 ἀναλαβόντα πρὸς ἑαυτὸν τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τὴν ζωοποιὸν 20
 ἑαυτοῦ δύναμιν τῇ θνητῇ καὶ ἐπικήρῃ καταμεῖξαι φύσει καὶ
 τὴν ἡμετέραν νέκρωσιν διὰ τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἀνακράσεως
 εἰς ζωτικὴν μεταποιῆσαι χάριν καὶ δύναμιν. καὶ τοῦτο 52
 φαμεν εἶναι τὸ κατὰ τὴν σάρκα τοῦ κυρίου μυστήριον, ὅτι
 ὁ ἄτρεπτος ἐν τῷ τρεπτῷ γίνεται, ἵνα πρὸς τὸ κρεῖττον 25
 ἀλλοιωσας καὶ μεταβαλὼν ἐκ τοῦ χείρονος τὴν ἐμμειχθεῖσαν
 τῇ τρεπτῇ διαθέσει κακίαν ἐξαφανίσῃ ἀπὸ τῆς φύσεως ἐν
 ἑαυτῷ τὸ κακὸν δαπανήσας. ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταν-
 αλίσκων ἐστίν, ᾧ ἐναφανίζεται πᾶσα κακίας ὕλη. οὗτος

28 Hebr. 12, 29

VLATS 5 ἐλεγχόμενος V 9 αὐτοὺς om. v 10 ἡμῶν: ὁμοίων V
 11 τὸ ante πάθος om. T 12 ἐξετάσωμεν v 14—15 verba ab εἰς
 γένεσιν usque ad πάντα om. v αὐτῷ A: αὐτῷ LTS αὐτὸν V ἐν addidi
 17 γενομένου V 19 ἐφελκύσεσθαι T καὶ ante διὰ add. V
 21 αὐτοῦ VLA v 25 ὁ ante ἄτρεπτος om. VL μεταβαλλὼν L
 28 δαπανήσας: ἀφανίσας VL καὶ γὰρ ὁ θεὸς V 28—29 κατανα-
 λίσκων L 29 ᾧ: ὁ L οὗτος A: τοῦτο S om. VLT v

- 701 M. ὁ ἡμέτερος λόγος, ὁ δὲ κατήγορος τί φησι; οὐ τὸν ἄτρεπτόν τε καὶ ἄκτιστον τῷ διὰ κτίσεως γεγονότι καὶ διὰ τοῦτο πρὸς κακίαν ἀλλοιωθέντι καταμειχθῆναι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν κτιστὸν ὄντα πρὸς τὸ συγγενὲς ἐλθεῖν ἑαυτῷ καὶ ὁμόφυλον, οὐκ ἐξ ὑπερεχούσης φύσεως διὰ φιλανθρωπίαν τὴν ταπεινοτέραν ὑποδύντα φύσιν, ἀλλ' ὅπερ ἦν, τοῦτο γενόμενον.
- 53 τῷ γὰρ γενικῶς τῆς προσηγορίας ἐν κατὰ πάντων ἐστὶ τῶν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑποστάντων τὸ τῆς κτίσεως ὄνομα, αἱ δὲ μερικαὶ τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων διαφοραὶ ταῖς τῶν ἰδιωμάτων παραλλαγαῖς ἐτέρα τῆς ἐτέρας διενηνόχασιν· ὥστε εἰ κτιστὸς μὲν ἐκεῖνος, κτιστὸς δὲ ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἐκενώθη κατὰ τὴν Εὐνομίου φωνήν, καὶ οὐ πρὸς τὸ ταπεινὸν ἐκ τοῦ ὑπερέχοντος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸ ὁμοίτιμον μετεχώρησε, πλὴν τῆς κατὰ τὸ σῶμα
- 54 καὶ τὸ ἀσώματον ιδιότητος. πρὸς τίνα τοίνυν ἡ δικαία τῶν δικαζόντων ἐνεχθήσεται ψῆφος ἢ τίς τοῖς ἐγκλήμασιν ἐκείνοις ὑπεύθυνος ἀναφανήσεται; ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀκτίστου τὸν κτιστὸν σεσῶσθαι λέγων ἢ ὁ τῷ κτίσματι τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀνατιθεὶς τὴν αἰτίαν; ἀλλ' οὐκ ἄδηλος
- 20 τῶν εὐσεβούντων ἡ κρίσις. ὁ γὰρ ἀκριβῶς ἐπιστάμενος τὴν διαφορὰν τοῦ κτιστοῦ πρὸς τὸ ἄκτιστον, ὣν ἡ παραλλαγή κυριότητι καὶ δουλείᾳ χαρακτηρίζεται, τοῦ μὲν ἀκτίστου θεοῦ δεσπόζοντος ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος, καθώς φησιν ὁ προφήτης, πάντων δὲ τῶν ἐν τῇ κτίσει δου-
- 25 λευόντων κατὰ τὴν τοῦ αὐτοῦ προφήτου φωνήν, ἣ φησιν ὅτι Τὰ σύμπαντα δοῦλα σά. ὁ ταῦτα τοίνυν δι' ἐπιμελείας κατανοήσας οὐκ ἄγνωστὶ πάντως τὸν ἐκ δουλείας εἰς δου-
- 55 λείαν τὸν μονογενῆ ματοικίζοντα. εἰ γὰρ δουλεύει μὲν ἡ κτίσις πᾶσα κατὰ τὸν Παῦλον, κτιστὴ δὲ κατ' Εὐνόμιον τοῦ μονογενοῦς ἡ οὐσία, οὐ δεσπότην καταμειχθῆναι δούλοις, ἀλλὰ δοῦλον ἐν δούλοις γενέσθαι διὰ τῶν δογμα-
- 30 των οἱ ἐναντίοι πάντως κατασκευάζουσιν. ἀλλὰ μὴν τὸ

22 Ps. 65, 7 Sw.

26 Ps. 118, 91 Sw.

28 Rom. 8, 21

VLATS 4 ἑαυτοῦ T

7 τῶν om. T

11 ὁ om. v

15 τὸ ante ἀσώματον om. V

18 τὸν κτιστὸν: τὴν κτίσιν V

25 ἡ

φησιν VL

26 δοῦλα αὐτοῦ V

πρὸ τῆς ἐν σαρκὶ παρουσίας ἐν δούλου μορφῇ λέγειν εἶναι
 τὸν κύριον ἴσον ἐστὶ τῷ διαβάλλειν ἡμᾶς ὡς μέλανας τοὺς
 ἀστέρας καὶ ζοφώδη τὸν ἥλιον καὶ τὸν οὐρανὸν χθαμαλὸν
 καὶ τὸ ὕδωρ ξηρὸν καὶ πάντα λέγοντας τὰ τοιαῦτα. ὁ γὰρ 56
 οὐκ ἐξ ὧν ἀκήκοέ τι κατασκευάζων, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν ὁρμὴν 5
 τὸ δοκοῦν ἀναπλάσσω, μηδὲ τῶν τοιούτων φειδέσθω καθ'
 ἡμῶν ἐγκλημάτων. ἴσον γάρ ἐστιν ὑπὲρ γε τούτων ἡμᾶς
 καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐθύνεσθαι τῷ μηδὲν τούτων τὰς ἀρχὰς
 ἐκ τῶν ἡμετέρων ἔχειν. ὁ γὰρ ἐν τῇ τοῦ πατρὸς δόξῃ τὸν
 ἀληθινὸν υἱὸν εἶναι διοριζόμενος πῶς ἂν ἐν δούλου μορφῇ 10
 τὴν αἰώνιον τοῦ μονογενοῦς δόξαν ὑβρίζοι; ἐπειδὴ τοίνυν
 δοκεῖ τῷ λογογράφῳ λέγειν κακῶς, φροντίζει δὲ τοῦ δοκεῖν
 εὐπροσώπους τὰς αἰτίας κατασκευάζειν, οὐδὲν περιττὸν ἂν
 εἴη καὶ ἄχρηστον τοῖς ἀσυστάτοις τῶν ἐγκλημάτων ἐνα-
 γωνίζεσθαι.

15

Καὶ γὰρ ἡ ἐφεξῆς κατηγορία παραπλήσιον τὸ παρά- 57
 λογον ἔχει. δύο γὰρ Χριστοὺς καὶ δύο κυρίους
 λέγειν ἡμᾶς ἡτιάσατο, οὐκ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐλέγχειν
 τὴν αἰτίαν ἔχων, ἀλλὰ πρὸς τὸ δοκοῦν κατ' ἐξουσίαν τῷ
 ψεύδει χρώμενος. ἐπεὶ οὖν ἐπ' αὐτῷ ποιεῖται τὸ λέγειν ἃ 20
 βοῦλεται, τί μικρολόγως φέρει τὸ ψεῦδος, δύο μόνους Χρι-
 στοὺς λέγεσθαι παρ' ἡμῶν κατασκευάζων; λεγέτω κατ'
 ἐξουσίαν εἰ δοκεῖ καὶ δέκα Χριστοὺς πρεσβεύειν ἡμᾶς καὶ
 δεκάκις τοσοῦτους καὶ εἰς χιλίους τὸν ἀριθμὸν ἐκτεινέτω,
 ὡς ἂν νεανικώτερον τῆς συκοφαντίας ἀντιλαμβάνοιτο. ἥ τε 58
 γὰρ βλασφημία καὶ ἐπὶ δύο καὶ ἐπὶ πλείονων Χριστῶν τὸ
 ἴσον ἔχει καὶ τὸ ἀναπόδεικτον τῶν ἐγκλημάτων ὡσαύτως
 ἴσον ἐστί. δείξας τοίνυν τὸ δύο λέγειν ἡμᾶς κυρίους καὶ
 δύο Χριστοὺς, ὡς περὶ μυρίων τὸν ἐλεγχον ποιησάμενος
 τὴν καθ' ἡμῶν ψῆφον ἐχέτω. ἀλλ' ἐκ τῶν ἡμετέρων ἡμᾶς 30
 διελέγχειν φησί. πάλιν γὰρ τὰ εἰρημένα τῷ διδασκάλῳ
 διασκευώμεθα, δι' ὧν οὗτος οἴεται κινεῖν καθ' ἡμῶν τὰ

VLATS 1 εἶναι λέγειν A 2 διαβαλεῖν S 5 ἐξ ὧν οὐκ ἀκ. T
 8 μηδὲ V 10 εἶναι: αὐτοῦ A ἐν μορφῇ δούλου v 13 ἂν πε-
 ριττὸν T 14 τῶν ἐγκλημάτων τοῖς αἰτίαις V 23—24 δεκάκις τοσοῦ-
 τοις: ἑκατὸν V 24 ἐκτείνεται L 26 ἐπὶ ante πλείονων om. L
 30 ἡμετέρων: εἰρημένων S

- 59 ἐγκλήματα. „οὐ θεολογίας ἡμῖν παραδίδωσι τρόπον, φησὶν, ἀλλὰ τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους“ ὁ λέγων ὅτι Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, „τῇ δεικτικῇ φωνῇ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ
- 5 καὶ βλεπόμενον πᾶσιν ἐπερειδόμενος.“ τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα ταῦτα. οἱ δὲ δύο Χριστοὶ πόθεν παρὰ τοῦ Εὐνομίου διὰ τοῦ εἰρημένου εἰσεκυκλήθησαν; ἄρα τὸ τὴν δεικτικὴν φωνὴν πρὸς τὸ φαινόμενον εἰπεῖν ἀπεριδεσθαι, τοῦτο τῆς
- 60 τῶν δύο Χριστῶν κατασκευῆς τὴν ἀπόδειξιν ἔχει; οὐκοῦν
- 10 ἀρνεῖσθαι προσήκει καὶ τὸ ὑπερυψωθῆναι παρ' αὐτοῦ μετὰ τὸ πάθος τὸν κύριον, ὥς ἂν μὴ καὶ δύο ὑφίστους λέγειν αἰτιαθεῖμεν, εἴπερ ὕψιστος μὲν ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν λόγος θεός, ὑπερυψώθη δὲ μετὰ τὸ πάθος ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστάς, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος. τῶν δύο γὰρ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης
- 15 ἐλέσθαι τὸ ἕτερον, ἢ λέγοντας ὑπερυψῶσθαι μετὰ τὸ πάθος, ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῷ κύριον γενόμενον καὶ Χριστόν, ἀσεβείας παρὰ τῷ Εὐνομίῳ φεύγειν γραφήν, ἢ τὴν κατηγορίαν ἐκκλίνοντας ἀρνεῖσθαι τὴν ὁμολογίαν τῆς τοῦ παθόντος ὑπερ-
- 61 υψώσεως. ἀλλὰ χρὴ πρὸς ταῦτα πάλιν τὸν τοῦ κατηγοροῦ
- 20 λόγον συνήγορον τῆς ἡμετέρας ἀπολογίας προστήσασθαι. οὐκοῦν ἐροῦμεν ἐπὶ λέξεως τὰ παρ' ἐκείνου τεθέντα, δι' ὧν ὁ ἡμέτερος συνίσταται λόγος, τοῦτον τὸν τρόπον. ὁ μακάριος, φησὶν, Ἰωάννης τὸν θεὸν λόγον, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονεν, ἐν σαρκὶ γεγενῆσθαι διδά-
- 25 σκει λέγων Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ἄρα συνειεὶς ἃ γράφει ταῦτα τῷ ἰδίῳ λόγῳ προστίθῃσιν; ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι τὸν αὐτὸν καὶ τὴν τούτων εἰδέναι διάνοιαν καὶ πρὸς τὸν ἡμέτερον διαμάχεσθαι λόγον. εἰ γάρ τις ἀκριβῶς ἐπισκέψαιτο τὰ λεγόμενα, οὐδεμίαν ἐν τούτοις εὐρήσει πρὸς

1 sq. Bas. c. Eun. l. II p. 577 A 13 Phil. 2, 9

VLATS 2—3 κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν V 3 ἰησοῦν: υἱὸν v
 ὑμεῖς: ἡμεῖς AT 8 ἐπεριδεσθαι T v 10 παρ' αὐτοῦ om. S
 13 ὑπερυψωθῆναι v ὁ ante ἐκ νεκρ. om. A 15 ὑπερυψῶσαι A
 μετὰ om. A 16 ἐστὶ om. v τὸ κύριον L 17 φεύγειν: φέρειν v
 17—18 ἐκκλίναντας VL 19 πρὸς om. VLA 20 προσστήσασθαι L
 22 ὁ ante ἡμέτερος om. v 23 ἰωάννης φησὶν S 26 προτίθῃσιν T
 29 ἐπισκέψεται VL

ἄλλα τῶν τε παρ' ἡμῶν καὶ τῶν παρ' ἐκείνου λεγομένων
 τὴν μάχην. ἡμεῖς τε γὰρ καὶ τὰ διὰ σαρκὸς οἰκονομη- 62
 θέντα κατ' ἰδίαν ὀρώμεν καὶ τὴν θείαν δύναμιν ἐφ' ἑαυτῆς
 νοοῦμεν, ἐκείνός τε παραπλησίως ἡμῖν τὸν ἐν ἀρχῇ λόγον
 ἐν σαρκὶ πεφανερῶσθαι λέγει, καὶ οὔτε ἄλλος τις αὐτὸν 5
 οὔτε αὐτὸς ἑαυτὸν ἠτιάσατο πώποτε ὡς δύο λόγους κηρύσ- 705 M.
 σοντα, τὸν τε ἐν ἀρχῇ ὄντα καὶ τὸν σάρκα γενόμενον. οἶδε
 γὰρ πάντως ὅτι ὁ μὲν λόγος ὁ αὐτός ἐστι τῷ λόγῳ ὁ ἐν
 σαρκὶ φανείς τῷ πρὸς τὸν θεὸν ὄντι. ἡ δὲ σὰρξ οὐχ ἡ
 αὕτη τῇ θεότητι πρὶν μεταποιηθῆναι καὶ ταύτην πρὸς τὴν 10
 θεότητα, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἄλλα μὲν ἐφαρμόζειν τῷ θεῷ
 λόγῳ, ἕτερα δὲ τῇ τοῦ δούλου μορφῇ. εἰ οὖν ἐκεῖνος οὐκ 63
 ἐγκαλεῖ αὐτῷ διὰ τῆς τοιαύτης ὁμολογίας [διὰ] τὴν τῶν
 λόγων δυάδα, πῶς ἡμεῖς πρὸς δύο Χριστοὺς διαμερίζειν
 τὴν πίστιν διαβαλλόμεθα, οἱ τὸν ἐκ τοῦ πάθους ὑπερυψω- 15
 θέντα τοῦτον κύριόν τε καὶ Χριστὸν γεγενῆσθαι λέγοντες
 διὰ τῆς πρὸς τὸν ὄντως κύριον καὶ Χριστὸν ἐνώσεως, εἰδότες
 δι' ὧν μεμαθήκαμεν, ὅτι ἡ μὲν θεία φύσις ἀεὶ μία καὶ ἡ
 αὕτη καὶ ὡσαύτως ἔχουσα, ἡ δὲ σὰρξ καθ' ἑαυτὴν μὲν
 ἐστὶ τοῦτο ὅπερ καταλαμβάνει περὶ αὐτῆς ὁ λόγος τε καὶ 20
 ἡ αἴσθησις, ἀνακραθεῖσα δὲ πρὸς τὸ θεῖον οὐκέτι ἐν τοῖς
 ἑαυτῆς ὅροις τε καὶ ἰδιώμασι μένει, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐπι-
 κρατοῦν τε καὶ ὑπερέχον ἀναλαμβάνεται, διαμένει δὲ ἀσύγ-
 χυτος τῶν τε τῆς σαρκὸς καὶ τῶν τῆς θεότητος ἰδιωμάτων
 ἢ θεωρία, ἕως ἂν ἐφ' ἑαυτοῦ θεωρῇται τοῦτων ἐκάτερον. 64
 οἷόν τι λέγω· ὁ λόγος πρὸ τῶν αἰώνων ἦν, ἡ σὰρξ δὲ ἐπὶ
 τῶν ἐσχάτων ἐγένετο χρόνων, καὶ οὐκ ἂν τις ἀναστρέψας
 εἴποι ἢ ταύτην προαιώνιον εἶναι ἢ ἐν τοῖς ἐσχάτοις γε-
 γενῆσθαι τὸν λόγον· ἡ σὰρξ παθητικῆς ἐστὶ φύσεως, ἐν-
 εργητικῆς δὲ ὁ λόγος, καὶ οὔτε αὕτη δημιουργικὴ τῶν 30

VLATS 2 καὶ om. V 4 ἐκεῖνό L 5 λέγειν L 9 τὸν
 om. v 13 αὐτῷ scripsi: αὐτῷ (cf. 5—6) διὰ τῶν (om. τὴν) VL
 τῶν (om. διὰ τὴν) v διὰ seclusi 15 οἱ δὲ τὸν T εἰ τὸν A τοῦ om. V
 15—16 ὑψωθέντα A 16 τοῦ τὸν L 18—19 ἡ ante αὕτη om. A
 21 οὐκέτι: οὐκ ἔστιν L 23 ἀντιλαμβάνεται T 25 ἑαυτῶν v
 θεωρεῖται v η ex ei corr. V 26 λέγων v 27 ἀνατρέψας T
 30 αὕτη VL

- όντων οὔτε ἡ θεότης παθητικὴν ἔχει τὴν δύναμιν· ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν ὁ λόγος, ἐν τῇ τοῦ θανάτου πείρᾳ ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὔτε ἐξ αἰδίου τὸ ἀνθρώπινον οὔτε θνητὸν
- 65 τὸ θεῖον. καὶ τὰ ἄλλα πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν θεωρεῖται
 5 τρόπον· οὔτε ζωοποιεῖ τὸν Λάζαρον ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσει οὔτε δακρύει τὸν κείμενον ἢ ἀπαθὴς ἐξουσία, ἀλλ' ἴδιον τοῦ μὲν ἀνθρώπου τὸ δάκρυον, ἢ δὲ ζωῇ τῆς ὄντως ζωῆς· οὔτε τρέφει τὰς χιλιάδας ἢ ἀνθρωπίνῃ πτωχείᾳ οὔτε τρέχει ἐπὶ τὴν συκὴν ἢ παντοδύναμος ἐξουσία. τίς ὁ κοπιῶν ἐκ
 10 τῆς ὁδοποιρίας καὶ τίς ὁ ἀπόνως ὅλον τὸν κόσμον ὑποστήσας τῷ λόγῳ; τί τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα, τί τὸ τοῖς
 66 ἡλοῖς διαπειρόμενον; ποία μορφὴ ἐπὶ τοῦ πάθους ῥαπίζεται καὶ ποία ἐξ αἰδίου δοξάζεται; φανερὰ γὰρ ταῦτα καὶ μὴ τις ἐφερμηνεύσῃ τῷ λόγῳ, ὅτι αἱ μὲν πληγαὶ τοῦ
 15 δούλου ἐν ᾧ ὁ δεσπότης, αἱ δὲ τιμαὶ τοῦ δεσπότου περὶ δὴν ὁ δοῦλος· ὥς διὰ τὴν συνάρειάν τε καὶ συμφυΐαν κοινὰ γίνεσθαι τὰ ἐκατέρας ἀμρότερα, τοῦ τε δεσπότου τοὺς δουλικοὺς μῶλωπας εἰς ἑαυτὸν ἀναλαμβάνοντος καὶ τοῦ δούλου τῇ δεσποτικῇ δοξαζομένου τιμῇ· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ
 20 κυρίου τῆς δόξης ὁ σταυρὸς λέγεται καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογεῖται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς.
- 67 Εἰ δὲ χρὴ καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὸν αὐτὸν διελεῖν τρόπον, σκεφώμεθα τί τὸ ἀποθνήσκον καὶ τί τὸ καταλύον τὸν
 25 θάνατον, τί τὸ ἀνακαινούμενον καὶ τί τὸ κενούμενον. κενοῦνται μὲν γὰρ ἡ θεότης, ἵνα χωρήτῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει γένηται, ἀνακαινοῦνται δὲ τὸ ἀνθρώπινον, διὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἀνακράσεως θεῖον γινόμενον. ὥς γὰρ οὐ κρατεῖται πνεῦμα ἐν ὕδατι, ὅταν τινὶ τῶν βαρυτέρων συγκατασπασθῇ
- 20 I. Cor. 2, 8 Phil. 2, 10

708 M.

VLATS 8 οὐ τρέφει libri v, correxi 10 τὸν κόσμον ὅλον V τ.
 ὅλ. κόσμ. T 11 τῆς om. A 12 διαπειρώμενον L 13 verba καὶ
 ποῖα usque ad 14 πληγαὶ om. T 17 γενέσθαι TS τὰ ἐκατέρας
 ἀμρότερα TS: τὰ ἐκάτερα ἀμρότερα VL τὰ ἐκατέρων ἀμφοτέρων A ἐκατέρας
 τὰ ἀμρότερα v τε om. A v 23 χρὴ om. in lac. L διελεῖν L
 29 verba ab ὅταν usque ad p. 125, 1 τοῦ ὕδατος om., postea in marg.
 add. (sed ὕδατι pro βᾶθει τοῦ ὕδατος) A

ἐναποληφθῇ τῷ βάθει τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐπὶ τὸ συγγενὲς
 ἀνατρέχει, τὸ δὲ ὕδωρ πολλάκις τῇ ἀναδρομῇ τοῦ πνεύ-
 ματος συνεπαίρεται, ἐν λεπτῇ τινι καὶ ὑμενῶδει τῇ ἐπιφα-
 νεῖα τῷ ἀερώδει κύκλῳ περικυρτούμενον, οὕτω καὶ τῆς
 ἀληθινῆς ζωῆς τῆς ἐγκειμένης τῇ σαρκὶ πρὸς ἑαυτὴν μετὰ 5
 τὸ πάθος ἀναδραμούσης καὶ ἡ περὶ αὐτὴν σὰρξ συνεπλήρθη,
 ὑπὸ τῆς θεϊκῆς ἀθανασίας ἀπὸ τῆς φθορᾶς συνανωσθεῖσα
 ἐπὶ τὸ ἄφθαρτον. καὶ ὥσπερ τὸ ἐν τῷ ξύλῳ πῦρ ἐντὸς 68
 πολλάκις τῆς ἐπιφανείας κρυπτόμενον λανθάνει τῶν ὁρών-
 των ἢ καὶ τῶν ἀπτομένων τὴν αἴσθησιν, ἀναζωπυρούμενον 10
 δὲ φανεροῦται, οὕτως καὶ ἐν τῷ θανάτῳ ὧν πεποιήται κατ'
 ἐξουσίαν ὁ διαζεύξας τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ὁ εἰπὼν
 πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα ὅτι Ἐν ταῖς χερσὶ σου παρατίθεται
 τὸ πνεῦμά μου, ὁ καθὼς φησιν ἐξουσίαν ἔχων θεῖναι αὐτὴν
 καὶ ἐξουσίαν ἔχων πάλιν λαβεῖν αὐτήν· οὗτος ὁ τῆς ἐν 15
 ἀνθρώποις αἰσχύνης καταφρονήσας διὰ τὸ εἶναι τῆς δόξης
 κύριος, οἶονεὶ συγκαλύψας τὸ τῆς ζωῆς ἐμπόρευμα τῇ φύσει
 τοῦ σώματος ἐν τῇ κατὰ τὸν θάνατον οἰκονομίᾳ πάλιν
 ἀνῆψέ τε καὶ ἀνεζωπύρησε τῇ δυνάμει τῆς ἰδίας θεότητος,
 τὸ νεκρωθὲν ἀναθάλψας καὶ οὕτως τῷ ἀπείρῳ τῆς θεϊκῆς 20
 δυνάμεως τὴν βραχεῖαν ἐκείνην τῆς φύσεως ἡμῶν ἀπαρχὴν
 ἀναχέας, ὅπερ αὐτὸς ἦν, τοῦτο κἀκεῖνο ἐποίησε, τὴν δου-
 λικὴν μορφήν κύριον καὶ τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐκ Μαρίας
 Χριστὸν καὶ τὸν σταυρωθέντα ἐξ ἀσθενείας ζωὴν καὶ δύ-
 ναμιν καὶ πάντα, ὅσα ἐν τῷ θεῷ λόγῳ κατὰ τὸ εὐσεβὲς 25
 θεωρεῖται, καὶ ἐν τῷ ἀναληφθέντι παρὰ τοῦ λόγου ποιήσας·
 ὥς μὴ κατὰ τινα διαίρεσιν ἰδιαζόντως ἐφ' ἑκατέρου ταῦτα
 δοκεῖν εἶναι, ἀλλὰ τῇ πρὸς τὸ θεῖον ἀνακράσει κατὰ τὸ
 ἐπικρατοῦν ἀναποιεθεῖσαν τὴν ἐπίκληρον φύσιν μεταλαβεῖν
 τὴν τῆς θεότητος δύναμιν, ὥς εἴ τις λέγοι ὅτι τὴν σταγόνα 30

13 Luc. 23, 46 15 Joh. 10, 18

VLATS 1 ἐναπολειφθῇ v 2 τῇ η correctum ex ω ut vid. V
 4 τῷ om. v 6 ἡ ὑπ' αὐτὴν S 9 ἐπιφανείσης L 10 καὶ om. v
 11 ὧν: ὧν ATS v 13 τὸν πατέρα τὸν ἴδιον T παρατίθῃμι AS v
 14 verba a θεῖναι usque ad 15 ἔχων om. TS v 15 ἐξουσίαν ἔχων
 om. V 24 καὶ ante ζωὴν add. L 27 τινα om. v 29 ἀναποιη-
 θεῖσαν: ἀνα... ηθεῖσαν L cet. eras.

- τοῦ ὅξους ἐμμευχθεῖσαν τῷ πελάγει θάλασσαν ἢ μεῖζις
ἐποίησε τῷ μηκέτι τὴν κατὰ φύσιν ποιότητα τοῦ ὕγρου
69 τούτου ἐν τῇ ἀπειρίᾳ τοῦ ἐπικρατοῦντος συμμένειν. οὗτος
ὁ ἡμέτερος λόγος, οὐκ ἀριθμὸν Χριστῶν, καθὼς κατηγορεῖ
5 ὁ Εὐνόμιος, ἀλλὰ ἔνωσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον πρε-
σβεύων, τὴν τοῦ θνητοῦ πρὸς τὸ ἀθάνατον καὶ τὴν τοῦ
δούλου πρὸς τὸν κύριον καὶ τὴν τῆς ἀμαρτίας πρὸς τὴν
δικαιοσύνην καὶ τὴν τῆς κατάρτας πρὸς τὴν εὐλογίαν καὶ
τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Χριστὸν μεταστοιχείωσιν ποίησιν
10 ὀνομάζων. τίς οὖν ἔτι τοῖς συκοφάνταις ὑπολείπεται λόγος,
ὥς δύο Χριστοὺς ἡμῶν ἐν τῷ δόγματι κηρυσσόντων. εἰ τὸν
ἐξ ἀρχῆς ἀκτίστως ἐκ τοῦ πατρὸς ὄντα κύριον καὶ Χριστὸν
καὶ λόγον καὶ θεὸν οὐ λέγομεν πεποιηθῆναι, τὸν δὲ
μακάριον Πέτρον ἐν βραχεὶ τὸ κατὰ τὴν σάρκα μυστήριον
15 παροδικῶς ἐνδεικνύμενον λέγειν διοριζόμεθα κατὰ τὴν προ-
αποδεδειγμένην διάνοιαν, ὅτι τὸ σταυρωθὲν ἐξ ἀσθενείας
καὶ αὐτὸ διὰ τὴν ἐπικρατήσασαν τοῦ ἐνοικήσαντος δύναμιν
ἐκεῖνο γέγονεν, ὅπερ ὁ ἐνοικήσας ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται,
ὀνομάζεται δὲ Χριστὸς καὶ κύριος, καθὼς εἰρήκαμεν;

VLATS 3 συμμένειν: συμβαίνειν T οὗτος: οὕτως v 6 ποίησιν]
cf. p. 4, 5; 71, 14 10 λόγος ante s erasum videtur i V 11 ἡμῶν
post 10 συκοφάνταις coll. A 19 ὀνομάζεται δὲ om. v

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Δ'.

Ἄλλ' αἰσθάνομαι πέρα τοῦ δέοντος ἐμφιλοχωρήσας τῷ 1 709 *M.*
τόπῳ, τῆς ἀνάγκης τῶν νοημάτων πρὸς τὴν θεωρίαν ἡμᾶς
ταύτην ἐξαπαγούσης· ἐπαναληπτέον δὲ τὴν ἀκολουθίαν τῶν 5
ἐγκλημάτων, ὥς ἂν μηδὲν τῶν ἐπενεχθέντων ἡμῖν ἀναπο-
λόγητον παραδράμοιμεν. καὶ πρῶτον εἰ δοκεῖ τοῦτο σκε-
ψώμεθα, ὅπως ἡμᾶς αἰτιᾶται κοινὸν ἄνθρωπον τὴν τοῦ
παντὸς σωτηρίαν ἐνηργηκέναι λέγειν. τοῦτο γὰρ εἰ καὶ
διὰ τῶν ἐξητασμένων μετρίως ἤδη προαποδέδεικται, ἀλλ' 10
ὥς ἂν διὰ πάντων ἐκκαθαρθεῖ τῶν ἐκ διαβολῆς κρινόν-
των ἡμᾶς ἡ ὑπόληψις, ἐν ὀλίγῳ πάλιν διαληφώμεθα. ἡμεῖς 2
τοσοῦτον ἀπέχομεν εἰς κοινὸν ἄνθρωπον τῆς μεγάλης καὶ
ὕπερ λόγον χάριτος τὴν αἰτίαν ἀνάγειν, ὥστε καὶ εἰς Πέ-
τρον καὶ Παῦλον ἢ εἰς οὐράνιον ἄγγελον ἀναφέρει τις τὴν 15
τοιαύτην εὐεργεσίαν, ἀνάθεμα λέγειν τοῦτον κατὰ τὸν Παύ-
λου νόμον. οὔτε γὰρ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ἡμῶν οὔτε
εἰς ἀνθρώπινον ἐβαπτίσθημεν ὄνομα. οὐ μὴν ἐπειδὴ κρείττω 712 *M.*
τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἶναι τὴν σωτήριον τοῦ Χριστοῦ
δύναμιν ὁμολογοῦμεν, ἤδη τὸ δόγμα τῶν ὑπεναντιῶν τὸ κατὰ 20

VLATS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος ε' **VL** λόγος ε' **TA** τοῦ
αὐτοῦ λόγος ἔκτος **S** 4 νοημάτων *ex* ὀνομάτων *corr.* **V** 5 ἐξανα-
γούσης **TS** *v* 5—6 τῶν *ante* ἐγκλημάτων *om.* **L** 10 προσαποδέ-
δεικται **TS** 11 ἐκκαθαρθεῖ **T** καθαρθεῖ **V** ἐκκαθαρθῇ **A** 12 ἡμᾶς
om. *v* ἡ *post* 11 ἐκκαθαρθεῖ *ponit* **A** διαληφώμεθα **VL**
16 τοῦ *ante* Παύλου *add.* **V** 18 ὄνομα: νόημα **V** κρείττων **L**
κρείττον **V** κρείττονα **V**² 20 δύναμιν: παρουσίαν **L**

- 3 τῆς ἀληθείας κρατύνεται. τοῖς μὲν γὰρ σκοπός ἐστι διὰ πάντων κατασκευάσαι τὴν τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς ἀλλοτριώσιν, καὶ οὐ μόνον τῇ τοῦ γεννητοῦ πρὸς τὸ ἀγέννητον διαστολῇ, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ παθῆτοῦ
 5 πρὸς τὸ ἀπαθὲς ἀντιθέσει τὸ κατ' οὐσίαν ἀνόμοιον ἀποδεικνύειν σπουδάζουσι. καὶ τοῦτο γυμνότερον μὲν ἐν τοῖς τελευταίοις τοῦ λόγου κατασκευάζεται, φανερόν δὲ καὶ
 4 διὰ τῶν νῦν λεγομένων οὐχ ἥττον ἐστίν. εἰ γὰρ αἰτιᾶται τοὺς τὸ πάθος τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀνατιθέοντας, βούλεται
 10 πάντως αὐτὴν τῷ πάθει ὑπαγαγεῖν τὴν θεότητα. διπλῆς γὰρ οὗσης καὶ ἀμφιβόλου τῆς ὑπολήψεως, εἴτε τὸ θεῖον εἴτε τὸ ἀνθρώπινον ἐν πάθει γέγονεν, ἢ τοῦ ἐνὸς κατηγορία κατασκευὴ πάντως τοῦ λειπομένου γίνεται. εἰ τοίνυν αἰτιῶνται τοὺς τὸ πάθος περὶ τὸν ἀνθρώπον βλέποντας,
 15 ἐπαινοῦσι πάντως τοὺς ἐμπαθεῖ λέγοντας τοῦ υἱοῦ τὴν θεότητα, τὸ δὲ διὰ τούτων κατασκευαζόμενον συνηγορία
 5 τῆς τοῦ δόγματος αὐτῶν ἀτοπίας γίνεται. εἰ γὰρ πάσχει μὲν κατὰ τὸν λόγον αὐτῶν τοῦ υἱοῦ ἢ θεότης, ἢ δὲ τοῦ πατρὸς ἐν ἀπαθείᾳ πάσῃ φυλάσσεται, ἢ ἀπαθὲς ἄρα φύσις
 20 πρὸς τὴν παραδεχομένην τὸ πάθος κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλοτριῶς ἔχει. ἐπειδὴ τοίνυν βραχὺ μὲν ὅσον ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ῥημάτων ἐστὶ τὸ λεγόμενον, πάσης δὲ τῆς περὶ τὸ δόγμα κακίας τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις παρέχεται, δίκαιον ἂν εἴῃ τοὺς ἐντυχάνοντας μὴ τὸ σύντομον τῆς
 6 ἀποκρίσεως, ἀλλὰ τὸ ἀσφαλὲς ἀπαιτεῖν. ἡμεῖς τοίνυν οὔτε ἀνθρώπῳ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν ἀνατίθεμεν οὔτε τὴν ἀκήρατον καὶ θεῖαν φύσιν ἐμπαθεῖ καὶ ἐπικληρον εἶναι καταδεχόμεθα, ἀλλ' ἐπειδὴ χρὴ πάντως πιστεύειν ταῖς θεαῖς φωναῖς, αἱ θεὸν τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα λόγον κηρύσσουσι, μετὰ
 30 ταῦτα δὲ τὸν λόγον σάρκα γενόμενον ἐπὶ τῆς γῆς ὀφθῆναι καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφῆναι, τὰ πρόσφορα τῆς

30—31 Baruch 3, 38

VLATS 2 υἱοῦ: χριστοῦ VL

2 κατασκευάσεται (sic) L

7 φανερόν: φέρον L 10 ὑπάγειν V

15 ἐπαινεῖσους v fortasse verum

ἐμπαθεῖ: ἐν πάθει VL (sed cf. 27)

16 διὰ τούτων om. v 20 verba

κατὰ τὴν οὐσίαν post 19 φυλάσσεται coll. v

23 τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς

ἀρχὰς V

23 παραδέχεται V

30 τῆς om. T

θείας φωνῆς νοήματα τῇ πίστει δεχόμεθα. ὅταν μὲν γὰρ 7
ἀκούωμεν ὅτι φῶς ἐστὶ καὶ δύναμις καὶ δικαιοσύνη καὶ ζωὴ
καὶ ἀλήθεια καὶ ὅτι πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, πάντα ταῦτα
καὶ τὰ τοιαῦτα πιστὰ ποιούμεθα εἰς τὸν λόγον [τὸν θεόν]
ἀναφέροντες, ὅταν δὲ λύπην καὶ ὕπνον καὶ ἔνδειαν καὶ 5
ταραχὴν καὶ δεσμὰ καὶ ἥλους καὶ λόγχην καὶ αἷμα καὶ
τραύματα καὶ ταφὴν καὶ μνημεῖον καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα,
κἂν ὑπεναντίως ἔχῃ τοῖς προαποδοδεδομένοις, οὐδὲν ἥττον
πιστὰ τε καὶ ἀληθῆ εἶναι δεχόμεθα πρὸς τὴν σάρκα βλέ-
ποντες, ἣν τῇ πίστει μετὰ τοῦ λόγου παρεδεξάμεθα. ὥς 10
γὰρ οὐκ ἔστι τὰ τῆς σαρκὸς ἰδιώματα τῷ ἐν ἀρχῇ ὄντι
ἐπιθεωρηθῆναι λόγῳ, οὕτως αὖ πάλιν οὐδὲ τὰ τῆς θεότητος
ἴδια ἐν τῇ τῆς σαρκὸς φύσει κατανοῆσαι. διὸ μεμειγμένης 8
τῆς εὐαγγελικῆς περὶ τοῦ κυρίου διδασκαλίας διὰ τε τῶν
ὑψηλῶν τε καὶ θεοπρεπῶν καὶ διὰ τῶν ταπεινῶν τε καὶ 15
ἀνθρωπίνων ἐκάτερον τῶν νοημάτων ἐκατέρῳ τῶν ἐν τῷ
μυστηρίῳ νοουμένων καταλλήλως ἀρμόζομεν, τὸ μὲν ἀν-
θρώπινον τῷ ἀνθρωπίνῳ τὸ δὲ ὑψηλὸν τῇ θεότητι, καὶ 713 M.
φραμεν ὅτι, καθὼς θεὸς ὁ υἱός, ἀπαθὴς πάντως ἐστὶ καὶ ἀκή-
ρατος, εἰ δέ τι πάθος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ περὶ αὐτοῦ λέγοιτο, 20
διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου πάντως τοῦ δεχομένου τὸ πάθος τὸ
τοιούτον ἐνήργησεν. ἐνεργεῖ γὰρ ὥς ἀληθῶς ἡ θεότης διὰ 9
τοῦ περὶ αὐτὴν σώματος τὴν τοῦ παντὸς σωτηρίαν, ὥς εἶναι
τῆς μὲν σαρκὸς τὸ πάθος, τοῦ δὲ θεοῦ τὴν ἐνέργειαν· κἂν
τὸν ἀπόστολον εἰς συνηγορίαν τινὲς τοῦ ἐναντίου καθέλκωσι 25
δόγματος λέγοντα ὅτι τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο καὶ ὁ
θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ἔπεμψεν καὶ ὅσα τοιαῦτα πρὸς τὴν
θεῖαν φύσιν ἐν τῇ τοῦ πάθους οἰκονομίᾳ καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ
ἀνθρώπινον βλέπειν δοκεῖ, οὐδὲν ἥττον τῶν ὑγιῶν δογμάτων
οὐκ ἀφεξόμεθα, αὐτοῦ τοῦ Παύλου γυμνότερον τὸ περὶ τού- 30

26 Rom. 8, 32

27 Rom. 8, 3

VLATS 1 δεχόμεθα V 3 καὶ ante ὅτι om. V 4 εἰς ante
τὸν θεὸν traiecit A (cf. 10 et 12) τὸν θεὸν var. lect., deleui
6 καὶ αἷμα κ. λόγχην VL 7 ἄλλα ὅσα V 8 προαποδεχομένοις V
11 γὰρ om. VTS v 15 τε post ὑψηλῶν om. A 15—16 τε καὶ
ἀνθρωπίνων om. LTS v 16 ῥημάτων A 20 τῶν ἐν τῷ εὐαγγ. V
23 τὴν τοῦ παντὸς om. TS v ὥς om. v 25 συνηγορίας V
29 ὑγιῶν VL

- 10 του σαφηνίσαντος ἡμῖν μυστήριον. πανταχοῦ γὰρ τῷ ἀν-
 θρωπίνῳ μέρει τοῦ Χριστοῦ τὴν τοῦ πάθους οἰκονομίαν
 προσμαρτυρεῖ λέγων Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος,
 καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν, καὶ Ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ
 5 υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν
 ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί· ἐν τῇ σαρκὶ γὰρ φησιν, οὐκ ἐν τῇ
 θεότητι· καὶ Ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας (τὴν σάρκα διὰ τῆς
 ἀσθενείας σημαίνων), ἥ δὲ ἐκ δυνάμεως (τὸ θεῖον διὰ
 τῆς δυνάμεως ἐνδεικνύμενος), καὶ Ἀπέθανε τῇ ἁμαρτίᾳ
 10 (τουτέστιν τῷ σώματι), ἥ δὲ τῷ θεῷ (τουτέστι τῇ θεότητι)·
 ὥστε διὰ τούτων κατασκευάζεσθαι ὅτι ὁ μὲν ἄνθρωπος τοῦ
 θανάτου ἐγεύσατο, ἡ δὲ ἀθάνατος φύσις τὸ κατὰ θάνατον
 οὐ παρεδέξατο πάθος, καὶ Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν
 ὑπὲρ ἡμῶν, φησίν, ἁμαρτίαν ἐποίησε, πάλιν ἁμαρτίαν
 11 ὀνομάζων τὴν σάρκα. τοῦτο δὲ καὶ ἐκ παρόδου λέγω-
 μεν, οὐκ ἀχρηστότερον ἴσως δοκεῖ τοῦ προκειμένου τὸ
 ἐπεισδίδον. ἐπειδὴ γὰρ εἰπόντος τοῦ ἁγίου Πέτρου Κύ-
 ριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν, καὶ πάλιν τοῦ ἀπο-
 στόλου Παύλου πρὸς Ἑβραίους ὅτι ἱερέα ἐποίησεν, ἀρ-
 20 πάξει τὴν Ἐποίησε φωνὴν ὁ Εὐνόμιος ὡς ἐνδεικτικὴν τῆς
 προαιωνίου υπάρξεως καὶ διὰ τούτου ποίημα εἶναι τὸν
 κύριον κατασκευάζειν οἴεται δεῖν. ἀκουσάτω τοίνυν τοῦ
 Παύλου λέγοντος ὅτι Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν
 12 ἁμαρτίαν ἐποίησεν. εἰ τὸ Ἐποίησεν ἐπὶ τοῦ κυρίου ἐκ τε
 25 τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς καὶ ἐκ τῆς Πέτρου φωνῆς
 εἰς τὸ προαιώνιον ἀναπέμπει νόημα, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ
 τὴν ἐνταῦθα φωνήν, ἥ φησιν ὅτι ἁμαρτίαν αὐτὸν ὁ θεὸς
 „ἐποίησεν“, εἰς τὴν πρώτην τῆς οὐσίας ἀνάγειν ὑπόστασιν καὶ
 διὰ τοῦτο πεποιῆσθαι αὐτὸν καθ' ὁμοιότητα τῶν ἄλλων
 30 μαρτυριῶν ἀποδεικνύειν πειρασθαι, ἵνα τὴν Ἐποίησεν λέξιν
 εἰς τὴν οὐσίαν ἀνενέγκοι, ἀκολούθως ἑαυτῷ ποιῶν, καὶ τὴν

3 I. Cor. 15, 21

4 Rom. 8, 3

7 II. Cor. 13, 4

9 Rom. 6, 10

13 II. Cor. 5, 21

18 Act. 2, 36

19 Hebr. 3, 1—2

VLATS 4 τὸν om. v

6 τῇ ante σαρκὶ alt. om. A

14 φησίν

om. L 20 ἐποίησε ante φωνὴν om. A 21 διὰ τοῦτο VLA

24 εἰ τὸ ἐποίησεν om. T

27 ἥ φησιν VL

29 διὰ τοῦ V

ἀμαρτίαν ἐν τῇ οὐσίᾳ βλέπει. εἰ δὲ τοῦτο διὰ τὸ περιφανὲς
τῆς ἀτοπίας αἰσχύνοντο καὶ τὴν ἐπ' ἐσχάτων οἰκονομίαν
διὰ τοῦ εἰπεῖν Ἀμαρτίαν ἐποίησεν ἐνδείκνυσθαι τὸν ἀπό-
στολον λέγει, πεισάτω ἑαυτὸν διὰ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας
κἀκεῖ τὸ Ἐποίησε πρὸς τὴν οἰκονομίαν βλέπειν.

5

Ἀλλ' ἐπανεέλθωμεν πάλιν ὅθεν ἐξέβημεν. μυρία γάρ **13 716 M.**

πρὸς τοῦτοις ἄλλα δυνατόν ἐστιν ἐκ τῆς αὐτῆς γραφῆς πρὸς
τὸν σκοπὸν ἀναλέξασθαι. καὶ μηδεὶς οἰέσθω τὸν θεῖον
ἀπόστολον καθ' ἑαυτοῦ πρὸς τὰ ἐναντία μερίζεσθαι καὶ
τοῖς μαχομένοις κατὰ τὰ δόγματα πρὸς τὴν εἰς ἑκάτερον **10**
ἐπιχειρήσιν ἐκ τοῦ ἴσου παρέχειν διὰ τῶν ἰδίων τὰς ὕλας.
εὗροι γάρ ἄν τις ἀκριβῶς ἐξετάζων ὅτι πρὸς ἐν αὐτῷ βλέπει
δι' ἀκριβείας ὁ λόγος. καὶ οὐκ ἐπιδιστάζει ταῖς ἐπινοίαις·
πανταχοῦ γάρ τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πρὸς τὸ θεῖον ἀνάκρασιν
κηρύσσων οὐδὲν ἤττον ἐν ἑκατέρῳ τὸ ἴδιον καθορᾷ, ὥς **15**
καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας διὰ τῆς πρὸς τὸ ἀκήρατον
κοινωνίας πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοιωθείσης καὶ τῆς θείας
δυνάμεως οὐ συγκαταπιπτούσης τῇ πρὸς τὸ ταπεινὸν συνα-
φείᾳ τῆς φύσεως. ὅταν οὖν λέγῃ ὅτι Τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ **14**
ἐφείσατο, τὸν ἀληθινὸν υἱὸν ἀντιδιαστέλλει τοῖς ἄλλοις υἱοῖς **20**
τοῖς γεννηθεῖσι καὶ ὕψωθεῖσι καὶ ἀθετήσασιν, τοῦτοις λέγω
τοῖς διὰ προστάγματος παραχθεῖσιν εἰς γένεσιν, τῇ τοῦ
ἰδίου προσθήκῃ τὸ κατὰ τὴν φύσιν οἰκεῖον ἐπισημαίνων.
καὶ ὥς ἂν μὴ τις τῇ ἀκηράτῳ φύσει τὸ κατὰ τὸν
σταυρὸν πάθος προστρίβοιτο, δι' ἐτέρων τρανότερον τὴν **25**
τοιαύτην ἐπανορθοῦται πλάνην, μεσίτην αὐτὸν θεοῦ καὶ
ἀνθρώπων καὶ ἀνθρωπον καὶ θεὸν ὀνομάζων, ἵνα ἐκ
τοῦ τὰ δύο περὶ τὸ ἐν λέγεσθαι τὸ πρόσφορον νοοῖτο περὶ

19 Rom. 8, 32

VLATS 1 βλέπει A: βλέπη S v βλέπει VLT εἰ δὲ διὰ τοῦτο τὸ V
3 εἰπεῖν: ποιεῖν V 4 λέγω L 5 κἀκεῖ om. S 8 ἀναδέξασθαι
ATS v 9 τὸ ἐναντίον V καὶ om. TS v 13 οὐκ om. V sed
οὐδαμῶς post ἐπινοίας addidit 15 κηρύττων V ἴδιον ἐν ἑκατέρῳ V
(τὸ om.) 18 οὐ om. VL 19 ἰδίου om. VLT v 20 τοῖς ἄλ-
λοις υἱοῖς om. TS v 22 παραδειχθεῖσιν VL 23 ἰδίου: υἱοῦ VL
25 προσδιατρίβοιτο T τρανότερων LTS v τρανότεραν (sic) A τρανότεραν
V τρανότερον recepi ex edicto Justiniani cod. Laur. Med. VII 1 fol. 275^v

ἐκάτερον, περὶ μὲν τὸ θεῖον ἢ ἀπάθεια, περὶ δὲ τὸ ἀνθρώ-
 15 πινον ἢ κατὰ τὸ πάθος οἰκονομία. τῆς οὖν ἐπινοίας διαι-
 ρούσης τὸ κατὰ φιλάνθρωπίαν μὲν ἡνωμένον, τῷ δὲ λόγῳ
 διακρινόμενον, ὅταν μὲν τὸ ὑπερκείμενόν τε καὶ ὑπερέχον
 5 πάντα νοῦν κηρύσσει, τοῖς ὑψηλοτέροις κέχρηται τῶν ὀνο-
 μάτων, ἐπὶ πάντων θεὸν καὶ μέγαν θεὸν καὶ δύναμιν
 θεοῦ καὶ σοφίαν καὶ τὰ τοιαῦτα καλῶν· πᾶσαν δὲ τὴν
 ἀναγκαίως διὰ τὸ ἡμέτερον ἀσθενὲς συμπαραληφθεῖσαν
 τῶν παθημάτων πείραν ὑπογράφων τῷ λόγῳ ἐκ τοῦ ἡμετέ-
 10 ρου κατονομάζει τὸ σὺναμφότερον, ἄνθρωπον αὐτὸν προσ-
 αγορεύων, οὗ κοινοποιῶν πρὸς τὴν λοιπὴν φύσιν διὰ τῆς
 φωνῆς τὸ δηλούμενον, ἀλλ' ὥστε περὶ ἐκάτερον τὸ εὐσεβὲς
 φυλαχθῆναι, τοῦ τε ἀνθρωπίνου διὰ τῆς ἀναλήψεως δοξα-
 ζομένου καὶ τοῦ θείου διὰ τῆς συγκαταβάσεως μὴ μολυνο-
 15 μένου, ἀλλὰ διδόντος μὲν τοῖς παθήμασιν τὸ ἀνθρώπινον
 μέρος, ἐνεργοῦντος δὲ τὴν τοῦ πεπονθότος ἀνάστασιν διὰ
 16 τῆς θείας δυνάμεως. καὶ οὕτως οὔτε ἡ τοῦ θανάτου πείρα
 ἐπὶ τὸν κεκοινωνηκότα τῆς ἐμπαθοῦς φύσεως ἀναφέρεται
 διὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν, καὶ τὰ ὑψηλά
 20 τε καὶ θεοπρεπῆ τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον κατα-
 βαίνει, ὡς καὶ κύριον τῆς δόξης τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ φα-
 νέντα κατονομάζεσθαι, τῇ τῆς φύσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ τα-
 πεινὸν ἀνακράσει καὶ τῆς τῶν ὀνομάτων χάριτος ἐκ τοῦ
 17 θείου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον συμμετελθοῦσης. διὰ τοῦτο ποι-
 25 κίλως καὶ διαφόρως αὐτὸν παραδίδωσι, νῦν μὲν τὸν ἐξ
 οὐρανῶν κατελθόντα, νῦν δὲ τὸν ἐκ γυναικὸς γεννηθέντα,
 καὶ θεὸν προαιώνιον καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν ἄνθρωπον·
 717 M. οὕτως καὶ ἀπαθὴς ὁ μονογενὴς θεὸς καὶ παθητὸς ὁ Χρι-
 στὸς εἶναι πιστεύεται, καὶ ὁ λόγος διὰ τῶν ἐναντίων οὐ
 30 φεῖδεται τὸ πρόσφορον ἐκατέρῳ τῶν ὀνομάτων ἐν τοῖς νοή-

VLATS 2 τῆς: αὐτῆς v 4 μὲν recepi ex edicto Justiniano
 cod. Laur. Med. VII 1: δὲ VLTS v om. A 6 μέγα V 9 ὑπο-
 γραφὴν VL 12 τὸν δηλούμενον ATS v ἐκάτερον A: ἐκατέρων
 VLTS v τὸ εὐσεβείαν v 14—15 μὴ μολυνομένου: κενουμένου v
 16 πεπονθότος: πάθους TS 17 ἢ om. VLTS ἢ τε τοῦ v (om. οὔτε)
 πείραν VL 19 αὐτὸν T 21 ἐπὶ σταυροῦ VTS 24 πρὸς τὸ
 eras. A μετελθοῦσης VT 30 ἐκατέρων VL

μασιν ἐφαρμόζων. εἰ οὖν ταῦτα φρονεῖν ἐκ τῆς θεοπνεύστου διδασκαλίας ἐμάθομεν, πῶς ἀνθρώπῳ κοινῷ τὴν αἰτίαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀνατίθεμεν; εἰ δὲ [τὴν] τοῦ μακαρίου Πέτρου τὴν Ἐποίησεν φωνὴν οὐκ εἰς τὸ προαιώνιον τῆς ὑποστάσεως, ἀλλ' εἰς τὸ πρόσφατον τῆς οἰκονομίας βλέπειν 5 διοριζόμεθα, τί τοῦτο κοινώνει τῷ ἐγκλήματι; ὁ γὰρ μέγας 18 οὗτος ἀπόστολος τὸ περὶ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ὁρώμενον ἐκεῖνο διὰ τῆς ἀναλήψεως „πεποιήσθαι“ φησιν, ὅπερ ὁ ἀναλαβὼν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἦν. καὶ γὰρ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ τὸ ἴσον ἔστι παρὰ τοῦ Παύλου μαθεῖν, 10 λέγοντος ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τὸν Ἰησοῦν παρὰ τοῦ θεοῦ γεγενῆσθαι, πιστὸν ὄντα τῷ „ποιήσαντι“ αὐτόν. κακεῖ γὰρ τὸν τῷ ἰδίῳ αἵματι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἱερατικῶς ἰλεωσάμενον ἀρχιερέα κατονομάσας οὐ τὴν πρώτην τοῦ μονογενοῦς ὑπόστασιν διὰ τῆς Ἐποίησεν λέξεως ἀπαγγέλλει, 15 ἀλλὰ τὴν συνήθως ἐπὶ τῆς τῶν ἱερέων ἀναδείξεως ὀνομαζομένην χάριν παραστήσαι θέλων φησὶ τὸ Ἐποίησεν. Ἰη- 19 σοῦς γάρ, καθὼς φησι Ζαχαρίας, ὁ ἀρχιερεὺς ὁ μέγας, ὁ τὸν ἴδιον ἁμῶν, τουτέστι τὸ ἴδιον σῶμα, ὑπὲρ τῆς κοσμικῆς ἁμαρτίας ἱερουργήσας, ὁ διὰ τὰ παιδία τὰ κεκοινωνηκότα 20 σαρκὸς τε καὶ αἵματος καὶ αὐτὸς παραπλησίως συμμετασχὼν τοῦ αἵματος, οὐ καθὼς ἐν ἀρχῇ ἦν, λόγος ὢν καὶ θεὸς καὶ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων καὶ ὢν ἴσα θεῷ, ἀλλὰ καθὼς ἐκένωσεν ἑαυτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ καὶ προσ- 25 ἤγαγε προσφορὰν καὶ θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν, οὕτως ἐγένετο ἱερεὺς πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. οἶδε δὲ πάντως τὸ περὶ τούτου μυστήριον ὁ μὴ παρέργως τῷ πρὸς Ἑβραίους καθομιλήσας λόγῳ. ὁμοίως οὖν ἐνταῦθά 20 ἔε ἱερεὺς καὶ ἀπόστολος κακεῖ κύριος καὶ Χριστὸς „πεποι- ἡσθαι“ λέγεται, τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν, 30

10 Hebr. 3, 1—2
26 Hebr. 5, 6; 7, 17

13 I. Joh. 2, 2 et 4, 10

18 Zach. 3, 1

VLATS 2 τὴν αἰτίαν post 3 ἡμῶν coll. V 3 τὴν deleui cf. 4
4 τὴν ante ἐποίησεν om. v 8 φασιν VL α in η corr. ut vid. L
10 τοῦ παρὰ τοῦ V 13 τὸν om. A τῶν om. v 15 κατα-
γέλει V 16 συνήθως: στοληθως L 18 ὁ ἀρχιερεὺς om. V ὁ om. A
25 οὕτως correxi: οὗτος cf. 28 ὁμοίως 27 περὶ e παρὰ corr. A
29 ἱερεὺς τε καὶ S

τὸ δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου μεταβολὴν
 τε καὶ μεταποιήσιν. ποιήσιν γὰρ ὁ ἀπόστολος λέγει τὴν
 μεταποιήσιν. οὐκοῦν πρόδηλος ἡ συκοφαντία τῶν ἐναντίων
 τὰ τῆς οἰκονομίας ῥήματα εἰς τὴν προαιώνιον ὑπόστασιν
 5 ἐπηρεαστικῶς ἄρπαζόντων. οὐδὲ γὰρ ὁμοίως ἐμάθομεν
 παρὰ τοῦ ἀποστόλου γινώσκειν Χριστὸν νῦν τε καὶ πρότερον,
 οὕτως εἰπόντος τοῦ Παύλου ὅτι. Εἰ καὶ ἐγνώκαμεν ποτε
 κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν, ὥς
 ἐκείνης μὲν τῆς γνώσεως τὴν πρόσκαιρον οἰκονομίαν δη-
 10 λούσης, ταύτης δὲ τὴν αἰδίου ὑπαρξιν. οὐκοῦν μετρίως
 ἡμῖν ὁ λόγος ὑπὲρ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολελόγηται τὸ μῆτε
 δύο νομίζειν Χριστοὺς ἢ κυρίους μῆτε ἐπαισχύνεσθαι τῷ
 σταυρῷ μῆτε κοινὸν ἄνθρωπον ὑπὲρ τοῦ κόσμου πεπονθέναι
 δοξάζειν μῆτε μὴν τὸ Ἐποίησεν εἰς τὴν τῆς οὐσίας κατα-
 21 σκευὴν οἶεσθαι φέρειν. τῆς δὲ τοιαύτης ἡμῶν ὑπολήψεως
 οὐ μικρὰν ἔχει παρ' αὐτοῦ τοῦ κατηγοροῦ τὴν συμμαχίαν
 ὁ λόγος, ἐν οἷς μεταξὺ καταφορικῶς ἡμῖν ἐπελαύνων τὴν
 γλῶσσαν καὶ τοῦτο προφέρει ὅτι· ταύτην μέντοι τὴν
 μάχην αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἀναφέρει Βασίλειος
 720 M. 20 καὶ δεῖκνυται σαφῶς οὔτε τῷ βουλήματι τῶν
 ἀποστόλων ἑαυτὸν ἐπιστήσας οὔτε τῶν οἰ-
 κείων λόγων φυλάττων τὴν ἀκολουθίαν· ἐξ ὧν
 ἡ συναισθόμενος τῆς ἀνωμαλίας συγχωρήσει
 τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα λόγον καὶ θεὸν ὄντα γεγο-
 25 νέναι κύριον, ἢ μαχομένοις μαχόμενα συν-
 ἅπτει. οὗτος γὰρ καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος ὃν φησι καὶ ὁ
 Εὐνόμιος, ὁ τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα λόγον καὶ θεὸν ὄντα γεγο-
 22 νέναι κύριον λέγων. ὧν γὰρ ὅπερ ἦν, καὶ θεὸς καὶ λόγος
 καὶ ζωὴ καὶ φῶς χάρις τε καὶ ἀλήθεια καὶ κύριος καὶ
 30 Χριστὸς καὶ πᾶν ὑψηλόν τε καὶ θεῖον ὄνομα, ἐν τῷ προσ-

7 II. Cor. 5, 16

VLATS 4 οἰκονομίας: συκοφαντίας A 5 ἄρμολόντων L

6 ὧν γινώσκειν V 9 μὲν om. v 10 ταύτης: τοῦτο v 12 ἐν-
 αισχύνεσθαι v 15 ἡμῖν V 16 τὴν om. V 18 τὴν ante μάχην
 om. v 19 ἀναφέρει: ἀναστρέφει p. 109, 3 citat, sed etiam cetera
 minus accurate 20 οὔτε scripsi: οὐδὲ libri v 27 ὁ post Εὐνό-
 μιος: οὐ V 28 καὶ post θεὸς om. V 29 καὶ ζωὴ om. A

ληφθέντι ἀνθρώπῳ, ὃς οὐδὲν τούτων ἦν, τὰ τε ἄλλα ἐγένετο, ὅσα ὁ λόγος ἦν, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ Χριστὸς καὶ κύριος κατὰ τε τὴν διδασκαλίαν Πέτρου καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Εὐνομίου, οὐχὶ τῆς θεότητος κατὰ προκοπὴν τι προσλαμβανούσης, ἀλλὰ τῇ φύσει τῇ θείᾳ πάσης ὑψηλῆς 5 ἀξίας ἐνθεωρουμένης· οὕτω γίνεται καὶ κύριος καὶ Χριστός, οὐ τῇ θεότητι ἐπὶ τὴν τῆς χάριτος προσθήκην ἐρχόμενος (ἀνελλιπὴς γὰρ ἀγαθοῦ παντός ἢ τῆς θεότητος ὁμολόγηται φύσις), ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινον εἰς τὴν τῆς θεότητος μετουσίαν ἄγων, ἣ διὰ τοῦ Χριστοῦ τε καὶ τοῦ κυρίου ση- 10 μαίνεται.

Καὶ περὶ μὲν τούτων ἀπόχρη. τὸ δ' ἐπὶ διαβολῇ τοῦ 23 καθ' ἡμᾶς δόγματος παρὰ τοῦ Εὐνομίου λεγόμενον ὡς εἰς ἑαυτὸν τοῦ Χριστοῦ κενωθέντος ἤδη μὲν ἰκανῶς διὰ τῶν εἰρημένων ἐξήτασται, δι' ὧν ἀποδεδείκται τὴν ἑαυτοῦ βλα- 15 σφημίαν τῷ ἡμετέρῳ δόγματι προστριβόμενος. οὐ γὰρ ὁ τὴν ἄτρεπτον φύσιν ὁμολογῶν ὑποδοῦναι τὴν κτιστὴν καὶ ἐπίκληρον τὴν ἐκ τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸ ὅμοιον μεταχώρησιν λέγει, ἀλλ' ὁ μηδεμίαν μετάστασιν ἀπὸ τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως ἐπὶ τὸ ταπεινότερον ἐννοῶν. εἰ γὰρ κτιστὸς μὲν 20 ἐκεῖνος κατὰ τὸν λόγον αὐτῶν, κτιστὸς δὲ ὁ ἄνθρωπος, διεκκλήπη πάντως τὸ θαῦμα τοῦ λόγου καὶ παράδοξον ἐν τοῖς λεγομένοις ἔστιν οὐδέν, τῆς κτίσεως αὐτῆς ἐν ἑαυτῇ γενομένης. ἀλλ' ἡμεῖς μεμαθηκότες παρὰ τῆς προφητείας 24 τὴν ἀλλοίωσιν τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου — δεξιὰν δὲ τοῦ 25 πατρὸς τὴν τοῦ θεοῦ λέγομεν δύναμιν τὴν ποιητικὴν τοῦ παντός, ἥτις ἐστὶν ὁ κύριος, οὐχ ὡς μέρος ἐξηρητημένη τοῦ ὅλου, ἀλλ' ὡς ἐξ ἐκείνου μὲν οὕσα, ἐφ' ἑαυτῆς δὲ κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν θεωρουμένη — τοῦτό φαμεν ὅτι οὔτε ἡ δεξιὰ κατὰ τὸν λόγον τῆς φύσεως ἐκείνου παρήλλακται, οὐ 30 ἔστι δεξιὰ, οὔτε ἀλλοίωσις αὐτῆς ἄλλη τις παρὰ τὴν τῆς

3 Act. 2, 36 25 Ps. 76, 10 Sw.

VLATS 2 καὶ ante ὅσα add. V 3 κατὰ post καὶ om. A

4 τοῦ om. v 5 λαμβανούσης TS 15 διὰ ante τὴν iterat V

17—18 τῇ κτιστῇ καὶ ἐπικήρῳ V 18 πρὸς τὸ ὅμοιον om. v

19 μεγαλείου: μεγάλου v 22 τοῦ λόγου τὸ θαῦμα V 25 δὲ om. v

31 τὴν om. A

- σαρκὸς οἰκονομίαν λέγεσθαι δύναται. ἦν γὰρ ὡς ἀληθῶς
 ἡ δεξιὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ὁ ἐν σαρκὶ φανερωθεὶς θεός, δι'
 αὐτῆς τῆς σαρκὸς τοῖς διορατικοῖς καθορώμενος, καθὼ
 μὲν ἐποίει τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς, δεξιὰ τοῦ θεοῦ καὶ ὢν
 5 καὶ νοούμενος, ἐν ᾧ δὲ περιείχετο τῷ τῆς σαρκὸς προ-
 καλύμματι κατὰ τὸ βλεπόμενον, ἄλλοιός παρ' ὃ τῇ φύσει
 25 ἦν θεωρούμενος. διὰ τοῦτο πρὸς Φίλιππον λέγει τὸν πρὸς
 μόνον τὸ ἀλλοιωθὲν ἀτενίζοντα ὅτι βλέπε διὰ τοῦ ἀλλοιω-
 θέντος τὸ ἀναλλοιώτον, ἅν τοῦτο ἴδῃς, αὐτὸν τὸν πατέρα,
 10 ὃν ζητεῖς ἰδεῖν, ἑωρακῶς ἔσῃ· ὃ γὰρ ἑωρακῶς ἐμέ, οὐ
 721 M. τὸν ἐν τῇ ἀλλοιώσει φαινόμενον, ἀλλὰ τὸν ἀληθῶς ἐμέ τὸν
 ἐν τῷ πατρὶ ὄντα, αὐτὸν ἐκείνον ἑωρακῶς ἔσται τὸν ἐν ᾧ
 εἰμι, τῷ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα τῆς θεότητος ἐπ' ἀμφοῖν
 καθορᾶσθαι. τὴν οὖν ἀκήρατον καὶ ἀπαθῆ καὶ ἄκτιστον
 15 φύσιν ἐν τῷ παθητῷ τῆς κτίσεως γεγενῆσθαι πιστεύοντες
 καὶ ἐν τούτῳ νοοῦντες τὴν ἀλλοίωσιν, πῶς αὐτὸν εἰς
 ἑαυτὸν κενεῶσθαι λέγειν κατηγορούμεθα παρὰ τῶν
 τὸν ἴδιον λόγον τοῖς ἡμετέροις δόγμασιν ἐπιθρολούντων;
 26 τοῦ γὰρ κτιστοῦ πρὸς τὸ κτιστὸν ἡ κοινωνία οὐδεμία δεξιᾶς
 20 ἔστιν ἀλλοιώσεως. κτιστὴν γὰρ <τὴν> δεξιὰν τῆς ἀκτίστου
 φύσεως λέγειν Εὐνομίῳ μόνου καὶ τῶν τὰ ὅμοια τούτῳ
 φρονούντων ἔστιν. ὁ γὰρ ὀφθαλμὸν ἔχων πρὸς τὴν ἀλή-
 θειαν βλέποντα οἷον τὸν ὕψιστον ὄρα, τοιαύτην καὶ τὴν
 δεξιὰν τοῦ ὑψίστου κατόψεται, ἄκτιστον ἀκτίστου, ἀγαθοῦ
 25 ἀγαθῆν, αἰδίου αἰδίου, μηδὲν τὴν αἰδιότητα τοῦ γεννητῶς
 εἶναι αὐτὴν ἐν τῷ πατρὶ καταβλάπτοντος· ὥστε λέληθεν
 ἑαυτὸν ὁ κατήγορος τοῖς ἰδίῳις ὀνειδέσει καθ' ἡμῶν χρώμενος.
 27 Πρὸς δὲ τοὺς τῷ πάθει προσπατῶντας καὶ διὰ τούτου
 κατασκευάζοντας τὴν τῶν οὐσιῶν ἑτερότητα, ὡς τοῦ πα-
 30 τρὸς μὲν διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς φύσεως οὐ παραδεχομένου
 τὸ πάθος, τοῦ υἱοῦ δὲ διὰ τὸ καταδεῆς καὶ παρηλλαχμένον

2 I. Tim. 3, 16 7 Joh. 14, 9

VLATS 1 verba ab οἰκονομίαν usque ad 3 σαρκὸς om. v

4 παρὰ ante τοῦ πατρὸς add. v 5—6 προσκαλύμματι T 9 ἴδῃς:
 εἰδῇς A 10 ἔσῃ: εἰ v ἑωρακῶς ἔσῃ om. A γὰρ om. A 16 ἐν
 τούτῳ: ἐκ τούτων v 19 πρὸς τὸν κτιστὸν v 20 ἔστιν om. T τὴν
 addidi 24 ἀκτίστου ἄκτιστον VA 31 διὰ: κατὰ L

πρὸς τὴν τῶν παθημάτων κοινωνίαν συγκατιόντος, ταῦτα προσθεῖναι βούλομαι τοῖς εἰρημένοις, ὅτι οὐδὲν κατὰ ἀλήθειαν πάθος ἐστίν, ὃ μὴ εἰς ἁμαρτίαν φέρει, οὐδὲ κυρίως ἂν τις τὸν ἀναγκαῖον τῆς φύσεως εἰρμὸν πάθος λέγοι, βλέπων ὁδῶ προΐουσαν ἐν τάξει τινὶ καὶ ἀκολουθίᾳ τὴν σύνθετον φύσιν. ἡ γὰρ τῶν ἑτεροφυῶν στοιχείων πρὸς ἄλληλα συνδρομὴ κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευὴν σύνθεσίς τις ἐστὶ διὰ πλειόνων ἀνομοίων ἀρμοζομένη. ἐκλυθείσης δὲ τῷ καθήκοντι καιρῷ τῆς συνδεούσης τὴν τῶν στοιχείων συνδρομὴν ἀρμονίας πάλιν τὸ σύνθετον εἰς τὰ ἐξ ὧν συνέστηκεν ἀναλύεται. ἔργον οὖν ἐστὶ τοῦτο μᾶλλον καὶ οὐχὶ πάθος τῆς φύσεως. μόνον γὰρ τὸ ἐξ ἐναντίου τῇ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἀπαθείᾳ νοούμενον κυρίως προσαγορεύομεν πάθος, ὃ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀμέτοχον διαμεῖναι τὸν τὴν σωτηρίαν ἡμῖν χαριζόμενον πεπιστεύκαμεν, τὸν Πειραζόμενον κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. τοῦ μὲν οὖν κατὰ ἀλήθειαν πάθους, ὃ προαιρέσεώς ἐστι νόσος, οὐκ ἐκοινώνησεν. Ἀμαρτίαν γάρ, φησὶν, οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· τῶν δὲ τῆς φύσεως ἡμῶν ιδιωμάτων, ἃ διὰ τινος συνηθείας καὶ καταχρήσεως ὁμωνύμως λέγεται πάθη, τούτων μετασχεῖν ὁμολογοῦμεν τὸν κύριον, γεννήσεως καὶ τροφῆς καὶ αὐξήσεως ὕπνου τε καὶ κόπου καὶ ὅσα πρὸς τὰς σωματικὰς ἀχθηδόνας ἢ ψυχῇ φυσικῶς συνδιατίθεσθαι πέφυκε, τὴν τοῦ ἐνδέοντος ἔφεσιν ἐκ τοῦ σώματος ἐπὶ τὴν ψυχὴν τῆς ὁρέξεως διατεινούσης, καὶ λύπης αἰσθησιν καὶ δειλίαν πρὸς θάνατον καὶ ὅσα τοιαῦτα, πλὴν εἰ μὴ τι πρὸς ἁμαρτίας ἀκολουθίαν φέρει. ὥσπερ τοίνυν τὴν διὰ πάντων αὐτοῦ διήκουσαν δύναμιν κατανοοῦντες ἐν οὐρανῷ τε καὶ ἀέρι καὶ γῇ καὶ θαλάσῃ καὶ εἴ τι ἐπουράνιον καὶ εἴ τι καταχθόνιον, πανταχοῦ μὲν καὶ διὰ πάν-

16 Hebr. 4, 15

18—19 I. Petr. 2, 22

VLATS 11 καὶ μᾶλλον καὶ V

13 ἀπαθεία: ἀθεία L

16 πεπειρασμένον v 18—19 ἁμαρτίας alt. man. sscr. A 21 verba

καὶ usque ad 22 πάθη post τὸν κύριον iteravit, sed exp. V 25 ἔφεσιν:

ἔμφασιν V 28 ἁμαρτίαν L 29 αὐτῶν T 30 καὶ γῇ iterat L

om. A

των αὐτὸν εἶναι πιστεῖόμεν, οὐδὲν δὲ τούτων τῶν ἐν οἷς
 ἐστὶν ἐκείνιν εἶναί φαμεν (οὐ γὰρ οὐρανός ἐστιν ὁ διειλη-
 φῶς αὐτὸν τῇ περικρατητικῇ τοῦ παντὸς σπιθαμῇ οὐδὲ γῆ
 ὁ κατέχων τὸν γῦρον τῆς γῆς οὐδὲ ὕδωρ πάλιν ὁ τὴν
 5 ὑγρὰν περιέχων φύσιν), οὕτως οὐδὲ διὰ τῶν λεγομένων τῆς
 σαρκὸς παθημάτων ἐλθόντα ἐμπαθῇ αὐτὸν εἶναί φαμεν,
 ἀλλ' ὥς τῶν ὄντων αἴτιον καὶ τοῦ παντὸς περιδεδραγμένον
 καὶ τῇ ἀφράστῃ δυνάμει τῆς ἰδίας μεγαλειότητος πᾶν τό
 τε κινούμενον οἰακίζοντα καὶ τὸ ἐστὼς ἐν παγίᾳ συντη-
 10 ροῦντα τῇ βάσει, καὶ ἐν ἡμῖν γεγενῆσθαι φαμεν ἐπὶ θερα-
 πείᾳ τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν νόσου, καταλλήλως τῷ πάθει
 τὴν ἐνέργειαν τῆς ἱατρικῆς ἀρμολογούμενον, ὥς ἥδει συμφέρειν
 τῷ ἀρρωστοῦντι μέρει τῆς κτίσεως, οὕτως ἐπαγαγόντα τὴν
 31 ἴασιν. συνέφερε δὲ τῇ ἐπαφῇ τὸ πάθος ἰάσασθαι. [οὕτω
 15 καὶ ἰασάμενον] οὐ μὴν ἐπειδὴ ἱατρεύει τὴν ἀρρωστίαν, διὰ
 τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐμπαθῆς γεγενῆσθαι νομίζεται. οὐδὲ γὰρ
 ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ τοιοῦτον λέγειν ἢ συνήθεια δίδωσι.
 τὸν γὰρ θεραπευτικῶς ἀπτόμενον τοῦ νενοσηκότος οὐκ αὐτὸν
 μετέχειν τῆς ἀρρωστίας φαμέν, ἀλλὰ καὶ τῷ νοσοῦντι χα-
 20 ρίζεσθαι τὴν εἰς ὑγίαν ἐπάνοδον καὶ μὴ μετέχειν τῆς ἀρ-
 ρωστίας φαμέν. οὐδὲ γὰρ ἐκείνου τὸ πάθος, ἀλλὰ τὸ ἔμ-
 32 παλιν ἐκείνος τοῦ ἀρρωστήματος ἅπτεται. εἰ οὖν ὁ διὰ
 τῆς τέχνης ἀγαθὸν τι τοῖς σώμασιν ἐνεργῶν οὐχὶ νωθρός
 τε καὶ ἄρρωστος, ἀλλὰ φιλόανθρωπός τε καὶ εὐεργέτης καὶ
 25 ὅσα τοιαῦτα κατονομάζεται, τί ὥς ταπεινὸν τε καὶ ἄδοξον
 τὴν περὶ ἡμᾶς οἰκονομίαν διαβάλλοντες διὰ ταύτης πρὸς τὸ
 χεῖρον παρηλλάχθαι τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν κατασκευάζουσιν,

2 sq. Jes. 40, 12

VLATS 1 αὐτὸν εἶναι om. T οὐδὲν: οὐδὲ V ἐν οἷς A: ἐν
 ᾧ VLTS v 2 ὁ om. VT v 3 περικρατηκῇ LA sed i pro primo
 η corr. A 4 πάλιν om. L 8—9 πᾶν τό τε V v: πάντοτε LTAS sed
 τὸ addit insuper A 9 παγία A: παγίω cett. v femininum ap. Greg.
 saepius 12 ἥδει: ἥδη A 13 ἐπάγοντα SA 14—15 οὕτω καὶ
 ἰασάμενον: varia lectio ad οὕτως ἐπαγαγόντα τὴν ἴασιν, delevi
 19 ἔφαμεν VL 20 ὑγίαν V ὑγιάν L 24 καὶ ante εὐεργέτης om. T
 25 ταπεινήν LA 26 διαβάλλοντα V 26—27 πρὸς τὸ χεῖρον A: τὸ
 πρόχειρον VLTS v

ὥς τῆς τοῦ πατρὸς μὲν φύσεως ἀνωτέρας τῶν παθημάτων
οὕσης, τῆς δὲ τοῦ μονογενοῦς οὐ καθαιρεούσης τοῦ πά-
θους; εἰ γὰρ ὁ σκοπὸς τῆς διὰ σαρκὸς οἰκονομίας οὐ τὸ
ἐμπαθῆ γενέσθαι τὸν κύριον, ἀλλὰ τὸ φιλάνθρωπον ἐπι-
δειχθῆναι, φιλάνθρωπος δὲ καὶ ὁ πατήρ εἶναι οὐκ ἀμφι- 5
βάλλεται, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐστὶν ἄρα τῷ υἱῷ ὁ πατήρ, εἰ
πρὸς τὸν σκοπὸν τις ἐθέλοι βλέπειν. εἰ δὲ οὐχ ὁ πατήρ 33
ἐνήργησε τὴν τοῦ θανάτου κατάλυσιν, θαυμάσης μηδὲν.
καὶ γὰρ καὶ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ αὐτὸς κρίνων
οὐδέν, οὐ τῷ μὴ δύνασθαι ἢ σῶσαι τὸν ἀπολλόμενον ἢ 10
κρίναι τὸν ἁμαρτήσαντα διὰ τοῦ υἱοῦ ταῦτα ποίῶν, ἀλλὰ
τῷ διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως, δι' ἧς τὰ πάντα ἐργάζεται, καὶ
ταῦτα ποιεῖν· δύναμις δὲ τοῦ πατρὸς ἐστὶν ὁ υἱός. οὐκοῦν
οἱ διὰ τοῦ υἱοῦ σωθέντες τῇ δυνάμει τοῦ πατρὸς ἐσώθησαν,
καὶ οἱ παρὰ τούτου κρινόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ τὴν 15
κρίσιν ὑπέχουσιν. Χριστὸς γάρ ἐστιν ἡ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνη 34
ἡ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἀποκαλυπτομένη, καθὼς φησιν ὁ
ἀπόστολος, κἂν εἰς τὸν κόσμον ἔδης ὅλον κἂν εἰς τὰ μέρη
τοῦ κόσμου τὰ συμπληροῦντα τὸ ὅλον, πάντα ταῦτα τοῦ
πατρὸς ἐστὶν ἔργα, τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἔργα γενόμενα, καὶ 20
οὕτως ἀληθεύει δι' ἀμφοτέρων ὁ λόγος καὶ πάντα τὸν 725 M.
πατέρα ἐργάζεσθαι λέγων καὶ χωρὶς τοῦ υἱοῦ γίνεσθαι τῶν
ὄντων οὐδέν· ἡ γὰρ τῆς δυνάμεως ἐνέργεια εἰς τὸν οὐ
ἐστὶν ἡ δύναμις τὴν ἀναφορὰν ἔχει. ἐπεὶ οὖν δύναμις τοῦ
πατρὸς ὁ υἱός, πάντα τὰ ἔργα τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς ἐστὶν 25
ἔργα. ὅτι γὰρ οὐχὶ φύσεως ἀσθενείᾳ πρὸς τὴν τοῦ πά- 35
θους οἰκονομίαν, ἀλλ' ἐξουσίᾳ θελήματος ἔρχεται, μυρίας
ἐστὶν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου παραθέσθαι φωνάς, ἃς παρήσω
διὰ τὸ πρόδηλον, ὥς ἂν μὴ τοῖς ὁμολογουμένοις ἐνδιατρίβων

9 Joh. 5, 22

13 I. Cor. 1, 24

16 Rom. 1, 17

VLATS 5 καὶ om. VA alt. man. sscr. A 8 θαυμάσης (θαυ-
μάσει L) μηδὲν: μὴ θαυμάσης V 9 καὶ post γὰρ om. V ἔδωκε v
10 ἀπολλόμενον S v: ἀπολλόμενον (sic) A ἀπολλόμενον T ἀπολώμενον VL
10—11 ἢ τι κρίναι V ἢ τί κρίνειν A 12 τὸ διὰ τῆς VL ἰδίας
om. T 15 τὴν om. VL 17 ἡ διὰ τῆς εὐαγγελικῆς v 20 γενό-
μενα LA v: γινόμενα VTS γινόμενα ἔργα T 28 παρήσω: σιω-
πήσω v 29 διατρίβων A

ὁ λόγος μὴκύνοιτο. εἰ μὲν οὖν κακὸν τὸ γενόμενον, οὐ τὸν πατέρα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ κακοῦ χωριστείον· εἰ δὲ ἀγαθὸν ἢ σωτηρία τῶν ἀπολωλότων καὶ οὐ πάθος, ἀλλὰ φιλανθρωπία τὸ γεγενημένον ἐστί, τί ἄλλοτριοῖς τὸν
 5 πατέρα τῆς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν εὐχαριστίας, τὸν διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός, τὴν ἐκ τοῦ θανάτου ἐλευθερίαν τοῖς ἀνθρώποις κατεργασάμενον; ἀλλ' ἐπανιτέον πάλιν ἐπὶ τὸν σφοδρὸν λογογράφον καὶ τὴν σύντονον ἐκείνην καθ' ἡμῶν ῥητορείαν ἀναληπτέον ἡμῖν.

- 36 Αἰτιᾶται τὸ μὴ λέγειν πεποιησθαι τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν ἡμᾶς ὡς ἐναντιουμένους τῇ φωνῇ Πέτρου· Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν δὲν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, καὶ πολὺς ἐστὶν ἀγανακτῶν ἐπὶ τούτοις καὶ λοιδορούμενος καὶ κατασκευάζει γε δι' ὧν οἴεται διελέγχειν τὸν
 15 ἡμέτερον λόγον. ἴδωμεν τοίνυν τῶν ἐπιχειρημάτων τὴν δύναμιν. καὶ τίς, φησὶν, ὃ πάντων ὑμεῖς ῥαθυμότατοι, μορφὴν ἔχων δοῦλου μορφὴν ἀναλαμβάνει δοῦλου; οὐδεὶς τῶν νοῦν ἐχόντων, πρὸς αὐτὸν ἐροῦμεν ἡμεῖς, τὸ τοιοῦτον ἂν εἴποι, πλὴν εἰ μὴ τινες
 37 καθόλου τῆς ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν ἡλλοτριῶνται. οὗτοι δὲ ἐστε ὑμεῖς οἱ ἐγκαλοῦντες ῥαθυμίαν ἡμῖν, ὅτι μὴ κτιστὸν λέγειν τὸν κτίστην καταδεχόμεθα. εἰ γὰρ μὴ ψεύδεται διὰ τοῦ προφήτου λέγον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι Τὰ σύμπαντα δοῦλα σά, καὶ πᾶσα ἡ κτίσις δουλεύει, κτιστὸς
 25 δὲ καθ' ὑμᾶς ὁ υἱός, ὁμόδουλός ἐστι πάντως τοῖς σύμπανσι, τῷ κοινωνεῖν τῆς κτίσεως εἰς τὸ κοινωνεῖν καὶ τῆς δουλείας συγκαθελκόμενος. τῷ δὲ δουλεύοντι πάντως ὑμεῖς καὶ τὴν δουλικὴν μορφὴν περιθήσετε. οὐ γὰρ δὴ δοῦλον

23—24 Ps. 118, 91 Sw. Rom. 8, 21

VLATS 1 γινόμενον v 4 ἐστί om. V 5 τῇ om. T

11 ὡς om. A τοῦ ante πέτρου add. V 14 γε om. v διελέγχειν
 ante λόγον coll. V 16 καὶ τίς om. V 16—17 ῥαθυμότατοι πάντων ὑμεῖς T
 18 verba οὐδεὶς usque ad ἐχόντων post 19 ἡμεῖς traiecit V 21 ὑμῖν ex ἡμῖν corr. A 22 λέγειν om. VT v
 23 λέγον: λέγων v λέγοντος T 24 σά: σου L 24—25 κτιστὸς δὲ καθ' ἡμᾶς LT v sscr. L καθ' ὑμᾶς δὲ κτ. coll. V 27 πάντως ἡμεῖς T
 28 δὴ: δεῖ v μὴ ex coniectura ut vid. A

ὁμολογοῦντες τῇ φύσει τῷ προσωπεῖω τῆς δουλείας ἐπαι-
 σχυνθήσεσθε. τίς οὖν, ὡ δριμύτατε ῥητόρων, ὁ ἐκ τῆς 38
 δουλικῆς μορφῆς τὸν υἱὸν εἰς ἄλλην δούλου μεταβιβάζων
 μορφήν, ὁ τὸ ἄκτιστον αὐτῷ προσμαρτυρῶν ᾧ καὶ τὸ μὴ
 δουλεῖν συναποδείκνυται ἢ μᾶλλον οἱ διαρρήδην βοῶντες 5
 ὑμεῖς δοῦλον εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν καὶ πρὸ τῆς τοῦ
 δούλου μορφῆς καὶ ὑπ' αὐτοῦ κυριεύεσθαι; οὐδέ μοι
 δικαστῶν ἐτέρων, σοὶ τὴν περὶ τούτων ἐπιτρέπω ψήφον.
 οἶμαι γὰρ μὴ ἂν οὕτω πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀναιδῶς τινὰς
 ἔχειν, ὥστε τοῖς ὁμολογουμένοις δι' ἀναισχυντίας ἐνίστασθαι. 10
 πρόδηλον γὰρ παντὶ τὸ λεγόμενον, ὅτι τὸ δοῦλον τῇ φύσει
 τοῖς ἰδιώμασι τῆς δουλείας χαρακτηρίζεται· ἴδιον γὰρ δου-
 λείας ἢ κτίσις. ὁ οὖν δοῦλον αὐτὸν ὄντα τὴν ἡμετέραν
 λέγων ὑπεληλυθέναι μορφήν, ἐκεῖνός ἐστι πάντως ὁ ἐκ 728 M.
 δουλείας εἰς δουλείαν τὸν μονογενῆ μετοικίζων.

15

Ἄλλ' ἐπαγωνίζεται τοῖς εἰρημένοις καὶ φησι μικρὸν 39
 ὑποβάς (τὰ γὰρ ἐν τῷ μέσῳ διὰ τὸ μετρίως ἐν τοῖς προά-
 γουσιν ἐξετασθῆναι νῦν ὑπερβῆσομαι) ὡς τολμηροὺς
 εἰς τὸ λέγειν καὶ φρονεῖν ἀμήχανα διαβάλλων
 ἐλσεινοτάτους τε προσαγορεύσας ταῦτα προστίθῃσιν· 20
 εἰ γὰρ μὴ περὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος λόγου καὶ
 θεοῦ ὄντος ὁ μακάριος διαλέγεται Πέτρος,
 ἀλλὰ περὶ τοῦ βλεπομένου καὶ κενώσαντος
 ἑαυτόν, καθὼς φησιν ὁ Βασίλειος, ἐκένωσεν δὲ
 ὁ βλεπόμενος ἄνθρωπος ἑαυτὸν εἰς δούλου 25
 μορφήν, ὁ δὲ κενώσας ἑαυτὸν εἰς δούλου μορ-
 φὴν εἰς ἀνθρώπου γένεσιν ἐκένωσεν ἑαυτόν, ὁ
 βλεπόμενος ἄνθρωπος εἰς ἀνθρώπου γένεσιν
 ἐκένωσεν ἑαυτόν. τάχα μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῶν ἀνε- 40

VLATS 1 ὁμολογοῦντας VT v

1—2 ἐπαισχυνθήσεσθαι VT v

2 δριμύτατοι v

ὁ om. VLA

6 ὑμεῖς (u in ras.) ante 5 οἱ διαρ-

ρήδην coll. V

9 ἀναιδῶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν A

τινας om. V

10 ἀνίστασθαι V

12 τῆς δουλείας: τοῦ δούλου T

12—13 γὰρ

δούλου A

15 κατοικίζων VL

17—18 προάγουσιν: πράγμασιν V

20 προσαγορεύων A

21 ὄντος ante λόγου om. T

24 ἑαυτὸν etiam

post ἐκένωσεν add. v

verba a καθὼς φησιν usque ad 26 δὲ κενώσας

ἑαυτὸν om. V

γνωσμένων προπεφώραται τῇ κρίσει τῶν ἀκούοντων τῆς τοῦ λόγου κατασκευῆς ἢ τε κακουργία καὶ τὸ ἀνόητον· πλὴν δι' ὀλίγων καὶ παρ' ἡμῶν ὁ τῶν εἰρημένων ἔλεγχος προσ-
 τεθήσεται, οὐκ εἰς ἀνατροπὴν τοσοῦτον τοῦ ἀπαιδεύτου σο-
 5 φίσματος, ὃ καὶ δι' ἑαυτοῦ παρὰ τοῖς ἔχουσιν ἀκοὴν ἀνα-
 τέτραπται, ἀλλ' ὥς ἂν μὴ δοκοῖμεν ἐν προσχήματι τοῦ
 καταφρονεῖν τῆς εὐτελείας τοῦ λόγου περιορᾶν τὸ προτεθεὶς
 ἀνεξέταστον. οὕτως τὸν λόγον ἐπισκεψώμεθα.

- 41 Τίς ἐστὶν ἡ τοῦ ἀποστόλου φωνή; Γνωστὸν ἔστω, φη-
 10 σὶν, ὅτι κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός. εἴτα
 ὥς ἂν πυθομένου τινός, περὶ τίνα γέγονεν ἡ τοιαύτη χάρις,
 οἶονεὶ δακτύλῳ τὸ ὑποκείμενον δεικνύει Τοῦτον, εἰπὼν, τὸν
 Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. τί περὶ τούτου φησὶν ὁ
 Βασίλειος; ὅτι ἡ δεικτικὴ τοῦ λόγου φωνὴ τοῦτον πεποιτ-
 15 σθαι Χριστὸν λέγει καὶ κύριον τὸν παρ' αὐτῶν τῶν ἀκου-
 ὄντων ἐσταυρωμένον. ὑμεῖς γὰρ ἐσταυρώσατε, φησί· καὶ
 εἰκὸς ἦν τοὺς αἰτησαμένους τὸν κατ' αὐτοῦ φόνον ἀκροατὰς
 εἶναι τοῦ λόγου· οὐδὲ γὰρ πολὺς ἦν ὁ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ
 42 πρὸς τὴν δημηγορίαν τοῦ Πέτρου χρόνος. τί οὖν πρὸς
 20 ταῦτα προφέρει ὁ Εὐνόμιος; εἰ μὴ περὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ
 ὄντος λόγου καὶ θεοῦ ὄντος ὁ μακάριος δια-
 λέγεται Πέτρος, ἀλλὰ περὶ τοῦ βλεπομένου
 καὶ κενώσαντος ἑαυτόν, καθὼς φησὶν ὁ Βασι-
 λειος, ἐκένωσεν δὲ ὁ βλεπόμενος ἄνθρωπος
 25 ἑαυτὸν εἰς δούλου μορφὴν — ἐπίσχες, τίς τοῦτό
 φησιν, ὅτι πάλιν ἑαυτὸν ἐκένωσεν ὁ βλεπόμενος ἄνθρωπος
 εἰς δούλου μορφὴν; ἢ τίς κατασκευάζει ὅτι πρὸ τῆς διὰ
 σαρκὸς ἐπιφανείας τὸ κατὰ τὸν σταυρὸν γέγονε πάθος;
 οὔτε γὰρ ὁ σταυρὸς πρὸ τοῦ σώματος οὔτε τὸ σῶμα πρὸ
 43 τῆς τοῦ δούλου μορφῆς. ἀλλ' ὁ μὲν θεὸς ἐν σαρκὶ φανε-

9 Act. 2, 36 (cf. p. 144, 23)

VLATS 1 πεφώραται V πεφώραται LA 2 ἀνόητον L
 3 εἰρημένων in ras. man. alt. A 5—6 ἀνατρέπεται A 8 τοῖνυν
 om. V 10 κύριον om. V αὐτὸν post χριστὸν coll. V 12 τὸν
 om. S v 20 φέρει VA 25 ἑαυτὸν S, om. VLAT v
 27—28 διὰ τῆς πρὸ τῆς σαρκὸς V

ροῦται, ἡ δὲ σὰρξ ἡ τὸν θεὸν ἐν ἑαυτῇ δείξασα μετὰ τὸ
 πληρῶσαι δι' ἑαυτῆς τὸ μέγα τοῦ θανάτου μυστήριον μετα-
 ποιεῖται πρὸς τὸ ὑψηλὸν τε καὶ θεῖον, δι' ἀνακράσεως
 Χριστὸς γενομένη καὶ κύριος, εἰς ἐκεῖνο μετατεθεῖσα καὶ
 ἀλλαγείσα, ὅπερ ἦν ὁ ἐν ἐκείνῃ τῇ σαρκὶ ἑαυτὸν φανε- 5
 ρώσας. ἀλλ' εἰ ταῦτα λέγοιμεν, πάλιν ἡμᾶς τὸν ἐπὶ τοῦ
 σταυροῦ δειχθέντα εἰς ἄλλου ἀνθρώπου γένεσιν κεκενωσθαι
 λέγειν ὁ προαγωνιστῆς οὗτος τῆς ἀληθείας κατασκευάζει,
 συντιθεὶς οὕτως κατὰ τὴν λέξιν τὸ σόφισμα: εἰ ὁ βλε-
 πόμενος, φησὶν, ἄνθρωπος ἐκένωσεν ἑαυτὸν εἰς 10 729 M.
 δοῦλου μορφὴν, ὁ δὲ κενώσας ἑαυτὸν εἰς δοῦ-
 λου μορφὴν εἰς ἀνθρώπου γένεσιν ἐκένωσεν
 ἑαυτόν, ὁ βλεπόμενος ἄνθρωπος εἰς ἀνθρώπου
 γένεσιν ἐκένωσεν ἑαυτόν.

Ὡ πῶς μέμνηται τῆς προκειμένης σπουδῆς; πῶς κατὰ 44
 σκοπὸν συμπεραίνει τὸν λόγον; Χριστὸν πεποιῆσθαι καὶ
 κύριον τὸν βλεπόμενον ἄνθρωπὸν φησὶν εἰρηκέναι τὸν ἀπό-
 στολον ὁ Βασίλειος· ὁ δὲ δεινὸς οὗτος καὶ ἀγχίνους τῶν
 εἰρημένων ἀνατροπεύς, εἰ μὴ τὴν οὐσίαν, φησί, τοῦ ἐν
 ἀρχῇ ὄντος πεποιῆσθαι λέγει ὁ Πέτρος, ἐκέ- 20
 νωσεν <δὲ> ἑαυτὸν ὁ βλεπόμενος ἄνθρωπος
 εἰς δοῦλου μορφὴν, ὁ δὲ κενώσας ἑαυτὸν εἰς
 δοῦλου μορφὴν εἰς ἀνθρώπου γένεσιν ἐκένωσεν
 ἑαυτόν <ὁ βλεπόμενος ἄνθρωπος εἰς ἀνθρώ-
 που γένεσιν ἐκένωσεν ἑαυτόν>. ἡττήμεθα τῆς 45
 ἀμάχου ταύτης σοφίας, Εὐνόμει. ἀπελήλεγκται κατὰ
 κράτος τὸ μὴ πρὸς τὸν ἐξ ἀσθενείας σταυρωθέντα βλέ-
 πειν τοῦ ἀποστόλου τὸν λόγον, δι' ὧν ἐμάθομεν ὅτι, ἂν
 τοῦτο οὕτως ἔχῃ πιστεύσωμεν, πάλιν ὁ βλεπόμενος ἄν-
 θρωπος ἕτερος ἄνθρωπος γίνεται, εἰς ἄλλην ἀνθρώπου 30

VLATS 1 ἡ ante τὸν om. A αὐτῇ A αὐτῇ LS 4 εἰς om.
 TS μετατιθεῖσα A 6 ἡμᾶς A, om. VL ἡμεῖς TS v qui post
 ἡμεῖς distinguunt 8 ὁ λέγειν ἡμᾶς ὁ πρ. v κατασκευάζει post 9
 λέξιν coll. V 9 συντιθεὶς A 13 verba ab ὁ βλεπόμενος usque ad
 14 ἐκένωσεν ἑαυτόν om. VA ὁ βλεπόμενος—24 ἑαυτόν om. L 17 κύριον:
 κατὰ L v καὶ κύριον om. V 21 δὲ addidi ὁ ante βλεπόμενος om. v
 24 addidi cf. ad 13 26 σοφίας: σοφιστικῆς V ἀπελήλεγκται L
 30 ἄνθρωπος post ἕτερος om. v

κενούμενος γένεσιν. οὐ παύσῃ ποτὲ παίζων κατὰ τῶν
 ἀτολήτων; οὐκ ἐρυθριάσεις ἐν οὕτω γελοίοις σοφίσμασι
 τὸν τῶν θείων μυστηρίων ἐκλύων φόβον; οὐκ ἐπιστρα-
 φήσῃ νῦν γοῶν εἰ καὶ μὴ πρότερον πρὸς τὸ γινῶναι ὅτι
 5 ὁ μονογενὴς θεὸς ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς λόγος
 ὢν καὶ βασιλεὺς καὶ κύριος καὶ πᾶν ὑψηλὸν ὄνομά τε
 καὶ νόημα οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν γενέσθαι προσδέεται, αὐτὸς
 ὢν τῶν ἀγαθῶν πάντων τὸ πλήρωμα, ὁ δὲ εἷς τι μετα-
 46 βαλλόμενος ἐκεῖνο γίνεται ὁ μὴ πρότερον ἦν; ὥσπερ οὖν ὁ
 10 μὴ γνοὺς ἁμαρτίαν ἁμαρτία γίνεται, ἵνα ἄρῃ τὴν ἁμαρ-
 τίαν τοῦ κόσμου, οὕτως πάλιν ἡ δεξαμένη τὸν κύριον σὰρξ
 Χριστὸς καὶ κύριος γίνεται, ὁ μὴ ἦν τῇ φύσει, εἰς τοῦτο
 μεταποιουμένη διὰ τῆς ἀνακράσεως. δι' ὧν μανθάνομεν
 ὅτι οὗτ' ἂν ἐν σαρκὶ ὁ θεὸς ἐφανερώθῃ, εἰ μὴ ὁ λόγος
 15 σὰρξ ἐγένετο, οὗτ' ἂν μετεποιήθῃ πρὸς τὸ θεῖον ἢ περὶ
 αὐτὸν τοῦ ἀνθρώπου σὰρξ, εἰ μὴ τὸ φαινόμενον ἐγένετο
 47 Χριστὸς τε καὶ κύριος. ἀλλὰ διαπτύουσι τὸν ἰδιωτισμὸν
 τοῦ ἡμετέρου κηρύγματος οἱ τῇ οὐσίᾳ τοῦ θεοῦ διὰ τῶν
 συλλογισμῶν ἐμβατεύοντες καὶ βούλονται τὸν πάντα τὰ ὄντα
 20 διὰ κτίσεως παραγαγόντα εἰς γένεσιν αὐτὸν ἀποδείξαι μέρος
 ὄντα τῆς κτίσεως, καὶ σύμμαχον τῆς τοιαύτης σπουδῆς τὴν
 φωνὴν τοῦ Πέτρου πρὸς κατασκευὴν τῆς βλασφημίας ἐφέλ-
 κονται τοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους φήσαντος ὅτι Γνωστὸν
 ἔστω παντὶ τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ ὅτι κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν
 25 ἐποίησεν ὁ θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.
 ταύτην τοῦ κτιστὴν εἶναι τοῦ μονογενοῦς θεοῦ τὴν οὐσίαν
 48 προβάλλονται τὴν ἀπόδειξιν. τί οὖν, εἰπέ μοι, μὴ πρὸ
 αἰῶνος οἱ Ἰουδαῖοι, πρὸς οὓς ὁ λόγος ἐγένετο; μὴ προ-

9 II. Cor. 5, 21 10 Joh. 1, 29 14 I. Tim. 3, 16
 Joh. 1, 14 23 Act. 2, 36

VLATS 4 ante γινῶναι ras. trium litt. A 5 ὢν post κόλποις
 collocat V 9 μὴ μ. in ras. V ἦν: γίνεται L pr. sed exp. et ἦν add.
 19 τὸν om. V 20 διὰ κτίσεως παραγαγόντα LA: δ. κτ. παράγοντα TS
 διὰ τῆς κτίσεως τὸν παραγαγόντα V διαπαράγοντα v 22—23 ἐφέλκοντες v
 23 τοῦ: τοῦτο V 25 ὑμεῖς v ex η corr. A 27 μὴ om. V
 28 οἱ om. A

κόσμος ὁ σταυρός; μὴ πρὸ πάσης κτίσεως ὁ Πιλάτος; μὴ
 πρῶτον Ἰησοῦς καὶ μετὰ ταῦτα λόγος; μὴ πρεσβυτέρα ἢ
 σὰρξ τῆς θεότητος; μὴ πρὸ τοῦ κόσμου ὁ Γαβριὴλ τὴν
 Μαρίαν εὐαγγελίζεται; οὐχ ὁ μὲν κατὰ Χριστὸν ἄνθρωπος
 ἐπὶ Καίσαρος Αὐγούστου τὴν ἀρχὴν λαμβάνει διὰ γεννή- 5
 σεως, ὁ δὲ ἐν ἀρχῇ ὢν λόγος θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν προ-
 αιώνιος, καθὼς ἢ προφητεία μαρτύρεται; οὐχ ὅρας οἶαν 732 M.
 ἐπάγεις τῷ λόγῳ τὴν σύγχυσιν τὰ ἄνω κάτω κατὰ τὴν
 παροιμίαν κυκῶν; πεντηκοστὴ μετὰ τὸ πάθος ἡμέρα ἦν 49
 ὅτε ταῦτα τοῖς Ἰουδαίοις ἐδημηγόρει ὁ Πέτρος λέγων ὅτι 10
 τοῦτον ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε Χριστὸν καὶ κύριον ὁ θεὸς
 ἐποίησεν. οὐ προσέχεις τῇ τάξει τοῦ λόγου, τί πρότερον
 καὶ τί δευτέρον ἐν τοῖς εἰρημένους ἐστίν; οὐ γὰρ εἶπεν ὅτι
 ὃν ὁ θεὸς ἐποίησε κύριον, ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ἀλλ' ὃν
 ὑμεῖς, φησὶν, ἐσταυρώσατε, τοῦτον ἐποίησεν ὁ θεὸς Χρι- 15
 στὸν τε καὶ κύριον, ὥς δῆλον ἐκ τούτων εἶναι. ὅτι οὐ τὸ
 πρὸ τῶν αἰώνων, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν οἰκονομίαν ὁ Πέτρος
 λέγει. πῶς οὖν οὐχ ὅρας ὅλην περὶ τὸ δεικνύμενον ἀνα- 50
 στρεφομένην τοῦ λόγου τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ γελοιάξεις ἐν τῇ
 μειρακιώδει πλοκῇ τοῦ σοφίσματος λέγων, εἰ τὸν φαινόμενον 20
 Χριστὸν τε καὶ κύριον πεποιήσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ πεπιστεύ-
 καμεν, ἀνάγκη ἐἶναι πάλιν εἰς ἄνθρωπον μετακενοῦσθαι
 τὸν κύριον καὶ δευτέραν ὑποδύεσθαι γέννησιν; τί μᾶλλον
 διὰ τούτων τὸ καθ' ὑμᾶς δόγμα κρατύνεται; πῶς διὰ τῶν
 εἰρημένων ἢ τοῦ βασιλέως τῆς κτίσεως οὐσία κτιστὴ ἀπο- 25
 δείκνυται; ἐγὼ μὲν γὰρ τοῦναντίον φημὶ τὰ ἡμέτερα διὰ 51
 τῶν μαχομένων ἡμῖν συναγορεύεσθαι καὶ ὑπὸ τῆς ἄγαν
 προσοχῆς μὴ συνεωρακέναι τὸν ῥήτορα ὅτι πρὸς τὸ ἄτοπον
 δῆθεν ἐξωθῶν τὸν λόγον, δι' ὧν ἀνατρέπειν ἐπιχειρεῖ, διὰ
 τούτων τοῖς πολεμουμένοις συναγωνίζεται. εἰ γὰρ ἐκ τοῦ 30
 ὑπερέχοντος πρὸς τὸ ταπεινὸν πιστεῦν χρὴ γεγενῆσθαι

VLATS 1 τῆς ante κτίσεως add. V πιλάτος VL 3—4 τῇ
 μαρίᾳ TS v 6—7 πρὸ αἰῶνος L 7 ἢ προφητεία: ὁ προφήτης V v
 10 ὁ πέτρος ἐδημηγόρει λέγων V 11 κύριον καὶ χριστὸν V
 αὐτὸν post χριστὸν add. V 12 verba οὐ προσέχεις usque ad 14 ἐσταυ-
 ρώσατε om. S v 15 φησὶν om. A 19 τῇ in ras. V 20 τὸ
 ante φαινόμενον sed v sscr. A 22 ἀνάγκη LA 24 καθ' ἡμᾶς VT

- τοῦ υἱοῦ τὴν μετάστασιν, μόνη δὲ ὑπέρκειται τῆς κτίσεως
 ἢ θεία τε καὶ ἄκτιστος φύσις, κτιστὸς δὲ ὁ ἄνθρωπος,
 τάχα διαβλέψας διὰ τοῦ ἰδίου λόγου πρὸς τὴν ἀλήθειαν
 μετατάσσεται, συνθέμενος ἐν τῷ κτιστῷ κατὰ φιλάνθρωπίαν
 52 γεγενῆσθαι τὸ ἄκτιστον. εἰ δὲ οὔτεται κτιστὸν ἀποδεικνύειν
 τὸν κύριον διὰ τοῦ δεῖξαι θεὸν ὄντα τῆς ἀνθρωπίνης φύ-
 σεως μετεσχηκέναι,· πολλὰ τοιαῦτα πρὸς τὴν τοῦ ἴσου
 κατασκευὴν εὐρεθήσεται ἐκ τοῦ ὁμοίου τὴν συνηγορίαν πλη-
 ροῦντα τῷ λόγῳ. καὶ γὰρ ἐπειδὴ λόγος ἦν καὶ θεὸς ἦν,
 10 Μετὰ ταῦτα δέ, καθὼς φησιν ὁ προφήτης, ἐπὶ τῆς γῆς
 ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, ἐν τῶν κτισμάτων
 εἶναι διὰ τούτων ἀποδειχθήσεται. εἰ δὲ ταῦτα πόρρω τῶν
 ζητουμένων, οὐδὲ τὰ ὅμοια πάντως τοῖς προκειμένοις ὠκεί-
 ωται. ἴσον γάρ ἐστι κατὰ τὴν ἔννοιαν τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα
 15 λόγον μετὰ ταῦτα πεφανερῶσθαι τοῖς ἀνθρώποις διὰ σαρκὸς
 λέγειν καὶ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχοντα τὴν τοῦ δούλου
 μορφήν ὑποδύεσθαι. ὣν εἰ τὸ ἕτερον εἰς κατασκευὴν τῆς
 βλασφημίας ἀνόνητον, συναποβαλεῖν ἀνάγκη καὶ τὸ λει-
 πόμενον.
- 53 Ἀλλὰ συμβούλεται φιλάνθρωπως ἡμῖν μεταθέσθαι τοῦ
 πλάνου καὶ ὑποδελνύουσιν ἦν αὐτὸς κατασκευάζει ἀλήθειαν.
 τὸν ἐν ἀρχῇ, φησίν, ὄντα λόγον καὶ θεόν, τοῦτον
 πεποιῆσθαι διδάσκει ὁ ἀπόστολος Πέτρος.
 ἀλλ' εἰ μὲν ὀνειρούς ἡμῖν ὑπεκρίνετο καὶ τὴν ἐνύπνιον
 25 ἐπηγγέλλετο μαντικὴν, κίνδυνος ἦν ἴσως οὐδεὶς πρὸς τὸ
 δοκοῦν συγχωρεῖν αὐτῷ παραγαγεῖν τὰ τῆς φαντασίας αἰ-
 νίγματα· ἐπεὶ δὲ τὰς θείας φωνὰς ἐξηγεῖσθαί φησιν,
 οὐκέτ' ἀσφαλὲς ἡμῖν κατ' ἐξουσίαν αὐτῷ διδόναι παρερμη-
 νεῦειν τὰ ῥήματα. τί φησιν ἡ γραφή; ὅτι Κύριον καὶ
 733 M. 30 Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεὸς τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἐν ὑμῖν

10 Baruch 3, 38

15 Joh. 1, 1 I. Tim. 3, 16

16 Phil. 2, 6

VLATS 1 υἱοῦ: ἰησοῦ VTS v 4 κτιστῷ: χριστῷ V 7 τοῦ
 ἴσου τὴν V 8—9 πληροῦντα: παρηγοροῦντα V 12 πόρρω om. L
 13—14 οἰκείωται VL 16 τοῦ om. A 18 συναποβάλλειν V συμ-
 παραβάλλειν A 24 ὑποκρίνεται LTS v 25 ἐπηγγέλετο VA ἐπαγ-
 γέλλεται S 26 παράγειν A 30 ὑμεῖς u ex η corr. A

ἐσταυρώσατε. οὐκοῦν πάντων κατὰ ταῦτόν συνδραμόντων, 54
 τῆς δεικτικῆς φωνῆς τοῦ ἀνθρωπίνως ὀνομασμένου, τῆς τῶν
 μαιφονησάντων κατηγορίας, τοῦ κατὰ τὸν σταυρὸν πάθους,
 ἐξ ἀνάγκης ἢ διάνοια πρὸς τὸ φαινόμενον βλέπει. ὁ δὲ
 φησι ταῦτα μὲν λέγειν Πέτρον, ἐνδείκνυσθαι δὲ διὰ τῆς 5
 Ἐποίησε λέξεως τὴν προαιώνιον οὐσίαν. ἀλλὰ τίτθαις μὲν
 ἢ γραϊδίους ἀκίνδυνον συγχωρεῖν παίζειν πρὸς τὰ μειράκια
 καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν μετὰγειν τὰς τῶν ἐνυπνίων ἐμφάσεις·
 τῆς δὲ θεοπνεύστου φωνῆς προκειμένης ἡμῖν εἰς ἐξήγησιν,
 κωλύει ὁ μέγας ἀπόστολος τὰς γραῶδεις κενοφωνίας προσ- 10
 ἰεσθαι. σταυρὸν γὰρ ἀκούσας τὸν σταυρὸν νοῶ, καὶ ἀν- 55
 θρώπινον ὄνομα διδασχθεὶς ὁρῶ τὴν δηλουμένην ὑπὸ τοῦ
 ὀνόματος φύσιν. τοῦτον οὖν μαθὼν πεποιῆσθαι παρὰ τοῦ
 Πέτρου κύριον καὶ Χριστὸν τὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν γεγε-
 νημένον λέγειν οὐκ ἀμφιβάλλω, ἐπειδὴ καὶ συμφωνοῦσι 15
 πρὸς ἀλλήλους οἱ ἅγιοι τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι καὶ περὶ τοῦτο
 τὸ μέρος. ὥς γὰρ αὐτὸς τὸν ἐσταυρωμένον κύριον πεποι-
 ῆσθαι λέγει, οὕτω καὶ Παῦλός φησιν αὐτὸν ὑπερυψῶσθαι
 μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν, οὐ κατὰ θεός ἐστι, κατ'
 ἐκεῖνο ὑψούμενον (τί γὰρ ὑπέρκειται τοῦ θεοῦ ὕψους ἀν- 56
 τερων, ὥστε πρὸς ἐκεῖνο λέγειν τὸν θεὸν ὑψοῦσθαι;) ἀλλὰ
 τὸ ταπεινὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὑπερυψοῦσθαι λέγει,
 δεικνύντος οἶμαι τοῦ λόγου τὴν τοῦ ἀναληφθέντος ἀνθρώπου
 πρὸς τὸ ὕψος τῆς θείας φύσεως ἐξομοίωσίν τε καὶ ἔνωσιν.
 τοῦτο τοίνυν σημαίνει καὶ τὸν μέγαν πεπιστεύκαμεν Πέτρον 25
 ἐν τῷ λέγειν κύριον τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ γεγενῆσθαι, διὰ
 τῆς κατὰ πάντα πρὸς τὸ θεῖον ἐνώσεως ἐκεῖνο γενόμενον
 ὃ τὸ θεῖόν ἐστιν. εἰ δέ τις καὶ συγχωρήσειεν αὐτῷ παρεξ-
 ηγηῖσθαι τὴν θεϊαν φωνήν, οὐδὲ οὕτως πρὸς τὸν σκοπὸν
 τῆς αἰρέσεως ὁ λόγος συμπερανθήσεται. δεδόσθω γὰρ 57

18 Phil. 2, 9

VLATS 1 κατὰ ταῦτόν VA: κατ' αὐτόν TS v κατὰ αὐτόν L
 6 τιτθαῖς VL 8 τὰ δοκοῦντα TS v 10 γραῶδεις: γεῶδεις A
 15 ἀμφιβάλω V 17 γὰρ om. VL 22 ὑψοῦσθαι v 23 ἀναλη-
 φθέντος: ἀληθινοῦτος (sic) L 24 φύσεως: ταπεινώσεως V 25 τὸν
 om. v πέτρον πεπιστεύκαμεν A 26 κύριον τὸν: τὸν κύριον v
 τοῦ om. T 30 συμπερασθήσεται L

περὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος λέγειν τὸν Πέτρον ὅτι Κύριον
 αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
 ἐσταυρώσατε· εὐρίσκομεν γὰρ οὐδὲ διὰ τοῦτου τὴν βλασφη-
 μίαν ἰσχύν τινα κατὰ τῆς ἀληθείας λαμβάνουσαν. Κύριον,
 5 φησὶν, αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός. εἰς τί τοίνυν
 τῶν εἰρημένων ἐπαναφέρειν χρή τὸ Ἐποίησεν; τίτι τῶν
 ἐν τῇ φράσει κειμένων τὴν φωνὴν ἐφαρμόσομεν; τρία γὰρ
 εἰσι τὰ προκειμένα, οὗτος καὶ Κύριος καὶ Χριστός. τίτι
 τούτων τὴν Ἐποίησε συζεύξει φωνήν; ἀλλ' οὐδεὶς οὕτως
 10 κατὰ τῆς ἀληθείας θρασὺς ὡς εἰπεῖν ὅτι μὴ πρὸς τὸν
 Χριστὸν τε καὶ κύριον τὸ Ἐποίησεν βλέπει· ὄντα γὰρ αὐτὸν
 ὃ τι ποτὲ ἦν Χριστὸν καὶ κύριον γεγενῆσθαι παρὰ τοῦ
 πατρὸς ὁ Πέτρος φησὶν.

58 Οὐκ ἔμδς ὁ λόγος, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ μαχομένου τῷ
 15 λόγῳ. φησὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς τούτοις τοῖς προκειμένοις ἡμῖν
 εἰς ἐξέτασιν οὕτως τοῖς ῥήμασι λέγων· περὶ τοῦ ἐν
 ἀρχῇ ὄντος καὶ θεοῦ ὄντος ὁ μακάριος δια-
 λέγεται Πέτρος καὶ τοῦτον ἐκδιδάσκει γεγο-
 νέναι κύριον καὶ Χριστόν. οὐκοῦν τὸν ὄντα ὃ τι
 20 ποτὲ καὶ ἦν Χριστὸν γεγονέναι καὶ κύριον ὁ Εὐνόμιος λέγει,
 οἷα δὴ καὶ περὶ τοῦ Δαβὶδ ἡ ἱστορία φησὶν, ὅτι υἱὸς ὢν
 τοῦ Ἰεσοῦ καὶ τῶν ποιμνίων ἐπιστατῶν εἰς βασιλέα
 736 M. ἐχρίσθη, οὐκ ἄνθρωπον αὐτὸν τηνικαῦτα ποιούσης τῆς
 κρίσεως, ἀλλ' ὄντα κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν ὅπερ ἐτύγγανεν
 59 ἐξ ἰδιώτου πρὸς βασιλέα μετατιθείσης. τί οὖν μᾶλλον διὰ

VLATS 2 verba a καὶ χριστόν usque ad 3 ἐσταυρώσατε om. A

3 οὐδὲ correxi: οὔτε

4—5 κύριον φησὶν αὐτὸν TS v: κ. αὐτόν φησι

VLA sed postea φ. α. corr. A

6 ἢ ante τίτι add. V

7 ἀρμό-

σομεν V ἐφαρμόσωμεν L ἐφαρμόσωμεν o ut vid. ex ω corr. T

9 φωνὴν συζεύξει A

συζεύξει: συσκευάζει v

11 τε post χριστόν

om. A

βλέπειν S

15 τούτοις post προκειμένοις coll. v

18—19 γεγονέναι: λέγων εἶναι A

20 καὶ ante ἦν om. TA sed postea

sser. A γεγονέναι post κύριον coll. A

21 ἢ om. v

22 βασιλέα:

βασιλείαν VL

24 χρήσεως V i sser.

25 μετατιθείσης S v: μετα-

τεθεῖσθαι A μετατεθείς VLT qui tamen μετατεθείσης in exemplari in-
 venisse credendus est, signum enim supra -εις positum non plane
 intellegitur; a μετατεθείσης etiam VL profecti esse sed correcti vi-
 dentur

τούτων τὸ πεποιῆσθαι τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν κατασκευάζεται,
 εἰ, καθὼς φησιν ὁ Εὐνόμιος, ἐν ἀρχῇ αὐτὸν ὄντα καὶ θεὸν
 ὄντα καὶ κύριον καὶ Χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησεν; ἡ γὰρ κυ-
 ριότης οὐχὶ οὐσίας ὄνομα, ἀλλ' ἐξουσίας ἐστί, καὶ ἡ τοῦ
 Χριστοῦ προσηγορία τὴν βασιλείαν ἐνδείκνυται, ἄλλος δὲ 5
 τῆς βασιλείας καὶ ἕτερος ὁ τῆς φύσεως λόγος. ἀλλὰ μὴν
 ταῦτα περὶ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ γεγενῆσθαι φησιν ἡ γραφή.
 οὐκοῦν ἐπισκεψώμεθα τὸ μᾶλλον εὐσεβὲς καὶ ἀκόλουθον.
 τίνα κατὰ προκοπὴν μετέχειν τινὸς τῶν ὑψηλοτέρων εὐαγέ-
 ἐστι λέγειν, τὸν θεὸν ἢ τὸν ἄνθρωπον; τίς οὕτω παῖς τὴν 10
 διάνοιαν ὥς οἶεσθαι τὸ θεῖον ἐκ προσοδήκης ἐπὶ τὸ τέλειον
 φέρεσθαι; περὶ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ τοιοῦτον 60
 ὑπονοεῖν οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ἐστί, σαφῶς τῷ κυρίῳ τῆς
 τοῦ εὐαγγελίου φωνῆς τὴν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον αὔξησιν
 προσμαρτυρούσης· Ἰησοῦς γὰρ προέκοπτεν, φησὶν, ἡλικία 15
 καὶ σοφία καὶ χάριτι. τί τοίνυν εὐλογώτερόν ἐστιν ἐκ τῆς
 τοῦ ἀποστόλου φωνῆς ὑποτίθεσθαι, τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα θεὸν
 ἐκ προκοπῆς κύριον γενέσθαι ἢ τὸ ταπεινὸν τῆς ἀνθρω-
 πίνης φύσεως ἐκ τῆς πρὸς τὸ θεῖον κοινωνίας εἰς τὸ ὕψος
 τῆς ἀξίας ἀναλαμβάνεσθαι; καὶ γὰρ ὁ προφῆτης Δαβὶδ 20
 ὥς ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου φησὶν ὅτι Ἐγὼ δὲ κατεστάθην
 βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ, παραπλήσιον λέγων τῷ Χριστὸς ἐγε-
 νόμην. καὶ πάλιν ὥς ἐκ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν κύριον Κατα- 61
 κυρίευσε, φησὶν, ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου, ταῦτόν λέγων
 [τῷ Πέτρῳ] τῷ Κύριος γίνου τῶν ἐχθρῶν σου. ὥσπερ τοίνυν 25
 ἡ τῆς βασιλείας σημαίνει κατάστασις οὐ τὴν τῆς οὐσίας
 κατασκευήν, ἀλλὰ τὴν εἰς τὸ ἀξίωμα πρόοδον, καὶ ὁ κατα-
 κυριεῦειν ἐγκλεουόμενος οὐ τότε γίνεσθαι τὸ μὴ ὄν κελύβει,
 ἀλλὰ τῷ ὄντι δίδωσι τὴν κατὰ τῶν ἀπειθούντων ἀρχήν,
 οὕτω καὶ ὁ μακάριος Πέτρος Χριστὸν τουτέστι βασιλέα 30
 πάντων γεγενῆσθαι λέγων προσέθηκε τὸ Αὐτόν, ἵνα χωρίση

15 Luc. 2, 52

21 Ps. 2, 6 Sw.

23 Ps. 109, 2 Sw.

VLATS 1 τ. οὐσίαν τ. υἱοῦ V υἱοῦ: ἰησοῦ ST 2 αὐτόν: τὸν A
 3 καὶ post ὄντα om. S 6 ὁ om. A 9 τίνας VL 16 ἐστιν
 om. V 18 γεγενῆσθαι TS 21 δὲ om. V 22 λέγων τὸ L
 25 τῷ Πέτρῳ τὸ: del. et τῷ corr. Harder, cf. ad 22 γένου T 27 ὁ
 om. VL

- τῆς τε οὐσίας καὶ τῶν περὶ ταύτην θεωρουμένων τὸν λόγον.
- 62 ὄντα γὰρ ὅπερ ἔστι τὰ εἰρημένα ἐποίησεν. εἰ μὲν οὖν
 εὐαγές ἦν ἐπὶ τῆς ὑπερεχούσης φύσεως τὸ κατὰ προκοπὴν
 τι γενέσθαι λέγειν οἷον ἐξ ἰδιώτου βασιλέα καὶ ἐκ ταπεινοῦ
 5 ὑψηλὸν καὶ ἐκ δούλου κύριον, ἔπρεπεν ἴσως καὶ τὴν τοῦ
 Πέτρου φωνὴν τῇ θείᾳ τοῦ μονογενοῦς ἐφαρμόζειν οὐσίᾳ·
 ἐπεὶ δὲ τὸ θεῖον, ὅ τι ποτὲ εἶναι πεπίστευται, πάντοτε
 ὡσαύτως ἔχει, προσθήκης μὲν πάσης ἀνώτερον, μειώσεως
 δὲ ἀνεπίδεκτον, ἀνάγκη πᾶσα πρὸς τὸ ἀνθρώπινον ἄγειν
- 63 τὸν λόγον. ὁ γὰρ θεὸς λόγος, ὅπερ ἐν ἀρχῇ ἦν, τοῦτο
 καὶ νῦν ἔστι καὶ εἰσαεὶ διαμένει, αἰεὶ βασιλεύς, αἰεὶ κύριος,
 ὕψιστος αἰεὶ καὶ θεός, οὐδὲν τούτων ἐκ προκοπῆς γενόμενος,
 ἀλλὰ πάντα ὧν ἐν τῇ δυνάμει τῆς φύσεως ὅσα καὶ λέ-
 γεται· ὁ δὲ ἐξ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἀναλήψεως πρὸς τὸ
- 15 θεῖον ὑψωθείς, ἄλλο τι ὧν καὶ ἄλλο γινόμενος, κυρίως καὶ
 ἀληθῶς Χριστὸς καὶ κύριος γεγενῆσθαι λέγεται. ἐκ δούλου
 737 M. γὰρ αὐτὸν κύριον καὶ ἐξ ὑποχειρίου βασιλέα καὶ Χριστὸν
 ἐξ ὑπηκόου ἐποίησε καὶ τὸ ταπεινὸν ὑπερύψωσε καὶ τῷ τὸ
 ἀνθρώπινον ἔχοντι ὄνομα ἐχαρίσατο τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα.
- 64 καὶ οὕτω γέγονεν ἡ ἄρρητος ἐκείνη μεῖζις καὶ σύνοδος, τῆς
 ἀνθρωπίνης βραχύτητος πρὸς τὸ θεῖον μέγεθος ἀνακρα-
 θεΐσης. διὸ καὶ τὰ μεγάλα καὶ θεοπρεπῆ τῶν ὀνομάτων
 τῷ ἀνθρωπίνῳ κυρίως ἐφήρμοσται καὶ τὸ ἔμπαλιν διὰ τῶν
 ἀνθρωπίνων ἡ θεότης κατονομάζεται. ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ
- 25 τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ἔχει καὶ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ τῷ κατὰ
 Ἰησοῦν ὀνόματι παρὰ πάσης προσκυνεῖται τῆς κτίσεως. Ἐν
 γὰρ τῷ ὀνόματι, φησὶν, Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρα-
 νίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξο-
 μολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός.
- 30 ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

26—27 Phil. 2, 9—10

VLATS 3 ὑπερεχούσης: ὑπαρχούσης A 4 γίνεσθαι V ἐκ τοῦ
 ἰδιώτου V 10 καὶ etiam ante τοῦτο S 12 γινόμενος A 13 ἐν
 om. S 18 τὸ alt. om. L 22 μεγάλη V 25 ἐν om. ATS
 25—26 κατὰ τὸν Ἰησοῦν V 27 κάμπτει L sscr. ψ 28 καὶ ante
 ἐπιγείων om. AS καὶ ante καταχθονίων om. LA 29 Ἰησοῦς χρι-
 στὸς V

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Ε΄.

Ἐπεὶ δὲ φησι τὴν Κύριος λέξιν τῆς οὐσίας τοῦ μονο- 1 740 *M.*
γενοῦς, οὗ τῆς ἀξίας κατηγορεῖσθαι, καὶ τὸν ἀπόστολον
τούτοις ἐπιμαρτύρεται λέγοντα πρὸς Κορινθίους Ὁ δὲ κύριος 5
τὸ πνεῦμά ἐστιν, εὐκαιρον ἂν εἶη μὴδὲ ταύτην αὐτοῦ τὴν
πλάνην περιῖδεῖν ἀδιόρθωτον. τὴν κύριος λέξιν τῆς οὐσίας
εἶναι σημαντικὴν διορίζεται καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ὑπολή-
ψεως ταύτης ἐπάγει τὸν ῥηθέντα λόγον. Ἰδωμεν τοίνυν εἴ
τι κοινὸν τοῦτο πρὸς τὸ προκείμενον ἔχει. Ὁ κύριος, φησί, 10
τὸ πνεῦμά ἐστιν. ὁ δὲ τὴν γραφὴν πρὸς τὸ δοκοῦν ἐξηγού-
μενος οὐσίαν ὀνομάζει τὴν κυριότητα καὶ διὰ τῶν εἰρη-
μένων οἶεται τὸν λόγον εἰς ἀπόδειξιν ἄγειν. ἀλλ' εἰ μὲν 2
εἴρητο παρὰ τοῦ Παύλου Ὁ δὲ κύριος οὐσία ἐστὶ, καὶ
ἡμεῖς τοῖς λεγομένοις ἂν συνεδράμομεν· ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν 15
θεόπνευστος λόγος τὸ πνεῦμά φησιν εἶναι τὸν κύριον, ὁ δὲ
Εὐνόμιος οὐσίαν λέγει τὴν κυριότητα, οὐκ οἶδα πόθεν ὁ
λόγος αὐτῷ τὴν ἰσχὺν ἔχει, εἰ μὴ τάχα πάλιν καὶ τὴν τοῦ
πνεύματος λέξιν ἀντὶ τῆς οὐσίας λέγοι παρὰ τῇ γραφῇ
κεῖσθαι. ἐξετάσωμεν τοίνυν εἴ που τῇ τοῦ πνεύματος λέξει 20
χρησάμενος ὁ ἀπόστολος τὴν οὐσίαν διὰ τῆς φωνῆς ἐνεδεί-
ξατο. Αὐτό, φησί, τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι

5—6 II. Cor. 3, 17 22 Rom. 8, 16

VLATS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος ζ̄ VL λόγος ἑβδομος T τοῦ
αὐτοῦ λόγος ἑβδομος AS 8 σημαντικὴν εἶναι V 9 εἴ om. S
10 πρὸς τὸ om. v 13 ἄγων V 14 εἴρηται L 15 ἐπεὶ δὲ S v
21 διὰ τῆς e corr. T

ἡμῶν, καὶ Οὐδεὶς οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα
 τὸ ἐν αὐτῷ, καὶ Τὸ γράμμα ἀποκτέννει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωο-
 ποιεῖ, καὶ Εἰ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε,
 ζήσεσθε, καὶ Εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν,
 5 καὶ τίς ἂν ἐξαριθμῆσαιτο τὰς τοῦ ἀποστόλου περὶ τούτου
 φωνάς· ἐν αἷς οὐδαμοῦ τὴν οὐσίαν διὰ τῆς λέξεως ταύτης
 3 σημαينوμένην εὐρίσκομεν. ὁ γὰρ λέγων ὅτι Αὐτὸ τὸ πνεῦμα
 συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ ἅγιον
 ἐνδείκνυται πνεῦμα τὸ τῇ διανοίᾳ τῶν πιστῶν ἐγγινόμενον·
 10 καὶ γὰρ καὶ τὸν νοῦν πολλαχῇ τῶν ἑαυτοῦ λόγων πνεῦμα
 κατονομάζει, οὗ δεξαμένου τὴν κοινωνίαν τοῦ πνεύματος
 παραγίνεται τοῖς δεξαμένοις τὸ τῆς υἰοθεσίας ἀξίωμα. καὶ
 τῷ Οὐδεὶς οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν
 αὐτῷ, εἰ καὶ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τῆς οὐσίας καὶ τὸ πνεῦμα
 15 ὡσαύτως, δύο οὐσίαι ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν εἰρημένων εἶναι
 4 κατασκευάζεται. ὁ δὲ τὸ γράμμα λέγων ἀποκτινύναι, ζω-
 οποιεῖν δὲ τὸ πνεῦμα, οὐκ οἶδ' ὅπως οὐσίαν ἀντιδιαστέλλει
 τῷ γράμματι. ἢ πάλιν πῶς οὗτος οἴεται λέγοντα τὸν
 Παῦλον πνεύματι δεῖν τὰς πράξεις τοῦ σώματος ἀναιρεῖν
 20 ἐπὶ τὴν οὐσίαν ἄγειν τὸ τοῦ πνεύματος σημαίνον; τὸ
 δὲ ζῆν πνεύματι καὶ στοιχεῖν πνεύματι, τοῦτο καὶ παντά-
 πασιν ἔξω διανοίας ἂν εἴη, εἰ πρὸς τὴν οὐσίαν τὸ τοῦ
 πνεύματος σημαίνον φέροιτο. τίνι γὰρ ἄλλῃ καὶ οὐχὶ
 τῇ οὐσίᾳ τοῦ ζῆν μετέχομεν ἅπαντες οἱ ἐν τῷ ζῆν ὄντες;
 25 εἴτα περὶ τούτου συμβουλὴν ἡμῖν ὁ ἀπόστολος κατατίθεται
 οὐσίᾳ ζῆν, ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν ὅτι δι' ἡμῶν αὐτῶν καὶ μὴ δι'
 5 ἐτέρων τῆς ζωῆς μετέχετε; εἰ οὖν οὐδαμοῦ ταύτην κυ-

1 I. Cor. 2, 11

2 II. Cor. 3, 6

3 Rom. 8, 13

4 Gal. 5, 25

VLATS 1 τὸ τοῦ ἀν. V 2 τὸ ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ V ἀποκτέν-
 νει: ἀποκτείνει V ἀποκτείνει T v 4 καὶ ante ζήσεσθε add. L
 ζήσετε v πνεύματι ζῶμεν A πνεύματι alt. om. V στοιχοῦμεν V
 καὶ ante στοιχῶμεν om. L 6 οὐδαμῶς A 7 ante ὁ rasura unius
 litterae V 8—9 ἐνδείκνυται ἢ τὸ ἅγιον V 10 πολλαχοῦ A
 11 οὗ: ὡς VL 12 δι' οὗ ante παραγίνεται add. V 13 τῷ cor-
 rexi: τὸ 13—14 τὸ ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ V 14 μετὰ τῆς V
 17 ἀντιδιαστέλλει οὐσίαν S 18 οὕτως TS 23 τινὶ A 27 οὖν om. A

ρίως ἔστι παραληφθῆναι τὴν ἔννοιαν, πῶς ἐνταῦθα πάλιν
 τοὺς ὑποκριτάς τῶν ὀνείρων μιμούμενος ἀντὶ τῆς οὐσίας
 κελεύει τὸ πνεῦμα παραλαμβάνεσθαι, ἵνα συμπεράνῃ συλλο-
 γιστικῶς τὸ κατὰ τῆς οὐσίας συγκεῖσθαι τὴν κύριος λέξιν;
 εἰ γὰρ τὸ πνεῦμα οὐσία ἐστίν, ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά 5
 ἐστίν, ὁ κύριος οὐσία πάντως εὑρίσκεται. ὦ πῶς ἀναντα-
 γώνιστος ἢ τοῦ ἐπιχειρήματος δυνάμεις. πῶς ἔστιν ἐκδοῦναι 6
 καὶ ἀναλῶσαι τὴν ἀμύχανον ταύτην τῶν ἀποδείξεων ἀνάγκη;
 ὁ κύριος, φησί, κατὰ τῆς οὐσίας λέγεται, πῶς τοῦτο κατα-
 σκευάζων; ὅτι φησὶν ὁ ἀπόστολος Ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά 10
 ἐστι. τί οὖν τοῦτο πρὸς τὴν οὐσίαν; ἀλλὰ τὸ πνεῦμα κε-
 λεύων ἀντὶ τῆς οὐσίας τετάχθαι. αὗται τῶν ἀποδεικτικῶν
 ἐφόδων αἱ τέχναι, ταῦτα τῆς Ἀριστοτελικῆς τεχνολογίας
 τὰ κατορθώματα, διὰ τοῦτο ἐλσεινοὶ μὲν ἡμεῖς κατὰ τὸν
 σὸν λόγον οἱ τῆς σοφίας ταύτης ἀμύητοι, μακαριστὸς δὲ 15
 σὺ πάντως ὁ διὰ τῆς τοιαύτης ἐφόδου τάληθές ἀνιχνεύων.
 οὕτω νοεῖς τὸν ἀπόστολον, ὡς ἀντὶ τῆς οὐσίας τοῦ μονο-
 γενοῦς οἴεσθαι τὸ πνεῦμα παρ' αὐτοῦ τετάχθαι; πῶς οὖν 7
 ἀρμόσεις κατὰ τὸ ἀκόλουθον; οὐ γὰρ τούτοις τὸ νόημα
 περιγράφεται. εἰπὼν γὰρ ὁ Παῦλος Ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά 20
 ἐστίν, ἐπήγαγεν· Οὐ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου ἐλευθερία. εἰ
 οὖν κύριός ἐστιν ἢ οὐσία, οὐσία δὲ τὸ πνεῦμα, τίς πάλιν ἢ
 τῆς οὐσίας οὐσία; μία γὰρ οὐσία τὸ πνεῦμα κατὰ τὸν
 λόγον τὸν σόν, ὅπερ ἐστίν ὁ κύριος. πάλιν τοῦ κυρίου, ὅς
 ἐστι τὸ πνεῦμα, ἕτερον λέγει πνεῦμα, τουτέστιν ἄλλην οὐσίαν 25
 κατὰ τὴν σὴν ἐρμηνείαν. οὐδὲν οὖν ἄλλο κατὰ τὸν ἡμέτερον
 λόγον ἢ οὐσίαν οὐσίας νοεῖ ὁ ἀπόστολος, κύριον πνεῦμα
 καὶ πνεῦμα κυρίου διαρρήδην γράφων.

21 II. Cor. 3, 17

VLATS 1 περιληφθῆναι v 5 verba ὁ δὲ usque ad 6 ἐστίν om. L
 6 εὑρίσκεται πάντως A 7 ἐκδοῦναι L 9 φησί post κύριος add. A,
 om. cet. 11—12 κελεύουσιν v 12 αὗται om. V v 13 ἀριστικῆς V
 14 μὲν om. V rasurae supra 13 ταῦτα τῆς et 15 σοφίας ταύτης, ac-
 centus supra ras. additi 16 σὺ A: οὐ VLTS v 17 νοεῖν VT v
 19 τὸ νόημα: ὄνομα (om. τὸ) V 24—25 τὸ post ὅς ἐστι add. A, om.
 VLTS v (cf. p. 155, 4) 25 λέγειν A λέγει τὸ πνεῦμα T
 26 ἡμέτερον A 27 κυρίου V.

- 8 Ἄλλ' Εὐνομίῳ μὲν ἔχέτω τὰ γεγραμμένα κατὰ τὸ
ἀρέσκον αὐτῷ, ὃ δὲ ἡμεῖς περὶ τούτων γινώσκομεν, τοιοῦτόν
ἐστίν. ἡ θεόπνευστος γραφή, καθὼς ὁ θεὸς ἀπόστολος
αὐτὴν ὀνομάζει, τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐστὶ γραφή, τὸ δὲ
5 βούλημα ταύτης ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν ὠφέλεια. Πᾶσα
γάρ, φησί, γραφή θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος, ποικίλη δὲ
καὶ πολυειδής ἡ ὠφέλεια, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος· πρὸς
διδασκαλίαν, πρὸς ἐλεγμόν, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παι-
9 δεῖαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ. τὸ δὲ τοιοῦτο κέρδος οὐκ ἐκ τοῦ
10 προχείρου λαβεῖν ἐστὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἀλλ' οἷον παρα-
πετάσματί τινι τῷ σώματι τῆς γραφῆς τὸ θεῖον ὑπο-
κρύπτεται βούλημα, νομοθεσίας τινὸς ἢ ἱστορίας τῶν κατὰ
τὸν νοῦν θεωρουμένων προβεβλημένης. διὰ τοι τοῦτο τοὺς
πρὸς τὸ σῶμα βλέποντας τῆς γραφῆς ὁ ἀπόστολος κάλυμμα
15 ἐπὶ τῆς καρδίας ἔχειν φησὶ καὶ μὴ δύνασθαι πρὸς τὴν
δόξαν διαβλέψαι τοῦ πνευματικοῦ νόμου, κωλυομένους διὰ
τοῦ ἐπιβεβλημένου τῷ προσώπῳ τοῦ νομοθέτου καλύμ-
10 ματος. διὸ φησι Τὸ γράμμα ἀποκτεννεί, τὸ δὲ πνεῦμα
ζωοποιεῖ, δεικνύς ὅτι πολλαχῇ τῶν γεγραμμένων ἡ πρό-
20 χειρος ἐρμηνεία, εἰ μὴ κατὰ τὸν προσήκοντα νοῦν ἐκλη-
φθείη, τῇ διὰ τοῦ πνεύματος ὑποδεικνυμένῃ ζωῇ τὸ ἐναν-
τίον ποιεῖ, τοῦ μὲν τὸ τέλειον τῆς ἀρετῆς ἐν ἀπαθείᾳ
πάσῃ τοῖς ἀνθρώποις νομοθετοῦντος, τῆς δὲ τῶν γεγραμ-
744 M. μένων ἱστορίας ἐστὶν ὅπου καὶ ἀπεμφαινόντων πραγμάτων
25 τινῶν περιεχούσης τὴν ἔκθεσιν καὶ οἶονεῖ συντρέχειν νομι-
ζομένης τοῖς τῆς φύσεως πάθεσιν, οἷς εἴ τις προσέχῃ
κατὰ τὸ πρόχειρον, θανάτου διδασκαλίαν τὸ γράμμα ποι-
11 ῆσεται. τῶν μὲν οὖν σωματικώτερον τοῖς γεγραμμένοις
ἐντυγχανόντων προβεβλῆσθαί φησι τῶν τῆς ψυχῆς αἰσθη-
30 τηρίων τὸ κάλυμμα, τῶν δὲ εἰς τὸ νοητὸν τὴν θεωρίαν

5—6 II. Tim. 3, 16

15 II. Cor. 3, 13

18 II. Cor. 3, 6

VLATS 2 τούτου v 9 τοιοῦτο: τούτου A 12 βούλημα om. v
13 προβεβλημένος v διὰ τοι τοῦτο om. A 16 νόμου V² extabat
... von, ante v ras. duarum litterarum 18 ἀποκτεννεί: ἀποκταίνει V
ἀποκταίνει T v 19 τῶν τε γεγρ. V 21 τῇ: τὴν A ἀποδεικνυ-
μένη A ζωὴν A 23 πάσῃ: πᾶσι A v 26 προσέχει VLA
27 κατὰ τὸ γράμμα VL 28 σωματικωτέρων A

τρεπόντων οἷον προσωπεῖον τινὸς γυμνωθεῖσαν ἀνακαλύπτε-
 σθαι τὴν ἐγκειμένην δόξαν τῷ γράμματι. τὸ δὲ διὰ τῆς
 ὑψηλοτέρας κατανοήσεως εὐρισκόμενον κύριον εἶναι φησιν,
 ὅπερ ἐστὶ τὸ πνεῦμα. ἥνίκα γὰρ ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύ-
 ριον, περιαιρεῖσθαι λέγει τὸ κάλυμμα· ὁ δὲ κύριος τὸ 5
 πνεῦμά ἐστι. λέγει δὲ τοῦτο τῇ δουλείᾳ τοῦ γράμματος
 τὴν τοῦ πνεύματος ἀντιδιαίρων κυριότητα. ὥς γὰρ τῷ ἀπο- 12
 κτινύνντι τὸ ζωοποιοῦν ἀντιτίθεται, οὕτως ἀντιδιαστέλλει τῇ
 δουλείᾳ τὸν κύριον. καὶ ὥς ἂν μὴ τινα σύγχυσιν πάθοιμεν
 περὶ τοῦ ἁγίου διδασκόμενοι πνεύματος, διὰ τῆς τοῦ κυρίου 10
 φωνῆς πρὸς τὴν τοῦ μονογενοῦς ὑπόνοιαν ἐναγόμενοι, διὰ
 τοῦτο τῇ ἐπαναλήψει τὸν λόγον κατασφαλίζεται καὶ κύριον
 τὸ πνεῦμα εἰπὼν καὶ πνεῦμα κυρίου προσαγορεύσας, ἵνα τῷ
 τιμίῳ τῆς κυριότητος τὸ τῆς φύσεως ὑπερέχον ἐνδείξῃται
 καὶ τὸ τῆς ὑποστάσεως ἰδιάζον μὴ συγχέῃ τῷ λόγῳ. ὁ 13
 γὰρ καὶ κύριον αὐτὸν καὶ κυρίου πνεῦμα εἰπὼν ἰδίον τι
 παρὰ τὸν μονογενῆ διδάσκει νοεῖν· ὥσπερ καὶ ἐτέρωθι Χρι-
 στοῦ πνεῦμα λέγει, τὸ αὐτὸ τοῦτο καλῶς καὶ μυστικῶς τὸ
 κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ δόγματος εὐσεβὲς κατὰ τὴν εὐ-
 αγγελικὴν παράδοσιν ὑπογράφων. οὕτως ἡμεῖς οἱ πάν- 20
 των ἐλεεινότετοι παρὰ τοῦ ἀποστόλου μυσταγωγούμενοι
 ἐκ τοῦ ἀποκτινύνοντος γράμματος πρὸς τὸ ζωοποιοῦν μετα-
 βαίνομεν πνεῦμα, μαθόντες παρὰ τοῦ μνηθέντος ἐν παρα-
 δείσῳ τὰ ἄρρητα ὅτι ὅσα ἡ θεία γραφή λέγει, τοῦ πνεύ-
 ματός εἰσι τοῦ ἁγίου φωναί. καλῶς γὰρ προσεφίητευσε τὸ 25
 πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοῦτο πρὸς τοὺς κατὰ Ῥώμην Ἰουδαίους 14
 εἰπὼν τὰς Ἡσαίου φωνὰς ἐπιφέρει· καὶ πρὸς Ἑβραίους τὸ
 πνεῦμα προτάξας ἐν οἷς φησιν ὅτι Διὸ καθὼς λέγει τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπάγει τὰ τῆς ψαλμωδίας ῥήματα τὰ ἐκ

4—5 II. Cor. 3, 16 18 Phil. 1, 19 25 Act. 28, 25

27 Hebr. 3, 7 29 Ps. 94, 8 Sw.

VLATS 4 τὸ ante πνεῦμα om. v ἐπιστρέφει L 4—5 πρὸς τὸν
 κ. T 7 πνεύματος: πατρός v τῷ: τὸ L 7—8 ἀποκτινύνντι A:
 ἀποκτενύνντι ceteri v 8—9 τὸν κύριον τῇ δουλείᾳ v 10 πνεύματος
 διδασκόμενοι v 11 ἀναγόμενοι L 13 κυρίου: κύριον T v
 15 ἰδιάζον: ἰδίον V 22 ἀποκτινύνοντος VTS ἀποκτινύνοντος A ἀποκτει-
 νόντος L ἀποκτενύνοντος v γράμματος om. V 25 γὰρ om. L
 29 τὰ post ῥήματα om. VLA

- προσώπου θεοῦ διεξοδικῶς εἰρημένα· καὶ παρ' αὐτοῦ δὲ τοῦ κυρίου τὸ ἴσον ἐμάθομεν, ὅτι Δαβὶδ οὐκ ἐν ἑαυτῷ μὲν ὦν, τουτέστιν οὐ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φθαιγόμενος, τὰ οὐράνια διεξήκει μυστήρια (πῶς γὰρ ἂν τις ἄνθρωπος ὦν τὸν ὑπερουράνιον διάλογον τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν γνοίη;) ἀλλ' ἐν πνεύματι ὦν καὶ κύριον εἶπε τῷ κυρίῳ
- 15 λαλεῖν ἃ εἶρηκεν. Εἰ γὰρ Δαβὶδ ἐν πνεύματι, φησί, καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; οὐκοῦν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος οἱ θεοφοροῦμενοι τῶν ἁγίων ἐμπνέονται καὶ
- 10 διὰ τοῦτο πᾶσα γραφή θεόπνευστος λέγεται, διὰ τὸ τῆς θείας ἐμπνεύσεως εἶναι διδασκαλίαν. εἰ περιαιρεθεῖ τὸ σωματικὸν τοῦ λόγου προκάλυμμα, τὸ λειπόμενον κύριός ἐστι καὶ ζωὴ καὶ πνεῦμα κατὰ τε τὸν μέγαν Παῦλον καὶ κατὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου φωνήν. ὁ μὲν γὰρ Παῦλος τῷ
- 15 ἐπιστρέψαντι ἐκ τοῦ γράμματος πρὸς τὸ πνεῦμα οὐκέτι τὴν ἀναιροῦσαν δουλείαν, ἀλλὰ κύριον εἶπε καταλαμβάνεσθαι,
- 745 M. 16 ὃ τὸ ζωοποιὸν πνεῦμά ἐστι. τὸ δὲ ὑψηλὸν εὐαγγελίον φησι· Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστιν, ὥς γυμνὰ ὄντα τοῦ σωματικοῦ προκαλύμματος. οὐσίαν δὲ
- 20 τοῦ μονογενοῦς τὸ πνεῦμα νοεῖν τοῖς ὄνειροπόλοις ἀφήσομεν, μᾶλλον δὲ κατὰ περιουσίαν πολλὴν καὶ τοῖς ἐκείνων χρησόμεθα καὶ διὰ τῶν ἐναντίων βελῶν καθοπλίσωμεν τὴν ἀλήθειαν. ἔξεστι γὰρ συλαγωγείσθαι παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν τὸν Αἰγύπτιον καὶ ποιῆσαι τὸν ἐκείνων πλοῦτον ἡμέ-
- 17 τερον κόσμον· εἰ πνεῦμα λέγεται τοῦ υἱοῦ ἢ οὐσίας, πνεῦμα δὲ καὶ ὁ θεός (οὕτω γὰρ λέγει καὶ τὸ εὐαγγέλιον), καὶ ἡ τοῦ πατρὸς οὐσία πάντως λέγεται πνεῦμα. ἀλλὰ <εἰ>

7 Matth. 22, 45

10 II. Tim. 3, 16

18 Joh. 6, 63

26 Joh. 4, 24

VLATS 1 τοῦ ante θεοῦ add. VL 2—3 μένων ATS v

4 parenthesin indicavi 5 ὑπουράνιον V ἐπουράνιον S v 5—6 γνοίη πρὸς τὸν υἱὸν V 7 φησίν, ὦν V 16 εἰπεῖν VL 17 ἐστι πνεῦμα V 18 ἐστιν post ζωὴ om. v 20 τοῖς ὄνειροπόλοις ἀφήσομεν A: τοὺς ὄνειροπόλους ἂν φήσωμεν VLTS v (φήσωμεν VL) 22 καθοπλίσωμεν ω ex o corr. TS 23 καὶ ante παρὰ add. V 24 ἐκείνου V ἐκείνων L 25 υἱοῦ: ἰησοῦ TS 26 καὶ post λέγει om. A 27—p. 157, 1 ἀλλὰ μόνων VA ἀλλὰ μόνον LTS v, restituit Oehlerus ex codd. recc.

μόνων ἐκείνων λόγος ἐστὶ τὰ ἀνομοίως προφερόμενα καὶ κατὰ τὴν φύσιν ἀνομοίως ἔχειν, συνάγεται πάντως τὰ ὡσαύτως λεγόμενα μὴδὲ κατὰ τὴν φύσιν ἡλλοτριῶσθαι πρὸς ἄλληλα. ἐπεὶ οὖν κατὰ τὸν λόγον αὐτῶν πνεῦμα λέγεται τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρὸς ἡ οὐσία, τὸ μὴ εἶναι τῆς οὐσίας 5 διαφορὰν διὰ τούτων σαφῶς ἀποδεδείκνται.

Μικρὸν γὰρ μετὰ ταῦτά φησιν ὁ Εὐνόμιος ὅτι τῶν 18 παρηλλαχγμένων οὐσιῶν παρηλλαχγμέναί πάντως καὶ αἱ σημεριναὶ τῆς οὐσίας εἰσὶ προσηγορίαι, ἐφ' ὧν δὲ μία καὶ ἡ αὐτὴ φωνή, ἐν 10 πάντως ἔσται καὶ τὸ τῇ αὐτῇ προσηγορίᾳ δηλούμενον· ὥστε διὰ πάντων ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν τοὺς μακροὺς πόνους τοῦ λογογράφου καὶ τοὺς μυρίους ἐπὶ τοῖς πονηθεῖσιν ἰδρῶτας πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος περιήγαγεν. εἰ γὰρ 15 πνεῦμα μὲν ὁ θεὸς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγεται, πνεῦμα δὲ τοῦ μονογενοῦς ἡ οὐσία παρὰ τοῦ Εὐνομίου κατασκευάζεται, τῷ ὀνόματι πρὸς τὸ ὄνομα μὴδεμιᾶς ὑπούσης διαφορᾶς, οὐδὲ τὰ σημαίνόμενα πάντως ὑπὸ τῶν ὀνομάτων ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὴν φύσιν διενεχθήσεται. καὶ μοι δοκεῖ καλῶς 19 ἔχειν τὴν ἀδρανῆ ταύτην καὶ ἄπληκτον σκισμαχίαν τὴν ἐφεξῆς αὐτῷ συγγεγραμμένην πρὸς κατηγορίαν τῶν τοῦ διδασκάλου λόγων παραδραμεῖν ἀνεξέταστον. ἔλεγχος γὰρ ἱκανὸς τῆς τῶν εἰρημένων ἐστὶ ματαιότητος αὐτοῦ ὁ λόγος δι' ἑαυτοῦ βοῶν τὴν ἀσθένειαν. τὸ δὲ τοῖς τοιοῦτοις ἐν 25 ἀγωνίᾳ συμπλέκεσθαι ἴσον ἐστὶ τῷ καὶ νεκροῖς ἐπεμβαίνειν. ἐκθέμενος γὰρ ἐκ πολλῆς πεποιθήσεως ῥῆσιν τοῦ διδασκάλου τινὰ καὶ προδιαβαλὼν καὶ διαπτύσας καὶ ἀντὶ τοῦ μὴδενὸς εἶναι δεῖξιν ἐπαγγειλάμενος ταῦτόν ἐπαθε τοῖς νηπίοις τῶν παιδῶν, οἷς τὸ ἀτελὲς καὶ ἄωρον τῆς διανοίας 30 καὶ τὸ τῶν αἰσθητηρίων ἀγύμναστον οὐκ ἀκριβῆ δίδωσι τῶν φαινομένων τὴν κατανόησιν· διὰ τοῦτο πολλάκις μικρὸν

12 I. Cor. 3, 19 (Job 5, 13)

VLATS 1 προφερόμενα A v: προφερόμενα VLTS 3 κατὰ φύσιν
TS 15 τὴν om. TS 19 ἀπ' A v: ὑπ' VLTS 20 διενεχθή-
σονται T κάμοι v 21 σκισμαχίαν VLT v post σκισμαχίαν add.
ἐλέξαντα A sed cf. 23 28 προδιαβάλλων L

- ὕπερ κεφαλῆς εἶναι τοὺς ἀστέρας νομίζοντες βώλοις τισὶν ὑπὸ παιδικῆς ἀνοίας προφανέντας καταλιθάζουσιν, εἴτα καταπεσούσης τῆς βώλου σὺν κρότῳ καὶ γέλωτι πρὸς τοὺς ἡλικιωτάς μεγαλαυχοῦσιν ὡς ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἀστέρας τῆς
- 21 βολῆς ἐνεχθείσης. τοιοῦτος ὁ τῷ βέλει τῶν νηπίων τὴν
748 M. ἀλήθειαν βαλὼν, ὃς καθάπερ ἀστέρας τινὰς τοὺς ὑπερ-
λαμπεῖς ἐκείνους τοῦ διδασκάλου προεκθέμενος λόγους
χαμόθεν ἐκ τῆς πεπατημένης καὶ χαμερποῦς διανοίας τοὺς
γεώδεις τε καὶ ἀστάρτους ἔρριψε λόγους, οἱ τοσοῦτον ὕψω-
10 θέντες, ὅσον μὴ ἔχειν ὅθεν πέσωσιν αὐτομάτως, τῷ ἑαυτῶν
βάρει περιετράπησαν. ἡ μὲν γὰρ τοῦ μεγάλου Βασιλείου
ῥῆσις οὕτως κατὰ τὴν λέξιν ἔχει. „καίτοι τίς ἂν τῷ λόγῳ
τούτῳ σωφρονῶν πρόσθοιτο, ὅτι ὦν τὰ ὀνόματά ἐστι διά-
φορα, τούτων παρηλλάχθαι καὶ τὰς οὐσίας ἀνάγκη; Πέ-
15 τρου γὰρ καὶ Παύλου καὶ ἀπαξιαπλῶς ἀνθρώπων προσ-
22 ἡγοῖται μὲν διάφοροι, οὐσία δὲ πάντων μία. διόπερ ἐν τοῖς
πλείστοις οἱ αὐτοὶ ἀλλήλοις ἐσμέν, τοῖς δὲ ἰδιώμασι μόνους
τοῖς περὶ ἕκαστον θεωρουμένοις ἕτερος ἑτέρου διενηνόχαμεν.
ὅθεν καὶ αἱ προσηγοῖται οὐχὶ τῶν οὐσιῶν εἰσι σημαντικάι,
20 ἀλλὰ τῶν ἰδιοτήτων, αἱ τὸν καθ' ἓνα χαρακτηρίζουσιν.
ἦσαν οὖν ἀκούσωμεν Πέτρον, οὗ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ νοοῦμεν
ἐκ τοῦ ὀνόματος (οὐσίαν δὲ λέγω νῦν οὐ τὸ ὑλικὸν ὑπο-
κειμενον), ἀλλὰ τῶν ιδιωμάτων τῶν περὶ αὐτὸν θεωρου-
μένων τὴν ἔννοιαν ἐντυπούμεθα.“
- 23 Ταῦτα μὲν ὁ μέγας φησὶν. ὁ δὲ μαχόμενος τοῖς εἰρη-
μένοις οἷα κέχρηται καθ' ἡμῶν τῇ εὐστοχίᾳ, ὅτῳ σχολῇ
τοῖς ἀνοήτοις ἐνευκαιρεῖν, ἐξ αὐτῆς τοῦ Εὐνομίου τῆς
συγγραφῆς διδασκείσθω. οὐ γάρ μοι φίλον τοῖς ἐμοῖς παρ-

12—24 Bas. c. Eun. l. II p. 577 C

VLATS 6 βάλλον VA 8 χαμαιριποῦς v 9 γεώδεις δὲ V
11 περιετράπησαν L 12 οὕτως: οὕτε T τὴν om. S 13 προσ-
θοῖτο VL πρόσθοιτο σωφρονῶν S 14 καὶ: κατὰ V 16 διάφοροι
διά in rasura V προσηγοῖται et διάφορος A 19 αἱ V, om. LATS v
20 ιδιωμάτων libri v, correxi ex Basilio αἱ VLA v: 2 TS
21 Πέτρου v 22 οὐ om. A 25 μὲν om. V 27 ἀνοήτοις A v
sscr. ἐνευκαιρεῖ V 27—28 τ. συγγραφῆς τοῦ εὐνομίου V
28 διδασκόμεθα V v

εντιθέναι πόνους τὴν ναυτιώδη φλυαρίαν τοῦ ῥήτορος καὶ
 τὸ ἀμαθὲς αὐτοῦ καὶ ἀνόητον διὰ μέσου τῶν ἐμῶν λόγων
 ἐνστηλιτεύεσθαι. ἔπαινον γὰρ τινα διεξέρχεται λόγων 24
 τῶν σημαντικῶν τὸ ὑποκείμενον φανεροῦντων
 καὶ διὰ τῆς συνήθους ἑαυτοῦ λέξεως συντίθῃσι καὶ δια- 5
 κολλᾷ τὰ ἐν τριόδοις ἀπερριμμένα τῶν λεξειδίων ῥακώματα,
 καὶ πάλιν ὁ κλήμων Ἰσοκράτης περιεσθίεται ῥήματά τε
 καὶ σχήματα πρὸς τὴν σύνθεσιν τοῦ προκειμένου περιτιλ-
 λόμενος, ἔστι δὲ ὅπου καὶ ὁ Ἑβραῖος Φίλων τὰ ἴσα πάσχει,
 ἐκ τῶν ἰδίων πόνων συνερανίζων αὐτῷ τὰ λεξειδία. καὶ 25
 οὐδὲ οὕτως ἐξειργάσθη τὸ πολυκέντητον τοῦτο καὶ πολύ-
 χρωμον τῶν λόγων ἐξύφασμα, ἀλλὰ πᾶν ἐπιχείρημα καὶ
 πᾶσα προβολὴ νοημάτων καὶ πᾶσα παρασκευὴ τεχνικὴ αὐτῇ
 περὶ ἑαυτὴν κατερρύη· καὶ οἶόν τι περὶ τὰς πομφόλυγας
 συμβαίνειν εἶωθεν, ὅταν πρὸς τι διὰ σύστασιν ὑδάτων ἄνω- 15
 θεν αἱ σταγόνες φερόμεναι τὰς ἀφρώδεις ἐπαναστάσεις ἐρ-
 γάζωνται, αἱ ὁμοῦ τε συνέστησαν καὶ παραχρῆμα διέπεσον,
 μηδὲν τῆς ἰδίας συστάσεως τοῖς ὕδασι ἔχνος ὑπολειπόμεναι,
 τοιαῦται τῶν τοῦ λογογράφου νοημάτων αἱ φουσαλίδες ὁμοῦ
 τῷ προβληθῆναι δίχα τῶν ἀπτομένων κατασβεννόμεναι. 20
 μετὰ γὰρ τὰς ἀλύτους ἐκείνας κατασκευὰς καὶ τὴν ἐνύπνιον 26
 φιλοσοφίαν, δι' ἧς ταῖς τῶν ὀνομάτων παραλλαγαῖς τὸ διη-
 ρημένον εἶπε τῆς οὐσίας καταλαμβάνεσθαι, καθάπερ τις
 ἀφρώδης ὄγκος κατὰ ῥοὺν ἀπαγόμενος ἐνσείσας τινὶ τῶν
 στερροτέρων διέπεσεν, οὕτω κατὰ τὸ αὐτόματον ὁ λόγος 25
 φερόμενος καὶ ἀπροόπτως τῇ ἀληθείᾳ προσενεχθεὶς τὴν
 ἀνυπόστατον ταύτην καὶ πομφολυγώδη τοῦ ψεύδους σύστασιν
 εἰς τὸ μὴ ὄν διεσκέδασεν. λέγει γὰρ τοῖς ῥήμασι τοῦτοις· 749 M.
 τίς οὕτως ἡ λήθιος καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κατα-

VLATS 2 ἀνόητον LA ἄνουν v 4 σημαντικὸν V 6 λεξειδίων L
 8 τοῦ προκειμένου: τοῦ λόγου S τῆς προκειμένης v 8—9 παρατιλλό-
 μενος v 9 πάσχω VL 10 συνερανίζων V v 13 προσβολὴ L
 14 καθ' ἑαυτὴν V καὶ ante οἶόν τι om. A 15 συμβαίνειν: σημαί-
 νειν V πρὸς τινα σύστασιν v 16—17 ἐργάζονται v 17 διέπεσαν
 VL διέστησαν A 18 ἀπολειπόμεναι V 19 φουσαλίδες L
 20 κατασβεννύναι L 24 κατὰ νοῦν L 25 στερεωτέρων VT v
 28 ῥήμασι: εἰρημένους V

- σιάσεως ἐκτός, ὡς περὶ ἀνθρώπων διαλεγόμενος τὸν μὲν εἰπεῖν ἄνθρωπον, τὸν δὲ ἵππον καλεῖν συγκρίνων; εἵπομι ἂν πρὸς αὐτὸν ἐγώ· καλῶς ὀνομάξεις ἡλίθιον τὸν οὕτως περὶ τὰς φωνὰς ἀμαρ-
 5 τάνοντα, καὶ χρήσομαι γε πρὸς συνηγορίαν τῆς ἀληθείας
 27 μάρτυρι σοί. εἰ γὰρ τῆς ἐσχάτης ἐστὶν ἡλιθιότητος τὸν μὲν ἵππον τὸν δὲ ἄνθρωπον λέγειν, εἴπερ ἄνθρωποι κατὰ ἀλήθειαν εἶναι ἀμφοτέροι, τῆς ἴσης πάντως παραπληξίας ἐστὶ, θεοῦ μὲν τοῦ πατρὸς, θεοῦ δὲ τοῦ υἱοῦ εἶναι πεπι-
 10 στευμένου, τὸν μὲν κτιστὸν τὸν δὲ ἄκτιστον λέγειν, ὡς ἐκαὶ τῆς ἀνθρωπότητος, οὕτως καὶ ἐνταῦθα τῆς θεότητος οὐκ ἐπιδεχομένης τὴν πρὸς τὸ ἐτερογενὲς παρατροπὴν τοῦ ὀνόματος. ὁ γὰρ ἐστὶν τὸ ἄλογον πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τοῦτο καὶ ἡ κτίσις πρὸς τὴν θεότητα, κατὰ τὸ ἴσον μὴ δυνα-
 28 μένη τὸν αὐτὸν ἐπιδέξασθαι τῷ προάγοντι λόγον. καὶ ὡς οὐκ ἔστι τὸν αὐτὸν ἐφαρμόσαι ὅρον τῷ λογικῷ τε καὶ τῷ τετράποδι (διίσταται γὰρ φυσικῶς ἐκάτερον ἀπὸ τοῦ ἐτέρου τῷ ἰδιάζοντι), οὕτως οὐδὲ τὴν κτιστὴν τε καὶ ἄκτιστον οὐσίαν διὰ τῶν αὐτῶν ἐρμηνεύσεις, τῶν ἐπὶ ταύτης λεγο-
 20 μένων τῆς οὐσίας οὐκ ἐφευρισκομένων τῇ ἄλλῃ. ὡς γὰρ οὐχ εὗρίσκειται τὸ λογικὸν ἐν ἵππῳ οὐδὲ ἐν ἀνθρώπῳ τὸ μονώουχον, οὕτως οὔτε τῇ κτίσει ἡ θεότης <ἐνθεωρεῖται> οὔτε τῇ θεότητι τὸ διὰ κτίσεως εἶναι· ἀλλ' εἰ θεός, πάντως καὶ ἄκτιστος, εἰ δὲ κτιστός, οὐ θεός, εἰ μὴ τις ἄρα
 25 διὰ καταχρήσεώς τινος καὶ συνηθείας λόγων φιλὸν ἐπὶ τὴν κτίσιν ἄγοι τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, καθάπερ καὶ ἵπποις τισὶ τὰ ἀνθρώπινα τῶν ὀνομάτων παρὰ τῶν ἵππικῶν ἐπιβέβληται· ἀλλ' οὔτε ὁ ἵππος ἄνθρωπος, καὶ ἀνθρωπίνῃ προσηγορία κατονομάζεται, οὔτε τὸ κτίσμα θεός, καὶ προσ-
 30 μαρτυρῶσιν αὐτῷ τινες τὴν φωνὴν τῆς θεότητος, φθόγγον

VLATS 3 καλεῖν συγκρίνων V: καλῶν καὶ συγκρίνων S καλῶν συγκρίνων LT v καλῶν συγκρίνοι A ex suo ingenio videlicet 5 γε om. v 12—13 δεχομένου ante τοῦ ὀνόματος add. V 18 τῷ ἰδιάζοντι: ἰδιαζόντως VL 19 ἐρμηνεύσει V 20 οὐχ εὗρισκομένων V 22 οὕτως οὐδὲ TS 22 ἐνθεωρεῖται inserui cf. 20 25 διὰ χρήσεώς v φιλῶν VL 27—28 ἐπιβέβληται παρὰ τ. ἵππ. V 29 κατονομάζεται VLA v

διάκενον ἐν δυνάδι συλλαβῶν χαριζόμενοι. ἐπεὶ οὖν συνηνέχθη 29
κατὰ τὸ αὐτόματον ὁ τῆς αἰρέσεως λόγος πρὸς τὴν ἀλη-
θειαν, αὐτὸς ἑαυτῷ συμβουλευσάτω τοῖς οἰκείοις ἐμμένειν
καὶ μηδενὶ τρόπῳ τὰς ἑαυτοῦ φωνὰς ἀνατίθεσθαι, ἀλλὰ
τῷ ὄντι νομίζειν ἡλίθιον εἶναι καὶ παρεξεστηκότα τὸν τὸ 5
ὑποκείμενον μὴ ὡς ἐστὶν ὀνομάζοντα, ἀλλ' ἀντὶ ἀνθρώπου
ἵππον καὶ ἀντὶ οὐρανοῦ θάλασσαν καὶ ἀντὶ θεοῦ λέγοντα
κτίσμα. καὶ μηδεὶς οἰέσθω παράλογον ἀντιδιακρίσθαι τῷ
θεῷ τὴν κτίσιν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς προφήτας καὶ πρὸς τοὺς
ἀποστόλους βλέπετω. ὁ μὲν γὰρ προφήτης φησὶν ἐκ προσ- 30
ώπου τοῦ πατρὸς ὅτι Ἡ χεὶρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα,
χεῖρα τὴν τοῦ μονογενοῦς δύναμιν ἐν αἰνίγματι λέγων, ὁ
δὲ ἀπόστολος ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι τὰ πάντα καὶ διὰ τοῦ
υἱοῦ τὰ πάντα λέγει. συμβαίνει δέ πως τὸ προφητικὸν
πνεῦμα τῇ ἀποστολικῇ διδασκαλίᾳ καὶ ταύτῃ διὰ πνεύματος 15
γενομένη· ἐκεῖ τε γὰρ τὰ πάντα τῆς χειρὸς ἔργα τοῦ ἐπὶ
πάντων ὁ προφήτης εἰπὼν διαστέλλει τὴν τῶν γεγονότων
φύσιν πρὸς τὸν ποιήσαντα, ὁ δὲ ποιήσας ἐστὶ διὰ τῆς
ἰδίας χειρὸς τὰ πάντα ὁ ἐπὶ πάντων θεός, τὴν μὲν χεῖρα
ἔχων, τὰ δὲ πάντα δι' αὐτῆς ἐργαζόμενος. καὶ ἐνταῦθα 31
πάλιν ὁ ἀπόστολος τὴν αὐτὴν ποιεῖται τῶν ὄντων τομὴν,
τὰ πάντα μὲν τῆς ποιητικῆς ἐξάπτων αἰτίας, οὐκ ἐν τοῖς
πᾶσι δὲ τὸ ποιοῦν ἐξαριθμήσας, ὡς σαφῶς διὰ τούτων τὸ
τῆς φύσεως διάφορον τοῦ κτιστοῦ πρὸς τὸ ἄκτιστον διδα-
χθῆναι, καὶ ἄλλο μὲν τὸ ποιοῦν κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, 25
ἕτερον δὲ τὸ γινόμενον δείκνυσθαι. ἐπεὶ οὖν τὰ πάντα ἐκ
τοῦ θεοῦ, θεὸς δὲ ὁ υἱός, καλῶς ἢ κτίσις ἀντιδιαστέλλεται
τῇ θεότητι, τοῦ δὲ μονογενοῦς ἄλλο τι παρὰ τὴν τῶν πάν-
των ὄντος φύσιν καὶ οὐδὲ τῶν μαχομένων τῇ ἀληθείᾳ πρὸς

752 M.

11 Jes. 66, 2

12—13 I. Cor. 11, 12 Joh. 1, 3

VLATS 2 καὶ ante ὁ τῆς add. V προαιρέσεως V 4 μηδενὶ:
μηδ' ἐν v 5 ἡλίθιον τινα V τὸ om. V 8 κτίσμα in rasura V
παράλογον LA: παρὰ λόγον cet. v 11 πάντα ταῦτα v 12 ἐν: τῷ v
19 verba a τὴν μὲν χεῖρα usque ad 21 τομὴν om. V 24 κτιστοῦ
(sic) A 24—25 διδαχθῆναι post δι ras. unius litt. V 25 τὸ: τι L
κατὰ traiecit ante τὸ ποιοῦν V 29 ὄντος: ὄντων v ὄντων ὄντος L
(om. πάντων)

τοῦτο ἐνισταμένων, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τῷ υἱῷ κατὰ τὸ ἴσον ἀντιδιακριεῖσθαι τὴν κτίσιν, εἴπερ μὴ ψεύδονται δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάντα τῶν ἁγίων αἱ φωναὶ μαρτυρόμεναι.

- 32 Θεοῦ τοίνυν τοῦ μονογενοῦς ἐν ταῖς θείαις κηρυσσο-
 5 μένου γραφαῖς, νοησάτω τὸν ἴδιον λόγον Εὐνόμιος καὶ κατα-
 γνώτω πᾶσαν ἡλιθιότητα τοῦ τὸ θεῖον τῷ κτιστῷ καὶ
 ἀκτίστῳ καταμερίζοντος καθ' ὁμοιότητα τοῦ τὸν ἄνθρωπον
 εἰς ἵππον διαιροῦντος καὶ ἄνθρωπον. λέγει γὰρ αὐτὸς μετὰ
 τὴν διὰ μέσου φλυαρίαν μικρὸν ὑποβάς ὅτι ἀμετάθετος
 10 ἡ προσφυῆς τῶν ὀνομάτων πρὸς τὰ πράγματα
 σχέσις, τούτῳ καὶ αὐτὸς ἐπιψηφίζων τῷ λόγῳ τὸ πάγιον
 εἶναι τὴν ἀληθῆ τῶν προσηγοριῶν πρὸς τὸ ὑποκείμενον
 33 οἰκειότητα. εἰ οὖν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα τῷ μονογενεῖ
 θεῷ προσφυῶς ἐπικέκληται, συνθήσεται δὲ πάντως, καὶ
 15 πρὸς ἡμᾶς ἐθέλη διαπληκτίζεσθαι, τὸ μὴ ψεύδεσθαι τὴν
 γραφὴν μηδὲ ἀπάδουσαν τῆς φύσεως ἐπικεῖσθαι τῷ μονο-
 γενεῖ τὴν τῆς θεότητος κλήσιν, πεισάτω διὰ τῶν ἰδίων
 ἑαυτὸν ὅτι εἰ ἀμετάθετος ἡ προσφυῆς τῶν ὀνομά-
 τῶν πρὸς τὰ πράγματα σχέσις, θεὸς δὲ ὁ κύριος
 20 λέγεται, οὐ δύναται διαφορὰν τινα κατὰ τὴν τῆς θεότητος
 ἔννοιαν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρὸς ἐννοῆσαι, ἐπεὶπερ
 κοινὸν ἐπ' ἀμφοτέρων τοῦτο τὸ ὄνομα· μᾶλλον δὲ οὐχὶ
 τοῦτο μόνον, ἀλλὰ πολὺς ἐστὶν ὀνομάτων κατάλογος οἷς
 ἀπαραλλάκτως ὁ μονογενὴς τῷ πατρὶ συνονομάζεται, ἀγα-
 25 θὸς ἄφθαρτος δίκαιος κριτὴς μακρόθυμος ἐλεήμων αἰδῖος
 ἀτελεύτητος, πάντα ὅσα τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεώς τε
 καὶ τῆς δυνάμεως τὴν σημασίαν ἐνδείκνυται, οὐδεμιᾶς
 ὑποστολῆς κατὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς ἐννοίας ἔν τινι τῶν
 34 ὀνομάτων ἐπ' αὐτοῦ γινομένης. ἀλλὰ τὸν τοσοῦτον ἀριθ-
 30 μὸν τῶν θείων προσηγοριῶν οἷον μεμυκότι τῷ ὀφθαλμῷ
 παροδεύων πρὸς ἓν μόνον διαβλέπει τὸ γεννητὸν καὶ ἀγέν-
 νητον, λεπτῷ τε καὶ ἀσθενεῖ τῷ πείσματι τὸ κλυδωνι-

VLATS 2 ψεύδονται L

8 διαιροῦντα L διαιροῦντος εἰς ἵππον S

10 ὀνομάτων: νοημάτων A

11 τῷ πάγιον A v immo τούτῳ correxi,

τοῦτο libri v 12 ὑπερκειμενον VL

15 τῷ μὴ A

17 ἐπεισάτω L

21 τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ V

30 τῶν τοσοῦτων θείων V

ζόμενόν τε καὶ περιφερόμενον τοῖς πνεύμασι τῆς πλάνης
 δόγμα καταπιστεύσας. φησὶ γὰρ μηδένα τῶν <τῆς>
 ἀληθείας πεφροντικόντων οὔτε τῶν γεννητῶν
 οὐδὲν ὀνομάζειν ἀγέννητον οὔτε τὸν ἐπὶ πάν-
 των θεὸν υἱὸν ἢ γεννητόν. τοῦτο δὲ οὐκέτι τῶν 35
 ἡμετέρων ἐπιδέεται λόγων πρὸς ἔλεγχον· οὐδὲ γὰρ προ-
 καλύμμασί τισι κατὰ τὸ σὺνηθες αὐτῷ περισκέπτει τὸν
 δόλον, ἀλλ' ἔσῃν ποιεῖται τοῦ ἀτόπου τὴν ἀναστροφὴν ἐν
 τῷ λέγειν μῆτε τῶν γεννητῶν λέγεσθαι τι ἀγέννητον μῆτε
 τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν υἱὸν ἢ γεννητὸν ὀνομάζεσθαι, οὐδὲν 10
 κατὰ τὸ ἰδιάζον τῇ μονογενεῖ τοῦ υἱοῦ θεότητι παρὰ τὰ 753 M.
 λοιπὰ τῶν γεννητῶν ἀποκρίνας, ἀλλ' ὁμοτίμως ποιεῖται τὴν
 πρὸς θεὸν διαστολὴν πάντων τῶν γεγονότων, οὐκ ἐξελὼν
 τὸν υἱὸν τῶν πάντων· καὶ διὰ τῆς τῶν ἀτόπων δῆθεν ἀνα-
 στροφῆς φανερώς τὸν υἱὸν τῆς θείας ἀφίστησι φύσεως, 15
 λέγων μῆτε τι τῶν γεννητῶν ἀγέννητον μῆτε τὸν θεὸν υἱὸν
 ἢ γεννητὸν λέγεσθαι, τῇ ἀντιδιαίρεσει σαφῶς τὸ φρικτὸν
 ἐκκαλύπτων τῆς βλασφημίας. διαστείλας γὰρ τὰ γεγονότα 36
 πρὸς τὸ ἀγέννητον ἐν τῇ κατὰ τὸ ἀντίστροφον ἐπαγωγῇ
 οὐκέτι τὸν ἀγέννητον, ἀλλὰ τὸν θεὸν εἶπεν υἱὸν ἢ γεννητὸν 20
 ἀδύνατον εἶναι λέγειν, δεικνὺς διὰ τῶν εἰρημένων ὅτι τὸ
 μὴ ἀγέννητον θεὸς οὐκ ἔστι καὶ ὅτι τοσοῦτον ἀπέχει ὁ
 μονογενὴς θεὸς διὰ τὸ γεννητὸς εἶναι τοῦ εἶναι θεός, ὅσον
 καὶ ὁ ἀγέννητος τοῦ γεννητὸς εἶναι ἢ λέγεσθαι. οὐ γὰρ
 ἀγνοίᾳ τῆς κατὰ τὸν λόγον ἀκολουθίας ἀσύμφωνόν τε καὶ 25
 ἀνάρμοστον ποιεῖται τῶν τεθέντων τὴν ἀναστροφὴν, ἀλλὰ
 κακουργῶν τῆς εὐσεβείας τὸν λόγον ἀντιδιαστέλλει τῷ γεν-
 νητῷ τὴν θεότητα, τοῦτο δι' ὧν λέγει κατασκευάζων, ὅτι
 τὸ μὴ ἀγέννητον θεὸς οὐκ ἔστιν. ἢ γὰρ ἀληθὴς ἀκο- 37
 λουθία τοῦ λόγου τίς ἦν; εἰπόντα μὴδὲν τῶν γεννητῶν 30

VLATS 2 πιστεύσας LT v τῆς addidi 4 ὀνομάζειν οὐδὲν V
 5 ἢ om. VL δὲ A v: γὰρ VLTS 6 δέεται A ἐπὶ sscr.
 10 ἢ om. V οὐδὲν: οὐδὲ VL 11 υἱοῦ: θεοῦ TS 15 ἀφίστησι
 τῆς θείας φ. V 20 τὸ ante ἀγέννητον sed v sscr. A 23 post τὸ
 ras. unius litt. V γεννητὸν LTS v τοῦ εἶναι om. TS
 24 γεννητὸς: γεννητῶς A 25 κατὰ λόγον T 30 τίς VL v

- εἶναι ἀγέννητον, ἐπαγαγεῖν ὅτι οὐδὲ εἴ τι κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀγέννητον, γεννητὸν εἶναι δύναται. ὁ γὰρ τοιοῦτος λόγος καὶ τὸ ἀληθὲς ἔχει καὶ τῆς βλασφημίας κεχώρισται. νῦν δὲ τῷ προθεῖναι μὲν ὅτι τῶν γεννητῶν οὐδὲν ἐστὶν ἀγέν-
- 5 νητον, ἐπαγαγεῖν δὲ ὅτι οὐδὲ γεννητὸς ὁ θεός, σαφῶς τοῦ εἶναι θεὸν τὸν μονογενῆ θεὸν ἀφορίζει, διὰ τοῦ μὴ ἀγέννητον αὐτὸν εἶναι τὸ μὴδὲ θεὸν αὐτὸν εἶναι κατασκευάζων. ἄρ' οὖν ἐτέρων ἔτι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐκτόπου ταύτης βλασφημίας τῶν ἐλέγχων δεόμεθα καὶ οὐκ ἄρκει τοῦτο
- 10 μόνον ἀντὶ στήλης γενέσθαι τῷ χριστομάχῳ τῷ κατασκευάζοντι διὰ τῶν εἰρημένων μὴ εἶναι θεὸν τὸν ἐν ἀρχῇ
- 38 ὄντα λόγον θεόν; τί οὖν ἔτι χρή πρὸς τοὺς τοιούτους συμπλέκεσθαι; οὐδὲ γὰρ τοῖς περὶ τὰ εἰδῶλα καὶ τὸν ἐπιβώμιον λύθρον ἀσχολουμένοις διαπλεκόμεθα, οὐχὶ τῷ
- 15 συντίθεσθαι τῇ ἀπωλείᾳ τῶν εἰδωλομανούντων, ἀλλὰ τῷ βαρυτέραν εἶναι τὴν νόσον αὐτῶν τῆς παρ' ἡμῶν θεραπείας. ὥσπερ τοίνυν τὴν εἰδωλολατρείαν αὐτὸ καταμηνύει τὸ ἔργον καὶ προλαμβάνει τῶν κατηγορῶν τὸν ἔλεγχον τὸ κακὸν ἐν παρρησίᾳ τολμώμενον, οὕτω καὶ ἐνταῦθα σιγᾶν οἶμαι δεῖν
- 20 τὸν τῆς εὐσεβείας συνήγορον πρὸς τὸν βοῶντα καθ' ἑαυτοῦ περιφανῶς τὴν ἀσέβειαν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν καρκινώδει πάθει κεκρατημένων ἄπρακτος ἡ ἱατρικὴ μένει διὰ τὸ ὑπερισχύειν τῆς τέχνης τὴν νόσον.
- 39 Πλὴν ἐπειδὴ τι μετὰ τὰ εἰρημένα καὶ ἰσχυρότερον
- 25 ἐπαγγέλλεται λέγειν, ὥς ἂν μὴ φόβῳ τῶν δυνατωτέρων καθυφίεναι δοκοίημεν τὴν ἀντίρρησην, κἀκεῖνο τοῖς εἰρημένοις προσεξετάσωμεν. εἰ δὲ ἔδει, φησί, πάντων ἀφέμενον ἐπὶ τὸν ἰσχυρότερον χωρῆσαι λόγον, ἐκεῖνα φήσαιμι ἂν, ὅτι καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἔλεγ-
- 30 χον προβληθέντων ὀνομάτων παραδεχθέντων οὐδὲν ἥττον ἀληθὲς ὁ παρ' ἡμῶν φανερωθήσεται λόγος. εἴπερ ἡ παραλλαγὴ τῶν τὰς

VLATS 2 γεννητὸν om. V 4 τὸ προθεῖναι A 9 καὶ om.,
sed sscr. A 13—14 τὸ ἐπιβώμιον v 18 προλαμβάνοντων τῶν v
21 τῷ om. V 22 ἱατρεία v 27 ἔδει: δὴ A 29 φήσαιμι: σο-
φίσαιμι TS 30 ἐμβληθέντων T τῶν ante ὀνομάτων add. ex προ-
βληθέντων iterans L παραδεχθέντων v

ιδιότητος σημαινόντων ὀνομάτων τὴν παραλ-
 λαγὴν ἐμφαίνει τῶν πραγμάτων, ἀνάγκη δὴπου
 συγχωρεῖν καὶ τῇ παραλλαγῇ τῶν τὰς οὐσίας
 σημαινόντων συνεμφαίνεσθαι τὴν παραλλα-
 γὴν τῶν οὐσιῶν. καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων οὕτως 5
 ἔχον εὔροι τις ἄν, λέγω δὲ οὐσιῶν ἐνεργειῶν
 χρωμάτων σχημάτων τῶν ἄλλων ποιότητων.
 πῦρ τε γὰρ καὶ ὕδωρ, διαφοροὺς οὐσίας, παρῆλ- 40
 λαγμέναις σημαίνομεν προσηγορίαις, ἀέρα τε
 καὶ γῆν, ψυχρόν τε αὖ καὶ θερμόν, λευκόν τε 10
 καὶ μέλαν ἢ τρίγωνον καὶ περιφερές· τί γὰρ δεῖ
 περὶ τῶν νοητῶν λέγειν οὐσιῶν, ἃς καταλέγων
 ὁ ἀπόστολος τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων τὴν
 παραλλαγὴν ἐνέφηγε τῶν οὐσιῶν; τίς οὐκ ἂν
 καταπλαγείη πρὸς τὴν ἀνανταγώνιστον ταύτην τοῦ ἐπι- 15
 χειρήματος δόναμιν; ὑπὲρ τὴν ἐπαγγελίαν ὁ λόγος, φοβε-
 ρωτέρα τῆς ἀπειλῆς ἢ πείρα. ἐπὶ τὸν ἰσχυρότερον, φησί,
 ἥξω τῶν λόγων. τίς οὗτός ἐστιν; ὅτι τῆς τῶν ἰδιω- 41
 μάτων διαφορᾶς διὰ τῶν ὀνομάτων γινωσκομένης τῶν ση-
 μαινόντων τὰς ιδιότητας ἀνάγκη δὴπου συγχωρεῖν, φησί, 20
 καὶ τὰς τῶν οὐσιῶν διαφορὰς ἐν ταῖς τῶν ὀνομάτων παρ-
 αλλαγαῖς ἐρμηνεύεσθαι. τίνες οὖν αἱ τῶν οὐσιῶν προσ-
 ηγορίαι δι' ὧν ἐπὶ πατὴρ καὶ υἱοῦ τὸ παρηλλαγμένον ἐδι-
 δάχθη τῆς φύσεως; πῦρ λέγει καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ
 γῆν, ψυχρόν τε καὶ θερμόν, λευκόν τε καὶ μέλαν, τρίγωνον 25
 καὶ περιφερές. νενίκηκε τοῖς ὑποδείγμασιν, ὑπερέσχε κατὰ
 κράτος τῷ λόγῳ· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἀντιλέγω τὰ διὰ πάντων
 ἀκοινώνητα τῶν ὀνομάτων τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν συν-
 ενδείκνυσθαι. ἀλλὰ τουτί μόνον οὐκ εἶδεν ὁ ὀξὺς καὶ 42
 διορατικὸς τὴν διάνοιαν, ὅτι ἐνταῦθα ὅ τε πατήρ θεὸς καὶ 30
 ὁ υἱὸς θεὸς δίκαιός τε καὶ ἄφθαρτος καὶ πάντα τὰ τῆς
 θεολογίας ὀνόματα κατὰ τὸ ἴσον ἐπὶ τε <τοῦ> πατρὸς καὶ

VLATS 3 τὴν παραλλαγὴν A 4 τῇ παραλλαγῇ A 6 ἐχόν-
 των V 7 χρωμάτων T 10 αὖ om. L 14—15 οὐ καταπλαγείη A
 ἀνανταγώνιστον T 18 λόγον A om. τῶν 24 τῆς om. v ἀέρα
 καὶ ὕδωρ V 29 τουτί scripsi: ταυτί ATS ταύτη VL ταῦτα v
 οἶδεν AS 30 ὁρατικὸς V διορατικῶς L 32 τοῦ addidi

τοῦ υἱοῦ λέγεται, ὥστε εἰ τὸ παρηλλαγμένον τῶν προσ-
 ηγοριῶν τὴν διαφορὰν σημαίνει τῶν φύσεων, ἡ κοινότης
 43 τῶν ὀνομάτων τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας πάντως ἐνδείξεται. καὶ
 εἰ χρή συνθέσθαι τὴν θείαν οὐσίαν δι' ὀνομάτων μνηύεσθαι,
 5 πρέπον ἂν εἶη τὰς ὑψηλὰς ταύτας καὶ θεοπρεπεῖς φωνὰς
 ἐφαρμόζειν τῇ φύσει μᾶλλον ἢ τὴν τοῦ γεννητοῦ καὶ
 ἀγεννήτου ἐπωνυμίαν, ὅτι τὸ μὲν ἀγαθόν τε καὶ ἀφθαρ-
 τον, δίκαιόν τε καὶ σοφὸν καὶ ὅσα τοιαῦτα μόνῃ προσφυῶς
 τῇ ὑπερεχούσῃ πάντα νοῦν ἐφαρμόζεται φύσει, τὸ δὲ γεν-
 10 νητὸν καὶ πρὸς τὰ εὐτελεῖ τῆς κάτω κτίσεως τὴν ὁμω-
 νυμίαν ἔχει. γεννητὸν γάρ φαμεν καὶ κύνα καὶ βάρτρα-
 χον καὶ πάντα ὅσα διὰ γεννήσεως ἔχει τὴν ἀπόδοσιν· ἀλλὰ
 καὶ τὸ ἀγέννητον ὄνομα οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἄνευ αἰτίας
 ὑφ' ἑαυτοῦ λέγεται, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἀνύπαρκτον ἔχει τὴν
 44 οἰκειότητα. ἀγέννητος λέγεται καὶ ὁ σκινδαφός, ἀγέν-
 νητον καὶ τὸ βλίτυρι, ἀγέννητος ὁ Μινώταυρος, ὁ Κό-
 κλωψ, ἡ Σκύλλα, ἡ Χίμαιρα, οὐ τῷ ἀγεννήτως εἶναι,
 ἀλλὰ τῷ μὴ γενέσθαι ὅλως. εἰ οὖν τὰ θεϊότερα τῶν ὀνο-
 20 μάτων κοινὰ τῷ υἱῷ πρὸς τὸν πατέρα, τὰ δὲ ὅσα ἢ πρὸς
 τὸ ἀνύπαρκτον ἢ ὡς πρὸς τὰ ταπεινὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἔχει,
 ταῦτα παρήλλακται, τὸ γεννητὸν ἔστω καὶ τὸ ἀγέννητον,
 ἡ ἰσχυρά τοῦ Ἐδνομίου καθ' ἡμῶν ἐπιχειρήσεις αὐτὴ κρα-
 τύνει τῆς ἀληθείας τὸ δόγμα, μηδεμίαν εἶναι κατὰ τὴν
 757 M. φύσιν διαφορὰν μαρτυροῦσα διὰ τὸ μηδὲ τοῖς ὀνόμασί τινα
 25 παραλλαγὴν καθορᾶσθαι. εἰ δὲ ἐν τῷ γεννητῷ καὶ ἀγεν-
 νήτῳ τὸ διάφορον τῆς οὐσίας τίθεται καὶ οὕτως οἴεται τὰ
 ὀνόματα καθ' ὁμοιότητα τῶν ἐν τοῖς ὑποδείγμασιν εἰρη-
 μένων διακεῖσθαι ὡς τῷ πυρὶ καὶ τῷ ὕδατι πρὸς ἄλληλα,

VLATS 1 τοῦ om. LT v 4 εἰ: ἡ L μνημονεύεσθαι V

6 τῇ θεῇ φύσει v 6—7 καὶ τὴν τοῦ ἀγεννήτου V 8 μόνῃ om. A
 14 πρὸς τὸν A 15 σκινδαφός καὶ τὸ βλήτυρι (ἦτ in rasura, βλίτυρι A
 solus) καὶ ἡ σκύλλα καὶ ὁ μινώταυρος ὁ κόκλωψ ἡ χίμαιρα V ἀγέννητον καὶ
 τὸ βλίτυρι om. TS v ὁ κόκλωψ om. v 17 ἀγέννητος V 18 τὸ μὴ L
 19 ὅσον πρὸς τὸ VL 20 ὡς om. A v 21 verba a τὸ γεννητὸν
 usque ad ἀγέννητον om. v verba ab ἔστω usque ad ἀγέννητον om. TS
 22 αὐτῇ VA 25 ἐν om. A 26 τίθεσθαι T verba ὡς τῷ πυρὶ
 καὶ τῷ ὕδατι post τίθεται add. v (ex 28 irrepserunt)

πάλιν ἐνταῦθα τὸ φρικτὸν τῆς βλασφημίας καὶ σιωπώντων
 ἡμῶν φανερωθήσεται. τὸ πῦρ γὰρ καὶ τὸ ὕδωρ φθαρτικὴν 45
 κατ' ἀλλήλων τὴν φύσιν ἔχει καὶ ἴσως ἐκάτερον ἐν τῷ
 ἑτέρῳ γενόμενον τῇ ἐπικρατήσει τοῦ πλεονάζοντος φθείρεται.
 εἰ οὖν οὕτω διεστάναι τοῦ ἀγεννήτου τὴν φύσιν πρὸς 5
 τὴν τοῦ μονογενοῦς δογματίζει, πάντως ὅτι καὶ τὴν φθαρτι-
 κὴν ταύτην ἐναντιότητα τῇ παραλλαγῇ τῶν οὐσιῶν ἐνυπάρ-
 χειν κατὰ τὸ ἀκόλουθον δίδωσιν, ὡς ἀσύμβατον αὐτῶν διὰ
 τούτου καὶ ἀκοινωνήτον εἶναι τὴν φύσιν καὶ ἐνδαπανᾶσθαι
 τῷ ἑτέρῳ τὸ ἕτερον, εἰ ἐν ἀλλήλοις ἀμφοτέρα ἢ μετ' ἀλ- 10
 λήλων γένοιτο.

Πῶς οὖν ἐν τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς καὶ οὐ φθείρεται, καὶ 46
 πῶς ἐν τῷ υἱῷ ὁ πατὴρ ὢν εἰς τὸ διηνεκὲς ἀντέχει μὴ
 δαπανώμενος, εἴπερ ἡ τοῦ πυρὸς πρὸς τὸ ὕδωρ ιδιότης καὶ
 ἐν τῇ τοῦ γεννητοῦ πρὸς τὸ ἀγέννητον διασφίεται σχέσει, 15
 καθὼς φησιν ὁ Εὐνόμιος; ἀλλ' οὐδὲ γῆς πρὸς ἀέρα κοι-
 νωνίαν ὁ λόγος βλέπει· ἡ μὲν γὰρ σταθερὰ καὶ ἐμβριθὴς
 καὶ ἀντίτυπος καὶ κατωφερὴς καὶ βαρεῖα, τῷ δὲ ἀέρι ἐκ
 τῶν ἐναντίων ἡ φύσις. ὁμοίως τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν
 ἐν τῇ ἐναντιότητι τῶν χρωμάτων εὐρίσκεται καὶ τῷ τρι- 20
 γώνῳ τὸ περιφερὲς μὴ ταῦτὸν εἶναι συντίθεται· ἐκεῖνο γάρ
 ἐστὶν ἐκάτερον ἐν τῷ λόγῳ τοῦ σχήματος, ὅπερ οὐκ ἐστὶ
 τὸ ἕτερον. ἐπὶ δὲ θεοῦ τοῦ πατρὸς καὶ θεοῦ τοῦ μονο- 47
 γενοῦς υἱοῦ κατὰ τί βλέπει τὴν ἐναντίωσιν οὐχ εὐρίσκω.
 ἀγαθότης μία, σοφία δικαιοσύνη φρόνησις δύναμις ἀφθαρσία 25
 τὰ ἅλλα πάντα, ὅσα τῆς ὑψηλῆς ἐστὶ σημασίας, ἐφ' ἑκατέρου
 ὡσαύτως λέγεται καὶ τρόπον τινὰ ἐν τῷ ἑτέρῳ τὸ ἕτερον
 τὴν ἰσχὺν ἔχει· ὅ τε γὰρ πατὴρ διὰ τοῦ υἱοῦ τὰ πάντα
 ποιεῖ ὅ τε μονογενὴς δύναμις ὢν τοῦ πατρὸς ἐν ἑαυτῷ τὸ
 πᾶν κατεργάζεται. τίνα τοίνυν χρεῖαν πληροῖ πῦρ τε καὶ 30
 ὕδωρ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐπὶ υἱοῦ τε καὶ πατρὸς κατὰ τὴν
 οὐσίαν ἀλλοτριότητος; καὶ τίς ὁ ἰσχυρὸς ἐκεῖνος καὶ

VLATS 2 τὸ ante ὕδωρ om. V v 6 ὅτι om. V v

6—7 φθαρτὴν ταύτην A 10 εἰ V v: ἢ LATS ἦ: εἰ AS

13 ἔχει V 17 σταθερὰ S 19 ἢ τὸ μέλαν AT 21 συντίθενται A

συντιθέναι VL 24 βλέπω V 31 ἐπὶ τοῦ υἱοῦ L

- 48 ἀπόρρητος λόγος ὁ διὰ τούτων ἀποδεικνύμενος; ἀλλὰ
τολμηροὺς ἡμᾶς ὀνομάζει Πέτρου καὶ Παύλου τὴν τε
τῆς φύσεως ἐνότητα καὶ τὴν τῶν ὑποστάσεων διαφορὰν
παραστήσαντας καὶ δεινὰ φησι παρ' ἡμῶν τολμᾶσθαι, εἰ
5 τοῖς ὕλικοις ὑποδείγμασι τῇ τῶν νοητῶν θεωρίᾳ τὸν λόγον
προσάγομεν. καλῶς ὁ διορθωτὴς τῶν ἡμετέρων πταισμά-
των, καλῶς ἐπικαλεῖ τὴν τόλμαν ἡμῖν τοῖς τὸ θεῖον διὰ
49 τῶν ὕλικῶν ἐρμηνεύουσι. τί οὖν περὶ τῶν στοιχείων ἐρεῖς,
ὁ σταθερός τε καὶ περιεσκεμμένος, ἄλλον τὴν γῆν, νοητὸν
10 τὸ πῦρ, ἀσώματον τὸ ὕδωρ, ἔξω τῆς αἰσθητῆς ἀντιλήψεως
τὸν ἄερα; οὕτω συντέτακταί σοι πρὸς τὸν σκοπὸν ἡ διά-
νοια, οὕτω πανταχόθεν ὀξυωπεῖς, ἄληπτον τοῖς ἀντιτεταγ-
μένοις διεξάγων τὸν λόγον, ὥς μὴ βλέπειν ἐν σεαυτῷ τὰ
κατὰ τῶν κατηγορουμένων ἐγκλήματα; ἢ σοὶ μὲν διὰ τῆς
760 M. 15 ὕλης τὸ κατ' οὐσίαν ἀλλότριον κατασκευάζοντι συγχωρή-
σομεν, ἡμεῖς δὲ διὰ τῶν χωρητῶν ἡμῖν ὑποδειγμάτων τὸ
οἰκτεῖν τῆς φύσεως ἀποδεικνύντες ἀπόβλητοι;
- 50 Ἀλλὰ Πέτρος, φησί, καὶ Παῦλος παρὰ ἀνθρώπων
κατωνομάσθησαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μεταθεῖναι τὰς προσ-
20 ηγορίας ἐπ' αὐτῶν δυνατόν γέγονε. τί δὲ τῶν ὄντων οὐ
παρὰ ἀνθρώπων ὀνόμασται; σὲ μάρτυρα τοῦ λόγου προσ-
άγομαι. εἰ γὰρ τὴν τῶν ὀνομάτων μετάρθεzin σημεῖον ποιῇ
τοῦ παρὰ ἀνθρώπων κατωνομάσθαι τὰ πράγματα, συνθήσῃ
διὰ τούτου πάντως πᾶν ὄνομα παρ' ἡμῶν τεθεῖσθαι τοῖς
25 οὔσιν ἐκ τοῦ μὴ τὰς αὐτάς τῶν ὑποκειμένων προσηγορίας
- 51 παρὰ πᾶσι κεκρατηκέναι. ὥς γὰρ Παῦλος ὁ πρότερον
Σαῦλος καὶ Πέτρος ἐκ Σίμωνος. οὕτω γῆ τε καὶ οὐρανὸς
καὶ ἡρ καὶ θάλασσα καὶ πάντα τὰ τῆς κτίσεως μέρη οὐχ
ὁμοίως παρὰ πᾶσιν ὀνόμασται, ἀλλ' ἐτέρως μὲν παρ'
30 Ἑβραίοις, ἐτέρως δὲ παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ἐκάστοις τῶν
ἐθνῶν διαφόροις ταῖς προσηγορίαις κατονομάζεται. εἰ οὖν

VLATS 1 ἀπόρρητος: ἀναντίρρητος malim 2 Πέτρου καὶ Παύλου
om. v 4 παραστήσαντος L 6 προσάγομεν correxi: προάγομεν libri v
καλὸς V 7 ἐπεγκαλεῖ A ἡμῶν VL 13 διεξάγειν VL
ἐν ἑαυτῷ A 14 κατὰ om. A 19 μετατεθεῖναι VL μετατεθῆναι v
24 διὰ τοῦτο A 26 παῦλον V 27 τε om. VL

ἰσχύει τῷ Εὐνομίῳ τὸ ἐπιχείρημα Πέτρον καὶ Παῦλον διὰ
 τοῦτο μετακεκλησθαι κατασκευάζοντι, διὰ τὸ παρ' ἀνθρώ-
 πων αὐτοῖς τὰς προσηγορίας τεθεῖσθαι, ἰσχύσει πάντως
 καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐκ τῶν ὁμοίων ὁρμώμενος ὁ πάντα
 παρ' ἡμῶν κατωνομάσθαι λέγων διὰ τὸ πάντων τὰς προσ- 5
 ηγορίας κατὰ τὰς τῶν ἐθνῶν διαφορὰς ἐνηλλάχθαι. εἰ δὲ 52
 τὰ πάντα οὕτως, οὐδὲ τὸ γεννητὸν πάντως καὶ ἀγέννητον
 ἄλλως· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα τῶν μετονομαζομένων ἐστὶ. τὸ
 γὰρ ἐγγενόμενον ἡμῖν περὶ τὸ ὑποκειμένον νόημα εἰς ὀνό-
 ματος τύπον μεταλαμβάνοντες ἄλλοτε ἄλλοις ῥήμασι τὸ 10
 νοηθὲν ἐξαγγέλλομεν, οὐχὶ ποιοῦντες τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ ση-
 μαίνοντες δι' ὧν ὀνομάζομεν. τὰ μὲν γὰρ πρᾶγματα,
 καθὼς ἂν ἔχῃ φύσεως, ἐφ' ἑαυτῶν μένει, ἡ δὲ διάνοια τῶν
 ὄντων ἐφαπτομένη δι' ὧν ἂν γένηται δυνατὸν ῥημάτων ἐκ-
 καλύπτει τὸ νόημα. καὶ ὥσπερ οὐ συμμετεβλήθη τῇ μετα- 15
 βολῇ τοῦ ὀνόματος ἢ οὐσίας τοῦ Πέτρου, οὕτως οὐδὲ ἄλλο
 τι τῶν θεωρουμένων ἐν τῇ τῶν ὀνομάτων ἐπαλλαγῇ μετα-
 βάλλεται. διὸ καὶ τὴν τοῦ ἀγεννήτου φωνὴν παρ' ἡμῶν 53
 ἐπιτεθεῖσθαι φαμεν τῷ ἀληθινῷ καὶ πρώτῳ πατρὶ τῷ τοῦ
 παντὸς αἰτίῳ καὶ μηδεμίαν ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὑποκειμένου 20
 γίνεσθαι βλάβην, εἰ ἐξ ἐτέρας φωνῆς τὸ ἴσον γνωρίσαιμεν.
 ἔξεστι γὰρ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ἀγέννητον πρῶτον αἰτίον
 αὐτὸν προσεῖπεν ἢ πατέρα τοῦ μονογενοῦς ἢ ἐκ μηδεμιᾶς
 αἰτίας ὑφεστηκότα καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὅσα πρὸς τὴν αὐτὴν
 διάνοιαν φέρει· ὥστε καὶ δι' ὧν ἐγκαλεῖ λόγων κρατύνει 25
 τὰ ἡμέτερα δόγματα, ὅτι ὄνομα τῆς θείας φύσεως σημαν-
 τικὸν οὐκ ἐμάθομεν. ἀλλὰ τὸ μὲν εἶναι αὐτὴν ἐδιδάχθημεν, 54
 δύναμιν δὲ προσηγορίας τοιαύτης, δι' ἧς ἐμπεριλαμβάνεται
 ἡ ἀφραστός τε καὶ ἀόριστος φύσις, ἢ οὐκ εἶναι καθόλου

VLATS 1 τῷ εὐνομίῳ A: τοῦ εὐνομίου VLTS v 2 κατασκευά-
 ζοντος v verba a 2 διὰ τὸ usque ad 5 διὰ τὸ iteravit V 5 διὰ
 τὸ: τῷ v 7 τὰ ante πάντα om. VT 8 ἄλλως: ἕλως V
 9 ἐγγινόμενον v τοῦ ὑποκειμένου T v 9—10 ὡς ὀνόματος τ. v
 11 μεταποιοῦντες v 11—12 σημαίνοντες: τὰ ῥήματα v 13 ἔχει v
 14 ἀπτομένη v 14—15 ἀνακαλύπτει A v 25 λόγων S v: λέγων
VLTA 29 ἀόριστός τε καὶ ἀφραστός V ἀράτος T

φαμέν ἢ πάντως ἡμῖν ἄγνωστον εἶναι. ὥστε παρeis τὴν
 συνήθη μυθολογίαν δεικνύτω τὰς σημαντικὰς τῶν οὐσιῶν
 προσηγορίας καὶ τῷ παρηλλαγμένῳ τῶν ὀνομάτων συνδια-
 55 σχιζέτω τὸ ὑποκείμενον. ἕως δ' ἂν ὁ τῆς γραφῆς ἀλη-
 5 θεὺς λόγος, ὅτι Ἀβραὰμ καὶ Μωϋσῆς οὐκ ἐχώρησαν τὴν
 761 M. τοῦ ὀνόματος γινῶσιν, καὶ ὅτι θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε,
 καὶ εἶδεν αὐτὸν ἀνθρώπων οὐδεὶς οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, καὶ
 ὅτι τὸ περὶ αὐτὸν φῶς ἀπρόσιτον καὶ τῆς μεγαλωσύνης
 αὐτοῦ πέρας οὐκ ἔστιν, ἕως ἂν ταῦτα λαλῆται παρ' ἡμῖν
 10 καὶ πιστεύηται, πᾶς λόγος ὁ περίληψίν τινα καὶ ἐρμηνείαν
 τῆς ἀορίστου φύσεως διὰ τῆς ὀνομαστικῆς σημασίας ἐπαγ-
 γελλόμενος ὅμοιός ἐστι τῷ διὰ τῆς ἰδίας παλάμης πᾶσαν
 ἐμπεριλαμβάνειν οἰομένῳ τὴν θάλασσαν. ὁ γάρ ἐστι χειρὸς
 κοτύλη πρὸς πέλαγος ὅλον, τοῦτο πᾶσα δύναμις λόγων
 15 πρὸς τὴν ἄφραστον τε καὶ ἀπερίληπτον φύσιν.
 56 Ταῦτα δὲ φαμεν οὐχ ὡς ἀρνούμενοι τὸ ἀγεννήτως εἶναι
 τὸν πατέρα οὐδ' ὡς μὴ συντιθέμενοι τὸ γεννητὸν εἶναι τὸν
 μονογενῆ θεόν, ἀλλὰ καὶ οὗτος γεγέννηται κακᾶκινος οὐ
 γεγέννηται. τί δὲ κατὰ τὴν φύσιν ἐστὶν ὁ δίχα γεννήσεως
 20 ὢν καὶ ὁ γεγενῆσθαι πεπιστευμένος, ἐκ τῆς τοῦ γεννη-
 θῆναι καὶ μὴ γεννηθῆναι σημασίας οὐκ ἐδιδάχθημεν.
 εἰπόντες γὰρ ὅτι οὗτος ἢ γεγέννηται ἢ οὐ γεγέννηται, δι-
 πλῆν ἐντυπούμεθα διὰ τῶν εἰρημένων διάνοιαν, τῷ μὲν
 δεικτικῷ τοῦ λόγου πρὸς τὸ ὑποκείμενον βλέποντες, τῷ δὲ
 25 γεγέννηται ἢ οὐ γεγέννηται τὸ τῷ ὑποκειμένῳ προσθεω-
 ρούμενον διδασκόμενοι, ὡς ἄλλο μὲν τι περὶ τοῦ ὄντος νοεῖν,

5 Exod. 6, 3 et 3, 6

6 Joh. 1, 18

7 I. Tim. 6, 16

VLATS 1 φαμέν post 169, 29 εἶναι coll. VT 3—4 διασχίζετω

VT 4—5 ἀληθεύει L v 7 οὐδὲ correxi: οὔτε libri v 9 ἂν om.

VLT λαλεῖται T ἡμῶν v 10 πιστεύεται VLT πᾶς: πῶς v

11 ἀοράτου A ὀνομαστικῆς v 12 τὸ διὰ L 13 ἐμπεριλαμβάνειν

LAT v 15 τε om. v 16 ὡς οὐκ A pr., sed οὐχ ὡς sscr. postea

17 μὴ om. T τῷ γεννητὸν ATS γεννητὸν γ in ras. V ἀγέννητον T

19 ὁ om. L 20 ὁ om. V v 21 καὶ τοῦ μὴ V καὶ μὴ γεννη-

θῆναι om. A 23 litteras διὰ τῶν εἰρη... om. in lac. L 24 τὸ δὲ

VAT 25 τὸ S v sed exp. S, om. VLAT 25—26 προσθεωρού-

μενον: πρὸς τὸ θεωρούμενον VL 26 διδασκόμεθα v

ἄλλο δέ τι περὶ τοῦ ἐπιθεωρουμένου τῷ ὄντι. ἀλλὰ καὶ 57
 παντὶ ὀνόματι τῷ περὶ τὴν θεῖαν λεγομένῳ φύσιν τὸ ἐστὶ
 πάντως συνυπακούεται, οἷον δίκαιος ἄφθαρτος ἀθάνατός
 τε καὶ ἀγέννητος καὶ εἴ τι ἕτερον λέγεται· καὶ μὴ τῇ
 φωνῇ συμπαραμορτοῦν τύχῃ τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἀλλ' ἡ διάνοια 5
 πάντως τοῦ φθεγγομένου καὶ τοῦ ἀκούοντος τῷ ἐστὶ προσ-
 απαρτίζει τὸ ὄνομα, ὥς εἰ μὴ τοῦτο προσκείτο, κατὰ κενοῦ
 τὴν προσηγορίαν πίπτειν. οἷον (κρεῖττον γὰρ ἐν ὑποδείγματι
 παραστήσαι τὸν λόγον) εἰπόντος τοῦ Δαβὶδ ὅτι ὁ θεὸς
 κριτὴς δίκαιος καὶ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, εἰ μὴ συν- 10
 υπακούοιτο τῶν κατειλημμένων ὀνομάτων ἐκάστω τὸ ἐστὶ,
 ματαία δοῖται καὶ ἀνυπόστατος ἢ τῶν προσηγοριῶν ἀπαρίθ-
 μησις, πρὸς οὐδὲν ὑποκείμενον ἐρειδομένη· συνυπακουόμενον
 δὲ τοῦ ἐστὶν ἐκάστω τῶν ὀνομάτων, ἰσχύσει πάντως τὰ
 εἰρημμένα περὶ τὸ ὃν θεωρούμενα. ὥσπερ τοῖνον εἰπόντες 58
 ὅτι κριτὴς ἐστὶ διὰ μὲν τῆς κρίσεως ἐνέργειάν τινα περὶ
 αὐτὸν ἐνόησαμεν, διὰ δὲ τοῦ ἐστὶ τῷ ὑποκειμένῳ τὸν νοῦν
 ἐπεβάλομεν, σαφῶς διδασκόμενοι διὰ τούτων μὴ τὸν αὐτὸν
 νομίζειν τῇ ἐνεργείᾳ τὸν τοῦ εἶναι λόγον, οὕτως καὶ ἐκ τοῦ
 εἰπεῖν ὅτι γεννητὸς ἢ ἀγέννητός ἐστι μερίζομεν πρὸς διπλὴν 20
 ὑπόληψιν τὴν διάνοιαν, διὰ μὲν τοῦ ἐστὶ νοοῦντες τὸ ὑπο-
 κείμενον, διὰ δὲ τοῦ γεννητὸς ἢ ἀγέννητος τὸ προσὸν τῷ
 ὑποκειμένῳ καταλαμβάνοντες. καθάπερ τοῖνον κριτὴν ἢ 59
 μακρόθυμον παρὰ τοῦ Δαβὶδ εἶναι τὸν θεὸν διδαχθέντες οὐ
 τὴν θεῖαν οὐσίαν, ἀλλὰ τι τῶν περὶ αὐτὴν θεωρουμένων 25
 ἐμάθομεν, οὕτως καὶ ἐνταῦθα τὸ μὴ γεγενῆσθαι ἀκού-
 σαντες οὐ τὸ ὑποκείμενον διὰ τῆς ἀπεμφάσεως ἔγνωμεν,
 ἀλλὰ τί οὐ χρὴ περὶ τὸ ὑποκείμενον νοεῖν ὠδηγήθημεν,
 τὸ δὲ κατ' οὐσίαν ὅ τι ποτὲ ἐστὶν οὐδὲν ἤττον ἐν ἀδήλῳ 764 M.
 μένει, οὕτω καὶ τῆς ἀγίας γραφῆς τὰ μὲν λοιπὰ τῶν θείων 30

VLATS 3 συνυπακούεται πάντως VT 6 τῷ ut vid. etiam L² in
 ras. 9 τὸν λόγον: τῷ λόγῳ τὸ εἰρημένον VT 10—11 συνυπακούοι T
 12 δοῖται VLAS (in T ei simillimum litterae α): δοῖται v 14 ἰσχυσε A
 17 ἐνόησαμεν post o ras. unius litt. T 18 ταῦτόν A 24 παρὰ
 τῷ A 25 verba ab τῶν περὶ usque ad 28 ἀλλὰ τί οὐ om. V
 26 γεγενῆσθαι A 27 verba a διὰ τῆς usque ad 28 χρὴ περὶ om. T
 man. alt. in fine paginae adiecit 28 ὠδηγήθημεν: ἐδιδάχθημεν VT

- ὀνομάτων κατὰ τοῦ ὄντος κατηγοροῦσης, αὐτὸ δὲ τὸ ὄν
ἀκατονόμαστον τῷ Μωϋσῇ παραδοῦσης. ὁ τοίνυν τοῦ ὄντος
ἐκκαλύπτων τὴν φύσιν μὴ τὰ περὶ τὸ ὄν διεξίτω, ἀλλ’
60 αὐτὴν ἡμῖν φανερούτω δι’ ὧν λέγει τὴν φύσιν. πᾶν γάρ
5 ὅτιπερ ἂν εἴπῃς ὄνομα περὶ τὸ ὄν ἐστίν, οὐκ ἐκείνόν ἐστιν,
ἀγαθὸς ἀγεννήτος ἄφθαρτος· ἀλλὰ τὸ ἐστίν ἐκάστω
τούτων οὐκ ἀπολείπεται. τούτου τοίνυν τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ
καὶ ὄντος ἀγεννήτου, καθὸ ἔστι, τὸν λόγον τις ἀπο-
δώσειν ἐπαγγελάμενος μάταιος ἂν εἴη τὰ μὲν ἐπιθεωροῦ-
10 μενα λέγων, αὐτὴν δὲ σιωπῶν τὴν οὐσίαν ἣν ἐρμηνεύειν τῷ
λόγῳ κατεπαγγέλλεται. τὸ γὰρ ἀγεννήτως εἶναι ἐν τῶν
ἐπιθεωρουμένων ἐστὶ τῷ ὄντι, ἄλλος δὲ τοῦ εἶναι καὶ ἄλλος
τοῦ πως εἶναι ὁ λόγος· ὃ μέχρι τοῦ νῦν ἄρρητόν τε καὶ
ἀνερμήνευτον ἐκ τῶν εἰρημένων ἐστίν. οὐκοῦν φανερωσάτω
15 πρότερον ἡμῖν τὰ τῆς οὐσίας ὀνόματα, καὶ τότε τῇ παραλ-
λαγῇ τῶν προσηγοριῶν διαταμνέτω τὴν φύσιν· ἕως δ’ ἂν
τὸ ζητούμενον ἀνεκφώνητον μένη, μάτην αὐτῷ τὰ περὶ τῶν
ὀνομάτων τετεχνολόγηται, τῶν ὀνομάτων οὐκ ὄντων.
- 61 Ἡ μὲν οὖν ἰσχυροτέρα τῶν Εὐνομίου κατὰ τῆς
20 ἀληθείας λαβὴ τοιαύτη, πολλῶν κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς
λογογραφίας σιωπηθέντων δογμάτων. δοκεῖ γάρ μοι πρέ-
πειν τοῖς τὸν ἐνόπλιον τοῦτον κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀλη-
θείας τρέχουσι δρόμον πρὸς τοὺς πεφραγμένους ποσῶς τῇ
πιθανότητι τοῦ ψεύδους ὀπλίζεσθαι, τοῖς δὲ νεκροῖς καὶ
25 ὀδωδόσι τῶν νοημάτων μὴ ἐμμολύνειν τὸν λόγον. τὸ γὰρ
οἶεσθαι πάντα ὅσα τῷ τῆς οὐσίας ἦνωται λόγῳ
πάντως ἐν σώμασιν εἶναι καὶ φθορᾷ συνεξεῖ-

26—27 id est omne quod sit ὑποούσιον secundum orthodoxorum
dicendi usum, quem nisi in rebus particularibus et caducis non va-
lere Eunomius docuerat

VLATS 2 ἀκατονόμαστον: ἀκαταγώνιστον L μωϋσεῖ VL
παραδίδωσιν v τοῦ om. L ὄντως L 3 διεξίετω VT v 5 ὃ
ἂν εἴπῃς A εἴποις T 6 ἄφθαρτος om. v 8 καθὸ ἔστι scripsi:
καθὸ ἐστὶ VLAT καθὼς ἐστὶ S v 15—16 παραλλαγή: παραλογία v
17 ἀνεκφώνητον τὸ ζητούμενον AS v 18 τεχνολογεῖται A τεχνολόγηται
(sic) S ὀνομάτων: νοημάτων A 19 οὖν om. A τῶν Εὐνο-
μίου: τε τοῦ εὖν. A τοῦ εὖν. L 20 τὸ om. V v 27 καὶ post
πάντως add. v ἐν σώμασιν εἶναι καὶ: ἐν σωματικῇ v

χθαι (τοῦτο γὰρ ἐν τῷ μέρει τούτῳ ψησίν) ὡς νεκρώδη
 δυσωδίαν ἐκὼν ὑπερβῆσομαι, παντὸς οἶμαι τοῦ γε νοῦν
 ἔχοντος ἐκ τοῦ προχείρου κατιδεῖν δυναμένου τὸ τεθνηκός
 τε καὶ διαπεπτωκός τοῦ λόγου. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι πλη- 62
 θος μὲν ἄπειρον τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ ψυχῶν, οὐσία δὲ 5
 πάσαις ὑπόκειται μία καὶ τὸ ὁμοούσιον ὑποκειμένον ἐν
 αὐταῖς τῆς σωματικῆς διαφθορᾶς ἡλλοτριῶται; ὥστε νη-
 πίοις φανερόν εἶναι τὸν λόγον, ὅτι τὰ σώματα οὐ διὰ τὸ
 ὁμοούσια εἶναι ἀλλήλοις διὰ τοῦτο φθείρεται τε καὶ δια-
 λύεται, ἀλλὰ διὰ τὸ σύνθετον εἰληφέναι τὴν φύσιν. ἄλλος 10
 τοῦ συνθέτου καὶ ἕτερος τοῦ κοινοῦ τῆς οὐσίας λόγος· ὥστε
 τὸ μὲν ὁμοούσια τὰ φθαρτὰ σώματα λέγειν ἀληθές ἐστιν,
 ἡ δὲ ἀναστροφή τὸ ἀληθές οὐκ ἔχει· εἴ τι ὁμοούσιον,
 τοῦτο καὶ φθαρτόν ἐστι πάντως, ὡς ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἀπο-
 δείκνυται, ὧν καὶ οὐσία μία καὶ φθορὰ ἐν τῇ κοινότητι 15
 τῆς οὐσίας οὐ πρόσσεστιν. ὁ δὲ περὶ τῶν ψυχῶν ἀποδοθεὶς 63
 λόγος καὶ περὶ πάσης νοερᾶς ὑποστάσεως τῆς ἐν τῇ κτίσει
 θεωρουμένης οἰκείως ἂν ἔχοι. οὐ γάρ, καθὼς Ἐκνόμιος
 βούλεται, αἱ παρὰ τοῦ Παύλου κατειλεγμέναί φωναὶ τῶν
 ὑπερκοσμίων δυνάμεων φύσεις τινὰς ἀλλήλων παρηλλαγ- 20
 μένας σημαίνουσιν, ἀλλ' ἡ τῶν προσηγοριῶν σημασία σαφῶς
 ἐνδείκνυται τὸ μὴ φύσεων διαφορὰς, ἀλλὰ τῆς ἐπουρανίου
 στρατιᾶς τὰς ποικίλας τῶν ἐνεργειῶν ιδιότητας τῷ λόγῳ
 παρίστασθαι. ἀρχαὶ γάρ, ψησί, καὶ θρόνοι καὶ ἐξουσίαι καὶ 765 M.
 δυνάμεις καὶ κυριότητες. ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα τοιαῦτα 25
 ἐστὶν ὡς αὐτόθεν παντὶ πρόδηλον εἶναι τὸ κατ' ἐνεργείας
 τινὸς τετάχθαι τὰ σημαινόμενα. τὸ γὰρ ἄρχειν καὶ τὸ 64
 ἐξουσίαζειν καὶ τὸ κυριεύειν καὶ τὸ θρόνον εἶναι τινος,
 ταῦτα πάντα οὐκ ἂν ὁ λελογισμένος εἰς οὐσιῶν διαφορὰς

19 cf. supra § 40 24 Col. 1, 16

VLATS 1 δ ante ἐν τῷ μέρει add. et parenthesin usque ad 2
 ὑπερβῆσομαι extendit Migne 2 γε om. V v 3 προχείρου: προτέρου
 VLT 6 ὁμοούσιον om. S v 7 διαφθορᾶς LTS 9 διὰ τοῦτο
 om. T v διαφθείρεται V v 11 κοινοῦ: ὑποκειμένου v 12 τὰ
 μὲν V 13 εἴ τι: πᾶν τὸ v 14 τούτῳ V ἄφθαρτόν S
 16 περὶ τῆς τῶν LT ἀποδοθεὶς om. VLT

ἀπαγάγοι, προδήλως τῆς ἐνεργείας ὑφ' ἐκάστου τῶν ὀνομάτων σημαينوμένης. ὥστε ὁ λέγων φύσεων διαφορὰς ἐν τοῖς κατειλεγμένοις ὀνόμασι παρὰ τοῦ Παύλου σημαίνεσθαι φρεναπατᾷ ἑαυτόν, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, μὴ εἰδῶς
 5 μῆτε ἃ λέγει μῆτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦται, σαφῶς ἐνδεικνυμένης τῆς τῶν ὀνομάτων σημασίας ὅτι ἀξιώμάτων τινῶν διαφορὰς ὁ ἀπόστολος ἐν ταῖς νοηταῖς δυνάμεσιν οἶδεν, οὐκ οὐσιῶν ἑτερότητας διὰ τῶν ὀνομάτων ἐνδείκνυται.

4 Gal. 6, 3

5 I. Tim. 1, 7

VLATS 1 ἐπαγάγοι S ἐπαγάγη v 2 ὁ om. L 4 καθά T
 verba a μὴ εἰδῶς usque ad 7 διαφορὰς om. V 7 διαφορὰν A
 8 ἑτερότητας: ἰδιότηας v

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Σ'.

Τὰ μὲν οὖν ἰσχυρὰ τῶν Εὐνομίου τοιαῦτα. ἐγὼ δὲ 1 768 *M.*
 τῶν ἐν ἐπαγγελίᾳ δυνάμεως οὕτω σαθρῶν τε καὶ ἀνυποστά-
 των ἐπιδειχθέντων τῷ λόγῳ, σιωπᾶν οἶμαι δεῖν ἐπὶ τῶν 5
 ὑπολοίπων, τοῖς κατὰ τῶν ἰσχυρῶν ἐλέγχους καὶ τῶν ἄλλων
 τῇ δυνάμει συναπελεγχθέντων· καθάπερ ἐπὶ τῶν πολέμων
 συμβαίνει, τοῦ δυνατωτέρου τῶν ἄλλων καταπεσόντος μη-
 κέτι τὸ λειπόμενον τῆς στρατιᾶς ἐν λόγῳ τινὶ τοῖς κεκρα-
 τηκόσι τοῦ ἰσχύοντος γίνεσθαι. ἀλλ' οὐκ ἔῤῥω σιωπᾶν τὸ 10
 κεφάλαιον τῆς βλασφημίας ἐν τοῖς ἐφεξῆς τοῦ λόγου προ-
 κείμενον· τὴν γὰρ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τοῦ μονο-
 γενοῦς πάροδον, τοῦτο δὴ τὸ φρικτόν τε καὶ ἄθεον καὶ
 πάσης ἀσεβείας φευκτότερον δόγμα τοῦ Εὐνομίου, νῦν τῇ
 ἀκολουθίᾳ τοῦ λόγου κατασκευάζει. καὶ ἐπειδὴ πᾶσι τοῖς 2
 διὰ τῆς ἀπάτης ταύτης γεγοητευμένοις ἔτοιμον ἐπὶ γλώσσης
 ἔστιν εἰς κατασκευὴν τοῦ ἐκ μὴ ὄντος εἶναι τὸν ἡμᾶς καὶ

VLATS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος ἢ **VLT** τοῦ αὐτοῦ λόγος
 ὁγδοὺς **AS** 3 οὖν **om. v** τῶν τοῦ Εὐν. **v** 4 δυνάμεων **LS v**
 10 ἔῤῥω σιωπᾶν: ἕως πᾶν **T** 13 post πάροδον **add.** κατασκευάζει **VT** scil.
 varia lectio ad 15 κατασκευάζεται falso loco in textum intrusa, om-
 nem orationem a 12 τὴν γὰρ usque ad 15 contraxi et 15 κατασκευάζει
 pro κατασκευάζεται restitui 13 δὴ: δὲ **T om. A** 14 φρικτό-
 τερον καὶ φευκτότερον **VT** scilicet varia lectio conglutinatur (cf. ad 13)
 ἐν ante τῇ **ἀκ. add. VLTS v om. A** 15 κατασκευάζει **correxi:**
 κατασκευάζεται libri **v** (cf. ad 13) 17 τοῦ ἐκ μὴ ὄντος **SA** (sed ὄντων
A): ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ **VT** ἐκ τοῦ μὴ ὄντος **L** τὸν ἡμᾶς: τὸν
 μονογενῆ **v**

- πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐξ οὐκ ὄντων ποιήσαντα τὸ λέγειν εἰ ἦν,
 οὐ γεγέννηται, καὶ εἰ γεγέννηται, οὐκ ἦν, καὶ πολλὴν ἔχει
 διὰ τούτων ἡ ἀπάτη τὴν συμμαχίαν, τῶν μικροφυχοτέρων
 ἐν τῇ ἐπιπολαίῳ ταύτῃ πιθανότητι στενοχωρουμένων καὶ
 5 πρὸς συγκατάθεσιν τῆς βλασφημίας ὑπαγομένων, ἀνάγκη
 μὴ παρελθεῖν τὴν ῥίζαν τῆς πικρίας τοῦ δόγματος, ἵνα
 μὴ, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἄνω φέουσα διοχλῇ. πρῶ-
 τον δὲ φημι δεῖν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ τὸν λόγον κατανοῆσαι
 δίχα τῆς πρὸς τοὺς ἐναντίους μάχης, εἴθ' οὕτως ἐπὶ τὴν
 10 ἐξέτασιν τε καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐκτεθέντων ἐλθεῖν.
- 3 Ἐν γνώρισμα τῆς ἀληθινῆς θεότητος ὁ τῆς ἀγίας
 γραφῆς ὑποδείκνυσι λόγος, ὃ διὰ τῆς ἀνωθεν φωνῆς ἐδι-
 δάχθη ὁ Μωϋσῆς ἀκούσας τοῦ εἰπόντος ὅτι Ἐγὼ εἰμι ὁ
 ὢν. οὐκοῦν τοῦτο μόνον θεῖον εἶναι ὡς ἀληθῶς πιστεύειν
 769 M. 15 οἰόμεθα δεῖν, ὃ κατὰ τὸ αἰδίον τε καὶ ἀόριστον ἐν τῷ εἶναι
 καταλαμβάνεται, καὶ πᾶν τὸ περὶ αὐτὸ θεωρούμενον ἀεὶ
 ὡσαύτως ἔχει, οὔτε προσγινόμενον οὔτε ἀπογινόμενον. ὥστε
 εἴ τις λέγοι περὶ θεοῦ ὅτι πρότερον μὲν ἦν νῦν δὲ οὐκ
 ἔστιν ἢ ὅτι νῦν μὲν ἔστι πρότερον δὲ οὐκ ἦν, ἐπίσης ἄθεον
 20 κρίνομεν τῶν εἰρημένων ἐκάτερον· κολοβοῦται γὰρ ὁμοίως
 δι' ἀμφοτέρων ὁ τῆς αἰδιότητος λόγος καθ' ἐκάτερον μέρος
 ὁμοίως τῷ ἀνυπάρκτῳ περισκεπόμενος, εἴτε προθεωροῖται
 τις τὸ μὴ ὂν τοῦ ὄντος εἴτε καταλήγειν τὸ ὂν εἰς τὸ μὴ
 ὂν ἀποφαίνοιτο, καὶ οὐδὲν παραμυθεῖται τὴν ἀσεβῆ περὶ
 25 τὸ θεῖον ὑπόληψιν ἐν πρώτοις ἢ τελευταίοις ἐπιθυροῦ-
 4 μενον τῷ θεῷ τὸ ἀνυπάρκτον. διὰ τοῦτο τὴν περὶ τοῦ μὴ
 εἶναι ποτε τὸν ὄντως ὄντα κατασκευὴν ἄρνησιν τε καὶ ἀθέ-
 τησιν τῆς ἀληθινῆς θεότητος εἶναι διοριζόμεθα. ἐπειδὴ
 γὰρ ὁ μὲν διὰ τοῦ φωτὸς ἑαυτὸν τῷ Μωϋσῇ δείξας ὄντα

6—7 Hebr. 12, 15 (Deut. 29, 18)

13 Exod. 3, 14

VLATS 1 τῷ λέγειν VLT 3 τοῦτον v 5 κατάθεσιν v
 7 καθά T 8 φησι L 9 τοὺς πρὸς τοὺς L 13 ὅτι om. VT
 21 δὲ post ἐκάτερον add. T 22 περισκεπόμενος VT: περικοπτόμενος SA v
 περισκεπτόμενος L εἴτε scripsi: ei libri v 22 προσθεωροῖται v
 23 τις τὸ ὂν A sscr. μὴ 24 ἀποφαίνεται v 28 verba ab ἐπειδὴ
 usque ad 177, 20 καταλείπομεν in unum contraxi

ἑαυτὸν ὀνομάζει λέγων Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, Ἡσαΐας δὲ καθάπερ
 ὄργανον τοῦ ἐν αὐτῷ φθεγγομένου γενόμενος ἐκ προσώπου
 λέγει τοῦ ὄντος ὅτι Ἐγὼ πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, ὡς
 διὰ τούτου νοεῖσθαι καθ' ἑκατέραν ἔννοιαν ἐπὶ θεοῦ τὸ
 αἰδίον, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ πρὸς τὸν Μανωὲ γενομένη φωνή 5
 τὸ ἀπερίληπτον εἶναι διὰ τῆς τοῦ ὀνόματος σημασίας τὸ
 θεῖον ἐνδείκνυται, ὅτε μαθεῖν ἀξιούντος τοῦ Μανωὲ τὸ ὄνομα,
 ὡς προσελθούσης εἰς ἔργον τῆς ἐπαγγελίας ἐπ' ὀνόματος
 δοξάσῃ τὸν εὐεργέτην, λέγει πρὸς αὐτὸν Τί τοῦτο ἐρωτᾷς;
 καὶ αὐτὸ ἐστὶν θαυμαστόν, ὡς διὰ τούτου μαθεῖν ὅτι ἐν 10
 ἐστὶ σημαντικὸν τῆς θείας φύσεως ὄνομα, τὸ ἀρρήτως περὶ
 αὐτῆς ἡμῖν θαῦμα κατὰ ψυχὴν ἐγγινόμενον, ὡσαύτως δὲ 5
 καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ ἐν τοῖς καθ' ἑαυτὸν λόγοις τὸ ἴσον
 βοᾷ, ὡς πάσης μὲν τῆς κτίσεως ὑπ' αὐτοῦ παραχθείσης
 εἰς γένεσιν, μόνου δὲ τοῦ θεοῦ ὡσαύτως ἀεὶ τε ὄντος καὶ 15
 εἰσαεὶ διαμένοντος, ἐν οἷς φησι Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ
 ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι· ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν
 θεοφορουμένων ἀκούοντες πᾶν, ὃ μὴ ἐξ αἰδίου ἐστίν, ὡς
 πρόσφατόν τε καὶ ἀλλότριον τῆς ἀληθινῆς θεότητος τοῖς
 εἰδωλολάτραις προσκυνεῖν καταλείπομεν. τὸ γὰρ νῦν ὄν, 6
 πρότερον δὲ μὴ ὄν πρόσφατόν ἐστι πάντως καὶ οὐκ αἰδίον,
 τὸ δὲ πρὸς τι τῶν προσφάτων ὄραν δαιμόνων λατρείαν ὁ
 Μωϋσῆς ὀνομάζει λέγων Ἐθυσαν δαιμονίοις καὶ οὐ θεῷ,
 θεοῖς οἷς οὐκ ᾔδεισαν οἱ πατέρες αὐτῶν, καινοὶ καὶ πρό-
 σφατοι ἦκασιν. εἰ οὖν πᾶν τὸ πρόσφατον ἐν σεβάσματι δαι- 25
 μόνων ἐστὶ λατρεία καὶ τῆς ἀληθινῆς θεότητος ἡλλοτριώ-
 ται, ὃ δὲ νῦν μὲν ἐστίν, ἀεὶ δὲ οὐκ ἦν, πρόσφατόν ἐστι καὶ

3 Jes. 44, 6 9 Judic. 13, 18 14 et 16 Ps. 101, 26 et 28 Sw.
 23 Deut. 32, 17

VLATS 3 ἐγὼ εἰμι πρῶτος A 4 τούτου: αὐτοῦ A καθ'
 ἑκάτερον A om. ἔννοιαν 6 διὰ τῆς τοῦ v: τῆς διὰ τοῦ VLTS τῇ διὰ
 τοῦ et σημασία A ex coniectura ut vid. 6—7 ἐνδείκνυται τὸ θεῖον V
 8 ὡς om. LA 9 δοξάσῃ S v: δοξάσει VLT δοξάσαι A 10 ὅτι
 om. VT 10—11 ἔν ἐστι: ἔνεστι LT 12 αὐτ||| ultimae litterae
 erasae A 13 καθ' ἑαυτοῦ v 14 παρ' αὐτοῦ AT 18 πᾶν libri: πῶς
 οὐχ v 20 καταλίπομεν A καταλείπομεν L 25 πᾶν om. v σεβά-
 σματι V v et pr. A ut vid.: σεβάσμασι LTS corr. A

οὐκ αἰδίων, ἀναγκαίως πρὸς τὸ ὄν βλέποντες τοὺς τὸ μὴ
ὄν τῷ ὄντι συνθεωροῦντας καὶ λέγοντας, ὅτι ποτὲ οὐκ ἦν,
7 τοῖς θεραπευταῖς τῶν εἰδώλων ἐγκαταλέγομεν. καὶ γὰρ ὁ
μέγας Ἰωάννης τὸν μονογενῆ θεὸν τῷ ἰδίῳ καταγγέλλων
5 κηρύττει παντοίως τὸν ἑαυτοῦ κατασφαλίζεσθαι λόγον, ὡς
μὴ τινα πάροδον τῇ τοῦ μὴ εἶναι ὑπόληψιν κατὰ τοῦ
ὄντος λαβεῖν. λέγει γὰρ ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν καὶ πρὸς τὸν
θεὸν ἦν καὶ θεὸς ἦν καὶ φῶς ἦν καὶ ζωὴ καὶ ἀλήθεια
καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ πάντοτε ἦν καὶ οὐδὲν οὐδέποτε τι
772 M. 10 τῶν καλῶν οὐκ ἦν ὁ πάντων τῶν ἀγαθῶν τὸ πλήρωμα ὧν
8 καὶ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς ὦν. εἰ τοίνυν Μωϋσῆς
μὲν οἶόν τινα χαρακτῆρα τῆς ἀληθινῆς θεότητος ἡμῖν
νομοθετεῖ τὸ μηδὲν ἄλλο περὶ θεοῦ γινώσκειν ἢ τοῦτο
μόνον, ὅτι ἔστι (τοῦτο γὰρ ἐνδείκνυται τὸ Ἐγὼ εἰμι ὁ ὦν),
15 Ἡσαΐας δὲ τὸ πανταχόθεν ἀόριστον τοῦ ὄντος βοᾷ τῷ
κηρύττει, μῆτε δι' ἀρχῆς μῆτε διὰ τέλους βλέπων τὸ ὄν
ἐπὶ τοῦ θεοῦ ὀριζόμενον (ὁ γὰρ εἰπὼν ὅτι Ἐγὼ πρῶτος καὶ
ἐγὼ μετὰ ταῦτα, ἐν οὐθετέρῳ τὸν ὅρον τῆς αἰδιότητος
ἵστησιν, ὡς μῆτε πρὸς τὴν ἀρχὴν ὀρώντας εὑρεῖν τι σημεῖον,
20 ἀπ' οὗ ἔστι καὶ μεθ' ὃ οὐκ ἦν, μῆτε πρὸς τὸ ἐφεξῆς τὴν
διάνοιαν ἀνάγοντας ὅρῳ τινὶ διακόπτειν τοῦ ὄντος τὴν ἐπὶ
τὸ αἰδίων πρόοδον), τοῦ δὲ προφήτου Δαβὶδ πρόσφατόν τε
καὶ ἀλλότριον θεὸν προσκυνεῖσθαι ἀπαγορεύοντος, ὧν ἐκά-
τερον ἐν τοῖς δόγμασιν ἔστι τῆς αἵρέσεως [ἐν μὲν τῷ μὴ
25 αἰδίῳ τὸ πρόσφατον, ἐν δὲ τῷ τῆς τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ
φύσεως ἀπεξενώσθαι τὸ ἀλλότριον σαφῶς ἐπιδείκνυται].
9 τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων πᾶσαν τὴν διὰ τῶν σοφισμάτων
κατασκευὴν τὴν περὶ τοῦ μὴ εἶναί ποτε τὸν ὄντως ὄντα
οὐδὲν ἄλλο ἢ παράβασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τροπὴν εἰς

7 sq. Joh. 1, 1 sq.

14 Exod. 3, 14

17 Jes. 44, 6

22 Ps. 80, 10 Sw.

VLATS 10 οὐκ om. A sed sscr.

16 βλέπειν VAT

17 ὀριζόμενος VLAT πρῶτος καὶ ἐγὼ om. S 18 ἐγὼ om. VL v

20 μεθὸ vel μεθ' ὃ libri: μεθ' οὗ v πρὸ οὗ V man. alt. 21 δια-

κόπτει L 22 τε: τι v 24 verba ab ἐν μὲν usque ad 26 ἐπιδεί-

κνυται om. VT scholium deleui μὴ om. L 26 τὸν ἀλλότριον L

εἰδωλολατρείαν εἶναι διοριζόμεθα. τοῦ γὰρ εὐαγγελιστοῦ
 διὰ τῆς θεολογίας πανταχόθεν ἐξορίσαντος τὸ μὴ ὄν ἐκ
 τοῦ ὄντος καὶ διὰ τῆς συνεχοῦς τοῦ ἦν ἐπαναλήψεως τὴν
 τοῦ μὴ εἶναι ὑπόνοιαν ἐπιμελῶς ἐξαλείψαντος, μονογενῆ δὲ
 θεὸν καὶ λόγον θεοῦ καὶ υἱὸν θεοῦ καὶ ἴσον θεῷ καὶ 5
 πάντα τὰ τοιαῦτα κατονομάσαντος, παρίαν ἔχομεν ταύτην
 ἐν ἑαυτοῖς τὴν κρίσιν καὶ ἀμετάθετον, ὅτι εἰ θεός ἐστιν ὁ
 μονογενὴς υἱός, αἰεὶ χρή πιστεύειν αὐτὸν εἶναι, τὸν θεὸν
 πεπιστευμένον. ἀλλὰ μὴν εἰ ἀληθῶς ἐστὶ θεός, καὶ αἰεὶ 10
 πάντως ἐστὶ καὶ οὐδέποτε ἐν τῷ μὴ εἶναι καταλαμβάνεται. 10
 θεὸς γάρ, καθὼς πολλάκις εἰρήκαμεν, εἰ νῦν ἔστι, καὶ αἰεὶ
 πάντως ἦν, εἰ δέ ποτε μὴ ἦν, οὐδὲ νῦν ἔστιν ὅλως. ἀλλ'
 ἐπειδὴ τὸ υἱὸν εἶναι τὸν μονογενῆ θεὸν καὶ εἰσαεὶ διαμένειν
 καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας ὁμολογεῖται, τοῦτο
 φάμεν ὅτι ἐν τῷ πατρὶ ὦν οὐ καθ' ἑν μόνον ἐστὶν ἐν αὐτῷ, 15
 ἀλλὰ κατὰ πάντα ὅσα νοεῖται ὁ πατήρ, διὰ πάντων ἐστὶν
 ἐν αὐτῷ. ὥς οὖν ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πατρὸς ὦν ἀφθαρτός
 ἐστὶ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ ἀγαθὸς καὶ ἐν τῷ δυνατῷ δυνατός
 καὶ ἐν ἐκάστῳ ὦν τῶν πρὸς τὸ κρεῖττον ἐν τῷ πατρὶ νοου-
 μένων ἐκείνός ἐστιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ αἰδίῳ πάντως αἰδῖος. 20
 ἡ δὲ τοῦ πατρὸς αἰδιότης ἐν τῷ μήτε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος 11
 ἄρξασθαι μήτε εἰς τὸ μὴ ὄν καταλήγειν γνωρίζεται. οὐκοῦν
 ὁ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἔχων καὶ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ τοῦ
 πατρὸς θεωρούμενος ὥσπερ ἐν τῷ ἀτελευτήτῳ τοῦ πατρὸς
 ὦν ζωῆς τέλος οὐκ ἔχει, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀνάρχῳ τοῦ 25
 πατρὸς ὦν ἀρχὴν ἡμερῶν οὐκ ἔχει, καθὼς φησιν ὁ ἀπό-
 στολος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐστὶ καὶ ἐν τῇ αἰδιότητι
 τοῦ πατρὸς καθοραῖται, καὶ τούτῳ μάλιστα τῷ τρόπῳ τὸ
 διὰ πάντων τῆς εἰκόνης ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν οὗ ἐστὶν
 εἰκὼν θεωρεῖται, καὶ ἀληθείης ὁ λόγος ἐν τούτοις ἐδρί- 30 773 M.
 σκεται ὁ εἰπὼν ὅτι Ὁ ἑωρακὴς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα.

26 Hebr. 7, 3 31 Joh. 14, 9

VLATS 3 ἐπαναλήψεως τοῦ ἦν V 7 αὐτοῖς V 8 υἱὸς A:
 θεός VLTS v 9 ἀλλὰ μὲν L εἰ add. VT (cf. 10 πάντως quod
 signum conclusionis est), om. LAS v καὶ om. v 10 πάντως: πάντα v
 11 καθὰ T 13 τὸ post ἐπειδὴ: τὸν LA v 15 ὅτι ὁ ἐν S v
 23 πάντα: πάντως VL v 26 καθὰ T

- 12 ἀλλὰ καὶ τὸ παρὰ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον οὕτως ἂν μά-
 λιστα νοηθεῖη καλῶς καὶ προσφυῶς ἔχον, τὸ ἀπαύγασμα
 εἶναι τῆς δόξης καὶ χαρακτηῖρα τῆς ὑποστάσεως τὸν υἱόν.
 τοῖς γὰρ ἀδυνατοῦσιν ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς θεογνωσίας τὸν λο-
 5 γισμὸν ἀγαγεῖν διὰ τῆς τῶν νοητῶν θεωρίας, τοῦτοις ἐκ
 τῶν τῇ αἰσθήσει προφαινομένων ἐμποιεῖ τινα τοῖς ἀκούουσιν
 13 ὁ ἀπὸστολος τοῦ ἀληθοῦς φαντασίαν. ὥς γὰρ τὸ ἡλιακὸν
 σῶμα ὅλῳ τῷ περιέχοντι κύκλῳ χαρακτηρίζεται καὶ ὁ τὸν
 κύκλον ἰδὼν ὅλου τοῦ κατὰ τὸ βάθος ὑποκειμένου τῇν
 10 ὑπόστασιν διὰ τοῦ φαινομένου ἀνελογίσαστο, οὕτως εἶπεν ἐν
 τῷ μεγέθει τῆς τοῦ υἱοῦ δυνάμεως τὸ τοῦ πατρὸς μεγα-
 λειὸν χαρακτηρίζεσθαι, ἵνα ὅσον τοῦτο γινώσκειται, τοσοῦτον
 14 εἶναι κάκεινο πιστεύηται· καὶ πάλιν ὥς ἐκ παντὸς τοῦ
 ἡλιακοῦ κύκλου ἡ τοῦ φωτὸς λαμπηδὼν ἀπαυγάζεται (οὐ
 15 γὰρ τὸ μὲν τι λάμπει, τὸ δὲ ἀλαμπές ἐστι τοῦ κύκλου),
 οὕτως ὅλη ἡ δόξα, ἣτις ἐστὶν ὁ πατήρ, τῷ ἐξ ἑαυτῆς
 ἀπαυγασματι τουτέστι τῷ ἀληθινῷ φωτὶ πανταχόθεν περι-
 αυγάζεται· καὶ ὥς ἐκ τοῦ ἡλίου μὲν ἐστὶν ἡ ἀκτίς (οὐ γὰρ
 20 ἂν ἦν ἀκτίς, εἰ μὴ ἥλιος ἦν), οὐ μὴν ποτε χωρὶς τῆς
 ἀπαυγαζομένης ἀκτίνος ἐφ' ἑαυτοῦ νοεῖται ὁ ἥλιος, οὕτω
 τὸ συναφές τε καὶ ἀΐδιον τῆς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑπάρξεως τοῦ
 μονογενοῦς παραδιδούς ὁ ἀπὸστολος ἀπαύγασμα δόξης τὸν
 υἱὸν κατωνόμασε.
- 15 Τούτων οὖν ἡμῖν οὕτω διηρημένων οὐκέτ' ἂν τις ἀμφι-
 25 βάλλοι πῶς καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ μονογενὴς εἶναι πεπί-
 στευται καὶ ἀΐδιως ἔστι, καὶ δοκῇ κατὰ τὴν πρόχειρον
 ἔννοιαν μὴ συμβαίνειν ὁ λόγος τῷ λόγῳ ὁ ἐκ τοῦ πατρὸς
 αὐτὸν εἶναι λέγων τῷ μαρτυροῦντι αὐτῷ τὸ ἀΐδιον. εἰ δὲ

2—3 Hebr. 1, 3

VLATS 5 τῶν om. V 6 τῇ om. V 7 ἡλιακὸν corr. ex
 βλιζόν A 8 κύκλῳ: λόγῳ VT καὶ ὁ: καὶ VLT 9 τοῦ βάθους A
 10 εἶπεν v (cf. 23 κατωνόμασε): εἰπεῖν libri 11 υἱοῦ: Ἰησοῦ S
 12 χαρακτηρίζεται A ex coniectura ut vid. 12—13 κάκεινο τοσοῦτον
 εἶναι VT πιστεύεται L 14 ἡ et λαμπηδὼν A: τῇ et λαμπηδόνι
 VLTS v 14 αὐγάζεται S 16 ἐξ αὐτῆς A 19 ὁ add. ante ἥλιος
 S v 20 verba ab οὕτω usque ad 22 ἀπὸστολος om. A 24—25 ἀμφι-
 βάλοι AT 25 ὁ om. v ὁ μονογενὴς om. A

χρή καὶ δι' ἐτέρων τὸν λόγον πιστώσασθαι, δυνατὸν ἂν γέ-
 νοιτο νοῆσαι τὸ περὶ τούτου δόγμα διὰ τινων τῶν κατὰ τὴν
 αἵσθησιν ἡμῖν γνωριζομένων. μηδεὶς δὲ ἐπηρεάζετω τῷ
 λόγῳ μὴ δυναμένῳ τοιαύτην ἐν τοῖς οὖσιν εὑρεῖν εἰκόνα
 τοῦ ζητουμένου, ἥ δια πάντων ἀρκέσει δι' ἀναλογίας τινὸς 5
 καὶ ὁμοιότητος πρὸς τὴν τοῦ προκειμένου παράστασιν. βου- 16
 λόμεθα γὰρ τοὺς λέγοντας πρότερον βεβουλεῦσθαι τὸν
 πατέρα, εἰδ' οὕτως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ γενέσθαι πατέρα καὶ διὰ
 τούτου τὸ μεταγενέστερον τῷ λόγῳ κατασκευάζοντας πείσαι
 δι' ὧν ἂν γένοιτο δυνατὸν ἡμῖν ὑποδειγμάτων μετάγειν πρὸς 10
 τὸ εὐσεβὲς τὴν διάνοιαν. οὔτε γὰρ ἡ ἄμεσος αὕτη συνά-
 φεια ἐκθλίβει τὴν βούλησιν τοῦ πατρὸς ὡς κατὰ τινα φύ-
 σεως ἀνάγκην ἀπροαιρέτως τὸν υἱὸν ἐσχηκότες, οὔτε ἡ
 βούλησις διῆσται τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ὥς τι διάστημα
 μεταξὺ παρεμπίπτουσα, ὡς μήτε ἐκβάλλειν τοῦ δόγματος 15
 τὴν ἐπὶ τῷ υἱῷ βούλησιν τοῦ γεννήσαντος, οἷον στενοχωρου-
 μένην ἐν τῇ συναφείᾳ τῆς τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα ἐνό-
 τητος, μήτε τὴν ἀδιάστατον διαλύειν συνάφειαν, ὅταν ἐν-
 θεωρῇται τῇ γεννήσει ἡ βούλησις. τοῦτο γὰρ τῆς βαρείας 17
 ἡμῶν καὶ δυσκινήτου φύσεώς ἐστιν ἴδιον, τὸ μὴ ἐν ταύτῃ 20
 πολλάκις παρῆναι ἡμῖν καὶ τὸ ἔχειν τι καὶ τὸ βούλεσθαι,
 ἀλλὰ νῦν μὲν βουλόμεθά τι ἔχειν ὧν οὐκ ἔχομεν, μετὰ
 ταῦτα δὲ τυγχάνομεν ὧν τυχεῖν ἡβουλήθημεν. ἐπὶ δὲ τῆς
 ἀπλῆς καὶ παντοδυνάμου φύσεως ὁμοῦ τὰ πάντα καὶ κατὰ
 ταῦτὸν νοεῖται, καὶ τὸ θέλειν τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἔχειν ὅπερ 25
 ἡθέλησε. πάντοτε γὰρ ἐνεργὸν καὶ ἐνούσιον καὶ ἐνυπόστατον
 τῇ αἰδίῳ φύσει τὸ ἀγαθὸν τε καὶ τὸ αἶδιον ἐνθεωρεῖται
 θέλημα, οὔτε ἀπὸ τινος ἰδιαζούσης ἀρχῆς ἐγγινόμενον οὔτε

776 M.

VLATS 1 ἐτέρῳ (om. δι') v ἐτέρως S πιστώσασθαι τὸν λόγον V
 5 ἀρκέσει A 6 παρακειμένου A 7 βεβουλήσθαι v 8 ἐπὶ τῷ LS
 12 ἐκθλίβει: ἐκβάλλει S v 14 ὥς τι: ὥστε A 15 ἐκβαλεῖν VLT
 18 διάστατον V 18—19 ὅταν ἐνθεωρῇται S v: ὅταν οὖν θεωρῇται V
 LTA (θεωρεῖται V) sed ad ea quae antecedunt haec verba attinent
 19 γενέσει VLAT βούλησις τοῦ τοῦτο T 21 πολλάκις: πολλοὺς S v
 τὸ ante βούλεσθαι om. VLT 23 οὐκ ante ἡβουλήθημεν add. VL v
 25 θέλειν V καὶ post θέλειν add. VT 26 πάντα γὰρ v
 ἀνυπόστατον L á corr. in é L man. alt. 27 καὶ αἶδιον VA

- 18 δίχα τοῦ θελητοῦ νοηθῆναι δυνάμενον. οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται
παρὰ τῷ θεῷ ἢ τὸ ἀγαθὸν θέλημα μὴ εἶναι ἢ μὴ συνεῖναι
τὸ θελητὸν τῷ βουλήματι, οὐδεμιᾶς αἰτίας οὔτε τὸ πρέπον
τῷ πατρὶ μὴ πάντοτε εἶναι [μὴ] οὔσης οὔτε πρὸς τὸ ἔχειν
5 τὸ βουλητὸν ἐμποδιζούσης. ἐπεὶ οὖν φύσει τὸ ἀγαθόν,
μᾶλλον δὲ παντὸς ἀγαθοῦ ἐπέκεινα ὁ μονογενὴς θεός, οὐκ
ἀβούλητον δὲ τῷ πατρὶ τὸ ἀγαθόν, φανερώς ἀποδείκνυται
διὰ τούτων ὅτι καὶ ἄμεσός ἐστι τοῦ υἱοῦ ἢ πρὸς τὸν πατέρα
συνάφεια καὶ οὐκ ἐξωθεῖται οὐδὲ ἐξείργεται ὑπὸ τῆς ἀδια-
10 στατου συναφείας τὸ βούλημα τὸ τῇ ἀγαθῇ φύσει διὰ
παντὸς ἐνυπάρχον. εἰ δέ τις ἀνεπηρεάστως ἀκούει τοῦ
λόγου, καὶ τοιοῦτόν τι τοῖς εἰρημένοις προσθεῖναι βούλομαι.
19 Ὡςπερ εἰ τις (λέγω δὲ καθ' ὑπόθεσιν) προαιρετικὴν
τινα τῇ φλογὶ δόναμιν δοίη, ὅηλον ἂν εἴη ὅτι ὁμοῦ τῷ
15 εἶναι ἢ φλόξ καὶ τὴν αὐγὴν ἐκλάμπειν ἀφ' ἑαυτῆς θελήσει,
θελήσασα δὲ πάντως οὐκ ἀδυνατήσει, τῆς φυσικῆς δυνά-
μεως ἐπιτελὲς ποιούσης ὁμοῦ τῷ συστῆναι τὴν φλόγα τὸ
περὶ τὴν αὐγὴν βούλημα, ὡς ἀναντιρρήτως εἰ τοῦτο δοθείη
τὸ προαιρετικῶς κινεῖσθαι τὴν φλόγα, πάντων κατὰ ταῦτόν
20 τὴν συνδρομὴν νοεῖσθαι, τῆς τε τοῦ πυρὸς ἐξάψεως καὶ
τοῦ περὶ τὴν αὐγὴν θελήματος καὶ αὐτῆς τῆς αὐγῆς, ὡς
μηδὲν τῆς προαιρετικῆς κινήσεως πρὸς τὴν ὀξείαν τῆς
αὐγῆς ὑπόστασιν ἐμποδιζούσης — οὕτως κατὰ τὸ ῥηθὲν
ἡμῖν ὑπόδειγμα καὶ τῷ πατρὶ τὸ ἀγαθὸν θέλημα συνομο-
25 λογῶν οὐκ ἀποστήσεις διὰ τοῦ θελήματος τοῦ πατρὸς τὸν
20 υἱόν· οὐδὲ γὰρ εἰκός ἐστι τὸ τοῦ εἶναι αὐτὸν βούλημα
ἐμπόδιον τοῦ εὐθὺς εἶναι γίνεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῷ
ὀφθαλμῷ τό τε βλέπειν καὶ τὸ θέλειν βλέπειν τὸ μὲν φύσεως

VLATS 2 παρὰ θεῷ VT 3 τὸ θελητὸν τῷ βουλήματι: τῷ θελή-
ματι (om. τὸ θελητὸν) S v 4 πάντοτε: πάντα v μὴ οὔσης VLT:
μειούσης S v διδούσης A ex coniectura, μὴ ex verbis antecedentibus
repetitum deleui 8 ἢ om. A 14—15 τὸ εἶναι L ἐθέλησει V
18 τὴν αὐγὴν correxi (cf. etiam 21): τῆς αὐγῆς LATS v τῆς αὐτῆς V
19 ταῦτόν: ταυτὴν v 21 τὴν om. A verba καὶ usque ad αὐγῆς
om. A 22 ὀξείαν VT: ἀξίαν LAS v 23 αὐγῆς: αὐτῆς T ἀνα-
ποδιζούσης T 27 γενέσθαι A 28 τε om. VLT τῆς ante φύσεως
add. v

ἐστιν ἐνέργεια τὸ δὲ ὁρμὴ προαιρέσεως, οὐ μὲν ἀναβολὴν
 ἐμποιεῖ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ βλέπειν πρὸς αὐτὸ τοῦτο τῆς προ-
 αιρέσεως ἢ κινήσεις (ιδίᾳ γὰρ τούτων ἐκάτερον καὶ ἐφ'
 ἑαυτοῦ θεωρεῖται, οὐδὲν ἐμπόδιον πρὸς τὸ εἶναι τὸ ἕτερον
 τῷ ἐτέρῳ γινόμενον, ἀλλὰ τὰ δύο τρόπον τινὰ μετ' ἀλλή- 5
 λων ἐστί, τῆς τε φυσικῆς ἐνεργείας τῇ προαιρέσει παρο-
 μαρτούσης καὶ τῆς προαιρέσεως πάλιν τοῦ κατὰ φύσιν οὐκ
 ἀπολιμπανομένης κινήματος)· ὥς οὖν τῷ ὀφθαλμῷ ἢ κατα- 21
 νόησις συμφυῆς ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ ὁρᾶν βούλησις οὐδεμίαν
 ὑπέρθεσιν πρὸς αὐτὸ τὸ ὁρᾶν ἐνεποίησεν, ἀλλὰ καὶ θέλει 10
 αὐτῷ εἶναι τὴν ὄρασιν καὶ ὃ θέλει ἐστίν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς
 ἀρρήτου καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν φύσεως πάντων ἅμα κατὰ
 ταῦτόν ἐγγίνεται ἡμῖν ἡ διάνοια, τῆς τε αἰδίου τοῦ πατρὸς
 ὑπάρξεως καὶ τοῦ περὶ τὸν υἱὸν θελήματος καὶ αὐτοῦ τοῦ
 υἱοῦ τοῦ, καθὼς φησιν ὁ Ἰωάννης, ἐν τῇ ἀρχῇ ὄντος καὶ 15
 οὐ μετὰ τὴν ἀρχὴν νοουμένου· ἀρχὴ δὲ τοῦ παντὸς ὁ πατήρ. 22
 ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχῇ ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς εἶναι κεκήρυκται ἐκείνο
 ὢν κατὰ τὴν φύσιν, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀρχή. θεὸς γὰρ ἡ ἀρχὴ
 καὶ ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ ὢν λόγος θεός ἐστιν. τῆς δὲ ἀρχῆς
 τὸ αἰδίον ἐνδεικνυμένης καλῶς ὁ Ἰωάννης τῇ ἀρχῇ συν- 20
 ἀπτει τὸν λόγον ἐν αὐτῇ εἶναι λέγων τὸν λόγον, τοῦτο ὡς
 οἶμαι κατασκευάζων, ἵνα μὴ φθάσῃ μόνῃ καθ' ἑαυτὴν
 ἐγγενέσθαι ἡ ἀρχὴ τῷ ἀκούσαντι, ἀλλὰ πρὶν ταύτην ἐν-
 τυπωθῆναι τῇ διανοίᾳ συγκατανοηθῇ τῇ ἀρχῇ καὶ ὁ λόγος
 ὁ ἐν ἐκείνῃ ὢν, συνεισελθὼν μετ' αὐτῆς εἰς τὴν τοῦ ἀκού- 25
 οντος ἔννοιαν καὶ μετὰ τῆς ἀρχῆς τῇ ἀκοῇ ἐγγενόμενος.

777 M.

Οὕτως δὲ τοῦ δόγματος ἡμῖν διευκρινηθέντος καιρὸς 23

15 Joh. 1, 1

VLATS 1 ὁρμὴ τῆς προαιρέσεως VA ὁρμηθῆναι τῆς προαιρέσεως v
 ἀναβολὴν: ἐμπόδιον ἀλλὰ βουλὴν v 6—7 παραμαρτυροῦσης S
 7 οὐκ: μὴ A 8 ἀπολειπομένου T 10 πρὸς αὐτὸ τὸ ὁρᾶν A: πρὸς
 αὐτὸν ὁρᾶν VLS πρ. τὸ αὐτὸν ὁρᾶν T πρ. αὐτὸ ὁρᾶν v 12 ἅμα:
 ἡμῖν V 14 τοῦ ante περὶ om. S 15 τοῦ ante καθὼς om. A
 καθὰ T 16 μετὰ: κατὰ VLT 17—18 ἐκεῖνα ὢν L 19 ἐν
 om. T 21 τοῦ ante ἐν αὐτῇ add. VLT τοῦτο: τὸ VLT
 24 συγκατανοηθῆναι A καὶ om. VT 26 ἐγγινόμενος S 27 τοῦ-
 του post ἡμῖν add. T

ἂν εἴη καὶ τὸν ἐναντίον πρόθεῖναι καὶ θεωρῆσαι λόγον ἐκ
 παραλλήλου πρὸς τὰς ἡμετέρας ὑπολήψεις ἀντεξετάζοντα.
 λέγει δὲ οὕτως· δύο γὰρ ὄντων, φησί, τῶν ὅφ' ἡμῶν
 εἰρημένων, τοῦ τε πρὸ τῆς ἰδίας γεννήσεως μὴ
 5 εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ γεν-
 νηθεῖσαν πρὸ πάντων εἶναι, οὐθέτερον τῶν
 εἰρημένων ἐλέγχει ψεῦδος. οὔτε γὰρ ὥς πρὸ
 τῆς ἀνωτάτω γεννήσεως καὶ συστάσεως ἦν
 εἰπεῖν ἐτόλμησεν, ἀντιπιπτούσης τῆς τοῦ πα-
 10 τρὸς φύσεως καὶ τῆς τῶν σωφρονούντων κρί-
 σεως. τίς γὰρ ἂν καὶ παραδέξαιτο σωφρονῶν
 υἱὸν ὄντα καὶ γεννητὸν πρὸ τῆς ἀνωτάτω γεν-
 νήσεως, μὴ δεομένου γεννήσεως πρὸς τὸ εἶναι
 24 ὃ ἐστὶ τοῦ χωρὶς γεννήσεως ὄντος. εἰ μὲν οὖν
 15 ἀληθεύει τὸν διδάσκαλον ἡμῶν μηδὲν ἡγωνίσθαι λέγων
 πρὸς τὰς ἀντιθέσεις, εἰδεῖν ἂν πάντες ὅσοι τοῖς λόγοις
 ἐκείνου καθωμλήκασιν. ἐγὼ δέ (μικρὸν γὰρ εἰς ἀπόδειξιν
 κακίας τὸν ἐλέγχον τῆς περὶ ταῦτα συκοφαντίας εἶναι λογί-
 ζομαι) καταλιπὼν τὸ δεῖξαι μὴ ἀνεξέταστον παρεωρᾶσθαι
 20 τὸ μέρος τοῦτο παρὰ τοῦ διδασκάλου πρὸς τὴν ἐξέτασιν
 τῶν προτεθέντων, ὅπως ἂν οἷός τε ᾧ, τρέψω τὸν λόγον.
 δύο φησὶν ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸν εἰρηκέναι λόγῳ, ἐν μὲν τὸ
 πρὸ τῆς ἰδίας γεννήσεως μὴ εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ μονο-
 25 γενοῦς, ἕτερον δὲ τὸ γεννηθεῖσαν πρὸ πάντων εἶναι. ἀλλ'
 25 ὅτι μὲν οὐ καὶνὴ τις οὐσία παρὰ τοῦ πατρὸς ἐγεννήθη ἔξω
 τῆς ἐν αὐτῷ τῷ πατρὶ θεωρουμένης, ἱκανῶς οἶμαι διὰ τῶν
 προειρημένων ἡμῖν ἀποδεδείχθαι καὶ μηδὲν χρήζειν ἡμᾶς,
 ὥς πρῶτως ἡμῖν προενεχθέντος τοῦ λόγου, πρὸς τὴν τοι-
 αύτην βλασφημίαν συμπλέκεσθαι, πρὸς τοῦτο δὲ μόνον
 30 ἀναγκαῖον εἶναι τὴν σπουδὴν γενέσθαι τῷ λόγῳ, πρὸς τὴν
 ἄθεον αὐτοῦ λέγω καὶ φρικώδη φωνὴν τὴν φανερώς εἰποῦσαν

VLATS 1 τὸ ἐναντίον S 3 ὄντων: ὄντως v 5—6 καὶ τὴν
 γενν. A 8 ἦν om. V 12 εἶναι ante πρὸ τῆς add. A 16 τὰς
 om. A ἴδοιεν v ἂν om. v πάντες T v: πάντως VLAS
 20 πρὸς correxi: περὶ libri v 21 οὖν ante προτεθέντων add. A
 οἷός τε ᾧ A: οἷόν τε ἧ VLTS v στρέψω L 22 λόγῳ post φ ras. L
 27 ἀποδεδείχθαι S v: ἀποδεδείκται VLTA μὴδὲ VLT 29 πρὸς δὲ
 τοῦτο v

περὶ τοῦ θεοῦ λόγου ὅτι οὐκ ἦν. ἀλλὰ καὶ περὶ ταύτης 26
 τῆς βλασφημίας ἐν τοῖς προειρημένοις μετρίως διαλαβόντος
 τοῦ λόγου τάχα περιττὸν ἂν εἶη πάλιν διὰ τῶν ὁμοίων
 θεωρημάτων τὰ προαποδεδειγμένα κατασκευάζειν. τοῦτου
 γὰρ ἔνεκεν καὶ προεῖρηται παρ' ἡμῶν ἐκείνα, ὡς τῆς εὐσε- 5
 βοῦς διανοίας προεντυπωθείσης τοῖς ἐντυγχάνουσιν κατα-
 φανεστέραν γενέσθαι τῶν ἐναντίων τὴν βλασφημίαν τῶν ἐπὶ
 τοῦ μονογενοῦς θεοῦ τὸ μὴ εἶναι τοῦ εἶναι κατασκευαζόν- 780 M.
 των πρεσβύτερον.

Δοκεῖ δέ μοι καλῶς ἔχειν αὐτὸ τῆς γεννήσεως τὸ 27
 σημαίνονμενον δι' ἐπιμελεστέρας ἐξετάσεως διασκοπῆσαι τῷ
 λόγῳ. ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐξ αἰτίας εἶναί τινος τὸ ὄνομα
 τοῦτο παρίσθηται, παντὶ δῆλόν ἐστι καὶ οὐδὲν οἶμαι χρῆναι
 περὶ τούτου διαγωνίζεσθαι. ἀλλ' ἐπειδὴ διάφορος τῶν ἐξ
 αἰτίας ὑφ' ἑστέρας ἐστὶν ὁ λόγος, τοῦτ' οἶμαι προσήκειν 15
 διὰ τινος τεχνικῆς διαιρέσεως σαφηνισθῆναι τῷ λόγῳ. τῶν
 τοίνυν ἐκ τινος γινομένων ταύτας τὰς διαφορὰς κατελή-
 φαμεν. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ὕλης ἐστὶ καὶ τέχνης, ὡς αἱ τῶν 28
 οἰκοδομημάτων καὶ τῶν λοιπῶν ἔργων κατασκευαὶ διὰ τῆς
 καταλλήλου ὕλης γινόμεναι, ὧν καθηγεῖται τις τέχνη πρὸς 20
 τὸν ἴδιον σκοπὸν τῶν γινομένων τὸ προτεθεὲν συμπεραίνουσα,
 τὰ δὲ ἐξ ὕλης καὶ φύσεως· τὰς γὰρ ἐξ ἀλλήλων γενέσεις
 τῶν ζώων ἢ φύσις οἰκοδομεῖ διὰ τῆς ἐν τοῖς σώμασιν ὕλι-
 κῆς ἀπορροίας, ἐφ' ὧν καὶ τὸ προηγούμενον μένει οἶόν 1 *pro Addenda*
 ἐστὶ καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου ῥέον ἐφ' ἑαυτοῦ νοεῖται, ὡς ἐπὶ 25
 τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ἀκτίνος ἢ ἐπὶ τῆς λαμπάδος καὶ τῆς
 ἀγγῆς ἢ ἐπὶ τῶν ἀρωμάτων τε καὶ μύρων καὶ τῆς ἐκείθεν
 ἐκδιδομένης ποιότητος. ταῦτα γὰρ ἐφ' ἑαυτῶν ἀμείωτα
 μένοντα εὐθὺς ἔχει συμπαρομαρτοῦσαν ἕκαστον τὴν ἀπ'
 αὐτῶν ἐκδιδομένην φυσικὴν ιδιότητα, οἷον ὁ μὲν ἥλιος τὴν 30
 ἀκτῖνα, ἡ δὲ λαμπὰς τὴν ἀγγὴν, τὰ δὲ ἀρώματα τὴν τῷ

10 sq. §§ 27—41 ad verbum fere a Gregorio in Refutat. confess.
 Eunom. (l. II vulgo) p. 505 B—509 B (Migne) transferuntur

VLATS 13 παντὶ δῆλόν ἐστι καὶ om. VLT χρῆ V 15 ἐστὶν
 om. VT 17 γινομένων V 20 ὧν om. v 27 ἀρωμάτων καὶ
 τῶν μ. A 28 ἐκδεδομένης L 29 ἐκάστην V ἐκάστῳ S v

- 29 ἀέρι ἐξ αὐτῶν ἐντικτομένην εὐωδίαν. ἔστι καὶ ἕτερον εἶδος
 παρὰ ταῦτα γεννήσεως, οὗ ἡ μὲν αἰτία ἄυλός ἐστι καὶ
 ἀσώματος, ἡ δὲ γέννησις αἰσθητὴ τε καὶ διὰ σώματος,
 λέγω δὲ τὸν ἐκ τοῦ νοῦ γεννώμενον λόγον· ἀσώματος γάρ
 5 ὢν καθ' ἑαυτὸν ὁ νοῦς διὰ τῶν αἰσθητῶν ὀργάνων τίκει
 τὸν λόγον. τοσαύτας γεννήσεων διαφορὰς οἷον ἐν γενικῇ
 30 τινι θεωρίᾳ κατενοήσαμεν. τὰ γὰρ ὅσα θαυματουργεῖται
 παρὰ τῆς φύσεως τῆς σώματα ζῶων τινῶν εἰς ἑτεροφυῆ
 τινὰ μεταβαλλούσης ἢ ἀπὸ τινος τῶν ὕγρων ἀλλοιώσεως ἢ
 10 σπερμάτων φθορᾶς ἢ ἐβύλων σηπεδόνας ζῷά τινὰ δημιουρ-
 γούσης ἢ ἐκ τῆς τοῦ πυρὸς συμπιλήσεως τὸν ψυχρὸν ἐκ
 τῶν δαλῶν ἀτμὸν ἐναποληφθέντα τῷ βάθει πρὸς ζῆου
 γένεσιν μεταποιούσης, ὁ σαλαμάνδραν προσαγορεύουσιν, καὶ
 ἔξω τῶν διορισθέντων εἶναι δοκῇ, οὐδὲν ἦττον ἐν τοῖς εἰρη-
 31 μένοις ἐστί. διὰ γὰρ σωμάτων ἡ φύσις τὰ ποικίλα ταῦτα
 τῶν ζῶων εἶδη τεχνάζεται· ἡ γὰρ ποιὰ τοῦ σώματος τροπὴ
 τοιῶσδε παρὰ τῆς φύσεως διατεθεῖσα τόδε τι τοῦ ζῆου
 εἶδος ἐδημιούργησεν· ὅπερ οὐκ ἄλλο τί ἐστιν εἶδος γεννή-
 32 σεως παρὰ τὸ ἐκ φύσεως καὶ ὕλης ἀποτελούμενον. τούτων
 20 τοίνυν τῶν τῆς γεννήσεως τρόπων φανερῶν τοῖς ἀνθρώποις
 ὄντων ἡ φιλόανθρωπος τοῦ ἀγίου πνεύματος οἰκονομία παρα-
 διδοῦσα ἡμῖν τὰ θεῖα μυστήρια διὰ τῶν ἡμῖν χωρητῶν τὴν
 διδασκαλίαν ποιεῖται τῶν ὑπὲρ λόγον, ὥς καὶ ἐν τοῖς ἄλ-
 33 λοις ἅπασιν τοῦτο ποιεῖ, ὅταν σωματικῶς διαγράφη τὸ θεῖον,
 25 ὀφθαλμὸν καὶ βλέφαρα καὶ οὖς καὶ χεῖρα καὶ δεξιὰν καὶ
 781 M. βραχίονα καὶ πόδας καὶ ὑποδήματα καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ
 θεοῦ διεξιούσα, ὧν οὐδὲν κατὰ τὴν πρόχειρον ἔννοιαν ἐν
 τῇ θεῖᾳ καταλαμβάνεται φύσει, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἡμῖν εὐσύν-
 34 οπτον τὴν διδασκαλίαν ἀνάγουσα ταῖς τετριμμέναις ἐν τῇ
 30 συνηθείᾳ τῶν ἀνθρώπων φωναῖς τὰ ὑπὲρ πᾶσαν σημασίαν
 πράγματα διορίζει, ἀναλογικῶς ἡμῶν δι' ἐκάστου τῶν περὶ

VLATS 1 ἀέριον A v 3 τε om. A διὰ σώματος: διαμέ-
 νουσα VT 6 γεννήσεων A: γεννήσεως VLTS v 9 verba ab ἡ ἀπό
 usque ad 9 ἀλλοιώσεως om. V 10 ἐβύλον L 12 δαλῶν T
 14 δοκεῖ L 23 ὑπὲρ λόγων LA sed postea ω eras. et o corr. A
 ὥς om. L 24 πᾶσι sed ἄ initio sscr. L 24—25 τὸν θεῖον ὀφθ. S
 29 ἄγουσα S v 31 ἀναγωγικῶς L

θεοῦ λεγομένων πρὸς τινα ἀναγομένων ὑψηλοτέραν ὑπόνοιαν.
 οὕτως οὖν καὶ τὰ πολλὰ τῆς γεννήσεως εἶδη [παρὰ τῆς 33
 θεοπνεύστου διδασκαλίας] εἰς παράστασιν τῆς ἀρρήτου τοῦ
 μονογενοῦς ὑποστάσεως παραλαμβάνει, τοσοῦτον ἂφ' ἐκάστου
 λαμβάνουσα ὅσον εὐαγές ἐστιν εἰς τὰς περὶ τοῦ θεοῦ ὑπο- 5
 λήψεις παραληφθῆναι. ὥς γὰρ ἡ τῶν δακτύλων μνήμη ἐπὶ 34
 τοῦ θεοῦ καὶ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ βραχίονος οὐ τὴν ἐξ
 ὀστέων καὶ νεύρων καὶ σαρκῶν καὶ συνδέσμων τοῦ μέλους
 κατασκευὴν ὑπογράφει τῷ λόγῳ, ἀλλὰ τὴν πρακτικὴν αὐτοῦ
 καὶ ἐνεργητικὴν δύναμιν τῷ τοιοῦτῳ διασημαίνει ὀνόματι 10
 καὶ δι' ἐκάστου τῶν ἄλλων τὰ κατάλληλα τῶν περὶ θεοῦ
 νοουμένων ἐνδείκνυται, οὐ συμπαραδεχομένη τὰς σωματικὰς
 τῶν ὀνομάτων ἐμφράσεις, οὕτως καὶ τὰ τῶν γεννήσεων τοῦ-
 των εἶδη λέγει μὲν ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, οὐ μὴν οὕτω
 λέγει ὥς νοεῖν οἶδεν ἡ καθ' ἡμᾶς συνήθεια. ὅταν μὲν γὰρ 35
 περὶ τῆς κατασκευαστικῆς λέγῃ δυνάμεως, γέννησιν μὲν
 ὀνομάζει τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν διὰ τὸ δεῖν πρὸς τὸ ταπεινὸν
 τῆς ἡμετέρας δυνάμεως καταβῆναι τὸν λόγον, οὐ μὴν ἐν-
 δείκνυται τὰ ἔσα παρ' ἡμῖν τῇ κατασκευαστικῇ γενέσει
 συνθεωρεῖται, οὐ τόπον, οὐ χρόνον, οὐχ ὕλης παρασκευὴν, 20
 οὐκ ὀργάνων συνεργίαν, οὐ τὸν ἐπὶ ταῖς γινομένοις κόπον,
 ἀλλὰ ταῦτα ἡμῖν καταλιποῦσα μεγαλοφυῶς καὶ ὑψηλῶς τῷ
 θεῷ προσμαρτυρεῖ τῶν ὄντων τὴν γένεσιν ἐν οἷς φησιν ὅτι
 Αὐτὸς εἶπεν καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτί-
 σθησαν. πάλιν ὅταν τὴν ἀπόρρητόν τε καὶ ὑπὲρ λόγον τοῦ 36
 μονογενοῦς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑπόστασιν ἐρμηνεύῃ, διὰ τὸ

24 Ps. 148, 5 Sw.

VLATS 4 παραλαμβάνεται L ex coniectura, verba a 2 παρὰ usque
 ad 3 διδασκαλίας delevi, nam subiectum idem manet, quod fuit inde a
 186, 21, ἡ φιλόανθρωπος τοῦ ἁγίου πνεύματος οἰκονομία cf. 5 et 12 ἐκάστου:
 ἑαυτοῦ L 5 τοῦ VLS et sscr. A, om. T v 6 ἐπὶ etiam ante τῶν
 δακτ. add. L 11 περὶ τοῦ θεοῦ V 12—13 τῆς σωματικῆς et ἐμφά-
 σεως v 13 γεννήσεων correxi: γενέσεων cf. 2 et passim 15 ὅταν:
 τὰ v 16 λέγει A 18 ἡμετέρας: θείας v 19 παρ' ἡμῶν V
 20 οὐχ ὕλης: οὐχ ὁ λόγος v 21 κόπον: σκοπὸν A θόρυβον v
 22 καταλείπουσα v 23 τῶν ὄντων τὴν γένεσιν LATS (γέννησιν v): τὴν
 τ. ὄντων γένεσιν V ἐν οἷς φησιν: ὥς ὅταν λέγει v 24 ἐγενήθησαν
 VL 26 ἀπὸ τοῦ πατρὸς v

- ἀχώρητον εἶναι τὴν ἀνθρωπίνην πτωχείαν τῶν ὑπὲρ λόγον
 τε καὶ ἔννοιαν διδαγμάτων κἀκεῖ τοῖς ἡμετέροις συγκέχρηται
 καὶ οὖν ὀνομάζει, ὅπερ ἡ παρ' ἡμῶν συνήθεια τοῖς ἀπὸ
 ὕλης καὶ φύσεως ἀποτικτομένοις ὄνομα τίθεται. ἀλλ'
 5 ὥσπερ τὴν τῆς κτίσεως γένεσιν ἐπὶ τοῦ θεοῦ ὁ λόγος
 εἰπὼν τὸ διὰ τίνος ὕλης γίνεσθαι αὐτὴν οὐ προσέθηκεν,
 οὐσίαν ὕλης καὶ τόπον καὶ χρόνον καὶ πάντα τὰ ταιαῦτα
 τὴν τοῦ θελήματος δόναμιν εἶναι ἀποφηνάμενος, οὕτω καὶ
 ἐνταῦθα οὖν εἰπὼν ἀφήκε πάντα τὰ τε ἄλλα ὅσα περὶ τὴν
 10 κάτω γέννησιν ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσει ὄρα, πάθη λέγω καὶ
 διαθέσεις καὶ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου συνεργίαν καὶ τὴν τοῦ
 τόπου χρείαν καὶ πρὸ πάντων τὴν ὕλην, ὣν ἄνευ ἀπάντων
 37 ἢ κάτω γέννησις ἐκ τῆς φύσεως οὐ συνίσταται. πάσης δὲ
 τοιαύτης ἐννοίας ὕλικῆς τε καὶ διασθηματικῆς μὴ συμπα-
 15 ληφθείσης ἐν τῇ τοῦ υἱοῦ σημασίᾳ, μόνῃ ὑπελείφθη ἡ
 φύσις, καὶ διὰ τοῦτο τῇ τοῦ υἱοῦ φωνῇ τὸ οἰκεῖον καὶ
 γνήσιον τῆς ἐκ τοῦ πατρὸς ἀναδείξεως ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς
 784 M. ἐρμηνεύεται. καὶ ἐπειδὴ οὐχ ἱκανὸν ἦν τὸ τοιοῦτο τῆς
 γεννήσεως εἶδος ἀρκούσαν ἡμῖν ἐμποιεῖσαι περὶ τῆς ἀρρήτου
 20 τοῦ μονογενοῦς ὑπάρξεως τὴν φαντασίαν, συμπαραλαμβάνει
 καὶ ἕτερον τῆς γεννήσεως εἶδος πρὸς σημασίαν τῆς τοῦ
 υἱοῦ θεολογίας τὸ ἐκ τῆς ὕλικῆς ἀπορροίας, καὶ φησιν
 ἀπαύγασμα δόξης καὶ ὁσμὴν μύρου καὶ ἀτμίδα θεοῦ, ὅπερ
 ἐν τῇ προεκτεθείσῃ παρ' ἡμῶν τεχνολογίᾳ ἡ καθ' ἡμᾶς
 38 συνήθεια ὕλικὴν ἀπόρροϊαν ὀνομάζει. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς
 προειρημένοις οὔτε ἡ τῆς κτίσεως ποίησις οὔτε ἡ τοῦ υἱοῦ
 σημασία χρόνον ἢ ὕλην ἢ τόπον ἢ πάθος συμπαρεδέξατο,
 οὕτως καὶ ἐνταῦθα πάσης τῆς ὕλικῆς ἐννοίας ἐκκαθάρας
 τὴν τοῦ ἀπαυγασματος καὶ τῶν λοιπῶν τῶν μνημονευθέντων
 30 σημασίαν, μόνον τὸ θεοπρεπὲς τοῦ τοιοῦτου τῆς γεννήσεως
 εἶδους ὁ λόγος παραλαβὼν ἐνδείκνυται τὸ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ

VLATS 2 ἐκεῖ v 6 διὰ τίνος A 9 τὰ τε: τε τὰ AS v

11—12 τοῦ ante τόπου eras. A 15 ὑπελήφθη L ἢ om. et supra
 add. L 19 περὶ τῆς ἀρρήτου correxi: τῆς ἀρρήτου περὶ 20 συμ-
 περιλαμβάνει V 22 θεολογία v 27 τόπον A cf. 187, 20: κόπον
 VLTS v 28 ἐκκαθήρας VL 30 τοῦ om. L 31 εἶδος L

μετ' αὐτοῦ νοεῖσθαι διὰ τῆς κατὰ τὴν λέξιν ταύτην ἐμ-
 φάσεως. οὔτε γὰρ ἡ ἀτμίς τὴν εἰς ἀέρα διάχυσιν ἐκ τῆς 39
 ὑποκειμένης ὕλης παρίστησιν οὔτε ἡ ὁσμὴ τὴν ἐκ τῆς
 ποιότητος τοῦ μύρου γινόμενην πρὸς τὸν ἀέρα μετάστασιν
 οὔτε τὸ ἀπαύγασμα τὴν ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ σώματος διὰ τῶν 5
 ἀκτίνων ἀπόρροϊαν, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐκ πάντων, καθὼς
 εἴρηται, διὰ τοῦ τοιούτου τῆς γεννήσεως τρόπου δηλοῦται,
 τὸ ἐξ ἐκείνου τε εἶναι καὶ μετ' ἐκείνου νοεῖσθαι, μηδενὸς
 διαστήματος μεταξὺ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ μεσιτεῦ-
 οντος. ἐπεὶ δὲ διὰ πλείονα φιλανθρωπίαν ἢ τοῦ ἀγίου 10
 πνεύματος χάρις πολλαχόθεν ἡμῖν ἐγγενέσθαι τὰς θείας
 περὶ τοῦ μονογενοῦς ὑπολήψεις ὠκονομήσατο, προσέθηκεν
 καὶ τὸ λειπόμενον τῶν ἐν γεννήσει θεωρουμένων εἶδος, τὸ
 ἐκ τοῦ νοῦ φημι καὶ τοῦ λόγου. ἀλλὰ πλείονι χρῆται τῇ 40
 προμηθείᾳ ὁ ὑψηλὸς Ἰωάννης, ὡς μήποτε ὑπὸ ἀτονίας τε 15
 καὶ μικροφυχίας καταπесεῖν τὸν ἀκούοντα πρὸς κοινὴν ἔν-
 νοιαν λόγου, ὡς φθόγγον τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν νομισθῆναι.
 διὰ τοῦτο ἐν οὐσίᾳ βλέπειν τὸν λόγον παρασκευάζει τῷ
 πρώτῳ κηρύγματι καὶ ἐν οὐσίᾳ οὐκ ἀπεξενωμένῃ τινὶ καὶ
 ἀπερρωγυῖᾳ τῆς ὄθεν ἐστίν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ καὶ 20
 μακαρίᾳ φύσει. ταῦτα γὰρ διδάσκει λέγων ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν
 ὁ λόγος καὶ πρὸς τὸν θεὸν καὶ θεός, [καὶ] πάντα ὅσα ἐστὶν
 ἡ ἀρχὴ καὶ αὐτὸς ὢν. οὕτως γὰρ περὶ τῆς αἰδιότητος 41
 τοῦ μονογενοῦς θεολογῶν διεξέρχεται. τούτων τοίνυν τῶν
 τῆς γεννήσεως τρόπων ἥτοι τῶν ἐξ αἰτίας ὑφ' ἐστῆκότων ἐν 25
 τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ γνωσκομένων, παραληφθέντων δὲ
 καὶ παρὰ τῆς ἀγίας γραφῆς πρὸς τὴν τῶν ὑπερκειμένων
 διδασκαλίαν οὕτως ὡς εἰκὸς ἐστὶ πρὸς παράστασιν τῶν
 θείων ὑπολήψεων ἕκαστον τούτων μεταληφθῆναι, κρινάτω

21 Joh. 1, 1

VLATS 1 ταύτης V

4 γινόμενου v

5 τὸ ante ἀπαύγασμα

add. A, om. VLTS v

ἡλιακοῦ corr. ex ὕλικοῦ A cf. ad 180, 7

6 καθὰ T

7 τοῦ om. L

12 οἰκονομήσατο VL

13 γεννήσει

scripsi, γενέσει libri v

16 πρὸς κοινὴν καὶ ex καὶ in ras. corr. V man.

alt. προσκυνεῖν L

17 διὰ τὸν υἱὸν V

20 ἀπερρωγυῖα VL v

αὐτῇ τῇ: αὐτῷ καὶ τῇ v

22 τὸν om. A

καὶ delevi

24 ἐξέρχεται V

27 καὶ om. V

ὑποκειμένων LA

- δικαίαν κρίσιν ὁ ἐντογχάνων τῷ λόγῳ, εἴ τι τῶν παρὰ τῆς αἰρέσεως φερομένων ἰσχύν τινα κατὰ τῆς ἀληθείας ἔχει.
- 785 M. 42 Προθήσω δὲ πάλιν αὐτὴν ἐπὶ λέξεως τοῦ ἐναντίου τὴν ῥῆσιν ἔχουσαν οὕτως. δύο, φησί, ὄντων τῶν παρ' ἡμῶν εἰρημένων, τοῦ τε πρὸ τῆς ἰδίας γεννήσεως μὴ εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ γεννηθεῖσαν πρὸ πάντων εἶναι. ποῖον γεννήσεως εἶδος ὁ δογματιστὴς ἡμῖν προτείνεται; ἄρα τὸ πρέπον ἐπὶ θεοῦ νοεῖν τε καὶ λέγειν; καὶ τίς οὕτως ἄθεος
- 43 ὥστε προεπισοεῖν τοῦ θεοῦ τὸ μὴ εἶναι; ἀλλὰ δηλὸν ὅτι πρὸς τὴν ὕλικήν ταύτην γένεσιν βλέπων τὴν κάτω φύσιν τῆς περὶ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ ὑπολήψεως ποιεῖται διδάσκαλον, καὶ ἐπειδὴ βοῦς ἢ ὄνος ἢ κάμηλος πρὸ τῆς ἰδίας γεννήσεως οὐκ ἔστι, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς βούλεται
- 15 λέγειν, ὃ ἐπὶ τῶν ζώων ἡ ἀκολουθία τῆς κάτω φύσεως δίδωσι βλέπειν, οὐδὲ τοῦτο νοῶν ὁ σωματικὸς θεολόγος, ὅτι τὸ μονογενὲς ἐπὶ θεοῦ λεγόμενον αὐτῷ τῷ ῥήματι τὸ πρὸς πᾶσαν γένεσιν ἀκοινώνητόν τε καὶ ἰδιάζον ἀποσημαίνει.
- 44 πῶς γὰρ ἂν εἴη μονογενὴς αὕτη ἡ γέννησις, εἰ κοινωνίαν
- 20 κατὰ τὴν ἔμφασιν καὶ ταυτότητα πρὸς ἄλλην γέννησιν ἔχει; τὸ γὰρ μόνον κατ' ἐξαίρετον ἐπ' αὐτοῦ νοεῖσθαι, ὃ οὐκ ἔστιν ἐπ' ἄλλης κατανοῆσαι γεννήσεως, κυρίως τε καὶ προσφυῶς τῷ προσρήματι τοῦ μονογενοῦς ἐρμηνεύεται· ὥς εἴ γε τι τῆς κάτω γεννήσεως καὶ ἐπ' αὐτοῦ θεωροῖτο, οὐκέτ' ἂν
- 25 εἴη μονογενὴς ὃ τισι τῆς γεννήσεως ἰδιώμασι πρὸς τὰ
- 45 λοιπὰ τῶν γεννηθέντων κοινοποιούμενος. εἰ γὰρ τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τούτου λέγοιτο, ἃ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν διὰ γεννήσεως εἰς τὸ εἶναι προϊόντων λέγεται, εἰς ἀδελφικὴν τινα σχέσιν τὸ τοῦ μονογενοῦς σημαίνόμενον μετασχευάσει ὁ λόγος.
- 30 οὐκοῦν εἰ τὸ ἄμεικτόν τε καὶ ἀκοινώνητον πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν γινομένων ἐνδείκνυται τὸ τοῦ μονογενοῦς σημαίνόμενον,

VLATS 1 τῶν παρὰ V: τῶν παρὰ τῶν S παρὰ τῶν A τῶν περὶ
 LT v 3 προθήσω S: προσθήσω VLAT v 8 ἡμῶν V 11 βλέπων
 γένεσιν v 17 ἐπὶ τοῦ θεοῦ V 18 γέννησιν VA 19 et 20 γένεσις
 et γένεσιν VLTS v sed cf. 22 20 ἔχει v 21 νοεῖται v 23 προσ-
 ρήματι: πράγματι A ἐρμηνεύεται: ἐρμηνείας L 23—24 εἴ γε τις L
 24 θεωρεῖται v 28 προϊόντων εἰς τὸ εἶναι v

οὐδὲν τῶν περὶ τὴν κάτω γέννησιν ὀρωμένων καὶ ἐπὶ τῆς
ἐκ τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ νοεῖσθαι καταδεξόμεθα.
ἀλλὰ μὴν ἴδιον πάντων τῶν διὰ γεννήσεως ὕφστηκόντων τὸ
μὴ εἶναι πρὸ τῆς γεννήσεως· ἀλλότριον ἄρα τοῦτο τῆς τοῦ
μονογενοῦς ιδιότητος ᾧ μὴδὲν τοῦ τρόπου τῆς κοινῆς γεν- 5
νήσεως [εἰδους τὸ πεπλανημένον] προσεῖναι ἢ τοῦ μονο-
γενοῦς ἐπωνυμία μαρτύρεται. οὐκοῦν πιστωθῆτω ὁ ὕλικός 46
οὗτος καὶ τῇ αἰσθήσει φίλος διὰ τοῦ ἐτέρου τῆς γεννήσεως
εἰδους τὸ πεπλανημένον τῶν ὑπολήψεων αὐτοῦ διορθώσασθαι.
τί γὰρ ἔρεῖς, ὅταν ἀπαύγασμα δόξης καὶ ὁσμὴν μύρου 10
ἀκούσης, ὅτι οὐκ ἦν τὸ ἀπαύγασμα πρὸ τῆς ἰδίας γεννή-
σεως; ἀλλ' ὅταν τοῦτο εἴπῃς, οὐδὲ τὴν δόξαν πάντως εἶναι
δώσεις οὔτε τὸ μύρον· οὐ γὰρ ἔστιν ἡ τυφλὴν ἐφ' ἑαυτῆς
καὶ ἀλαμπῇ ποτε νομισθῆναι τὴν δόξαν εἶναι ἢ τὸ μύρον
τῆς εὐπνοίας ἄγονον· ὥστε εἰ τὸ ἀπαύγασμα οὐκ ἦν, οὐδὲ 15
ἡ δόξα ἦν πάντως, καὶ τῆς ὁσμῆς μὴ οὔσης τὸ μὴδὲ τὸ
μύρον εἶναι συναπεδείχθη. εἰ δὲ φοβεῖ τινα ταῦτα παρὰ τῆς 47
γραφῆς παραληφθέντα τὰ ὑποδείγματα ὥς οὐκ ἀκριβῶς τὸ
μεγαλεῖον τοῦ μονογενοῦς παριστάντα διὰ τὸ μὴ ταῦτ' εἶναι
τῷ ὑποκειμένῳ κατὰ τὴν οὐσίαν ἢ τὸν ἀτμὸν τῷ μύρῳ ἢ 20
τὴν ἀκτῖνα τῷ ἡλίῳ, ὁ ἀληθινὸς λόγος διορθώσασθω τὸν
φόβον ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ ὢν καὶ πάντα ὢν ὅσα ἐστὶν ἡ ἀρχὴ
καὶ τοῦ παντὸς προϋπάρχων, οὕτως ἐν τῷ κηρύγματι τοῦ
Ἰωάννου βοήσαντος ὅτι καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἦν ὁ λόγος καὶ
θεὸς ἦν ὁ λόγος. εἰ οὖν θεὸς μὲν ὁ πατήρ, θεὸς δὲ καὶ 48 788 M.
ὁ υἱός, τίς ἔτι καταλείπεται πρὸς τὴν ἀκριβῆ τοῦ μονο-
γενοῦς θεολογίαν ἀμφιβολία, ὅταν τῇ μὲν τοῦ υἱοῦ ση-
μασίᾳ τὸ κατὰ φύσιν οἰκεῖον γνωρίζηται, τῷ δὲ ἀπανγὰ-

VLATS 1 γένεσιν V 2 καταδεξόμεθα L 5 τοῦ ante τῆς
κοινῆς add. A 6 τοῦ πεπλανημένου A ex coniectura, verba εἰδους τὸ
πεπλανημένον ex v. 9 illata sunt, delevi 10 τί γὰρ ἔρεῖς: ἀλλ' ὥσως
ἔρεῖς V v 12 οὐδὲ: οὐδὲν V v 16 πάντως ἦν V οὐκ οὔσης v
17 φοβεῖ v et ex φοβῇ corr. A: φοβῇ VLTS ταῦτα: τῶν VT
18 παραληφθέντα ἡμῖν ὑποδειγμάτων V παραληφθέντων ὑποδειγμάτων
(om. τὰ) T 19 παριστάντων VT 24—25 καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος
in marg. add. A 25 καὶ om. VT 28 γνωρίζεται VL v τὸ
δὲ L

σματοι τὸ συναφές τε καὶ ἀδιάστατον, τῇ δὲ τοῦ θεοῦ προσ-
 ἡγορίᾳ κατὰ τὸ ἴσον ἐφηρμοσμένη πατρί τε καὶ υἱῷ τὸ
 διὰ πάντων ὁμότιμον, ὃ δὲ χαρακτήρ πάση τῇ ὑποστάσει
 τοῦ πατρὸς ἐπιθεωρούμενος τὸ ἀνελλιπὲς τοῦ ἰδίου μεγέ-
 5 θους διασημαίνει, καὶ ἡ μορφή τοῦ θεοῦ τὴν διὰ πάντων
 καταμηνύη ταύτοτητα τῷ πάντα δεικνύειν ἐφ' ἑαυτῆς, δι-
 ὧν ἡ θεότης χαρακτηρίζεται.

- 49 Πάλιν τοίνυν προθῶμεν τοῦ Εὐνομίου τὸν λόγον. οὐκ
 ἦν, φησί, πρὸ τῆς ἰδίας γεννήσεως. τίς οὗτός ἐστιν
 10 ὃν οὐκ εἶναι λέγει; εἰπάτω τὰ θεῖα ὀνόματα οἷς ὁ κατ'
 Εὐνόμιόν ποτε μὴ ὦν ὀνομάζεται. οὐκοῦν φῶς ἔρεϊ καὶ
 μακαριότητα ζωὴν τε καὶ ἀφθαρσίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ
 ἁγιασμὸν καὶ δύναμιν καὶ ἀλήθειαν καὶ τὰ τοιαῦτα. ὃ
 τοίνυν πρὸ τῆς γεννήσεως λέγων αὐτὸν μὴ εἶναι
 15 ἄντικρυς ταῦτα βοᾷ ὅτι οὐκ ἦν ἀλήθεια ὅτε ἐκεῖνος οὐκ
 ἦν, οὐκ ἦν ζωὴ, οὐκ ἦν φῶς, οὐκ ἦν δύναμις, οὐκ ἦν
 ἀφθαρσία, οὐκ ἄλλο τι τῶν πρὸς τὸ κρεῖττον νοουμένων
 οὐδέν, καὶ τὸ ἔτι τούτων παραλογώτερον καὶ εἰς ἀσέβειαν
 50 χαλεπώτερον, οὐκ ἦν ἀπαύγασμα, οὐκ ἦν χαρακτήρ. ἐν
 20 γὰρ τῷ μὴ εἶναι λέγειν ἀπαύγασμα τὸ μηδὲ τὴν ἀπαυγά-
 ζουσαν δύναμιν εἶναι συγκατασκευάζεται πάντως, ὥς ἐπὶ
 τοῦ κατὰ τὸν λύχνον ἐστὶν ὑποδείγματος. ὃ γὰρ τὴν ἀγῆν
 τοῦ λύχνου εἰπὼν τὸ καὶ λάμπειν τὸν λύχνον συνενεδείξατο,
 καὶ ὃ μὴ εἶναι τὴν ἀγῆν λέγων τὴν σβέσειν τοῦ φωτίζοντος
 25 συνεσήμανεν. ὥστε ὅταν ὁ υἱὸς μὴ εἶναι λέγεται, καὶ ἡ
 τοῦ πατρὸς ἀνυπαρξία κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἐκ τοῦ ἀκο-
 51 λούτου διὰ τούτων κατασκευάζεται. εἰ γὰρ συνημμένως
 ἔχεται τοῦ ἐτέρου τὸ ἕτερον κατὰ τὴν ἀποστολικὴν μαρ-
 28 sq. Hebr. 1, 3 I. Cor. 1, 24

VLATS 1 καὶ αἰδιον V 2 ἐφηρμοσμένον L 4 πατρὸς: θεοῦ A
 ἐπιθεωρουμένη L v 5 διασημαίνει VLT v 6 καταμηνύει VLT v
 7 θεότης: θέσις v 12—13 δικαιοσύνην τε καὶ ἁγιασμὸν AT (om. καὶ
 ante δικ.) 13 ἁγιασμὸν: ἀφθαρσίαν L 16 οὐκ ἦν ante ζωὴ om.
 LAT 17 post ἀφθαρσία add. οὐκ ἦν L ἦν ante τῶν add. v
 πρὸς τὸ κρεῖττον libri: haec verba in v glossemate ἐν θεῷ expulsa sunt
 21 κατασκευάζεται T ὥς: πῶς v 23 τὸ om. A τὸ καὶ τὸ T
 συνεδείξατο L v 25 υἱὸς: κύριος VLT λέγεται L 26 κατ'
 ἀνάγκην v 27 διὰ τούτων om. S v

τυρίαν, καὶ τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς
 ὑποστάσεως καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ, ὁ τὸ ἕτερον τῶν συνημ-
 μένων μὴ εἶναι λέγων τῇ τοῦ ἐνὸς ἀναιρέσει συνανεῖλε
 πάντως καὶ τὸ λειπόμενον· ὥστε τοῦ ἀπαυγάσματος μὴ
 ὄντος ὁμολογεῖσθαι μὴ εἶναι μηδὲ τὴν ἀπαυγάζουσαν φύσιν, ⁵
 καὶ τοῦ χαρακτήρος μὴ ὑφεστῶτος μηδὲ τὴν χαρακτηριζο-
 μένην εἶναι ὑπόστασιν, σοφίας δὲ καὶ δυνάμεως θεοῦ μὴ
 οὔσης μηδὲ ἐκείνον πάντως εἶναι ὁμολογεῖσθαι τὸν δίχα
 σοφίας τε καὶ δυνάμεως ἐφ' ἑαυτοῦ μὴ νοούμενον. εἰ οὖν ⁵²
 οὐκ ἦν ὁ μονογενὴς θεὸς πρὶν γενέσθαι, καθὼς φησιν ὁ ¹⁰
 Εὐνόμιος, Χριστὸς δὲ θεοῦ δύνάμις καὶ θεοῦ σοφία καὶ
 χαρακτήρ καὶ ἀπαύγασμα, οὐκ ἦν πάντως οὐδὲ ὁ πατήρ,
 οὐ ὁ υἱὸς δυνάμις ἐστὶ καὶ σοφία καὶ χαρακτήρ καὶ ἀπαύ-
 γασμα· οὐ γὰρ ἔστιν ἐπινοῆσαι τῷ λόγῳ οὔτε ὑπόστασιν
 ἀχαρακτήριστον οὔτε ἀλαμπῇ δόξαν οὔτε ἄσοφον θεόν, οὐκ ¹⁵
 ἄχειρα δημιουργόν, οὐκ ἄλογον ἀρχὴν, οὐκ ἄπαιδα πατέρα,
 ἀλλὰ πάντα τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τε τῶν ὁμολογοῦντων καὶ ἐπὶ
 τῶν ἀθετοῦντων [καὶ] ἀλλήλοις συναναφαίνεται καὶ διὰ τῆς
 τοῦ ἐνὸς ἀναιρέσεως καὶ τὸ συνημμένον συναφανίζεται.
 ἐπειδὴ τοίνυν κατασκευάζεται παρ' αὐτῶν τὸ μὴ εἶναι τὸν ⁵³
 υἱὸν πρὸ τοῦ γενέσθαι ὃ ἐστὶν ἀπαύγασμα δόξης, ἡ δὲ ἀκο- 789 M.
 λουθία συναναιρεῖ τῇ τοῦ ἀπαυγάσματος ἀνυπαρξίᾳ καὶ
 τὴν τῆς δόξης ἀιδιότητα, δόξα δὲ ὁ πατήρ, ὅθεν τὸ μονο-
 γενὲς φῶς ἀπηυγίσθη, νοησάτωσαν οἱ περιττοὶ τὴν σοφίαν
 ὅτι σύμμαχοι τῶν Ἐπικουρείων δογμάτων ἀναπεφύησιν, ἐν ²⁵
 προσχήματι Χριστιανισμοῦ τὴν ἀθεΐαν πρεσβεύοντες. διπλῆς ⁵⁴
 τοίνυν κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῆς ἀτοπίας ἀναφανείσης, ἢ καθ-
 ὄλου μὴ εἶναι τὸν θεὸν λέγειν ἢ μὴ ἀνάρχως εἶναι, ἐλέ-
 σθωσαν τὸ δοκοῦν ἐκ τῶν φανέντων, ἢ ἄθεοι λέγεσθαι ἢ

VLATS 4 ἀπαυγάσματος A v: ἀπαυγάζοντος VLTS (confusum cum
 ὄντος ?) 8 ἐκεῖνο V 11 τοῦ θεοῦ δύνάμις sed expunxit τοῦ L
 θεοῦ alterum sscr. A 12 verba ab οὐκ ἦν πάντως usque ad 13—14
 ἀπαύγασμα om. VT sed in T manus eadem quae fol. 233^r—258^v scripsit
 signo adposito supra col. prim. haec verba supplevit 17 ὁμολο-
 γησάντων L ἐπὶ post καὶ om. V 18 καὶ del. Harder
 23—24 μονογενὲς ἐστὶ φῶς ἀπαυγασθὲν VT σοφίαν: διάνοιαν VT
 25 ἐν: καὶ v 28 ἀνάρχως μὴ S

- μηκέτι ἀναρχον εἶναι τῷ πατρὶ τὴν ζωὴν λέγειν. ἀλλὰ
 μὴν φεύγειν εἰκὸς αὐτοὺς τὸ ἀθέους νομίζεσθαι· οὐκοῦν
 λείπεται τὸ μὴ εἶναι αἰδίδιον τὸν θεὸν κατασκευάζειν. εἰ δὲ
 τοῦτο ἡ τῶν ἀποδειχθέντων ἀκολουθία συναναγκάζει, ποῦ
 5 αἱ ποικίλαι καὶ εὐστροφοὶ τῶν ὀνομάτων ἀντιστροφαί; ποῦ
 ἡ ἀμήχανος τῶν συλλογισμῶν ἀνάγκη διὰ τῆς τοῦ ἀγεν-
 νήτου πρὸς τὸ γεννητὸν διαστολῆς τὰς γραῶδεις ἀκοὰς
 περικομπούσα;
- 55 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. καλῶς δ' ἂν ἔχοι
 10 μὴδὲ τὸ ἐφεξῆς παριδεῖν ἀνεξέταστον· σιωπάσθω δὲ τὰ
 διὰ μέσου παίγνια, οἷς ὁ δεινὸς οὗτος ῥήτωρ μειρακιωδῶς
 ἐναβρόνεται εἴτε παίζων εἴτε σπουδάζων ἐν ταῖς καθ' ἡμῶν
 λοιδορίαις, ὥς διὰ τούτου κρείττων κατὰ τὸν λόγον ἐσόμενος.
 οὐ γὰρ δὴ βιάσεται τις ἡμᾶς ἢ τοῖς λοξοῖς τὰ ὄμματα
 15 συνδιαστρέφειν τὰς ὕψεις ἢ τοῖς ὑπὸ δαιμονίας νόσου παρα-
 πεληγόσι συνδιαστρεβλοῦσθαι καὶ συνεξάλλεσθαι καὶ συγ-
 καταπίπτειν τῷ σώματι. ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἐλεήσωμεν,
 56 ἡμεῖς δὲ τοῦ καθεστηκότος οὐκ ἐκστησόμεθα. φησὶ τοίνυν
 στρέφας πρὸς τὸν διδάσκαλον ἡμῶν τὸν ἐν τῷ πράγματι
 20 λόγον, ὥς δὴ κατὰ πρόσωπον τὴν μάχην ποιούμενος ὅτι
 τοῖς ἰδίοις ἀλώσει πτεροῖς. ἐκείνου γὰρ εἰρηκότος
 τὸ καλὸν αἰεὶ παρεῖναι τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ, καλὸν δὲ τὸ
 τοιούτου παιδὸς εἶναι πατέρα· οὐκοῦν μηδέποτε τὸ καλὸν
 ἀπειναι αὐτοῦ μὴδὲ ἄνευ υἱοῦ τὸν πατέρα θελῆσαι εἶναι,
 25 θελήσαντα δὲ μὴ ἀδυνατῆσαι, δυνάμενον δὲ καὶ βουλό-
 μενον ἐν τῷ κατὰ γνώμην εἶναι καὶ αἰεὶ ἔχειν τὸν υἱὸν διὰ
 τὸ αἰεὶ θέλειν τὸ ἀγαθόν (πρὸς τοῦτο γὰρ ἡ διάνοια τῶν
 ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν εἰρημένων βλέπει), ταῦτα προδιασύρας

21 sq. Bas. c. Eun. l. II p. 593 A—B

VLATS 1 ζωὴν: οὐσίαν VS v 1—2 ἀλλὰ μὴ VLT 2 εἰκὸς
 om. VT αὐτοὺς εἰκὸς S 3 λείπεται A: λείπονται VLTS v
 5 ἄστροφοι v 7 γραῶδεις: τραγῶδεις S 8 περικομπούσα: περιβομ-
 βοῦσα S v 9 ἔχει v 10 δὲ om. A 14 βιάζεται sed σ supra
 ζ add. L 15—16 πεπληγόσι A 16 καὶ ante συνεξάλλεσθαι om. v
 17 ἐλεήσωμεν S 18 οὐ ante τοῦ add. V man. alt. 20 ὥς δεῖ L
 21 ἀλώσει L 22—23 τὸ τοῦ τοιούτου S 24 εἶναι om. v
 28 ἡμῖν V om. A

ὁ Εὐνόμιος ἐκ τῆς ἔξωθεν σοφίας ἐπεισαχθεῖσαν τοιαύτην
 τινὰ ῥῆσιν πρὸς ἀνατροπὴν τῶν εἰρημένων προβάλλεται καὶ
 φησι· τίς γενήσῃ λέγοντός τινος τῶν τοῖς τοι- 57
 οὔτοις λόγοις ἐμμελεστηκότων, ὥς εἴπερ τὸ
 δημιουργεῖν καλὸν καὶ θεῷ πρέπον, πῶς οὐκ 5
 ἀνάρχως αὐτῷ τὸ καλὸν καὶ πρέπον παρῆν,
 εἴπερ ἄναρχος ὁ θεός; καὶ ταῦτα μήτε ἀγνοίας
 κωλυούσης μήτε ἀσθενείας ἐμποδιζούσης ἢ
 πρὸς τὸ δημιουργεῖν ἡλικίας καὶ ὅσα συμφο-
 ρήσας κακῶς σεαυτοῦ κατέχεας· οὐ γὰρ δὴ 10
 τοῦ θεοῦ θέμις εἰπεῖν. εἰ μὲν οὖν ἦν δυνατόν αὐτὸν
 τὸν διδάσκαλον πρὸς τὸ ἐρωτηθὲν ἀποκρίνασθαι, ἔδειξεν ἂν
 τῷ Εὐνομίῳ „τίς ἂν ἐγένετο“, καθὼς οὗτος ἠρώτησε,
 διὰ τῆς θεοπαιδεύτου γλώττης τό τε θεῖον ἐκκαλύπτων
 μυστήριον καὶ μαστίζων τοῖς ἐλέγχοις τοὺς τῆς ἀπάτης 15
 προστάτας, ὥστε φανερόν γενέσθαι πᾶσιν, ὅσον τὸ μέσον 792 M.
 ἐστὶ [μεταξὺ] διακόνου μυστηρίων Χριστοῦ καὶ μίμου γελοίων
 ἢ ποιητοῦ καινῶν τε καὶ ἁλλοκότων δογμάτων. ἐπεὶ δὲ ὁ 58
 μὲν, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἀποθανὼν τῷ θεῷ λαλεῖ,
 ὁ δὲ ὡς οὐκ ὄντος τοῦ ἀντεροῦντος τοιαῦτα προβάλλει, καὶ 20
 μὴ τὸ ἴσον ἢ παρ' ἡμῶν ἀπόκρισις ἔχῃ ὡς πρὸς τὴν τοῦ
 μεγάλου Βασιλεῖου φωνήν, πλὴν ἐν παρρησίᾳ ταῦτα πρὸς
 τὸν ἐρωτήσαντα φήσομεν, ὅτι μαρτυρία τοῦ ἀληθεύειν ἡμᾶς
 ἐν οἷς τὸ δόγμα τῆς ἀσεβείας ἐλέγχουμεν ὁ σὸς γίνεται
 λόγος ὁ ἐπὶ ἀνάτροπῇ τῶν ἡμετέρων προφερόμενος λόγων. 25
 οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι τοσοῦτον ἡμεῖς αἰτιώμεθα ἢ τὸ μηδὲν 59
 οἶεσθαι διαφέρειν ὑμᾶς τοῦ κοινοῦ τῆς κτίσεως τὸν δεσπότην

19 I. Cor. 14, 2

VLATS 1 ἐπεισαχθέντα VLTS v 1—2 τινὰ τοιαύτην A

2 προβάλλεται· προτείνεται VT 3 τίς γενήσῃ S v: om. VT in lac.,

sed T exhibet τίς ο... τίς συνήσει LA (in margine γρ. καὶ τίς γενήσῃ A)

4 λόγοις om. V ὥσπερ εἴπερ v 5 πρέπον θεῷ v 6 ἀνάρχῳ v

10 ἐαυτοῦ A σεαυτῷ v κατέχεεν A 13 οὗτος om. V 17 μεταξὺ

delevi, ante μέσον add. V v. l. cf. 200, 17; 197, 14 διακόνων A

γελοίου v 19 καθὰ φησιν T 20 τὰ τοσαῦτα AS 21 ἔχει L

22 παρρησίᾳ· παρόντι v 23 ἐρωτήσοντα V 25 φερόμενος A

26 οὐδὲ correxi: οὔτε τι om. L 27 ἡμᾶς LS v 27—196, 1 τὸν

δεσπότην τῆς κτίσεως om. V

- τῆς κτίσεως, καὶ τὸ παρ' ὁμῶν προτεινόμενον κατασκευή
 ἐστὶν ὧν ἡμεῖς αἰτιώμεθα. εἰ γὰρ ὅπερ ἐπὶ τῆς κτίσεως
 βλέπεις, τοῦτο δεῖ ἐφαρμόζειν καὶ τῷ μονογενεῖ θεῷ,
 πέρας ἔχει τὸ παρ' ὁμῶν σπουδαζόμενον· ἀπελήλεγκται
 5 γὰρ διὰ τῶν σῶν λόγων τὸ ἄτοπον καὶ πᾶσι γέγονε κατα-
 φανές, ὅτι τε ἡμεῖς ἐν ἀληθείᾳ τὸν λόγον εὐθύνομεν καὶ
 ὅτι σοὶ ἡ περὶ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ ὑπόληψις τοιαύτη ἐστὶν
 οἷα καὶ περὶ τὰ λοιπὰ τῶν κτισμάτων.
- 60 Περὶ τίνος ἡ ἀμφισβήτησις ἦν; οὐ περὶ τοῦ μονο-
 10 γενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ δημιουργοῦ πάσης τῆς κτίσεως,
 εἴτε ἀεὶ ἦν εἴτε ὕστερον τῷ πατρὶ προσεγένετο; τί οὖν περὶ
 τούτου φησὶν ἡ τοῦ διδασκάλου φωνή; ὅτι τὸ τῇ φύσει
 καλὸν οὐκ εὐαγές ἐστι μὴ ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ πιστεῦναι εἶναι.
 15 μὴδὲ γὰρ αἰτίαν ὁρᾶν τινα, καθ' ἣν εἰκός ἐστι τὸ ἀγαθὸν
 τῷ ἀγαθῷ μὴ παρεῖναι, μήτε κατὰ δυνάμειν ἑλλειψιν μήτε
 κατὰ τὴν τῆς βουλῆς ἀτονίαν. τί πρὸς ταῦτά φησιν ὁ
 τοῖς εἰρημένοις μαχόμενος; ὅτι ἐὰν τὸν θεὸν λόγον δῶς ἐξ
 αἰδίου πιστεῦσθαι, καὶ περὶ τῶν δημιουργημάτων τὸ ἴσον
 61 δώσεις. ὦ πῶς οἶδε διακρίνειν τῷ λόγῳ δημιουργημάτων
 20 φύσιν καὶ θεῖαν μεγαλειότητα, πῶς ἐπίσταται περὶ ἑκατέρου
 τὰ πρόσφορα, ὅσα τε περὶ τοῦ θεοῦ καὶ ὅσα περὶ τῆς κτί-
 σεως εὐσεβές ἐστὶν οἶσθαι. εἰ ὁ δημιουργός, φησὶν,
 ἀπὸ χρόνου τῆς δημιουργίας ἄρχεται· οὐ γὰρ
 ἄλλῃ τινὶ τὴν τῶν γεγονότων ἀρχὴν ἔστι σημειώσασθαι, μὴ
 25 ἐν τῷ ἰδίῳ διαστήματι τοῦ χρόνου τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη
 62 τοῖς γινόμενοις ὀρίζοντος. διὰ τοῦτό φησι δεῖν καὶ τὸν
 ποιητὴν τῶν χρόνων ἀπὸ τῆς ὁμοίας ἀρχῆς τοῦ εἶναι ἄρ-
 ξασθαι. ἀλλ' ἡ μὲν κτίσις ἀρχὴν τοὺς αἰῶνας ἔχει, τοῦ
 δὲ ποιητοῦ τῶν αἰώνων ποίαν ἐπινοήσεις ἀρχήν; εἰ μὲν

VLATS 1 παρ' ὁμῶν A προτεινόμενον V 1—2 κατασκευή
 ἐστὶν ὧν: κατὰ τοῦ μονογενοῦς v 3 δεῖ A: δεῖν VLAT δεῖν οἷται e
 conī. S 4 ἀπελήλεγκται S 6 τε om. A ἐν om. V
 9 περὶ τίνος scr. et cum verbis antecedentibus in unum contrahunt v
 9—10 μονογενές V 10 τῆς om. S 12 τῇ om. V 16 ἀγωνίαν v
 21 τε om. VT τοῦ om. A 22 εὐσεβῶς v 23 ἀπὸ τοῦ χρόνου v
 28 verba ab ἡ μὲν usque ad ἔχει in ras. V

γὰρ τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τις λέγοι, ὁ πατήρ ἐστιν ἐκεῖ τὸ
 δηλούμενον, ᾧ συνημμένως καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ ὁμολογία συν-
 αναδείκνυται, καὶ οὐκ ἔστι τὸν ἐν τῷ πατρὶ ὄντα, καθὼς
 φησιν ὁ κύριος, ἀπὸ τινος σημείου τοῦ ἐν αὐτῷ εἶναι ἄρ-
 ξασθαι. εἰ δὲ ἄλλην τις ἀρχὴν παρ' ἐκείνην λέγοι, εἰπάτω 5
 τὸ ὄνομα ᾧ σημειοῦται τὴν τοιαύτην ἀρχήν, μηδενὸς κατα-
 λαμβανομένου πρὸ τῆς τῶν αἰώνων συστάσεως. οὐκοῦν 63
 οὐδὲν ἡμᾶς παρακινήσει τῆς εὐσεβοῦς περὶ τὸν μονογενῆ
 θεὸν ὑπολήψεως ὁ τοιοῦτος λόγος, κἂν ἐπικροτῶσιν αἱ
 γρᾶες ὡς ἰσχυρῷ τῷ προβλήματι. μένομεν γὰρ ἐπὶ τῶν 10
 ἐξ ἀρχῆς ἐγνωσμένων ἐρηρειαμένον ἔχοντες ἐπὶ τῆς ἀλη-
 θείας τὸν λόγον ὅτι, ὅσα περὶ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ λέγειν 793 M.
 ὁ τῆς εὐσεβείας ὑποτίθεται λόγος, οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὴν
 κτίσιν τὴν οἰκειότητα, ἀλλὰ πολλῷ τῷ μέσῳ διώριστα τοῦ
 τε πάντα πεποιηκότος καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ τὰ γνωρίσματα. 15
 εἰ μὲν οὖν ἐν ἐτέροις τισὶν εἶχέ τινα κοινωνίαν ὁ υἱὸς πρὸς
 τὴν κτίσιν, ἔδει πάντως μηδὲ κατὰ τὸν τῆς ὑπάρξεως
 τρόπον παρηλλάχθαι λέγειν· εἰ δὲ ἄμοιρος ἡ κτίσις τῶν 64
 τοιούτων ἐστὶ τῶν ὅσα περὶ τὸν υἱὸν μεμαθήκαμεν, ἀναγ-
 καῖον πάντως μηδὲ κατὰ τοῦτο λέγειν τὴν κοινωνίαν ἔχειν. 20
 οὐδὲ γὰρ ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ κτίσις οὔτε πρὸς τὸν θεὸν ἦν οὔτε
 θεὸς ἦν, οὐ ζωὴ, οὐ φῶς, οὐκ ἀνάστασις, οὐ τὰ λοιπὰ τῶν
 θεοπρεπῶν ὀνομάτων οἷον ἀλήθεια, δικαιοσύνη, ἁγιασμός,
 κριτὴς δίκαιος, ποιητὴς τοῦ παντός, ὑπάρχων πρὸ τῶν
 αἰώνων, βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι, οὐκ 25
 ἀπαύγασμα δόξης ἡ κτίσις, οὐ χαρακτὴρ ὑποστάσεως, οὐκ
 ἀγαθότητος εἰκὼν, οὐ χάρις, οὐ δύναμις, οὐκ ἀλήθεια, οὐ
 σωτηρία, οὐκ ἀπολύτρωσις, οὐδὲ τι τοιοῦτον ὅλως τῶν εἰς
 δόξαν τοῦ μονογενοῦς παρὰ τῆς γραφῆς λεγομένων οὐδὲν
 ἐπὶ τῆς κτίσεως οὔτε ἔστιν οὔτε λέγεται, ἵνα τὰς ὑψηλο- 30

4 Joh. 10, 38 al.

VLATS 1 λέγειν v ὁ πατήρ: ὅπερ v ἐκεῖ: ἐκεῖνο ATS v
 2 τοῦ υἱοῦ ἡ ὁμολογία V 3—4 καθά φησιν T 4 τοῦ ἐν αὐτῷ
 εἶναι: χρονικοῦ v (verba ἐν αὐτῷ εἶναι in fine paginae mutilae desunt
 in S qui tamen praebet τοῦ) 5 λέγει v 7 τῶν om. A
 10 ἰσχυρόν VLT 22 οὔτε ζωὴ T 24 τοῦ om. VLT

- τέρας παρῶμεν φωνάς, τὸ Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ
ἐν ἐμοί, καὶ Ὁ ἑώρακώς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα, καὶ Οὐδείς
65 οἶδε τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ. εἰ μὲν οὖν εἶχε τὰ τοιαῦτα
καὶ τηλικαῦτα προσμαρτυρεῖν ὁ λόγος τῇ κτίσει, καλῶς
5 ἂν τὸ περὶ ταύτην θεωρούμενον καὶ ταῖς περὶ τοῦ μονο-
γενοῦς ὑπολήψεσιν ἐφαρμόζειν ἦετο δεῖν, ἐκ τῶν ὁμοφύλων
πρὸς τὸ συγγενὲς γινομένης τῆς παραθέσεως· εἰ δὲ πάντα
τὰ τοιαῦτα νοήματά τε καὶ ὀνόματα πρὸς μὲν τὸν πατέρα
τὴν κοινωνίαν ἔχει, τῆς δὲ περὶ τὴν κτίσιν ὑπονοίας ὑπέρ-
10 κείται, ἄρ' οὐ καταδύσεται ὑπ' αἰσχύνης ὁ σοφὸς καὶ ἀγχι-
νους διὰ τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων φυσιολογῶν τὸν
τῆς κτίσεως κύριον, οὕτω συνεῖς ὅτι ἄλλα <τῆς θείας
φύσεως καὶ ἄλλα> τῆς κτίσεως ἐστὶ τὰ γνωρίσματα.
66 Τῶν γὰρ ὄντων πάντων ἡ ἀνωτάτω διαίσεις εἰς τὸ
15 κτιστὸν καὶ ἄκτιστον τὴν τομὴν ἔχει, τὸ μὲν ὡς αἷτιον
τοῦ γεγονότος, τὸ δὲ ὡς ἐκείθεν γινόμενον. διηρημένης
τοίνυν τῆς τε κτιστῆς φύσεως καὶ τῆς θείας οὐσίας καὶ
οὐδεμίαν ἐπιμειξίαν ἐχούσης κατὰ τὰς γνωριστικὰς ιδιό-
τητας, ἀνάγκη πᾶσα μὴ διὰ τῶν ὁμοίων ἐκατέραν νοεῖν
20 μὴδὲ τὰ αὐτὰ γνωρίσματα τῶν διεστηκότων κατὰ τὸν τῆς
67 φύσεως λόγον ἀναζητεῖν. τῆς τοίνυν ἐν τῇ κτίσει φύσεως,
καθὼς φησί που τῆς παναρέτου σοφίας ὁ λόγος, ἀρχὴν τε
καὶ τέλος καὶ μεσότητα χρόνων ἐφ' ἑαυτῆς δεικνυούσης
καὶ πᾶσι συμπαρατεινομένης τοῖς χρονικοῖς διαστήμασι,
25 ταύτην τὴν ιδιότητα οἶόν τινα χαρακτηῖρα τοῦ ὑποκειμένου
λαμβάνομεν ἐν τῷ πάντως καὶ ἀρχὴν αὐτοῦ τινα τῆς συ-
στάσεως βλέπειν καὶ πρὸς τὸ μέσον ὄραν καὶ πρὸς τὸ
πέρας ταῖς ἐλπίσι συμπαρατείνεσθαι. μεμαθήκαμεν γὰρ
ὅτι οὔτε ἐξ αἰδίου ἦν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ οὔτε εἰς τὸ

1 Joh. 10, 38 al.

2 Joh. 14, 9

Matth. 11, 27

22 Sap. Sal. 7, 18

VLATS 1 παρῶμεν: παρίστημι v 3 εἶδε v 6 ἐφαρμόζειν
om. VLT 10 καταδύεται LAS v 11 φυσιολογῶν: θεολογῶν VLT
τὸν om. T v 12 τῆς om. L συνεῖς S: συντεῖς VLAT v
12—13 supplevi 13 εἰσι VT τὰ ante γνωρίσματα sscr. A
18 ἐπιμειξίαν corr. ex -ίας L γνωστικὰς ATS 22 που om. v
τε om. AS v 24 συμπαρατεινομένοις V 25 ἐνυποκειμένου T

αἰδῖον ἔσται, ὥς ἐκ τούτου δῆλον εἶναι ὅτι καὶ ἀπὸ ἀρχῆς
 τινος τὰ ὄντα ἤρξατο καὶ εἰς τι πάντως καταλήξει πέρας.
 ἡ δὲ θεία φύσις κατ' οὐδὲν μέρος περατουμένη, ἀλλὰ παντα- 796 M.
 χόθεν [ἐν] τῷ ἀορίστῳ πάντα περασμὸν διαβαίνουσα πόρρω-
 θέν ἐστι τῶν ἐπὶ τῆς κτίσεως ἐδρισκομένων σημείων. ἡ 68
 γὰρ ἀδιάστατος καὶ ἄποσος καὶ ἀπερίγραφτος δύναμις ἐν
 ἑαυτῇ τοὺς αἰῶνας καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τούτοις ἔχουσα κτίσιν
 καὶ πανταχόθεν τῆς τῶν αἰώνων ἀπειρίας τῇ αἰδιότητι τῆς
 ἰδίας ὑπερεκκίπτουσα φύσεως ἢ οὐδὲν ἔχει σημεῖον τὸ
 καταμηνύον τὴν φύσιν ἢ ἄλλο τι πάντως καὶ οὐχ ὕπερ ἡ 10
 κτίσις ἔχει. ἐπεὶ οὖν ἴδιον τῆς κτίσεως τὸ ἀρχὴν ἔχειν,
 ἀλλότριον ἂν εἴη τῆς ἀκτίστου φύσεως τὸ τῆς κτίσεως ἴδιον.
 εἰ γὰρ καθ' ὁμοιότητα τῆς κτίσεως καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς
 ὑπαρξίν ἐκ τινος καταλαμβανομένης ἀρχῆς ὑποτίθεσθαι τις
 ἀξιώσει, κατ' ἀνάγκην πάντως καὶ τὴν τῶν λοιπῶν ἀκο- 15
 λουθίαν τῷ περὶ τοῦ υἱοῦ λόγῳ συνεφαρμόσει. οὐ γὰρ ἔστι 69
 τῆς ἀρχῆς δοθείσης μὴ συνομολογῆσαι καὶ τὸ ἐπόμενον.
 ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἄνθρωπον εἶναι δοίη τινά, πάντα τὰ τῆς
 φύσεως ἴδια τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ συνήρτησε, καὶ ζῶον αὐτὸν
 καὶ λογικὸν εἶναι λέγων καὶ εἴ τι ἄλλο νοεῖται περὶ τὸν 20
 ἄνθρωπον, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον εἰ ἔν τι τῶν περὶ τὴν
 κτίσιν ἰδιωμάτων ἐπὶ τῆς θείας οὐσίας κατανοήσασιν,
 οὐκέτ' ἐφ' ἡμῖν ἔσται τὸν λοιπὸν κατάλογον τῶν ἐπ' αὐτῆς
 θεωρουμένων μὴ ἐφαρμόσαι τῇ ἀκηράτῳ φύσει· ἡ γὰρ
 ἀρχὴ βιαίως τε καὶ ἀναγκαίως τὸ μεθ' ἑαυτὴν ἀκόλουθον 25
 ἐπιζητήσει. ἡ γὰρ οὕτω νοουμένη ἀρχὴ τῶν μετ' αὐτὴν 70
 ἐστὶν ἀρχή, ὥστε εἰ ἐκεῖνα εἴη, καὶ ταύτην εἶναι, εἰ δὲ
 ἀναιροῖτο τὰ συνημμένα, μὴδὲ τὸ προηγούμενον μένειν. τῆς

VLATS 2 εἴρξατο L 3 περατουμένη: παραιτουμένη V (παραι in
 ras.) παραιτουμένη sscr. ε L 4 ἐν delevi πειρασμὸν L
 πᾶν πέρας v 7 ἔχουσιν T 10 οὐχ om. V 13 τῆς ante κτίσεως
 om. v 14 ἀναλαμβανομένης V 15 πάντως καὶ: πάντα κατὰ v
 16 τοῦ υἱοῦ: τούτου v 17 τῇ ἀρχῇ om. δοθείσης A 18 ὥς γὰρ T
 τινά, πάντα: τὸν v 19 ἴδια AS: ἰδίᾳ VLT διὰ v τῆς ὁμολογίας
 ταύτης v συνήρτησε: συνετήρησε A ad argumenti conformationem cf.
 p. 203, 1—2 23 τὸν λοιπὸν κατάλογον: τὸν λόγον v

- τοίνυν σοφίας καὶ μεσότητα καὶ τέλος τῇ ἀρχῇ προστι-
 θέישης, εἰ λάβοιμεν ἐπὶ τῆς τοῦ μονογενοῦς φύσεως ἀρχὴν
 τινὰ ἀπὸ τινος σημείου ὀριζομένην τῆς ὑποστάσεως, καθὼς
 δογματίζει ἡ αἵρεσις, οὐ συγχωρήσει πάντως ἡ σοφία μὴ
 71 καὶ τὸ πέρας καὶ τὸ μέσον τῇ ἀρχῇ συναρτῆσαι. εἰ δὲ
 τοῦτο γένοιτο, εὐρεθήσεται ἡμῖν ὁ θεολόγος θνητὸν τοῖς
 ἐπιχειρήμασιν ἀποδεικνύων τὸ θεῖον. εἰ γὰρ τῇ ἀρχῇ τὸ
 τέλος κατὰ τὸν τῆς σοφίας λόγον ἀναγκαιῶς ἐφέπεται
 καὶ τὸ μέσον ἐνθεωρεῖται τοῖς πέρασιν, ὁ τὸ ἐν δοῦς τῇ
 10 δυνάμει καὶ τὰ ἄλλα συγκατεσκεύασε, μέτρα καὶ πέρας
 ζωῆς ὀρίζων τῇ ἀορίστῳ φύσει. εἰ δὲ τοῦτο ἀσεβές τε καὶ
 ἄτοπον, τῆς ἴσης ἢ καὶ μείζονος ἄξιον κατηγορίας ἐστὶ τὸ
 ἀρχὴν δοῦναι τῷ λόγῳ τῷ εἰς ἀσέβειαν λήγοντι· ἀρχὴ δὲ
 τῆς τοιαύτης ἀτοπίας ἐφάνη τὸ ἐν ἀρχῇ τινι περιγεγραμ-
 72 μένην τοῦ υἱοῦ τὴν ζωὴν νομίσαι. ὥστε δυοῖν θάτερον, ἢ
 μεταθήσονται πρὸς τὸν ὑγιαίνοντα λόγον ὑπὸ τῶν εἰρη-
 μένων ἀναγκαζόμενοι καὶ τῇ τοῦ πατρὸς ἀτιδιότητι τὸν ἐξ
 ἐκείνου συνθεωρήσουσιν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο βούλονται, καθ’
 ἐκάτερον περατώσουσι τοῦ υἱοῦ τὸ ἀίδιον, τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ
 20 τέλει τὸ ἄπειρον αὐτοῦ τῆς ζωῆς εἰς τὸ ἀνύπαρκτον ἄγοντες.
 73 εἰ δὲ ἀτελεύτητος καὶ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν ἀγγέλων ἡ φύσις
 καὶ οὐδὲν κωλύεται εἰς τὸ ἀίδιον προΐεναι διὰ τοῦ καὶ
 κτιστὴ εἶναι καὶ ἀπὸ τινος τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως ἐσχη-
 κέναι, ὥς διὰ τούτου δύνασθαι ἂν καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ
 797 M. 25 ἶσον τοῖς ὑπεναντίους εἰπεῖν, ὥς μήτε ἐξ ἀιδίου ὄντος καὶ
 εἰς τὸ ἀτελεύτητον παρατείνοντος, ὁ ταῦτα προφέρων κά-
 κεινο λογίζεσθω, ὅσῳ <τῷ> μετὰξὺ τῆς κτίσεως ἢ θεότης
 74 διέστηκε τοῖς ἰδιώμασι. τῆς μὲν γὰρ θεότητος ἴδιον τὸ
 ἀνεκδέεσθαι παντὸς τοῦ κατὰ τὸ ἀγαθὸν θεωρουμένου νοή-
 30 ματος, ἢ δὲ κτίσις ἐκ μετοχῆς τοῦ βελτίονος ἐν τῷ καλῷ

VLATS 1—2 προτιθέישης v 6 θεολόγος: θεῖος λόγος A 11 τῇ
 ἀορίστῳ ὀρίζων V 13 τῷ ἀσέβειαν λέγοντι v 14—15 περιγεγραμ-
 μένη A 15 δυεῖν VL 16 μεταμαθήσονται L 18 συνθεωρήσωσι V
 22 διὰ τῶν sed τοῦ sscr. L 23 κτιστὴ correxi: κτιστὴν libri v
 24 τοῦ χριστοῦ: τούτῳ V τοῦ υἱοῦ T 26—27 κάκεινα VLAS v
 27 ὅσῳ A: ὅσον VLTS v τῷ addidi cf. p. 195, 16; 197, 14; I 391, 9
 28 ἔστηκε v

γίνεται, ἥτις οὐ μόνον τοῦ εἶναι ἤρξατο, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν τῷ καλῷ εἶναι πάντοτε διὰ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπαυξήσεως ἐν τῷ ἄρχεσθαι καταλαμβάνεται. διότι οὐδέποτε ἐπὶ τοῦ κατελιγμένου ἵσταται, ἀλλὰ πᾶν τὸ κτισθὲν διὰ τῆς μετουσίᾳς ἀρχὴ τῆς πρὸς τὸ μείζον ἀνόδου γίνεται καὶ 5 κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν οὐδέποτε παύεται τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινομένη καὶ λήθην ποιουμένη τῶν ὀπισθεν.

Ἐπεὶ οὖν ἡ μὲν θεότης αὐτοζωὴ ἐστι, θεὸς δὲ ὁ 75 μονογενὴς θεὸς καὶ ζωὴ καὶ ἀλήθεια καὶ πᾶν εἴ τι ὑψηλὸν καὶ θεοπρεπὲς ἐστὶ νόημα, ἡ δὲ κτίσις ἐκείθεν τῶν ἀγαθῶν 10 λαμβάνει τὴν χορηγίαν, φανερὸν ἐκ τούτων ἂν εἴη ὅτι εἴπερ μετέχουσα τῆς ζωῆς ἐν τῷ ζῆν ἐστι, καὶ εἰ παύσαιτο τῆς μετουσίᾳς, καὶ τοῦ ἐν τῷ ζῆν εἶναι παύσεται πάντως. εἰ μὲν οὖν καὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ ταῦτα λέγειν τολμῶσιν, ὅσα περὶ τῆς κτίσεως ἀληθὲς ἐστὶ λέγειν, καὶ τοῦτο 15 μετὰ πάντων λεγέτωσαν, ὅτι ὁμοίως τῇ κτίσει καὶ τοῦ εἶναι ἄρχεται καὶ ἐν τῷ ζῆν καθ' ὁμοιότητα τῶν ψυχῶν διαμένει. εἰ δὲ ὁ μὲν αὐτοζωὴ ἐστὶ καὶ τοῦ ἐπέισακτον ἔχειν ἐν 76 ἑαυτῷ τὴν ζωὴν οὐ προσδέεται, τὰ δὲ ἄλλα πάντα οὐχὶ ζωὴ ἐστίν, ἀλλὰ μεθεκτικὰ τῆς ζωῆς γίνεται, τίς ἀνάγκη 20 διὰ τῶν ἐν τῇ κτίσει βλεπομένων παραγράφεσθαι τοῦ υἱοῦ τὸ αἶδιον; τὸ μὲν γὰρ αἰὶ ὡσαύτως κατὰ τὴν φύσιν ἔχον ἀπαράδεκτόν ἐστι τοῦ ἐναντίου καὶ τῆς πρὸς τὸ ἕτερον μεταβολῆς ἀνεπίδεκτον· οἷς δὲ ἡ φύσις μεθόριος, τούτοις ἐπαμφοτερίζει πρὸς ἐκάτερον ἢ ῥοπή, κατ' ἐξουσίαν τοῖς 25 κατὰ γνώμην προσκλινομένη. εἰ οὖν ἡ ὄντως ζωὴ ἐν τῇ θείᾳ τε καὶ ὑπερκειμένῃ θεωρεῖται φύσει, ἡ ἀπόπτωσις ταύτης πρὸς τὸ ἀντικείμενον πάντως κατὰ τὸ εἶδος καταλήξει. πολύσημος δὲ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ἡ ἔννοια 77 καὶ οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν νοουμένη τρόπον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς 30 σαρκὸς ἡ τῶν σωματικῶν αἰσθησέων ἐνέργειά τε καὶ κί-

6 Phil. 3, 14

VLATS 1 καὶ τοῦ: τοῦ καὶ L τοῦ om. A 2 καλῶς VLT
 5 ἐπανόδου T καὶ om. T 6 τοῦ παύλου V 10 ἐστὶ καὶ θεο-
 πρεπὲς VT κτήσις V 12 ἐστὶν ἐν τῷ ζῆν V 14 οὖν om. A
 19 προσδέχεται VLT 21 τοῦ υἱοῦ: τῷ μονογενεῖ v 26 προσκλινο-
 μένη libri (xλ in ras. S): προσκινουμένοις v

νησις ζωὴ λέγεται καὶ τὸ ἔμπαλιν ἢ σβέσις αὐτῶν καὶ
 διάλυσις θάνατος ὀνομάζεται· ἐπὶ δὲ τῆς νοεράς φύσεως
 ἢ πρὸς τὸ θεῖον οἰκείωσις ἢ ἀληθείης ἐστι ζωὴ καὶ ἡ τοῦ-
 του ἀπόπτωσις θάνατον ἔχει τὸ ὄνομα. διὸ καὶ τὸ ἀρ-
 5 χέγονον κακὸν ὁ διάβολος καὶ θάνατος λέγεται καὶ εὐρετῆς
 θανάτου, ἀλλὰ καὶ κράτος ἔχειν θανάτου παρὰ τοῦ ἀπο-
 78 στόλου λέγεται. οὐκοῦν διπλῆς, καθὼς εἴρηται, τῆς τοῦ
 θανάτου σημασίας ἐκ τῶν γραφῶν νοουμένης, ὁ μὲν ἀλη-
 θῶς ἄτρεπτός τε καὶ ἀναλλοίωτος μόνος ἔχει τὴν ἀθα-
 10 νασίαν καὶ φῶς οἰκεῖ τῷ ζόφῳ τῆς κακίας ἀπρόσιτόν τε
 καὶ ἀπροσπέλαστον· ὅσα δὲ τοῦ θανάτου μετέχει, τῆς
 ἀθανασίας διὰ τῆς ἐπὶ τὸ ἐναντίον ῥοπῆς πόρρῳ γινόμενα
 800 M. *** εἰ δὲ ἀπορρυσίη τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίας, δέξαιτο
 ἂν τῷ τρεπτῷ τῆς φύσεως τὴν κοινωνίαν τοῦ χειρόνος, ὅπερ
 15 οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ θάνατος, ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὸν
 79 σωματικὸν θάνατον ἔχων. ὥς γὰρ ἐνταῦθα τῶν τῆς φύ-
 σεως ἐνεργημάτων ἢ σβέσις θάνατος κέκληται, οὕτως καὶ
 ἐπὶ τῆς νοεράς οὐσίας ἢ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀκινήσια θάνατός
 ἐστι καὶ ζωῆς ἀναχώρησις· ὥς μὴ ἀντιπίπτειν τῷ λόγῳ
 20 τῷ τὴν αἰρετικὴν ἀτοπίαν ἐλέγχοντι τὸ περὶ τὴν ἀσώματον
 κτίσιν νοούμενον. ὁ γὰρ κατάλληλος τῇ νοερά φύσει θά-
 νατος τουτέστιν ὁ χωρισμὸς τοῦ θεοῦ, ὃν ζωὴν ὀνομάζομεν,
 οὐδὲ ταύτης τῆς φύσεως τῇ δυνάμει κεχώριται. ἢ γὰρ
 ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πάροδος τὸ τρεπτὸν καταμηνύει τῆς φύ-
 25 σεως. ᾧ δὲ συγγενῆς ἢ ἀλλοίωσις, τοῦτο χάριτι τοῦ ἐνι-
 σχύοντος τῆς τοῦ ἐναντίου μετουσίας ἀπείργεται, οὐχὶ
 δυνάμει τῆς ἰδίας φύσεως ἐν τῷ ἀγαθῷ μένει· τὸ δὲ τοι-
 80 οὔτον οὐκ αἰδίδιον. εἰ οὖν καὶ ἀληθεύει λέγων μὴ δεῖν διὰ
 τῶν αὐτῶν τὴν θεῖαν οὐσίαν καὶ τὴν κτιστὴν φύσιν ἀνα-
 30 λογίζεσθαι μηδὲ διὰ τινος ἀρχῆς περιγράφειν τοῦ υἱοῦ τὸ
 6 Hebr. 2, 14 10 I. Tim. 6, 16

VLATS 1 λέγεται· εἴρηται VT 3—4 τούτου· ταύτης S

6 ἀλλὰ om. T 7 καθὼς· καθὰ T διπλῶς εἴρηται V (om. καθὼς)
 13 lacunam statui ἀπορρυσίη scripsi· ἀπορρυσίη ATS v ἀπορρυσίη VL
 19—20 τῷ post λόγῳ om. v 22 οὐ ante ζωὴν add. VLTS v, om. A
 27 διαμένει V 29 αὐτῶν om. T 30 παραγράφειν S τοῦ θεοῦ
 post τοῦ υἱοῦ add. A

εἶναι, ὥς ἂν μὴ τούτου δοθέντος καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κτίσεως ἴδια τῇ τοῦ ἐνὸς ὁμολογίᾳ συμπαραισέλθοι, ἐλέγχεται προδήλως ἡ ἀτοπία τοῦ τὸν μονογενῆ θεὸν διὰ τῶν περὶ τῆς κτίσεως λεγομένων τῆς τοῦ πατρὸς ἀϊδιότητος ἀποσχίζοντος. ὥς γὰρ οὐδὲν ἄλλο τῶν χαρακτηριζόντων τὴν κτίσιν περὶ τὸν ποιητὴν καθορᾶται τῆς κτίσεως, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀπ' ἀρχῆς τινος εἶναι ταύτην ἀπόδειξις γίνεται μὴ πάντοτε εἶναι ἐν τῷ πατρὶ τὸν υἱόν, ὅς ἐστι σοφία τε καὶ δύναμις καὶ φῶς καὶ ζωὴ καὶ πάντα ὅσα ἐν τῷ πατρικῷ θεωρεῖται κόλπῳ.

10

VLATS 2 συμπαρέλθοι L ἐλέγχεται γὰρ VLTS v γὰρ om. A
4 τῆς περὶ τοῦ π. V 7 μὴ: καὶ v 10 τέλος τοῦ ἡ λόγου V

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

801 M. 1 Ἄλλ' ἐπὶ τοὺς ὑψηλοτέρους μετέρχεται λόγους καὶ
μετεωρίσας ἑαυτὸν καὶ ὀγκώσας ἐν διακένῳ φουσηματι λέγειν
5 ἐπιχειρεῖ τι τῆς τοῦ θεοῦ μεγαλοπρεπείας ἐπάξιον. ὁ δὲ
λέγει τοιοῦτόν ἐστι. θεὸς γὰρ ὢν, φησί, τὸ πάντων
ἐξοχώτατον ἀγαθὸν καὶ πάντων κράτιστον καὶ
πάσης ἀνάγκης ἐλεύθερον. καλῶς ὁ γεννάδας
καθάπερ τι πλοῖον ἀνερμάτιστον αὐτομάτως ὑπὸ τῶν τῆς
10 ἀπάτης κυμάτων τῇ λιμένι τῆς ἀληθείας ἐγκαθορμίζει τὸν
λόγον. πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐξοχώτατόν ἐστιν ὁ
2 θεός. ὑπέρευγε τῆς ὁμολογίας. πάντως δὲ τὸν μέγαν
Ἰωάννην οὐκ ἂν γράφαίτο παρανόμων γραφήν, παρ' οὗ
θεοῦ ὁ μονογενὴς ἐν ὑψηλῇ τῇ κηρύγματι διαγγέλλεται ὁ
15 καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὢν καὶ θεὸς ὢν. οὐκοῦν εἰ ἀξιοπίστος
τῆς τοῦ μονογενοῦς θεότητος κήρυξ ἐκεῖνος, ὁ δὲ θεὸς
τὸ ἐξοχώτατόν ἐστιν ἀγαθόν, ὁ οὖτος ἄρα τὸ ἐξο-
χώτατον ἀγαθὸν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς δόξης αὐτοῦ με-
μαρτύρηται. τῆς δὲ τοιαύτης φωνῆς καὶ ἐπὶ τοῦ πατρὸς

9 Plat. Theaet. 144 A

13 Joh. 1, 1

VLATS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος ᾧ VT τοῦ αὐτοῦ λόγος ᾧ LS
(sed ἔνατος S) deficit in A, sed vacat spatium. manus recentior,
quae saepius margini scholia adscripsit, nonnulla in eo spatio notavit
quae legere non potui 4 αὐτὸν A καὶ ὀγκώσας αὐτὸν VT (sed
ἐαυτὸν T) 5 post ἐπιχειρεῖ add. τι S v, om. cet. 6 φησί: φύσις L
7 ἀγαθὸν L 9 αὐτομάτως sscr. A 11 ἐξοχώτατός A 13 παρα-
νόμων correxi: παράνομον libri v 15 εἰ om. S

ἄρμοζούσης, τὸ ὑπερθετικὸν τῆς τοῦ ἐξοχωτάτου ἐμφάσεως
 οὐδεμίαν ἐκ συγκρίσεως παραδέχεται μείωσιν ἢ ὑπέρθεσιν.
 τούτων δὲ ἡμῖν παρὰ τῆς τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίας πρὸς
 ἀπόδειξιν τῆς τοῦ μονογενοῦς δόξης παρειλημμένων, προσ- 5
 θετέον εἰς συμμαχίαν τοῦ ὑγιαίνοντος λόγου καὶ τὸν ἐφε-
 ξῆς αὐτοῦ λόγον. φησὶ γὰρ ὅτι τὸ ἐξοχώτατον ἀγα- 3
 θόν, ὁ θεός, ἅτε μήτε φύσεως ἐμποδιζούσης
 μήτε αἰτίας ἀναγκαζούσης μήτε χρείας κατε-
 πειγούσης, γεννᾷ τε καὶ δημιουργεῖ κατὰ τὴν
 τῆς ιδίας ἐξουσίας ὑπεροχὴν τὴν βούλησιν ἀρ- 10
 κοῦσαν ἔχων δύναμιν πρὸς τὴν τῶν γινομένων
 σύστασιν. εἰ τοίνυν πᾶν καλὸν κατὰ τὴν τού-
 του βούλησιν, οὐ μόνον τὸ γενόμενον ὀρίζει
 καλόν, ἀλλὰ καὶ ὅτε γενέσθαι καλόν, εἴπερ
 ἄρα ἀσθενείας τὸ ποιεῖν ὁ μὴ βούλεται. μέχρι 4
 τούτου παραληπτέος ἡμῖν πρὸς σύστασιν τῶν ἐδσεβῶν
 δογμάτων ὁ ἐκ ῥυπαρῶν τε καὶ παρακεκομμένων λεξει-
 δίων† διαπεπορημένος τῶν ἐναντίων λόγος. ὁ γὰρ κατὰ
 τὴν τῆς ιδίας ἐξουσίας ὑπεροχὴν τὴν βού-
 λησιν ἀρκοῦσαν ἔχων δύναμιν πρὸς τὴν τῶν 20
 γινομένων σύστασιν, ὁ τὰ πάντα κτίσας μήτε φύ-
 σεως ἐμποδιζούσης μήτε αἰτίας ἀναγκαζού-
 σης, οὐ μόνον τὸ γενόμενον ὀρίζει καλόν, ἀλλὰ
 καὶ ὅτε γενέσθαι καλόν. ὁ δὲ πάντα ποιῶν ὁ μονο- 5
 γενής ἐστι θεός, καθὼς κηρύσσει τὸ εὐαγγέλιον. οὗτος 25
 ὅτε ἡθέλησε, τότε καὶ τὴν κτίσιν ἐποίησεν, τότε περιέσχε
 τῷ οὐρανίῳ σώματι διὰ τῆς κυκλοφορουμένης οὐσίας πάντα
 τὸν ἐντὸς τοῦ σχήματος ἀπειλημμένον κόσμον· ὅτε καλῶς 804 M.
 ἔχειν ῥήθη τοῦτο γενέσθαι, τότε ἀνέδειξε τὴν ξηράν, τότε
 τὰ ὕδατα τοῖς κοίλοις ἐγκατέκλεισε χώροις· τότε βλα- 30
 στήματα, τότε καρποί, τότε ζώων γένεσις, τότε ἀνθρώπου

VLATS 1 ἄρμοζούσης: μαρτυρούσης V 6 ἑαυτοῦ A 8 μήτε
 αἰτίας ἀναγκαζούσης om. T 9 γεννᾷ τε: γεννᾷται VLT 11 γενο-
 μένων VLT v (cf. ad 21) 12 καλὸν ἅπαν T 13 τὸ om. v
 16 παραλειπτέως L 17 παρακεκομμένων: πάντως κεκομμένων v
 18 διαπεπορημένος corruptum: διαπεπονημένος correxerim ὁ A: εἰ
 cet. v 21 γενομένων V 23 ἀλλὰ: ἀλλ' ὁ T 24 τὰ ante πάντα
 add. A postea eras. 30—31 τότε καὶ βλαστήματα v

πλάσις, ὅτε τούτων ἕκαστον εὐκαιρον ἐδόκει τῇ σοφίᾳ τοῦ
 6 κτίσαντος. ὁ δὲ τὰ πάντα ποιήσας (πάλιν γὰρ τὸν αὐτὸν
 ἐπαναλήψομαι λόγον) ὁ μονογενὴς ἐστὶ θεὸς ὁ τοὺς αἰῶνας
 ποιήσας. τοῦ γὰρ διαστήματος τῶν αἰώνων προκαταβεβλη-
 5 μένου τῶν ὄντων, εὐκαιρόν ἐστιν εἰπεῖν τὸ χρονικὸν τοῦτο
 ἐπίρρημα, ὅτι τότε ἐβούληθη καὶ τότε ἐποίησεν· αἰῶνος
 δὲ οὐκ ὄντος οὐδὲ τινος διαστηματικῆς ἐννοίας περὶ τὴν
 θείαν φύσιν τὴν ἄποσόν τε καὶ ἀδιάστατον θεωρουμένης,
 ἀργεῖν ἀνάγκη πάντως τὰς τῶν χρονικῶν ἐπίρρημάτων
 7 ἐμφάσεις. ὥστε τῇ μὲν κτίσει τὴν χρονικὴν ἀρχὴν κατὰ
 τὸ ἀρέσαν τῇ σοφίᾳ τοῦ τὰ πάντα πεποιηκότος δεδοσθαι
 λέγειν οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ἐστίν· αὐτὴν δὲ τὴν θείαν
 φύσιν ἐν παρατάσει τινὶ διαστηματικῇ θεωρεῖν μόνων τῶν
 τὴν νέαν σοφίαν πεπαιδευμένων ἐστίν. οἷον γὰρ κἀκεῖνο
 15 τοῖς εἰρημένοις ἐγκείμενον ὑπερέβην ἐκῶν, πρὸς τὸ προκεί-
 μενον σπεύδων, ὃ νῦν εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀγχινοίας τοῦ λογο-
 γράφου ἐπαναλαβὼν ἀναγνώσομαι.

8 Ὁ γὰρ ἐξοχώτατος αὐτοῦ θεὸς πρὸ τῶν ἄλ-
 λων, φησὶν, ὅσα γεννητά, τῆς αὐτοῦ κρατεῖ δυ-
 20 νάμειος. ὁ μὲν λόγος ἐπ' αὐτῆς τῆς λέξεως ἀπὸ τοῦ
 Φίλωνος τοῦ Ἑβραίου μετενήνεκται παρὰ τοῦ λογογράφου
 ἐπὶ τὸν ἴδιον λόγον, καὶ ὅτῳ φίλον, ἐξ αὐτῶν τῶν πεπονη-
 μένων τῷ Φίλωνι κατάφωρος ἢ κλοπῇ τοῦ Εὐνομίου γενή-
 σεται. ἐγὼ δὲ τοῦτο παρεσημνήαμην ἐπὶ τοῦ παρόντος
 25 οὐ τοσοῦτον τὴν πτωχείαν τῶν ἰδίων λόγων τε καὶ νοη-
 μάτων τῷ λογογράφῳ ἐπονειδίζων, ὅσον δεῖξαι τοῖς ἐντυ-
 χάνουσι θέλων τὴν οἰκειότητα πρὸς τοὺς Ἰουδαίων λόγους
 9 τῶν Εὐνομίου δογμάτων. οὐ γὰρ ἂν ἐπ' αὐτῆς τῆς λέξεως
 τοῖς τούτου νοήμασιν ὁ τοῦ Φίλωνος ἐνηρμόσθη λόγος, εἰ
 30 μὴ τις ἦν καὶ τῆς διανοίας τούτου πρὸς τὴν ἐκείνου συγγέ-
 νεια. οὕτω γὰρ ἔστιν εὑρεῖν κείμενον παρὰ τῷ Ἑβραίῳ
 21 sim. Philo leg. alleg. III 175 et passim, verba ipsa non inveni

VLATS 4 τοῦ γὰρ τοῦ ν 5 εὐκαιρόν: οὐ καιρόν S οὐ καιρός ν
 13 φύσιν: φησὶν V παραστάσει T 14 νέαν om. V 18 αὐτοῦ:
 αὐτός ν 19 γενητά S αὐτοῦ A: αὐτοῦ VLT αὐτῆς S ν (cf. p. 207,
 2 et 5) 21 μετήνεκται T 22 ὅτῳ φίλων L verba ab ἐξ usque
 ad 23 Φίλωνι om. L 23 κατάφωρος VT 29 ὁ om. VLT
 30—31 συγγένεια S ν: συγγένειαν VLAT (sed ν eras. T)

τὸν λόγον τὸ ὁ θεὸς πρὸ τῶν ἄλλων ὅσα γεννητά,
τὸ δὲ ἐφεξῆς ἐκ τῆς νέας Ἰουδαϊκῆς προσερρίφη τὸ τῆς
ιδίᾱς κατακρατεῖ δυνάμεως. τοῦτο δὲ ὅσην τὴν
ἀτοπίαν ἔχει, δείξει σαφῶς ὁ λόγος ἐξεταζόμενος. ὁ θεός,
φησί, κρατεῖ τῆς ιδίᾱς δυνάμεως. τί ὦν, εἰπέ μοι, 5
τίνος κρατεῖ; ἄλλο τι παρὰ τὴν δύναμιν ὦν αὐτὸς ἄλλο τι
οὔσης κατακρατεῖ τῆς δυνάμεως; οὐκοῦν ἡττάται τῆς ἀδυ-
ναμίας ἢ δύνამις. τὸ γὰρ ἄλλο τι παρὰ τὴν δύναμιν ὃν 10
δύναμις πάντως οὐκ ἔστιν· καὶ οὕτως εὐρίσκεται καθὼς δὲ
δύναμις οὐκ ἔστιν, κατ' ἐκεῖνο κρατῶν τῆς δυνάμεως. ἀλλὰ 10
δύναμις ὦν ὁ θεὸς πάλιν ἄλλην ἐν ἑαυτῷ δύναμιν ἔχει καὶ
ταύτῃ κατακρατεῖ τῆς ἐτέρας. καὶ τίς ἡ μάχη καὶ ἡ διά-
στασις, ὥστε μερίσαντα τὸν θεὸν τὴν ἐνυπάρχουσαν ἰσχὺν
ἐαυτῷ τῷ ἐνὶ τμήματι τῆς δυνάμεως καταπαλαίειν τὸ
ἕτερον; οὐ γὰρ ἂν κρατήσεις τῆς δυνάμεως ἑαυτοῦ, μὴ 15
συμμάχουσης αὐτῷ πρὸς τοῦτο μείζονός τινος καὶ βιαιοτέρας
δυνάμεως. τοιοῦτος ὁ Εὐνομίου θεός, διφυῆς τις ἢ πολυ-
σύνθετος, αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν μεριζόμενος, ἀσύμφωνον ἔχων
τῇ δυνάμει τὴν δύναμιν, ὥς ταύτῃ μὲν πρὸς ἀταξίαν ἐκ-
φέρεσθαι, τῇ δὲ ἐτέρᾳ κωλύειν τὸ πλημμελὲς τῆς κινή- 20
σεως. τί δὲ καὶ βουλόμενος κρατεῖ πρὸς γέννησιν ὀρμῶσαν 11
τὴν δύναμιν, μὴ τί γένηται κακὸν ἐκ τοῦ μὴ κωλυθῆναι
τὴν γέννησιν, μᾶλλον δὲ πρὸς τοῦτο τί τῇ φύσει τὸ κρα-
τούμενόν ἐστιν, ἐρμηνεύσάτω. τὸ γὰρ λεγόμενον ὀρμητικὴν
τινα καὶ προαιρετικὴν ὑποδείκνυσι κίνησιν ἐφ' ἑαυτῆς ἰδια- 25
ζόντως θεωρουμένην. ἄλλο γάρ τι τὸ κρατοῦν καὶ ἕτερον
ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τὸ κρατούμενον. κρατεῖ τοίνυν ὁ θεὸς
τῆς δυνάμεως τί οὔσης, αὐτοπροαιρέτου τινὸς φύσεως ἢ
ἄλλο τι παρὰ τοῦτο; ὀρμώσης πρὸς ἐνέργειαν ἢ ἀτρεμού- 12
σης; εἰ μὲν γὰρ ἡρεμεῖν ὑποτίθεται, τὸ ἡσυχάζον τοῦ 30
κρατοῦντος οὐκ ἐπιδέεται· εἰ δὲ κρατεῖν φησι, δηλονότι κι-
νουμένου τε καὶ ὀρμῶντος κρατεῖ. τοῦτο δὲ ἄλλο τι τῇ

805 M.

VLATS 1 γεννητά LS 3 κατακρατεῖν V 7 τῆς ιδίᾱς δυνά-
μεως v 8 ὦν παρὰ τ. δύναμιν V 11 ἔχει v 12 κρατεῖ VT
15 ἐαυτῷ v 21 γέννησιν scripsi: γένεσιν libri v 23 τί τὸ φύσει
κρατούμενον A 28 τί οὔσης LT ante τί interpungit L: τι οὔσης cet. v
29—30 τρεμούσης ἢ sscr. A 30 τοῦ om. A 31 κρατεῖ φησι A

- φύσει παρὰ τὸν ἐπικρατοῦντα πάντως ἔρεϊ. τί οὖν νοεῖ
τοῦτο, φανερωσάτω τῷ λόγῳ. ἄλλο τι παρὰ τὸν θεὸν ἐν
ὑποστάσει θεωρούμενον; καὶ πῶς ἂν εἴῃ ἐν τῷ θεῷ τὸ
ἀλλότριον; ἢ ἔξιν τινὰ κατὰ τὸ ἀνυπόστατον ἐν τῇ θεῖᾳ
13 φύσει θεωρουμένην; ἀλλ' οὐκ ἂν εἴποι τοῦτο. τὸ γὰρ μὴ
ὑφεστὼς οὐκ ἔστι, τὸ δὲ μὴ ὂν οὔτε κρατεῖται οὔτε ἀφίεται.
τίς οὖν ἡ κρατουμένη δύναμις ἐκείνη καὶ κωλυομένη πρὸς
τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν, ἕως ἔμελλεν ὁ καιρὸς τῆς τοῦ υἱοῦ
γεννήσεως ἐπιστὰς ἀκώλυτον ἀφιέναι τὴν δύναμιν πρὸς τὴν
10 κατὰ φύσιν ἐνέργειαν φέρεσθαι; τίς δὲ ἡ ἐν τῷ μέσῳ τῆς
ἀναβολῆς αἰτία, δι' ἣν ὁ θεὸς τὴν τοῦ μονογενοῦς ὑπερ-
θετο γέννησιν, οὕτω καλὸν εἶναι οἰόμενος τὸ γενέσθαι
14 πατήρ; τί δὲ τὸ μέσον τοῦτο ὃ μεταξὺ τῆς τοῦ πατρὸς
καὶ τοῦ υἱοῦ ζωῆς παρενέιρεται; οὐ χρόνος, οὐ τόπος, οὐ
15 διαστηματικόν τι νόημα, οὐκ ἄλλο τοιοῦτον οὐδέν. πρὸς τί
τοῖνον ὁ ὀξύς καὶ διορατικὸς ὀφθαλμὸς ἀτενίζων ἐνορᾷ τῆς
ζωῆς τοῦ υἱοῦ πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς ζωὴν τὴν διάστασιν;
ἀλλὰ πανταχόθεν συνελαινόμενος οὐδὲν μὲν εἶναι τὸ μεταξὺ
καὶ αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης συντίθεται. μηδεὶς δὲ ὄντος τοῦ
20 μεσιτεῶντος, ἄμεσον καὶ συναφῇ τὴν κοινωνίαν εἶναι οὐ
καταδέχεται;
- 15 Ἄλλ' ὑποκαταβαίνει πρὸς τὰ ἡμέτερα τῆς γνώσεως
μέτρα καὶ ἀνθρωπικῶς ἡμῖν ὥς εἰς ἡμῶν καὶ αὐτὸς δια-
λέγεται ὑφομολογῶν ἡρέμα τῶν λογισμῶν τὴν ἀσθένειαν
25 καὶ καταφεύγων ἐπὶ τὸν λόγον ὃν Ἀριστοτέλης τε καὶ οἱ
κατ' αὐτὸν οὐκ ἐδίδαξαν. τότε γάρ, φησί, καλὸν καὶ
πρέπον γεννηῆσαι τὸν υἱόν, ὅτε ἐβούλετο, μὴ δε-
μιᾶς ἐκ τούτου ζητήσεως ἐγγινομένης τοῖς
σώφροσιν τοῦ διὰ τί μὴ πρότερον. τί ταῦτα, Εὐ-
30 νόμει; καὶ σὺ πεζεύεις κατὰ τοὺς ιδιώτας ἡμᾶς καὶ κατα-

VLATS 2 τοῦτο LA τούτω V ο add. man. alt.: τούτω cet. v

- 4 θεῖα in margine add. V 5 θεωρουμένην ex θεωρούμενον corr. V
6 ὑφεστηκὸς A ὑφεστός L οὔτε prim. VT: οὐδὲ LAS v 7 verba
a τίς οὖν ἡ usque ad 10 φέρεσθαι om. T 8 υἱοῦ: χριστοῦ LAS v
11—12 ὑπέθετο T sed ep sscr. 14 παρεγείρεται T 15 τι om. VLT
16 ὁ om. V 17 υἱοῦ v: θεοῦ libri πατρός: υἱοῦ A proclivi con-
iectura 23—24 διαλέγεται καὶ αὐτὸς A

λιπὼν τὰς τεχνικὰς περιόδους ἐπὶ τὴν ἄλογον συγκατάθεσιν
καὶ αὐτὸς καταφεύγεις ὁ πολλὰ τοῖς ἄνευ λογικῆς ἐντρε-
χείας ἐπιχειροῦσι τῇ γράφειν ἐπονειδίσας, ὁ πρὸς Βασίλειον
λέγων ὅτι δι' ὧν ἀδύνατον τοῖς ἀνθρώποις εἶναι
λέγεις τὰς ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν λόγων ἐδ- 5
θύνας, τὴν ἰδίαν ἐλέγχεις ἄγνοϊαν, καὶ πάλιν
ἐτέρωθι τὸ ἴσον προφέρων ὅτι τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν
κοινοποιεῖς, τὸ σοὶ μὴ δυνατόν παῖσιν ἀδύνατον
ἀποφαινόμενος; ὁ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγων οὕτω
προσάγεις τὴν ἀκοὴν τοῦ ἐπιζητοῦντος τὴν αἰτίαν καθ' ἣν 10
ἀναβάλλεται τοιοῦτου γενέσθαι πατὴρ ὁ πατήρ; ἀρκεῖν οἶει
πρὸς ἀπόδειξιν τὸ εἰπεῖν ὅτι τότε ἐγέννησεν ὅτε ἐβούλετο,
καὶ μηδεμία ἔστω περὶ τούτου ζήτησις; οὕτως σοι πρὸς 16
τὴν κατασκευὴν τῶν δογμάτων ἡσθένησεν ἢ καταληπτικὴ
φαντασία; ποῦ αἱ διλήμματοι προτάσεις; ποῦ αἱ βίαιοι κα- 15
τασκευαί; πῶς σοι φροῦδα καὶ ἀνυπόστατα διαρρύνετα τῆς
τέχνης οἴχεται τὰ φοβερά τε καὶ ἄφρικτα τῶν συλλογισμῶν
συμπεράσματα; τότε ἐγέννησε τὸν υἱὸν ὅτε ἐβού-
λετο, καὶ μηδεμία ἔστω περὶ τούτου ζήτησις.
ταῦτα τῶν πολλῶν ἰδρώτων, ταῦτα τῶν ὑπερόγκων ἐπαγ- 20
γελμάτων <τὰ> ἀποτελέσματα; τί τὸ ἐρώτημα ἦν; εἰ καλὸν
καὶ πρέπον θεῷ τοιοῦτον ἔχειν υἱόν, διὰ τί μὴ αἰεὶ τὸ καλὸν
μετ' αὐτοῦ εἶναι πιστεύεται; τίς ἢ ἀπόκρισις ἦν ἐξ αὐτῶν 17
ἡμῖν τῶν ἀδύτων τῆς φιλοσοφίας πεποιῆται, ταῖς ἀλύτοις
ἀνάγκαις διασφίγγας τὸν λόγον; τότε ἐποίησε τὸν υἱὸν ὅτε 25
ἐβούλετο, μηδεμία δὲ περὶ τούτου ζήτησις ἔστω, διὰ τί μὴ
πρότερον. εἰ δὲ περὶ τῶν ἀλόγων τινὸς ἢ σκέψις προέκειτο
τῶν κατὰ τινα φυσικὴν ὁρμὴν ἐνεργούντων, διὰ τί μὴ πρότερον
τὸ δοκοῦν κατειργάσατο ἢ ὁ ἀράχνης τὰ νήματα ἢ τὸ κηρίον

808 M.

VLATS 2 τοῖς: τῆς A 10 προσάγει VLT προσάγη S v
11 τοῦ τοιοῦτου V 12 ὅτε καὶ ἐβούλετο V 13 μηδεμία S v: μη-
δεῖς VLAT 15 διλήμματοι VL 16 τὰ διαρρύνετα L 18 περάσ-
ματα VL 19 μηδεμία S: μηδεῖς VLAT μηδὲ v περὶ ταῦτα VLT
21 τὰ inserui 23 πιστεύεται VL 24 τῶν om. V ἀδύτων v in
rasura L 26 μηδεμία δὲ LATS: καὶ μηδεμία V v 27 verba ei
δὲ περὶ usque ad 28 πρότερον iterat V 29 ἢ ἀράχνης v

Greg. c. Eunom. II.

14

- ἡ μέλιττα ἢ τὴν καλιὰν ἢ τρυγῶν, τί ἂν ἕτερον εἰπεῖν
 ἔσχε; ἢ οὐκ αὐτὴ πρόχειρος ἂν ᾦν ἡ ἀπόκρισις ὅτι τότε
 ἐποίησεν ὅτε ἐβούλετο, καὶ μηδεμία ἔστω περὶ τούτου ζή-
 18 τησις; ἀλλὰ καὶ περὶ πλάστου τινὸς ἢ ζωγράφου τὸ δο-
 5 κουν διὰ τῆς μιμητικῆς ἐνεργουῦντος τέχνης ἢ ἐν γραφαῖς
 ἢ ἐν πλάσμασιν, ὅταν μὴ ὑποχείριος ὢν ἐξουσία τινὶ πρὸς
 ἐνέργειαν ἄγῃ τὴν τέχνην, ἀρμόζειν οἶμαι τὴν τοιαύτην
 φωνὴν ἐπὶ τοῦ μαθεῖν ἐθέλοντος, διὰ τί μὴ πρότερον ἐν-
 10 τὴς ἐνεργείας πεποιήται τὴν προαίρεσιν. ἄνθρωποι γὰρ
 διὰ τὸ μῆτε ἀεὶ ταῦτά βούλεσθαι μῆτε συνεργεῦσαν ἔχειν
 ὡς τὰ πολλὰ τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν τότε ποιοῦσί τι τῶν
 κατὰ γνώμην, ὅταν αὐτοῖς ἢ τε προαίρεσις πρὸς τὸ ἔργον
 19 ῥέψῃ καὶ μηδὲν κωλύῃ τῶν ἐξωθεν. τὸ δὲ ἀεὶ ὡσαύτως
 15 ἔχον, ᾧ ἐπικτήτων τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν οὐδέν, ἐν ᾧ πᾶσα
 διαφορὰ βουλευμάτων ἢ κατὰ τὸ ἐναντίον κατὰ τινα πλάνην
 καὶ ἄγνοίαν ἐγγινομένη χώραν οὐκ ἔχει, ὃ οὐδὲν ἐκ μετα-
 βολῆς γίνεται ὃ μὴ πρότερον ᾦν, μηδὲ αἰρεῖται τι μετὰ
 ταῦτα ὃ μὴ ἐξ ἀρχῆς ὡς ἀγαθὸν κατενόησε — περὶ τού-
 20 του λέγειν μὴ ἀεὶ τὸ καλὸν ἔχειν, ἀλλ' ὕστερον ἐλέσθαι τι
 ἔχειν ὃ μὴ πρότερον εἴλετο, ταῦτα τῆς ὑπερβαλλούσης
 20 ἡμᾶς σοφίας ἐστίν. ἡμεῖς γὰρ ἐμάθομεν ὅτι τὸ θεῖον ἀεὶ
 παντὸς ἀγαθοῦ πλήρες ἐστίν, μᾶλλον δὲ αὐτὸ τῶν ἀγαθῶν
 ἐστὶ τὸ πλήρωμα (ἀ)εὶ καὶ οὐδεμιᾶς προσθήκης εἰς τε-
 25 λείωσιν δέεται, ἀλλ' αὐτὸ τῇ ἑαυτοῦ φύσει ἢ τοῦ ἀγαθοῦ
 τελειότης ἐστί· τὸ δὲ τέλειον ἐπίσης αὐξήσεώς τε καὶ
 μειώσεως ἡλλοτριῶται· καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἐπιθεωρουμένην
 τῇ θείᾳ φύσει τῶν ἀγαθῶν τελειότητα πάντοτε φαμεν τὴν
 αὐτὴν εἶναι, καθ' ὅπερ ἂν τὴν διάνοιαν ἑαυτῶν ἐπεκτεί-
 21 νωμεν, ἐκεῖ τοιαύτην καταλαμβάνοντες. οὐκοῦν οὐδέποτε
 κενὸν ἀγαθοῦ τὸ θεῖον. ἀλλὰ μὴν ἀγαθοῦ παντὸς πλή-

VLATS 2 εἶχες v ἢ ante οὐκ om. v 3 μηδεμία S v: μη-
 δεις VLAT 8 ἐλθόντος A μῆ: οὐ v 8—9 ἐνεργόν: ἔργον V
 11 ταῦτά A: ταῦτα VLTS v 14 κωλύει L 17 ἐγγινομένην L sed
 exp. v ὃ VLA: ᾧ S v ἢ T 18 verba ab ὃ μῆ: πρότερον usque
 ad 18—19 μετὰ ταῦτα om. S v 24 ἐστί om. A τὸ om. VLT
 εἰ VLAS v, om. T ἀεὶ correxi 25 δεῖται v

ρωμα ὁ υἱός· πάντοτε ἄρα ἐν τῷ πατρὶ θεωρεῖται, ᾧ φύσις
 ἢ ἐν παντὶ ἀγαθῷ τελειότης. ἀλλά, φησί, μηδεμία ἔστω 809 M.
 ζήτησις, διὰ τί μὴ πρότερον. πρὸς δὲ ἐροῦμεν ἡμεῖς ὅτι
 ἄλλο ἐστίν, ᾧ σοφώτατε, <τὸ> νομοθετεῖν τι τῶν κατὰ
 γνώμην ἐξ ἐπιτάγματος καὶ ἕτερον τὸ λόγῳ περὶ τῶν ἀμφι- 5
 βαλλομένων προσάγεσθαι. ἕως ἂν τοίνυν μηδεμίαν ἔχῃς
 αἰτίαν εἰπεῖν, καθ' ἣν εὐσεβές ἐστιν ὕστερον τῷ πατρὶ τὸν
 υἱὸν προσγεγενῆσθαι λέγειν, ἀργήσῃ σοι τὸ ἐπίταγμα παρὰ
 τοῖς σωφρονοῦσιν.

Οὕτω μὲν οὖν ἡμῖν ἐκ τῆς τεχνικῆς ἐφόδου τὴν ἀλή- 22
 θειαν Εὐνόμιος εἰς τὸ ἐμφανές ἄγει. ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸ
 σὺνηθες ἡμῖν τὸν ἐκείνου λόγον πρὸς κατασκευὴν τῶν τῆς
 ἀληθείας δογμάτων οἰκειωσώμεθα, ὥς ἂν καὶ διὰ τούτου
 γένοιτο δῆλον ὅτι πανταχοῦ κατὰ τὸ ἀκούσιον ὑπ' αὐτῆς
 τῆς ἀληθείας ἀναγκαζόμενοι τῷ καθ' ἡμᾶς συναγορεύουσι 15
 λόγῳ. εἰ γὰρ τότε ἐγέννησε τὸν υἱὸν ὅτε ἐβού-
 λετο, καθὼς φησιν ὁ ἀντίπαλος, ἐβούλετο δὲ τὸ ἀγαθὸν
 αἰεὶ, σὺνδρομος δὲ τῇ βουλήσῃ ἢ δυνάμει, αἰεὶ ἄρα ὁ υἱὸς
 μετὰ τοῦ πατρὸς νοηθήσεται τοῦ αἰεὶ καὶ βουλομένου τὸ
 καλὸν καὶ δυναμένου ἔχειν ὁ βούλεται. εἰ δὲ χρή καὶ τὸν 23
 ἐφεξῆς αὐτοῦ λόγον προσαγαγεῖν τῇ ἀληθείᾳ, ῥαδιόν ἐστι
 καὶ τοῦτον τῷ καθ' ἡμᾶς συναρμόσαι δόγματι ὅτι μηδεμία
 περὶ τούτου ζήτησις ἔστω τοῖς σώφροσιν, διὰ
 τί μὴ πρότερον. ἡ γὰρ τοῦ πρότερον λέξις χρο-
 νικὴν τινα τὴν ἐνδειξιν ἔχει, ἀντιδιαστελλομένη πρὸς τὸ μετὰ 25
 ταῦτα καὶ ὕστερον· ὅταν δὲ χρόνος μὴ ᾗ, συναναιρεῖται
 πάντως καὶ τῆς χρονικῆς διαστάσεως τὰ ὀνόματα. ἀλλὰ
 μὴν πρὸ χρόνων καὶ πρὸ αἰώνων ὁ κύριος· ἄχρηστος ἄρα
 τοῖς νοῦν ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ τῶν αἰώνων ἢ τοῦ πρό-

28 Ps. 54, 20 Sw.

VLATS 1 υἱός: θεός V 2 μηδεμία S v: μηδεῖς VLAT

4 τὸ addidi 5 λόγον S τῷ λόγῳ A 6 προσάγεσθαι (l) L
 ἔχεις VA 7 καθ' ἣν S v: καθὼς VLAT 8 προσγεγενῆσθαι T
 10—11 ὁ εὐνόμιος τὴν ἀλήθειαν VT 13 οἰκειωσώμεθα LT: οἰκειωσό-
 μεθα AS v οἰκειωσάμεθα V 14 γένηται v ἐκούσιον v 15 συνα-
 γορεύουσι V 17 καθὰ T 18 ἄρα: γὰρ VL 24 τοῦ om. A
 25 πρὸς τὸ: τῷ VT 28 ἄχρηστον A

- τερον καὶ ὕστερον ζητήσις· κενὰ γὰρ πάσης διανοίας ἐστὶ
 24 τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων μὴ ἐπὶ χρόνου λεγόμενα. ἐπεὶ
 οὖν πρὸ τῶν χρόνων ὁ κύριος, τὸ πρότερον πάντως καὶ τὸ
 ὕστερον ἐπ' αὐτοῦ χώραν οὐκ ἔχει. τάχα μὲν ἀπόχρη καὶ
 5 ταῦτα πρὸς ἀνατροπὴν τῶν οὐ δεομένων τοῦ προσπαλαίουτος,
 ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀτονίας καταπιπτόντων. τίς γὰρ
 τοσοῦτον εὐσχολος ἐκ τῶν τοῦ βίου φροντίδων ὥς ἐπὶ το-
 σοῦτον ἑαυτὸν δοῦναι τῇ ἀκροάσει τῆς τε ματαιότητος τῶν
 ὑπεναντίων λόγων καὶ τῆς ἡμετέρας πρὸς τὰ μάταια πράγ-
 10 ματα μάχης; ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς προειλημμένοις τῇ ἀσεβείᾳ
 καθάπερ τις δευσοποιὸς βαρὴ καὶ δυσέκνιπτος ἢ ἀπάτη
 καὶ διὰ βάθους ταῖς καρδίαις ἐγκέκασται, μικρὸν ἔτι τῷ
 λόγῳ προσδιατρίψωμεν, εἴ πως δυνηθείημεν τῆς πονηρᾶς
 25 αὐτῶν ταύτης κηλίδος τὰς ψυχὰς ἀπορρέψαι. εἰπὼν γὰρ
 15 τὰ εἰρημένα καὶ ἐπαγαγὼν τούτοις κατὰ τὸν παιδευτὴν
 αὐτοῦ Προβόνικον ἀσυναρτήτους τινὰς καὶ ἀναρμόστους ὕβρεων
 τε καὶ λοιδορημάτων ὀκτάδας ἐπὶ τὸν κολοφῶνα τῶν ἐπι-
 χειρημάτων μετέρχεται καὶ καταλιπὼν τὴν ἀσυλλόγιστον
 τῆς ματαιότητος ἔκθεσιν πάλιν τοῖς κέντροις τῆς διαλεκτι-
 20 κῆς καθοπλίσας τὸν λόγον συλλογιστικῶς ὥς οἶεται καθ'
 ἡμῶν κατασκευάζει τὸ ἄτοπον.
- 26 Ἐχει δὲ οὕτως ἡ λέξις· πάσης γεννήσεως οὐκ ἐπ'
 812 M. ἄπειρον ἐκτεινομένης, ἀλλ' εἰς τι τέλος κατα-
 ληγοῦσης, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τοὺς παραδεξα-
 25 μένους τοῦ υἱοῦ τὴν γέννησιν **** ποτὲ πε-
 παῦσθαι τοῦτον γεννώμενον μὴ δὲ πρὸς τὴν ἀρ-
 χὴν ἀπίστως ἔχειν, τῶν παυσαμένων τοῦ γεν-
 νᾶσθαι καὶ ἀρξαμένων πάντως· ἡ γὰρ τοῦ
 γεννᾶσθαι παῦλα πιστοῦται τῆς τε γεννήσεως
 30 καὶ τοῦ γεννᾶσθαι τὴν ἀρχήν, καὶ τούτοις

VLATS 4 τάχα: ταῦτα VAT 8 τε om. A 14 ταύτης αὐτῶν
 κηλίδος A ἀπορρέψαι VL ἀπορρέψαι T sed u ex i corr. 16 πρό-
 νικον A 20 συλλογιστικὸς L corr. -ὡς 23 ἀπέλων T 25 γέ-
 νεσιν v ποτὲ: τότε VLT v 25 lacuna hiat, οἱ παραδεξάμενοι τοῦ
 υἱοῦ τὴν γέννησιν ad Basilium et orthodoxos spectat cf. p. 214, 30 sq.
 27 post ἔχειν distinxi 28 verba a καὶ ἀρξαμένων usque ad 28—29
 ἡ γὰρ τοῦ γεννᾶσθαι om. S v 29 τε om. VLAT

ἀπιστεῖν οὐκ ἔστιν ἔκ τε τῆς φύσεως αὐτῆς, ἔτι
 δὲ καὶ τῶν θείων νόμων. ἐπειδὴ τοίνυν κατὰ τὴν
 σοφίαν τῶν τὰ τοιαῦτα δεινῶν τὸ καθόλου προθεῖς ἐπα-
 γωγικῶς κατασκευάζειν ἐπιχειρεῖ τὸ προκείμενον, ἐμπερι-
 λαμβάνων τῇ γενικῇ προτάσει τὴν ἐπὶ μέρους ἀπόδειξιν, 5
 πρότερον τὸ καθόλου κατανοήσωμεν, εἴθ' οὕτως τὴν τῶν
 ἐπαγομένων ἐξετάσωμεν δύναμιν. ἄρ' εὐσεβές ἐστιν ἔκ πάσης 27
 γεννήσεως καὶ τοῦ υἱοῦ τεκμηρίασθαι τὴν προαιώνιον γέν-
 νησιν, καὶ τὴν κοινὴν φύσιν διδάσκαλον τῆς τοῦ μονογενοῦς
 ὑπάρξεως προβάλλεσθαι χρή; ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν ἐπὶ το- 10
 σοῦτον ἐλθεῖν τινα μανίας ἐλπίσαιμι, ὥς τοιοῦτό τι κατὰ
 τῆς θείας καὶ ἀκηράτου φαντασθῆναι γεννήσεως. πᾶσα,
 φησί, γέννησις οὐκ ἐπ' ἄπειρον ἐκτείνεται. τί τὸ
 τῆς γεννήσεως ἔστι σημαίνόμενον; τὴν σαρκώδη καὶ σωμα-
 τικὴν ἀποκύψιν λέγει ἢ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀφύχων; 15
 ἀλλὰ τῶν μὲν σωματικῶν γεννήσεων φανερά τὰ πάθη, ἅπερ 28
 οὐκ ἂν τις ἐπὶ τὴν θείαν γέννησιν μεταφέρει. καὶ ὥς ἂν
 μὴ τὰ τῆς φύσεως ἔργα διαγράφων ὁ λόγος παρέλκειν δο-
 κοίη, σιωπῇ τὰ τοιαῦτα παρελευσόμεθα, παντὸς οἶμαι τοῦ
 γε νοῦν ἔχοντος ἀφ' ἑαυτοῦ γινώσκοντος τὰς αἰτίας καθ' 20
 αἷς ἢ γέννησις παρατείνεται καὶ ἀρχομένη καὶ λήγουσα·
 μακρὸν γὰρ ἂν εἴη καὶ περιττὸν ἅμα πάντα δι' ἀκριβείας
 ἐκτίθεσθαι, τὴν σύνοδον τῶν γεννώντων, τὴν ἐν τοῖς σπλάγ-
 χνοις τοῦ γεννωμένου διάπλασιν, τὴν ὥδινα, τὸν τόκον, τὸν
 χρόνον, ὧν ἄνευ οὐκ ἔστι συστῆναι σώματος γέννησιν· ἅπερ 25
 ἐπίσης πάντα τῆς θείας γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς ἡλλο-
 τρίζεται. εἰ γὰρ ἓν τι τούτων δοθείη, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα 29
 κατ' ἀνάγκην συνεισελεύσεται. ὥς ἂν οὖν καθαρεῖτο πάσης
 ἐμπαθοῦς διανοίας ἢ θεία γέννησις, οὐδὲ τὴν διαστηματικὴν
 παράτασιν ἐπ' ἐκείνης νοήσομεν. τὸ γὰρ ἀρχόμενον καὶ 30
 παυόμενον ἐν παρατάσει τινὶ θεωρεῖται πάντως. πᾶσα δὲ
 παράτασις χρόνῳ διαμετρεῖται· χρόνου δὲ μὴ ὄντος, φ

VLATS 3 προσθεῖς v et pr. A postea σ eras. 6 τὸ S v: τὰ A
 τοῖς VLT τὴν om. V 7 ἐξετάσωμεν τῶν ἐπαγομένων V
 8—9 γένεσιν v 16 παθήματα v 22 γὰρ om. A τὰ post
 πάντα add. L 27—28 πάντα κατ' ἀνάγκην S: κατὰ πάντα ἀνάγκη (vel
 ἀνάγκη) LA v κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην VT 30 νοήσωμεν L v

καὶ τέλος τοῦ τόκου καὶ ἀρχὴν σημειούμεθα, μάταιον ἂν
 εἶη τέλος καὶ ἀρχὴν ἐπὶ τῆς ἀδιαστάτου γεννήσεως ἐν-
 νοεῖν, οὐδενὸς εὐρισκομένου σημειωτικοῦ νοήματος οὔτε ἐν
 30 ᾧ ἄρχεται οὔτε εἰς ὃ καταλήγει. εἰ δὲ πρὸς τὰ ἄφυσχα
 5 τῶν κτισμάτων ὁρᾷ, καὶ ἐπ' ἐκείνων ὡσαύτως καὶ τόπος
 καὶ χρόνος καὶ ὕλη καὶ παρασκευὴ καὶ δύναμις τοῦ τεχνι-
 τεύοντος καὶ πολλὰ τοιαῦτα συνδραμόντα τελεσιουργεῖ τὸ
 γινόμενον. καὶ ἐπειδὴ πᾶσι τοῖς γινομένοις συμπρατίνεται
 πάντως ὁ χρόνος καὶ αἱ κατασκευαστικαὶ πρὸς τὸ γινό-
 10 μενον ἀφορμαὶ συνεπινοοῦνται παντὶ τῷ κτιζομένῳ, καὶ ἔμ-
 ψυχόν τι καὶ ἄψυχον ἦ, φανερὰς ἔστιν εὑρεῖν ἐπὶ τούτων
 καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς τελευτάς τῆς συστάσεως· καὶ γὰρ
 καὶ ὕλης πορισμὸς ἀρχὴ τοῦ κατασκευάσματος γίνεται καὶ
 τοπικόν τι σημεῖον καὶ ἀκολουθία χρόνου. πάντα ταῦτα
 15 τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη τοῖς γινομένοις ὀρίζει, καὶ οὐκ ἂν
 813 M. τις εἴποι κοινωνίαν ἔχειν τινὰ ταῦτα πρὸς τὴν προαιώνιον
 τοῦ μονογενοῦς θεοῦ ὑπαρξίν, ὥστε διὰ τῶν ὧδε θεωρου-
 μένων ἀρχὴν τινα καὶ τέλος ἐπὶ τῆς γεννήσεως ἐκείνης
 ἀναλογίζεσθαι.

31 Τούτων οὖν ἡμῖν οὕτω διηρημένων πάλιν τὸν λόγον
 τῶν ἐναντίων κατανοήσωμεν. πάσης, φησί, γεννήσεως
 οὐκ ἐπ' ἄπειρον ἐκτεινομένης, ἀλλ' εἰς τι τέλος
 καταληγούσης. ἐπειδὴ τοῖνυν νενόηται τὸ τῆς γεννή-
 σεως σημαινόμενον καθ' ἑκατέραν ἐννοίαν, εἴτε τὴν ἀπο-
 25 κύησιν τῶν σωματικῶν εἴτε τὴν κατασκευὴν ἐθέλοι τῶν
 κτισμάτων τῷ τοιούτῳ σημαίνειν ὀνόματι, ὣν οὐδέτερον ἐπὶ
 τῆς ἀκηράτου φύσεως τὴν κοινωνίαν ἔχει, ἀλλοτρίᾳ δέ-
 32 δεικται τοῦ προκειμένου ἢ πρότασις. οὐ γάρ, ἐπειδὴ πᾶσα
 ποίησις τε καὶ γέννησις εἰς τι καταλήγει πέρας, ἀνάγκη
 30 πᾶσα, καθὼς ἐκείνος κατασκευάζει, καὶ τοὺς παραδεξα-
 μένους τοῦ υἱοῦ τὴν γέννησιν διπλοῖς αὐτὴν πέρας περι-
 γράφειν, ἀρχὴν καὶ τέλος ἐπ' αὐτῆς ἐννοοῦντας. μόνᾳ γὰρ

VLATS 1 τὸ τέλος VT 3 νοήματος: ὀνόματος V 6 παρα-
 σκευαὶ LS 8 ἐπεὶ v 11—12 καὶ τὰς ἀρχὰς ἐπὶ τούτων v 13 ὕλη
 σπόριμος S 14 τι: τὸ L ἀκόλουθον v 16 τινὰ om. V
 21 πάσης γὰρ φ. V 22 τι om. A 26 οὐδέτερον S 31 γέννησιν
 om. V 32 γράφειν V καὶ τὸ τέλος VLT νοοῦντας A

τὰ πηλικότητι περιγεγραμμένα τινι καὶ ἄρχεται γινόμενα
καὶ εἰς πέρας λήγει, καὶ τὸ ἐκ τοῦ χρόνου μέτρον τῷ ποσῷ
τοῦ γεννωμένου παρατεινόμενον τὴν ἀρχὴν τοῦ τέλους
διίστησι τῷ μεταξὺ διαστήματι. τὸ δὲ ἄποσον καὶ ἀδιά-
στατον πῶς ἂν τις ἢ μετρήσειεν ἢ διαστήσειεν; ποῖον ἐπὶ 5
τοῦ ἀπόσου μέτρον εὐρὼν ἢ ποῖον ἐπὶ τοῦ ἀδιαστάτου διά-
στημα; πῶς δὲ τις τὸ ἀόριστον τέλει καὶ ἀρχῇ διαλήψεται; 33
ἀρχὴ γὰρ καὶ τέλος τῶν διαστηματικῶν περάτων ἐστὶν ὀνό-
ματα. διαστάσεως δὲ μὴ οὔσης οὐδὲ τὸ πέρας ἔστιν.
ἀλλὰ μὴν ἀδιάστατος ἡ θεία φύσις, ἀδιάστατος δὲ οὕσα 10
πέρας οὐκ ἔχει, τὸ δὲ ἀπεράτωτον ἄπειρόν ἐστί τε καὶ
λέγεται. μάταιον ἄρα τὸ ἄπειρον ἀρχῇ καὶ τελευτῇ περι-
γράφειν· τὸ γὰρ περιγεγραμμένον ἄπειρον εἶναι οὐ δύνатаι.
πόθεν οὖν ὁ Πλατωνικὸς οὗτος Φαῖδρος τὰ περὶ ψυχῆς
ἐκεῖ φιλοσοφηθέντα τῷ Πλάτῳ τοῖς ἰδίῳις δόγμασιν ἀσυν- 15
αρθήτως ἐρράπτει; ὥς γὰρ ἐκεῖνος ἐκεῖ παῦλαν εἶπε κινή- 34
σεως, οὕτω παῦλαν γεννήσεως καὶ οὗτος εἰπεῖν ἐπε-
θύμησεν, ὥς ἂν τοὺς ἀπείρους τούτων ταῖς Πλατωνικαῖς
καλλιφωναῖς περικομπήσειε. καὶ τούτοις ἀπιστεῖν
οὐκ ἔστι, φησί, ἔκ τε τῆς φύσεως αὐτῆς, ἔτι δὲ 20
καὶ τῶν θεῶν νόμων. ἀλλ' ἡ μὲν φύσις ἐκ τῶν
εἰρημένων οὐκ ἀξιόπιστος εἰς διδασκαλίαν τῆς θείας γεννή-
σεως ἡμῖν ἀναπέφηνεν, οὐδὲ εἰ τὸν κόσμον τις αὐτὸν εἰς
ὑπόδειγμα φέροι τοῦ λόγου, ἐπεὶ καὶ τῇ τοῦτου κτίσει,
καθὼς ἐν τῇ κοσμογενεῖᾳ παρὰ τοῦ Μωϋσέως ἐμάθομεν, 25
συνδιεξήει τὸ ἐκ τοῦ χρόνου μέτρον, ῥηταῖς ἡμέραις τε καὶ

14 Plat. Phaedr. 245 C

VLATS 1 τὰ ante πηλικότητι om. et ante γινόμενα add. A
γεγραμμένα v 3 γενομένου LT γινομένου A παρὰ post ἀρχὴν add.
VLTS v, om. A 5 μετρήσει A 8—9 ἐστὶ νοήματα VLT om. v
11 τῷ δὲ LT ἀπεράτω τὸν L ἀπεράτω τὸ VT τε om. S
15 φιλοσοφηθέντα: ἐκφιλοσοφηθέντα (ex ἐκεῖ φιλ. ut vid. ortum) VL ἐμ-
φιλοσοφηθέντα T 16 ἐνράπτει S ἐκράπτει v 16 et 17 παῦσαν v
17 καὶ οὗτος γεννήσεως v οὕτως V 19 παρακομπήσειεν T περιβο-
μήσειεν S v 20 ἔτι δὲ om. V 21 νόμων: ὀνομάτων v cf. p. 213, 2
23 ἀναπέφηνεν VL 24 φέροι v 24—25 καθὼς sscr. T² κοσμο-
γενία V κοσμογονία LT 25 ἐμάθομεν: ἐδιδάχθημεν VT

- νυξιν ἐκάστω τῶν γινομένων κατὰ τινὰ τάξιν καὶ ἀκολου-
 θίαν παραμετρούμενον. ὅπερ ἐπὶ τῆς τοῦ μονογενοῦς ὑπο-
 στάσεως οὐδὲ αὐτὸς ὁ τῶν ἐναντίων δέχεται λόγος, ὁμο-
 35 λογῶν πρὸ χρόνων αἰωνίων εἶναι τὸν κύριον. ὑπόλοιπον δ'
 5 ἂν εἴη τὴν ἐκ τῶν θείων νόμων συνηγορίαν τοῦ προ-
 κειμένου κατανοῆσαι, δι' ἧς ἐπαγγέλλεται καὶ τέλος καὶ
 ἀρχὴν τῆς τοῦ υἱοῦ γεννήσεως ἀποδεικνύειν. βουληθεῖς,
 φησὶν, ὁ θεὸς τοῖς Ἑβραίοις τὸν περὶ τῆς δη-
 μιουργίας ἐντυπωθῆναι νόμον, [οὐ τὴν πρώτην
 10 τῆς γεννήσεως ἡμέραν] τῷ τέλει τῆς δημιουργ-
 816 M. γίας ἐναπέθετο καὶ τῆς ἀρχῆς τὴν πίστιν· οὐ
 γὰρ τὴν πρώτην τῆς γεννήσεως ἡμέραν, ἀλλὰ
 τὴν ἐβδόμην, ἐν ἣ κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων,
 ἔδωκε *** τὴν ὑπόμνησιν τῆς δημιουργίας.
 36 ἄρα τις πεισθήσεται παρ' ἐκείνου ταῦτα γεγράφθαι καὶ
 οὐχὶ παρ' ἡμῶν ἐπὶ διαβολῇ τοῦ συγγράμματος παρεντε-
 θεῖσθαι τὰ εἰρημένα, ὥς ἂν καταγέλαστος δοκοίη τοῖς
 ἐντυγχάνουσιν, τὰ μηδὲν κοινωνοῦντα τοῖς ζητούμενοις εἰς
 ἀπόδειξιν τῶν προκειμένων ἐπισυρόμενος; τὸ γὰρ ζητού-
 20 μενον ἦν δεῖξαι, καθὼς ἐπηγγείλατο, μὴ ὄντα τὸν υἱὸν
 γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἀρχὴν τε λαβεῖν γεννήσεως καὶ λῆξαι
 γεννώμενον, οἷόν τινας ᾠδίνος ἐν χρόνῳ παρατεινούσης τὴν
 γέννησιν. ἡ δὲ εἰς τοῦτο κατασκευὴ τίς; τὸ σαββατίζειν
 ἐκ νόμου κατὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τὸν Ἑβραίων λαόν. ὦ
 37 πόση συμφωνία τῆς μαρτυρίας πρὸς τὸ προκείμενον. ἐπειδὴ
 τιμᾶται τῇ ἀργίᾳ παρὰ τοῦ Ἰουδαίου τὸ σάββατον, ἀπο-
 δέδεικται τὸ τὸν κύριον, καθὼς οὗτος λέγει, ἀρχὴν τε λα-
 βεῖν τοῦ τόκου καὶ τικτόμενον παύσασθαι. πόσαι καὶ

VLATS 5—6 περικειμένου L 7 ἀποδεικνύειν om. v verba
 a βουληθεῖς usque ad 12 γεννήσεως om. v 8—9 δημιουργίαν V
 10 verba ab ἡμέραν τῷ usque ad 11 πίστιν om. V verba οὐ τὴν πρῶ-
 τήν τῆς γεννήσεως ἡμέραν ex v. 11—12 huc delata deleui. propositum
 est Eunomio, ut dato fine etiam initium fuisse cuiusvis rei ostendat
 14 τὴν ὑπόμνησιν ἔδωκε LT lacunam statui 15 ταῦτα sscr. A
 16 ὑμῶν T ἐπιβολῇ A 20 καθὰ T 21 γεγενῆσθαι VLA v
 τῆς γεννήσεως V λῆξαι correxi: λήξεως libri v (cf. p. 216, 27—28)
 22 ἐν om. v 24 τῶν Ἑβραίων T

ἄλλαι πρὸς τοῦτο μαρτυρίαι τῷ λογογράφῳ παρείδῃσαν οὐδὲν τῆς εἰρημένης πρὸς σύστασιν τοῦ ζητουμένου λειπόμεναι; ἢ κατὰ τὴν ὁγδόην περιτομή, ἢ τῶν ἄζύμων ἐβδομάς, τὸ ἐν τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ σεληνιαίου δρόμου μυστήριον, αἱ τοῦ καθαρισμοῦ θυσίαι, ἢ περὶ τῶν λεπρῶν 5 παρατήρησις, ὁ κριός, ὁ μόσχος, ἡ δάμαλις, ὁ ἀποπομπαῖος χίμαρος. εἰ δὲ ταῦτα πόρρω τῶν προκειμένων ἐστίν, 38 πῶς ἐντὸς ἐκεῖνο τοῦ ζητουμένου, λεγέτωσαν οἱ ζηλωταὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν μυστηρίων. ἡμεῖς γὰρ μικροπρεπές τε καὶ ἄνθρωπον τὸ τοῖς κειμένοις ἐπεμβαίνειν νομίζοντες ἀναζη- 10 τήσωμεν ἐκ τῆς τῶν γεγραμμένων ἀκολουθίας εἴ τι τοιοῦτόν ἐστιν οἷον ἰδρῶτα κινήσαι τῷ προσπαλαίοντι. ὅσα τοίνυν ἐν τοῖς ἐφεξῆς περὶ τοῦ μὴ δεῖν μέσον τι τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρὸς ἐννοεῖν κατασκευάζων διέξειςιν, ὡς συμβαίνοντά πως τῷ καθ' ἡμᾶς δόγματι παρελεύσομαι. ἀδιακρισίας γάρ 39 ἂν εἴη καὶ ἀγνωμοσύνης ἅμα μὴ διακρίνειν ἐν τοῖς λεγομένοις τὸ ἀνεύθυνόν τε καὶ τὸ ὑπαίτιον, ἐπειδὴ τοῖς ἰδίους μαχόμενος οὐκ ἀκολουθεῖ τοῖς ὁμολογουμένοις, καὶ τὸ ἅμεσον λέγων καὶ τὸ συναφές οὐ δεχόμενος, καὶ τὸ μὴ εἶναι τι πρὸ τοῦ μονογενοῦς ἐννοῶν καὶ τὸ εἶναι υἱὸν ὑπο- 20 νοῶν, ἀλλὰ περὶ τοῦ μὴ ὄντα γεγενῆσθαι διαμαχόμενος. μικρὸν <οὖν> ἐν τούτοις ἀσχοληθέντες διὰ τὸ τοῖς φθάσασιν ἱκανῶς ἤδη προκατεσκευάσθαι τὸν λόγον τῶν προκειμένων ἐξόμεθα.

Οὐκ ἔστι τοῦ αὐτοῦ καὶ μηδὲν ὑπεριθέναι τῆς τοῦ 40 μονογενοῦς ὑποστάσεως καὶ μὴ εἶναι λέγειν πρὸ τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ τότε γεγενῆσθαι ὅτε ὁ πατὴρ ἡβουλήθη· τὸ γὰρ „τότε“ καὶ „ὅτε“ κυρίως καὶ προσφυῶς ἐπὶ τὴν χρονικὴν δεῖξιν τὴν σημασίαν φέρει κατὰ τε τὴν κοινὴν τῶν ὁγμῶς

VLATS 4 σεληνιαίου LT σεληνίου VS v 7 ὁ ante χίμαρος add.
 LAS v 8 ἐκεῖνου L 10 προκειμένοις LAS v ἐπεμβαίνει V
 ἐμβαίνειν L 10—11 ἀναζητήσωμεν LA 13 μὴ δεῖν: μηδὲν v
 τοῦ post καὶ om. VL v 15 παρελεύσομεν v 17 τὸ ante ὑπαίτιον
 om. VLT 18 ἀκολουθεῖ (om. οὐκ) VT οὐκ ἀκολουθῶν v 19—20 τὸ
 μὲν εἶναι T 21 ὄντος VLT γεγενῆσθαι VLA v (cf. p. 216, 21)
 22 οὖν addidi 25 ἔστι ταυτὸν S 27 γεγενῆσθαι VLA 29 τε
 om. v

- φθεγγομένων συνήθειαν καὶ κατὰ τὴν ἐν τῇ γραφῇ σημασίαν. Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς, καὶ Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία, καὶ μυρία τοιαῦτα διὰ πάσης ἔστι τῆς γραφῆς εἰς ἀπόδειξιν τοῦ προ-
- 817 M. 41 ⁵ κειμένου λαβεῖν, ὅτι τοῖς τοιοῦτοις τοῦ λόγου μορίοις τὸν χρόνον ἐπισημειοῦται τῆς γραφῆς ἡ συνήθεια. εἰ οὖν χρόνος οὐκ ἦν, καθὼς ὁ ἀντιλέγων συντίθεται, συνανήρηται πάντως καὶ ἡ χρονικὴ σημασία· ταύτης δὲ μὴ οὔσης τὸ αἶδιον τῆς ἐννοίας κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἀντισταθίζεται.
- 10 τῇ γὰρ τοῦ μὴ εἶναι φωνῇ καὶ τὸ ποτὲ πάντως συνυπακούεται. εἰ γὰρ χωρὶς τοῦ ποτὲ τὸ μὴ εἶναι λέγοι, οὐδὲ νῦν εἶναι δώσει· εἰ δὲ τὸ νῦν διδοὺς πρὸς τὸ αἶδιον μάχεται, πάντως οὐ τὸ καθόλου μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ ποτὲ μὴ
- 42 εἶναι διανεμόνται. τῆς δὲ φωνῆς ταύτης ἀνυποστάτου παντάπασι οὔσης, εἰ μὴ πρὸς τὴν τοῦ χρόνου σημασίαν ἐρείδοιτο, ἀνόητον ἂν εἶη καὶ μάταιον τὸ μήτε τι πρὸ τοῦ
- 15 υἱοῦ εἶναι λέγειν μήτε πάντοτε τὸν υἱὸν εἶναι κατασκευάζειν. εἰ γὰρ μήτε τόπος μήτε χρόνος μήτε τις ἑτέρα κτίσις ἐστὶν ἐν ᾗ οὐκ ἔστιν ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν λόγος, πανταχόθεν τοῦ
- 20 δόγματος τῆς εὐσεβείας ἐξήρηται τὸ ποτὲ μὴ εἶναι τὸν κύριον. οὐκοῦν οὐχ ἡμῖν, ἀλλ' ἑαυτῷ διαμάχεται ὁ καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι τὸν μονογενῆ δογματίζων. ἐν γὰρ τῷ ὁμολογεῖν μηδενὶ τὴν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα διαιρεῖσθαι
- 43 συνάφειαν τὸ αἶδιον αὐτῷ πάντως προσμεμαρτύρηκεν. εἰ
- 25 δὲ ἐν τῷ πατρὶ λέγοι μὴ εἶναι τὸν υἱόν, τῷ τοιοῦτῳ λόγῳ οὐκ ἀντεροῦμεν αὐτοί, ἀλλὰ τὴν γραφὴν ἀντιθήσομεν, ἥ φησιν ἐν τῷ πατρὶ τε εἶναι τὸν υἱὸν καὶ ἐν τῷ υἱῷ τὸν πατέρα, τὸ πότε ἢ ὅτε ἢ τότε μὴ προστιθεῖσα τῷ λόγῳ, ἀλλὰ τῇ ἀποφατικῇ ταύτῃ καὶ ἀπολύτῳ φωνῇ τὸ αἶδιον
- 30 αὐτῷ μαρτυρήσασα.

2 Ps. 125, 2 Sw. Luc. 22, 35 3 Matth. 25, 1 27 Joh. 10, 38 et 14, 10

VLATS 4 τῆς om. VLA v 7 καθὰ T 8 ταύτης S v :
 πάντως VLAT 10 πότε VLT 10—11 συνυπακούσεται VT
 11 πότε LT 12—13 μάχονται v 17 τὸν πάντοτε v 21—22 καὶ
 μὴ εἶναι κ. εἶναι v 24 προσμεμαρτύρηκεν S v : προσμεμαρτύρηται VLAT
 25 δὲ om. T λέγει VLT ἐν om. S 28 τό ποτε v 29 ἀπο-
 φατικῇ VT ἀποφατικῇ L

Τὸ δὲ κατασκευάζειν αὐτὸν ἀγέννητον παρ' ἡμῶν λέ- 44
 γεσθαι τὸν μονογενῆ θεὸν ἴσον ἐστὶ τῷ λέγειν ὅτι καὶ
 γεννητὸν εἶναι τὸν πατέρα διοριζόμεθα. τῆς γὰρ αὐτῆς 45
 ἀτοπίας, μᾶλλον δὲ βλασφημίας ἐκότερον· ὥστε εἰ μὲν
 συκοφαντεῖν ἔγνωκε, προστιθέτω καὶ τὸ ἕτερον ἐγκλημα, 5
 μηδενὸς φειδόμενος δι' ὧν ἂν ἡ δυνατόν χαλεπώτερον ἐκ-
 τραχύνειν καθ' ἡμῶν τοὺς ἀκούοντας. εἰ δὲ τὸ ἕτερον
 τούτων διὰ τὸ περιφανὲς τῆς συκοφαντίας οὐκ αἰτιᾶται,
 ἀφίετω καὶ τὸ λειπόμενον· ἴσον γὰρ εἰς ἀσεβειαν, καθὼς
 εἴρηται, καὶ τὸν υἱὸν ἀγέννητον λέγειν καὶ γεννητὸν τὸν 10
 πατέρα. εἰ μὲν οὖν εὐρίσκεται τις ἐν τοῖς παρ' ἡμῶν γε- 46
 γραμμένοις φωνῇ τοιαύτῃ, δι' ἧς ἀγέννητος ὁ υἱὸς ὀνομά-
 ζεται, καθ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν ἐσχάτην ψῆφον ἐξοίσομεν· εἰ
 δὲ ψευδεῖς αἰτίας τε καὶ συκοφαντίας κατ' ἐξουσίαν συμ-
 πλάσσει, τὸ δοκοῦν ἐπὶ διαβολῇ τῶν καθ' ἡμῶν δογμάτων 15
 λογοποιῶν, γένοιτ' ἂν ἴσως τοῖς γε νοῦν ἔχουσι καὶ αὕτη
 τῆς ἐν ἡμῖν εὐσεβείας ἀπόδειξις, ὅτι τῆς ἀληθείας ἡμῶν
 ὑπερμαχοῦσης τὸ ψεῦδος εἰς κατηγορίαν τοῦ δόγματος ἡμῶν
 προεστήσατο, ἄλλοτρίαν τοῦ ἡμετέρου λόγου κατασκευάζων
 τὴν τῆς ἀσεβείας γραφὴν. ἀλλ' ἔστιν ἐν συντόμῳ πρὸς 20
 τὰς αἰτίας ταύτας ἀπολογήσασθαι. ὥς γὰρ ἡμεῖς τὸν ἀγεν- 47
 νήτως εἶναι λέγοντα τὸν μονογενῆ θεὸν ἐπάρατον κρίνομεν,
 οὕτω κἀκείνος ἐπαράσθω τὸν μὴ εἶναι ποτε τὸν ἐν ἀρχῇ
 ὄντα διοριζόμενον. ἐκ γὰρ τοῦ τοιούτου δειχθήσεται τρόπου
 ὅ τε κατὰ ἀλήθειαν καὶ ὁ συκοφαντικῶς τὰς αἰτίας ἐπά- 25
 γων. εἰ δὲ ἡμεῖς ἀρνούμεθα τὰ ἐγκλήματα, καὶ πατέρα
 λέγοντες τῇ φωνῇ υἱὸν συνεπινοοῦμεν, καὶ υἱὸν ὀνομάσαντες
 ἀληθῶς εἶναι φαμεν ὃ λέγεται, γεννητῶς ἐκ τοῦ ἀγεννήτου
 φωτὸς ἀπαυγασθέντα, πῶς οὐ πρόδηλος ἡ συκοφαντία τῶν 820 M.
 ἀγέννητον λέγειν ἡμᾶς τὸν μονογενῆ θρυλούντων; οὐ μὴν 30
 ἐπειδὴ γεννητῶς αὐτὸν εἶναι φαμεν, τὸ μὴ εἶναι αὐτόν

VLATS 4 τῇ post μὲν add. L postea exp.

8 συκοφαντίας:

αἰτίας V 9 ἀφίετω καὶ τὸ S v: om. VLT διὰ τί τὸ A ex coniectura

10 εἶναι ante λέγειν V ἡ post λέγειν add. VLTS v, om. A

13 αὐτὴ VLT 17—18 ὑπερμαχοῦσης ἡμῶν VT 21—22 ἀγέννητον v

23 τὸν μὴ AS v: τῷ μὴ VT τὸ μὴ L 24 διοριζομένῳ VT

24 γὰρ post τοιούτου coll. VT 27 υἱὸν τῇ φωνῇ AS v

- 48 ποτε διὰ τούτου παραδεξόμεθα. τίς γάρ οὐκ οἶδεν ὅτι
 ἄμεσός ἐστιν ἢ κατὰ τὸ σημαινόμενον ἐναντίωσις τοῦ ὄντος
 καὶ τοῦ μὴ ὄντος, ὥστε τὴν τοῦ ἐτέρου τῶν εἰρημένων θέσιν
 ἀναίρεσιν τοῦ ἐναντίου γίνεσθαι πάντως, καὶ ὅτι καθάπερ
 5 τὸ εἶναι κατὰ πάντα χρόνον ταῦτόν ἐστιν, ἐν ᾧπερ ἂν τις
 ὕφεσταναι τι τῶν ὄντων ὑπόβηται (οὐ γὰρ μᾶλλον νῦν ἐστιν
 οὐρανὸς καὶ ἄστρα καὶ ἥλιος καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ὄντων ἢ
 χθὲς καὶ πρόην καὶ ἐν παντί τῷ προάγοντι χρόνῳ), τὸν
 αὐτὸν τρόπον καὶ τοῦ μὴ εἶναι τὸ σημαινόμενον ἐπίσης ἐν
 10 παντί τὸ ἀνύπαρκτον ἔχει, εἴτε κατὰ τὸ πρότερόν τις εἴτε
 49 κατὰ τὸ ὕστερον λέγοι. οὐ γὰρ μᾶλλον νῦν τι τῶν ὕφεστώ-
 των οὐκ ἐστιν ἢ εἰ πρότερον ἀνύπαρκτον ἦν, ἀλλὰ εἰς ὃ
 τοῦ μὴ εἶναι λόγος ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος ἐν παντί χρονικῷ
 διαστήματι. διὸ καὶ ἐπὶ τῶν ζώων τὴν τε τοῦ γεγονότος
 15 εἰς τὸ μὴ ὂν ἀνάλυσιν καὶ τοῦ μηδέπω τὴν εἰς τὸ γε-
 νέσθαι πάροδον ἐσχηκότος ὀνόμασι μὲν διαφόροις τὴν ἀνυπα-
 ρξίαν σημαίνουσαν, ἢ μὴ γεγενῆσθαι τὴν ἀρχὴν ἢ τε-
 θνάναι τὸ γινόμενον λέγοντες, ἐπίσης δὲ δι' ἑκατέρας
 50 φωνῆς τὸ ἀνύπαρκτον παριστῶμεν τῷ λόγῳ. ὥσπερ γὰρ
 20 ἡ ἡμέρα νυκτὶ περιέχεται καθ' ἑκάτερον μέρος, λέγεται
 δὲ οὐχ ὡσαύτως τὰ περιέχοντα, ἀλλὰ τὸ μὲν μετὰ τὴν
 ἐσπέραν, τὸ δὲ πρὸ τοῦ ὄρθρου, νύξ δὲ τὸ δηλούμενόν ἐστι
 κατ' ἀμφοτέρας, τὸν αὐτὸν τρόπον εἰ ἐκ τοῦ παραλλήλου
 πρὸς τὸ ὂν ἀντιθεωροίη τις τὸ μὴ ὂν, κατονομάσει μὲν
 25 διαφόρως τό τε πρὸ τῆς συστάσεως καὶ τὸ μετὰ τὴν τοῦ
 συστάντος διάλυσιν, ἐν δὲ νοήσει δι' ἀμφοτέρων τὸ σημαι-
 νόμενον [τό τε πρὸ τῆς συστάσεως καὶ τὸ μετὰ τὴν τοῦ
 συστάντος διάλυσιν]. τὸ γὰρ μὴ εἶναι τοῦ τε μὴ γεννη-
 θέντος καὶ τοῦ τεθνηκότος πλήν τῆς διαφορᾶς τῶν ὀνο-
 30 μάτων ἴσον ἐστὶν ὑπεξηρημένου τοῦ κατὰ τὴν ἐλπίδα τῆς

VLATS 1 ποτε om. A τοῦτο A v παραδεξόμεθα L

- 2 ἄμεσον A 4 γενέσθαι LAS v 5 κατὰ παντός χρόνου v 6 τι
 om. A ὑποβῆται VL 8 ἐν om. VT v 9 μὴ ante εἶναι om.
 et sscr. A 15 τὴν τοῦ μηδέπου VT (et L?) 17 γεγενῆσθαι TS
 18 γεννόμενον VLTS v 19 γὰρ om. A 24 ἀντιθεωροί A
 27 verba καὶ τὸ usque ad διάλυσιν om. VLT a τό τε del. Harder cf. 25

ἀναστάσεως λόγου. ἐπειδὴ τοίνυν ἀρχηγὸν ζωῆς καὶ αὐτο- 51
ζωὴν τὸν μονογενῆ θεὸν παρὰ τῆς γραφῆς μεμαθήκαμεν
καὶ φῶς καὶ ἀλήθειαν καὶ πᾶν ὃ τι πάρεστιν ἐν ὀνόματι
καὶ νοήματι τίμιον, ἄτοπον καὶ δυσσεβὲς εἶναί φαμεν τῷ
ὄντως ὄντι συνθεωρεῖν καὶ τὸ ἐξ ἐναντίου νοούμενον, ἢ 5
διάλυσιν εἰς φθορὰν ἢ ἀνυπαρξίαν πρὸς τῆς συστάσεως,
ἀλλὰ πανταχόθεν πρὸς τὸ ἐφεξῆς καὶ πρὸς τὸ προαιώνιον
ἐπεκτείνοντες ἑαυτῶν τὴν διάνοιαν οὐδαμοῦ πρὸς τὸ μὴ ὄν
ταῖς ἐννοίαις λήγομεν, ἴσον εἰς ἀσέβειαν κρίνοντες οἰψδῆ-
ποτε χρόνῳ δι' ἀνυπαρξίας περικόπτειν τὸ θεῖον. ταῦτόν 10
γάρ ἐστιν καὶ θνητὴν εἰπεῖν τὴν ἀθάνατον ζωὴν καὶ ψευδῆ
τὴν ἀλήθειαν καὶ σκοτεινὸν τὸ φῶς καὶ μὴ εἶναι τὸ ὄν.
ὁ τοίνυν τὸ μὴ ἔσσεσθαι ποτε μὴ διδοὺς οὐδὲ τὸ μὴ εἶναί 52
ποτε συνθήσεται κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον, τὴν αὐτὴν ἀτο-
πίαν φεύγων καθ' ἑκάτερον μέρος· ὥς γὰρ τὸ ἀτελεύτητον 15
τῆς ζωῆς τοῦ μονογενοῦς οὐκ ἐπικόπτει θάνατος, οὕτως
οὐδὲ κατὰ τὸ ἄνω ἢ ἀνυπαρξία στήσει πρὸς τὸ αἰδίδιον
αὐτοῦ τὴν ζωὴν προϊούσαν, ὥς ἂν πανταχόθεν καθαρεῖται
τὸ ὄντως ὄν τῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν κοινωνίας. διὰ τοῦτο
πόρρω γίνεσθαι τῆς τοιαύτης πλάνης τοὺς μαθητὰς θέλων 20
ὁ κύριος, ὥς ἂν μὴ ποτε καὶ αὐτοὶ τὸ πρεσβύτερον τῆς
τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως ἀναζητοῦντες πρὸς τὸ ἀνύπ-
αρκτον τοῖς λογισμοῖς ἀπενεχθεῖεν Ἐγὼ, φησὶν, ἐν τῷ
πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί, ὥς οὔτε τοῦ μὴ ὄντος ἐν τῷ
ὄντι νοουμένου οὔτε τοῦ ὄντος ἐν τῷ μὴ ὄντι. καὶ αὐτὴ 25
δὲ ἡ τοῦ λόγου τάξις τὸ εὐσεβὲς ἐρμηνεύει τοῦ δόγματος.
ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς 53
ὁ υἱός, διὰ τοῦτο πρῶτόν φησιν Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, δεικνύς
τὸ μὴ ἄλλως ἀλλ' ἐξ ἐκείνου εἶναι, εἴτα ἀναστρέφει τὸν

821 M.

1 Act. 3, 15 Joh. 14, 6 saep. 23 Joh. 14, 10 28 sed cf.
Joh. 10, 38 et 17, 21 ubi a patre incipit

VLATS 1 ἀρχηγόν: ἀρχήν A 3—4 ἐν ὀνόμασι τίμιον καὶ νοή-
μασιν ἄτοπον VT 5 καὶ om. A v 7 verba πρὸς τὸ ἐφεξῆς καὶ
om. S v 8 αὐτῶν V 11 ψεῦδος A 12 τὸ ante φῶς in marg.
add. L 14 συνθήσεται: παυθήσεται L καὶ τὴν αὐτὴν VT
15 ἀτελέστατον S v 18 προϊούσα VLTS 19 μὴ ὄντως ὄν LTS v
25 νοουμένου om. v οὔτε: εἴτε v 29 ἄλλως: ἐξ ἄλλου v

- λόγον ὅτι Καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί, σημαίνων ὅτι ὁ ὑπερβὰς
τὸν υἱὸν τῇ πολυπραγμοσύνῃ καὶ τὴν περὶ τοῦ πατρὸς ἔν-
νοιαν συμπαρέρχεται. ὁ γὰρ ἐν τινι ὦν ἔξω τοῦ ἐν ᾧ
ἐστὶν εὑρεθῆναι οὐ δύναται· ὥστε μάταιος ὁ ἐν τῷ υἱῷ
⁵ μὲν εἶναι τὸν πατέρα μὴ ἀντιλέγων, ἔξω δὲ τοῦ υἱοῦ κατει-
54 ληφέναι τι τοῦ πατρὸς φάνταζόμενος, καὶ μάτην διαπλανᾶ-
ται τῶν πολεμούντων ἡμῖν ἢ περὶ τὸ ῥῆμα τῆς ἀγεννη-
σίας σκιομαχία διὰ τῶν ἀνυπάρκτων κενεμβατοῦσα.
- 55 Μαλλον δὲ εἰ χρή πᾶσαν εἰς τὸ ἐμφανὲς ἀγαγεῖν
¹⁰ τὴν ἀτοπίαν τοῦ λόγου, μικρὸν ἔτι συγχωρηθῆτω προσ-
διατρίψαι τῷ θεωρήματι. τοῦ γὰρ μονογενοῦς θεοῦ ὅστε-
ρον μετὰ τὸν πατέρα γεγενῆσθαι παρ' αὐτῶν λεγο-
μένου, εὐρίσκεται κατ' ἀνάγκην τὸ ἀγέννητον αὐτῶν, ὅ-
τι ποτὲ καὶ εἶναι φαντάζονται, τῶν κακῶν τὴν ἔννοιαν συν-
¹⁵ εμφαίνον. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι ὥσπερ τῷ ὄντι τὸ μὴ ὄν
ἀντιδιαίρεται, οὕτω καὶ παντὶ ἀγαθῷ πράγματι τε καὶ
ὀνόματι τὸ ἐξ ἐναντίου νοούμενον, οἷον τῷ καλῷ τὸ κακὸν
καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος, τῷ φωτὶ τὸ σκότος καὶ πάντα
²⁰ ὅσα τοῦτοις ὁμοιοτρόπως πρὸς τὸ ἐναντίον ἀλλήλοις ἀντι-
καθίσταται, ἐφ' ὧν ἄμεσός ἐστιν ἡ ἐναντίωσις καὶ οὐκ ἐν-
δέχεται κατὰ ταῦτὸν τὰ δύο μετ' ἀλλήλων εἶναι, ἀλλ' ἢ
τε παρουσία τοῦ ἐνὸς ὑπεξαιρεῖ τὸ ἀντίθετον καὶ ἐν τῇ
56 τοῦ ἐτέρου ὑποχωρήσει γίνεται τοῦ ἐναντίου ἡ γένεσις. τοῦ-
των δὲ ἡμῖν οὕτω διωμολογημένων κἀκεῖνο παντὶ δηλόν
²⁵ ἐστίν, ὅτι ὥσπερ φησὶ Μωϋσῆς σκότος εἶναι πρὸ τῆς τοῦ
φωτὸς κτίσεως, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, εἰ κατὰ τὸν λόγον
τῆς αἱρέσεως τότε ἐποίησεν αὐτὸν ὁ πατήρ ὅτε ἠθέλησε,
πρὶν ποιῆσαι αὐτὸν οὐκ ἦν ἐκεῖνο τὸ φῶς, ὅπερ ἐστὶν ὁ
υἱός. φωτὸς δὲ μήπω ὄντος οὐκ ἐνδέχεται μὴ τὸ ἀντι-
³⁰ κείμενον εἶναι. καὶ γὰρ διὰ τῶν ἄλλων ἐμάθομεν ὅτι
- 25 Gen. 1, 1 sq.

VLATS 2 τὴν πολυπραγμοσύνην L 4 ὁ ante μάταιος add. L
8 σκιομαχία LS v 9 εἰ γε χρή v 12 γεγενῆσθαι VL v alt. sscr. S
13 αὐτῷ S αὐτὸν T v 14—15 συναναφαινόμενον LAS v τῷ κακῷ A
quod propter συναναφαινόμενον ex suo ingenio correxisse videtur
19—20 ἀντικαθίστασθαι V 22 ὑπεξαιρεῖ S cf. 223, 13 23 τοῦναν-
τίον L 29 μήπω: μὴ VT

οὐδὲν εἰκῇ τῶν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ γεγονότων ἐστίν, ἀλλὰ
 τὸ λείπον ἐπεισάγεται τοῖς οὖσι διὰ τῆς κτίσεως. δῆλον
 οὖν ἐστι πάντως ὅτι εἴπερ ἐποίησε τὸν υἱὸν ὁ θεός, διὰ τὸ
 λείπειν τῇ φύσει τῶν ὄντων ἐποίησεν. ὥσπερ οὖν τοῦ 57
 αἰσθητοῦ φωτὸς λείποντος σκότος ἦν καί, εἰ μὴ ἐγεγόνει 5
 τὸ φῶς, ἐπεκράτει πάντως τὸ σκότος, οὕτως καὶ τοῦ υἱοῦ
 μήπω ὄντος αὐτό τε τὸ ἀληθινὸν φῶς καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν
 ὁ υἱὸς οὕπω ἦν. τὸ γὰρ ὄν καὶ κατὰ τὴν τῆς αἰρέσεως
 μαρτυρίαν τοῦ γενέσθαι οὐ δέσται. οὐκοῦν εἰ ἐποίησε, τὸ
 μὴ ὄν πάντως ἐποίησε. πρὶν οὖν γενέσθαι κατ' αὐτοῦς τὸν 10
 υἱὸν οὐδὲ ἡ ἀληθεία δηλονότι ἐγεγόνει οὔτε τὸ νοητὸν φῶς 824 M.
 οὔτε ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς οὔτε τινὸς καθόλου καλοῦ τε καὶ
 ἀγαθοῦ φύσις. ἀλλὰ μὴν τούτων ἐκάστου τῇ ὑπεξαίρεσει τὸ 58
 ἐξ ἐναντίου νοούμενον παρυφίσταται, καὶ φωτὸς μὴ ὄντος οὐκ
 ἔστι μὴ σκότος εἶναι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως ἀντ' 15
 ἐκάστου τῶν πρὸς τὸ κρεῖττον νοουμένων, ὅταν μὴ παρῇ τι
 τούτων, οὐκ ἐνδέχεται μὴ τὸ ἐναντίον πάντως εἶναι ἀντὶ τοῦ
 λείποντος. ἀνάγκη οὖν πᾶσα, ὡς ἔμελλε θέλειν ὁ πατήρ τὸν
 υἱὸν „ποιῆσαι“ κατὰ τὸν τῆς αἰρέσεως λόγον, μηδεὶν
 ὄντος τῶν ὅσα ὁ υἱὸς ἐστίν, πάντα τὰ ἐναντία περὶ αὐτὸν 20
 εἶναι λέγειν, ἀντὶ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος, ἀντὶ τῆς ἀληθείας
 τὸ ψεῦδος, ἀντὶ τῆς ζωῆς τὸν θάνατον, ἀντὶ τοῦ καλοῦ τὸ
 κακόν. ὁ γὰρ κτίζων τὰ μὴ ὄντα κτίζει· τῷ γὰρ ὄντι, 59
 καθὼς φησιν ὁ Εὐνόμιος, οὐ δεῖ γεννήσεως. τῶν δὲ
 κατὰ ἀντίθεσιν θεωρουμένων οὐκ ἔστιν ἄλλως τὰ κρεῖττω 25
 μὴ εἶναι ἢ ἐκ τοῦ τὰ χείρονα εἶναι. ταῦτα τοίνυν ἡ σοφία
 τῆς αἰρέσεως δωροφορεῖ τῷ πατρὶ δι' ὧν ἀτιμάζει τοῦ υἱοῦ
 τὸ αἶδιον, τὸν τῶν κακῶν κατάλογον πρὸ τῆς τοῦ υἱοῦ
 ἀναδείξεως προσάγουσα τῷ θεῷ καὶ πατρί.

Καὶ μηδεὶς ἐκ τῆς ἄλλης κτίσεως ἀνατρέπειν οἰέσθω 60

VLATS 2 λειπόμενον A 4 λείπον v 7 μήπω: μὴ A

11 τὸ om. VLT 13 ἑκάστον A ὑπεραιρέσει v 14 νοουμένων A
 21 εἶναι om. VLT λέγει L verba ab ἀντὶ τοῦ usque ad 22 θάνα-
 τον om. V 24 καθά T ὁ om. L verba a τῶν δὲ usque ad
 26 χείρονα εἶναι om. V 25 οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως v ἄλλως: ἀλλὰ
 LT 26 χείρονα μὴ εἶναι A 27 δωροφορεῖ V 27—28 τὸ αἶδιον
 τοῦ υἱοῦ V

τὴν ἐκ τῆς ἀκολούθιας ταύτης ἀναδειχθεῖσαν ἀτοπίαν τοῦ
 δόγματος. ἔρει γάρ τις ἴσως ὅτι ὥσπερ τοῦ οὐρανοῦ μὴ
 ὄντος οὐδὲν ἐναντίον τούτῳ, οὕτως καὶ τοῦ υἱοῦ μήπω
 γενομένου, ὅς ἐστιν ἀλήθεια, οὐ πάντως ἀναγκαζόμεθα τὸ
 5 ἐναντίον εἶναι συντίθεσθαι. πρὸς ὃν ἔστιν εἰπεῖν ὅτι οὐ-
 ρανῷ μὲν τὸ ἀντικείμενόν ἐστιν οὐδέν, εἰ μὴ ἄρα τῷ εἶναι
 αὐτὸν τὸ μὴ εἶναί τις λέγοι ἀντίθετον. τῇ δὲ ἀρετῇ τὸ
 κατὰ κακίαν πάντως ἀντικαθέστηκεν, ἀρετῇ δὲ ὁ κύριος,
 ὥστε οὐρανοῦ μὲν μὴ ὄντος οὐδὲν ἦν, ἀγαθοῦ δὲ μὴ ὄντος
 61 τὸ ἐναντίον ἦν. ὁ οὖν τὸ ἀγαθὸν λέγων μὴ εἶναι τὸ
 κακὸν εἶναι καὶ μὴ βουλόμενος πάντως συνθήσεται. ἀλλὰ
 καὶ ὁ πατήρ, φησί, καὶ παντελὴς ἐστὶν ἀρετῇ
 καὶ ζωῇ καὶ ἀπρόσιτον φῶς καὶ πάντα τὰ
 ὑψηλὰ νοήματά τε καὶ ὀνόματα· ὥς μὴ εἶναι
 15 ἀνάγκην, ὅτε τὸ μονογενὲς φῶς οὐπω ἦν, τὸ
 κατάλληλον ἐκ τοῦ ἐναντίου νοεῖσθαι σκότος.
 ἀλλ' οὗτος ὁ ἐμός ἐστι λόγος, ὅτι οὐδέποτε σκότος ἦν.
 οὐδὲ γὰρ ἦν ποτε ὅτε τὸ φῶς οὐκ ἦν· ἀεὶ γὰρ ἐν τῷ
 62 φωτὶ πάντως ἐστὶ τὸ φῶς, καθὼς ἡ προφητεία λέγει. εἰ
 20 δὲ κατὰ τὸν λόγον τῆς αἰρέσεως ἄλλο τὸ ἀγέννητον καὶ
 ἕτερον τὸ γεννητὸν ἐστὶ φῶς καὶ τὸ μὲν ἐξ αἰδίου τοῦτο
 δὲ μετὰ ταῦτα γενόμενον, ἀνάγκη πᾶσα τῷ μὲν αἰδίῳ φωτὶ
 μηδέποτε χώραν εὑρεῖν ἀντικαταστήναι τὸ ἀντικείμενον·
 αἰεὶ γὰρ λάμποντος τοῦ φωτὸς ἡ ἐνέργεια τοῦ σκότους ἐπ'
 25 αὐτοῦ χώραν οὐκ ἔχει· ἐπὶ δὲ τοῦ μετὰ ταῦτα, καθὼς
 ἐκείνοι φασί, γεγονότος ἀμήχανον εἶναι μὴ ἐκ σκότους τὸ
 φῶς λάμπει, ἀλλὰ πάντῃ καὶ πάντως τοῦ τε αἰδίου φωτὸς
 καὶ τοῦ ὕστερον γενομένου σκότος τὸ μέσον διαληφθήσεται.
 63 οὐ γὰρ ἂν τῆς κατασκευῆς τοῦ μετὰ ταῦτα φωτὸς χρεῖα
 30 ἐγίνετο, εἰ μὴ πρὸς τι χρήσιμον ἦν τὸ κτιζόμενον. μία
 δὲ φωτὸς χρήσις τοῦ λύεσθαι δι' αὐτοῦ τὸν ἐπικρατοῦντα

VLATS 2 οὐρανοῦ: υἱοῦ τοῦ L 4 γεννωμένου S 12 φησὶν
 post παντελὴς iterat L 15 ὅτε: οὔτε LT 18 ἦν prim. et ὅτε om. v
 19 πάντα v 20 ἀγέννητον S 20—21 verba καὶ ἕτερον τὸ γεννητὸν
 om. S v 21 καὶ om. L 21—22 τὸ δὲ L 22 φωτὸς T
 25 ἐπεὶ δὲ L καθὰ T 28 σκότους LTS v τοῦ αἰδίου post
 μέσον add., sed exp. V 31 ἀπ' αὐτοῦ v ἐκκρατοῦντα v

ζόφον. τὸ μὲν οὖν ἀκτίστως ὃν φῶς αὐτὸ δι' ἑαυτοῦ ἐστίν
 ὅπερ ἐστὶν τῇ φύσει, τὸ δὲ κτιζόμενον διὰ τι γίνεται πάν-
 τως. οὐκοῦν προῦπάρχειν ἀνάγκη τὸ σκότος, οὐ χάριν 825 *M.*
 ἀναγκαίως δημιουργεῖται τὸ φέγγος, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδενὶ
 λόγῳ παραμυθῆσθαι τὸ μὴ προτερεῦειν τῆς τοῦ γεννη- 5
 τοῦ φωτὸς ἀναδείξεως τὸ σκότος, ὅταν μετὰ τὰυτα κατε-
 σκευάσθαι πιστεύηται. ἀλλὰ μὴν πάσης ἀσεβείας τὸ τοι- 64
 οὔτόν ἐστιν ἐπέκεινα. ἄρα σαφῶς πεφανέρωται ὅτι οὐχὶ
 μὴ οὔσαν τὴν ἀλήθειαν ὁ πατήρ τῆς ἀληθείας ἐποίησεν,
 ἀλλὰ πηγὴ ὦν φωτὸς καὶ ἀληθείας καὶ παντὸς ἀγαθοῦ ἐξ 10
 ἑαυτοῦ τὸ μονογενὲς φῶς τῆς ἀληθείας ἀπηύγασε, δι' οὐ
 πάντοτε ἢ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ δόξα χαρακτηρίζεται, ὥς
 πανταχόθεν τῶν ὕστερον τῷ θεῷ διὰ κτίσεως τὸν υἱὸν
 προσγεγενῆσθαι λεγόντων τὴν βλασφημίαν ἐλέγχεσθαι.

VLATS 1 ὃν: ἦν v ἑαυτοῦ L v 2 διατί A 5—6 γε-
 νητοῦ S 7 μὴν: μὴ L 9 μὴ post μ in ras. η V² 10 ἀλή-
 θεια A 10—11 ἐξ αὐτοῦ A 11 ἐπηύγασε v 14 τέλος τοῦ θ
 λόγου V

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Η'.

1 Ἄλλὰ τῶν προκειμένων ἐχώμεθα. μικρὸν γὰρ προελ-
 θὼν διαμάχεται πρὸς τοὺς ὁμολογοῦντας ἀσθενεῖν τὴν ἀν-
 5 θρωπίνην φύσιν πρὸς τὴν τῶν ἀλήπτων περίνοιαν καὶ τοι-
 αῦτά τινα μεγαλαυχούμενος διεξέρχεται, τὸ καθ' ἡμᾶς
 εὐτελίζων τούτοις τοῖς ῥήμασιν· οὐδὲ γὰρ εἴ τινας ὁ
 νοῦς διὰ κακόνοιαν ἐσκοτωμένος καὶ διὰ τοῦτο
 μηδὲν μήτε τῶν πρόσω μήτε τῶν ὑπὲρ κεφα-
 10 λὴν ἰδεῖν δυνάμενος μετρίως ἔχει πρὸς τὴν
 τῆς ἀληθείας κατάληψιν, διὰ τοῦτο οἴεσθαι
 χρὴ μηδὲ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐφικτὴν
 828 M. 2 εἶναι τὴν τῶν ὄντων εὕρεσιν. ἀλλ' εἵπομ' ἂν πρὸς
 αὐτὸν ὅτι ὁ ἐφικτὴν εἶναι λέγων τὴν τῶν ὄντων
 15 εὕρεσιν ὁδῶ τι πᾶντως καὶ ἀκολουθίᾳ διὰ τῆς τῶν
 ὄντων γνώσεως προήγαγεν ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν καὶ τοῖς
 εὐλήπτοις τε καὶ μικροτέροις ἐγγυμνασθεῖς διὰ τῆς κατα-
 λήψεως οὕτως καὶ τοῖς ἐπέκεινα πάσης ἐννοίας ἐπέβαλεν
 3 ἑαυτοῦ τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν. οὐκοῦν ὁ τὴν περὶ

19 sq. similia apud Philonem de migr. Abrah. § 136—138

VLATS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος τ VT τοῦ αὐτοῦ λόγος τ LS
 (δέκατος S) τοῦ αὐτοῦ λόγος θ (sic) A cf. titulum libri antecedentis
 4 ὁμολογοῦντας om. V 6 τίνα L 8 ἐσκοτημένος v 9 verba a
 μήτε τῶν ὑπὲρ usque ad 11 οἴεσθαι χρὴ om. v 10 δυνάμενος ἰδεῖν VL
 ἔχει VA 12 μηδὲ correxi: μήτε libri v 13 εἵπομι VT
 verba ab ἀλλ' εἵπομ' ἂν usque ad 15 εὕρεσιν om. sed in marg. add. A
 14 λέγων om. V λέγων εἶναι A 14—15 τῶν ὄντων τὴν εὕρεσιν S v

τῶν ὄντων εἶδῃσιν κατειληφέναι μεγαλαυχούμενος τὸ μικρό-
 τaton τῶν προφαινομένων ἡμῖν ὅπως ἔχει φύσεως ἐρμη-
 νευσάτω, ὡς ἂν διὰ τοῦ γνωρίμου καὶ περὶ τοῦ κεκρυμ-
 μένου πιστώσaiτο, καὶ τίς ἢ τοῦ μύρμηκος φύσις ἐρμηνευ-
 σάτω τῷ λόγῳ, εἰ πνεύματι καὶ ἄσθματι συνέχεται αὐτοῦ 5
 ἢ ζωῇ, εἰ σπλάγχχοις οἰκονομεῖται παραπλησίως τοῖς ἄλλοις
 ζώοις, εἰ ὀστέοις τὸ σῶμα περιείληπται, εἰ μυελῷ τὰ κοῖλα
 τῶν ὀστέων κατὰ τὸ ἐντὸς **, εἰ νεύροις καὶ συνδέσμοις
 τὰς ἁρμονίας τετόνωται, εἰ μυῶν περιβολαῖς καὶ ἀδένων ἢ
 τῶν νεύρων περικρατεῖται θέσις, εἰ τοῖς νωτιαίοις σπονδύ- 10
 λοις ἐκ τοῦ βρέγματος ἐπὶ τὸ οὐραῖον ὁ μυελὸς παρατεί-
 νεται, εἰ τῇ περιοχῇ τοῦ νευρώδους ὕμενος τοῖς κινουμένοις
 μέλεσι τὴν ὀρμητικὴν ἐνδίδωσι δύναμιν, εἰ ἔστιν ἐν αὐτῷ
 τὸ ἥπαρ καὶ τὸ χοληδόχον ἀγγεῖον ἐπὶ τοῦ ἥπατος νεφροί
 τε καὶ καρδία καὶ ἀρτηρίαι καὶ φλέβες ὕμενες τε καὶ 15
 φρένες καὶ διαφράγματα, καὶ εἰ ψιλόν ἐστιν ἢ τετρίχεται,
 καὶ εἰ πρὸς τὸ ἄρρεν τε καὶ θῆλυ διαμερίζεται, ἐν τίνι τε
 μέρει τοῦ σώματος τὸ ὀπτικὸν ἢ τὸ ἀκουστικὸν ἐγκαθί-
 δρυνται, καὶ εἰ τῆς ὀσφραντικῆς μετέχει αἰσθήσεως, εἰ μο-
 νώνυχόν ἐστιν ἢ πολυσχιδεὶς ἔχει τὰς βάσεις, πόσον δὲ 20
 βιοῦ χρόνον καὶ τίς ὁ τρόπος αὐτοῖς τῆς ἐξ ἀλλήλων γεν-
 νήσεως, ἐπὶ πόσον δὲ κυύσκειται τὸ τικτόμενον καὶ πῶς
 οὔτε πεζοὶ πάντες οἱ μύρμηκες οὔτε ὑπόπτεροι πάντες, ἀλλ'
 οἱ μὲν τῶν χαμαὶ ἐρχομένων εἰσὶν, οἱ δὲ διαέριοι φέρονται.
 ὁ τοίνυν τῶν ὄντων κατειληφέναι τὴν γνῶσιν κομπάζων τέως 4
 ἡμῖν τὴν τοῦ μύρμηκος φύσιν φανερωσάτω, εἰδ' οὕτω φυ-
 σιολογείτω τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν δύναμιν. εἰ δὲ
 τοῦ βραχυτάτου μύρμηκος οὕτω περιέλαβε τῇ γνώσει τὴν
 φύσιν, πῶς τὸν ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν περικρατοῦντα τὴν κτίσιν

VLATS 2 ἔχει v 5—6 ἢ αὐτοῦ ζωῇ V 7 ἢ μυελῷ L
 8 verbum deest 12 τῇ περιοχῇ τῇ VT 13 ἐνδίδωσι τὴν ὀρμητικὴν
 VT 14 τὸ ante χοληδόχον om. v 15—16 καὶ φρένες om. A
 18 ἢ τὸ ἀκουστικὸν om. S v 19—20 μονώνυχός A μονόνυχόν v
 τε post μονώνυχόν add. VL v 20 πολυσχιδεὶς LA 21 χρόνον
 om. S αὐτοῦ T αὐτῆς v 23 πάντες ὑπόπτεροι S 24 ἐξερχο-
 μένων A ἀέριοι A φέρονται: φαίνονται v 28 βραχυτάτου:
 γλυκυτάτου sed in ras. V 28—29 τῇ φύσει τὴν γνῶσιν v 29 ἐν
 αὐτῷ T πάντα περικρατοῦντα τὸν κόσμον V κτίσιν: γῆν T

τῷ καταληπτικῷ περιειληφέναι λόγῳ μεγαλαυχεῖται καὶ τοὺς τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐφ' ἑαυτῶν ὁμολογοῦντας ἐσκοτῶσθαι λέγει τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια καὶ μήτε τινὸς τῶν πρόσω μήτε τῶν ὑπὲρ κε-

5 φαλὴν ἐφικνεῖσθαι;

5 Ἄλλ' ὁ τὴν γινῶσιν ἔχων τῶν ὄντων ἴδωμεν τί παρὰ τοὺς ἄλλους ἐπίσταται, ἀκούσωμεν τῆς ὑπερόγκου φωνῆς.

ἢ μάτην ἂν ὁ κύριος ἑαυτὸν ὠνόμασεν θύραν, φησί, μηδενὸς ὄντος τοῦ διειδόντος πρὸς κατα-

10 νόησιν καὶ θεωρίαν τοῦ πατρός, μάτην δ' ἂν ὁδόν, μηδεμίαν παρέχων εὐμάρειαν τοῖς ἐλθεῖν πρὸς τὸν πατέρα βουλομένοις· πῶς δ' ἂν εἴη φῶς, μὴ φωτίζων τοὺς ἀνθρώπους, μὴ καταλάμπων τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα πρὸς κατα-

15 νόησιν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ ὑπερκειμένου φωτός; εἰ μὲν οὖν οἴκοθεν τινὰς λογισμοὺς διεξῆλει ἐκφεύγοντας τῇ λεπτότητι τὴν τῶν ἀκούοντων διάνοιαν, δυνατόν ἂν ἦν ἴσως παρακρουσθῆναι τῇ περινοίᾳ τοῦ λόγου, διαδιδράσκοντος

6 πολλάκις τοῦ ἐγκειμένου νοήματος τὸν ἀκούοντα. ἐπεὶ δὲ 20 τὰ θεῖα προβάλλεται ῥήματα, πάντως οὐδεὶς καταμέμψεται τοὺς τὴν θεόπνευστον διδασκαλίαν πᾶσι κοινὴν προκεισθαι πεπιστευκότας. ἐπειδὴ τοίνυν θύρα, φησὶν, ὠνομάσθη ὁ κύριος, ἐκ τούτου κατασκευάζεται τὸ καταληπτικὴν εἶναι τοῦ θεοῦ τὴν οὐσίαν. ἀλλ' οὐ δέχεται τὴν διάνοιαν ταύτην τὸ

25 εὐαγγέλιον. αὐτῆς γὰρ ἀκούσωμεν τῆς θείας φωνῆς. Ἐγὼ εἰμι, φησὶν, ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἕαν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὐρήσει. τί

7 τοίνυν ἐκ τούτων ἡ γινῶσις τῆς οὐσίας ἐστίν; πλειόνων γὰρ ὄντων τῶν εἰρημένων καὶ ἰδίαν ἐκάστου διάνοιαν κατὰ

80 τὸ σημαινόμενον ἔχοντος, οὔτε πάντα δυνατόν ἐστιν τῷ τῆς οὐσίας ἐντίθεσθαι λόγῳ, ὥς ἂν μὴ σύμμεικτον ἐκ διαφόρων νοηθεῖν τὸ θεῖον, καὶ τὸ μᾶλλον κυρίως ἐφαρμόσαι τῷ

25 Joh. 10, 9

VLATS 4 τῶν correxi: τοῦ cf. 226, 9 5 κεφαλὴν correxi: κεφαλῆς cf. 226, 9—10 14 καταλάμπων V 20 καταμέμψεται corr.

Wil.: καταμέμψεται 23 καταληπτικὴν T

προκειμένῳ δυνάμενον οὐκ ἔστιν εὐκόλως ἐκ τῶν κατει-
 λεγμένων εὐρεῖν. ἡ θύρα ὁ κύριος· Δι' ἐμοῦ, φησὶν, ἐάν
 τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται,
 καὶ νομὴν εὐρήσει. τὴν εἴσοδον εἵπωμεν ἀντὶ τῆς οὐσίας
 λέγειν αὐτὸν ἢ τὴν σωτηρίαν τῶν εἰσιόντων ἢ τὴν ἔξοδον 5
 ἢ τὴν νομὴν ἢ τὴν εὐρεσιν; ἕκαστον γὰρ τούτων ἰδιάζει
 τῷ σημαινομένῳ καὶ οὐ συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἕτερον. τὸ γὰρ
 ἐντὸς γενέσθαι τῷ ἐξελθεῖν ἐναντίον ἐκ τοῦ προχείρου
 δοκεῖ καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως. ἄλλο γὰρ τι τῷ ἰδίῳ λόγῳ 8
 ἐστὶν ἡ νομὴ, ἕτερον δέ τι παρὰ τοῦτο ἡ εὐρεσις. τί οὖν 10
 ἐκ τούτων ἡ τοῦ πατρὸς οὐσία νομίζεται; οὐ γὰρ δὴ τὰ
 πάντα τις εἰπὼν μὴ συμφωνοῦντα τῇ σημασίᾳ πρὸς ἄλληλα
 τὴν ἀπλὴν τε καὶ ἀσύνθετον οὐσίαν διὰ τῶν ἀσυμφώνων
 ἐνδείξεται. πῶς δ' ἂν ἀληθεύοι ὁ λόγος ὅτι Θεὸν οὐδεὶς
 εἶδεν ὡς ἄνθρωπον οὐδεὶς οὐδὲ ἰδεῖν 15
 δύναται, καὶ ὅτι Οὐκ ἔστιν ὃς ὄψεται τὸ πρόσωπον κυρίου
 καὶ ζήσεται, εἴπερ ἢ τὸ ἐντὸς τῆς θύρας ἢ τὸ ἐκτὸς ἢ
 τῆς νομῆς ἢ εὐρεσις οὐσία τοῦ πατρὸς εἴη; οὐ μὴν ἐπειδὴ 9
 τοῦτο οὐκ ἔστιν, ἀργὸν τε καὶ ἄσημον ἐπὶ τοῦ κυρίου τὸ
 ὄνομα τῆς θύρας ὑπονοήσομεν. ἀληθῶς γὰρ ὁ αὐτός ἐστι 20
 καὶ θύρα περιοχῆς καὶ οἶκος καταφυγῆς, καθὼς ὁ Δαβὶδ
 ὀνομάζει, καὶ δι' ἑαυτοῦ τοὺς εἰσιόντας δέχεται καὶ ἐν
 ἑαυτῷ τοὺς ἔξοδον γενομένους σφίζει καὶ πάλιν δι' ἑαυτοῦ
 πρὸς τὴν νομὴν τῶν ἀρετῶν προάγει καὶ πάντα γίνεται 25
 τοῖς σφζομένοις, ἵνα ἐκάστῳ πρόσφορον ἑαυτὸν ποιήσῃ, καὶ
 ὁδὸς καὶ ὁδηγὸς καὶ θύρα περιοχῆς καὶ οἶκος καταφυγῆς
 καὶ ὕδωρ ἀναπαύσεως καὶ τόπος χλόης, ἣν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ
 νομὴν ὀνομάζει· ὁ δὲ καινὸς θεολόγος διὰ τὴν γινῶσιν τῆς
 τοῦ πατρὸς οὐσίας θύραν φησὶν ὀνομάσθαι τὸν κύριον. τί 10
 οὖν οὐχὶ καὶ τὴν πέτραν καὶ τὸν λίθον καὶ τὴν πηγὴν καὶ 30

14 Joh. 1, 18

15 I. Tim. 6, 16

16 Exod. 33, 20

21 Ps. 140, 3; 30, 3

27 Ps. 22, 1—2 Sw.

VLATS 14 ἐνδείξεται VT ἐνδείξῃσαι L ἀληθεύῃ VLT 15 οὐδὲ
 correxi: οὐτε libri v 16 τὸ om. AS v τοῦ κυρίου V
 17 εἴπερ ἢ: εἰ περὶ VLT 17—18 ἢ ante τῆς νομῆς add. A, om. cet.
 τοῦ om. V v εἴη: νομίζεται v 20 ὑπονοήσωμεν L

τὸ ξύλον καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ὀνομάτων πρὸς τὴν αὐτὴν
 ἔλκει διάνοιαν, ὡς ἂν τῷ πλήθει τῶν ἀλλοκότων μαρτυ-
 ριῶν τὸ ἑαυτοῦ δόγμα πιστώσταιτο, δυνάμενος ἐκάστῳ τοῦ-
 των τὸν αὐτὸν ἐφαρμόσαι λόγον ὃν περὶ τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς
 832 M. 5 θύρας καὶ τοῦ φωτὸς διεξήλθει; ἐγὼ δὲ τοῦτο παρὰ τῆς
 θεωπνεύστου γραφῆς διδαχθεὶς θαρσῶν ἀποφαίνομαι, ὅτι
 ὁ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ὢν ἡμῖν πολυώνυμος γίνεται κατὰ τὰς
 τῶν εὐεργεσιῶν ποικιλίας ὀνομαζόμενος, φῶς μὲν ὅταν
 ἐξαφανίξῃ τῆς ἀγνοίας τὸν ζόφον, ζωὴ δὲ ὅταν τὴν ἀθα-
 10 νασίαν χαρίζεται, ὁδὸς δὲ ὅταν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ
 τῆς πλάνης χειραγωγήσῃ· οὕτω καὶ πύργος ἰσχύος καὶ
 πόλις περιοχῆς καὶ πηγὴ καὶ πέτρα καὶ ἄμπελος καὶ
 ἰατρὸς καὶ ἀνάστασις καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα πρὸς ἡμᾶς
 ὀνομάζεται, ποικίλως ἑαυτὸν ταῖς ἡμετέραις εὐεργεσίαις
 11 καταμερίζων. τὰς δὲ οὐσίας διὰ τῶν ὀνομάτων ἐρμηνεύ-
 οντες οἱ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὀξυωποῦντες, οἱ τὸ
 μὲν ἀκατάληπτον βλέποντες, τὸ δὲ καταληπτὸν παραβλέ-
 ποντες, ὃν οὔτε εἶδὲ τις ἀνθρώπων οὔτε ἰδεῖν δύναται, τοῦ-
 τον οὐ μόνον ὁρᾶν, ἀλλὰ καὶ μετρεῖν διαβιβαιοῦνται, τὴν
 20 δὲ πίστιν οὐ βλέπουσι τῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ, ὅπερ δὴ
 μόνον σύμμετρόν ἐστι τῇ ἡμετέρᾳ κατανοήσει, τὴν ἐκ τῶν
 12 λογισμῶν ἐπίγνωνσιν ἐπίπροσθεν ταύτης ποιούμενοι. οὕτως
 ἤκουσα τῆς ἱστορίας τῶν υἱῶν Βενιαμὴν κατηγορούσης, οἱ
 πρὸς μὲν τὸν νόμον οὐκ ἔβλεπον, κατὰ δὲ τριχὸς ἐτοξά-
 25 ζοντο, δηλοῦντος οἶμαι τοῦ λόγου τὴν περὶ τὸ μάταιον
 αὐτῶν ἀσχολίαν, ὅτι τῶν μὲν ἀνωφελῶν καὶ ἀνυποστάτων
 ἐκηβόλοι τινὲς ἦσαν καὶ εὐφυεῖς στοχασταί, τῶν δὲ προ-
 δῆλως ὠφελούντων ἀμαθεῖς τε καὶ ἀμελέητοι· ἐπάγει γὰρ
 τοῖς εἰρημένοις ἡ ἱστορία τὴν κατ' αὐτοὺς συμφοράν, ὅπως

18 I. Tim. 6, 16

24 Judic. 20, 16

VLATS 4 ἐφαρμόσταιτο V

7 ὢν post πολυώνυμος iterant LS

9 ἐξαφανίζει v

10 χαρίζεται v

15 διὰ om. A

15—16 ἐρμη-

νεύονται v perperam, cum Greg. activo uti soleat, immo 18 γὰρ delen-

dum 18 γὰρ post ὃν add. VLTS v, om. A

19 διαβιβαιοῦται T

v sscr.

20 βλέπουσι: ἔχουσι T

21 τὴν δὲ ἐκ T

22 ταύτην T

ποιούμενοι A v: ποιουμένοις VLTS

27 ἐκῆβόλοι τινες S

29 ἡ om. v

πρὸς τὴν Σοδομιτικὴν παρανομίαν λυσσῆσαντες πανστρατιᾷ
τοῦ Ἰσραηλίτου λαοῦ κατ' αὐτῶν ὀπλισθέντος ἐξεπορτή-
θησαν. καὶ μοι δοκεῖ φιλάνθρωπον εἶναι γνώμην εἰσηγή-
σασθαι τοῖς νέοις τοξόταις, μὴ κατὰ τριχὸς ἐθέλειν τοξά-
ζεσθαι, τὴν δὲ θύραν μὴ βλέπειν τῆς πίστεως, ἀλλὰ παρέν- 5
τας τὴν περὶ τὸ ἄληπτον ματαιοπονίαν μὴ ζημιοῦσθαι τὸ
πρόχειρον κέρδος τὸ διὰ μόνης τῆς πίστεως εὐρισκόμενον.

Ἄλλὰ τὰ λειπόμενα τῆς λογογραφίας ἐπισκεψάμενος 13
ὀκνῶ προαγαγεῖν περαιτέρω τὸν λόγον, φρίκης τινὸς ἐκ τῶν
λεγομένων τὴν καρδίαν ὑποδραμοῦσης. βούλεται γὰρ ἄλλο 10
τι δεῖξαι παρὰ τὴν αἰωνίαν ζωὴν τὸν υἱὸν ὄντα, ἥτις εἰ
μὴ ἐν τῷ μονογενεῖ θεωροῖτο, ματαία μὲν ἢ πίστις ἀπο-
δειχθήσεται, κενὸν δὲ τὸ κήρυγμα, περιττὸν δὲ τὸ βάπτισμα,
εἰς οὐδὲν δὲ τῶν μαρτύρων οἱ πόνοι, ἄχρηστοι δὲ καὶ ἀνό-
νητοι τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων οἱ τῶν ἀποστόλων ἰδρώτες. 15
τί γὰρ κατήγγειλαν τὸν Χριστόν, ἐν ᾧ τῆς αἰωνίας ζωῆς 14
κατ' Ἐδνόμειον οὐκ ἔστιν ἡ δύναμις; εἰς τί δὲ τῷ ὀνόματι
Χριστοῦ τοὺς πεπιστευκότας κατονομάζουσιν, εἰ μὴ διὰ
τούτου τῆς αἰωνίας μέλλοιεν μετέχειν ζωῆς; ὁ γὰρ νοῦς,
φησί, τῶν εἰς τὸν κύριον πεπιστευκότων πᾶσαν 20
αἰσθητὴν καὶ νοητὴν οὐσίαν ὑπερκύψας οὐδὲ
ἐπὶ τῆς τοῦ υἱοῦ γεννήσεως ἵστασθαι πέφυκεν,
ἐπέκεινα δὲ καὶ ταύτης ἵεται, πόθῳ τῆς αἰω-
νίου ζωῆς ἐντυχεῖν τῷ πρώτῳ γλιχόμενος. τί 15
τῶν εἰρημένων πλέον ὀδύρωμαι, τὸ μὴ εἶναι τὴν αἰωνίαν 25 833 M.
ζωὴν ἐν τῷ υἱῷ τοὺς δειλαίους νομίζειν ἢ τὸ χθαμαλὴν
οὕτω καὶ πρόσγειον βλέπειν τὴν τοῦ μονογενοῦς ὑπόστασιν,
ὥστε τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τοῖς λογισμοῖς ἐπιβάντας ὑπερ-
κύπτειν ἄνω τῆς τοῦ υἱοῦ ζωῆς τῇ ἑαυτῶν διανοίᾳ φαν-
τάζεσθαι καὶ καταλιπόντας κάτω πού τοῦ κυρίου τὴν γέν- 30
νησιν ἐπέκεινα ταύτης ἵεσθαι πόθῳ τῆς αἰωνίου ζωῆς;

1 Gen. 19, 4—5

12 sq. I. Cor. 15, 17. 14

VLATS 1 πανστρατιᾷ VT	4 τοξάζεσθαι VT	10 τῆς καρδίας T
11 ἥτις: εἴτις L	13 τὸ ante βάπτισμα om. V v	23 καὶ om. v
ἵεται A v	25 ὀδύρωμαι ATS	26 χθαμαλὸν L
29—30 φαντάζεσθαι om. VT	30—31 γένεσιν S	πόνῳ V

- ταύτην γὰρ τὰ εἰρημμένα τὴν διάνοιαν ἔχει, ὅτι ὁ ἀνθρώ-
 πινος νοῦς τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν διερευνώμενος καὶ τῆς
 αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς κτίσεως ἑαυτὸν ὑπεράρας καθ’
 ὁμοιότητα τῶν λοιπῶν κατώτερον ἑαυτοῦ τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα
 5 λόγον θεὸν καταλείψει, καὶ ἐν ᾧ οὐκ ἦν ὁ θεὸς λόγος, ἐν
 ἐκείνῳ αὐτὸς γίνεται, διὰ τῆς πολυπραγμοσύνης τοῦ νοῦ
 τοῖς ὑπερκειμένοις τῆς τοῦ υἱοῦ ζωῆς ἐμβατεύων, ἐκεῖ τὴν
 αἰώνιον ζωὴν ἐρευνώμενος ὅπου ὁ μονογενὴς θεὸς οὐκ
 16 ἔστιν. πόθῳ γὰρ τῆς αἰωνίας, φησί, ζωῆς εἰς τὰ ἐπέκεινα
 10 τοῦ υἱοῦ τῷ νῷ φέρεται, ὥς ἐν τῷ υἱῷ πάντως μὴ εὐρὼν
 τὸ ζητούμενον. εἰ οὖν οὐκ ἔστιν ἐν τῷ υἱῷ ἡ αἰώνιος ζωὴ,
 ἄρα ψευδὴς ἀλώσεται ὁ εἰπὼν ὅτι Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ, ἡ
 ζωὴ μὲν ἐστίν, οὐκ αἰώνιος δέ; ἀλλὰ τὸ μὴ αἰώνιον πρόσ-
 καιρον πάντως, τὸ δὲ τοιοῦτο τῆς ζωῆς εἶδος κοινὸν καὶ
 15 τῶν ἀλόγων ἐστίν. ποῦ τοίνυν τὸ μεγαλεῖον τῆς ὄντως
 ζωῆς, εἰ μετέχει ταύτης καὶ ἡ ἄλογος φύσις; πῶς δὲ
 ταῦτόν ἐσται τῇ ζωῇ ὁ λόγος, εἰ τῇ ἀλόγῳ φύσει διὰ τῆς
 17 προσκαιροῦ ζωῆς εἰσοικίζοιτο; εἰ γὰρ κατὰ τὸν μέγαν
 Ἰωάννην ζωὴ μὲν ἐστίν ὁ λόγος, πρόσκαιρος δὲ αὕτη καὶ
 20 οὐκ αἰώνιος, καθὼς τῇ αἰρέσει δοκεῖ, γίνεται δὲ καὶ ἐν
 τοῖς ἄλλοις ἡ πρόσκαιρος, τί κατὰ τὸ ἀκόλουθον συμ-
 περαίνεται; ἢ λογικὰ εἶναι τὰ ἄλογα ἢ ἄλογον ὁμολογεῖσθαι
 τὸν λόγον. ἄρ’ ἔτι λόγων πρὸς ἔλεγχον τῆς ἐξαγίστου καὶ
 25 πονηρᾶς αὐτῶν βλασφημίας δεόμεθα; μὴ γὰρ τοιαῦτα τὰ
 λεγόμενα, ὥς κεκρυμμένην ἔχειν τὴν συμβουλὴν τῆς τοῦ
 18 κυρίου ἀρνήσεως; εἰ γὰρ φανερώς μὲν ὁ ἀπόστολος λέγει
 τὸ μὴ αἰώνιον πρόσκαιρον, οὗτοι δὲ ἐν μόνῃ τῇ οὐσίᾳ τοῦ
 πατρὸς τὴν αἰώνιον ὀρώσι ζωὴν, τὸν δὲ υἱὸν τῆς τοῦ πα-
 τρὸς φύσεως ἀλλοτριοῦντες συναποτέμνουσι καὶ τῆς αἰωνίου
 30 ζωῆς, τί ἄλλο καὶ οὐχὶ ἄρνησίς ἐστιν περιφανής καὶ ἀθέ-

12 Joh. 14, 6

19 Joh. 1, 4

26 II. Cor. 4, 18

VLATS 3 ὑπάρας V v 4 ἑαυτῷ v 9 αἰω S 12 ἀλώται v
 15 verba a τῆς ὄντως usque ad 17 ταῦτόν om. V 18 μεγάλον v
 19 αὕτη A 20 καθὰ T 23 λόγων: λέγων T τῆς ἐξαγίστου
 ταύτης καὶ T 24 τὰ om. v 25 ἔχοντα VT 29 ἀλλοτριοῦνται
 VLT 30 οὐκ A

τησις τῆς εἰς τὸν κύριον πίστεως, σαφῶς τοῦ ἀποστόλου λέγοντος τοὺς ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μόνον ἐν Χριστῷ ἡλικίας ἐλεεινοτάτους ἀπάντων εἶναι; εἰ οὖν ζωὴ μὲν ὁ κύριος, οὐκ αἰώνιος δέ, πρόσκαιρος πάντως ἐστὶν ἡ ζωὴ καὶ ἐφήμερος ἡ κατὰ τὸν παρόντα χρόνον ἐνεργουμένη, <ἐν> 5 ἢ τοὺς ἐλπίζοντας ὁ ἀπόστολος κατοικτίζεται ὡς τῆς ἀληθινῆς ἀφαρμαρτόντας ζωῆς.

Ἀλλὰ μὴν τοῦτον διαβάντες οἱ κατ' Ἐννόμιον πεφω- 19
τισμένοι εἰς τὸ ἐπέκεινα τοῦ υἱοῦ τοῖς λογισμοῖς φέρονται, ἐν τῷ ἔξω τοῦ μονογενοῦς θεωρουμένῳ τὴν αἰώνιον ἀναζη- 10
τοῦντες ζωὴν. τί χρὴ λέγειν ἐπὶ τῶν τοιούτων κακῶν ἄλλο πλὴν εἴ τι θρῆνον ἐκκαλεῖται καὶ δάκρυον. ὦ πῶς ἂν ἐπιστενάξαιμεν τῇ δειλαίᾳ ταύτῃ καὶ ἐλεεινῇ γενεᾷ, τοιούτων δὲ κακῶν ἐξενεγκούσῃ φορὰν; ἐθρήνησέ ποτε τὸν 836 M.
Ἰσραηλίτην λαὸν ὁ ζηλωτὴς Ἰερεμίας, ὅτε τῷ Ἰεχονίᾳ τῆς 15
εἰδωλολατρείας καθηγουμένῳ πρὸς τὸ κακὸν συνεφρόνησαν καὶ ἀντὶ τῆς εἰς τὴν θρησκείαν παρανομίας τὴν εἰς Ἀσσυρίους αἰχμαλωσίαν κατεδικάσθησαν, ἐξοικισθέντες τοῦ ἁγιάσματος καὶ πόρρω τῆς τῶν πατέρων κληρονομίας γε-
νόμενοι. τούτους μοι δοκεῖ νῦν τοὺς θρήνους οἰκειότερον 20
ἄδεσθαι, ὅτε ὁ μιμητὴς τοῦ Ἰεχονίου πρὸς τὸ καινὸν τοῦτο τῆς εἰδωλολατρείας εἶδος τοὺς ἀπατωμένους ἐφέλκεται, τῆς πατρικῆς ἐξοικίζων κληρονομίας, τῆς πίστεως λέγω. οἷς ἀτεχνῶς κατὰ τὴν ἱστορίαν εἰς Βαβυλωνίους ἡ μετανά-
στασις γίνεται ἀπὸ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ τουτέστιν ἀπὸ 25
τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἐπὶ τὴν σύγχυσιν ταύτην τῶν πο-
νηρῶν δογμάτων μεθισταμένοις· σύγχυσις γὰρ ἡ Βαβυλῶν ἐρμηνεύεται· καὶ κατὰ τὸν πηρωθέντα Ἰεχονίαν καὶ οὗτος
ἑαυτὸν ἐκουσίως τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας στερήσας λάφυρον

2 I. Cor. 15, 19

15 sq. Jer. 24, 1; 34, 17

VLATS 3 ὁ om. v 5 ἡ ante ἐφήμερος iterant v ἐν ἡ cor-
rexī (cf. I. Cor. 15, 19): ἡ A ἢ ceteri v 7 ἀφαρμαρτόντας T ἐφαρμα-
τόντας A 10 ἐν τοῖς ... θεωρουμένοις T 12 ὦ πῶς: ὅπως V
14 δὲ om. AS v ἐξενεγκούσης L 17—18 ἀσυρίους VS
20 δοκεῖν T νῦν τοὺς: αὐτοὺς T νῦν om. A 21 κενὸν S
22 ἀπατωμένοις: ἀπαγομένοις v 24—25 μετὰστασις LT va in marg.
add. L 28 πονηρωθέντα V 29 ἐκουσίως α ut vid. in ε corr. V

- γέγονε τοῦ Βαβυλωνίου τυράννου, μὴ καταμαθὼν ὁ δαίλων
 ὅτι τὴν αἰώνιον ζωὴν ἐπίσης πατρί τε καὶ υἱῷ καὶ πνεύ-
 ματι ἀγίῳ τὸ εὐαγγέλιον ἐνορᾷν δόγματιζει, περὶ μὲν τοῦ
 πατρὸς οὕτως εἰπόντος τοῦ λόγου ὅτι τὸ γινώσκειν αὐτὸν
 5 ἡ αἰωνιὸς ἐστὶ ζωὴ, περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων
 εἰς αὐτὸν τὴν αἰώνιον ἔχει ζωὴν, περὶ δὲ τοῦ πνεύματος
 τοῦ ἁγίου ὅτι τῷ δεξαμένῳ τὴν χάριν ἔσται πηγὴ ὕδατος
 21 ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. οὐκοῦν πᾶς ὁ ποθὼν τὴν
 αἰώνιον ζωὴν, ἐπειδὴν εὗρη τὸν υἱόν, τὸν ἀληθὴ λέγω καὶ
 10 οὐ ψευδώνυμον, ὅλον εὗρεν ἐν αὐτῷ ὅπερ ἐπόθησε, διότι
 καὶ αὐτός ἐστιν ἡ ζωὴ καὶ ἐν αὐτῷ τὴν ζωὴν ἔχει.
 ἀλλ' ὁ λεπτός οὗτος τὸν νοῦν καὶ διορατικὸς τὴν καρδίαν
 ὑπὸ πολλῆς ὀξυωπίας τῷ υἱῷ τὴν αἰώνιον οὐκ ἐνευρίσκει
 ζωὴν, ἀλλ' ὑπερβᾶς τοῦτον καὶ καταλιπὼν οἷον ἐμπόδιόν
 15 τι πρὸς τὸ ζητούμενον ἐκεῖ διερευνᾶται τὴν αἰώνιον ζωὴν,
 22 ὅπου μὴ εἶναι οἶεται τὴν ὄντως ζωὴν. τί ἂν τις ἐπινοή-
 σεις τούτων ἢ εἰς βλασφημίαν φρικτότερον ἢ εἰς θρῆνων
 ἀφορμὴν σκυθρωπότερον; ἀλλὰ μὴν τὸ Σαβέλλιον τε καὶ
 Μοντανὸν τοῖς ἡμετέροις δόγμασιν ἐπιθρυλεῖσθαι τοιοῦτόν
 20 ἐστὶν οἷον εἴ τις καὶ τὴν κατὰ τὸ ἀνόμιον ἡμῖν βλασφη-
 μίαν προστρίβοιτο. εἰ γάρ τις ἐπεσκεμμένως τὴν τῶν
 αἱρέσεων τούτων ἀπάτην διεξετάσειεν, εὐρήσει πολλὴν ἔχον-
 23 τας πρὸς τὴν κατ' Ἐδνόμειον πλάνην τὴν οἰκειότητα. ἰου-
 δαΐζει γὰρ ἑκάτερος αὐτῶν ἐν τῷ δόγματι οὔτε τὸν μονο-
 25 γενῇ θεὸν οὔτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς κοινωνίαν τῆς
 θεότητος τοῦ μεγάλου παρ' αὐτοῖς καὶ πρώτου λεγομένου
 θεοῦ προσδεχόμενος· ὃν γὰρ Σαβέλλιος λέγει „τριώνυμον“,
 τοῦτον Ἐδνόμιος ὀνομάζει „ἀγέννητον“. οὐδέτερος δὲ τού-
 των ἐν τῇ τριάδι τῶν ὑποστάσεων θεωρεῖ τὴν θεότητα.
 30 τίς τοίνυν οἰκείως ἔχει πρὸς τὸν Σαβέλλιον, ἢ τῶν ἐντυγ-

4 Joh. 17, 3

5 Joh. 3, 15

7 Joh. 4, 14

VLATS 10 αὐτῷ corr. Harder: αὐτῷ cf. 13 ἐπόθησε A: ἐπε-
 πόθησε VLTS v 11 ἡ ζωὴ ἐστὶ VT 13 αἰώνιον VLT v
 ἐνευρίσκει VT 19 τὸν ante μοντανὸν add. T 20 κατὰ τὸ ἀνόμιον:
 κατ' Ἐδνόμειον v 21 ἐπεσκεμμένος v 22 τούτων: ταύτην VL v
 22—23 ἔχοντα VLAS v corr. Wil. ἔχουσαν T 24 αὐτῷ δόγματι (om.
 ἐν τῷ) v 28 οὐδέτερον T

χανόντων τῷ λόγῳ κρίσις ἀποφηνάσθω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

Ἐπεὶ δὲ πολὺς ἐστὶν ἐν τοῖς ἐφεξῆς τῶν βδελυρῶν 24 ἐπιχειρημάτων ἀνακινῶν τὴν δυσωδίαν, δι' ὧν μὴ εἶναι ποτε τὸν μονογενῆ κατασκευάζει θεόν, καλῶς ἔχειν φημί 5 διὰ τῶν προλαβόντων μετρίως τῆς περὶ τούτων ἡμῖν διανοίας ἐκκαθαρθείσης μηκέτι συνδιαβαπτίζειν τὸν λόγον τοῖς ὁμοίοις κακοῖς. πλὴν τοῦτο μόνον οὐκ ἄκαιρον ἴσως προσθεῖναι τῶν πολλῶν ἐκλεξάμενον. φησὶ κατὰ τὸ ἴσον 25 καὶ τῇ τοῦ πατρὸς οὐσίᾳ συνεξεῦχθαι ** τινος τὴν ἀγεννησίαν εἰπόντος διὰ τῶν ὁμοίων ὁ λόγος προέρχεται, καθὼς ἐπὶ τοῦ υἱοῦ συνεπέρανε, σαφῶς διὰ τῆς τῶν ἐναντίων κατασκευῆς τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας κρατύνεται, τὸ μὴ ταῦτόν οἶσθαι εἶναι τῇ οὐσίᾳ τὴν ἀγεννησίαν τε καὶ τὴν γέννησιν, ἀλλ' ἐπιθεωρεῖσθαι μὲν ταῦτα τῷ 15 ὑποκειμένῳ, ἄλλο δέ τι παρὰ ταῦτα εἶναι τῷ ἰδίῳ λόγῳ τὸ ὑποκείμενον, ἐφ' οὗ μηδεμιᾶς διαφορᾶς εὐρισκομένης διὰ τὸ κεχωρίσθαι τῆς οὐσίας τὴν κατὰ τὸ γεννητόν τε καὶ ἀγέννητον διαφορὰν λείπεται κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην τὸ ἀπαράλλακτον ἐπ' ἀμφοῖν τὴν οὐσίαν συντίθεσθαι. ἔτι καὶ 20 τοῦτο τοῖς εἰρημένοις προσεξετάσωμεν, πῶς κεχωρίσθαι τοῦ πατρὸς λέγει τὴν γέννησιν, οὐσίαν αὐτὴν νοῶν ἢ ἐνέργειαν. ἀλλ' εἰ μὲν ἐνέργειαν οἶται ταύτην, ἐπίσης 26 πάντως τῷ τε ἐνεργηθέντι καὶ τῷ ἐνεργοῦντι συνάπτεται, ὥσπερ ἐπὶ πάσης κατασκευῆς ὁμοίως ἐπὶ τε τοῦ γινομένου 25 καὶ τοῦ ποιούντος ἔστιν ἰδεῖν τὴν ἐνέργειαν μῆτε τοῦ τεχνιτέοντος χωριζομένην καὶ τῇ κατασκευῇ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐμφαινομένην· εἰ δὲ οὐσίαν αὐτὴν λέγοι τῆς τοῦ πατρὸς

VLATS 4 δυσωδὴν v 10 τίνος AS lacunam indicavi, certe Eunomius affirmaverat (cf. 12): eundem in modum, ut filii substantiae coniuncta est γέννησις, etiam paternae naturae συνεξευκται ἡ ἀγεννησία. verba 11 διὰ τῶν—12 συνεπέρανε non Eunomii sunt, cui dabat Oehlerus, sed de Eunomio dicuntur. Gregorius maxime in voce συνεξεῦχθαι insistit quam verbo ἐπιθεωρεῖσθαι interpretatur, ut a substantia filii et patris segreget γέννησιν et ἀγεννησίαν, quam Eunomius ipsam substantiam esse voluerat 11—12 καθὰ T 13 τῆς ante εὐσεβείας om. L 20 τῇ οὐσίᾳ V τῆς οὐσίας T 23 ἐνέργεια L 28 τῆς iterat L

- οὐσίας κεχωρισμένην, ἐκ ταύτης ὁμολογῶν εἶναι τὸν κύριον, δηλὸς ἐστὶν ταύτην ἀντὶ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς βλέπων, ὡς δύο πατέρας ἐπὶ τοῦ υἱοῦ νοεῖσθαι, τὸν μὲν ὀνομαζόμενον μόνον, ὃν δὴ καὶ ἀγέννητον λέγει, μὴ
 5 κοινωνοῦντα δὲ τῆς γεννήσεως, τὴν δὲ τὰ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς ἐνεργούσαν, ἣν γέννησιν ὀνομάζει.
- 27 Καὶ τοῦτο μᾶλλον δι' αὐτῶν τῶν Εὐνομίου λόγων ἢ διὰ τῶν ἡμετέρων ἐλέγχεται. λέγει γὰρ ἐν τοῖς ἐφεξῆς· ὁ δὲ θεὸς χωρὶς γεννήσεως ὢν καὶ πρὸ τοῦ γεν-
 10 νηθέντος ἐστί, καὶ μετ' ὀλίγον· ὃ γὰρ ἐκ τοῦ γεννηθῆναι τὸ εἶναι, οὗτος πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν. οὐκοῦν εἰ ἡ γέννησις μὲν κεχώριται τοῦ πατρὸς, τῷ δὲ υἱῷ ἐκ τοῦ γεννηθῆναι τὸ εἶναι ἐστὶν, ἄρα ἀνενέργητος ὁ πατήρ ἐπὶ τῆς τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως καὶ κεχωρισμένος
 15 τῆς γεννήσεως, ἀφ' ἧς ὁ υἱὸς τὸ εἶναι ἔχει. εἰ οὖν ἡλλοτριῶται τῆς τοῦ υἱοῦ γεννήσεως ὁ πατήρ, ἢ ἄλλον τινα πατέρα τοῦ υἱοῦ διὰ τοῦ τῆς γεννήσεως ὀνόματος ἀναπλάσσουν ἢ αὐτογέννητόν τινα καὶ αὐτογένεθλον τὸν υἱὸν
 28 οἱ σοφοὶ διὰ τῶν εἰρημένων ἀποδεικνύουσιν. ὁρᾷς τὸ πεφυρμένον τῆς διανοίας τοῦ τὴν ἀμαθίαν ἡμῖν ἄνω καὶ
 20 κάτω διὰ τῶν ἰδίων λόγων προφέροντος, ὡς διαπλανᾶται ταῖς πολυδοταῖς, μᾶλλον δὲ ταῖς ἀνοδίαις ἢ βλασφημίαις, δι' οὐδενὸς βεβαίου πρὸς τὸν σκοπὸν ἑαυτῆς προϊούσα; καὶ οἷον ἐστὶν ἐπὶ τῶν νηπίων ἰδεῖν, ὅταν ὑφ' ἡλικίας ἀθύ-
 25 ροντες ἐν ψάμμῳ τινὶ μιμῶνται τὰς τῶν οἰκοδομημάτων κατασκευάς, οἷς οὐ κατὰ σκοπὸν ἢ μίμησις τεχνικῶς πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ὁμοιοῦται, ἀλλὰ πρότερον ὑπ' ἀνοίας τι κατὰ τὸ συμβάν ἐξειργάσαντο, εἴτα βουλεύονται τί χρὴ ὀνομάσαι τὸ κατασκευάσμα· ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ λογογράφου τὴν
 29 ἀγχίνοιαν βλέπω. οἷον γάρ τινα ψάμμου σωρείαν κατὰ τὸ

VLATS 2 δηλόν L 5 τὴν δὲ κατὰ τοῦ A 8 ἐν γὰρ τοῖς ἐφεξῆς φησιν VT 14 τῆς sscr. A καὶ ante κεχωρισμένος add. A, ὁ S v om. VLT 15—16 ἡλλοτριῶται L 17 τοῦ υἱοῦ om. A 19—20 πεφυρμένον A: πεφωραμένον VLTS v 20 verba ab ἄνω καὶ usque ad 21 λόγων om. VT 22 πολυδοταῖς V ἀνοδίαις: ἀνομίαις V 23 βεβαίου: εὐκαίρου VT αὐτῆς T 24 οἷον: ὡς v 25 μιμοῦνται V 27 τι post 28 συμβάν coll. VT

ἐπελθὼν αὐτῷ τὰ τῆς ἀσεβείας ῥήματα συμφορήσας μετὰ ταῦτα λογίζεται τὴν ἀδιανόητον βλασφημίαν, πρὸς ὃ τι βλέπει, δίχα τινὸς λογικῆς ἀκολουθίας ἐκ τοῦ αὐτομάτου διὰ τῶν εἰρημένων ἀναφύεισαν. οὐ γὰρ οἶμαι κατὰ πρό-
 θεσιν αὐτῷ τὴν τῆς γεννήσεως ὑπόστασιν ἀναπεπλάσθαι 5
 ἀντὶ πατρὸς τῇ οὐσίᾳ τοῦ υἱοῦ γινομένην, οὐδὲ τὸ ἀλλό-
 τριον ἀποδειχθῆναι τῆς γεννήσεως τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα κατὰ σκοπὸν ἦν, ὡς οἶμαι, τῷ ῥήτορι, οὐδὲ ἡ αὐτογένεθλος τερατεία διὰ τινος προβουλεύσεως ἐπεισηνέχθη, ἀλλὰ πάντα τὰ τοιαῦτα διανοίας χωρὶς ἀπημέσθη τῷ λογογράφῳ, ὡς 10
 μηδὲ πολλῆς ἄξιον ἐν τοῦτοις κατηγορίας εἶναι τὸν πλημ-
 μελοῦντα μὲν ἐν τοῖς δόγμασιν, οὐκ εἰδότα δέ, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, οὔτε ὁ λέγει οὔτε περὶ τίνων διαβε-
 βαιοῦται. ὃ γὰρ ἐκ τοῦ γεννηθῆναι, φησί, τὸ 30
 εἶναι, οὗτος πρὸ τοῦ γεννηθῆναι οὐκ ἦν. εἰ 15
 ἀντὶ τοῦ πατρὸς νοῶν τὴν γέννησιν λέγει, καὶ γὰρ συντίθεμαι καὶ ὁ ἀντιλέγων οὐκ ἔστιν. ταῦτόν γὰρ ἔστι δι' ἑκατέρας σημεῖναι τῆς λέξεως ἐκ τε τοῦ εἰπεῖν ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐγέν-
 νησε τὸν Ἰσαάκ καὶ ἀντὶ τοῦ „ἐγέννησεν“ ὅτι „πατὴρ ἐγένετο“ τοῦ Ἰσαάκ. ἐπεὶ οὖν ταῦτόν ἐστι τῷ γεγεννηκέναι 20
 τὸ εἶναι πατέρα, εἴ τις πρὸς ἕτερον τύπον μεταλάβοι τὰ ῥήματα, ταῦτόν οἶσα τῇ γεννήσει ἢ πατρότης ἀναδειχθή-
 σεται. εἰ οὖν οὕτω φησὶν ὁ Εὐνόμιος ὅτι· ὃ γὰρ ἐκ τοῦ πατρὸς τὸ εἶναι, οὗτος πρὸ τοῦ πατρὸς οὐκ ἦν, ὑγιαίνει ὁ λόγος, καὶ ἡμεῖς τοῖς εἰρημένοις ἐπιψηφίζομεν. εἰ δὲ πρὸς 31
 ἐκείνην ἀνατρέχει τῷ λόγῳ τὴν γέννησιν καὶ κεχωρίσθαι μὲν φησι τοῦ πατρός, συνεξῆχθαι δὲ τῷ υἱῷ, μάταιον ἡγοῦμαι τῇ τῶν ἀδιανοήτων ἐμφιλοχωρεῖν θεωρίᾳ. οὔτε γὰρ εἰ πρᾶγμα κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν θεωρούμενον τὴν γέν-

12 I. Tim. 1, 7

VLATS 3 λογικῆς om. LT post ἀκολουθίας coll. A 5 γεννή-
 σεως A: γενέσεως VLTS v 8 ὁ σκοπὸς ἦν v 10 χωρὶς: τινός VT
 ἀπημέσθη A 11 πολλοῖς-T 12 φησι καθὼς VLT 15 τοῦ γεν-
 νηθῆναι: τῆς γεννήσεως v 18 ὁ ante ἀβραάμ om. LTS v 19 ὁ
 ante πατὴρ eras. V 20 τῷ: τὸ L 21 τὸ: τὸν A πατέρα εἶναι
 LAS v 23 οὕτω φησὶν: ταῦτόν ἐστι L γὰρ om. A sed cf. 14
 24 πρὸ: ἐκ A sed sscr. πρὸ

νησιν οἶεται οὔτε εἰ πρὸς τὸ ἀνυπόστατον ταῖς ἐννοίαις διὰ τοῦ ὀνόματος ἀποσύρεται, μέχρι τοῦ νῦν ἐκ τῶν εἰρημένων κατιδεῖν δεδυνήμεθα. φέρεται γὰρ ὁμοίως πρὸς ἐκατέραν τῶν ὑπολήψεων τὸ ἀπαγὲς τοῦ λόγου καὶ ἄρριζον, πρὸς τὸ

5 δοκοῦν τῷ νοοῦντι περικλινόμενον.

- 32 Ἄλλ' οὕτω τὰ χάλεπα τῆς βλασφημίας ἐξήτασται, ἅπερ ἤδη τῶν γεγραμμένων ἢ ἀκολουθία προστίθῃσι· καὶ δὴ τὰ εἰρημένα κατὰ λέξιν διασκεψόμεθα. οὐκ οἶδα δὲ πῶς ἔστι τολμῆσαι προενεγκεῖν διὰ στόματος τὴν φρικώδη
- 10 τε καὶ ἄθεον τοῦ χριστομάχου λογογραφίαν. δέδοικα γὰρ μὴ ποτε καθ' ὁμοιότητα τῶν δηλητηρίων φαρμάκων ἐναπόθηται τῷ στόματι, δι' οὗ τὸ ῥῆμα παρέρχεται, τῆς φθοροποιοῦ πικρίας τὸ λείψανον. Πιστεῦσαι δεῖ τὸν προσερχόμενον θεῷ, φησὶν ὁ ἀπόστολος, ὅτι ἔστιν. οὐκοῦν ἴδιον
- 33 θεότητος γνώρισμα τὸ ἀληθῶς εἶναι. ὁ δὲ κατασκευάζει τὸν ἀληθῶς ὄντα ἢ μὴ καθόλου εἶναι ἢ μὴ κυρίως εἶναι, ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῷ μηδὲ ὅλως εἶναι. ὁ γὰρ μὴ κυρίως ὢν οὐδὲ ἔστιν ὅλως. οἷον τρέχειν λέγεται κατὰ τὴν ἐνύπνιον φαντασίαν ὁ τῇ σπουδῇ τοῦ δρόμου ἐμφανταζόμενος· ἀλλ'
- 20 ἐπειδὴ ψευδῶς τὴν δόκησιν τοῦ ἀληθοῦς ὑποκρίνεται δρόμου, διὰ τοῦτο ἡ φαντασία δρόμος οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐκ καταχρήσεως λέγεται, ψευδωνύμῳ τῇ κλήσει κατονομάζεται. οὐκοῦν ὁ τολμῶν τὸν μονογενῆ θεὸν ἢ μὴ εἶναι λέγειν ἢ μὴ κυρίως εἶναι σαφῶς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν
- 25 διαγράφει τοῦ δόγματος. τίς γὰρ ἂν ἔτι μὴ ὄντι πιστεύσειεν; ἢ τίς ἂν πρόσδοιτο τοῦτο, ὅς τὸ εἶναι ἄκυρον ἀποδεδείκται παρὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀληθινοῦ κυρίου καὶ ἀνυπόστατον;

841 M.

- 34 Καὶ ὥς ἂν μὴ δόξειεν διὰ τινος συκοφαντίας κατὰ

13 Hebr. 11, 6

VLATS 2 ὑποσύρεται v 4 ἄριζον VL v 8 οὐκ om. v

9 προενεγκεῖν VT v 10 τε om. VLT 11 φαρμάκων om. T
 16 κυρίως εἶναι ἢ μὴ καθόλου v μὴ ante κυρίως om. et καὶ sscr. A
 17 ἐστιν ἴσον T ὅλως: ὁ λόγος V 19 ἐμφανταζόμενος VL
 22 λέγεται VL ψευδωνυμος T 23—24 ἢ μὴ εἶναι λέγειν ἢ μὴ
 κυρίως εἶναι: ἢ μὴ κυρίως εἶναι (cet. om.) S λέγειν ἢ μὴ εἶναι ἢ μὴ κυρ.
 εἶν. v 26 προσδοῖτο LT

τῶν ὑπεναντίων ὁ παρ' ἡμῶν γίνεσθαι λόγος, αὐτὴν παρα-
 θήσομαι τῶν ἀσεβῶν τὴν λέξιν ἔχουσαν οὕτως· οὐκ ὦν
 οὐδὲ κυρίως ὦν, φησίν, ὁ ἐν κόλποις ὦν τοῦ ὄν-
 τος καὶ ἐν ἀρχῇ ὦν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὦν, καὶ ἂν
 Βασίλειος τοῦ διορισμοῦ τούτου καὶ τῆς προσ- 5
 θήκης ἀμελήσας ἐπαλλάττη τὴν τοῦ ὄντος
 προσηγορίαν παρὰ τὴν ἀλήθειαν. τί λέγεις; ὁ
 ἐν τῷ πατρὶ ὦν οὐκ ἔστι, καὶ ὁ ἐν ἀρχῇ ὦν καὶ ὁ ἐν
 τοῖς κόλποις ὦν διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἔστι καὶ
 ἐν τῷ πατρὶ ἔστι καὶ ἐν τοῖς κόλποις καθορᾶται τοῦ 10
 ὄντος; καὶ διὰ τοῦτο κυρίως οὐκ ἔστιν, ὅτι ἐν τῷ ὄντι
 ἔστιν; ὦ καινῶν τε καὶ παραλόγων δογμάτων. νῦν πρῶτως 35
 τῆς κενοφωνίας ταύτης ἠκούσαμεν, ὅτι ὁ κύριος δι' οὗ τὰ
 πάντα κυρίως οὐκ ἔστι. καὶ οὕτω τοῦτο δεινόν, ἀλλ' ἔτι
 καὶ [τὸ] τούτου παραλογώτερον τὸ μὴ μόνον μὴ εἶναι αὐτὸν 15
 λέγειν ἢ μὴ κυρίως εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῇ συνθέτῳ τε καὶ
 ποικίλῃ ἐνθεωρεῖσθαι φύσει· οὐκ ὦν γάρ, φησίν, οὐδὲ
 ἀπλοῦς ὦν. ᾧ δὲ τὸ ἀπλοῦν οὐ πρόσσεστιν, τὸ ποικίλον
 δηλονότι προσμαρτυρεῖται καὶ σύνθετον. πῶς οὖν ὁ αὐτὸς
 καὶ οὐκ ἔστιν ὅλως καὶ σύνθετος κατὰ τὴν οὐσίαν ἔστιν; 20
 χρὴ γὰρ τῶν δύο τὸ ἕτερον, ἢ καθόλου προσμαρτυροῦντας
 αὐτῷ τὸ ἀνύπαρκτον μηδὲ σύνθετον λέγειν, ἢ τὸ σύνθετον
 ἐπικαλοῦντας αὐτῷ μὴ ἐξαιρεῖν τοῦ ὄντος. ἀλλ' ὥς ἂν 36
 πολυειδῶς τε καὶ ποικίλως γίνοιτο παρ' αὐτῶν ἡ βλασφη-
 μία, πᾶσιν ἐφάλλεται τοῖς ἀθέοις νοήμασι, τῇ μὲν πρὸς τὸ 25
 ὄν συγκρίσει μὴ εἶναι κυρίως λέγουσα, τῇ δὲ πρὸς τὸ
 ἀπλοῦν σχέσει ἁμοιρεῖν τῆς ἀπλότητος. οὐκ ὦν οὐδὲ ἀπλῶς
 οὐδὲ κυρίως ὦν. τίς τῶν παραβεβηκότων τὸν λόγον καὶ
 τὴν πίστιν ἐξομοσαμένων τοσοῦτον ἐνεδαφιεύσατο τοῖς ἀρ-
 νητικαῖς τοῦ κυρίου φωναῖς καὶ ἀντεφιλοτιμήθη τῷ θεῷ 30
 τοῦ Ἰωάννου κηρύγματι; ὁσάκις γὰρ ἐκείνος τὸ „ἦν“ τῷ

VLATS 2 οὐκ ὦν: οὐκοῦν A 4 καὶ ante ἐν ἀρχῇ om. V v

6 ἐπαλλάττη A: ἐπαλλάττει VLTS ἀπαλλάττει v 12 κενῶν v

13 καινοφωνίας VLT 15 τὸ ante τούτου om. v, delevi 16 εἰ

μὴ κυρίως LT 17 φησὶ γὰρ οὐκ ὦν VT 23 ἐξαιρεῖν correxi:

ἐξαιρεῖν 25 ἐφάλλεται A: σφάλλεται VLTS v 26 κύριον VLTS v

29 ἐδαφιεύσατο A 30 καὶ om. LAS v θεῷ om. VT

- λόγῳ προσεμαρτύρησε, τοσαυτάκις οὗτος ἀντιθεῖναι τὸ „οὐκ
 37 ἦν“ τῷ ὄντι ἐφιλονείκησε. καὶ τῷ ἁγίῳ στόματι τοῦ πατρὸς
 ἡμῶν διαμάχεται, ταῦτα προφέρων κατ' αὐτοῦ τὰ ἐγκλη-
 ματα ὅτι ἀμελεῖ τῶν διορισμῶν τούτων Βασίλειος, ὄντα
 5 λέγων τὸν ἐν τῷ πατρὶ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τοῖς κόλ-
 ποις ὄντα, ὡς τῆς τοιαύτης προσθήκης, τῆς κατὰ τὴν
 ἀρχὴν καὶ τὸν κόλπον, παραγραφομένης τοῦ ὄντος τὴν
 ὑπαρξίν. ὧ καινῶν μαθημάτων, οἷα παιδεύουσιν οἱ παι-
 δευταὶ τῆς ἀπάτης, οἷων δογμάτων εἰσηγηται τοῖς ἀκούουσι
 38 γίνονται. τὸ ἐν τινι ὄν μὴ εἶναι διδάσκουσιν. οὐκοῦν
 ἐπειδὴ ἐντὸς σοῦ ἐστίν, Εὐνόμιε, ἡ καρδία καὶ ὁ ἐγκέ-
 φαλος, οὐκ ἔστι κατὰ τὸν σὸν διορισμὸν τούτων ἐκότερον.
 εἰ γὰρ διὰ τοῦτο κυρίως ὁ μονογενὴς θεὸς οὐκ ἔστιν, διότι
 ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς ἐστί κόλποις, πᾶν τὸ ἐν τινι ὄν τοῦ
 844 M. 15 εἶναι πάντως ἐξήρηται. ἀλλὰ μὴν ἐν σοὶ ἡ καρδία καὶ οὐ
 καθ' ἑαυτὴν ἐστίν. ἄρα κατὰ τὸν σὸν λόγον ἢ καθόλου
 χρὴ μὴ εἶναι λέγειν αὐτὴν ἢ μὴ κυρίως εἶναι.
 39 Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπαιδευτὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις παρ'
 αὐτοῦ καὶ τὸ βλάσφημον τοσοῦτόν τε καὶ τοιοῦτον, ὡς καὶ
 20 πρὸ τῶν ἡμετέρων λόγων καταφανὲς εἶναι τοῖς γε νοῦν
 ἔχουσιν· ὡς δ' ἂν μᾶλλον ἐπίδηλος αὐτοῦ γένοιτο μετὰ
 τῆς ἀσεβείας ἡ ἄνοια, τοῦτο τοῖς προειρημένοις προσθή-
 σμεν. εἰ μόνον ἔστι κυρίως εἶναι λέγειν, ὅ τῆς γραφῆς
 ὁ λόγος ἀπολελυμένον τε καὶ ἄσχετον μαρτυρεῖ τὸ εἶναι,
 25 διὰ τί καθάπερ οἱ ὕδροφοροῦντες ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ πιεῖν
 40 ὄντες τῇ δίψῃ φθείρονται; καὶ οὕτως πρόχειρον ἔχων τῆς
 κατὰ τοῦ υἱοῦ βλασφημίας τὸ ἀντιφάρμακον ἐπιμύσας
 παρέδραμεν, ὥσπερ τὸ σωθῆναι φοβούμενος, καὶ ἀδικεῖν
 αἰτιᾶται Βασίλειον ὅτι τοὺς προσδιορισμοὺς σιωπήσας μόνον
 30 ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ ἦν ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς διηγῆσατο. καίτοι γε

VLATS 4 ἡμέλει A ὁ ante Βασίλειος A 6 προσθήκης: προσ-
 θέσεως v 8 κενῶν v 15 μὴν: μὴ A καὶ ἐν σοὶ L
 17 αὐτὴν λέγειν V μὴ alt. om. V 19 τε om. T 20 γε om. S v
 22 εἰρημένοις V 22—23 προσθήσομαι A 24 τε om. VLT
 μαρτυρεῖται T 25 οἱ om. L δορυφοροῦντες A 26 ὄντες S,
 om. VLAT v τῷ δίψει VT οὕτως correxi: οὗτος libri v
 28 παραφοβούμενος A 29 προδιορισμοὺς VA

δυνατὸν ἦν, ἃ ἐκεῖνος εἶδε καὶ ἕκαστος τῶν ὀφθαλμοῦς
 ἔχόντων ὄρα, καὶ τοῦτον ἰδεῖν. ὃ μοι δοκεῖ προφητικῶς
 κινήθεις ὁ ὑψηλὸς Ἰωάννης, ὡς ἂν ἐμφραγείη τὰ στόματα
 τῶν χριστομάχων τῶν διὰ τὰς προσθήκας ταύτας ἀθετούν-
 των τοῦ Χριστοῦ τὸ κυρίως εἶναι, ἀπλῶς καὶ ἀδιορίστως 5
 εἰπεῖν ὅτι θεὸς ἦν ὁ λόγος καὶ ζωὴ ἦν καὶ φῶς ἦν, οὐ
 μόνον ἐν ἀρχῇ καὶ πρὸς τὸν θεὸν καὶ ἐν κόλποις τοῦ
 πατρὸς ὧν, ὥστε διὰ τῆς τοιαύτης σχέσεως ἀναιρεῖσθαι
 τοῦ κυρίου τὸ κυρίως εἶναι· ἀλλὰ τῷ εἰπεῖν ὅτι θεὸς ἦν,
 τῇ ἀσχέτῳ ταύτῃ καὶ ἀπολύτῳ φωνῇ πᾶσαν περιδρομὴν 10
 τῶν εἰς ἀσέβειαν τρεχόντων τοῖς λογισμοῖς ὑποτέμνεται καὶ
 ἔτι πρὸς τοῦτοις, ὁ καὶ μᾶλλον, ἐλέγχει τὴν τῶν ἀντικει-
 μένων κακόνοιαν. εἰ γὰρ τὸ ἐν τινι εἶναι σημεῖον ποιοῦνται 11
 τοῦ μὴ κυρίως εἶναι, οὐδὲ τὸν πατέρα κυρίως εἶναι πάντως
 συντίθενται, μεμαθηκότες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὅτι ὥσπερ ὁ 15
 υἱὸς ἐν τῷ πατρί, οὕτω καὶ ὁ πατήρ ἐν τῷ υἱῷ μένει κατὰ
 τὴν τοῦ κυρίου φωνήν. ἴσον γὰρ ἔστι τῷ ἐν κόλποις εἶναι
 τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν τὸ ἐν τῷ υἱῷ τὸν πατέρα εἶναι λέγειν.
 ἐν παρόδῳ δὲ καὶ τοῦτο προσεξετάσωμεν. ὅτε οὐκ ἦν, ὥς
 φασιν, ὁ υἱός, τί περιεῖχε τοῦ πατρὸς ὁ κόλπος; πάντως 20
 γὰρ ἢ πλήρη δώσουσιν αὐτὸν εἶναι ἢ κενὸν ὑποθήσονται.
 εἰ μὲν οὖν πλήρης ἦν ὁ κόλπος, ὁ υἱὸς πάντως ἦν τοῦ 42
 κόλπου τὸ πλήρωμα· εἰ δὲ τινα κενότητα τοῖς τοῦ πατρὸς
 ἐνθεωροῦσι κόλποις, οὐδὲν ἕτερον ἢ ἐκ παραυξήσεως αὐτῷ
 προσμαρτυροῦσι τὴν τελειότητα, ἀπὸ τοῦ κenoῦ τε καὶ λεί- 25
 ποντος ἐπὶ τὸ πλήρες μεθισταμένου καὶ τέλειον. ἀλλ' Οὐκ
 ἔγνωσαν οὐδὲ συνήκαν, φησὶν ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν ἐν σκότει
 διαπορευομένων. ὁ γὰρ ἐκπεπολεμωμένος τῷ ἀληθινῷ φωτὶ
 ἐν φωτὶ τὴν ψυχὴν ἔχειν οὐ δύναται. διὰ τοῦτο προσκεί-

6 Joh. 1, 1 sq. 15—16 Joh. 14, 10 26 Ps. 81, 5 Sw.

VLATS 1 οἶδε v ἕκαστον VT 2 ὄρα A v: ὄραν cet.
 4 χριστομάτων L sscr. χ χριστομαχούντων S v 5 χριστοῦ: κυρίου V
 7 μόνον: μὴν v 9 verba ab ἀλλὰ τῷ εἰπεῖν usque ad 14 πατέρα κυ-
 ρίως εἶναι om. V τὸ εἰπεῖν v 14 πάντες VT 17 τὸ ἐν κόλποις
 τοῦ π. εἶναι VT τῷ: τὸ L 18 τὸ: τῷ VT λέγειν εἶναι A
 19 δὲ om. A λέγειν post τοῦτο add. VLT 20 φησὶν T 28 ἐκ-
 πεπολεμημένος VLAT

μενον ἐκ τοῦ ἀκολούθου τὸ τὴν ἀσέβειαν ταύτην ἐπαν-
ορθούμενον ὥσπερ ἀορασία πληγέντες κατὰ τοὺς Σοδομίτας
οὐ κατενόησαν.

- 43 Ἀλλὰ καὶ κυριεύεσθαι λέγει παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ
5 υἱοῦ τὴν οὐσίαν, οὕτω λέγων τῷ ῥήματι· οὐ γὰρ οἰκει-
οῦται ταύτην τὴν ἄξίαν ὁ διὰ τὸν πατέρα ὢν
καὶ ζῶν, τῆς καὶ τοῦτου κυριευούσης οὐσίας
πρὸς ἐαυτὴν ἐλκούσης τὴν τοῦ ὄντος ἔννοιαν.
845 M. εἰ μὲν οὖν τι τινι τῶν ἔξω σοφῶν ταῦτα δοκεῖ, μηδὲν ἐνο-
10 χλείσθω τὰ εὐαγγέλια μηδὲ ἡ λοιπὴ τῆς θεοπνεύστου
γραφῆς διδασκαλία (τίς γὰρ κοινωνία τῷ Χριστιανῷ λόγῳ
πρὸς τὴν μωρανθεῖσαν σοφίαν;)· εἰ δὲ τοῖς γραφικοῖς ἐπε-
ρείδεται, δειξάτω τοιαύτην ἐκ τῶν ἁγίων φωνήν, καὶ ἡμεῖς
σιωπήσομεν. βοῶντος ἀκούω τοῦ Παύλου ὅτι Εἰς κύριος
44 Ἰησοῦς Χριστός. ἀλλ' ἀντιβοᾷ τῷ Παύλῳ Εὐνόμιος δοῦλος
ὀνομάζων τὸν Χριστόν. ἄλλο γὰρ τι δουλείας ἡμεῖς οὐκ
ἐπιγινώσκομεν γνώρισμα πλὴν τοῦ ὑποχείριον εἶναι καὶ κυ-
ριεύεσθαι. ὁ δοῦλος δοῦλος πάντως ἐστίν· ὁ δὲ δοῦλος
τῇ φύσει κύριος εἶναι οὐ δύναται, κἂν ἐκ καταχρήσεως
20 λέγῃται. καὶ τί μοι φέρειν εἰς μαρτυρίαν τῆς τοῦ κυρίου
κυριότητος τὰς τοῦ Παύλου φωνάς; αὐτὸς γὰρ ὁ Παῦλος
δεσπότης πρὸς τοὺς μαθητάς φησιν ἀληθῶς εἶναι κύριος,
ἀποδεχόμενος τὴν ὁμολογίαν τῶν διδασκαλῶν αὐτὸν καὶ
45 κύριον ὀνομαζόντων. λέγει γὰρ ὅτι Ὑμεῖς καλεῖτέ με κύ-
25 ριον καὶ διδάσκαλον καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ. τὸ δὲ
αὐτὸ τοῦτο καὶ τὸν πατέρα παρ' αὐτῶν ἐνομοθέτησε λέ-
γεσθαι εἰπὼν Μὴ καλέσητε καθηγητὴν ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς
γὰρ ἐστὶν ὁμῶν καθηγητὴς ὁ Χριστός· καὶ μὴ καλέσητε
πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς γὰρ ἐστὶν ὁμῶν πατὴρ ὁ ἐν τοῖς

2 Gen. 19, 11

12 I. Cor. 1, 20

14 I. Cor. 8, 6

22 Joh. 13, 13

27 Matth. 23, 8—10

VLATS 4 παρὰ τοῦ πατρὸς post 5 οὐσίαν coll. VT 7 καὶ ante
τοῦτου om. A 11 χριστιανῶν A 12 μαρανθεῖσαν T δὲ om. L
16 δουλείας· δοῦλου A 17 τοῦ A: τὸ VLTS v 18 ὁ δοῦλος om.
LS v, verba ad ἐστίν om. VT 20—21 τὴν τ. κ.
κυριότητα εἰς τὰς τ. παύλου φωνάς LS v 21 τοῦ om. VT 26 παρ'
αὐτῶν: πρὸς αὐτῶν A

οὐρανοῖς. τίνοι τοίνυν προσεκτέον ἡμῖν ἐν μέσῳ τούτων
 ἀπειλημμένοις; ἐκεῖθεν αὐτός τε ὁ κύριος καὶ ὁ λαλοῦντα
 ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστὸν τὸ μὴ χρῆναι δοῦλον αὐτὸν
 ἐννοεῖν ἐγκελεύεται, ἀλλ' οὕτω τιμᾶν αὐτὸν καθὼς τιμᾶται
 ὁ πατήρ· ἐντεῦθεν Εὐνόμιος δουλείας ἐπάγει τῷ κυρίῳ 5
 γραφὴν, κυριεύεσθαι λέγων τὸν τοῦ παντὸς ἐξημμένον τὸ
 κράτος. ἄρ' ἀμφίβολος ἡμῖν τοῦ πρακτέου ἡ ἀῤρεσις ἢ 46
 παρ' ὀλίγον ἐστὶν ἢ τοῦ λυσιτελεστέρου διάκρισις; ἀτιμάσω
 Παύλου τὴν συμβουλὴν, ὦ Εὐνόμιε; ἀπιστοτέραν ἡγήσομαι
 τῆς σῆς ἀπάτης τὴν τῆς ἀληθείας φωνήν; ἀλλ' Εἰ μὴ 10
 ἦλθον καὶ ἐλάλησα, φησὶν, αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον.
 ἐπεὶ οὖν αὐτὸς ἐλάλησεν αὐτοῖς, ἀληθῶς λέγων ἑαυτὸν
 εἶναι κύριον, οὐχὶ ψευδῶς ὀνομάζεσθαι (εἰμὶ γάρ, φησὶν,
 οὐχὶ ὀνομάζομαι), τί ἀναγκαῖον ποιεῖν ᾧ ἀναπόδραστός
 ἐστὶν ἐκ τοῦ προγινῶναι ἢ τιμωρία; 15

Ἄλλ' ἴσως πάλιν ἡμῖν πρὸς ταῦτα τὴν συνήθη σοφίαν 47
 ἀντιπροβάλλεται καὶ λέξει τὸν αὐτὸν καὶ δουλεύειν καὶ
 κύριον εἶναι, ὑπὸ μὲν τοῦ κρατοῦντος κυριεύμενον, τῶν δὲ
 λοιπῶν κυριεύοντα. λέγεται γὰρ τὰ σοφὰ ταῦτα κατὰ τὰς
 τριόδους παρὰ τῶν ἑραστῶν τῆς ἀπάτης περιφερόμενα, οἱ 20
 διὰ τῶν ἀνθρωπίνων περιστάσεων τὰς ματαίας ἑαυτῶν ὑπο-
 λήψεις περὶ τὸ θεῖον κρατύνουσιν· ἐπειδὴ γὰρ αἱ κατὰ τὸν
 βίον τοῦτον συντυχίαι τῶν τοιούτων ἡμῖν πραγμάτων τὰ
 ὑποδείγματα φέρουσιν, οἷον ἐπ' οἰκίας ἔστιν εὐπορωτέρας
 ἰδεῖν τὸν δραστικώτερόν τε καὶ εὐνούστερον τῶν ὁμοδούλων 25
 προτεταγμένον, προστάγματι τοῦ δεσπότου τὴν κατὰ τῶν
 ὁμοτίμων ὑπεροχὴν λαχόντα, ταύτην μετάρχουσιν ἐπὶ τὰ
 θεῖα δόγματα τὴν διάνοιαν, ὥστε τὸν μονογενῆ θεὸν ὑπε-
 ζευγμένον τῇ δυναστείᾳ τοῦ ὑπερέχοντος μηδὲν ἐμποδίζεσθαι
 τῇ τοῦ δυναστεύοντος ἐξουσίᾳ πρὸς τὴν τῶν καταδεστέρων 30 848 M.
 ἡγεμονίαν. ἀλλ' ἡμεῖς ἑρῶσθαι φράσαντες τῇ τοιαύτῃ 48

4 Joh. 5, 23

10 Joh. 15, 22

VLATS 1 τί τοίνυν VT 4 καθὰ T 5 ὁ ante εὐνόμιος add.

A δούλου A 8 ὀλίγων VLT 11 εἶχονσαν L 12 ἐλάλησα A

λέγων ἀληθῶς A 17 προβάλλεται post αὐτὸν inserit L 19 γάρ:

δὲ v 19—20 τοὺς τριόδους A 20 ἐπιφερόμενα T 25 τε om.

LT 26 προστάγματι: τῶν προσταγμάτων v

σοφία κατὰ τὸ ἡμέτερον τῆς διανοίας μέτρον τὸν περὶ
τοῦτον λόγον διασκεψώμεθα. ἄρα τὸν πατέρα φύσει κύριον
ὁμολογοῦσιν ἢ διὰ χειροτονίας τινὸς πρὸς τοῦτο ἔλθειν;
ἀλλ' οὐκ οἶμαι εἰς τοῦτο μανίας ἔλθειν τὸν καὶ ὁπωσοῦν
5 διανοίας μετέχοντα, ὥς μὴ φύσει προσμαρτυρεῖν τῷ θεῷ
τῶν ὅλων τὴν κυριότητα. ὁ γὰρ ἀπλοῦν τῇ φύσει καὶ
ἄμερὲς καὶ ἀσύνθετον, ὅπερ ἂν τύχη ὅν, ὅλον διόλου τοῦτό
ἐστιν, οὐκ ἐκ μεταβολῆς τινος ἕτερον ἐξ ἐτέρου γινόμενον,
49 ἀλλ' ἐν ᾧ ἐστι διαμένον πρὸς τὸ αἰδίον. τί οὖν καὶ περὶ
10 τοῦ μονογενοῦς ὑπειλήφασιν; ἄρα ἀπλὴν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν
ὁμολογοῦσιν ἢ τινα καὶ σύνθεσιν περὶ αὐτὴν ἐννοοῦσιν; εἰ
μὲν οὖν ποικίλον τι χρῆμα καὶ πολυμερὲς εἶναι τοῦτον
νομίζουσιν, οὐδὲ τὸ ὄνομα πάντως τῆς θεότητος αὐτῷ
συγχωρήσουσιν, εἰς ὁλώδεις τινὰς καὶ σωματικὰς ὑπολήψεις
15 τὸ περὶ τοῦ Χριστοῦ δόγμα μετάγοντες· εἰ δὲ ἀπλοῦν εἶναι
συντίθενται, πῶς ἐστι τῇ ἀπλότητι τοῦ ὑποκειμένου τὴν τῶν
ἐναντίων συνδρομὴν ἐνθεωρῆσαι; ὥς γὰρ τῆς ζωῆς καὶ
τοῦ θανάτου ἄμεσός ἐστιν ἢ πρὸς τὸ ἐναντίον ἀντιδιάστασις,
οὕτως ἢ κυριότης πρὸς τὴν δουλείαν ἄμεικτός ἐστι καὶ
50 ἡλλοτριωμένη τοῖς ἰδιάζουσιν. οὐ γὰρ ἂν τις ἐκάτερον
τοῦτων ἐφ' ἑαυτοῦ θεωρῶν τὸν ἴσον ἀμφοτέροις ἀρμόσειε
λόγον· ὦν δὲ ὁ λόγος οὐχ ὁ αὐτός, τούτων καὶ ἡ φύσις
πάντως διάφορος. εἰ οὖν ἀπλοῦς κατὰ τὴν φύσιν ὁ κύριος,
πῶς ἂν γένοιτο περὶ τὸ ὑποκείμενον ἢ τῶν ἐναντίων δι-
25 πλόη, δουλείας συνανακριναμένης τῇ κυριότητι; ἀλλ' εἰ
κύριος κατὰ τὴν τῶν ἀγίων διδασκαλίαν ὁμολογεῖται, ἀμέ-
τοχον αὐτὸν εἶναι τοῦ ἐναντίου ἢ ἀπλότης τοῦ ὑποκειμένου
μαρτύρεται· εἰ δὲ δουλεύειν αὐτὸν ἀποφαίνονται, μάτην
αὐτῷ τὸ ὄνομα προσμαρτυροῦσι τῆς κυριότητος. τὸ γὰρ

VLATS 2 διασκεψόμεθα A

3 καὶ ante πρὸς add. A

3—4 verba ἔλθειν—τοῦτο om. LAT 5 μετέχοντα οὗ φημι VT scilicet

v. l. ad 4 οὐκ οἶμαι 5 τῇ ante φύσει add. LAS v 7 τύχοι S

8 ἕτερον ἐξ om. S v 9 διαμένων LT διάμενον A (!) 10 αὐτῇ S

11 περὶ αὐτὸν L 12 τοῦτο A 15 τοῦ om. A 18 ἄμεσος:

μέσως VT á sscr. V² μέσος L 21 καὶ post τούτων add. A

ἐφ' ἑαυτῶν v 22 λόγον om. V 23 πάντων V 25 συνανακρινα-

μένης T συνανακρινωμένης v 27—28 μαρτύρεται τοῦ ὑποκειμένου VT

ἀπλοῦν τῇ φύσει πρὸς τὰ ἐναντία τῶν ἰδιωμάτων οὐ δια-
 σχίζεται. εἰ δὲ τὸ μὲν εἶναί φασιν αὐτὸν τὸ δὲ λέγεσθαι, 51
 τῇ φύσει μὲν δοῦλον, τῷ ὀνόματι δὲ κύριον, ῥηξάτωσαν ἐν
 παρρησίᾳ τοιαύτην φωνήν, καὶ ἀναπαύσουσιν ἡμᾶς τῶν
 μακρῶν περὶ τὴν ἀντίρρῃσιν πόνων. τίς γὰρ οὕτως ἐν τοῖς 5
 ματαίοις εὖσυχος, ὥς τὰ φανερά τε καὶ ἀναμφίβολα διὰ
 λογισμῶν ἐξελέγχειν; οὐδὲ γὰρ εἴ τις ἑαυτοῦ καταμηνύσειε
 τοῦ φόβου τὸ μίσμα, πόνος τις ὑπολείπεται τοῖς κατηγόροις
 δι' ἀποδείξεων τινων ἄγειν τὴν μισαιφονίαν εἰς ἔλεγχον. οὕτω
 καὶ ἡμεῖς οὐκ ἐτι τὸν ἐκ τῆς ἐξετάσεως ἔλεγχον τοῖς ἐναν- 10
 τίοις ἐποίσομεν, ὅταν μέχρι τούτου τῇ ἀσεβείᾳ προσέλθωσιν.
 ὁ γὰρ δοῦλον τῇ φύσει λέγων τὸν μονογενῆ θεὸν ὁμόδουλον 52
 ἑαυτῷ τοῦτον δι' ὧν λέγει κατασκευάζει. ἐκ δὲ τούτου
 διπλῇ ἢ ἀτοπία κατ' ἀνάγκην συνενεχθήσεται. ἡ γὰρ
 καταφρονήσῃ τοῦ ὁμοδόλου καὶ τὴν πίστιν ἀρνήσεται, τὸν 15
 ζυγὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ δεσποτείας ἀποσεισάμενος, ἢ ὑπο-
 κύψει τῷ δοῦλῳ καὶ ἀποστραφεῖς τὴν αὐτοκρατῆ τε καὶ
 ἀδέσποτον φύσιν τρόπον τινὰ ἑαυτὸν ἀντὶ θεοῦ σεβασθή-
 σεται. εἰ γὰρ ἐν δουλείᾳ μὲν ἑαυτόν, ἐν δουλείᾳ δὲ ὁρᾷ 53
 καὶ τὸ σεβάσμα, πρὸς ἑαυτὸν ἀτεχνῶς βλέπει ὁ ἄλλον 20
 ἑαυτὸν ἐν τῷ σεβάσματι βλέπων. ἀλλὰ μὴν τὰ ἄλλα
 πάντα, ὅσα κατ' ἀνάγκην τῇ κακίᾳ ταύτῃ συνθεωρεῖται τοῦ
 δόγματος, τίς ἂν ἐξαριθμῆσαιτο λόγος; τίς γὰρ οὐκ οἶδεν 849 M.
 ὅτι ὁ δοῦλος τῇ φύσει καὶ πρὸς δεσποτικὴν ἀνάγκην ἡσχο-
 λημένος οὐδὲ τοῦ κατὰ τὸν φόβον πάθους ἐκτὸς ἂν εἴῃ; 25
 συνέξενυται γὰρ πως τῇ φύσει τῆς δουλείας ὁ φόβος. καὶ
 τούτου μάρτυς ὁ θεῖος ἀπόστολος εἰπὼν ὅτι Οὐκ ἐλάβετε
 πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον. ὥστε καθ' ὁμοιότητα
 τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ κατὰ τὸν φόβον πάθος ἐπιθρυλῆ-
 σουσι τῷ ὁμοδόλῳ θεῷ. 30

Ἄλλ' ὁ μὲν τῆς αἰρέσεως θεὸς τοιοῦτος. ἡμεῖς δὲ 54
 οἱ κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐπ' ἐλευθερίᾳ παρὰ Χριστοῦ κλη-

27 Rom. 8, 15

32 Gal. 5, 13

VLATS 2 αὐτὸν φασὶ VT

3 δεῖξάτωσαν v

5 οὗτος V

5—6 ἐν ταῖς ματαίαις ἀσχολίαις VT

6 τε: τὰ A

16 τοῦ om. L

20 ὁ ἄλλον: ὄλον A

23 γὰρ om. T

24 ὁ om. V

29—30 ἐπι-

θρυλλήσουσι VT v

31 τοιοῦτος A: τοσοῦτον cet. v

θίντες τοῦ τῆς δουλείας ἡμᾶς ἐλευθερώσαντος, ὅσα φρονεῖν
 παρὰ τῶν γραφῶν ἐδιδάχθημεν, δι' ὀλίγων ἐκθήσομαι.
 ἐγὼ γὰρ ἐκ τῆς θείας διδασκαλίας ὀρμώμενος θαρρῶν
 ἀποφαίνομαι ὅτι οὐδὲ ἡμᾶς δούλους εἶναι ὁ θεὸς βούλεται
 5 λόγος, μετασκευασθείσης ἡμῖν πρὸς τὸ κρεῖττον τῆς φύ-
 σεως, καὶ ὁ πάντα λαβὼν τὰ ἡμέτερα, ἐφ' ὅτε ἀντιδοῦναι
 τὰ ἴδια, ὡς τὰς νόσους καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν κατάραν
 καὶ τὴν ἁμαρτίαν, οὕτω καὶ τὴν δουλείαν ἀνέλαβεν, οὐχ
 ὡς αὐτὸς ἔχειν ἃ ἔλαβεν, ἀλλ' ὡς ἐκκαθᾶραι τῶν τοιού-
 10 των τὴν φύσιν, ἐξαφανισθέντων ἐν τῇ ἀκηράτῃ φύσει τῶν
 55 ἡμετέρων. ὡς οὖν οὐκ ἔσται κατὰ τὴν ἐλπιζομένην ζωὴν
 οὐ νόσος, οὐ κατάραν, οὐχ ἁμαρτία, οὐ θάνατος, οὕτως εἰς
 ἀφανισμόν καὶ ἡ δουλεία μετὰ τούτων διελεύσεται. καὶ
 ὅτι ταῦτα ἀληθῆ λέγω, αὐτὴν πρὸς μαρτυρίαν καλῶ τὴν
 15 ἀλήθειαν, ἣ φησι πρὸς τοὺς μαθητάς ὅτι Οὐκέτι καλῶ
 ὑμᾶς δούλους, ἀλλὰ φίλους. εἰ οὖν τὸ καθ' ἡμᾶς ἔσται
 ποτὲ τοῦ τῆς δουλείας ὀνειδούς ἐλεύθερον, πῶς ὁ τοῦ
 παντός δεσπότης ὑπὸ τῆς παραπληξίας τε καὶ μανίας τῶν
 ἐξεστηκότων τούτων καταδουλοῦται, οἱ κατὰ τὸ ἀκόλουθον
 20 πάντως οὐδὲ γινώσκουν αὐτὸν τὰ τοῦ πατρὸς διορίζονται διὰ
 τὴν περὶ τῶν δούλων ἀπόφασιν, ἣ φησιν ὅτι Ὁ δοῦλος οὐκ
 56 οἶδε τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ; ἀλλ' ὅταν ταῦτα λέγωσιν,
 ἀκουσάτωσαν ὅτι πάντα ἐν ἑαυτῷ τὰ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς
 ἔχει, καὶ πάντα βλέπει ὅσα ὁ πατὴρ ποιεῖ, καὶ οὐδὲν τῶν
 25 πατρικῶν ἀγαθῶν ἔξω τῆς τοῦ μονογενοῦς ἐστὶ γνώσεως.
 πῶς γὰρ ἂν τι τοῦ πατρὸς μὴ ἔχαι, ὅλον ἔχων ἐν ἑαυτῷ
 τὸν πατέρα; οὐκοῦν εἰ δοῦλος μὲν οὐ γινώσκει τί ποιεῖ ὁ
 δεσπότης, ὁ δὲ πάντα ἐν ἑαυτῷ τὰ τοῦ πατρὸς ἔχει, νη-
 φάτωσάν ποτε οἱ τῇ μέθῃ παράφοροι καὶ ἀναβλεφάτωσαν
 30 νῦν γοῦν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ πάντα ἔχων ὅσα ὁ

15 Joh. 15, 15

21 cf. ad 15

23 Joh. 16, 15

VLATS 4 εἶναι T, om. cet. v

6 ἐφ' ᾧ (om. τε) VT

8 ἔλαβεν v

9 αὐτὸν ἔχειν v

α om. A

τὴν ἀνθρωπίνην

φύσιν correxerim

15 τοὺς καθηγητάς L

18 ὑπὸ: παρὰ V v

23—24 ὁ υἱὸς τὰ τοῦ πατρὸς ἔχει VT

24 καὶ om. L

25 ἐστὶ γνό-

σεως: ἐπιγνώσεως A

30 verba ab ὅσα ὁ πατὴρ usque ad p. 247, 2

ἔχειν om. v

πατήρ ἔχει δεσπότης πάντων καὶ οὐχὶ δοῦλός ἐστι. πῶς
 γὰρ δύναται ἡ ἀδέσποτος ὑπόστασις δουλικὸν ἔχειν ἐφ'
 ἑαυτῆς χαρακτηρὰ καὶ ὁ τοῦ παντός βασιλεὺς μὴ ὁμό-
 τιμον ἔχειν ἑαυτῇ τὴν μορφήν; ἢ πῶς ἡ ἀτιμία τῆς ἀλη-
 θινῆς ἀπαυγάζεται δόξης; ἀτιμία γάρ ἐστιν ἡ δουλεία. 5
 πῶς δὲ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς εἰς δουλείαν γεννᾶται; οὐκ 57
 ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν. ἀλλ' ὥς φῶς ἐκ φωτός καὶ ζωὴ ἐκ
 ζωῆς καὶ ἐξ ἀληθείας ἀλήθεια, οὕτως καὶ ἐκ κυρίου κύ-
 ριος, βασιλεὺς ἐκ βασιλέως, ἐκ θεοῦ θεός, ἐξ ἀδεσπότης
 ἀδέσποτος· ὅλον γὰρ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα, εἴ τι ὁ 10
 πατήρ ἔχει ἐν ἑαυτῷ, πάντως ἔχει· καὶ ἐπειδὴ πάντα τοῦ
 πατρὸς ἐστιν ὅσα ὁ υἱὸς ἔχει, ἀνάγκη πᾶσα παρὰ τῶν
 ἐχθρῶν τῆς τοῦ θεοῦ δόξης, εἴπερ ὁ υἱὸς δοῦλος, καὶ τὸν
 πατέρα εἰς δουλείαν καταγέσθαι. οὐδὲν γὰρ ἔστι τῶν ἐν 58 852 M.
 τῷ υἱῷ θεωρουμένων, ὃ μὴ τοῦ πατρὸς ἐστι πάντως. Πάντα 15
 γάρ, φησί, τὰ ἐμὰ σὰ καὶ τὰ σὰ ἐμά. τί οὖν ἐροῦσιν οἱ
 δειλαιοί; τί [οὖν] εὐλογώτερον, τὸν υἱὸν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
 πατρὸς ἐνδοξάζεσθαι, τὸν εἰπόντα ὅτι Τὰ σὰ ἐμὰ καὶ δεδό-
 ξασμαι ἐν αὐτοῖς, ἢ τὸν πατέρα τῇ ἀτιμίᾳ τῆς δουλείας
 τοῦ υἱοῦ καθυβρίζεσθαι; οὐ γὰρ ἔστι τὸν πάντα τὰ τοῦ 20
 υἱοῦ ἐν ἑαυτῷ περιέχοντα καὶ αὐτὸν ἐν τῷ υἱῷ ὄντα μὴ
 καὶ ἐν τῇ δουλείᾳ τοῦ υἱοῦ πάντως εἶναι καὶ ἐν ἑαυτῷ
 τὴν δουλείαν ἔχειν. ταῦτα κατορθοῖ διὰ τῆς σοφίας Εὐνό-
 μιος, δι' ὧν καθυβρίζει τῇ δουλείᾳ τὸν κύριον, τὴν αὐτὴν
 ἀτιμίαν τῇ ἀκηράτῳ δόξῃ τοῦ πατρὸς προστριβόμενος. 25

Ἀλλ' ἐπαναδράμωμεν πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν γεγραμμένων 59
 ἀκολουθίαν. τί λέγει περὶ τοῦ μονογενοῦς ὁ Εὐνόμιος; ὅτι
 οὐκ οἰκνειοῦται ταύτην τὴν ἀξίαν. ἀξίαν γὰρ
 ὀνομάζει τὴν τοῦ ὄντος προσηγορίαν. ὃ παραλόγου φιλο-
 σοφίας. τίς τῶν πώποτε γεγονότων ἀνθρώπων εἴτε παρ' 30
 Ἑλλήσιν εἴτε παρὰ τῇ βαρβαρικῇ φιλοσοφίᾳ, τίς τῶν καθ'

15—19 Joh. 17, 10

VLATS 2—3 ἐφ' ἑαυτοῦ S v 3 βασιλεύων V v 4 ἔχειν ἐφ'
 ἑαυτῷ V ἔχει ἑαυτῷ v 7 ἀλλὰ φῶς L 8 καὶ post ζωῆς om. VL v
 11 τὰ post πάντα add. LAT 14 ἄγεσθαι A 17 seclusi cf. 16
 20 τὰ πάντα τὰ A 22 ἐν alt. om. L 30 παρὰ om. VLT

ἡμᾶς, τίς τῶν ἐν παντί τῷ χρόνῳ ἀξίαν ὄνομα τῷ ὄντι
 ἔθετο; πᾶν γάρ τὸ ἐν ὑποστάσει θεωρούμενον ἢ κοινή
 τῶν λόγῳ κεχρημένων συνήθεια εἶναι λέγει· παρὰ δὲ τὸ
 εἶναι ἢ τοῦ ὄντος ἐπωνυμία παρεσχημάτισται. ἀλλὰ νῦν
 5 καινοτομεῖται κατὰ τῆς τοῦ ὄντος σημασίας ἢ τῆς ἀξίας
 60 φωνή. λέγει γὰρ τὸν υἱὸν μὴ οἰκειοῦσθαι τὴν τοῦ ὄντος
 ἀξίαν τὸν διὰ τὸν πατέρα ὄντα καὶ ζῶντα, οὔτε <τὴν>
 γραφὴν ἔχων τοῦ λόγου προστήσασθαι οὔτε διὰ τινος ἀκο-
 λουθίας πρὸς τὴν ἄνοιαν ταύτην προαγαγὼν τὸν λόγον,
 10 ἀλλ' ὥς τινα φυσώδη τροφήν τοῖς σπλάγχχοις ἐνθήμενος
 ἀκατάσκευόν τε καὶ ἀσυλλόγιστον οἶόν τι πνεῦμα δυσῶδες
 61 τὴν βλασφημίαν ἐρεῦγεται. οὐκ οἰκειοῦται, φησί, ταύ-
 την τὴν ἀξίαν. δεδόσθω τὸ ὃν ἀξίαν κατονομάζεσθαι·
 τί οὖν ὁ ὢν οὐκ οἰκειοῦται τὸ εἶναι; ὅτι, φησί, διὰ τὸν
 15 πατέρα ἐστίν. οὐκοῦν μὴ εἶναι λέγεις τὸν τὸ εἶναι μὴ
 οἰκειούμενον; τὸ γὰρ μὴ οἰκειοῦσθαι τῷ ἀλλοτριοῦσθαι
 ταῦτόν σημαίνει, καὶ πρόδηλος ἢ τῶν σημαينوμένων ἀντι-
 διαίσεις. τό τε γὰρ οἰκεῖον οὐκ ἀλλότριον καὶ τὸ ἀλλό-
 τριον οὐκ οἰκεῖον. ὁ οὖν μὴ οἰκειούμενος τὸ εἶναι
 20 ἡλλοτριῶται πάντως τοῦ εἶναι. ὁ δὲ τοῦ εἶναι ἀλλότριος
 62 ἐν τῷ εἶναι οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀτοπίας
 ταύτης ἐπήγαγεν εἰπὼν τῆς καὶ τοῦτου κυριευούσης
 οὐσίας πρὸς ἑαυτὴν ἐλκούσης τὴν τοῦ ὄντος
 ἔννοιαν. τούτου δὲ τὸ μὲν κατὰ τὴν σύμφρασιν ἀσυν-
 25 ἄρτητον σιωπάσθω, τὸ δὲ σπουδαζόμενον ἐν τοῖς λεγο-
 μένοις ἐξεταζέσθω. τίνος ἀποδείξαντος λόγου τὸ κυριεῦειν
 τοῦ μονογενοῦς τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν πάλιν ἐκ τῆς πλη-
 θώρας ἡμῖν προσερεύγεται; τίς εὐαγγελιστῆς τούτου προ-
 ἔστη τοῦ λόγου; τίς ἔφοδος διαλεκτικῇ, ποῖαι προτάσεις,
 30 τίνες κατασκευαὶ τὸ κυριεῦεσθαι τὸν μονογενῆ θεὸν διὰ
 63 τίνος ἀκολουθίας ἀπέδειξαν; ἀλλὰ πρὸς ἑαυτὴν ἔλκει,
 853 M. φησίν, ἢ τοῦ υἱοῦ κυριεύουσα οὐσία τὴν τοῦ ὄντος ἔννοιαν.

VLATS 1 τῷ prim. om. A ἀξίαν: ἀξίας V v ἄξιον A

2 ἐτίθετο VT 6 λέγεται S 7 τὴν addidi 8—9 ἀκολουθου LTS

10 τροφήν φυσώδη VT 15 λέγης T τῷ εἶναι T τὸ εἶναι (ras.

post τὸ) V τὸ om. v 16 τῷ: τὸ L 19 τῷ εἶναι T

27—28 πληθώρας post η ras. unius litterae V

τί βούλεται αὐτῷ ὁ ἐλκηθμός τοῦ ὄντος καὶ πῶς προσερρίφη
τοῖς εἰρημένοις ἢ τοῦ ἔλκειν λέξις; κρινεῖ πάντως ὁ
ἐπεσκεμμένος δύναμιν λόγων. ἀλλὰ καὶ τοῦτο σιγήσωμεν,
ἐκείνον δὲ πάλιν τὸν λόγον ἀναληφόμεθα, ὅτι οὐ δίδωσιν
εἶναι κατ' οὐσίαν ᾧ τὸ ὄνομα τοῦ ὄντος οὐ καταλείπει. 5
καὶ τί μάτην σκιαμαχεῖ περὶ τοῦ μὴ ὄντος μαχόμενος ὥς
τοιούδε ὄντος; τὸ γὰρ μὴ ὂν οὔτε ὅμοιον τι πάντως ἐστὶν
οὔτε ἀνόμοιον. ἀλλὰ διδοὺς τὸ εἶναι ἀπαγορεύει τὸ λέγε-
σθαι. ὦ κενῆς ἀκριβείας, ἐν τῷ μείζονι συγχωροῦντα μι-
κρολογεῖσθαι περὶ τὸν ψόφον τοῦ ῥήματος. πῶς δὲ ὁ 61
κυριεύων, ὥς φησι, τοῦ υἱοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἔλκει
τοῦ ὄντος τὴν ἔννοιαν; εἰ μὲν γὰρ τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν
ἔλκειν φησὶ τὸν πατέρα, περιττὸς οὗτος ὁ ἐλκηθμός· πάρ-
εστι γὰρ αὐτῷ τὸ εἶναι καὶ μὴ ἐλκόμενον· εἰ δὲ τοῦ υἱοῦ
τὸ εἶναι παρὰ τοῦ πατρός φησιν ἔλκεσθαι, πῶς ἀποσπασθή- 15
σεται τοῦ ὄντος τὸ εἶναι καὶ πρὸς τὸν ἔλκοντα μεταχωρήσει,
κατιδεῖν οὐκ ἔχω. ἄρα μὴ τὴν Σαβελλίου πλάνην φαντά-
ζεται, ὥς οὐκ ὄντος τοῦ υἱοῦ καθ' ἑαυτόν, τῇ δὲ τοῦ
πατρὸς ὑποστάσει προσαλειφέντος, καὶ τοῦτο βούλεται αὐτῷ
τὸ ἔλκεσθαι τὴν τοῦ ὄντος ἔννοιαν παρὰ τῆς τοῦ 20
υἱοῦ κυριευούσης οὐσίας; ἢ εἶναι καθ' ὑπόστασιν τὸν υἱὸν
οὐκ ἀρνούμενος τῆς τοῦ ὄντος αὐτόν φησι σημασίας ἀπο-
μερίζεσθαι; καὶ πῶς ἔστι διαξευχθῆναι τῆς τοῦ εἶναι δια-
νοίας τὸ ὂν; ἕως γὰρ ἂν ἡ πᾶν ὅπερ ἂν ἡ, μὴ εἶναι ὃ
ἔστι φύσιν οὐκ ἔχει.

25

VLATS 3 σιγήσωμεν AT 4 ἀναληφόμεθα VLT 6 σκιο-
μαχεῖ VLT v τοῦ ὄντος S om. μὴ 9 κενῆς v: καινῆς libri
12 τὴν τοῦ ὄντος ἔννοιαν V 14 μὴ eras. A 19 προσαλειφέντος
VLT συναλειφέντος v 21 οὐσίας om. VLT 24 ἂν post γὰρ add.
A, om. cet. v 25 τέλος τοῦ τ λόγου V

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Θ'.

- 856 M. 1 Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἐφεξῆς τοῦ λόγου προέλθωμεν.
 αὐτοῦ, φησί, τοῦ μονογενοῦς ἀποδιδόντος τῷ
 5 πατρὶ τὴν μόνῃ κατ' ἀξίαν ὀφειλομένην ἐπωνυμίαν. ὁ γὰρ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πρόσρησιν μόνῃ προσήκειν διδάξας ἐκεῖνῃ τῷ καὶ τῆς σφετέρας καὶ πάσης ἀγαθότητος αἰτίῳ καὶ πᾶν
 τό τε ὃν καὶ γινόμενον ἀγαθὸν ἐπ' ἐκεῖνον φέ-
 10 ρων σχολῇ γ' ἂν τῶν ποτε γενομένων οἰκειώ-
 σαιτο τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν τοῦ ὄντος ἐπωνυμίαν. ἕως μὲν οὖν τισι προκαλύμμασιν ὑποκρύπτων τὴν βλασφημίαν ταῖς τῶν λογισμῶν περιόδοις κατὰ τὸ λεληθὸς τοὺς ἀπατωμένους προσήγετο, προσέχειν ὥμην δεῖν τὸν
 15 νοῦν τοῖς κατὰ τὸ λανθάνον κακουργουμένοις καὶ ὡς ἦν
 2 οἷόν τε παραγυμνοῦν τῷ λόγῳ τὸν ὅλεθρον. ἐπεὶ δὲ παντὸς ἀπατηλοῦ προσωπείου τὸ ψεῦδος ἀπογυμνώσας λαμπρὰν ἐπὶ λέξεως τὴν βλασφημίαν ἐκτίθεται, περιττὸν ἡγοῦμαι τοῖς οὐκ ἄρνουμένοις τὴν ἀσέβειαν τοὺς διὰ τῶν λογισμῶν ἐλέγ-
 857 M. 20 χους ἐπάγων μάταιον ὑπομένειν ὄχλον. τί γὰρ ἂν πλέον

VLATS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος τᾶ VLT τοῦ αὐτοῦ λόγος ἐν-
 δέκατος S τοῦ αὐτοῦ λόγος δέκατος A 4 ἀποδιδόντες V 5 μόνῃ
 cf. p. 258, 5, noli αὐτῷ addere 7 διδάξας ἐκεῖνον προσήκειν V
 8—9 πᾶν τό τε: πάντοτε LAT 9 ὃν: ὄντι A καὶ τὸ γεγόμενον A
 9—10 φέρει v post φέρει pungunt v 10 γ' ἂν: γὰρ L v ποτὲ
 γενομένων A: τότε γινομένων VLTS v 10—11 ψκειώσατο AS v
 12 τισι: τρισὶ V 14 προσηγάγετο LA 20 ἐπάγειν VT καὶ post
 ἐπάγειν add. VT

εὔρεθείη παρ' ἡμῶν εἰς τὴν τῆς κακονοίας ἀπόδειξιν; οἷόν
 ἐστὶν τὸ ἐκ τοῦ προχείρου παρ' αὐτῶν ἐν τοῖς γεγραμμέ-
 νοις ἐπιδεικνύμενον. μόνον ἄξιον τῆς τοῦ ἀγαθοῦ προσ-
 ηγορίας φησὶ τὸν πατέρα, μόνῳ ἐκείνῳ τὴν τοιαύτην ἐπω-
 νυμίαν ὀφείλεσθαι, ὡς καὶ τοῦ υἱοῦ συντιθεμένου τὸ μόνῳ 5
 προσήκειν ἐκείνῳ τὴν ἀγαθότητα. ἀπολελόγηται ὑπὲρ ἡμῶν 3
 ὁ κατήγορος. τάχα γάρ τις ἐπηρεαστὴς ἐν τοῖς κατόπιν
 ἐνομιζόμεν τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἐν οἷς ἀπεδείκνυον ἀλλό-
 τριον τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος τοὺς χριστομάχους κατα-
 σκευάζειν τὸν κύριον· ἀλλὰ νῦν οἶμαι διὰ τῆς τῶν ἐναν- 10
 τίων ὁμολογίας ἀποδεδείχθαι τὸ μὴ συκοφαντικῶς ἡμᾶς τὸ
 τοιοῦτον ἔγκλημα τοῖς ἐχθροῖς ἐπιφέρειν. ὁ γὰρ μόνῳ τῷ
 πατρὶ κατ' ἄξιαν ὀφείλεσθαι τοῦ ἀγαθοῦ τὴν ἐπωνυμίαν
 λέγων καὶ ἐκείνῳ μόνῳ προσήκειν εἰπὼν τὴν τοιαύτην φωνήν
 τὴν περισταλμένην ἐν τοῖς προάγουσι πονηρίαν νῦν ἀνα- 15
 κεκαλυμμένῳ δημοσιεύει τῷ λόγῳ. μόνῳ φησὶ τῷ πατρὶ
 προσήκειν τοῦ ἀγαθοῦ τὴν ἐπωνυμίαν. ἄρα μετὰ τῆς ἐγκει- 4
 μένης τῇ φωνῇ σημασίας ἢ διεξευγμένην τῆς οἰκειάς ἐμ-
 φάσεως; εἰ μὲν οὖν τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ μόνον ἀνατίθῃσι
 τῷ πατρὶ κατ' ἐξάρετον, ἐλεεινὸς ἂν εἴη τῆς ἀλογίας, ῥή- 20
 ματος διακένου φόρον τῷ πατρὶ χαριζόμενος· εἰ δὲ τὸ
 νόημα τὸ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ σημαινόμενον μόνῳ προσήκειν
 οἴεται τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, βδελυκτὸς ἂν εἴη τῆς ἀσεβείας,
 τῶν Μανιχαίων τὴν νόσον ἐπὶ τῶν ἰδίων δογμάτων ἀνανεοῦ-
 μενος. ὡς γὰρ ὕγεια καὶ νόσος, οὕτως καὶ ἀγαθότης καὶ 5
 πονηρία ταῖς ἀλλήλων ἀναιρέσεσι παρυφίστανται, ὥστε τὴν
 τοῦ ἑνὸς ἀπουσίαν ὑπαρξίν τοῦ ἑτέρου γίνεσθαι. εἰ οὖν
 μόνῳ τῷ πατρὶ προσήκειν λέγει τὴν ἀγαθότητα, ἀποκλείει
 ταύτης πᾶν ὅτιπέρ ἐστιν ἐν τοῖς οὖσι παρὰ τὸν πατέρα
 νοούμενον, ὥστε τοῖς πᾶσι καὶ τὸν μονογενῆ θεὸν τοῦ ἀγα- 80
 θοῦ συναπείργεσθαι. ὡς γὰρ ὁ μόνον γελαστικὸν εἶναι
 λέγων τὸν ἄνθρωπον τὸ μηδὲν τῶν λοιπῶν ζώων τῆς ιδιό-
 τητος ταύτης μετέχειν συνενεδείξατο, οὕτως ὁ ἐν μόνῳ τῷ
 πατρὶ τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἀποφηνάμενος χωρίζει τὰ πάντα τῆς

VLATS 1 τῆς om. V 25 καὶ alt. om. V 29 ὑπὲρ ἐστὶν A
 ὅτι πάρεστιν v 33 ταύτης om. T

- 6 κατὰ τὸ ἀγαθὸν ιδιότητος. εἰ οὖν μόνος ὁ πατήρ κατ' ἀξίαν ὀφειλομένην ἔχει τοῦ ἀγαθοῦ τὴν ἐπωνυμίαν, καθὼς φησιν ὁ Εὐνόμιος, οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἢ τοιαύτη φωνὴ κυρίως ἐφαρμοσθήσεται. πᾶσα δὲ προαίρεσις ὀρμητικὴ ἦτοι
 5 κατὰ τὸ ἀγαθὸν ἐνεργεῖται πάντως ἢ πρὸς τὸ ἀντικείμενον φέρεται. τὸ γὰρ πρὸς οὐθέτερον ἐπιρρεπῶς ἔχειν ἢ τῶν ἀφύχων ἴδιον ἢ τῶν ἀναισθητῶν ἐστίν. εἰ τοίνυν μόνος ὁ πατήρ ἀγαθὸς οὐκ ἐπίκτητον ἔχων ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τὴν ἀγαθότητα, οὐ κοινωνεῖ δὲ τῷ πατρὶ τῆς φύσεως ὁ υἱός,
 10 καθὼς ἢ αἴρεσις βούλεται, ὁ τῆς ἀγαθῆς οὐσίας ἀμέτοχος
 7 καὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ πάντως ἐπωνυμίας συνηλλοτριῶται. ὁ δὲ μῆτε τῆς φύσεως τοῦ ἀγαθοῦ μῆτε τῆς ἐπωνυμίας μετέχων οὐκ ἀγνοεῖται πάντως ὅστις ἐστί, κἂν ἐγὼ φείσωμαι τοῦ βλασφημοῦ ὀνόματος. παντὶ γὰρ δῆλόν ἐστιν ὅτι τὸ
 15 πονηρόν τε καὶ ἀντικείμενον εἰς τὴν τοῦ υἱοῦ ἔννοιαν ὑποβληθῆναι φιλονεικεῖ ὁ Εὐνόμιος. ὁ γὰρ μὴ ἀγαθὸς πρὸς ποῖον ὄνομα οἰκείως ἔχει, παντὶ φανερόν τῷ διανοίας μετέχοντι. ὥς γὰρ ὁ μὴ ἀνδρείος δειλὸς καὶ ὁ μὴ δίκαιος ἄδικός καὶ ὁ μὴ σοφὸς ἄφρων ἐστίν, οὕτως καὶ ὁ
 860 M. 20 μὴ ἀγαθὸς πρόδηλον ἔχει τὸ ἀντιφωνούμενον ὄνομα, πρὸς δὲ τὴν τοῦ μονογενοῦς ἔννοιαν ἐξωθεῖν ὁ χριστομάχος βιάζεται, ἄλλος Μάνης ἢ Βαρδησάνης τῇ ἐκκλησίᾳ γινόμενος.
 8 ταῦτά ἐστιν ἐν οἷς οὐδὲν τὸν λόγον ἡμῶν εἶναι φαμεν τῆς σιωπῆς ἐναργέστερον. μυρία γὰρ τις εἰπὼν καὶ πάντας λογισμοὺς ἀνακινήσας οὐκ ἂν εἴποι τοιοῦτον εἰς κατηγορίαν οὐδέν, οἷον παρ' αὐτῶν ἐκείνων ἐν παρρησίᾳ κηρύσσεται. τί γὰρ ἂν τις πρὸς κακίαν εὔροι πικρότερον ἢ τὸ μὴ λέγειν ἀγαθὸν εἶναι τὸν ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχοντα καὶ οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσάμενον τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ταπεινὸν τῆς
 25 ἀνθρωπίνης καταβάντα φύσεως, διὰ μόνην φιλανθρωπίαν
 30 τοῦτο ποιήσαντα; ἀντί τίνος οὖν, εἰπέ μοι, ταῦτα τῷ κυρίῳ ἀνταποδίδοτε (χρήσομαι γὰρ τῇ Μωϋσέως πρὸς τοὺς Ἰο-
 28 Phil. 2, 6 32 Deut. 32, 6

VLATS 7—8 ὁ μόνος πατήρ VLT 9 τῆς φύσεως τῷ πατρὶ T
 τῆς sscr. L 13 ἀγνοεῖτε L 23—24 ἐναργέστερον T: ἐνεργέστερον
 cet. v 24 γάρ om. v sscr. S 27 ἢ τῷ L 29 ἴσα εἶναι V
 32 ἀποδίδοτε VT ἀνταποδίδεται L τῇ τοῦ μωυσέως A

ραηλίας φωνῇ); οὐκ ἀγαθὸς ὅστις σε κόνιν ἄψυχον ὄντα
 θεοειδεῖ κάλλει κατακοσμήσας ἔμψυχον εἰκόνα τῆς ἑαυτοῦ
 δυνάμεως ἀνεστήσατο; οὐκ ἀγαθὸς ὁ διὰ σὲ μορφὴν δού-
 λου λαβὼν καὶ ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς τὰ
 παθήματα τῆς σῆς ἁμαρτίας ἀναδεξάμενος καὶ δοὺς ἑαυτὸν 5
 ἀντάλλαγμα τοῦ σοῦ θανάτου καὶ ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ καὶ
 ἁμαρτία γενόμενος; οὐδὲ Μαρκίων ὑμᾶς, ὁ τῶν ὑμετέρων 10
 δογμάτων προστάτης, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἐπανωρθώσατο;
 ᾧ κοινὸν μὲν πρὸς τὸ ὑμέτερον φρόνημα τῶν θεῶν ἢ δυὰς
 καὶ τὸ παρηλλάχθαι κατὰ τὴν φύσιν ἐκάτερον πρὸς τὸν 10
 ἕτερον οἶεσθαι, φιλανθρωπότερον δὲ τὸ τὴν ἀγαθότητα τῷ
 θεῷ τοῦ εὐαγγελίου προσμαρτυρεῖν· ὑμεῖς δὲ καὶ τῆς τοῦ
 ἀγαθοῦ φύσεως τὸν μονογενῆ θεὸν ἀφορίζετε, ὥς ἂν καὶ
 τὸν Μαρκίωνα τῇ κακίᾳ τοῦ δόγματος ὑμῶν παραδράμοιτε.

Ἄλλ' ἀντιλαμβάνονται τῶν γεγραμμένων καὶ οὗ φασι 11
 δίκαια πάσχειν ὑπὲρ τῶν τῆς γραφῆς ῥημάτων κατηγορού-
 μενοι. αὐτὸν γὰρ λέγουσιν εἰρηκέναι τὸν κύριον τὸ Οὐ-
 δεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. οὐκοῦν ὥς ἂν μὴ καὶ 12
 κατὰ τῶν θείων ῥημάτων ἡ συκοφαντία τὴν ἰσχὺν ἔχοι,
 αὐτὸν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον ἐν ὀλίγῳ διαληφόμεθα. νέον 20
 οἶδε τοῦτον ἡ ἱστορία τὸν πλούσιον πρὸς ὃν φησι τὴν
 φωνὴν ταύτην ὁ κύριος, ἀπολαυστικὸν οἶμαί τινα τῶν
 κατὰ τὸν βίον ἡδέων καὶ φιλοκτῆμονα. λυπεῖσθαι γὰρ
 αὐτόν φησι πρὸς τὴν συμβουλὴν τῆς τῶν προσόντων αὐτῷ
 ἀποκτήσεως καὶ μὴ ἐλέσθαι τῶν κτημάτων τὴν ζωὴν ἀντ- 25
 ἀλλάξασθαι. οὗτος ἐπειδὴ τινα ζωῆς αἰωνίας ἐπιδεδη-
 μηκέναι διδάσκαλον ἤκουσεν, ἐλπιδὶ τοῦ εἰς αἶψα τρυφήσειν
 παρατετινομένης αὐτῷ τῆς ζωῆς εἰς ἀτέλεστον προσήει

5 Gal. 1, 4 6 Gal. 3, 13 7 II. Cor. 5, 21 17 Marc.
 10, 18 Luc. 18, 18 20 sq. Matth. 19, 20, 22

VLATS 3—4 δούλου μορφὴν A 4 αὐτῷ sscr. A 5 ἀναμα-
 ξάμενος L v 7 ἡμετέρων A 8 τὸ om. v ἐπανορθώσατο L
 ἐπανορθώσατο VT v ἐπγνωρθώσατο A 10—11 τὸν ante ἕτερον om. L
 τὸ VT v 11—12 τοῦ θεοῦ τῷ εὐαγγελίῳ VS 14 παραδράμῃτε VS
 19 ἔχοι S v: ἔχη IAT η ex ei corr. vid. V 20 διαληφώμεθα VLT v
 25 καὶ μὴθ' v 26 αἰωνίου S

θωπεύων τῇ τοῦ ἀγαθοῦ προσηγορίᾳ τὸν κύριον, μᾶλλον
 δὲ οὐχὶ τὸν νοούμενον κύριον, ἀλλὰ τὸν φαινόμενον ἐν τῇ
 13 τοῦ δούλου μορφῇ. οὐ γὰρ τοιοῦτος ἦν οἷος διασχεῖν τὸ
 καταπέτασμα τῆς σαρκὸς καὶ δι᾽δεῖν ἰσχύσαι τὸ τῆς θεό-
 5 τητος ἄδυτον. ὁ τοίνυν τὰς καρδίας ὁρῶν κύριος εἶδε πρὸς
 ὃ τι βλέπων ὁ νέος ἰκέτευεν, ὅτι οὐχὶ πρὸς τὸ θεῖον εἶχε
 τὴν ψυχὴν ἀτενίζουσιν, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ἐλιπάρει δι-
 861 M. δάσκαλον ἀγαθὸν, ὀνομάζων διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ μαθεῖν
 τὸ τοιοῦτο μάθημα, δι' οὗ κωλυθήσεσθαι προσεδόκα τὸν
 10 θάνατον. οὐκοῦν εἰκότως ὁ παρακληθεὶς παρ' αὐτοῦ οὕτως
 14 καὶ ἀποκρίνεται. τῆς γὰρ ἐντεῦξεως οὐ πρὸς τὸν θεὸν
 λόγον γεγεννημένης, ἀκολούθως καὶ ἡ ἀπόκρισις ἐκ τοῦ
 ἀνθρωπίνου πρὸς τὸν ἰκετεύσαντα γίνεται, διπλὴν ἐπάγουσα
 τῷ νέῳ τὴν παιδευσιν. διδάσκει γὰρ κατὰ ταῦτόν ὅτι τε
 15 τῷ βίῳ προσήκει καὶ οὐχὶ ῥημάτων εὐφημίᾳ θεραπεύειν
 τὸ θεῖον ἐν τῷ τὰς ἐντολάς ποιεῖν καὶ τῶν προσόντων
 πάντων ὠνεῖσθαι τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ ὅτι τὸ ἀνθρώπινον
 ἐν πονηρίᾳ διὰ τὴν ἁμαρτίαν γενόμενον ἀποκέκριται τῆς
 κυρίας τοῦ ἀγαθοῦ κλήσεως· καὶ διὰ τοῦτο φησι· Τί με
 20 λέγεις ἀγαθόν; διὰ τοῦ εἰπεῖν „ἐμε“ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν
 τὴν περὶ αὐτὸν ὑποδεικνύων τῷ λόγῳ, τῇ δὲ θεότητι προσ-
 μαρτυρήσας τὴν ἀγαθότητα ἑαυτοῦ ἀντικρυς ἀγαθὸν ἀπε-
 φήνατο τὸν ἀληθῶς ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου θεὸν κηρυσσόμενον.
 εἰ μὲν γὰρ ἀπεσχοινίζετο τῆς τοῦ θεοῦ προσηγορίας ὁ
 25 μονογενὴς υἱός, οὐκ ἦν ἄτοπον ἴσως τὸ ἀλλότριον αὐτὸν
 15 καὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ προσηγορίας οἶεσθαι. εἰ δὲ δὴ καὶ
 προφῆται καὶ εὐαγγελισταὶ καὶ ἀπόστολοι διαβοῶσι τοῦ
 μονογενοῦς τὴν θεότητα, μαρτυρεῖται δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ
 κυρίου τῷ θεῷ προσῆκειν τὸ τῆς ἀγαθότητος ὄνομα, πῶς
 30 οὐ κοινωνεῖ τῆς ἀγαθότητος ὁ κοινωνῶν τῆς θεότητος;
 ὅτι γὰρ καὶ προφῆται θεὸν ὁμολογοῦσι τὸν κύριον καὶ
 εὐαγγελισταὶ καὶ μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι, οὐδεὶς οὕτω τῶν

VLATS 1 μάλιστα T

2 φαινόμενον: φανερούμενον A

3 ἦν om. v

οἷος ὡς VLT

9 προσεδόκα V

13 ἰκετεύοντα L v

16 τῶν om. v

21 δὲ om. VT

26 ἀγαθοῦ: θεοῦ V

30 ὁ:

οἱ L

θεῶν ἀμύητος ὡς λόγῳ δεῖσθαι περὶ τούτων μαθεῖν. τίς
 γὰρ οὐκ οἶδεν ἐν τῇ τετάρτῃ καὶ τεσσαρακοστῇ ψαλμῳδίᾳ
 ὅτι θεὸν παρὰ θεοῦ χρισόμενον τὸν Χριστὸν ὁ προφήτης
 διακηρύσσει τῷ λόγῳ; καὶ πάλιν τὸν Ἡσαΐαν οὕτω προ-
 δήλως βοῶντα τοῦ υἱοῦ τὴν θεότητα τίς ἀγνοεῖ τῶν καθω-
 5 μιληκότων τῇ προφητείᾳ, ἐν οἷς μετὰ τῶν ἄλλων καὶ
 τοῦτό φησιν ὅτι Σεβωειμ ἄνδρες ὑψηλοὶ ἐπὶ σὲ διαβήσονται
 καὶ σοὶ ἔσονται δοῦλοι καὶ ὀπίσω σου ἀκολουθήσουσι δε-
 δεμένοι χειροπέδαις καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται, ὅτι ἐν σοὶ ὁ
 θεὸς καὶ οὐκ ἔστι θεὸς πλην σοῦ· σὺ γὰρ εἶ ὁ θεός. τίς 16
 γὰρ ἄλλος θεὸς ὁ ἐν ἑαυτῷ θεὸν ἔχων καὶ αὐτὸς ὢν θεός
 πλην τοῦ μονογενοῦς, εἰπάτωσαν οἱ τῆς προφητείας ἀνή-
 κοοι· τὴν δὲ τοῦ Ἑμμανουὴλ ἐρμηνείαν καὶ τὴν τοῦ Θωμᾶ
 μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν ὁμολογίαν τὴν τε τοῦ Ἰωάννου μεγα-
 λοφωνίαν ὡς πρόδηλον οὖσαν καὶ τοῖς ἔξω τῆς πίστεως 15
 σιωπήσομαι. ἀλλ' οὐδὲ τὰς Παύλου φωνὰς δι' ἀκριβείας
 οἶμαι δεῖν παρατίθεσθαι πᾶσιν οὕσας σχεδὸν διὰ στόματος,
 ὃς οὐ μόνον θεόν, ἀλλὰ καὶ μέγαν θεὸν καὶ ἐπὶ πάντων
 θεὸν ὀνομάζει τὸν κύριον, πρὸς μὲν Ῥωμαίους λέγων ὅτι
 Ὡν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σὰρκα, ὁ ὢν 20
 ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, πρὸς δὲ τὸν
 μαθητὴν ἑαυτοῦ Τίτον γράφων Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ
 μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Τιμοθέῳ
 δὲ διαρρηθῆναι βοᾷ ὅτι Ὁ θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἔδι-
 καιώθη ἐν πνεύματι. πανταχόθεν τοίνυν ἀποδειχθέντος τοῦ 17
 θεοῦ εἶναι τὸν μονογενῆ υἱὸν πῶς ὁ θεὸς προσήκειν τὴν
 ἀγαθότητα λέγων τῆς ἐπωνυμίας ταύτης ἁλλοτρίαν ἀπο- 864 M.

2 Ps. 44, 8 Sw. 7 Jes. 45, 14 11 Joh. 10, 38 al.

13 Matth. 1, 23 14 Joh. 20, 28 15 Porph. c. Christ. frgm. 86
Harn. 20 Rom. 9, 5 22 Tit. 2, 13 23—24 I. Tim. 3, 16

VLATS 1 ἀμύητος λόγων VT verba ab ὡς λόγῳ usque ad
 μαθεῖν om. VT 2 ἐν τῇ τετάρτῃ κ. τεσσαρακοστῇ ψαλμῳδίᾳ: ἐν τῷ
 τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ post 4 λόγῳ coll. VT 6 καὶ om. AT
 7 σεβωειμ V Σαβαειμ v διαβήσονται T 8 ἀκολουθήσωσι V
 10 ὁ ante θεός om. A 11 θεός ὢν V 13 τοῦ μονογενοῦς ἐρμη-
 νεῖαν L 13 τὴν ante τοῦ Θωμᾶ om. A 22 ἑαυτοῦ: αὐτοῦ S
 γράφει v 25—26 τοῦ θεόν: τὸ θεόν L τοῦ θεοῦ V v 26 υἱὸν cor-
 rexi: θεὸν libri v cf. p. 254, 28; 31 sq.; 256, 1 sq. ὁ τῷ θεῷ S v

δείκνυσι τοῦ υἱοῦ τὴν θεότητα, καὶ ταῦτα αὐτοῦ τοῦ κυρίου
 τὸ ἀγαθὸν ἑαυτῷ προσμαρτυροῦντος ἐν τῇ περὶ τῶν με-
 μισθωμένων εἰς τὸν ἀμπελῶνα παραβολῇ; ἐκεῖ γὰρ τῶν
 προκεκμηκότων δυσανασχετούντων τῇ τῶν μισθωμάτων ἴσο-
 5 μοιρίᾳ καὶ ζημίᾳ κρινόντων ἰδίαν τῶν τελευταίων τὴν
 εὐπραγίαν, φησὶ πρὸς τινὰ τῶν χαλεπαινόντων ὁ δίκαιος
 κριτῆς ὅτι Ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώ-
 νησά σοι τὴν ἡμέραν; ἰδοὺ ἔχεις τὸ σόν· θέλω δὲ καὶ τῷ
 18 ἐσχάτῳ χαρίσασθαι ὥσπερ καὶ σοί. μὴ οὐκ ἔχω ἐξουσίαν
 10 ἐν τοῖς ἑμοῖς ποιεῖν ὃ θέλω; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός,
 ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; πάντως δὲ οὐδεὶς περὶ τούτου φιλο-
 νεικήσει, ὅτι ἢ τοῦ κατ' ἀξίαν διανομὴ ἴδιον τοῦ κριτοῦ
 ἔργον ἐστὶ· κριτὴν δὲ τὸν μονογενῆ θεὸν εἶναι πάντες οἱ
 μαθηταὶ τοῦ εὐαγγελίου συντίθενται. Ὁ γὰρ πατήρ, φησί,
 15 κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ.
 ἀλλ' οὐκ ἀφίστανται τῶν γεγραμμένων. φασὶ γὰρ τὴν
 τοῦ ἐνὸς προσθήκην κυρίως εἰς τὸν πατέρα βλέπειν.
 19 οὐδεὶς γάρ, φησὶν, ἀγαθὸς εἰ μὴ εἰς ὁ θεός. ἄρ' οὖν
 ἀτονήσει πρὸς συνηγορίαν ἑαυτῆς ἡ ἀλήθεια; ἢ πολλα-
 20 χόθεν ἔστιν ἐν εὐκολίᾳ πολλῇ καὶ τοῦτον ἐξελέγξει τὸν
 παραλογισμὸν τῆς ἀπάτης; ὁ γὰρ ταῦτα περὶ τοῦ πατρὸς
 εἰπὼν κἀκεῖνα πρὸς τὸν πατέρα φησὶν ὅτι Πάντα τὰ
 ἐμὰ σὰ ἐστὶ καὶ τὰ σὰ ἐμὰ καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς.
 εἰ δὲ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς τοῦ υἱοῦ φησὶν εἶναι, ἐν δὲ
 25 τῶν ἐν τῷ πατρὶ θεωρουμένων ἡ ἀγαθότης, ἢ πάντα
 οὐκ ἔχει, εἴπερ τοῦτο οὐκ ἔχει, καὶ ψεύδεσθαι φήσουσι
 τὴν ἀλήθειαν, ἢ εἴπερ ἀθέμιτον καθυπονοεῖσθαι τὴν
 ὄντως ἀλήθειαν ὥς εἰς ψεῦδος ἐκφερομένην, ὁ πάντα τὰ
 τοῦ πατρὸς ἑαυτοῦ λέγων οὐδὲ τῆς ἀγαθότητος ἐκτὸς εἶναι
 30 συνωμολόγησεν. ὁ γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα ἔχων καὶ τὰ

2 sq. Matth. 20, 13—15

14 Joh. 5, 22

22 Joh. 17, 10

VLATS 1 τοῦ υἱοῦ om. V 2 περὶ om. v 4 μισθωμάτων
 μισθωσαμένων S 9 μὴ libri: μόνον v 10 ἢ: εἰ LA
 15 κρινεῖ A (om. 14 φησὶ) 16 οὐκ ἀφίστανται: οὐ καθίστανται v
 17 πρόσθεσιν v 18 φησὶν om. VLT 20 εὐκολία: εὐσκολία v
 διελέγξει VLT 23 καὶ τὰ σὰ ἐμὰ om. VAS v

τοῦ πατρὸς ἐμπεριεληφώς πάντα, μετὰ πάντων δηλονότι καὶ τὴν ἀγαθότητα ἔχει. οὐκοῦν ἀγαθὸς ὁ υἱός.

Ἄλλ' οὐδείς, φησίν, ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός· τοῦτο 20 παρὰ τῶν ἐναντίων προφέρεται. οὐδὲ αὐτὸς ἀποβάλλω τὸν λόγον, οὐ μὴν ἀρνοῦμαι διὰ τοῦτο τοῦ υἱοῦ τὴν θεότητα. 5 ὁ δὲ ὁμολογῶν θεὸν εἶναι τὸν κύριον καὶ τὸ ἀγαθὸν αὐτῷ πάντως διὰ τῆς ὁμολογίας ταύτης συνεμαρτύρησεν. εἰ γὰρ ἴδιον θεοῦ ἢ ἀγαθότης, θεὸς δὲ ὁ κύριος, ἀγαθὸς ἄρα διὰ τῶν τεθέντων ὁ υἱὸς ἀναπέφηνεν. ἀλλά, φησί, τοῦ ἐνὸς ἢ λέξις ἀποκρίναι τὸν υἱὸν τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας. 10 ἀλλὰ ῥᾷδιον δεῖξαι ὅτι οὐδὲ τὸ ἐν τοῦτο διαχωρίζει τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἀπάντων τὸ ἐν 21 ἀσυνδύαστον ἔχει τὴν σημασίαν, ἐπὶ δὲ τοῦ πατρὸς τε καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ ἐν οὐκ ἐν μονότητι καθοράται. Ἐγὼ γάρ, φησί, καὶ ὁ πατήρ ἐν ἑσμεν. εἰ οὖν εἷς μὲν ὁ ἀγαθός, 15 ἐνότης δὲ τις ἐν τῷ υἱῷ καὶ τῷ πατρὶ θεωρεῖται, ἄρα ὁ κύριος τῷ ἐνὶ μαρτυρήσας τὴν ἀγαθότητα καὶ ἑαυτῷ διὰ τοῦ ἐνὸς τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην προσεμαρτύρησε τῷ ἐν ὄντι πρὸς τὸν πατέρα καὶ οὐκ ἀπορρηγνυμένῳ τῆς κατὰ φύσιν ἐνότητος. ἀλλ' ὅπως ἂν διὰ πάντων ἐκδηλον γένοιτο τοῦ 20 865 M. σεμνοῦ λογογράφου τὸ φιλομαθὲς καὶ εὐπαίδευτον, καὶ αὐτὴν κατανοήσομεν ἐπὶ λέξεως τῶν γεγραμμένων τὴν σύνταξιν. οὐκ οἰκειοῦται, φησί, τὴν τοῦ ὄντος ἀξίαν, 22 <ἀξίαν> ὀνομάζων αὐτὸ τὸ εἶναι. πῶς οἶδε κυρίως τοῖς πράγμασιν ἐφαρμόζειν τὰ ῥήματα. καὶ ἐπειδὴ διὰ τὸν 25 πατέρα ἐστίν, ἀλλοτριοῦσθαι αὐτὸν ἑαυτοῦ λέγει, ὥς καὶ τῆς τούτου κυριευούσης οὐσίας πρὸς ἑαυτὴν ἐλκούσης τὴν τοῦ ὄντος ἔννοιαν· τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, ὥς ἂν εἴ τις λέγοι ὅτι ὁ ἀργυρώνητος, καθ' ὃ ἐστι, κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν οὐκ ἐκείνός ἐστιν, ἀλλ' ὁ 30

3 Matth. 19, 17

14 Joh. 10, 30

VLATS 1 περιεληφώς L 4 ἀποβάλλων VLT 5 διὰ τοῦτο
om. VT 6 τὸ om. v 8 τοῦ ante θεοῦ add. VT 16 τῷ
πατρὶ κ. τῷ υἱῷ AT 17 τῷ om. v 18 τῷ: τὸ L 21 φιλαμαθὲς
καὶ ἀπαίδευτον v καὶ post εὐπαίδευτον om. v 23 τοῦ ὄντος ἀξιον
(τὴν om.) L 24 supplevi cf. p. 247, 28 26—27 καὶ διὰ τῆς V
27 ἑαυτὸν A 29 λέγει A

ἔωνημένος, τῆς κατ' οὐσίαν αὐτοῦ ὑποστάσεως εἰς τὴν τοῦ
 κυριεύσαντος φύσιν ἀναληφθείσης. ταῦτα τὰ ὕψηλά τοῦ
 θεολόγου νοήματα, ἣ δὲ τῶν προειρημένων ἀπόδειξις οἷα;
 αὐτοῦ, φησί, τοῦ μονογενοῦς ἀποδιδόντος τῷ
 5 πατρὶ τὴν μόνῃ κατ' ἀξίαν ὀφειλομένην ἐπω-
 νυμίαν. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπάγει τὸ μόνον εἶναι ἀγαθὸν
 23 τὸν πατέρα. ποῦ τοῖνυν ἐν τούτοις ἀρνεῖται ὁ υἱὸς τὴν
 ἐπωνυμίαν τοῦ ὄντος; ὅπερ κατασκευάζει ὁ Εὐνόμιος, ταῦτα
 προστιθεὶς ἐπὶ λέξεως· ὁ γὰρ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πρόσ-
 10 ρησιν μόνῃ προσήκειν διδάξας ἐκείνῃ τῷ καὶ
 τῆς σφετέρας καὶ πάσης ἀγαθότητος αἰτίῳ
 καὶ πᾶν τό τε ὄν καὶ τὸ γινόμενον ἀγαθὸν ἐπ'
 ἐκεῖνον φέρων σχολῇ γ' ἂν τῶν ποτε γενομέ-
 νων οἰκειώσαιο τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν τοῦ ὄν-
 15 τος ἐπωνυμίαν. τί κοινωνεῖ τοῖς εἰρημένοις ἢ ἐξουσία;
 πῶς δὲ μετὰ ταύτης καὶ τῆς τοῦ ὄντος ἐπωνυμίας ὁ υἱὸς
 ἡλλοτριῶται; ἀλλ' οὐκ οἶδα τί χρὴ πλεον ἐν τούτοις ποιεῖν,
 24 γελᾶν τὴν ἀμαθίαν ἢ ἐλεεῖν τὴν ἀπώλειαν. ἥ τε γὰρ τῆς
 σφετέρας λέξις οὐχ οὕτως ἐκληφθεῖσα ὥς πέφυκέ τε
 20 καὶ εἴωθεν ἐν χρήσει γίνεσθαι παρὰ τοῖς εἰδοῖσι κεχρηθῆναι
 λόγῳ πολλὴν αὐτῷ μαρτυρεῖ τῆς ἀντωνυμικῆς τεχνολογίας
 τὴν ἐπιστήμην, ἣν καὶ τὰ παιδάρια παρὰ τοῖς γραμματισταῖς
 ἀμογητὶ διεξέρχεται, καὶ τὸ παρενεχθῆναι τοῦ προκειμένου
 γελοίως αὐτὸν πρὸς τὰ μηδὲν ἐπικοινωνοῦντα τῷ λόγῳ καὶ
 25 τὸ †σχήματι συμπεραστικῷ τὸ μὴ κοινωνεῖν τὸν υἱὸν
 τῆς ἐπωνυμίας τοῦ ὄντος ταῖς ἀλλοκότοις † ἐφαρμοζόμενον
 κατασκευαῖς, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα καθάπερ ἐξεπίτηδες
 ἐπὶ γέλωτι σύγκειται, ὥστε τι καὶ παθεῖν τυχὸν τοὺς ἀμε-

VLATS 1 αὐτοῦ A: ἑαυτοῦ VLTS v 7 τὸν om. v ἀρνεῖται
 ἐν τούτοις VT ἀρνεῖται ὁ υἱὸς ἐν τούτοις S 8 ὁ ante Εὐνόμιος om.
 VLT v 9 λέξεων A 12 πᾶν τό τε ὄν LA: πάντοτε ὄντι v ὄντι
 πάντοτε VT πάντοτε ὄν S sed eras. τι post ὄν 13 σχολῇ γὰρ L
 13—14 γινόμενων VLAS v (cf. ad p. 250, 10) 14 φκειώσατο AS v
 οἰκειώσατο L 21 ἀντονομαστικῆς τεχνολογίας v 25 καὶ τῷ σχήματι
 LS v aut ante 25 σχήματι infinitivus excidit verbis 23 καὶ τὸ παρε-
 νεχθῆναι coordinatus, ad quem referendum est 26 ἐφαρμοζόμενον, aut
 ἐφαρμόζειν cum Wilamowitzio corrigendum est 27 τὰ om. VLT

λεστέρους καὶ ἐπιγελάσαι τῷ ἄσυναρτήτῳ τῶν λόγων. ἀλλὰ 25
τὸ μὴ εἶναι τὸν θεὸν λόγον ἢ ἀγαθὸν πάντως μὴ εἶναι
(ταῦτα γὰρ κατασκευάζει δι' ὧν τὴν τε τοῦ ὄντος ἐπω-
νομίαν καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μὴ οἰκειοῦσθαι λέγει) καὶ τὸ
κατασκευάζειν τὴν τῶν γινομένων ἐξουσίαν μὴ προσήκειν 5
αὐτῷ, ταῦτα δακρύων ἄξια καὶ θρηνητικῆς συναυλίας.

Οὐδὲ γὰρ κατὰ τινὰ προπετῇ καὶ ἀνεπίσκεπτον ὁρμῇ 26
ἅπαξ που τὸ τοιοῦτον παραφθεγγόμενος εἶτα ἐπανορθοῦται
τοῖς ἐφεξῆς τὸ πλημμύλημα, ἀλλ' ἐμφιλοχωρεῖ τῇ κακίᾳ,
τοῖς δευτέροις φιλονεικῶν ὑπερβαλέσθαι τὰ φθάσαντα. λέγει 27
γὰρ προϊῶν τοσοῦτον αὐτὸν εἶναι κάτω τῆς θείας φύσεως,
ὅσον ἀπ' ἐκείνου πρὸς τὸ ταπεινότερον ἢ τῶν ἀγγέλων ὑπο-
βέβηκε φύσις, οὐ τοῦτοις γράφων τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ κατα-
σκευάζων δι' ὧν λέγει τὴν τοιαύτην διάνοιαν. ἔξεστι δὲ
κρίναι τὸν λόγον τοῖς ἐντυγχάνουσιν. ἔχει γὰρ οὕτω τὰ 15
γεγραμμένα· δς τῷ μὲν ἄγγελος ὠνομάσθαι σα-
φῶς ἐδίδαξε δι' ὅτου διήγγειλε τοὺς λόγους
καὶ τίς ὁ ὢν, τῷ δὲ καὶ θεὸς προσειρησθαι
τὴν ἰδίαν ἐδειξε κατὰ πάντων ὑπεροχὴν. ὁ
γὰρ τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων θεὸς ἄγγελος 20
τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ. ἐγκόπτει μεταξὺ τὸν λόγον
θυμὸς ἐμπεσὼν τῇ καρδίᾳ καὶ συγκέχυται πρὸς τὸ πάθος
ὁ λογισμὸς εἰς ὀργὴν ὑπὸ τῶν λεγομένων παρακινούμενος.
καὶ τάχα μοι τὸ τοιοῦτο πάθος τῆς ψυχῆς οὐκ ἀσύγγνω- 28
στον. τίνι γὰρ οὐκ ἂν ἐκ τούτων ὁ θυμὸς ἐπιζέσειε, τοῦ 25
μὲν ἀποστόλου πᾶσαν ἀγγελικὴν φύσιν ὑποχείριον εἶναι τοῦ
κυρίου βοῶντος, συμπαραλαμβάνοντος δὲ εἰς μαρτυρίαν τοῦ
δόγματος καὶ τὴν προφητικὴν μεγαλοφωνίαν; Ὅταν γὰρ,
φησὶν, εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει
Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ τὸ 30

868 M.

26—28 Hebr. 1, 6 (Ps. 96, 7 Sw.)

VLATS 2 μὴ alt. sscr. V² 3 ταῦτα: τοῦτο VT 4 τὴν
add. V² 7 ἀπερίσκεπτον v 10 ὑπερβαλλέσθαι VT (sic) τὸν
φθάσαντα T 12—13 ὑποβέβηκε AT et ex ὑπερ corr. V²: ἀποβέβληκε
L ἀποβέβηκε S v 16 δς τὸ μὲν VAT 17 διότι A 18 προ-
ειρησθαι LAT 21 ἐγκόπτει A 27 συμπεριλαμβάνοντος L δὲ om.
VLA 30 αὐτῷ: αὐτὸν V τὸ om. T

Ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸ
 Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν· πάντα
 πρὸς ἑνδειξίν τοῦ μονογενοῦς θεοῦ ταῦτα τοῦ ἀποστόλου
 διεξιόντος, τί πάθω τὸν τῶν ἀγγέλων κύριον ἄγγελον εἶναι
 5 παρὰ τοῦ χριστομάχου ἀκούων, οὐ κατὰ τὸ συμβάν τὸν
 τοιοῦτον ἀπορρίψαντός λόγον, ἀλλ' ἐναγωνιζομένου τῇ ἀτοπία,
 ὥς μηδὲν πλεόν Ἰωάννου καὶ Μωϋσέως τὸν κύριον ἔχειν
 29 κατασκευάζεσθαι; λέγει γὰρ περὶ ἐκείνου ὁ λόγος Οὗτός
 ἐστὶ περὶ οὗ γέγραπται· Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν
 10 μου πρὸ προσώπου σου. ἄγγελος οὖν ὁ Ἰωάννης. ἀλλὰ
 καὶ θεὸν ὀνομάζει τὸν κύριον ὁ ἐχθρὸς τοῦ κυρίου, ἀνα-
 λογεῖν αὐτὸν κατασκευάζει τῇ Μωϋσέως θεότητι, ἐπεὶ
 κακείνος τοῦ μὲν ἐπὶ πάντων θεοῦ θεράπων, τῶν δὲ Αἰ-
 γυπτίων ἐτάχθη θεός. καίτοι καὶ τὸ ἐπὶ πάντων, καθὼς
 15 καὶ ἐν τοῖς κατόπιν εἴρηται, κοινὸν τῷ υἱῷ πρὸς τὸν
 πατέρα, τοῦ ἀποστόλου τὴν τοιαύτην αὐτῷ προσμεμαρτυ-
 ρηκὸς φωνήν ἐν οἷς φησιν Ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ
 σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεός. ἀλλ' οὗτος εἰς ἀγγέλου
 τάξιν κατὰγει τὸν τῶν ἀγγέλων κύριον, ὥσπερ οὐκ ἀκη-
 20 κοῶς ὅτι οἱ ἄγγελοι λειτουργικὰ πνεύματα καὶ πυρὸς
 30 φλόγες εἰσὶ. διὰ τούτων γὰρ ὁ ἀπόστολος ἀσύγχυτον
 καὶ σαφῇ ποιεῖται τὴν τῶν ὑποκειμένων διάκρισιν, τὴν
 μὲν ὑποχείριον φύσιν πνευμά τι εἶναι καὶ πῶρ ὀριζόμενος,
 τὴν δὲ κυριεύουσαν δύναμιν τῷ τῆς θεότητος διασημαί-
 25 νων ὀνόματι. καὶ τοσοῦτων ὄντων τῶν τὴν δόξαν τοῦ
 μονογενοῦς θεοῦ διαγγελλόντων μόνος τοῖς πᾶσιν ἀντι-
 βοᾷ ὁ Εὐνόμιος ἄγγελον αὐτὸν τοῦ ἐπὶ πάντων
 λέγων θεοῦ, τῇ μὲν πρὸς τὸν ἐπὶ πάντων ἀντιδικτολῇ
 ἕνα τῶν πάντων εἶναι διοριζόμενος, τῇ δὲ πρὸς τοὺς ἀγγέ-

1 Hebr. 1, 8 (Ps. 44, 7 Sw.)

2 Hebr. 1, 12 (Ps. 101, 28 Sw.)

8 Matth. 11, 10 (Mal. 3, 1)

17 Rom. 9, 5

20 Hebr. 1, 7 (Ps. 103, 4)

VLATS 2 δὲ om. T

4 κύριον: θεὸν S

εἶναι ἄγγελον A

7 τὸν κύριον: αὐτὸν v 8 verba a κατασκευάζεσθαι usque ad p. 261, 2
φύσει om. V 8 ἐκείνου v: ἐκείνων libri 10 ὁ om. v 11 καὶ:

καὶ A ὀνομάζων A 14 καθὰ T 20 οἱ om. A

21 ἀσύγχυτον A: ἀσυγχύτως VLATS v 24 τὸ τῆς θ. L 25 τῶν
om. v 28 διαστολῇ AT ἀντι sscr. A

λους τοῦ ὀνόματος κοινωνίᾳ τὸ μηδὲν ἐκείνων παρηλλάχθαι
 τῇ φύσει κατασκευάζων. πολλάκις γὰρ τὸ τοιοῦτον ἐν 31
 τοῖς κατόπιν φησίν, ὅτι ὅσα τῆς αὐτῆς κοινωνεῖ προση-
 γορίας, οὐδ' ἂν κατὰ τὴν φύσιν ἐτέρως ἔχοι. ἄρ' οὖν ἔτι
 τῶν εὐθυονόντων ὁ λόγος προσδέεται περὶ τοῦ διαρρήδην 5
 βοῶντος τὸν ἄγγελον μὴ τὸν ἴδιον, ἀλλὰ τὸν τοῦ ὄντος
 ἀπαγγέλλειν λόγον; διὰ γὰρ τοῦτου δείκνυται ὅτι ὁ ἐν ἀρχῇ
 ὢν λόγος [θεὸς λόγος] οὐκ αὐτὸς λόγος ἐστίν, ἀλλ' ἐτέρου
 τινὸς λόγου γίνεται λόγος, διάκονός τε καὶ ἄγγελος ἐκείνου
 γινόμενος. κακεῖνο δὲ τίς ἄγνοεῖ τῶν πάντων ὅτι τῷ ὄντι 10 869 M.
 τὸ μὴ εἶναι ἀντιδιαρεῖται μόνον; ὥστε ὁ τὸν υἱὸν ἀντιδια-
 στείλας τῷ ὄντι σαφῶς ἰουδαΐζει, τὴν τοῦ μονογενοῦς ὑπό-
 στασιν ὑπεκκλέπτων τοῦ δόγματος. ὃν γὰρ ἔξω τῆς τοῦ
 ὄντος ἐπωνυμίας λέγει, καὶ τοῦ εἶναι πάντως ἐξηρηθῆναι
 κατασκευάζει. οὐ γὰρ δὴ τὸ εἶναι διδοὺς πρὸς τὸν τοῦ 15
 ῥήματος ἦχον διανεχθήσεται.

Ἀλλὰ καὶ τῇ γραφῇ κρατύνειν ἐπιχειρεῖ τὴν ἀτοπίαν 32
 καὶ προβάλλεται τὸν Μωϋσέα συνήγορον κατὰ τῆς ἀλη-
 θείας. ὥς γὰρ ἐκεῖθεν ἡμῖν διαλεγόμενος τοὺς οἰκειοὺς 33
 μύθους κατ' ἐξουσίαν διέξεισι λέγων ὅτι ὁ μὲν ἀποστέλ- 20
 λων Μωϋσέα αὐτὸς ἦν ὁ ὢν, δι' οὗ δὲ ἀπέ-
 στελλε καὶ ἐλάλει, τοῦ μὲν ὄντος ἄγγελος, τῶν
 δὲ ἄλλων ἀπάντων θεός. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἐκ τῶν
 γεγραμμένων ἐστὶν ἡ ῥῆσις, ἐξ αὐτῆς ἐστὶ τῆς γραφῆς ὁ
 ἔλεγχος· εἰ δὲ τὸν νοῦν φησι τοῦτον εἶναι τοῦ γράμματος, 25
 αὐτὸς ἡμῖν ἐξεταστέος ὁ πρωτότυπος τῆς γραφῆς λόγος.
 καὶ πρῶτόν γε κατανοήσωμεν ὅτι τῶν μετ' αὐτὸν θεὸν ὁ
 Εὐνόμιος ὀνομάσας τὸν κύριον οὐδὲν αὐτῷ πλέον παρὰ τὴν
 ἀγγελικὴν δίδωσι φύσιν. οὐδὲ γὰρ ὁ Μωϋσῆς ἀκούσας
 θεὸς εἶναι τοῦ Φαραῶ ἐξέβη τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' ἐν 30

29 Exod. 7, 1

VLATS 1 τοὺς ὀνόματος L 3 τῆς τοιαύτης VLT 7 τι post
 δείκνυται add. L 8 var. lect. seclusi, om. A 10 γενόμενος v
 13 ὑπεκκλέπτων correxi: ὑποκλέπτων libri v 15 δὴ καὶ τὸ L
 21 δὲ: καὶ v 21—22 ἀπέστειλε VA 24—25 ὁ ἔλεγχος: εἰδέναι v
 27 κατανοήσωμεν: καταρᾶσωμεν v τῶν VLA: τὸν S v om. T
 28 ὀνομάσας ὁ in ras. V ὀνομάσας τ. κύριον ὁ εὐνόμιος T

- τῇ φύσει τὸ ὁμότιμον ἔχων τῇ τῆς ἐξουσίας ὑπεροχῇ τῶν ὁμογενῶν ὑπερήρθη καὶ οὐδὲν ἐκώλυσεν αὐτὸν πρὸς τὸ
- 31 μὴ εἶναι ἄνθρωπον τὸ κληθῆναι θεόν. οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἓνα τῶν ἀγγέλων ὁ Εὐνόμιος αὐτὸν εἶναι κατασκευάσας
- 5 θεραπεύει τὸ τοιοῦτο πλημμέλημα τῇ τῆς θεότητος κλήσει κατὰ τὸν ἀποδοθέντα λόγον, ὁμωνυμίᾳ τινὶ πρὸς αὐτὸν τὴν τοῦ θεοῦ προσηγορίαν κοινοποιήσας. ἐξετάσωμεν πάλιν αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς βλασφημίας ἐκθέμενοι. ὁ ἀπο-
στέλλων, φησί, τὸν Μωϋσέα αὐτὸς ἦν ὁ ὢν, δι-
- 10 οὗ δὲ ἀπέστειλεν, ὁ τοῦ ὄντος ἄγγελος ἦν, οὕτως ὀνομάζων τὸν κύριον. οὐκοῦν ὑπ' αὐτῆς ἐλέγχεται τῆς γραφῆς ἡ ἀτοπία τοῦ λογογράφου, ἐν οἷς ὁ Μωϋσῆς ἱκετεύει τὸν κύριον μὴ ἄγγελον τῇ ἡγεμονίᾳ τοῦ λαοῦ ἐπιστῆσαι, ἀλλ' αὐτὸν τῆς πορείας αὐτῶν ἀφηγήσασθαι. ἔχει
- 15 δὲ οὕτως ἡ λέξις ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· Βάδιζε, κατὰβηθι καὶ ὁδήγησον τὸν λαὸν τοῦτον εἰς τὸν τόπον ὃν εἰπὼν σοι· καὶ ἰδοὺ ὁ ἄγγελός μου προπορεύσεταιί σου ἢ ἂν
- 35 ἡμέρᾳ ἐπισκέπτωμαι. καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα φησί Καὶ συναποστελῶ πρότερόν σου τὸν ἄγγελόν μου. εἶτα μικρὸν
- 20 μετὰ τὴν ἀκολουθίαν γίνεται παρὰ τοῦ θεράποντος πρὸς τὸν θεὸν ἱκετηρία τοῦτον ἔχουσα τὸν τρόπον· Εἰ εὕρηκα χάριν ἐναντίον σου, συμπορευθήτω ὁ κύριός μου μεθ' ἡμῶν· καὶ πάλιν Εἰ μὴ αὐτὸς συμπορεύῃ ἡμῖν, μὴ με ἀναγάγῃς ἐντεῦθεν· εἶτα ἀποκρίσις τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν
- 25 Μωϋσέα· Καὶ τοῦτόν σοι τὸν λόγον ὃν εἵρηκας ποιήσω· εὕρηκας γὰρ χάριν ἐνώπιόν μου καὶ οἶδά σε παρὰ πάντας. οὐκοῦν εἰ Μωϋσῆς μὲν παραιτεῖται τὸν ἄγγελον, αὐτὸς δὲ ὁ χρηματίζων αὐτῷ συνέμπορος γίνεται καὶ καθηγεμὼν τῆς στρατιᾶς, φανερώς ἀποδείκνυται διὰ τούτων, ὅτι ὁ τῇ

15 Exod. 32, 34 18 Exod. 33, 2 21 Exod. 34, 9
23 Exod. 33, 15 25 Exod. 33, 17

VLATS 4 ὁ om. VT 5 τῇ om. v 10 ἀπέστειλεν S cf. p. 261, 21—22 15 λέξις post θεοῦ traiecit VT 17 ὁ om. v
17 προπορεύεται LA v sed σ supra εὐ scr. L et ut videtur postea add. A
18 ἡμέραν L μετ' ὀλίγα πάλιν v ὀλίγον A 18—19 συναπο-
στελῶ VL συναποστέλλω A 22 μου om. V 23 αὐτὸς om. A
συμπορεύσῃ S μήτε L 24 ἐνταῦθα v

τοῦ ὄντος ἐπωνυμία ἑαυτὸν γνωρίσας ὁ μονογενὴς ἐστὶ θεός.
εἰ δὲ πρὸς τοῦτό τις ἀντιλέγοι, τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑπολήψεως 36 872 M.
ἔσται συνήγορος, τὸν υἱὸν μὴ συμπααραλαμβάνων εἰς τὴν τοῦ
λαοῦ σωτηρίαν. εἰ γὰρ ἄγγελος μὲν τοῖς Ἰσραηλίταις οὐ
συναπέρχεται, ὁ δὲ διὰ τῆς τοῦ ὄντος ἐπωνυμίας δηλοῦ- 5
μενος ὁ μονογενὴς οὐκ ἔστι, καθὼς ὁ Εὐνόμιος βούλεται,
οὐδὲν ἄλλο ἢ τὰ ἐκ τῆς συναγωγῆς δόγματα πρὸς τὴν ἐκ-
κλησίαν τοῦ θεοῦ μεταφέρεται. οὐκοῦν τῶν δύο τὸ ἕτερον
ἐξ ἀνάγκης ὁμολογήσουσιν, ἢ μηδαμοῦ παρῆναι τῷ Μωϋσῇ
τὸν μονογενῆ θεὸν ἢ αὐτὸν τὸν υἱὸν εἶναι τὸν ὄντα, παρ' 10
οὗ ὁ λόγος πρὸς τὸν θεράποντα γίνεται.

Ἄλλ' ἀντιλέγει τοῖς εἰρημένοις αὐτὴν τὴν γραφὴν 37
προτεινόμενος λέγουσαν ἀγγέλου προτετάχθαι φω-
νήν, καὶ οὕτως ἐπῆχθαι τὸν τοῦ ὄντος διά-
λογον. τοῦτο δὲ οὐκ ἀντίρρησις, ἀλλὰ βεβαίωσις τῶν 15
ἡμετέρων ἐστίν. καὶ ἡμεῖς γὰρ φαμεν ἐναργῶς τὸν προ-
φήτην τὸ περὶ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον ἐμφανὲς ποιῆσαι
τοῖς ἀνθρώποις βουλόμενον ἄγγελον τὸν ὄντα προσαγορεῦσαι,
ὥς ἂν μὴ μόνης τῆς τοῦ ὄντος ἐπωνυμίας κατὰ τὸν
διάλογον εὕρισκομένης πρὸς τὸν πατέρα ὁ νοῦς τῶν λε- 20
γομένων ἐπαναφέροιτο. ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἡμέτερος λόγος
τῶν τοῦ νοῦ κινήματων μηνυτῆς τε καὶ ἄγγελος γίνεται,
οὕτω φαμέν καὶ τὸν ἀληθινὸν λόγον τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα
διαγγέλλοντα τοῦ ἰδίου πατρὸς τὴν βουλὴν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς
ἀγγελίας ἐπονομαζόμενον ἄγγελον λέγεσθαι. καὶ ὥσπερ ὁ 38
ὑψηλὸς Ἰωάννης πρότερον αὐτὸν λόγον εἰπὼν οὕτως ἐπάγει
τὸ θεὸν εἶναι τὸν λόγον, ὥς ἂν μὴ προηγησαμένης τῆς
τοῦ θεοῦ προσηγορίας πρὸς τὸν πατέρα ταῖς ὑπονοίαις
ἀπενεχθεῖν, οὕτω καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς ἄγγελον προνο-

13—14 Exod. 3, 2 et 3, 14 Eunomius tractasse videtur, ubi
idem primum angelus dei, deinde deus appellatur

VLATS 5 συμπαρέχεται T 6 ὁ ante Εὐνόμιος om. LAS v
7 τῆς om. V 9 μηδαμοῦ: μὴ T 12 τις post ἀντιλέγει add. T
15—16 τῶν ἡμετέρων ἐστίν: τῶν εἰρημένων ἐστὶ παρ' ἡμῶν VT 22 κινή-
ματων: μηνυμάτων T μηνυτῆς: κινήτης T 24 ἰδίου om. V
25 ἐπαγγελίας V 26 εἰπὼν om. V 27 τὸ θεὸν TS pr. τῷ ut vid.
S: τὸν θ. VLA v εἶναι τὸν om. V 28 ἐννοίαις L

μάσας αὐτὸν εἶναι τὸν ὄντα τοῖς ἐφεξῆς ἐκδιδάσκει λόγοις,
 ὡς ἂν φανερωῶς τὸ κατὰ τὸν Χριστὸν προαγγελθεῖν μυ-
 στήριον, διὰ μὲν τοῦ ἀγγέλου τὸν ἐρμηνέα τοῦ πατρικοῦ
 βουλήματος λόγον τῆς γραφῆς διδασκούσης, διὰ δὲ τῆς τοῦ
 5 ὄντος προσηγορίας τὴν κατ' αὐτὸ τὸ εἶναι τοῦ υἱοῦ πρὸς
 39 τὸν πατέρα φυσικὴν οἰκειότητα. εἰ δὲ καὶ τὸν Ἡσαΐαν
 προβάλοιτο ὡς εἰπόντα καλεῖσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης
 βουλῆς ἄγγελον, οὐδὲ οὕτως ἀνατρέφει τὸν ἡμέτερον λόγον.
 σαφὲς γὰρ ἐκεῖ καὶ ἀναντίρρητον ὡς ἡ κατὰ τὸ ἀνθρώ-
 10 πινον οἰκονομία διὰ τῆς προφητείας σημαίνεται. Παιδίον
 γάρ, φησὶν, ἐγεννήθη ἡμῖν καὶ υἱὸς ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ
 ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 μεγάλης βουλῆς ἄγγελος. πρὸς δὲ καὶ τὸν Δαβὶδ οἶμαι
 βλέποντα τὴν τῆς βασιλείας κατάστασιν διηγεῖσθαι, οὐχ
 15 ὡς οὐκ ὄντος βασιλέως, ἀλλ' ὡς τῆς δουλικῆς ταπεινότητος,
 ἣν ὑπῆλθε κατ' οἰκονομίαν ὁ κύριος, εἰς τὴν τῆς βασιλείας
 40 ἀξίαν ἀναληφθείσης. Κατεστάθην γάρ, φησί, βασιλεὺς ὑπ'
 αὐτοῦ, ἐπὶ Σιών ὅρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ προσ-
 ταγμα κυρίου. οὐκοῦν ἄγγελός τε καὶ λόγος σφραγίς τε
 20 καὶ εἰκὼν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν
 λέγεται ὁ τὴν πατρικὴν ἀγαθότητα δι' ἑαυτοῦ γνωρίζων.
 ὅ τε γὰρ ἄγγελος μηνυτὴς τινος γίνεται, καὶ ὁ λόγος ὡς-
 αὐτως ἐκκαλύπτει τὸ ἐγκείμενον νόημα, καὶ ἡ σφραγίς ἐν
 τῷ ἰδίῳ τύπῳ τὸ ἀρχέτυπον δείκνυσι, καὶ ἡ εἰκὼν τὸ τοῦ
 873 M. 25 ἀπεικονισθέντος κάλλος δι' ἑαυτῆς ἐρμηνεύει, ὡς ἰσοδυνα-
 41 μῆν ταῦτα πάντα τῷ σημαινομένῳ πρὸς ἄλληλα. διὰ
 τοῦτο τὸ ἄγγελος τῆς τοῦ ὄντος ἐπωνυμίας προτέτακται,
 ἄγγελος μὲν λεγόμενος ὡς μηνυτὴς τοῦ πατρός, ὦν δὲ ὡς
 οὐκ ἔχων ὄνομα γνωριστικὸν τῆς οὐσίας, ἀλλὰ πάσης ὑπερ-
 30 κείμενος τῆς ὀνοματικῆς σημασίας. διὸ καὶ τὸ ὄνομα

10 Jes. 9, 6 17 Ps. 2, 6 Sw.

VLATS 1 λόγον A 2 προαγγελθὲν VLT 5 αὐτὸ om. VT
 7 προβάλοιτο S v τὸ ὄνομα αὐτοῦ om. A 8 λόγον om. L
 9 ἀναντίρρητος A ὡς om. VAT 11 καὶ om. A 17 κατεστάθη A
 18 δι' ἀγγέλων V 20 καὶ ante πάντα om. L 22 ὃ τε scripsi: ὅτε
 23 ἐκκαίμενον LT 25 δι' ἑαυτῆς T: δι' αὐτῆς AS δι' αὐτῆς VL v
 27 τῇ τ. ὁ. ἐπωνυμίᾳ LT 30 ὀνοματικῆς A: ὀνομαστικῆς cet. v

αὐτοῦ ὑπὲρ πάντων εἶναι ὄνομα παρὰ τοῦ ἀποστόλου μεμαρ-
τύρηται, οὐχ ὡς ἔν τι προτετιμημένον τῶν ἄλλων, ἀλλ' ὡς
ὑπὲρ πάντων ὄνομα ὄντος τοῦ ὄντως ὄντος.

Ἄλλ' ὁρῶ γὰρ εἰς ἄμετρον ἤδη τὸν λόγον παρατει- 42
νόμενον καὶ δέδοικα τὸ δοκεῖν ἀδόλεσχός τις εἶναι καὶ 5
περιττός τὴν φωνὴν εἰς πληθος προαγαγὼν τὴν ἀντίρρῃσιν,
καίτοι πολλά τῆς διὰ μέσου λογογραφίας τοῦ ἀντιπάλου
παραδραμῶν προμηθεΐα τοῦ μὴ πρὸς πολλὰς ἐπὶ μυριάδας
ἐκταθῆναι τὸν λόγον. τοῖς γὰρ φιλοπονωτέροις καὶ τὸ μὴ
σύντομον διαβολῆς ἐστὶν ἀφορμή, οἷς δὲ μὴ πρὸς τὴν 10
χρεΐαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν ἀργῶν τε καὶ ἀσπούδων ἐπι-
θυμίαν βλέπει ὁ νοῦς, δι' εὐχῆς ἐστὶν ὀλίγοις βήμασι πολλὰ
τὰ διὰ τῆς ὁδοῦ διανύειν. τί οὖν -χρή πρᾶττειν ἐφελο-
μένης ἡμᾶς ἐπὶ τὸ πρόσω τῆς βλασφημίας; ἢ τάχα περιττόν 43
ἐστὶ καὶ ὄντως ἀδόλεσχον τοῖς ὁμοίοις τῶν ἐπιχειρημάτων 15
ἐναγωνίζεσθαι; πᾶσα γὰρ αὐτῶν ἡ σπουδὴ καὶ κατὰ τὸν
ἐφεξῆς αὐτοῦ λόγον σύμφωνος τοῖς προσεξητασμένοις ἐστίν,
οὐδὲν καινὸν εἰς κατασκευὴν παρὰ τὰ προλαβόντα τῶν
ἐπιχειρημάτων ἔχουσα. εἰ τοίνυν ἔρρωται ἡμῖν ἢ τῶν προ-
εκτεθέντων ἀνατροπὴ, καὶ τὰ λειπόμενα τοῖς προσεξητας- 20
μένοις συναπελήλεγκται· εἰ δὲ τοῖς ἐριστικοῖς καὶ ἀντι-
τύποις ἐν τῇ παρειμένῃ τὸ κράτιστον εἶναι δοκεῖ, ἀναγκαῖον
ἂν εἴη τούτων ἕνεκεν διὰ βραχέων ἐπιδραμεῖν τὸ ὑπόλοιπον.

Λέγει μὴ εἶναι τὸν κύριον πρὸ τῆς ἰδίας γεννήσεως ὁ 44
μηδενὶ τοῦ πατρὸς αὐτὸν διειργόμενον ἐπιδεικνύειν ἔχων, καὶ 25
τοῦτό φησιν οὐκ ἀπὸ γραφῆς τὸν λόγον πιστούμενος, ἀλλ'
ἐκ τῶν ἰδίων λογισμῶν κατασκευάζων τὸ λῆμμα. τοῦτο δὲ

1 Phil. 2, 10

VLATS 1 εἶναι om. V παρὰ τοῦ ἀποστόλου VT: παρὰ τῆς τοῦ
ἀποστόλου γραφῆς LAS v τῆς γραφῆς et τοῦ ἀποστόλου sunt variae lec-
tiones contaminatae 2 προτετιμημένον A 3 ὄντος τοῦ: ὄν τοῦ S
4 τὸν λόγον post γὰρ traiecit VT 7 γραφίας V v 8 προμηθῶς V v
ἐπὶ τῶν: ἐτῶν S 10 οἷς δὲ A: ὡς δέον VLTS v 12 βλέπει ὁ νοῦς
A: βλέπειν οἷς VLTS v 13 τὰ om. VLT 18 π. τῶν προλαβόν-
των α sscr. L 19 ἐπέρρωται T 20 καὶ τὰ λειπόμενα VLT: κατα-
λίπωμεν α S v καὶ τὰ καταλειπόμενα A 25 διὰ τοῦ πατρὸς V
ἐπιδείκνυσιν VL ἐπιδείκνυσθαι T 26 τοῦτον VLT

- κοινὸν πρὸς ἅπαντα τὰ τῆς κτίσεως ἀποδεδεικται μέρη·
οὐ βάτραχος, οὐ σκώληξ, οὐ κύνθαρρος, οὐ πόα, οὐκ
ἄκανθα, οὐκ ἄλλο τι τῶν εὐτελεσμάτων πρὸ τῆς ἰδίας
45 συστάσεως ἦν. ὥστε ὅπερ διὰ τῆς λογικῆς τεχνολογίας
5 ἐπὶ τοῦ υἱοῦ σὺν ἰδρῶτι καὶ πόνῳ κατασκευάζεται, τοῦτο καὶ
ἐπὶ τῶν τυχόντων τῆς κτίσεως μορίων προωμολόγηται, καὶ
ὁ πολὺς ἐστὶ πόνος τῷ λογογράφῳ δεῖξαι τοῖς ἐσχάτοις
τῶν ἐν τῇ κτίσει τὸν μονογενῆ θεὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν
ιδιωμάτων ὁμοτίμον. οὐκοῦν ἱκανὸν τεκμήριον τοῦ κακῶς
10 αὐτοὺς περὶ τῶν δογμάτων φρονεῖν τὸ συμβαίνειν αὐτοῖς
τὰς ὑπολήψεις τὴν τε περὶ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ καὶ τὴν
46 περὶ τῆς τῶν βατράχων γενέσεως. εἰτά φησιν ἴσον κατ'
ἀλήθειαν καὶ δύναμιν τῷ ἀγέννητον μὴ εἶναι τὸ πρὸ γεν-
νήσεως μὴ εἶναι. πάλιν ὁ αὐτὸς ἀρμόσει καὶ πρὸς τοῦτό
15 μοι λόγος, ὅτι καὶ ἐπὶ κυνὸς καὶ φύλλης καὶ ὄφως καὶ
οὔτινοσὺν τῶν ἐσχάτων τὸ ἴσον εἰπὼν τις οὐχ ἁμαρτήσεται,
876 M. ἐπεὶ περ ἴσον κατὰ ἀλήθειαν καὶ δύναμιν τῷ ἀγέννητον μὴ
εἶναι τὸν κύνα τὸ πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτὸν μὴ εἶναι. εἰ
δὲ κατὰ τὸν διορισμὸν αὐτῶν, ὃν πολλαχῇ διωρίσαντο, ὅσα
20 κοινωνεῖ τῶν ιδιωμάτων, κοινωνεῖ καὶ τῆς φύσεως, ἴδιον δὲ
τοῦ κυνὸς καὶ τῶν καθ' ἕκαστον τὸ πρὸ τοῦ γενέσθαι μὴ
εἶναι, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ κατασκευάζεται οἷεται χρῆναι,
τὸ λειπόμενον τῆς κατασκευῆς ὁ ἀκροατὴς πάντως ἐκ τοῦ
ἀκολούθου κατόψεται.
- 47 Ἀλλὰ πρὸς τὸ μετριώτερον μετάγει τὸν λόγον, νέμων
τι καὶ φιλανθρωπίας αὐτῷ, καὶ φησιν οὐ μόνον ὄντα
καὶ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα φαρμὲν εἶναι τὸν υἱὸν
ὁ μικρὸν ἐν τοῖς κατόπιν τῆς τοῦ ὄντος ἐπωνυμίας αὐτὸν
ἀποσχοινίζων, ἀλλὰ καὶ κύριον αὐτόν, φησί, καὶ
30 δημιουργὸν καὶ θεὸν πάσης αἰσθητῆς τε καὶ
νοητῆς οὐσίας λέγομεν. ἦν τί οἷεται, κτιστὴν εἶναι

VLATS 1 κοινὰ T 2 οὐ πόα οὐκ ἄκανθα om. A 4 τ. τεχνο-
λογίας τῆς λογικῆς A 5 καὶ ἐπὶ A 6 τυχόντων: ἐπιτυχόντων V
7 ἔσται V ἔστω L 10 αὐτοῖς: αὐτοὺς VT 13—14 γενέσεως VLT
τῆς ante γεννήσεως add. S 14 καὶ πρὸς τοῦτο om. V 15 φύλλης:
φύχης S v 20 δὲ: καὶ v 27 τὰ ὄντα om. A 28 οὐ μικρὸν A
ἐαυτὸν A 30 καὶ ante θεὸν om. A 31 εἶναι post p. 267, 1
ἄκτιστον coll. T

ἢ ἄκτιστον; εἰ γὰρ πάσης νοητῆς οὐσίας ὁμολογεῖ κύριον
καὶ θεὸν καὶ δημιουργὸν εἶναι τὸν υἱόν, ἀνάγκη πᾶσα, εἰ
μὲν ἄκτιστον εἶναι λέγει ταύτην, ψεύδεσθαι τῆς ἀκτίστου
φύσεως τὴν δημιουργίαν τῷ υἱῷ προσμαρτυροῦντα, εἰ δὲ
κτιστὴν πιστεῖται, αὐτὸν ἑαυτοῦ κτίστην εἶναι κατασκευάζει. 5
εἰ γὰρ μὴ τῷ καθ' ἑαυτὸν ἀκτίστῳ τῆς νοητῆς οὐσίας 48
ἀφορίζοιτο ἡ δημιουργία, οὐδὲν ἔτι τὸ διακρίνον ὑπολειφθή-
σεται, τῆς τε αἰσθητῆς κτίσεως καὶ τῆς νοεράς οὐσίας
ἐπικοινωνοῦ νοουμένης. ἀλλ' ἐπάγει τοῦτοις ὅτι ἐν τῇ τῶν
ὄντων κτίσει παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιτετέραπται 10
τὴν τῶν ἀπάντων, ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, δη-
μιουργίαν καὶ τῶν γενομένων τὴν πρόνοιαν,
ἀρκοῦσης αὐτῷ τῆς ἄνωθεν ἀποκληρωθείσης
δυνάμεως πρὸς τὰς γενέσεις τῶν δημιουργη-
θέντων. ταῦτα βιάζεται μὲν τὸ πλῆθος τῶν γεγραμμένων 15
ἐν συντόμῳ παραδραμεῖν, παρακατέχει δὲ πως ἡ βλασφημία
τὸν λόγον, πολὺν ἑσμὸν νοημάτων οἶόν τινων ἰοβόλων σφη-
κῶν περιέχουσα. ἐπιτεράπη, φησί, παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν 49
δημιουργίαν. εἰ δὲ περὶ χειροτέχνου τινὸς ὁ λόγος ἐγένετο
κατὰ γνώμην τοῦ μισθοῦμένου μεταχειριζομένου τὴν ἔργα- 20
σίαν, ἄρ' οὐκ ἂν τοῖς αὐτοῖς ἐχρήσατο λόγοις; καὶ γὰρ
περὶ τοῦ Βεσελεὴλ τὸ ἴσον οὐχ ἁμαρτάνομεν λέγοντες ὅτι
ἐπιτραπεῖς παρὰ τοῦ Μωϋσέως τὴν σκηνοποιῖαν δημιουργὸς
τῶν ἐκεῖ μνημονευθέντων ἐγένετο, οὐκ ἂν ἐπὶ τὴν πρᾶξιν
ἐλθὼν μὴ πρότερον θεῖα τε δυνάμει τὴν ἐπιστήμην κτησά- 25
μενος καὶ τῇ τοῦ Μωϋσέως ἐπιτροπῇ τῆς ἐνεργείας κατα-
τολήσας. οὐκοῦν ἡ τοῦ ἐπιτετεράφθαι λέξις ἐπί- 50
κτητον αὐτῷ γεγενῆσθαι τὴν δημιουργικὴν ἐνδείκνυται δό-
ναμίν τε καὶ ἐξουσίαν, ὥς πρὶν ἐπιτραπῆναι μήτε θαρ-
σοῦντα μήτε δυνάμενον, ἐπεὶ δὲ τὴν τῶν ἔργων ἐξουσίαν 30

23 Exod. 31, 2 sq.

VLATS 2 υἱόν: Ἰησοῦν v 3 λέγει v 5 αὐτὸν A: τὸ αὐτὸν
LS τὸν αὐτὸν v τὸ VT qui αὐτὸν post κτίστην collocant 6 τῷ: τὸ L
ἀκτίστῳ: κτιστῷ v 7—8 ὑπολειφθήσεται ei ex η corr. L 9 ἐπὶ
κοινοῦ A 16 ἐν τῷ συντ. V 17 ὅλων VL 18 φησί om. VT
22 Βεσελεὴλ v 28 αὐτὸν L δημιουργίαν V

877 M.

- ἔλαβε καὶ ἀποχρῶσαν πρὸς τὰ ἔργα τὴν δύναμιν, οὕτω
γεγενῆσθαι δημιουργὸν τῶν ὄντων, ἀρκούσης αὐτῷ,
καθὼς φησιν ὁ Εὐνόμιος, τῆς ἄνωθεν ἀποκληρω-
θείσης δυνάμεως. ἄρα μὴ κατὰ τινα τερατείαν τῶν
5 γενεθλιακῶν λόγων καὶ ἐν εἰμαρμένῃ τινὶ τοῦ υἱοῦ τὴν
γέννησιν τίθεται, καθάπερ φασὶν οἱ τὴν ματαίαν ταύτην
ἐξησκηχότες ἀπάτην κατὰ τὰς ποιὰς τῶν ἀστέρων ἐπι-
πλοκάς τε καὶ ἀποστάσεις τὰς ἀποκληρώσεις τῶν βίων
τοῖς τικτομένοις συμβαίνειν, τῆς ἄνωθεν εἰρμῷ τινι φερο-
10 μένης δινήσεως τὰς περὶ τι δυνάμεις τοῖς γινομένοις ἐπι-
51 κλωθούσης; τάχα τι τοιοῦτον ὁ σοφὸς ἐννοεῖ καὶ φησι τῷ
ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ κυριότητος καὶ
παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ,
ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καθάπερ ἐν κοίλοις τισὶ καθεῖργ-
15 μένῳ χωρίοις ἄνωθεν ἀποκεκληρώσθαι διαμεμετρημένην
πρὸς τὴν ποσότητα τῶν γινομένων τὴν δύναμιν. παραδρα-
μοῦμαι καὶ τοῦτον διὰ συντομίας τὸν λόγον, ἐξ ὀλίγης τῆς
τῶν ἐξετασθέντων ἀρχῆς σπέρματα πρὸς τὴν κατανόησιν
τῆς βλασφημίας τοῖς συνετωτέροις τῶν ἐντυγχανόντων κατα-
52 βαλλόμενος. εἶτα διὰ τῶν ἐφεξῆς ἀπολογία τις ὑπὲρ ἡμῶν
αὐτῷ γέγραπται. οὐ γὰρ ἂν ἔτι δοκοίημεν τοῖς ἐντυγχά-
νουσι παραστοχάζεσθαι τῆς διανοίας τοῦ λόγου καὶ πρὸς
τὸ ὑπεύθυνον μεθερμηνεύειν τὰ ῥήματα, αὐτῆς τῆς ἐκείνου
φωνῆς ὁμολογούσης τὴν ἀτοπίαν. ἔχει γὰρ οὕτω τὰ γε-
25 γραμμένα· ἡ γὰρ οὐχὶ γ ἡ μὲν καὶ ἄγγελος οὐκ
ὄντα γέγονεν; ὁρᾶτε τὸν ὑψηλὸν θεολόγον ὥς οὐκ
αἰσχύνεται τὸν αὐτὸν γῆ τε καὶ ἀγγέλοις καὶ αὐτῷ τῷ
ποιητῇ τοῦ παντὸς ἐφαρμόζων λόγον; οὐκοῦν εἰ τὰ αὐτὰ
πρέπειν οἶται περὶ τε τῆς γῆς καὶ τοῦ κυρίου λέγειν, ἡ
30 καὶ ταύτην πάντως θεοποιήσῃ ἢ καὶ ἐκείνον ταύτῃ συν-
ατιμάσει.
- 53 Εἶτα προστίθῃσι τούτοις δι' ὧν ἀπογνυμνοῦται πλέον
ἢ βλασφημία, ὥς μὴδὲ παιδὶ δυσκατανόητον εἶναι τὸ ἄτοπον.

VLATS 6 φησὶν L 10 τοῖς om. T γινομένοις in marg. add.

14 ἐν alt. om A 19 τοῖς συντονωτέροις S 21 αὐτῶν LAS v

25 ἡ γὰρ AS 28 τὸν λόγον v ταῦτα A

φησὶ γὰρ ὅτι μακρὸν ἂν εἴη πάσας ἐπεξιέναι τῶν νοητῶν τὰς γενέσεις ἢ τὰς οὐσίας, αἷς ἀπάσαις οὐχὶ κοινή τις ἢ τοῦ μὴ ὄντος φύσις, ἀλλὰ κατὰ τὰς τοῦ δημιουργήσαντος ἐνεργείας ἢ παραλλαγῇ. ταῦτα γὰρ καὶ σιωπῶντων ἡμῶν ἀρίδην ⁵ ἔχει καὶ περιφανῇ τὴν κατὰ τοῦ υἱοῦ βλασφημίαν, ὅταν ὁμολογῇ τὸ κατὰ πάσης γενέσεως καὶ οὐσίας λεγόμενον μηδὲν ἀπάρδειν τοῦ περὶ τῆς θείας τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως λόγου. ἀλλὰ μοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν ὑπερβάντα τὴν διὰ μέσου τῆς βλασφημίας κατασκευὴν τρόπον τινὰ ¹⁰ προδιελεγχθεῖσαν ἐν τοῖς ἐξητασμένοις ἐπὶ τὰ κεφάλαια τῆς τοῦ δόγματος αὐτῶν κατηγορίας ἐλθεῖν. εὗρεθήσεται ⁵¹ γὰρ μάταιον μὲν ἀποδεικνὺς τὸ τῆς παλιγγενεσίας μυστήριον, ἀνόνητον δὲ τὴν μυστικὴν δωροφορίαν, τὴν τε μετουσίαν τούτων εἰς οὐδὲν πλέον τοῖς μετέχουσι γινομένην. φησὶ ¹⁵ γὰρ μετὰ τοὺς συντόνους ἐκείνους ἀγῶνας, ἐν οἷς Οὐαλεντίνους τε καὶ Κηρίνθους καὶ Βασιλίδας καὶ Μοντανοὺς καὶ Μαρκίωνα εἰς διαβολὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς προσετήσατο δόγματος, καὶ κατασκευάσας τὸ μηδὲ πρὸς τὴν τῶν Χριστιανῶν προσηγορίαν οἰκείως ἔχειν τοὺς ἄγνωστον ἀποφαινομένους ²⁰ τὴν θείαν φύσιν, ἄγνωστον δὲ καὶ τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον, καὶ συναριθμήσας τοῖς διαβεβλημένοις ἡμᾶς, οὕτως ἐπάγει τὸν παρ' ἑαυτοῦ λόγον ἐν τούτοις τοῖς ῥήμασιν· ἡμεῖς δὲ πειθόμενοι τοῖς ἁγίοις καὶ μακαρίοις ἀνδράσιν οὕτε τῇ σεμνότητι τῶν ὀνομάτων οὕτε ²⁵ ἐθῶν καὶ μυστικῶν συμβόλων ἰδιότητι κυροῦσθαί φαμεν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, τῇ δὲ τῶν δογμάτων ἀκριβείᾳ. ὅτι μὲν οὖν οὐδὲ ⁵⁵ 880 M. τότε τοῖς εὐαγγελισταῖς οὕτε τοῖς ἀποστόλοις οὕτε τινὶ τῶν τῆς ἀρχαιοτέρας γραφῆς καθηγησαμένων πεισθεὶς ταῦτα ³⁰ γράφει, παντὶ δῆλον τῷ τὴν ἱεράν τε καὶ θείαν οὐκ ἄγνο-

VLATS 1 φημὶ LT v τῶν V v, om. LATS 3 μὴ: μὲν v
 14 ἀνόνητον T 15 τούτων om. v 16 ἀγῶνας A: αἰῶνας VLTS v
 17 κορίνθους T βασιλίδας S 19 μηδὲν VT 21 γενέσεως A
 23 παρ' ἑαυτοῦ: περὶ αὐτοῦ VLT 23 τοῖς om. L v 28 δὲ om.
 VT 29 τότε om. VLT 31—p. 270, 1 οὐκ ἀγνοοῦντι om. V

οὖντι γραφήν. ἀκόλουθον δ' ἂν εἴη ἀγίους αὐτὸν καὶ
 μακαρίους ἄνδρας οἷσθαι λέγειν Μανιχαῖον Νικόλαον Κό-
 λουθον Ἀέτιον Ἀρειον καὶ πάντας τοὺς τοῦ αὐτοῦ χοροῦ,
 οἷς ἀκολουθῶν ταῦτα νομοθετεῖ, ὅτι οὔτε τῶν ὀνομάτων ἢ
 5 ὁμολογία οὔτε τὰ ἔθνη τῆς ἐκκλησίας οὔτε τὰ μυστικά
 56 σύμβολα κυροῖ τὴν εὐσεβείαν. ἡμεῖς δὲ μεμαθηκότες παρὰ
 τῆς ἀγίας φωνῆς ὅτι ἂν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν δι' ὕδατος
 καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,
 καὶ ὅτι Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα
 10 ἐκεῖνος ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, πεπεισμεθα τῇ ὁμολογίᾳ
 τῶν θείων ὀνομάτων, πατρὸς λέγω καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος
 ἀγίου, κυροῦσθαι τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον καὶ τῇ τῶν
 μυστικῶν ἐθῶν τε καὶ συμβόλων κοινωνίᾳ τὴν σωτηρίαν
 κρατύνεσθαι· δόγματα δὲ δι' ἐπιμελείας καὶ τοῖς ἔξω τοῦ
 15 μυστηρίου πολλάκις ἐξήτασται, καὶ πολλῶν ἔστιν ἀκοῦειν
 ὑπόθεσιν ἑαυτοῖς εἰς λόγων ἄμιλλαν τὸ ἡμέτερον δόγμα
 προβαλλομένων, καὶ τινὰς αὐτῶν <δῶμεν> καὶ κατεπι-
 τυγχάνοντας τῆς ἀληθείας πολλάκις καὶ οὐδὲν ἤττον ἡλ-
 57 λοτριωμένους τῆς πίστεως. ἐπειδὴ τοίνυν καταφρονεῖ μὲν
 20 τῶν σεμνῶν ὀνομάτων, δι' ὧν τῆς θειοτέρας γεννήσεως ἢ
 δύναμις τοῖς διὰ πίστεως μετιοῦσι τὴν χάριν νέμει, περιορᾷ
 δὲ τὴν τῶν μυστικῶν συμβόλων τε καὶ ἐθῶν κοινωνίαν, ἐν
 οἷς ὁ Χριστιανισμὸς τὴν ἰσχὺν ἔχει, εἰπόμεν τὸ τοῦ προ-
 φήτου μικρὸν παρῳδήσαντες πρὸς τοὺς ἀκροατὰς τῆς ἀπά-
 25 τῆς ὅτι Ἔως πότε βαρυκάρδιοι; ἵνα τί ἀγαπᾶτε τὴν ἀπώ-
 λειαν καὶ ζητεῖτε ψεῦδος; πῶς οὐχ ὁρᾶτε τὸν διώκτην τῆς
 πίστεως εἰς παράβασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ τοὺς πειθομένους
 58 αὐτῷ προκαλούμενον; εἰ γὰρ ἄχρηστος μὲν ἢ τῶν σεμνῶν
 τε καὶ τιμίων τῆς ἀγίας τριάδος ὀνομάτων ὁμολογία, ἀνό-
 30 νητα δὲ τὰ ἔθνη τῆς ἐκκλησίας, ἐν δὲ τοῖς ἔθεσι τοῦτοις

7 Joh. 3, 3

9 Joh. 6, 54

25 Ps. 4, 3 Sw.

VLATS 2—3 κολουθον: ἀκόλουθον v 6 κυροῖ o ex corr. T

7 φωνῆς: γραφῆς V ἂν μὴ VT 14 δὲ om. A 17 supplevi

18 ἤττον in marg. add. V 22 συμβολα pr. sed ων corr. et ου sscr. V

τε καὶ ἐθῶν om. VLT 24 παραδήσαντες V ἀκροατὰς τε L

26 τὸ ψεῦδος S 28 προκαλούμενον A v: προσκαλούμενον cet.

ἐστὶν ἡ σφραγίς, ἡ προσευχή, τὸ βάπτισμα, ἡ τῶν ἀμαρ-
 τιῶν ἐξαγόρευσις, ἡ περὶ τὰς ἐντολὰς προθυμία, ἡ περὶ τὸ
 ἡθὺς κατόρθωσις, τὸ κατὰ σωφροσύνην βιοῦν, τὸ πρὸς τὸ
 δίκαιον βλέπειν, τὸ μὴ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐρεθίζεσθαι μήτε
 ἡδονῆς ἡττάσθαι μήτε ἀρετῆς ἀπολείπεσθαι, εἰ οὖν μηδὲν 5
 τῶν τοιούτων ἐθῶν ἐπ' ἀγαθῷ κατορθοῦσθαι λέγει μηδὲ
 τὰ μυστικά σύμβολα φυλακτήρια μὲν τῶν περὶ τὴν ψυχὴν
 ἀγαθῶν, καθὼς πεπιστεύκαμεν, γίνεσθαι, ἀποτρόπαια δὲ
 τῶν κατ' ἐπιβουλὴν τοῦ πονηροῦ τοῖς πεπιστευκόσιν ἐπαγο-
 μένων, τί ἄλλο καὶ οὐχὶ φανερώς ἐμβοᾷ τοῖς ἀνθρώποις 10
 λῆρον ἡγεῖσθαι τῶν Χριστιανῶν τὸ μυστήριον, καταγελᾶν
 τῆς σεμνότητος τῶν θείων ὀνομάτων, παίγνιον οἶεσθαι τὰ
 τῆς ἐκκλησίας ἔθνη, φλυαρίαν τινὰ καὶ μωρίαν τὰ κατὰ τὸ
 μυστήριον ἐνεργούμενα πάντα; τί πλεόν οἱ τῷ Ἑλληνισμῷ 59
 παραμένοντες εἰς διαβολὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς προφέρουσι δόγ- 15
 ματος; οὐχὶ κἀκεῖνοι γέλωτος ἀφορμὴν τὸ σεμνὸν ποιοῦνται
 τῶν ὀνομάτων, ἐν οἷς ἡ πίστις κρατύνεται, καὶ διαχλευ- 881 M.
 αῖζουσι τὰ μυστικά σύμβολα καὶ τὰ διατηρούμενα παρὰ
 τῶν μεμνημένων ἔθνη; τὸ δὲ ἐν δόγμασι δεῖν μόνοις οἶεσθαι
 τὴν εὐδοσίαν εἶναι, τίνος οὕτως ἴδιον ὡς τῶν Ἑλλήνων 20
 ἐστίν; ἐπεὶ κἀκεῖνοί φασι εἶναι τι κατὰ τὴν ἑαυτῶν ὑπό-
 ληψιν τοῦ κηρύγματος ἡμῶν πιθανώτερον καὶ τινα μέγαν
 ἐξ αὐτῶν τινες ὑποτίθενται θεὸν ὑπερανεστηκότα τῶν ἄλ-
 λων καὶ ὑποχειρίους τινὰς δυνάμεις ὁμολογοῦσι, διὰ τινος
 τάξεως καὶ ἀκολουθίας ἀλλήλων μὲν πρὸς τὸ μείζον ἢ 25
 καταδεέστερον διαφερούσας, ὑπεξευγμένας δὲ πάσας ἐπίσης
 τῷ ὑπερέχοντι. ταῦτα τοῖνυν καὶ οἱ καθηγῆται τῆς νέας 60
 εἰδωλολατρίας κηρύσσουσι, καὶ οὐ δεδοίκασι οἱ ἐπόμενοι
 τὴν ἐπικειμένην τοῖς παραβεβηκόσι κατάκρισιν, ὥσπερ οὐ
 συνιέντες ὅτι τὸ ἔργον τι ποιῆσαι τῶν ἀτόπων τοῦ διὰ ῥή- 30
 ματος ἐξαμαρτεῖν μόνου παρὰ πολὺ χαλεπώτερον. οἱ τοῖνυν
 ἔργῳ μὲν τὴν πίστιν ἀρνούμενοι καὶ τὰ ἔθνη φανulίζοντες

VLATS 4 ἐρεθίζεσθαι A: ἐθίζεσθαι VLTS v 5 ὑπολείπεσθαι V
 7 περὶ ψυχὴν A 8 καθὰ T 10 τοῖς ἀνθρώποις om. T 13 τὰ
 om. L 14 τὸ πλεόν T 17—18 διαχλευάζουσι post σύμβολα coll. VT
 19 μεμνημένων T 21 ἐστίν om. v ἐπειδὴ VT 28 εἰδωλολα-
 τρίας v 31 μόνον v

- καὶ τὴν τῶν ὀνομάτων ὁμολογίαν περιορῶντες καὶ τὸν ἐκ
τῶν μυστικῶν συμβόλων ἁγιασμὸν ἀντ' οὐδενὸς εἶναι κρί-
νοντες, πρὸς δὲ τὰ σεσοφισμένα ῥήματα βλέπειν ἀνα-
πεισθέντες καὶ ἐν τῇ τοῦ γεννητοῦ καὶ ἀγεννητοῦ
5 τεχνολογίᾳ τὴν σωτηρίαν εἶναι νομίζοντες, τί ἄλλο καὶ
οὐχὶ παραβάται τῶν τῆς σωτηρίας δογμάτων εἰσίν;
- 61 Εἰ δέ τις οἴεται ταῦτα κατὰ τινα συκοφαντίαν παρ'
ἡμῶν αὐτοῖς ἐπιφέρεισθαι, καθ' ἑαυτὸν διασκεφάσθω τὰ
παρ' αὐτοῦ γεγραμμένα, τὰ τε προτεθέντα ἡμῖν εἰς ἐξέ-
10 τασιν καὶ ὅσα κατὰ τὸ ἀκόλουθον τοῖς εἰρημένοις ἐπάγεται.
φησὶ γὰρ τὸν τοῦ κυρίου νόμον παραγραφόμενος (νόμος γάρ
ἐστὶν ἡ τῆς θείας μυσταγωγίας παράδοσις) μὴ εἰς πατέρα
τε καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα τὸ βάπτισμα γίνεσθαι, καθὼς
ἐντείλατο τοῖς μαθηταῖς παραδιδούς τὸ μυστήριον, ἀλλ'
15 εἰς δημιουργὸν καὶ κτίστην καὶ οὐ μόνον πα-
62 τέρα, φησὶ, τοῦ μονογενοῦς, ἀλλὰ καὶ θεόν. Ὡς
ὁ ποτίζων τὸν πλησίον αὐτοῦ ἀνατροπὴν θολερὰν πῶς
ἀναταράσσει τῇ ἰλυώδει προσθήκῃ καὶ ἀναθολοῖ τὴν ἀλή-
θειαν, πῶς οὐ δέδοικε τὴν ἐπικειμένην ἄρὰν κατὰ τῶν
20 προστιθέντων τι ταῖς θείαις φωναῖς ἢ ὑφαίρειν τολμώντων;
ἀναγνῶμεν ἐπ' αὐτῶν τῶν ῥημάτων τὴν τοῦ κυρίου φωνήν.
Πορευθέντες, φησὶ, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτί-
ζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ
τοῦ ἁγίου πνεύματος. ποῦ κτίσμα τὸν υἱὸν προσηγόρευσε;
25 ποῦ κτίστην καὶ δημιουργὸν τοῦ μονογενοῦς τὸν πατέρα ὁ
λόγος ἐδίδαξε; ποῦ δοῦλος θεοῦ ἐν τοῖς εἰρημένοις ὁ υἱὸς
εἶναι διδάσκεται; ποῦ θεὸς τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ παραδόσει τοῦ
63 μυστηρίου κηρύσσεται; ἄρα νοεῖτε καὶ συνίετε οἱ δι' ἀπάτης
κατασυρέντες πρὸς τὴν ἀπώλειαν, τίνα τῶν ἰδίων ψυχῶν
30 καθηγητὴν προσεστήσασθε τὸν νοθεύοντα τὰς ἁγίας γραφάς,
τὸν μεταποιῶντα τὰς θείας φωνάς, τὸν ἀναθολοῦντα τῷ

16 Hab. 2, 15

19 Apc. 22, 18

22 Matth. 28, 19

VLATS 7—8 παρ' ἡμῶν om. V

8 ἐπιφέρεισθαι αὐτοῖς V

9 προστεθέντα L

13 τε om. VT

πνεῦμα ἅγιον V

καθὰ T

17 τῷ πλησίον T

18 ὑλώδει L ἰλυώδη S

21 ἐπ' αὐτῷ v

28 συνίετε κ. νοεῖτε T

30 verba ἁγίας γραφάς usque ad 31 τὰς om. V

ἰδίῳ βορβόρῳ τὸ καθαρὸν τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων,
 τὸν μὴ μόνον καθ' ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν ὀπλίζοντα,
 ἀλλὰ καὶ αὐτὰς μετασκευάζειν ἐπιχειροῦντα τὰς ἁγίας
 φωνάς, τὸν κυριωτέραν τὴν ἰδίαν διαστροφὴν τῆς τοῦ κυ- 884 M.
 ρίου διδασκαλίας ἀποδείξει φιλονεικοῦντα; οὕτω καθοράτε 5
 ὅτι ἀντεγείρει ἑαυτὸν τῷ προσκυνουμένῳ ὀνόματι, ὥστε
 σιωπηθῆναι μὲν τῷ χρόνῳ τὸ τοῦ κυρίου ὄνομα, ἀντεισ-
 αχθῆναι δὲ ταῖς ἐκκλησίαις ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ τὸν Εὐνό-
 μιον; οὕτω λογίσεσθε ὅτι μελέτη καὶ παρασκευὴ καὶ 64
 προοίμιον τῆς τοῦ ἀντιχρίστου παρουσίας τὸ ἄθεον τοῦτο 10
 παρὰ τοῦ διαβόλου προκαταβέβληται κήρυγμα; ὁ γὰρ τῶν
 τοῦ Χριστοῦ λόγων κυριωτέρας τὰς ἰδίας φωνάς ἀποδείξει
 φιλονεικῶν καὶ μεταλλάξαι τὴν πίστιν ἀπὸ τῶν θείων ὀνο-
 μάτων καὶ τῶν μυστικῶν ἐθνῶν καὶ συμβόλων εἰς τὴν ἰδίαν
 ἀπάτην, τί ἂν ἄλλο κυρίως καὶ οὐχὶ ἀντίχριστος λέγοιτο; 15

10 I. Joh. 2, 18. 22

VLATS 2 γλῶτταν VT 3 ἁγίας: θείας VT 6 ὀνόματι: νοή-
 ματι V 7—8 ἀντεισενεχθῆναι V 9 κατασκευὴ V 15 ἂν om. T

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΜΟΣ Γ'.

1 Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀκολούθου τῇ βλασφημίᾳ
προσκείμενον, ὅπερ ἐστὶν αὐτὸ τὸ κεφάλαιον τῆς τοῦ δόγμα-
885 M. 5 τος αὐτῶν συνηγορίας. οἶονται γὰρ ἰσχυροτάτην ἀπόδειξιν
ᾧν λέγουσιν ἔχειν οἱ τὸ μεγαλεῖον τῆς τοῦ μονογενοῦς
δόξης εἰς ταπεινάς καὶ δουλοπρεπεῖς ὑπολήψεις κατὰγοντες
τὸν πρὸς τὴν Μαρίαν τοῦ κυρίου λόγον, ὃν μετὰ τὴν ἀνά-
στασιν πρὸς τῆς ἀνόδου πεποιήται λέγων Μὴ μου ἅπτου,
10 οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου· πορεύθητι δὲ
πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς ὅτι ἀναβαίνω
πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ θεόν μου καὶ
2 θεὸν ὑμῶν. τὴν μὲν οὖν εὐσεβῆ τῶν εἰρημένων διάνοιαν,
καθ' ἣν πεπιστεύκαμεν εἰρῇσθαι ταῦτα πρὸς τὴν Μαρίαν,
15 πρόδηλον οἶμαι τοῖς παραδεξαμένοις ἐν ἀληθείᾳ τὴν πίστιν.
προστεθήσεται δὲ ὅμως καὶ παρ' ἡμῶν ὁ περὶ τούτου λόγος
ἐν τῷ καθήκοντι τόπῳ· τέως δὲ μαθεῖν ἄξιον παρὰ τῶν
προφερόντων ἡμῖν τὰς τοιαύτας φωνὰς ὅτι τὸ ἀναβαίνον
καὶ τὸ ὀρώμενον καὶ τὸ διὰ τῆς ἀφῆς γνωριζόμενον καὶ
20 ἔτι πρὸς τούτοις τὸ τοῖς ἀνθρώποις διὰ τῆς ἀδελφότητος
οἰκειούμενον, ἄρα τῆς θείας ἢ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἴδιον
3 εἶναι νομίζουσιν. εἰ μὲν γὰρ τὸ ψηλαφητὸν καὶ ὁρατὸν καὶ

9 Joh. 20, 17

VLATS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος ἱβ̄ **VLT** τοῦ αὐτοῦ λόγος δω-
δέκατος S titulus deest in A 3 εἴδωμεν v 4 προκειμένον v
6 οἱ : οἶον **VLT** 7 ταπεινοὺς **VLT** v 10 πορεύου **VT** 11 ὅτι
om. **VT** 19 δι' ἀφῆς **VT** 22 τὸ A, om. **VLTS** v

βρώσει καὶ πόσει διοικούμενον καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁμογενὲς
καὶ ἀδελφὸν καὶ ὅσα περὶ τὴν σωματικὴν καθορᾶται φύσιν,
πάντα ταῦτα καὶ ἐν θεότητι βλέπουσι, λεγέτωσαν περὶ τοῦ
μονογενοῦς θεοῦ καὶ ταῦτα καὶ ὅσα βούλονται μαρτυρεῖ-
τωςαν αὐτῷ, καὶ τὴν πορευτικὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν τοπικὴν 5
μετάστασιν, ὅπερ ἴδιον τῶν ἐν σώματι περιγεγραμμένων
ἐστίν. εἰ δὲ ὁ μὲν διὰ τῆς Μαρίας ἀδελφοῖς διαλέγεται, 4
ὁ δὲ μονογενὴς ἀδελφὸς οὐκ ἔχει (πῶς γὰρ ἂν ἐν ἀδελ-
φοῖς τὸ μονογενὲς διασφύζοιτο;) καὶ ὁ εἰπὼν Πνεῦμα ὁ θεός,
φησὶ πρὸς τοὺς μαθητάς ὁ αὐτὸς ὅτι Ψηλαφήσατέ με, 10
ἵνα δεῖξῃ ὅτι ψηλαφητὴ μὲν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἀναφῆς
δὲ τὸ θεῖον, καὶ ὁ εἰπὼν Πορεύομαι, τὴν τοπικὴν διαση-
μαίνει μετάστασιν, ὁ δὲ τὰ πάντα ἐμπεριειληφώς, ἐν ᾧ,
καθὼς φησιν ὁ ἀποστόλος, ἐκτίσθη τὰ πάντα καὶ ἐν ᾧ
τὰ πάντα συνέστηκεν, οὐδὲν ἐν τοῖς οὖσιν ἔξω ἑαυτοῦ 15
ἔχει εἰς ὃ κατὰ τινα κίνησιν ἢ μεταχώρησις γίνεται (οὐδὲ
γὰρ ἔστιν ἐτέρως ἐνεργῆσαι τὴν κίνησιν, μὴ τοῦ μεθ-
ισταμένου τὸν μὲν ἐν ᾧ ἦν ἀπολείποντος, ἕτερον δὲ ἀντι-
μεταλαμβάνοντος τόπον· τὸ δὲ διὰ πάντων ἦκον καὶ ἐν
πᾶσιν ὄν καὶ πάντα περικρατοῦν καὶ ὑπ' οὐδενὸς τῶν ὄντων 20
περιειργόμενον οὐκ ἔχει ὅπου μεταχωρήσει τῷ μηδὲν εἶναι
κενὸν τοῦ θεοῦ πληρώματος), πῶς καταλιπόντες οὗτοι τὸ 5
ἐκ τοῦ φαινομένου τὰς φωνὰς γίνεσθαι ταύτας τῇ θεῖᾳ τε
καὶ ὑπερεχούσῃ πάντα νοῦν ἐφαρμόζουσι φύσει, σαφῶς τοῦ
ἀποστόλου ἐν τῇ πρὸς Ἀθηναίους δημηγορίᾳ τὸ τοιοῦτον 25
ἀπαγορεύοντος ἐπὶ θεοῦ νομίζειν, ὡς οὐχὶ διὰ ψηλαφήσεως
ἐύρισκομένης τῆς θείας δυνάμεως, ἀλλὰ διὰ νοητῆς θεω-

9 Joh. 4, 24

10 Luc. 24, 39

12 Joh. 20, 17

13 Col. 1, 16—17

25 Act. 17, 27

VLATS 3 λεγέτωσαν post 4 θεοῦ coll. VT 6 γεγραμμένων VT

10 τοῖς μαθηταῖς A om. πρὸς ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε T 11 μὲν:

ἡμῖν S 13 τὰ πάντα: ταῦτα πάντα V συμπεριειληφώς S v

14 καθὰ φησιν T 16 ἡ μεταχώρησις: ἡ μεταχώρησιν VT 18 τὸ

μὲν VLA 18—19 ἀντιμεταλαμβάνοντος A: ἀντὶ τοῦ μεταλαμβάνοντος

V ἀντικαταλαμβάνοντος T ἀντιλαμβάνοντος LS v (cf. ad p. 286, 13)

21 οὐκ ἔχειν v 22 καινὸν L ε ssr. 24 ἐφαρμόσουσι S 25 τὸ

om. AS v

- 6 ρίας καὶ πίστεως; ἢ πάλιν ὁ βεβρωκὼς ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν
μαθητῶν καὶ ὁ ἐπαγγειλάμενος ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ προάξειν
τε καὶ ὀφθῆσθαι, τίνα τὸν ὀφθησόμενον αὐτοῖς μηνύει;
ἄρα τὸν θεόν, ὃν οὔτε ἑώρακέ τις οὔτε ἰδεῖν δύναται, ἢ
5 τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα τουτέστι τὴν τοῦ δούλου μορφήν,
ἐν ἣ ἦν ὁ θεός; εἰ τοίνυν φανερώς διὰ τῶν εἰρημένων
888 M. πρὸς τὸ βλεπόμενον καὶ ἀντιτυποῦν καὶ κινούμενον καὶ
ὁμογενὲς τῇ φύσει τῶν μαθητῶν ἡ διάνοια τῶν εἰρημένων
φέρεται, τῶν δὲ τοιούτων οὐδὲν περὶ τὸν ἀόρατόν τε καὶ
10 ἀσώματον καὶ ἀναφῇ καὶ ἀνείδεον καθοράται, πῶς αὐτὸν
τὸν μονογενῆ θεὸν τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα καὶ ἐν τῷ πατρὶ
ὄντα εἰς τὸ ὁμότιμον Πέτρῳ καὶ Ἀνδρέᾳ καὶ Ἰωάννῃ καὶ
τοῖς λοιποῖς τῶν ἀποστόλων κατάγουσιν ἐν τῷ καὶ ἀδελ-
φοῦς αὐτοῦς λέγειν εἶναι τοῦ μονογενοῦς καὶ ὁμοδούλους;
7 καὶ πᾶσα πρὸς τοῦτον αὐτοῖς τὸν σκοπὸν ἡ σπουδὴ βλέπει,
τὸ δεῖξαι τοσοῦτον ἀφεστῶτα κατὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύ-
σεως τὸν υἱὸν τῆς τοῦ πατρὸς ἀξίας τε καὶ δυνάμεως καὶ
οὐσίας, ὅσον καὶ τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ὑπερανέστηκε.
καὶ τῆς διανοίας ταύτης τοῦτον τὸν λόγον ποιοῦνται συνή-
20 γορον τὸν ἐκ τοῦ Ἰσοῦ τὴν τε τοῦ πατρὸς καὶ τὴν τοῦ
θεοῦ φωνὴν ἐπὶ τε τοῦ κυρίου καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ κυρίου
κοινοποιοῦντα, ὡς μηδεμιᾶς μεταξὺ νοουμένης κατὰ τὴν
φυσικὴν ἀξίαν διαφορᾶς ἐν τῷ παραπλησίως αὐτὸν καὶ
τούτου κἀκείνων πατέρα τε καὶ θεὸν εἶναι νομίζεσθαι.
- 8 Καὶ τοιαύτη τίς ἐστὶν ἡ κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῆς
βλασφημίας κατασκευή, ὡς ἡ καὶ τοῖς μαθηταῖς
διὰ τῆς σχετικῆς σημασίας τὸ κοινὸν τῆς
οὐσίας πρὸς τὸν πατέρα συμμαρτυρεῖσθαι, ἢ
μηδὲ τὸν κύριον διὰ τῆς φωνῆς ταύτης εἰς

2 Matth. 26, 32 Marc. 14, 28; 16, 7

VLATS 2 καὶ om. L v 4 ἑώρακέ: εἶδέ LT 8 μαθητῶν:
ιδιωμάτων V 16 ἀφεστηκότα VT 17 υἱὸν τῆς τοῦ πατρὸς: πατέρα
τῆς τοῦ μονογενοῦς LAS v ἀξίας τε καὶ δυνάμεως καὶ οὐσίας: οὐσίας
τε καὶ δ. VT verba καὶ οὐσίας usque ad 18 ὑπερανέστηκε om. VT
18 verba ab ὅσον usque ad οὐσίας om. L 20 τὸν ἐκ τοῦ Ἰσοῦ om. A
20—21 τὴν ante τοῦ θεοῦ om. VAS sed verba τοῦ θεοῦ usque ad ἐπὶ
τε om. S v 22 φύσιν ante κοινοποιοῦντα add. VL v 29 ταύτης om. v

κοινωνίαν τῆς τοῦ πατρὸς ἁγείν φύσεως, καὶ
 ὡς τὴν δουλείαν τῶν μαθητῶν τὸ θεὸν αὐτῶν
 ὀνομασθῆναι τὸν ἐπὶ πάντων παρίστησι, κατὰ
 τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸν υἱὸν δουλεύειν τῷ θεῷ
 διὰ τῶν εἰρημένων ὁμολογεῖσθαι. ὅτι μὲν οὖν οὐδ' 5
 τῇ θεότητι τοῦ μονογενοῦς ἐφαρμόζεται τὰ πρὸς τὴν Μα-
 ρίαν ῥήματα, δι' αὐτῆς ἔστι τῆς τῶν εἰρημένων διανοίας
 μαθεῖν. ὁ γὰρ διὰ πάντων πρὸς τὸ ὁμότιμον τῆς ἀνθρω- 9
 πίνης βραχύτης ἐαυτὸν ταπεινώσας, ἐκείνος φθέγγεται τὰ
 εἰρημένα. τίς δὲ αὐτῶν τῶν ῥημάτων ἐστὶν ἡ διάνοια, τὴν 10
 μὲν ἀκρίβειαν εἶδειν ἂν οἱ διὰ τοῦ πνεύματος τὰ βάθη
 τοῦ μυστηρίου διερευνώμενοι· ὅσα δὲ καὶ εἰς <τὴν> ἡμε-
 τέραν ἵκει κατάληψιν κατὰ τὴν τῶν πατέρων ὑφήγησιν,
 ταῦτα δι' ὀλίγων παραθησόμεθα. ὁ τῇ φύσει πατὴρ τῶν
 ὄντων, ἐξ οὗ τὰ πάντα τὴν γένεσιν ἔχει, εἰς παρὰ τῆς τοῦ 15
 ἀποστόλου μεγαλοφωνίας ἀνακεκήρυκται. Εἰς γὰρ θεός,
 φησί, καὶ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα. οὐκοῦν ἡ ἀνθρωπίνη 10
 φύσις οὐκ ἀλλαχόθεν ἐπεισῆλθε τῇ κτίσει οὐδὲ αὐτομάτως
 ἐνεφύη τοῖς γεγονόσιν, ἀλλὰ τὸν ποιητὴν καὶ αὐτὴ τῆς
 ἰδίας συστάσεως οὐκ ἄλλον ἔσχεν ἢ τὸν πατέρα τῶν πάν- 20
 των. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, εἴτε τὴν ἐπο-
 πτικὴν εἴτε τὴν προνοητικὴν ἐξουσίαν σημαίνει, οἰκείως
 ἔχει πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. ὁ γὰρ τὴν δύναμιν παρασχὼν
 τοῖς οὗσι τοῦ εἶναι, θεὸς καὶ ἐπόπτης τῶν ὑπ' ἐκείνου γε-
 γονότων ἐστίν. ἀλλ' ἐπειδὴ κατ' ἐπιβουλὴν τοῦ ἐνσπεύραντος 25
 ἡμῖν τὸ τῆς ἀπειθείας ζιζάνιον οὐκέτι τοῦ πατρικοῦ χα-
 κτήρος ἡ φύσις ἡμῶν τὴν εἰκόνα ἐφ' ἑαυτῆς διεσώσατο,

6 Joh. 20, 17 16 I. Cor. 8, 6

VLATS 2 τὸ θεόν: τὸν θ. VS v αὐτῶν A v: αὐτὸν VLTS (ο
 ex ω corr. S) 4 τῷ θεῷ om. T 7 τῆς om. L τῶν εἰρημένων
 τῆς διανοίας VT 9 φασὶ post ἑαυτὸν add. v 12 δὲ om. V τὴν
 addidi 13 ἀνῆκει A πατέρων: πρώων V ὑφήγησιν: ὑφίστησι V
 15 τὰ om. LAS γέννησιν T τῆς om. T 16 μεγαλοφωνίας om.
 VT κεκήρυκται T 16—17 θεός, φησί, καὶ πατήρ: φησὶ θεός ὁ
 πατήρ VLT 19 τοῖς γεννώσιν v καὶ τὸν V καὶ αὐτῆς v
 20—21 τὸν πάντων L 22 ἣν οἰκείως v 24 ἐπ' ἐκείνου V v
 ὑπ' om. L 25 ἐπεὶ v

889 M.

- ἀλλὰ πρὸς τὸ αἵσχος τῆς ἁμαρτίας μετεμορφώθη, διὰ
 τοῦτο διὰ τῆς κατὰ τὴν προαίρεσιν ὁμοιότητος εἰς τὴν
 889 M. πονηρὰν συγγένειαν τοῦ πατρὸς τῆς ἁμαρτίας εἰσεποιήθη·
 ὥς μηκέτι τοῦ ἀποκηρυχθέντος ἐν τῇ ἰδίᾳ κακίᾳ τὸν ἀγα-
 5 θόν τε καὶ ἀληθινὸν εἶναι πατέρα τε καὶ θεόν, ἀλλ' ἀντί
 μὲν τοῦ φύσει ὄντος θεοῦ τοὺς φύσει μὴ ὄντας θεοὺς τι-
 μηθῆναι, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀληθινοῦ
 πατρὸς τὸν ψευδῶνυμον νομισθῆναι πατέρα, καθὼς πού δι'
 αἰνίγματος ὁ προφήτης Ἰερεμίας λέγει ὅτι Ἐφώνησε πέρ-
 11 διξ, συνήγαγεν αὐτὸν οὐκ ἔτεκεν. ἐπειδὴ τοῖνυν τὸ κεφάλαιον
 τῆς συμφορᾶς ἡμῶν τοῦτο ἦν, τὸ ἐξοικειωθῆναι τοῦ ἀγαθοῦ
 πατρὸς τὸ ἀνθρώπινον καὶ τῆς θείας ἐπόψεώς τε καὶ κηδε-
 μονίας ἔξω γενέσθαι, διὰ τοῦτο ὁ πᾶσαν τὴν λογικὴν κτίσιν
 ποιμαίνων καταλιπὼν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τὴν ἀπλανῆ τε καὶ
 15 ὑπερκόσμιον ποίμνην τὸ πεπλανημένον πρόβατον, τὴν ἡμε-
 τέραν λέγω φύσιν, ὑπὸ φιλάνθρωπίας μετέρχεται. πολλο-
 στὸν γάρ ἐστι καὶ ἐλάχιστον μέρος, εἰ πρὸς τὸ πᾶν κρί-
 νοιτο, ἢ ἀνθρωπίνη φύσις ἢ μόνη κατὰ τὸ τῆς παραβολῆς
 αἶνιγμα τῆς λογικῆς ἑκατοντάδος διὰ τῆς κακίας ἀποφοι-
 12 τήσασα. ἐπεὶ οὖν ἀποξενωθείσαν τοῦ θεοῦ τὴν ἡμετέραν
 ζωὴν δι' ἑαυτῆς πάλιν ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν τε καὶ οὐράνιον
 χώρον ἀναληφθῆναι ἀμήχανον ἦν, διὰ τοῦτο, καθὼς φησιν
 ὁ ἀπόστολος, ὁ μὴ γνοὺς ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτία
 γίνεται καὶ τῆς κατάρας ἡμᾶς ἐλευθεροῖ τὴν ἡμετέραν
 25 κατάραν οἰκειωσάμενος καὶ τὴν ἔχθραν ἡμῶν τὴν διὰ τῆς
 ἁμαρτίας πρὸς τὸν θεὸν γεγεννημένην ἀναλαβὼν καὶ ἐν
 ἑαυτῷ ἀποκτείνας κατὰ τὸν τοῦ ἀποστόλου λόγον (ἔχθρα
 δὲ ἦν ἡ ἁμαρτία) καὶ γενόμενος ὅπερ ἡμεῖς δι' ἑαυτοῦ
 13 πάλιν συνῆψε τῷ θεῷ τὸ ἀνθρώπινον. τὸν γὰρ καινὸν
 30 ἐκεῖνον ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα, ἐν ᾧ κατέκησε

6 Gal. 4, 8 9 Jerem. 17, 11 18 Matth. 18, 12 Luc. 15, 4
 23 II. Cor. 5, 21 27 Eph. 2, 16 30 Eph. 4, 24

VLATS 5 τε alt. om. LT 7 καθά T 8—9 δι' αἰνίγματος
 post Ἰερεμίας coll. VT 9 λέγων VT v om. ὅτι 13 τὴν λογικὴν
 post τὴν κτίσιν collocant v τὴν λογικὴν ποίμνην L in marg. γρ. κτίσιν
 15—16 ἡμετέραν: ἡμῶν T 17 εἰ: ἢ L 21 τὴν ὑψηλὴν τε κ. οὐρά-
 νιον χώρον v 22 καθά T

τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, τοῦτον διὰ καθαρότη-
 τος τῇ συγγενείᾳ τοῦ πατρὸς τῆς φύσεως ἡμῶν προσ-
 οικειώσας πᾶσαν τὴν κοινωνὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ συγ-
 γενῇ φύσιν πρὸς τὴν αὐτὴν χάριν συνεφειλόσατο. καὶ
 τοῦτο διὰ τῆς γυναικὸς οὐ πρὸς ἐκείνους τοὺς μαθητὰς 5
 μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς μέχρι τοῦ νῦν μαθη-
 τευομένους τῷ λόγῳ εὐαγγελίζεται, ὅτι οὐκέτι ἐν ἀποκη-
 ρύκτοις ὁ ἄνθρωπος οὐδὲ τῆς τοῦ θεοῦ βασιλείας ἀπό-
 βλητος, ἀλλὰ πάλιν υἱός, πάλιν ὑπὸ τὸν θεὸν τεταγμένος,
 τῇ ἀπαρχῇ τῆς ἀνθρωπότητος συναγιασθέντος καὶ τοῦ 10
 φυχράματος. Ἴδου γάρ, φησὶν, ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι 14
 ἔδωκεν ὁ θεός· ὅθεν ὑμεῖς ἀπεφοιτήσατε σάρκες καὶ αἷμα
 διὰ τὴν ἁμαρτίαν γενόμενοι, ἐκεῖ πάλιν ὑμᾶς ἀναλαβὼν
 ἐπανήγαγεν ὁ δι' ἡμᾶς κεκοινωνηκὼς σαρκός τε καὶ αἵματος.
 καὶ οὕτω γέγονε καὶ ἡμέτερος πατήρ καὶ θεός, οὐ πρό- 15
 τερον διὰ τῆς ἀποστασίας ἡλλοτριώθημεν. οὐκοῦν εὐαγ-
 γελίζεται τὴν ἀγαθὴν ταύτην εὐεργεσίαν διὰ τῶν εἰρημένων
 ὁ κύριος, καὶ ἔστι τὰ ῥήματα οὐ τῆς τοῦ υἱοῦ ταπεινό-
 τητος ἔλεγχος, ἀλλὰ τῆς ἡμετέρας πρὸς τὸν θεὸν καταλ-
 λαγῆς εὐαγγέλια. τὸ γὰρ περὶ τὸν κατὰ Χριστὸν ἄνθρωπον 15
 γεγεννημένον κοινὴ τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων χάρις ἐστίν.
 ὥσπερ γὰρ τὸ κατωφερὲς καὶ εἰς γῆν βρῖθον τοῦ σώματος 892 M.
 διαέριον ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ἰδόντες φερόμενον πιστεύομεν
 κατὰ τὸν τοῦ ἀποστόλου λόγον καὶ ἡμεῖς ἀρπαγῆσεσθαι ἐν
 νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, οὕτως ἀκη- 25
 κοότες, ὅτι τῆς ἡμετέρας ἀπαρχῆς πατήρ καὶ θεὸς γέ-
 γονεν ὁ ἀληθινὸς θεὸς καὶ πατήρ, οὐκέτι ἀμφιβάλλομεν
 τὸν αὐτὸν καὶ ἡμέτερον πατέρα καὶ θεὸν γενέσθαι, μα-
 θόντες ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν εἰσελευσόμεθα, ὅπου πρόδρομος
 ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν ὁ Χριστός. τὸ δὲ διὰ γυναικὸς τὴν 16

1 Col. 2, 9 10 Rom. 11, 16 11 Jes. 8, 18 24 I. Thess.
4, 17 26 Jac. 1, 18 II. Thess. 2, 13 29 Hebr. 6, 20

VLATS 1—2 καθαρότητος A v: καθαρότητα VLTS 2 τῆς συγ-
 γενείας T 7 τῷ om. v 13 διὰ τῆς ἁμαρτίας σάρκες γενόμενοι καὶ
 αἷμα VT ἡμᾶς S 21 φύσεως A: πίστεως VLTS v 22 γὰρ
 om. L 25 ὑπάντησιν S καὶ οὕτως L 26 ὅτι sscr. A
 9 τὴν om. A 30 εἰσῆλθε χριστὸς VLT

χάριν μηνύεσθαι καὶ αὐτὸ σύμφωνόν ἐστι τῷ ἀποδοθέντι
 νοήματι. ἐπειδὴ γάρ, καθὼς φησιν ὁ ἀποστόλος, ἡ γυνή
 ἐξαπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε καὶ τῆς ἀποστάσεως
 τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τῆς παρακοῆς προηγήσατο, διὰ
 5 τοῦτο πρώτη τῆς ἀναστάσεως γίνεται μάρτυς, ἵνα τὴν ἐκ
 τῆς παραβάσεως καταστροφὴν διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀνάστασιν
 πίστεως ἀνορθώσῃ, καὶ ὥσπερ τῶν τοῦ ὄψεως λόγων τὸ
 κατ' ἀρχὰς γενομένη πρὸς τὸν ἄνδρα διάκονός τε καὶ σύμ-
 βουλος ἀρχὴν τοῦ κακοῦ τῷ βίῳ καὶ ἀκολουθίᾳ ἐισήνεγκεν,
 10 οὕτω τοῦ θανατώσαντος τὸν ἀποστάτην δράκοντα τοὺς λό-
 γους τοῖς μαθηταῖς διακομίσασα ἀρχηγὸς τοῖς ἀνθρώποις
 τῆς πίστεως γένηται, δι' ἧς εἰκότως ἀναλίσχεται ἡ πρώτη
 17 τοῦ θανάτου ἀπόφασις. ἀλλ' ἐρρεθῆναι μὲν εἰκὸς παρὰ
 τῶν ἐπιμελεστέρων ὠφελιμωτέραν τινὰ τῶν προκειμένων
 15 ἐξήγησιν· εἰ δὲ καὶ μηδὲν εὐρίσκοιτο, ἐκείνην πάντως ἀρ-
 γεῖν τὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν προφερομένην συγκρίσει τῆς
 ἐρρεθείσης πάντα οἶμαι τὸν εὐσεβοῦντα συνθήσεσθαι. ἡ
 μὲν γὰρ ἐπὶ καθαιρέσει τῆς τοῦ μονογενοῦς δόξης συμ-
 πέπλασται καὶ πλέον οὐδέν· αὕτη δὲ τῆς κατὰ τὸν ἄν-
 20 θρωπον οἰκονομίας τὸν σκοπὸν περιέχει. ἐδείχθη γὰρ ὅτι
 οὐχ ὁ ἀναφῆς τε καὶ ἀμετάθετος καὶ ἀράτος, ἀλλὰ τὸ
 βλεπόμενόν τε καὶ κινούμενον καὶ ψηλαφώμενον, ὅπερ τῆς
 ἀνθρωπίνης φύσεως ἴδιόν ἐστι, τῇ Μαρίας τὴν ἐντολὴν ἐδί-
 δου πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διακονῆσαι τὸν λόγον.

18 Ἐτι καὶ τοῦτο προσεξετάσωμεν, οἷαν πεποιήται τὴν
 ἀπολογία ὑπὲρ ὧν ἀπηλέγχθη παρὰ τοῦ μεγάλου Βασι-
 λείου εἰς τὴν τοῦ σκότους μοῖραν τὸν μονογενῆ θεὸν ἀφο-
 ρίζων ἐν τῷ λέγειν ὅσον διέστηκε τὸ γεννητὸν

2 I. Tim. 2, 14

7 Gen. 3, 1

23 Joh. 20, 17

28—p. 281, 2 haec igitur verba non in Apologia apologiae, sed in
 prima Eunomii contra Basilium apologia exstiterant cf. Apol. cp. 19.
 Basilius ea citat et refutat c. Eun. l. II p. 629 C—633 A. contra
 hanc Basilii argumentationem quae in nova Apologia exposuerat Euno-
 mius, Gregorius hoc loco impugnat

VLATS 1 ἀποδοθέντι: ἀποδειχθέντι A 5 τ. ἀναστάσεως πρώτη ν
 γίνεται μάρτυς A ν: μάρτυς γίνεται VLTS 7 ἀνορθώσεται VLT
 7—8 τὸ om. VLT 12 γέγνηται V 24 τῷ λόγῳ A 25 προσεξε-
 άσωμεν T 27—28 ἀφορίζων τὸν μονογενῆ θεὸν V

πρὸς τὸ ἀγέννητον, τοσοῦτον παρήλλακται τὸ
 φῶς πρὸς τὸ φῶς. δείξαντος γὰρ ἐκείνου μὴ κατὰ
 ὕφεισιν τινα καὶ ἐπίτασιν τοῦ γεννητοῦ πρὸς τὸ ἀγέννητον
 τὴν διάστασιν εἶναι, ἀλλ' ἐκ διαμέτρου τὴν ἀντίθεσιν ἐν
 τοῖς σημαινομένοις ὑπάρχειν, καὶ συλλογισμένου διὰ τῆς 5
 τῶν τεθέντων ἀκολουθίας ὅτι ἀναλόγως τῇ ἀγεννησίᾳ
 καὶ τῇ γεννήσει τοῦ πατρικοῦ φωτὸς πρὸς τὸ τοῦ υἱοῦ
 παραλλάσσοντος ἀνάγκη πᾶσα μὴ ἐλάττωσιν φωτὸς ἐπὶ τοῦ
 υἱοῦ νοηθῆναι, ἀλλὰ παντελῇ ἄλλοτρίωσιν (ὥς γὰρ οὐκ
 ἔστιν εἰπεῖν ὑφειμένην ἀγεννησίαν εἶναι τὴν γέννησιν, ἀλλὰ 10
 καθόλου διέστηκεν ἀντιθετικῶς ἀπ' ἀλλήλων τὰ σημαινό-
 μενα τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως, οὕτως εἰ τὴν
 αὐτὴν φυλάσσοι παραλλαγὴν τὸ πατρικὸν φῶς πρὸς τὸ ἐν
 τῷ υἱῷ νοούμενον, οὐκέτι φῶς ἐκ τῆς ἀκολουθίας ὁ υἱὸς
 εἶναι ὑποληφθήσεται, ἐπίσης αὐτῆς τε τῆς ἀγεννησίας καὶ 15 893 M.
 τοῦ κατ' αὐτὴν φωτὸς ἔξω γινόμενος· ὁ δὲ ἄλλο τι παρὰ
 τὸ φῶς ὧν δηλαδὴ πρὸς τὸ ἀντικείμενον οἰκείως κατὰ τὸ
 ἀκόλουθον ἔξει)· ταύτης τοίνυν τῆς ἀτοπίας ἐκ τῶν τεθέν- 19
 των ἀναφανείσης, ἀναλῶειν ἐπιχειρεῖ ὁ Εὐδῶμιος ταῖς τε-
 χνικαῖς ἐφόδοις τῶν ἀποδείξεων οὕτωςι λέγων· ἴσμεν γάρ, 20
 ἴσμεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἴσμεν τὸν κτίσαντα
 τὸ φῶς μετὰ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡκού-
 σαμεν αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ ἀληθείας Χριστοῦ
 λέγοντος τοῖς ἐαυτοῦ μαθηταῖς· Ὑμεῖς ἐστε τὸ
 φῶς τοῦ κόσμου· μεμαθήκαμεν παρὰ τοῦ μα- 25
 καρίου Παύλου φῶς ἀπρόσιτον ὀνομάζοντος
 τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν τῇ τε προσθήκῃ διορί-
 ζοντος καὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ φωτὸς ἐκδιδά-
 σκοντος· εἶτα τοσαύτην φωτὸς παραλλαγὴν με-
 μαθηκότες οὐκ ἀνεξόμεθα μέχρι φιλῆς γοῦν 30
 ἀκοῆς τὴν αὐτὴν εἶναι φωτὸς ἔννοιαν. ἄρα σπου- 20
 δάζων τὰ τοιαῦτα διὰ τῶν ἐπιχειρημάτων κατὰ τῆς ἀλη-

VLATS 5 σημαινομένοις inter η et μ ras. trium litt. T 6 τε-
 θέντων: ὄντων V 10 ὑφειμένην A: ὑφειμένην VLTS v 14 υἱῷ
 om. et ras. complur. litt. V πατρὶ T οὐκέτι post ἀκολουθίας coll.
 S v 15 ὑποληφθήσεται T τε καὶ τῆς ἀγεννησίας VLT 30 γοῦν
 sscr. T

- θείας προβάλλεται ἢ τῆς ἀναισθησίας τῶν ἐπομένων αὐτοῦ
 ταῖς ἀπάταις ἀποπειρώμενος, πότερον δύνανται συνιδεῖν τὸν
 παιδιώδη παραλογισμόν τοῦ σοφίσματος ἢ καὶ πρὸς τὴν
 οὕτω πρόδηλον ἀπάτην ἀναισθητοῦσιν; ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι
 5 μηδένα οὕτως ἀνόητον, ὥς μὴ συνιέναι τὴν ἐκ τῆς ὁμο-
 νυμίας ἀπάτην, δι' ἧς ὁ Εὐνόμιος ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς κατ'
 αὐτὸν παρακρούεται. φῶς οἱ μαθηταί, φησίν, ὠνομάσθη-
 σαν, φῶς δὲ λέγεται καὶ τὸ ἐν τῇ κτίσει γενόμενον. εἴτα
 τίς οὐκ οἶδεν ὅτι <τὸ> ὄνομα μόνον ἐν τοῦτοις ἐστὶ κοινόν,
 10 τὸ δὲ σημαινόμενον ἐφ' ἑκατέρου διάφορον; τὸ μὲν γὰρ
 ἡλιακὸν φῶς ὅψεως ἐστὶ διακριτικόν, ὁ δὲ τῆς διδασκαλίας
 τῶν μαθητῶν λόγος ταῖς ψυχαῖς τὸν φωτισμὸν τῆς ἀλη-
 21 θείας ἐντίθησιν. εἰ μὲν οὖν ταύτην καὶ ἐπ' ἐκείνου τοῦ
 φωτὸς τὴν διαφορὰν οἶδεν, ὥς τὸ μὲν σώματος οἶεσθαι, τὸ
 15 δὲ ψυχῆς εἶναι φῶς, οὐκέτι ἡμῖν ἔσται πρὸς αὐτὸν λόγος
 οὐδεὶς, αὐτῆς τῆς ἀπολογίας καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων αὐτὸν
 λόγων κατακρινούσης. εἰ δὲ τὴν τοιαύτην ἐπ' ἐκείνου τοῦ
 φωτὸς διαφορὰν κατὰ τὸν τῆς ἐνεργείας τρόπον εἶρεῖν οὐκ
 20 ἔχει (οὐ γὰρ τὸ μὲν ὀφθαλμῶν σαρκός, τὸ δὲ διανοίας
 ἐστὶ φωτιστικόν, ἀλλὰ μία καὶ τοῦτου καὶ ἐκείνου τοῦ φωτὸς
 ἡ ἐνέργεια ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐνεργουμένη), πῶς διὰ τῶν ἡλια-
 κῶν ἀκτίνων καὶ τῶν ἀποστολικῶν λόγων τὸ παρηλλάχθαι
 τὸ μονογενὲς φῶς πρὸς τὸ πατρικὸν φῶς ἀποδείκνυσιν;
 ἀλλ' ὁ μὲν υἱὸς ἀληθινόν, φησί, λέγεται φῶς, ὁ δὲ πατὴρ
 25 ἀπρόσιτον. οὐκοῦν οἱ προσδιορισμοὶ τὴν κατὰ τὸ μείζον
 22 διαφορὰν τοῦ πατρικοῦ φωτὸς ἐρμηνεύουσιν. ἄλλο γάρ τι
 τὸ ἀληθινὸν καὶ ἄλλο τὸ ἀπρόσιτον οἶεται. εἴτα τίς οὕτως
 ἡλίθιος, ὥς μὴ συνιδεῖν τὴν τῶν σημαινόμενων ταυτότητα;
 τὸ γὰρ ἀληθινόν τε καὶ τὸ ἀπρόσιτον ἐπίσης τοῖς κατὰ τὸ
 30 ἐναντίον νοουμένοις ἐστὶν ἀπροσπέλαστον. ὥς γὰρ τὸ
 ἀληθὲς τὴν τοῦ ψεύδους οὐ προσδέχεται μείξιν, οὕτως καὶ
 τὸ ἀπρόσιτον τὸν τοῦ ἐναντίου προσεγγισμόν οὐ προσίεται.

VLATS 1 ταῖς ἀναισθησίαις VLT

2 πότερον εἰ δύνανται VLT

7 οὐ μαθηταί L

9 τὸ addidi

19 ὀφθαλμῶν om. A

25 προ-

διορισμοὶ V

29 τὸ ante ἀπρόσιτον om. LAT sed postea add. A

verba ἐπίσης τοῖς κατὰ usque ad 32 τὸ ἀπρόσιτον om. V

κακῷ γὰρ πάντως ἀπρόσιτόν ἐστι τὸ ἀπρόσιτον. τὸ δὲ τοῦ
 υἱοῦ φῶς κακὸν οὐκ ἔστιν· πῶς γὰρ ἂν ἐν κακίᾳ τις τὸ
 ἀληθινὸν βλέποι; ἐπεὶ οὖν οὐ κακὸν ἡ ἀλήθεια, οὐκ ἂν
 τις καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸ ἐν τῷ πατρὶ φῶς ἀπρόσιτον εἶναι
 λέγοι. εἰ γὰρ ἀποσεῖοιτο τὴν ἀλήθειαν, τῷ ψεύδει πάν- 5
 τως συνεχεχθήσεται. τοιαύτη γὰρ τῶν ἀντικειμένων ἡ 23
 φύσις, ὥς ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ κρείττονος τὸ ἐξ ἀντιθέτου
 νοούμενον ἀναφαίνεσθαι. εἰ μὲν οὖν τις λέγοι πόρρω τῆς
 ἐναντίας παραθέσεως τὸ ἐν τῷ πατρὶ φῶς θεωρεῖσθαι,
 ἐστοχασμένως τοῦ ἀποστολικοῦ βουλήματος ἐρμηνεύσει 10
 τοῦ ἀπρόσιτου τὴν λέξιν. εἰ δὲ τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν
 ἀλλοτρίωσιν σημαίνειν τὸ ἀπρόσιτον λέγοι, οὐδὲν ἕτερον
 ἢ αὐτὸν ἑαυτῷ ἐχθρόν τε καὶ ἀλλότριον ὑποθήσεται,
 ἀγαθὸν ὄντα καὶ ἀγαθῷ ἀντικείμενον. ἀλλὰ μὴν τοῦτο
 τῶν ἀμνηχάνων ἐστὶ· τὸ γὰρ ἀγαθὸν οἰκείως ἔχει τῷ ἀγαθῷ. 15
 οὐκ ἄρα τὸ φῶς τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο παρήλλακται· ὅ τε 24
 γὰρ υἱὸς φῶς ἀληθινὸν ὅ τε πατὴρ φῶς ἐστιν ἀπρόσιτον.
 εἴπομι δ' ἂν καταθαρσῆσας ὅτι καὶ ὁ ὑπαλάσσων ἐφ'
 ἑκατέρου τὰς τοιαύτας προσηγορίας οὐχ ἀμαρτήσεται. τό
 τε γὰρ ἀληθινὸν ἀπρόσιτόν ἐστι τῷ ψεύδει, [καὶ] τὸ ἀπρό- 20
 σιτόν τε πάλιν ἐν ἀκραιφνεῖ τῇ ἀληθείᾳ καταλαμβάνεται.
 οὐκοῦν ταῦτόν τῷ ἀληθινῷ τὸ ἀπρόσιτον, ὅτι κατὰ τὸ ἴσον
 ἐστὶ τὸ ἐν ἑκατέρῳ σημαινόμενον τῷ κακῷ ἀπροσπέλαστον.
 τίνα οὖν ἐν τούτοις ἐπινοεῖ τὴν παραλλαγήν ὁ διὰ τῆς τῶν 25
 φώτων ὁμωνυμίας ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς καθ' ἑαυτὸν φενα- 25
 κίζων; ἀλλὰ μὴδὲ τοῦτο παραδράμωμεν ἀνεξέταστον, ὅτι
 παραποιήσας τὴν τοῦ ἀποστόλου ῥῆσιν κατὰ τὸ ἑαυτῷ δο-
 κοῦν ὡς παρ' ἐκείνου τὸν λόγον ἐκτίθεται. φησὶ γὰρ ὁ
 Παῦλος ὅτι Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον. διαφέρει δὲ πολὺ τὸ

29 I. Tim. 6, 16

VLATS 1 πάντως post τὸ ἀπρόσιτον coll. A 2 οὐκ ἔστι κακὸν V
 2 ἂν TS: ὦν L om. VA v 3 βλέπει A οὐ om. V 5 ψεύδει
 AS: ψευδεῖ cet. v 10 ἐστοχασμένος T 13 ὑποστήσεται T
 15 τῷ ἀγαθῷ om. V 18—19 ἐφ' ἑκατέρου post προσηγορίας coll. S
 19 οὐσιασθηγορίας L 20 delevi 24 οὖν om. V 29 verba δια-
 φέρει usque ad p. 284, 2 οἰκῶν ἀπρόσιτον om. L

αὐτόν τε εἶναι καὶ τὸ ἐν τινι λέγειν εἶναι. ὁ γὰρ εἰπὼν ὅτι
 Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, τῇ τῆς οἰκήσεως φωνῇ οὐκ αὐτόν
 ἀλλὰ τὸ περὶ αὐτὸν ἐνεδείξατο, ὅπερ ἴσον ἐστὶ κατὰ τὸν
 ἡμέτερον λόγον τῷ εὐαγγελικῷ ῥήματι τῷ λέγοντι ἐν τῷ
 5 υἱῷ τὸν πατέρα εἶναι. φῶς γὰρ ἀληθινὸν ὁ υἱός, ἀπρόσιτος
 δὲ τῷ ψεύδει ἐστὶν ἡ ἀλήθεια· φῶς ἀπρόσιτον ἄρα ὁ υἱός,
 ἐν ᾧ οἰκεῖ ὁ πατήρ [ἥτοι ἐν ᾧ ἐστὶν ὁ πατήρ].

- 26 Ἄλλ' ἐναγωνίζεται τοῖς ματαίοις καὶ φησιν ἐξ αὐ-
 τῶν τῶν παραγμάτων καὶ τῶν πεπιστευμένων
 10 λογίων παρέχομαι τῶν λεγομένων τὴν πίστιν.
 ἡ μὲν οὖν ὑπόσχεσις αὕτη· εἰ δὲ κατ' ἀξίαν τῶν ἐπηγγελ-
 μένων προάγει τὸν λόγον, ὁ συνετὸς πάντως ἀκροατῆς
 ἐπισκοπήσει. ὁ μακάριος, φησὶν, Ἰωάννης ἐν ἀρχῇ
 εἶναι τὸν λόγον φήσας καὶ τοῦτον ζωὴν προσ-
 15 ειπὼν, εἶτα τὴν ζωὴν φῶς ὀνομάσας, μικρὸν
 ὑποβάς· Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, φησὶν. εἰ
 τοίνυν τὸ μὲν φῶς ἐστὶν ἡ ζωή, ἡ δὲ ζωὴ ὁ λό-
 γος, ὁ δὲ λόγος σὰρξ ἐγένετο, αὐτόθεν γίνεται
 27 φανερόν ὅτι τὸ φῶς ἐν σαρκὶ γέγονε. τί οὖν;
 20 ἐπειδὴ τὸ φῶς καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θεὸς καὶ ὁ λόγος
 ἐν σαρκὶ ἐφανερώθη, διὰ τοῦτο παρήλλακται πρὸς τὸ ἐν
 τῷ πατρὶ φῶς τὸ ἀληθινὸν φῶς; καὶ μὴν μαρτυρεῖται
 παρὰ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτι καὶ ἐν τῷ σκότει γενόμενον ἀπρόσι-
 τον ἔμεινε τῇ ἐναντίᾳ φύσει. Τὸ γὰρ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ,
 25 φησὶν, ἔλαμψε, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. εἰ μὲν
 οὖν ἡλλοιώθη πρὸς τὸ ἐναντίον καὶ ἐδυναστεύθη τῷ ζόφῳ
 τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ γενόμενον, ἰσχυρόν ἂν ᾗ πρὸς ἀπό-
 897 M. δειξὶν τοῖς βουλομένοις ἐπιδεικνύειν, ὅσον πρὸς τὸ χεῖρον

24 Joh. 1, 5

VLATS 1 τε: τὸ ν τι Wil.

ὅτε γὰρ A λέγων V

3 ἐνεδείξατο ante ἀλλὰ coll. v

5 ἀπρόσιτον δὲ A

7 ἥτοι ἐν ᾧ

ἐστὶν ὁ πατήρ varia lectio, deleui

8 ἐναγωνίζεται δὲ VT

14 καὶ

τοῦτο V 15 ὀνομάσας om. in lac. L

21 τὸ om. VL ἐν: ἐν L

22 μαρτυρεῖ L μεμαρτύρηται T

23 σκότῳ AT γινόμενον A

24 ἐν τῇ ἐναντίᾳ VLT ἐν eras. V

25 φησὶν: φύσει V κατέλαχεν A

μὲν om. A

26—27 τὸ φῶς τῷ ζόφῳ A

τῇ om. VT 27 πρὸς:

εἰς V

παρήλλακται τοῦτο τὸ φῶς πρὸς τὸ ἐν τῷ πατρὶ θεωρού-
 μενον· εἰ δὲ καὶ ὁ λόγος, κἂν ἐν σαρκὶ γένηται, λόγος 28
 μένει, καὶ τὸ φῶς, κἂν ἐν τῇ σκοτίᾳ λάμψη, φῶς οὐδὲν
 ἡττόν ἐστι, τοῦ ἐναντίου τὴν κοινωνίαν οὐ προσδεχόμενον,
 καὶ ἡ ζωὴ, κἂν ἐν τῷ θανάτῳ γένηται, ἐν ἑαυτῇ φυλάσ- 5
 σεται, καὶ ὁ θεός, κἂν τὴν τοῦ δούλου μορφήν ὑπέλθῃ, οὐκ
 αὐτὸς γίνεται δοῦλος, ἀλλ' εἰς κυριότητα καὶ βασιλείαν
 ἐξαιρεῖται τὸ ὑποχείριον, κύριον καὶ Χριστὸν ποιῶν τὸ τα-
 πεινὸν καὶ ἀνθρώπινον, πῶς διὰ τούτου πρὸς τὸ χεῖρον
 τὴν παραλλαγήν τοῦ φωτὸς ἐπιδείκνυσιν, ἵσως ἐκατέρου τὸ 10
 ἄτρεπτον εἰς κακίαν καὶ τὸ ἀναλλοίωτον ἔχοντος, οὐδὲ
 τούτῳ προσέχων, ὅτι ὁ πρὸς τὸν σαρκωθέντα λόγον ἰδὼν,
 ὃς ἦν καὶ φῶς καὶ ζωὴ καὶ θεός, ἐπέγνω διὰ τῆς ὀφθείσης
 δόξης τὸν πατέρα τῆς δόξης εἰπὼν Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν
 αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. 15

Ἄλλ' ἦλθεν ἐπὶ τὸν ἀνανταγώνιστον λόγον τὸν πάλαι 29
 μὲν ἡμῖν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν λεγομένων πεφωραμένον,
 νῦν δὲ γυμνῇ τῇ φωνῇ προφερόμενον. βούλεται γὰρ ἐμπαθῇ
 τινα καὶ ἐπίκηρον καὶ οὐδὲν τῆς ὑλικῆς καὶ ρώδους φύ-
 σεως διαφέρουσιν ἐπιδείξει τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν, ὡς ἂν διὰ 20
 τούτου τὴν πρὸς τὸν πατέρα διαφορὰν ἀποδείξειεν. φησὶ
 γὰρ εἰ μὲν ἔχει δεικνύναι καὶ τὸν ἐπὶ πάντων
 θεόν, ὅσπερ ἐστὶν ἀπρόσιτον φῶς, ἐν σαρκὶ
 γενόμενον ἢ γενέσθαι δυνάμενον ὑπ' ἐξου- 25
 σίαν ἐλθεῖν, προστάγμασιν ὑπακοῦσαι, νό-
 μοις ἀνθρωπίνοις πολιτεύεσθαι, σταυρὸν ἐνεγ-
 κεῖν, ἵσον λεγέτω τῷ φωτὶ τὸ φῶς. εἰ ταῦτα παρ' 30
 ἡμῶν προσφέρετο διὰ τῶν προκατεσκευασμένων κατὰ τὸ
 ἀκόλουθον ἐξευρισκόντων, μὴ συμμαρτυρούμενα ταῖς ἐκείνου
 φωναῖς, τίς οὐκ ἂν ἡμᾶς συκοφαντεῖν ἡτιάσατο, ὡς περινοῖα 30

14 Joh. 1, 14

VLATS 2 καὶ om. VT γίνεται v 5 τῷ om. VT

5—6 φυλάσσεται T 6 τὴν δούλου VT 8 χριστὸν καὶ κύριον VT

10 ἐπιδείκνυσται VT ἐκότερον L 12 τοῦτο L ὁ om. L

13 καὶ ante φῶς om. S 16 ἀπῆλθεν L ἀνταγώνιστον v

17 πεφωραμένον: περιφερδόμενον V 18 προφερόμενον: πεφωραμένον V

23 ὡσπερ L v ὅπερ VT 27 λέγω T 30 ἡτιάσατο συκοφαντεῖν VT

τινὶ λόγων πρὸς τὴν ἀτοπίαν ταύτην τὸ δόγμα τῶν ὕπεναν-
 τίων ἐκβάλλοντας; νυνὶ δὲ συνηγορία τίς ἐστὶ τοῦ πεφρον-
 τισμένως ἡμᾶς μετὰ τῆς ἀληθείας εὐθύνην τὸν τῆς αἰρέ-
 σεως λόγον τὸ μὴδὲ παρ' αὐτῶν ἐκείνων τὴν κατὰ τὸ
 5 ἀκόλουθον ἀναφαινομένην ἀτοπίαν σιωπηθῆναι. ἰδοὺ γὰρ
 πῶς ἀπαρακάλυπτος ἐστὶ καὶ πεπαρρησιασμένη ἡ κατὰ τοῦ
 μονογενοῦς θεοῦ μάχη, καὶ τὸ κατὰ φιλανθρωπίαν ἔργον
 διαβολὴ καὶ κατηγορία τῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ φύσεως
 παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐνομίσθη, ὡς οὐχὶ προνοητικῶς, ἀλλὰ
 10 φυσικῶς αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν σαρκὶ βίον καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ
 31 πάθος κατολισθῆσαντος. καὶ ὥσπερ φύσις ἐστὶ τῷ λίθῳ
 ἢ ἐπὶ τὸ κάτω φορὰ καὶ τῷ πυρὶ τὸ ἔμπαλιν, καὶ οὐκ
 ἀντιμεταλαμβάνουσι τὰς ἀλλήλων ιδιότητας αἱ ὕλαι, ὥστε
 ἀνωφερῇ μὲν εἶναι τὸν λίθον, βρίθειν δὲ τὸ πῦρ ἐπὶ τὸ
 15 κάτω φερόμενον, οὕτως κατασκευάζουσι τῇ μὲν τοῦ υἱοῦ
 φύσει συνουσιῶσθαι τὰ πάθη καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ συγ-
 γενὲς ἑαυτῇ καὶ οἰκεῖον ἐλθεῖν, τὴν δὲ τοῦ πατρὸς ἐλευ-
 θέραν οὔσαν τῶν τοιούτων παθῶν ἀπρόσιτον μεῖναι τῇ τῶν
 κακῶν προσβολῇ. φησὶ γὰρ τὸν ἐπὶ πάντων θεόν, ὅσπερ
 20 ἐστὶν ἀπρόσιτον φῶς, μήτε γινόμενον ἐν σαρκὶ μήτε γε-
 900 M. 32 νέσθαι δυνάμενον. ἥρκει τὸ πρότερον τῶν εἰρημένων εἰπεῖν,
 ὅτι ὁ πατὴρ οὐκ ἐν σαρκὶ ἐγένετο· νυνὶ δὲ διπλῇ τίς ἐστὶ
 διὰ τῆς προσθήκης ἢ τοῦ ἀτόπου κατασκευή. ἢ γὰρ τοῦ
 33 υἱοῦ κατηγορεῖ κακίαν ἢ τοῦ πατρὸς ἀδυναμίαν. εἰ μὲν
 25 γὰρ κακὸν ἢ τῆς σαρκὸς κοινωνία, τῷ μονογενεῖ θεῷ προσ-
 μαρτυρεῖ τὴν κακίαν· εἰ δὲ ἀγαθὸν ἢ φιλανθρωπία, ἀδύ-
 νατον εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀποδείκνυσαι τὸν πατέρα, λέγων μὴ ἂν
 αὐτὸν δυνηθῆναι τὴν τοιαύτην χάριν διὰ σαρκὸς ἐνεργῆσαι.
 καίτοι τίς οὐκ οἶδε τῶν πάντων, ὅτι ἡ ζωοποιὸς δύναμις
 30 ὁμοίως ἐκ πατρὸς τε καὶ υἱοῦ πρόεισιν εἰς ἐνέργειαν;

VLATS 2—3 πεφορτισμένως L 5—6 γὰρ πως A 13 ἀντι-
 λαμβάνουσι T ἀντιλαμβάνουσης L postea accentus add. supra α et exp. ης
 16 συνοικειοῦσθαι v 18 εἶναι LA v 19 ὅπερ VT 22 διπλῇ πλῇ
 in ras. T 27 λέγων ω in ras. T 29 ἡ ζωοποιός—p. 287, 1—2
 ζωοποιεῖ: ὡς ὁ πατὴρ ζωοποιός v (cet. om.) 30 ὅμοιος V ἐν πατρὶ
 τε καὶ υἱῷ A

Ὡςπερ γάρ, φησίν, ὁ πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὗς θέλει ζωοποεῖ, ἡμᾶς δηλαδή νεκροὺς λέγων τοὺς τῆς ἀληθινῆς ἀποπεσόντας ζωῆς. εἰ 34 οὖν ὥςπερ ὁ πατήρ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ οὐκ ἄλλως ὁ υἱὸς τὴν αὐτὴν ἐνεργεῖ χάριν, πῶς ὁ θεομάχος κατ' ἀμφοτέρων 5 κινεῖ τὴν βλάβημον γλῶσσαν, τὸν μὲν πατέρα τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀδυναμία, τὸν δὲ υἱὸν τῇ πρὸς τὸ κακὸν οἰκειότητι καθυβρίζων;

Ἄλλ' οὐκ ἔστι, φησί, τῷ φωτὶ τὸ φῶς ἴσον, διότι τὸ 35 μὲν ἀληθινόν, τὸ δὲ ἀπρόσιτον λέγεται. τὸ οὖν ἀληθινόν 10 ἐν ἐλαττώσει κρίνεται; διὰ τί; καὶ μὴν ἐκείνων ἐστὶ λόγος, ὅτι διὰ τοῦτο μείζων καὶ ὑψηλότερα τοῦ πατρὸς ἢ θεότης παρὰ τὴν τοῦ υἱοῦ νοεῖται, διότι ὁ μὲν ἀληθινὸς θεὸς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ προσείρηται, ὁ δὲ χωρὶς τῆς τοῦ ἀληθινοῦ προσοδήκης. πῶς οὖν ὁ αὐτὸς λόγος ἐπὶ μὲν τῆς θεότητος 15 αὔξησιν, ἐπὶ δὲ τοῦ φωτὸς ἐλάττωσιν τοῦ νοουμένου σημαίνει; εἰ γὰρ διὰ τοῦτο μείζονα τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα φησίν, ὅτι ἀληθινὸς θεὸς ἐστι, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον μείζων ἂν ὁμολογηθεῖη τοῦ πατρὸς ὁ υἱός, ὅτι ὁ μὲν ἀληθινὸν φῶς, ὁ δὲ οὐχ οὕτως κατονομάζεται. ἀλλὰ τοῦτο 36 μὲν, φησί, τὸ φῶς τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἐνήργησεν, ἐκεῖνο δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην χάριν ἀνενέργητον ἔμεινε. καινὸς προτιμῆσεως τρόπος· τὸ ἄπρακτον εἰς φιλανθρωπίαν τοῦ ἐνεργήσαντος ὑπέρτερον κρίνουσιν. ἀλλ' οὔτε ἔστιν οὔτε γενήσεται τοιοῦτον ἐν Χρι- 25 στιανοῖς ποτε νόημα, δι' οὗ κατασκευάζεται μὴ πᾶν ἀγαθόν, ὅτιπερ ἐν τοῖς οὖσιν ἐστιν, ἐκ τοῦ πατρὸς τὴν αἰτίαν ἔχειν. τῶν δὲ καθ' ἡμᾶς ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον ἢ πρὸς τὴν ζωὴν ἐπάνοδος παρὰ τοῖς εὔφρονοῦσι πεπίστευται·

1 Joh. 5, 21 14 Joh. 17, 3 20 haec non Gregorium sibi obicere, sed re vera verba esse Eunomii ostendit p. 288, 2

VLATS 1 γάρ om. VT 6 τὴν βλάβημον κινεῖ γλῶτταν VT
9 φησί om. V τὸ ante φῶς add. A v, om. VLTS 10 λέγει A
11 ἐν om. V v ἐστὶν ὁ λόγος S 17 τούτου V 18 φησὶν VT:
φασὶν LA v et ex φησὶν corr. S 19 ὁμολογηθεῖη post τοῦ πατρὸς
coll. V 23 καινός: καιρὸς L 25 οὐδὲ ἔστιν AS v 27 οὖσιν:
τοιοῦτοις v 29 πιστεύεται LA v

- αὕτη δὲ διὰ τῆς κατὰ τὸν ἄνθρωπον οἰκονομίας τοῦ κυρίου
κατῳρθῶται, οὐκ ἀπράκτου καὶ ἀνευεργήτου, καθὼς ἡ
αἴρεσις βούλεται, τοῦ πατρὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς οἰκονομίας
ἀπιδιάσαντος. οὐ γὰρ τοῦτο ἐνδείκνυται ὁ εἰπὼν ὅτι Ὁ
6 πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἔστι, καὶ Ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων
37 ποιεῖ τὰ ἔργα ταῦτα. πῶς οὖν ἡ αἴρεσις μόνῃ τῷ υἱῷ
τὴν ὑπὲρ ἡμῶν χάριν προσμαρτυροῦσα ἀπόμοιρον ποιεῖ τὸν
πατέρα τῆς ἐπὶ τοῖς κατορθωθείσιν εὐχαριστίας; μόνοις
γὰρ κατὰ φύσιν ὀφείλεται τοῖς εὐεργέταις ἡ τῆς εὐχαρι-
10 στίας ἀντίδοσις, ὁ δὲ πρὸς εὐεργεσίαν ἀδύνατος ἕξω τοῦ
εὐχαριστεῖσθαι πάντως ἔστιν. ὁρᾷς ὥς διὰ πάντων αὐτοῖς
πρὸς τοῦναντίον ὁ σκοπὸς περιτρέπεται τῆς κατὰ τοῦ μονο-
γενοῦς βλασφημίας, κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐπὶ τὸν πατέρα
μεταβαινουσῆς. καὶ μοι δοκεῖ κατ' ἀνάγκην τὸ τοιοῦτον
15 συμβαίνειν. εἰ γὰρ ὁ τιμῶν τὸν υἱὸν τιμᾷ τὸν πατέρα,
κατὰ τὴν θείαν ἀπόφασιν, δῆλον ὅτι καὶ ἡ πρὸς τὸ ἐναν-
901 M. τίον κατὰ τοῦ υἱοῦ σπουδὴ ἐπὶ τὸν πατέρα τὴν ἀναφορὰν
38 ἔχει. ἐγὼ δὲ φημι δεῖν τοῖς ἀπλούστερον δεχομένοις τὸ
περὶ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν κήρυγμα Ἰσῆς εὐχαρι-
20 στίας πρὸς τε τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα τὴν αὐτὴν χάριν
ὑπόθεσιν γίνεσθαι, καὶ τὸ πατρικὸν θέλημα τοῦ υἱοῦ τε-
λειώσαντος (τοῦτο δὲ ἔστι τὸ πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι,
καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος) ὁμοίως ἐπὶ τῇ χάριτι ταύτῃ
τιμᾶν τὸν πατέρα τε καὶ τὸν υἱόν, ὥς οὐκ ἂν γενομένης
25 ἡμῖν τῆς σωτηρίας, εἰ μὴ τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ πατρὸς
διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως αὐτοῦ προῆλθεν ἡμῖν εἰς ἐνέργειαν.
δύναμιν δὲ τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν εἶναι παρὰ τῶν γραφῶν
μεμαθήκαμεν.
- 39 Πάλιν δὲ τὰ εἰρημένα κατανοήσωμεν. εἰ μὲν ἔχει

4—6 Joh. 8, 29 Joh. 14, 10 15 Joh. 5, 23 22 I. Tim. 2, 4

VLATS 1 κατὰ ἄνθρωπον VLTS γ τὸν add. A 5 ὁ ἐν ἐμοὶ T
7 ἀπόμοιρον libri γ, ἄμοιρον correxerim 8 κατορθωθείσιν LAT: κατορ-
θώμασιν S γ κατορθούσιν V 9 τὰ ante κατὰ add. S 12 ὁ σκοπὸς
πρὸς τοῦναντίον VT 13 ἐπὶ τὸν πατέρα κατὰ τὸ ἀκόλουθον VT
14 τὸ om. γ 16 τὴν θέλαν: τὸ ἐναντίον V 19 γὰρ post Ἰσῆς add. L
23 καθὰ φησιν T 24 γινομένης VLT 25 ὑμῖν σωτηρίας (om.
τῆς) γ

δεικνύναι, φησί, τὸν ἐπὶ πάντων θεόν, ὅσπερ
 ἐστὶν ἀπρόσιτον φῶς, ἐν σαρκὶ γενόμενον ἢ
 γενέσθαι δυνάμενον, ἴσον λεγέτω τῷ φωτὶ τὸ
 φῶς. πρόδηλος γὰρ ὁ τῶν εἰρημένων σκοπὸς δι' αὐτῆς
 τῆς τῶν ῥημάτων κατασκευῆς, ὅτι οὐκ οἴεται τῇ παντο- 5
 δυνάμει θεότητι τὸν υἱὸν καὶ πρὸς τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς
 φιλανθρωπίας ἰσχύσαι, ἀλλὰ τῷ φύσεως ἐμπαθοῦς εἶναι τὸ
 κατὰ τὸν σταυρὸν δέξασθαι πάθος. ἀλλὰ μοι σκοπομένῃ 40
 καὶ ἀναζητοῦντι, πόθεν ταῖς τοιαύταις τῶν ὑπολήψεων περὶ
 τὸ θεῖον συνέπεσεν, ὥς τὸ μὲν ἀγέννητον φῶς ἀπρόσιτον 10
 εἶναι τῷ ἐναντίῳ καὶ καθαρῶς ἀπαθὲς καὶ ἀκήρατον
 οἶεσθαι, τὸ δὲ γεννητὸν ἐπαμφοτερίζειν κατὰ τὴν φύσιν, ὥς
 οὐκ ἀκραιφνές τε καὶ καθαρὸν ἐν ἀπαθείᾳ φυλάσσειν τὸ
 θεῖον, ἀλλὰ τινα συμμιγῇ τε καὶ σύγκρατον ἐκ τῶν ἐναν-
 τίων τὴν οὐσίαν ἔχειν τὴν καὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίας 15
 ὀρεγομένην καὶ πρὸς ἐμπαθῇ διάθεσιν μεταρρέουσιν,
 ἐπειδὴ παρὰ τῆς γραφῆς οὐκ ἦν τῆς τοιαύτης ἀτοπίας τὰς
 ὑποθέσεις εὐρεῖν, ἐπὶ ἧλθέ μοι λογίσασθαι, μή ποτε ἄρα
 τὰς τῶν Αἰγυπτίων περὶ τὸ θεῖον μυθολογίας θαυμάσας
 τὰς ἐκείνων δόξας τοῖς περὶ τοῦ μονογενοῦς ἐγκαταμείγουσι 20
 λόγοις. φασὶ γὰρ ἐκείνους τὴν ἀλλόκοτον εἰδωλοποιεῖν, 41
 ὅταν ἀνθρωπίνους μέλεσιν ἀλόγων τινῶν μορφὰς ἐφαρμό-
 ζωσιν, αἰνίγμα λέγειν εἶναι τῆς συμμείκτου φύσεως, ἣν προσ-
 αγορεύουσι δαίμονα, ταύτην δὲ λεπτοτέραν μὲν τῶν ἀνθρώ-
 πων εἶναι καὶ πολὺ τῇ δυνάμει τὴν ἡμετέραν ὑπερφέρουσαν 25
 φύσιν, τὸ δὲ θεῖον οὐκ ἀμιγὲς οὐδὲ ἄκρατον ἔχειν, ἀλλὰ
 καὶ ψυχῆς φύσει καὶ σώματος αἰσθήσει συγκεκραμένον,
 ἡδονὴν τε καὶ πόνον ἀναδεχόμενον, ὧν οὐδὲν περὶ τὸν ἀγέν-
 νητον εἶναι θεόν. καὶ γὰρ κάκεινοι λέγουσι τοῦτο τὸ
 ὄνομα, τῷ ὑπερέχοντι κατὰ τὰς ὑπολήψεις αὐτῶν θεῷ τὴν 30
 ἀγεννησίαν ἐπιφημίζοντες. ἔοικεν οὖν ἡμῖν ὁ σοφὸς

VLATS 1 φησὶ δεικνύναι VT ὅπερ VT ὡσπερ v 3 λέγεται T
 6 τοῦ υἱοῦ VT καὶ et τὸ om. A 7 τὸ φύσεως L 11 τὸ
 ἐναντίον L 16 μεταρρέπουσαν L cf. Ar. eth. Nic. IX 6, 1167b7
 19 τὰ τῶν αἰγ. A om. μυθολογίας 22 ἀνθρωπείοις T τινῶν: τινὰς
 VLT 23 ἦν: καὶ T 24 χαλεποτέραν in λεπτοτέραν corr. T²
 25 πολλῇ V

θεολόγος οὗτος ἐκ τῶν Αἰγυπτίων ἀδύτων Ἄνουβιν ἢ Ἰσιν
 ἢ Ὅσιριν τῷ κηρύγματι τῶν Χριστιανῶν ἐπεισάγειν πλὴν
 τῆς τῶν ὀνομάτων ὁμολογίας· διαφέρει δὲ πάντως οὐδὲν
 εἰς ἀσεβειαν ὅ τε ὁμολογῶν τὰ τῶν εἰδώλων ὀνόματα καὶ
 5 ὁ τὰς περὶ τούτων δόξας ἐν ἑαυτῷ κρατύνας, τῶν δὲ ὀνο-
 42 μάτων φειδόμενος. εἰ τοίνυν ἐκ μὲν τῆς θείας γραφῆς
 συνηγορίαν τινὰ τῆς ἀσεβείας ταύτης εὐρεῖν οὐκ ἔστιν, ἐκ
 904 M. δὲ τῶν ἱερογλυφικῶν αἰνιγμάτων ὁ λόγος αὐτοῖς τὴν ἰσχὺν
 ἔχει, πάντως οὐκ ἄδηλον τί προσήκει τοὺς εἰς φρονούντας
 10 περὶ τούτων λογίσασθαι. ὅτι δ' οὐκ ἐπηρεαστικῶς ταύτην
 τὴν διαβολὴν ἐπιφέρομεν, αὐτὸς ἂν γένοιτο ἡμῖν μάρτυς
 διὰ τῶν ἰδίων λόγων Εὐνόμιος, ὁ τὸν ἀγέννητον μὲν ἀπρόσ-
 ιτον φῶς λέγων καὶ εἰς πείραν παθημάτων ἐλθεῖν μὴ
 15 τὴν τοιαύτην διάθεσιν εἶναι διοριζόμενος· ὥς μηδὲ χάριν
 τῷ μονογενεῖ θεῷ τὸν ἄνθρωπον ὧν ἔνεκεν ἔπαθεν ἔχειν,
 εἴπερ αὐτομάτως κατὰ τὸν λόγον αὐτῶν πρὸς τὴν τῶν
 παθημάτων πείραν κατώλισθεν, τῆς ἐμπαθοῦς οὐσίας φυ-
 σικῶς πρὸς τοῦτο κατασυρείσης, ὅπερ οὐδεμιᾶς ἄξιον εὐχα-
 43 ριστίας ἐστί. τίς γὰρ ἂν ἐν χάριτος δέξαιτο μέρος τὸ κατ'
 ἀνάγκην συμβαῖνον, καὶ ἐπικερδὲς καὶ ὠφέλιμον ἦ; οὔτε
 γὰρ τῷ πυρὶ τῆς θερμότητος οὔτε τῷ ὕδατι τῆς ῥοῆς
 χάριν γινώσκουμεν, εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως ἀνάγοντες
 τὸ γινόμενον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ πῦρ τῆς θερμαντικῆς
 25 ἐνεργείας ἀπολειφθῆναι ἢ στάσιμον ἐπὶ πρᾶνους μεῖναι τὸ
 ὕδωρ, αὐτομάτως τῆς τοπικῆς ἐπικλίσεως ἐφελκομένης ἐπὶ
 τὸ πρόσω τὴν κίνησιν. εἰ οὖν φύσεως ἀνάγκη τὴν διὰ
 σαρκὸς εὐεργεσίαν παρὰ τοῦ υἱοῦ γεγενῆσθαι τοῖς ἀνθρώ-
 ποις λέγουσιν, οὐδεμίαν πάντως χάριν γινώσκουσιν, ὅτι οὐκ
 30 εἰς δυνάμιν ἐξουσιαστικὴν, ἀλλ' εἰς φυσικὴν ἀνάγκην τὸ

VLATS 1 ἀδύτων: ὑδάτων V 8 αἰνιγμάτων: γραμμάτων VT
 αὐτοῖς om. V 9 τί: ὅτι VT 10 δ' S v, om. VLT ὅτι γὰρ A
 14 τοῦ γεννητοῦ correxi: τὸ γεννητὸν LAS v τῷ γεννητῷ VT ἀσυγγενῇ
 VLT 15 εἶναι AS v, om. VLT 16 ἔνεκεν om. VLT
 18 μαθημάτων V κατωλίσθη πείραν v 19 κατασυρέσεις L
 19—20 εὐχαριστίας ἄξιον VT 21 συμβαίνειν v 22 τῷ ante ὕδατι
 om. L 26 ἐπικλήσεως L

γεγονὸς ἀναφέρουσιν. εἰ δὲ τῆς δωρεᾶς αἰσθανόμενοι τὴν 44
 εὐεργεσίαν ἀτιμάζουσι, δέδοικα μὴ πρὸς τοῦναντίον περι-
 τραπῇ πάλιν αὐτοῖς ἡ ἀσέβεια καὶ προτιμωτέραν ποιήσωνται
 τὴν ἐμπαθεῖν τοῦ υἱοῦ διάθεσιν τῆς πατρικῆς ἀπαθείας, ἐν
 τῷ καθ' ἑαυτοὺς ἀγαθῷ τὴν τοῦ καλοῦ κρίσιν ποιούμενοι. 5
 εἰ γὰρ καὶ τὸν υἱόν, καθὼς περὶ τοῦ πατρὸς δογματίζουσιν,
 ἀπαράδεκτον εἶναι συνέβη τοῦ πάθους, ἀδιόρθωτος ἔμεινεν
 ἂν ἡ τῆς φύσεως ἡμῶν συμφορά, οὐκ ὄντος τοῦ διὰ τῆς
 οἰκείας πείρας εἰς ἀφθαρσίαν ἐξαιρουμένου τὸν ἄνθρωπον,
 καὶ οὕτω λανθάνει τῶν σοφιστῶν ἡ δεινότης, δι' ὧν καθ- 10
 αῖρεῖν ἐπιχειρεῖ τοῦ μονογενοῦς θεοῦ τὸ μεγαλεῖον, εἰς
 μέλζονάς τε καὶ προτιμωτέρας ὑπολήψεις αὐτὸν περιάγουσα,
 ἐπεὶ περ ὁ δυνάμενος δρᾶσαι τοῦ ἀδυνατοῦντος πρὸς τὸ
 ἀγαθὸν προτιμωτέρος.

Ἄλλ' αἰσθάνομαι ὑπατακτοῦντος τοῦ λόγου· οὐ γὰρ 45
 ἐπιμένει τῷ καθήκοντι δρόμῳ, κατὰ τοὺς θερμοὺς τε καὶ
 θυμώδεις τῶν πῶλων ταῖς τῶν ἀνταγωνιστῶν βλασφημίαις
 συνεκφερόμενος πρὸς τὰ τῆς ὑποθέσεως ἄτοπα. οὐκοῦν
 καθεκτέον αὐτὸν πέρα τοῦ μέτρου πρὸς κατασκευὴν τῶν
 ἀτόπων ἀφηνιάζοντα. συγγνώσεται δὲ πάντως ὁ εὐγνώμων 20
 ἄκροατὴς ἐπὶ τοῖς εἰρημέναις, οὐχ ἡμῖν τὴν ἀνακύπτουσαν
 ἐκ τῆς ἐξετάσεως ἀτοπίαν, ἀλλὰ τοῖς τὰς πονηρὰς ὑπο-
 τιθεμένοις ἀρχὰς λογιζόμενος. ἡμῖν δὲ πρὸς ἕτερόν τι τῶν
 εἰρημένων μετακτέον τὴν θεωρίαν. φησὶ γὰρ ὅτι καὶ 46
 σύνθετον ἡμῖν τὸν θεὸν ἀπεργάζεται τῷ κοινὸν 25
 μὲν ὑποθέσθαι τὸ φῶς, ἰδιότησι δὲ τισὶ καὶ
 ποικίλαις διαφοραῖς θατέρου χωρίζειν θάτε-
 ρον. σύνθετον γὰρ οὐδὲν ἦττον τὸ κοινότητι
 μιᾷ συνεννηγεμένον, διαφοραῖς δὲ τισὶ καὶ 905 M.
 συνδρομαῖς ἰδιωμάτων χωριζόμενον. πρὸς ταῦτα 30
 δὲ βραχὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ εὐαπάλλακτος. ὁ γὰρ τοῖς

VLATS 3 ἡ ἀσέβεια αὐτοῖς V εὐσέβεια S ποιήσονται VL
 5 καθ' αὐτοὺς T κατ' αὐτοὺς V 6 καὶ περὶ T πατρός: πνεύματος L
 7 ἀπρόδεκτον A 10 τῶν om. v 17 θυμώδεις τῶν om. V
 19 μετρίου VAS v 20 δὲ om. T 21 ἀνακύπτουσαν om. VT
 22 ἐκ: ἐπὶ A 23 ἕτερον S v: ἐχάτερον VLAT 25 ἀπεργάζεται scil.
 Basilus 28 τῷ κοινότητι T

- ἡμετέροις ἐπεγκαλεῖ δόγμασιν, εἰ μὴ διὰ τῶν ἰδίων κατα-
 σκευάζει λόγων, καθ' ἡμῶν αὐτῶν ὁμολογοῦμεν τὸ ἔγκλημα.
 σκεψώμεθα γὰρ τὰ παρ' αὐτοῦ γεγραμμένα. φῶς ἀλη-
 θινὸν ὀνομάζει τὸν κύριον, ἀπρόσιτον δὲ φῶς τὸν πατέρα.
 5 οὐκοῦν τὴν κατὰ τὸ φῶς κοινωνίαν καὶ αὐτὸς ὡμολόγησεν,
 47 οὕτως ὀνομάσας ἑκάτερον. τῶν δὲ προσηγοριῶν προσφυῶς
 τοῖς πράγμασιν ἐφηρμοσμένων, καθὼς πολλαχῇ διωρίσατο,
 οὐ φιλήν νοοῦμεν τοῦ φωτὸς τὴν φωνὴν δίχα τινὸς διανοίας
 ἐπὶ τῆς θείας φύσεως λέγεσθαι, ἀλλὰ τινος ὑποκειμένου
 10 κατηγορεῖσθαι. οὐκοῦν τῇ κατὰ τὸ ὄνομα κοινωνίᾳ καὶ
 τὴν τῶν σημαινομένων ὁμολογοῦσι ταυτότητα, ἐπεὶ περ ὧν
 τὰ ὀνόματα τὰ αὐτά, τούτων ἀπεφάναντο μὴδὲ τὰς φύσεις
 ἐτέρως ἔχειν. ἐνὸς τοίνυν ὄντος τοῦ κατὰ τὸ φῶς σημαι-
 νομένου ἢ τοῦ ἀπροσίτου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ προσθήκη κατὰ
 15 τὸν τῆς αἰρέσεως λόγον τὸ κοινὸν διορίζει τοῖς ἰδιάζουσιν,
 ὥς ἄλλο μὲν τὸ τοῦ πατρὸς φῶς, ἕτερον δὲ τὸ τοῦ υἱοῦ
 νοηθῆναι, τοῖς ἰδιώμασιν ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενα. ἡ
 τοίνυν ἀνατρεφάτω τὰ ἴδια, ἵνα μὴ σύνθετον δι' ὧν λέγει
 κατασκευάσῃ τὸ θεῖον, ἡ μὴδὲ ἡμῶν ταῦτα κατηγορεῖτω,
 48 ἅπερ ἐν τοῖς ἰδίοις βλέπει λόγοις. οὐδὲν γὰρ τὴν ἀπλότητα
 διὰ τούτων ὁ λόγος λυμαίνεται, ἐπειδὴ κοινότης τε καὶ
 ἰδιότης οὐσία οὐκ ἔστιν, ὥστε τὴν συνδρομὴν τούτων σύν-
 θετον ἀποδεικνύειν τὸ ὑποκείμενον. ἀλλ' ἡ μὲν οὐσίᾳ καθ'
 ἑαυτὴν ὅ τι ποτὲ κατὰ τὴν φύσιν ἐστὶ διαμένει, ἐκείνο
 25 οὐσα ὅπερ ἐστί· ταῦτα δὲ τῶν περὶ αὐτὴν νοουμένων τε
 καὶ θεωρουμένων εἶναι πᾶς τις ἂν εἴποι διανοίας μετέχων,
 ἐπεὶ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐστί τι κοινὸν τῆς
 θείας φύσεως κατανοῆσαι, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἀνθρωπότης
 49 τὸ θεῖον ἢ θεότης ἐστὶ τὸ ἀνθρώπινον. ἀγαθὸν γὰρ τὸν
 30 θεὸν εἶναι πιστεύοντες αἶδαμεν καὶ ἐπ' ἀνθρώπου τοῦτο τὸ

VLATS 1 ἐπικαλεῖ VAS v ἰδίων: οἰκείων L v 5 κοινωνίαν:
 οἰκονομίαν V 12 μὴδὲ: μὴδὲν A 13 ἐτέρας v 14 τοῦ ante
 ἀληθινοῦ om. LAS v 16 τὸ alt. om. VT 17 νοεῖσθαι A
 18 ἀναστρεφάτω V λέγη V λέγων L 19 κατασκευάσει V
 20 οὐδὲ γὰρ S v 21 τε om. T 23 ἀποδεικνύει LS 26 εἴπη V
 27 τῆς om. VLT 28 κατανοῆσαι φύσεως V διὰ τούτων VLT
 ἡ ante ἀνθρωπότης add. S v 29 θειότης VLT

ὄνομα παρὰ τῆς γραφῆς τεταγμένον. ἀλλὰ διαιρεῖ τὴν ἐκ
τῆς ὁμωνυμίας κοινότητα τὸ ἰδιάζον ἐφ' ἑκατέρου τῆς ση-
μασίας. ὁ μὲν γὰρ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος ὣν ἀπ' αὐτῆς
ὀνομάζεται, ὁ δὲ μετέχων τῆς ἀγαθότητος συμμετέχει καὶ
τοῦ ὀνόματος· καὶ οὐ διὰ τοῦτο σύνθετος ὁ θεός, ὅτι κοι- 5
νωνεῖ πρὸς τὸν ἄνθρωπον τῆς τοῦ ἀγαθοῦ προσηγορίας.
οὐκοῦν φανερώς ἐκ τούτων ὁμολογεῖται ὅτι ἄλλος ὁ τῆς
κοινότητος καὶ ἄλλος ὁ τῆς οὐσίας ἐστὶ λόγος, καὶ οὐδὲν
μᾶλλον διὰ τοῦτο σύνθεσις τις καὶ πολυμέρεια περὶ τὴν
ἀπλὴν τε καὶ ἄποσον κατασκευάζεται φύσιν, εἴ τι τῶν 10
ἐπιθεωρουμένων ἢ ἐν ἰδιότητι βλέποιοτο ἢ κατὰ κοινοῦ τινος
τὴν σημασίαν ἔχοι.

Ἄλλ' ἐφ' ἕτερον, εἰ δοκεῖ, τῶν εἰρημένων μετέλθωμεν 50
τὸν διὰ μέσου λῆρον χαίρειν ἑάσαντες, ᾧ φιλοπόνως τὴν
Ἀριστοτελικὴν τῶν ὄντων διαίρεσιν ἐπιθρυλῶν τῷ ἡμετέρῳ 15
λόγῳ ἐξείργασται γένη καὶ εἶδη καὶ διαφορὰς καὶ ἄτομα
καὶ πᾶσαν τὴν ἐν ταῖς κατηγορίαις τεχνολογίαν ἐπὶ δια-
βολῇ τῶν ἡμετέρων δογμάτων προσχειρίσατο. ταῦτα τοίνυν 908 M.
ἑάσαντες ἐπὶ τὸ βαρὺ καὶ δυσανταγώνιστον αὐτοῦ τῷ λόγῳ
μετέλθωμεν. Δημοσθενικῷ γὰρ θυμῷ τὸν ἑαυτοῦ λόγον 20
τονώσας ἄλλος τις ἡμῖν ἐξ Ὀλτισήριδος Παιανιεὺς ἀνα-
πέφηγε, τὸ δριμύ τοῦ ῥήτορος ἐν τῷ καθ' ἡμῶν ἀγῶνι
μιμούμενος. ἐκθήσομαι δὲ κατὰ λέξιν αὐτὰ τοῦ λογο-
γράφου τὰ ῥήματα. ναί, φησίν, ἀλλ' εἰ τοῦ γεννη- 51
τοῦ πρὸς τὸ ἀγέννητον ἐναντίως ἔχοντος κατ' 25
ἕσον ὑποβαίνοι τοῦ γεννητὸν φῶς πρὸς τὸ ἀγέν-
νητον φῶς, τὸ μὲν γενήσεται φῶς, τὸ δὲ σκότος.
τὸ μὲν οὖν ὀξύ καὶ εὐστοχον τῆς πρὸς τὴν ἀντίθεσιν ἀπαν-
τήσεως, ὅτι σχολή, διὰ τῶν ἐκείνου μαθέτω λόγων. ἐγὼ
δὲ τὸν τῶν ἡμετέρων ὑποκριτὴν ἀξιῶσαιμ' ἂν ἢ τὰ ἡμέτερα 30

VLATS 8 κυριότητος VT 9 τις: τε VT 14 φ corr. Wil.: ὁ
15 ὄντων: ὀνομάτων T 16 ἐξείργασθαι A 17 τεχνολογίαις κατη-
γορίαν S 19 τῶν λόγων L 21 ἐξ ὀλτισήριδος T ὀλτισήριδος A ἐξολ
τις ἡριδος L Ἐξολτισήριδος v 23 κατάλεξιν L 26—27 πρὸς τὸ
ἀγέννητον φῶς om. A 27 γεννήσεται L (alt. v exp.) V v 30 ἢ
om. S v

- λέγειν (ἢ ὡς ἐγγυτάτω προσάγειν τοῦ λόγου τὴν μίμησιν), ἢ καθὼς πεπαιδευται καὶ δύναται κεχρημένον τῷ λόγῳ ἐκ τοῦ ἰδίου προσώπου καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν διαλέγεσθαι. μήποτε γὰρ οὕτω παραχθείη τῶν ἡμετέρων μηδεῖς, ὥστε τοῦ γεν-
 5 νητοῦ πρὸς τὸ ἀγέννητον ἐναντίως κατὰ τὸ σημαίνόμενον
 52 ἔχοντος ὑπόβασιν τοῦ ἐτέρου τὸ ἕτερον οἴεσθαι. πᾶν γὰρ τὸ ἀντικείμενον οὐκ ἐν ὕφεσι τὴν διαφοράν, ἀλλ' ἐν παντελεῖ τῇ κατὰ τὸ σημαίνόμενον ἀλλοτριώσει τὴν ἀντι-
 διαστολὴν ἔχει, οἷον καθεύδειν τινὰ λέγομεν ἢ μὴ καθεύ-
 10 δειν, καθῆσθαι ἢ μὴ καθῆσθαι, γεγενῆσθαι ἢ μὴ γεγεν-
 νῆσθαι, τᾶλλα πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον. ὦν ἡ τοῦ ἐνὸς ἄρσις θέσις τοῦ ἀντικειμένου γίνεται. ὥσπερ οὖν τὸ ζῆν οὐχὶ ὕφεις ἐστι τοῦ μὴ ζῆν, ἀλλὰ παντελεῖς ἐναν-
 15 τίωσις, οὕτω τὸ γεγενῆσθαι οὐχ ὕφειν τοῦ μὴ γεννη-
 θέντος ἐνοήσαμεν, ἀλλ' ἀντίθεσιν τινα καὶ ἀντιδιαστολὴν
 ἀμεσίτευτον, ὡς τὸ ἐν ἑκατέρῳ σημαίνόμενον μηδενὶ τρόπῳ
 κοινωνεῖν πρὸς τὸ ἕτερον μήτε ἐν ὀλίγῳ μήτε ἐν πλείονι.
 ὁ τοίνυν τὸ ἐξ ἐναντίου νοούμενον ὑποβαίνειν πρὸς τὸ ἀντι-
 κείμενον λέγων ἐκ τοῦ ἰδίου προαγέτω προσώπου τὸν λόγον.
 53 ὁ γὰρ ἡμέτερος ἰδιωτισμὸς τὰ τοῖς ἀντικειμένοις ἀναλο-
 γοῦντα κατὰ τὸ ἴσον τοῖς πρωτοτύποις καὶ πρὸς ἑαυτὰ
 λέγει διίστασθαι. ὥστε εἰ καὶ τῷ φωτὶ τὴν αὐτὴν παραλ-
 λαγὴν ἦν τῷ γεννητῷ πρὸς τὸ ἀγέννητον ἐνορᾷ ὁ Εὐνόμιος,
 τὸν ἡμέτερον ἐπαναλήφομαι λόγον, ὅτι ὡς ἐκεῖ τὸ ἕτερον
 25 τῆς ἀντιφάσεως μέρος ἀκοινώνητον πρὸς τὸ ἀντικείμενον
 μένει, οὕτως εἴπερ τῷ ἐνὶ μέρει τῶν ἀντιθέτων τὸ φῶς
 συναρμοσθεῖη, τὸ λειπόμενον συζυγὲς τῷ σκότῳ πάν-
 τως ἀναδειχθήσεται, τῆς ἀντιθετικῆς ἀνάγκης ἀναλόγως
 τοῖς προάγουσι καὶ τὸν τοῦ φωτὸς λόγον πρὸς τὸ ἀντι-
 54 κείμενον διαστελλούσης. ταῦτα ἡμεῖς οἱ δὶχ' α' λογικῆς

VLATS 1 προάγειν AS v 4 παρηχηθείη LT 6—7 πάντα
 γὰρ τῶν ἀντικειμένων A 9 λέγειν V 10—11 γεγενῆσθαι ἢ μὴ γε-
 γενῆσθαι A 13 παντελῶς v 14 τὸ: τοῦ T γεγενῆσθαι alt. v
 sscr. A 15 ἐνοήσαμεν: ἐννοήσαμεν VT ἐννοήσωμεν L 16 ὡς ἀν-
 τὸ V 19 προσώπου προαγέτω VT 22 λέγειν V 23 ἦν om.
 VLT 24 τὸ om. v 26 μένοι V 27 τὸ σκότος VLT
 28 ἀνάγκης om. V

ἐν τρεχείας ἐπιχειροῦντες τῷ γράφειν, καθὼς
 φησιν ὁ διαβάλλων ἡμᾶς, πρὸς τὸν νέον Παιανιέα διὰ τῆς
 ἐπιχωρίου γλώττης ὑπαγοικίζομεν. πῶς δὲ πρὸς τὴν ἀντί-
 θεσιν ταύτην διηγωνίσαστο τοὺς θερμοὺς ἐκείνους καὶ πῶρ
 πνέοντας λόγους κατὰ τὴν Δημοσθενικὴν εὐτονίαν καθ' 5
 ἡμῶν προβαλλόμενος, ὅσοις καθ' ἡδονὴν ἐστι τὸ γελᾶν,
 αὐτοῖς ἐπερχέσθωσαν τοῖς γεγραμμένοις τῷ ῥήτορι. τὸ γὰρ
 ἡμέτερον πρὸς μὲν ἔλεγχον τῶν τῆς ἀσεβείας δογμάτων οὐ
 λίαν δυσκίνητον, πρὸς δὲ τὸ κωμῳδεῖν τὴν ἀμαθίαν τῶν
 ἀπαιδεύτων παντελῶς ἐστὶν ἀνεπιτήδειον. 10

VLATS 2 οἱ διαβάλλοντες V ~ 3 πῶς ex πρὸς corr. L
 7 ὑπερχέσθωσαν LT 10 τοῦ νόσης τῶν κατὰ εὐνομίου τέλος VT (sed
 om. τῶν T) τοῦ ἀγίου γρηγορίου ἐπισκόπου νόσης κατὰ εὐνομίου τέλος L

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ
 <ΛΟΓΟΣ ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΕΚΘΕΣΙΝ>

1 Ἡ τῶν Χριστιανῶν πίστις ἡ εἰς πάντα τὰ ἔθνη κατὰ
 τὸ πρόσταγμα τοῦ κυρίου παρὰ τῶν μαθητῶν κηρυχθεῖσα
 5 οὔτε ἐξ ἀνθρώπων ἐστὶν οὔτε δι' ἀνθρώπων, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ
 τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς λόγος ὢν καὶ ζωὴ
 καὶ φῶς καὶ ἀλήθεια καὶ θεὸς καὶ σοφία καὶ πάντα, ὅσα
 κατὰ φύσιν ἐστί, διὰ τοῦτο μάλιστα ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου
 468 M. γενόμενος καὶ μετασχὼν τῆς φύσεως ἡμῶν Κατὰ πάντα
 10 καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας, καθ' ὁμοιότητα δὲ τῷ
 μετὰ φυγῆς καὶ σώματος ἀναλαβεῖν ὅλον τὸν ἄνθρωπον,
 2 ὥστε δι' ἀμφοτέρων ἡμῖν γενέσθαι τὴν σωτηρίαν. οὗτος
 Ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, ἵνα
 μηκέτι οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὰς ἑαυτῶν γνώμας περὶ τοῦ
 15 ὄντος δοξάζωσι, τὰς γινομένας αὐτοῖς ἀπὸ στοχασμῶν τινων
 ὑπονοίας δόγμα ποιούμενοι, ἀλλὰ πεισθέντες ὅτι ἀληθῶς
 Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐκείνο μόνον ἀληθινὸν τῆς εὐσε-
 βείας μυστήριον εἶναι πιστεύσωμεν, ὃ δι' αὐτοῦ ἡμῖν τοῦ

3 Matth. 28, 19 Luc. 24, 27 8 Phil. 2, 7 9 Hebr. 4, 15
 13 Bar. 3, 38 17 I. Tim. 3, 16

VLACTS τοῦ αὐτοῦ κατὰ εὐνομίου λόγος β̄ VCTS γρηγορίου ἐπισκόπου
 νύσσης κατ' εὐνομίου λόγος β̄ L γρηγορίου ἐπισκόπου νύσσης πρὸς εὐνόμιον
 ἀντιρρητικὸς λόγος δεύτερος A hic liber cum ceteris non cohaeret, titulus
 verus in libris mss. non traditur, cf. proleg. 3 χριστιανῶν πίστις
 man. rec. in lac. suppl. L 3—4 κατὰ τὸ πρόσταγμα m. rec. in lac. L
 4 τοῦ om. V παρὰ τῶν μαθ. κηρυχθεῖσα m. rec. in lac. L 5 οὔτε
 δι' ἀνθρώπων m. rec. in lac. L 10 τῷ: τὸ S 12 οὕτως VL
 14 αὐτῶν V 15 δοξάζουσιν sscr. ω L

λόγου καὶ θεοῦ παρεδόθη τοῦ δι' ἑαυτοῦ τοῖς ἀποστόλοις
 λαλήσαντος. τὴν δὲ ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας γραφῆς ἐκ νόμου
 τε καὶ προφητείας καὶ τῆς παροιμιώδους σοφίας γε-
 νομένην περὶ τῆς ὑπερκειμένης φύσεως διδασκαλίαν δι'
 ἐσόπτρου τινὸς καὶ αἰνίγματος ὡς μαρτυρίαν τῆς ἀπο- 5
 καλυφθείσης ἡμῖν ἀληθείας δεχόμεθα, εὐσεβῶς τὴν διά-
 νοιαν τῶν ῥητῶν ἐκλαμβάνοντες, ὡς συμφωνεῖν τῇ παρὰ
 τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων ἐκτεθείσῃ πίστει, ἣν ἐπὶ λέξεως
 καθαρὰν καὶ ἀπαρεγγχείρητον φυλάσσομεν ὡς παρελάβομεν,
 καὶ τὴν ἐν ὀλίγῳ παρατροπὴν τῶν παραδοθέντων ῥημάτων 10
 ἐσχάτην κρίνοντας βλασφημίαν τε καὶ ἀσέβειαν. πιστεύομεν 3
 οὖν καθὼς ἐξέθετο τοῖς μαθηταῖς τὴν πίστιν ὁ κύριος
 ὁ εἰπὼν ὅτι Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτί-
 ζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ
 τοῦ ἁγίου πνεύματος· οὗτός ἐστιν ὁ λόγος τοῦ μυστηρίου, 15
 ἐν ᾧ διὰ τῆς ἄνωθεν γεννήσεως μετασκευάζεται ἡμῶν ἡ
 φύσις ἀπὸ τοῦ φθαρτοῦ πρὸς τὸ ἀφθαρτον, ἐκ τοῦ παλαιοῦ
 ἀνθρώπου ἀνακαινιζομένη κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἐν
 ἀρχῇ τὸ θεοειδὲς ὁμοίωμα. ταύτης οὖν παρὰ τοῦ θεοῦ
 τοῖς ἀποστόλοις παραδοθείσης τῆς πίστεως οὔτε ὑφαίρεσιν 20
 οὔτε παραλλαγὴν οὔτε προσθήκην ποιούμεθα, σαφῶς εἰδότες
 ὅτι ὁ τολμῶν τὴν θεῖαν φωνὴν διὰ κακουργίας σοφιστικῆς
 παρατρέπειν οὗτος ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὃς
 ἀφείλες τῆς ἀληθείας τὰ ῥήματα ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, πατήρ
 ψεύδους γινόμενος. πᾶν γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀλήθειαν λε- 25
 γόμενον ψεῦδός ἐστι πάντως καὶ οὐκ ἀλήθεια.

Ἐπεὶ οὖν τὸ δόγμα τοῦτο παρ' αὐτῆς ἐκτίθεται τῆς 4

13 Matth. 28, 19

18 Col. 3, 10

24 Joh. 8, 44

VLACTS 3 σοφίας correxi: διδασκαλίας libri v cf. 4 3—4 γινο-
 μένην ACTS v ... νομένην περὶ suppl. m. rec. L ... ύσεως διδασ... suppl.
 m. rec. L 5 καὶ αἰνίγματος in lac. m. rec. suppl. L 5—6 ... καλυ-
 φθείσης item L 6 δεχόμεθα ACTS v εὐσεβῶς τὴν et 7 ... λαμβάνοντες
 m. rec. suppl. L 8 δεσπότου τῶν ὅλων m. rec. L ... ἰ λέξεως κα-
 θαρὰν et 9 φυλάσσομεν m. rec. suppl. L 10 ὀλίγῳ: λόγῳ L
 13 ὁ ante εἰπὼν om. VL ὅτι om. V 19 ὁμοίωμα: ἀξίωμα CT
 20 παραδοθείσης τ. ἀποστόλοις τ. πίστ. V οὔτε ὑφαίρεσιν om. AC
 26 ἀληθὲς v

ἀληθείας, εἴ τι παρεπινοοῦσιν ἐπὶ ἀθετήσει τῆς θείας ταύ-
 τῆς φωνῆς οἱ τῶν πονηρῶν αἱρέσεων εὔρεται, ὥς ἀντὶ μὲν
 τοῦ πατρὸς κτίστην αὐτὸν καὶ δημιουργὸν τοῦ υἱοῦ ὀνο-
 μάζειν, ἀντὶ δὲ τοῦ υἱοῦ ἔργον καὶ κτίσμα καὶ ποίημα,
 5 ἀντὶ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος κτίσμα κτίσματος καὶ ἔργον
 ἔργου καὶ πάντα ὅσα τοῖς θεομάχοις περὶ αὐτοῦ λέγειν
 δοκεῖ, πάντα τὰ τοιαῦτα ἄρνησιν τῆς ἀποκαλυφθείσης ἡμῖν
 ἐν τῷ δόγματι τούτῳ θεότητος καὶ παράβασιν ὀνομάζομεν.
 ἅπας γὰρ μεμαθήκαμεν παρὰ τοῦ κυρίου, πρὸς δὲ βλέπειν
 10 χρὴ τῇ διανοίᾳ, δι' οὗ γίνεται ἡ ἀπὸ τοῦ θνητοῦ πρὸς τὸ
 ἀθάνατον τῆς φύσεως ἡμῶν μεταστοιχείωσις· τοῦτο δὲ
 5 ἔστιν ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. φοβερὸν
 οὖν εἶναί φαμεν καὶ ὀλέθριον παραλογίσασθαι μὲν τὰς
 θείας ταύτας φωνάς, ἀντεπινοεῖν δὲ τὰς ἐπὶ ἀθετήσει τοῦ-
 469 M. 15 των παρευρισκομένας, ὥσπερ ἐπιδιορθουμένους τὸν θεὸν
 λόγον τὸν νομοθετήσαντα ταύτας τὰς φωνάς ἡμῖν ἐπὶ τῆς
 πίστεως ἔχειν. ἐκάστη γὰρ τῶν κλήσεων τούτων διὰ τῆς
 προσφυοῦς σημασίας νοουμένη κανὼν ἀληθείας καὶ νόμος
 εὐσεβείας τοῖς Χριστιανοῖς γίνεται. πολλῶν γὰρ ὄντων καὶ
 20 ἄλλων ὀνομάτων, οἷς τὸ θεῖον διασημαίνεται, ἐν ἱστορίᾳ
 τε καὶ προφητείᾳ καὶ νόμῳ, πάντα καταλιπὼν ὁ δεσπότης
 Χριστὸς ὡς μᾶλλον ἡμᾶς προσάγεσθαι δυναμένας τῇ περὶ
 τοῦ ὄντος πίστει ταύτας τὰς φωνάς παρατίθεται, ἀρκεῖν
 ἀποφηνάμενος παραμένειν ἡμᾶς τῇ τοῦ πατρὸς τε καὶ τοῦ
 25 υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κλήσει εἰς κατανόησιν τοῦ
 6 ὄντως ὄντος, ὅπερ καὶ ἔν ἐστι καὶ οὐχ ἔν. τῷ μὲν γὰρ
 λόγῳ τῆς οὐσίας ἔν ἐστι, διὸ καὶ εἰς ἓν ὄνομα βλέπειν ὁ
 δεσπότης ἐνομοθέτησε· τοῖς δὲ γνωριστικοῖς τῶν ὑποστά-
 σεων ἰδιώμασιν εἰς πατρός τε καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου
 30 πίστιν διήρηται, ἀδιαστάτως τε μεριζόμενον καὶ ἀσυγχύτως

VLACTS 1 ἀθετήσει τῆς ἀληθείας καὶ τῆς θείας V 1—2 ταύτης
 om. T 3 τοῦ υἱοῦ post αὐτὸν coll. VL 4 ἔργον ποίημα καὶ κτίσμα
 V 7 ἡμῖν om. VL 15 ἐπιδιορθουμένους A ἐπιδιορθούμενος V ἐπι-
 διορθούμενας v 22 ὡς μᾶλλον om. v προσάγεσθαι V προσαγαγέσθαι L
 24—25 τοῦ ante υἱοῦ om. CT sscr. C m. rec. 27 ἔν ἐστι: ἐνεστι A
 29 ἁγίου πνεύματος C v ἁγίου πν. ἁγίου L 30 τε om. VL

ἐνούμενον. ὅταν γὰρ ἀκούσωμεν πατέρα, ταύτην ἀναλαμ-
 βάνομεν τὴν διάνοιαν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο οὐκ ἐφ' ἑαυτοῦ
 νοεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸν υἱὸν σχέσιν διὰ τῆς
 ἰδίας ἐμφάσεως ἀποσημαίνει. οὐ γὰρ ἂν πατὴρ κεχωρισ-
 μένος ἐφ' ἑαυτοῦ νοηθεῖη, μὴ υἱοῦ συνημμένου διὰ τῆς 5
 τοῦ πατρὸς ἐκφωνήσεως. πατέρα οὖν μαθόντες τῇ αὐτῇ
 φωνῇ καὶ τὴν εἰς τὸν υἱὸν πίστιν συνεδιδάχθημεν. ἐπειδὴ 7
 τοῖνον τὸ θεῖον τῇ φύσει, ὅπερ ἐστὶ καθὼ ἐστίν, ἀεὶ ὡσαύτως
 ἔχει, οὔτε ποτέ τι μὴ ὃν ὁ νῦν ἐστίν οὔτε ποτέ τι ἐσόμενον
 ὁ νῦν οὐκ ἔστιν, πατὴρ δὲ ὠνομάσθη παρὰ τοῦ λόγου ὁ 10
 ἀληθινὸς πατήρ, τῷ δὲ πατρὶ καὶ ὁ υἱὸς συνεμφαίνεται,
 ἀναγκαίως πιστεύομεν, ὅτι ὁ μηδεμίαν τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν
 ἐν τῇ φύσει παραδεχόμενος, ὁ νῦν ἐστι, καὶ ἀεὶ πάντως ἦν
 ἢ, εἴ ποτέ τι οὐκ ἦν, οὐδὲ νῦν πάντως ἐστίν. ἐπεὶ οὖν
 πατήρ ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ λόγου κάτονομάζεται, πάντοτε 15
 πάντως καὶ ἦν πατήρ καὶ ἐστὶ καὶ ἔσται ὡς ἦν. οὐ γὰρ
 δὴ θέμις ἐπὶ τῆς θείας τε καὶ ἀκηράτου φύσεως μὴ πάν-
 τοτε τὸ καλὸν περὶ αὐτὴν εἶναι λέγειν. εἰ γὰρ μὴ ἀεὶ ἦν 8
 ὁ νῦν ἐστίν, ἐτράπη πάντως ἢ πρὸς τὸ χειρόν ἀπὸ τοῦ
 κρεῖττονος ἢ πρὸς τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χειρόνος· τούτων 20
 δὲ ἴσον ἐστὶ τὸ ἀσεβὲς καθ' ἑκάτερον, ὁπότερον ἂν ἐπὶ τῆς
 θείας λέγεται φύσεως. ἀλλὰ μὴν ἀνεπίδεκτόν ἐστι τὸ
 θεῖον τροπῆς τε καὶ ἀλλοιώσεως. ἄρα πᾶν ὅτιπέρ ἐστι
 καλὸν καὶ ἀγαθόν, ἀεὶ περὶ τὴν τοῦ καλοῦ θεωρεῖται
 πηγὴν· καλὸν δὲ καὶ καλοῦ παντὸς ἐπέκεινα ὁ μονογενὴς 25
 ἐστὶ θεὸς ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς, ὢν ἐν τοῖς
 κόλποις, οὐχὶ ἐγγενόμενος.

Οὐκοῦν ἀποδεδείκται διὰ τούτων τὸ ἐξ αἰδίου τὸν υἱὸν 9
 ἐνθεωρεῖσθαι τῷ πατρὶ τῷ ἐν ᾧ ἐστίν, ζῶν ὄντα καὶ φῶς
 καὶ ἀλήθειαν καὶ πᾶν ἀγαθὸν ὀνομά τε καὶ νόημα, ὢν 30
 χωρὶς ἐφ' ἑαυτοῦ λέγειν εἶναι ποτε τὸν πατέρα τῆς ἐσχάτης

26 Joh. 1, 18

VLACTS 1—2 ἀναλαμβάνωμεν VL 2 ἀφ' L ὑφ' V (sed οὐκ
 ante ὑφ' V) 3 κεῖται A 4—5 κεχωρισμένως VL 14 εἰ: ἀεὶ T
 16 οὐδὲ γὰρ L 18 εἶναι περὶ αὐτὴν V 26 ὢν VL: ὁ ὢν AS ὁ δὲ
 ὢν CT v 29 τῷ πατρὶ τὸ VL 30 νόημά τε καὶ ὄνομα V

- ἀσεβείας ἅμα καὶ παραπληξίας ἐστί. εἰ γὰρ ὁ υἱός,
καθὼς ἡ γραφὴ λέγει, δύναμις ἐστὶ θεοῦ καὶ σοφία καὶ
472 M. ἀλήθεια καὶ φῶς καὶ ἁγιασμός καὶ εἰρήνη καὶ ζωὴ καὶ
τὰ τοιαῦτα, πρὸ τοῦ τὸν υἱὸν εἶναι, καθὼς τοῖς αἵρετικοῖς
5 δοκεῖ, οὐδὲ ταῦτα ἦν πάντως. τούτων δὲ μὴ ὄντων κενὸν
πάντως τῶν τοιοῦτῶν ἀγαθῶν τὸν πατρῶον ἐννοήσουσι
10 κόλπῳ. ὥς ἂν ὄν μῆτε ὁ πατήρ ἔρημός ποτε τῶν ἑαυτοῦ
ἀγαθῶν ἐννοηθεῖη μηδὲ εἰς ταύτην τὴν ἀτοπίαν ἐκπέσοι
τὸ δόγμα, ἀναγκαιῶς κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ δεσπότητος τῇ
10 ἀιδιότητι τοῦ πατρὸς ἡ περὶ τοῦ υἱοῦ πίστις συνθεωρεῖται.
οὗ χάριν πάντα καταλιπὼν τὰ ὀνόματα, ὅσα πρὸς ἐνδειξιν
τῆς ὑπερκειμένης φύσεως λέγεται, τὴν τοῦ πατρὸς κλησιν
ὥς ἐνδεικτικωτέραν τῆς ἀληθείας ἐκτίθεται ἡμῖν ἐπὶ τῆς
πίστεως, ἥτις καθὼς εἴρηται τῇ σχετικῇ διανοίᾳ καὶ τὸν
11 υἱὸν μεθ' ἑαυτῆς συνενδείκνυται. τοῦ δὲ υἱοῦ, ὅς ἐστιν ἐν
τῷ πατρὶ, αἰεὶ ὄντος ὅπερ ἐστίν, καθὼς εἴρηται καὶ ἐν τοῖς
ἐμπροσθεν λόγοις, ὅτι τὸ θεῖον τῇ φύσει τὴν πρὸς τὸ
μεῖζον αὔξησιν οὐ προσδέχεται (οὐ γὰρ ὁρᾷ τι ἔξω ἑαυτοῦ
ἀγαθὸν ἄλλο, οὗ κατὰ μετουσίαν προσλαμβάνει τὸ πλεόν)
20 ἀλλ' αἰεὶ ὡσαύτως ἔχοντος, οὔτε ἀποβάλλοντος ὃ ἔχει οὔτε
προσλαμβάνοντος ὃ μὴ ἔχει (οὔτε γάρ τι τῶν ἀποβλήτων
ἔχει, καὶ εἴ τι μακάριον καὶ ἀκήρατον καὶ ἀληθινὸν καὶ
ἀγαθὸν περὶ αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῷ πάντως ἐστίν, ἀναγκαιῶς
ὁρῶμεν οὐκ ἐξ ἐπικτήσεως αὐτῷ προσγινόμενον τὸ πνεῦμα
25 τὸ ἀγαθόν τε καὶ ἅγιον, ὅπερ ἐστὶν εὐθὲς, ἡγεμονικόν,

16—17 τ. ἐμπροσθεν λόγοις] sescenties

VLACTS 3 ἡ ante ζωὴ add. V 6 ἐννοοῦσι A 7 κόλπῳ L
μήποτε L ποτε: τε S v 8 ἀτοπίαν: ἀπολογίαν T 12 ὑποκει-
μένης T φύσις V 13 ἐνδεικτικωτέραν V δεικτικωτέραν L
15 a τοῦ δὲ υἱοῦ sententia longa, sed satis concinna incipit, quae ge-
netivis cumulatis et parentheses interiectis usque ad p. 301, 12 ὀνομά-
ζεται pertinet; multum turbaverunt editores et codices δὲ om. A
ὅς: ὅ V 18—19 parentheses indicavi 18 ὁρᾷ τι: ὁρᾶται V ὁρᾷ
τὸ L 19 ἄλλο ἀγαθὸν v 20 ἔχοντος: ἔχει A ex coniectura, nam
genet. abs. 15—16 τοῦ υἱοῦ ... ὄντος continuatur ἀποβάλλον et 21
προσλαμβάνον cod. Monac. ex coniectura 23 αὐτόν τε καὶ S
πάντας V 25 εὐθὺς V

ζωοποιόν, τὸ πάσης τῆς κτίσεως περικρατητικόν τε καὶ
 ἁγιαστικόν, ὃ πάντα ἐν πᾶσιν ἐνεργεῖ καθὼς βούλεται, ὡς
 μηδέν τι μεταξὺ διάλειμμα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ χρίσμα
 νοεῖν ἢ τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν βασιλείαν ἢ τῆς σοφίας
 πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας ἢ τῆς ἀληθείας πρὸς τὸ πνεῦμα 5
 τῆς ἀληθείας ἢ τῆς δυνάμεως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς δυνά-
 μεως) ἀλλ' ἐξ αἰδίου τῷ πατρὶ τοῦ υἱοῦ ἐνθεωρουμένου, ὅς
 ἐστι σοφία τε καὶ ἀλήθεια καὶ βουλή καὶ ἰσχύς καὶ γνῶσις
 καὶ σύνεσις, ἐξ αἰδίου καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτῷ συν-
 θεωρεῖται, ὅπερ ἐστὶ πνεῦμα σοφίας τε καὶ ἀληθείας καὶ 10
 βουλῆς καὶ συνέσεως καὶ πάντα τὰ ἄλλα ὅσα ὁ υἱὸς ἐστὶ
 τε καὶ ὀνομάζεται. διὰ τοῦτό φαμεν συνημμένον ἅμα καὶ 12
 διακεκριμένον παραδεδοσθαι τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς τὸ τῆς
 εὐσεβείας μυστήριον, τὸ δεῖν πιστεύειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
 πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἡ μὲν γὰρ 15
 τῶν ὑποστάσεων ἰδιότης τρανήν τε καὶ ἀσύγχυτον ποιεῖται
 τὴν τῶν προσώπων διαστολήν, ἐν δὲ ὄνομα προκείμενον
 τῆς κατὰ τὴν πίστιν ἐκθέσεως σαφῶς ἡμῖν τὴν ἐνότητα
 τῆς οὐσίας τῶν ἐν τῇ πίστει προσώπων διερμηνεύει, πατρός
 τε λέγω καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου. διὰ γὰρ τῶν κλη- 13
 σεων τούτων οὐ φύσεως διαφορὰν διδασκόμεθα, ἀλλὰ μόνας
 τὰς τῶν ὑποστάσεων γνωριστικὰς ἰδιότητας· ὥστε γινώσκειν
 ἡμᾶς μήτε υἱὸν τὸν πατέρα εἶναι μήτε πατέρα τὸν υἱὸν
 μήτε υἱὸν ἢ πατέρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἕκαστον ἐν
 τῷ ἰδιάζοντι τῆς ὑποστάσεως χαρακτῆρι γνωρίζειν, ἐν 25
 ἀορίστῳ τελειότητι καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ θεωρούμενον καὶ ἀπὸ
 τοῦ συνημμένου οὐ διαιρούμενον.

Τί οὖν σημαίνει τὸ ἀκατονόμαστον ὄνομα, περὶ οὗ 14
 εἰπὼν ὁ κύριος ὅτι Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα, οὐ 473 M.
 προσέθηκεν αὐτὴν τὴν σημαντικὴν φωνὴν τὴν ὑπὸ τοῦ ὀνό-

28 Matth. 28, 19

VLACTS 1 καὶ ζωοποιόν V τῆς om. CTS περικρατητικόν VT
 3 ἢ ante τοῦ add. VL 7 τοῦ υἱοῦ om. V ἐνθ. τ. υἱοῦ v 12 τε
 om. S v 17 τῶν om. v 23 εἶναι om. CT 24 τὸν ante
 πατέρα et ἢ post πατέρα add. VLCTS v, om. A 25 γνωρίζεσθαι V
 26 τῇ ante τελειότητι add. VL καὶ ὑπὸ V 27 οὐ om. VL μὴ
 sscr. m. rec. L sed evan. 28 ἀκατωνόμαστον VL

- ματος δηλουμένην; ταύτην ἔχομεν περὶ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ὅτι πάντα τὰ ἐν τῇ κτίσει ὄντα διὰ τῆς τῶν ὀνομάτων σημασίας περιλαμβάνεται. ὅ τε γὰρ οὐρανὸν εἰπὼν ἐπὶ τὸ δηλούμενον ὑπὸ τοῦ ὀνόματος κτίσμα τὴν διάνοιαν τοῦ
- 5 ἀκοούντος ἤγαγε καὶ ὁ ἀνθρώπου ἢ τινος ἐτέρου τῶν ζώων μνησθεὶς ἐπ' ὀνόματος εὐθὺς τὸ εἶδος τοῦ ζώου τῷ ἀκηκοότι ἐνετυπώσατο, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὡσαύτως διὰ τῶν ἐπικειμένων ὀνομάτων ἐνζωγραφεῖται τῇ καρδίᾳ τοῦ διὰ τῆς ἀκοῆς παραδεξαμένου τὴν προσηγορίαν τὴν ἐπικειμένην
- 15 τῷ πράγματι. μόνῃ δὲ ἡ ἄκτιστος φύσις ἢ ἐν τῷ πατρὶ τε καὶ υἱῷ καὶ πνεύματι ἀγίῳ πιστευομένη κρείττων πάσης ἐστὶν ὀνοματικῆς σημασίας. διὰ τοῦτο ὄνομα εἰπὼν ὁ λόγος ἐν τῇ παραδόσει τῆς πίστεως τὸ τί οὐ προσέθηκε (πῶς γὰρ ἂν εὗρεθείη ὄνομα ἐπὶ πράγματος ὃ ὑπὲρ πάντων ἐστὶν
- 15 ὄνομα;), ἀλλ' ἐξουσίαν ἔδωκεν, ὅπερ ἂν χωρήσῃ ἢ διανοία ἡμῶν εὐσεβῶς κινουμένη εὗρεῖν τι ὄνομα τῆς ὑπερκειμένης φύσεως ἐνδεικτικόν, τοῦτο ὁμοίως ἐφαρμόζειν πατρὶ τε καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι, εἴτε τὸ ἀγαθὸν εἴτε τὸ ἄφθαρτον, ὅπερ νομίζει ἕκαστος ἄξιον εἶναι πρὸς ἐνδειξιν
- 16 τῆς ἀκηράτου παραλαμβάνεσθαι φύσεως. καὶ τοῦτο δέ μοι δοκεῖ διὰ τῆς ἐκθέσεως ταύτης νομοθετεῖν ὁ λόγος, τὸ πεπεισθαι ἄρρητόν τε καὶ ἀκατάληπτον τὸ τῆς θείας οὐσίας ὄνομα εἶναι· φανερόν γάρ ὅτι ἡ τοῦ πατρὸς κλησις οὐκ οὐσίας ἐστὶ παραστατική, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὸν υἱὸν
- 25 σχέσιν ἀποσημαίνει. οὐκοῦν εἰ δυνατόν ἦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει οὐσίαν διδασχθῆναι θεοῦ, ὃ πάντας θέλων σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν οὐκ ἂν τὴν περὶ τούτου γνῶσιν ἀπεισιώπησε. νῦν δὲ τῷ μηδὲν περὶ τῆς οὐσίας εἰπεῖν ἔδειξεν, ὅτι ἐκείνης μὲν ἡ γνῶσις ἀμήχανος, ὃ δὲ
- 30 χωροῦμεν μαθόντες οὐδὲν τοῦ ἀχωρήτου δεόμεθα, ἀρκοῦσαν

13—15 Phil. 2, 9 (Eph. 1, 21)

26 I. Tim. 2, 4

VLACTS 5 ἐτέρου om. ACTS v 10 τῷ πνεύματι T τῷ alt.
 om. ACT 11 κρείττον A v 12 ὀνομαστικῆς LTS v 15 ὅπερ
 A: ὅπως cet. v (cf. 29—30) 16—17 ὑποκειμένης VLT 17 δεικ-
 τικόν T ἐφαρμόζον V 21 ὁ λόγος νομοθετεῖν V 23 ὄνομα om.
 ACTS v εἶναι post ἀκατάληπτον coll. VT 25 σημαίνει V

ἔχοντες πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν τῆς παραδοθείσης διδασκαλίας
τὴν πίστιν. τὸ γὰρ μαθεῖν ὅτι ἐκεῖνός ἐστι τὸ ὄντως ὄν,
ὃ διὰ τῆς σχετικῆς ἐννοίας ἢ τοῦ υἱοῦ μεγαλειότης συνα-
ναφαίνεται, ἢ τελειοτάτῃ διδασκαλίᾳ τῆς εὐσεβείας ἐστί,
τοῦ υἱοῦ, καθὼς εἴρηται, συνημμένως μετ' ἑαυτοῦ τὸ πνεῦμα 5
τῆς ζωῆς τε καὶ ἀληθείας συνενδεικνυμένου, ἐπειδὴ αὐτός
ἐστι καὶ ζωὴ καὶ ἀλήθεια.

Τούτων οὕτω διηρημένων πᾶσαν αἵρετικὴν ὑπόληψιν ἐν 18
τοῖς θείοις δόγμασιν ἀναθεματίζοντες πιστεῦμεν, καθὼς
ἐδιδάχθημεν ὑπὸ τῆς τοῦ κυρίου φωνῆς, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ 10
πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὁμολογοῦντες
μετὰ τῆς πίστεως ταύτης καὶ τὴν γενομένην παρὰ τοῦ δε-
σπότου τῆς κτίσεως ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων οἰκονομίαν, ὃς ἐν
μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμόν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα
θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ σαρ- 15
κωθείς ἐν τῇ ἁγίᾳ παρθένῳ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τοῦ θά-
νάτου, ἐν ᾧ κατειχόμεθα ὑπὸ τῆς ἑαυτῶν ἁμαρτίας πε-
πραμένοι, δοὺς ἀντάλλαγμα τῆς λυτρώσεως τῶν ψυχῶν
ἡμῶν τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα, ὃ ἐξέχεε διὰ τοῦ σταυροῦ· καὶ 19
δοσοποιήσας ἡμῖν δι' ἑαυτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἥξει 20
καιροῖς ἰδίοις ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς κρῖναι πᾶσαν ψυχὴν
ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτε πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται
τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσονται οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ ποιή-
σαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς
ἀνάστασιν κρίσεως. ὥς ἂν δὲ μή τινα τῶν ἀπλουστέρων 25
ἀνεξετάτως παρεμπεσοῦσα ἡ αἵρετικὴ διαφθορὰ ἢ νῦν
παρὰ τοῦ Εὐνομίου διασπειρομένη βλάβειε τὸν ἀκέραιον,
ἀναγκαίως κατὰ μέρος προτιθέντες τὴν περιφερομένην παρ'

476 M.

10 Matth. 28, 19 13 sq. Phil. 2, 6 18 Matth. 16, 26
19 I. Petr. 1, 19 20 Act. 17, 31 22 Joh. 5, 28

VLACTS 1 τὴν ante σωτηρίαν add. AS v ἡμῶν A v: ἡμῖν cet.
6 ἀληθινὸν v ἐνδεικνυμένου S 8 οὖν post τούτων add. V
13 οἰκονομίας L 17 ἑαυτῶν om. ACTS v 18 διδούς L
18—19 τῆς λυτρώσεως τ. ψυχ. ἡμῶν ἀντάλλαγμα δοὺς V 20 ἥξει γὰρ
AS v 22 ἀκούσαντες V 23 καὶ et μὲν om. V 25 δὲ μή τινα:
μηδέ τινα v μήτιν L 26 διαφορὰ VLTS v 27 τὴν ἀκέραιον CT v
28 κατὰ μέρος om. ACTS v προστιθέντες libri v, corr. Harder

αὐτῶν ἔκθεσιν διελέγξαι τὴν κακίαν τοῦ δόγματος αὐτῶν
πειρασόμεθα.

- 20 Ἐχει τοίνυν ἡ λέξις τοῦ δόγματος αὐτῶν οὕτω· πισ-
στεύομεν εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν
5 κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου διδασκαλίαν, οὐκ
ἐψευσμένῃ φωνῇ τιμῶντες αὐτόν (ἔστι γὰρ
ἄψευδής), ἀλλ' ὅντως ὄντα φύσει τε καὶ δόξῃ
θεὸν ἕνα ἀνάρχως αἰδίως ἀτελευτήτως μόνον.
ὁ κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν πιστεύειν ἐπαγγειλά-
20 μενος μὴ παρατρεπέτω τὴν παρὰ τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων
γενομένην τῆς πίστεως ἔκθεσιν πρὸς τὸ ἑαυτῷ δοκοῦν,
ἀλλ' ἀκολουθεῖτω ταῖς παρὰ τῆς ἀληθείας φωναῖς. ἐκεῖ
τοίνυν τοῦ λόγου τῆς πίστεως περιέχοντος τὸ ὄνομα τοῦ
πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τίνα συμ-
15 φωνίαν ἔχει τὰ νῦν ἐκτεθειμένα πρὸς τὰς τοῦ δεσπότου
φωνάς, ὥστε εἰς τὴν ἐκεῖνου διδασκαλίαν τὸ τοιοῦτον ἀνα-
21 φέρειν δόγμα; ποῦ τοίνυν εἶπε δεῖν πιστεῦειν εἰς τὸν
ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς
λόγοις ὁ κύριος, οὐκ ἂν ἔχοιεν ἐπιδειξαι, εἰ μὴ τι νέον
20 ἐστὶ παρ' αὐτοῖς εὐαγγέλιον. ἃ γὰρ ἐξ ἀρχαίων μέχρι
τοῦ νῦν κατὰ διαδοχὴν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναγινώσκεται,
ταύτην τὴν φωνὴν οὐ περιέχει τὴν λέγουσαν δεῖν πιστεῦειν
ἢ βαπτίζειν εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεόν,
καθὼς οὗτοι λέγουσιν, ἀλλ' εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ
25 τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὥς δὲ ἡμεῖς παρὰ τῆς
τοῦ δεσπότου φωνῆς ἐδιδάχθημεν, τοῦτό φαμεν, ὅτι τὸ ἐν
οὐ τὸν πατέρα σημαίνει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ
συνενδείκνυται, οὕτως εἰπόντος τοῦ κυρίου ὅτι Ἐγὼ καὶ ὁ
22 πατὴρ ἓν ἐσμεν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ θεὸς ὄνομα ἐπίσης

28 Joh. 10, 30

VLACTS 2 πειρασόμεθα S 3 ἔχει δὲ ἐπὶ λέξεως οὕτω (om.
τοῦ δόγματος) V αὐτῶν om. S v 4 τὸν om. VL 8 ἀνάρ-
χους S 9 διδασκαλίαν: φωνὴν λίαν L 10 περιτρεπέτω T
15 συνεκτεθειμένα ACTS v 16 ἐκείνων v 17 δεῖ S 18—19 εὐαγγε-
λίους AS v om. λόγοις 22 δεῖ S 29 καὶ τὸ θεὸς correxi: καθὼς
θεὸς VA καθὼς θεὸς LCT (S legi nequit) ὁμοίως καὶ τὸ θεότητος v

ἐπικέκληται τῇ τε ἀρχῇ ἐν ᾗ ὁ λόγος καὶ τῷ ἐν τῇ ἀρχῇ
 ὄντι λόγῳ (εἶπε γὰρ ὅτι Καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν,
 καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος) ὥστε καὶ ἐν τῷ τῆς θεότητος
 σημαινομένῳ ὁμοίως τῷ πατρὶ καὶ τὸν υἱὸν συνθεωρεῖ-
 σθαι. πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ τὸ ἀληθινὸν ἄλλο τι παρὰ τὴν 5
 ἀλήθειαν νοηθῆναι οὐ δύναται. ὅτι δὲ ἀλήθεια ὁ κύριος,
 οὐδεὶς ἀντιλέξει πάντως, εἰ μὴ τις εἴη τῆς ἀληθείας ἀλ-
 λότριος.

Εἰ τοίνυν καὶ ἐν τῷ ἐνὶ ὁ λόγος ἐστὶν καὶ θεός ἐστι 23
 καὶ ἀλήθεια, καθὼς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κηρύσσεται, εἰς 10
 ποίαν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν ἀναφέρει τὸ δόγμα ὁ ταῖς
 διασταλτικαῖς ταύταις φωναῖς κεχρημένος; ἡ γὰρ ἀντι-
 διαστολή τοῦ μόνου πρὸς τὸν μὴ μόνον ἐστὶ καὶ τοῦ θεοῦ
 πρὸς τὸν μὴ θεὸν καὶ τοῦ ἀληθινοῦ πρὸς τὸν μὴ ἀλη-
 θινόν. εἰ μὲν οὖν πρὸς τὰ εἰδῶλα βλέποντες πρὸς ἐκεῖνα 24 477 M.
 ποιοῦνται τὴν τῶν ῥημάτων ἀντιδιαίρεσιν, καὶ ἡμεῖς συν-
 τιθέμεθα· καθ' ὁμωνυμίαν γὰρ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα
 τοῖς εἰδώλοις τῶν ἐθνῶν ἐπιλέγεται· πάντες γὰρ οἱ θεοὶ
 τῶν ἐθνῶν δαιμόνια [καὶ ἄλλως· πρὸς τὸ πλήθος ἀντι-
 διαίρει τὸ μόνον καὶ πρὸς τὰ ψευδῆ τὸ ἀληθινὸν καὶ τοὺς 20
 μὴ ὄντας θεοὺς πρὸς τὸν ὄντα θεόν]· εἰ δὲ πρὸς τὸν μονο-
 γενῇ θεὸν ἡ ἀντιδιαίρεσις γίνεται, μαθέτωσαν οἱ σοφοὶ
 ὅτι ἀλήθεια πρὸς μόνον τὸ ψεῦδος τὴν ἀντιδιαστολήν ἔχει
 καὶ θεὸς πρὸς τὸν μὴ ὄντα θεόν. τοῦ δὲ κυρίου, ὅς ἐστιν 25
 ἀλήθεια, θεοῦ ὄντος καὶ ἐν τῷ πατρὶ ὄντος καὶ ἐν πρὸς 25
 τὸν πατέρα ὄντος, αἱ διασταλτικαὶ αὗται φωναὶ ἐπὶ τοῦ
 δόγματος χώραν οὐκ ἔχουσιν. ὁ γὰρ ἀληθῶς εἰς τὸν ἕνα
 πιστεύων βλέπει ἐν τῷ ἐνὶ τὸν διὰ πάντων αὐτῷ ἡνωμένον
 ἐν ἀληθείᾳ τε καὶ θεότητι καὶ οὐσίᾳ καὶ ζωῇ καὶ σοφίᾳ

2—3 Joh. 1, 1 10 cf. ad 2 et Joh. 14, 6

VLACTS 1 τῇ alt. om. V 5 ἀλλ' ὅτι L 6 οὐ δύναται:
 βούλεται L 10 τοῖς εὐαγγελίοις AS v 11 διδασκαλίαν τοῦ κυρίου A
 12 διασταλτικαῖς VL 19—20 ἀντιδιαίρει τὸν μόνον v ἀντιδιαίρεται μόνον V
 verba καὶ ἄλλως—21 θεόν var. lect. ad 12—15 esse intellexit Harder
 20 τὸν ἀληθινόν V v 21 θεόν om. V 25 verba ab καὶ ἐν τῷ
 πατρὶ usque ad 26 ὄντος om. V 26 διασταλτικαὶ L

- καὶ πᾶσιν ἀπαξᾶπλως ἤ, εἰ μὴ βλέπει ἐν τῷ ἐνὶ τὸν ταῦτα
 26 ὄντα, εἰς οὐδὲν ἔχει τὴν πίστιν. χωρὶς γὰρ υἱοῦ πατὴρ
 οὔτε ἔστιν οὔτε λέγεται οὔτε μὴν χωρὶς δυνάμεως ὁ δυ-
 νατὸς οὔτε χωρὶς σοφίας ὁ σοφός· Χριστὸς γὰρ θεοῦ δὴ-
 5 ναμὶς καὶ θεοῦ σοφία· ὥστε ὁ τῆς δυνάμεως ἢ τῆς σοφίας
 ἢ τῆς ἀληθείας ἢ τῆς ζωῆς ἢ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἐκτὸς
 βλέπειν φανταζόμενος ἢ οὐδὲν βλέπει ἢ τὸ κακὸν πάντως
 βλέπει. ἢ γὰρ τῶν ἀγαθῶν ὑπεξαίρεσις τοῦ κακοῦ θέσις
 καὶ ὑπαρξίς γίνεται.
- 27 Οὐκ ἐφευσμένη, φησί, φωνῇ τιμῶντες αὐ-
 τόν· ἔστι γὰρ ἀψευδής. ταύτῃ τῇ φωνῇ εὐχομαι τὸν
 Εὐνόμιον ἐπιμένειν, μαρτυροῦντα τῇ ἀληθείᾳ ὅτι ἔστιν
 28 ἀψευδής. εἰ γὰρ οὕτω φρονοίῃ, ὅτι πᾶν τὸ παρὰ τοῦ κυ-
 ρίου λεγόμενον τοῦ ψεύδους κεχώριται, πεισθήσεται πάν-
 15 τως ἀληθεύειν τὸν εἰπόντα ὅτι Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ
 πατήρ ἐν ἐμοί ἔστι, δηλαδὴ ὅλος ἐν ὅλῳ, οὔτε τοῦ πατρὸς
 ἐν τῷ υἱῷ περιτεύοντος οὔτε τοῦ υἱοῦ ἐν τῷ πατρὶ λεί-
 ποντος, καὶ ὅτι οὕτω χρή τιμᾶσθαι τὸν υἱόν, καθὼς τι-
 μᾶται ὁ πατήρ, καὶ ὅτι Ὁ ἑώρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα,
 20 καὶ ὅτι Οὐδεὶς οἶδε τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ ὅτι Καὶ
 τὸν πατέρα οὐδεὶς ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱός· δι' ὧν ἀπάν-
 των οὔτε δόξης οὔτε οὐσίας οὔτε ἄλλου τινὸς παραλλαγή
 ὑπονοεῖται ἐπὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ τοῖς ταύτας τὰς φωνὰς ὡς
 ἀληθινὰς δεξαμένοις. ὅντως ὄντα, φησί, φύσει τε
 29 καὶ δόξῃ θεὸν ὄντα. τὸ ὄντως ὄν ἀντιδιαρεῖται πρὸς
 τὸ μὴ ὄντως ὄν. ἔστι δὲ ὄντως ὄν ἕκαστον τῶν ὄντων
 καθὼς ἔστιν· τὸ δὲ μέχρι φαντασίας τινὸς καὶ ὑπονοίας
 δοκοῦν μὲν εἶναι μὴ ὄν δέ, τοῦτο οὐκ ὄντως ἔστιν, ὡς τὸ
 30 ἐνύπνιον φάσμα ἢ ὁ ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἄνθρωπος· ταῦτα

4 I. Cor. 1, 24 15 Joh. 14, 11 et 10, 38 18 Joh. 5, 23
 19 Joh. 14, 9 20—21 Matth. 11, 27

VLACTS 1 βλέπη VL 5 σοφία θεοῦ v 6 post ἢ τῆς ἀλη-
 θείας add. ἢ τῆς σοφίας v 8 καὶ ante θέσις add. TS v 10 φωνῇ,
 φησί VTS v 11 τῇ ante φωνῇ om. T 12 τῆς ἀληθείας S ὅ
 ἔστιν T post ὁ ras. 20 εἶδε v 20—21 καὶ ante τὸν πατέρα om. T
 23 νοεῖται CT 29 δοκοῦν μὲν: δοκοῦμεν L ὥστε τὸ C 30 φάν-
 τασμα A

γάρ καὶ τὰ τοιαῦτα μέχρι φαντασίας ὄντα τὸ ὄντως εἶναι
οὐκ ἔχει. εἰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν ὑπόληψιν κατα-
σκευάζουσι καθόλου μὴ εἶναι τὸν μονογενῆ θεόν, καλῶς
τῷ πατρὶ μόνῳ τὸ ὄντως εἶναι προσμαρτυροῦσιν· εἰ δὲ οὐκ
ἀρνοῦνται τὸν πάντων ποιητὴν ὅτι ἔστι, πεισθῆτωσαν μὴ 5
ἀποστερεῖν τὸν ὄντως ὄντα τοῦ ὄντως εἶναι, ὃς ἑαυτὸν ἐν
τῇ γενομένῃ Μωϋσεὶ θεοφανείᾳ ὄντα ὠνόμασεν εἰπὼν ὅτι
Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, καθὼς ὁ Εὐνόμειος ἐν τοῖς ἐφεξῆς λόγοις 480 M.
τούτῳ συντίθεται, αὐτὸν εἶναι λέγων τὸν τῷ Μωϋσεὶ φανέντα.
εἶτα φύσει τε καὶ δόξῃ θεόν φησιν εἶνα. εἰ μὲν οὖν 30
ἐστὶν ὁ θεὸς χωρὶς τοῦ εἶναι φύσει θεός, αὐτὸς ἂν εἰδείῃ
ὁ ταῦτα λέγων· εἰ δὲ οὐκ ἔστι θεὸς ὁ μὴ φύσει θεὸς ὢν,
μαθῆτωσαν παρὰ τοῦ μεγάλου Παύλου, ὅτι οἱ δουλεύοντες
τοῖς μὴ φύσει <οὔσι> θεοῖς θεῶ οὐ δουλεύουσιν, ἡμεῖς δὲ
δουλεύομεν θεῶ ζῶντί τε καὶ ἀληθινῷ, καθὼς ὁ ἀπόστολος 15
λέγει, ᾧ δὲ δουλεύομεν, Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός. τούτῳ
γάρ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος δουλεύειν καυχᾶται λέγων·
Παῦλος, δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἡμεῖς τοίνυν οἱ μηκέτι
δουλεύοντες τοῖς μὴ φύσει οὔσι θεοῖς ἐπέγνωμεν τὸν φύσει
ὄντα θεόν, ᾧ πᾶν γόνυ κάμπτει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων 20
καὶ καταχθονίων. ᾧ οὐκ ἂν ἐδουλεύσαμεν, εἰ μὴ ἐπιστεῦ-
σαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ζῶν τε καὶ ἀληθινὸς θεός, ᾧ
πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογεῖται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν
θεοῦ πατρός.

Θεόν, φησὶν, εἶνα ἀνάρχως ἀϊδίως ἀτελευτή- 31
τως μόνον. πάλιν Νοήσατε ἄνακοι πανουργίαν, φησὶν ὁ
Σολομών, μὴ ποτε εἰς ἄρνησιν τῆς τοῦ μονογενοῦς θεότητος
ἀπατηθέντες ἐκπέσητε. ἀτελεύτητόν ἐστι τὸ θανάτου καὶ
φθορᾶς ἀνεπίδεκτον, ὡσαύτως δὲ καὶ ἀίδιον τὸ μὴ πρόσ-

8 Exod. 3, 14 13 Gal. 4, 8 14—15 I. Thess. 1, 9
18 Rom. 1, 1 20 Phil. 2, 10 23 Phil. 2, 11 26 Prov. 8, 5

VLACTS 2—3 κατασκευάζουσι S 6 ὄντως ante ὄντα om. v
9 τοῦτο VLCT 11 εἰδοίη T 14 φύσει οὔσι correxi: φύσει
VLCTS v οὔσι A φύσει οὔσι Gal. 4, 8 cf. 19 15 τε om. VACT
19 φύσει μὴ LAS v ἐπέγνωσεν L 20 πᾶν: πάντα CT 21 ᾧ
οὐκ ἂν VL: οὐκ ἂν CT οὐκ ἂν δὲ AS v ἐδουλεύσαμεν: ἐπιστεύσαμεν CT
23 ἐξομολογῆσεται VLA 28 τοῦ ante θανάτου add. S 29 δὲ om. CT
20*

καιρον λέγεται. ὁ τοίνυν μήτε αἰδιδόν ἐστι μήτε ἀτελεύ-
 τητον, τοῦτο πάντως ἐν τῇ φθαρτῇ τε καὶ ἐπικλήρῳ θεω-
 ρεῖται φύσει. οὐκοῦν ὁ τὸ ἀτελεύτητον τῷ ἐνὶ καὶ μόνῳ
 προσμαρτυρῶν θεῷ, μὴ συμπεριλαμβάνων δὲ τὸν υἱὸν τῇ
 5 τοῦ ἀτελευτήτου καὶ αἰδίδιου σημασίᾳ, φθαρτὸν αὐτὸν εἶναι
 καὶ πρόσκαιρον διὰ τοῦ τοιούτου λόγου κατασκευάζει τὸν
 32 τῷ αἰδίῳ καὶ ἀτελευτήτῳ ἀντιδιαστελλόμενον. ἡμεῖς δὲ
 καὶ ἀκοῶσμεν ὅτι μόνος ὁ θεὸς ἔχει τὴν ἀθανασίαν, τὸν
 υἱὸν διὰ τῆς ἀθανασίας νοοῦμεν (ἀθανασία γὰρ ἐστὶν ἡ
 10 ζωή, ἣτις ἐστὶν ὁ κύριος ὁ εἰπὼν ὅτι Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωή).
 καὶ λέγεται φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον, πάλιν τὸ ἀληθινὸν φῶς,
 ὅπερ ἐστὶ τῷ ψεύδει ἀπρόσιτον, τὸν μονογενῆ νοεῖσθαι οὐκ
 ἀμφιβάλλομεν, ἐν ᾧ τὸν πατέρα εἶναι παρ' αὐτῆς τῆς ἀλη-
 θείας ἐμάθομεν. ἐκ τούτων δὲ ὁ ἀκροατὴς ἐπιλεξάσθω
 15 τὸ εὐσεβέστερον, εἴτε οὕτω χρή περὶ τοῦ μονογενοῦς θεο-
 πρεπῶς δοξάζειν εἴτε φθαρτὸν τε καὶ πρόσκαιρον εἶναι
 λέγειν, ὥς ὑφηγεῖται ἡ αἵρεσις.

33 Οὐ τὴν οὐσίαν, φησί, καθ' ἣν ἐστὶν εἷς, χω-
 ριζόμενον ἢ μεριζόμενον εἰς πλείους, ἢ ἄλ-
 20 λοτε ἄλλον γινόμενον, ἢ τοῦ εἶναι ὃ ἐστὶ μεθ-
 ιστάμενον, οὐδὲ ἐκ μιᾶς οὐσίας εἰς ὑπό-
 στασιν τρισσὴν σχιζόμενον· πάντῃ γὰρ καὶ
 καθάπαξ ἐστὶν εἷς, κατὰ τὰ αὐτά τε καὶ
 ὡσαύτως διαμένων μόνος. ἐκ τούτων δὲ τῶν παρα-
 25 τεθέντων προσήκει τὸν συνετὸν ἀκροατὴν διακρίναι πρῶτον
 μὲν τὰ χωρὶς διανοίας ἐνριφέντα τῷ λόγῳ διάκενα ῥήματα
 ἀπὸ τῶν δοκούντων νοῦν ἔχειν, μετὰ ταῦτα δὲ τὴν ἐνρισκο-
 μένην ἐν τοῖς ὑπολοίποις διάνοιαν τῶν εἰρημένων ἐπισχο-

8 I. Tim. 6, 16

10 Joh. 11, 25; 14, 6

11 I. Tim. 6, 16

VLACTS 2 ἐπικλήρῳ super η ras. T

3 ὁ τὸ: ὅτι VL

7 ἀτελευτήτως (om. καὶ) CT

9 διὰ τὸν υἱὸν τ. ἀθαν. V

10 verba

ab ἣτις ἐστὶν usque ad ζωή om. v ἡ ^ς (ex ἣτις ortum) ἐστὶν ὁ κύριος ὁ
 εἰπὼν ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ ζωή ἣτις ἐστὶν φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον L (καὶ λέγεται
 om.) 12 ἐστὶ: ἐπὶ T 13—14 ἀληθείας: θείας (sic) L 19 ἡ
 μεριζόμενον om. ACTS v 20 ἄλλο A 22 σχιζόμενον A: σχηματι-
 ζόμενον cet. v 23 τὰ om. T 26 ἐνριφέντα S ἐνριφέντα C ἐνρι-
 φέντα V v

πεῖν, εἰ συμβαίνει τῇ περὶ τὸν Χριστὸν εὐσεβείᾳ. τὰ μὲν 34 481 M.
οὖν πρῶτα τῶν παρατεθέντων καθόλου πάσης καὶ καλῆς
καὶ κακῆς διανοίας κεχώριται. τίνα γὰρ διάνοιαν ἔχει τὸ
οὐ τὴν οὐσίαν, καθ' ἣν ἐστὶν εἷς, χωριζόμενον
εἰς πλείους, ἢ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον, ἢ τοῦ 5
εἶναι ὃ ἐστὶν μεθιστάμενον, οὔτ' ἂν αὐτὸς εἴποι
οὔτε τινὰ τῶν συμμαχούντων αὐτῷ νομίζω δύνασθαι ἂν
ἐξευρεῖν σκιάν τινα διανοίας ἐν τοῖς εἰρημένοις. οὐ τὴν
οὐσίαν, καθ' ἣν ἐστὶν εἷς, χωριζόμενον. αὐτὸν
λέγει τῆς οὐσίας ἑαυτοῦ μὴ χωρίζεσθαι, ἢ τὴν οὐσίαν λέγει 10
ἐπ' αὐτοῦ μὴ μερίζεσθαι; φόρος τίς ἐστι καὶ ἡχος μάταιος
εἰκῇ συγκαίμενος ὁ ἀσήμαντος οὗτος λόγος. καὶ τί χρὴ
παραμένειν τῇ ἐξετάσει τῶν ἀδιανοήτων τούτων ῥημάτων;
πῶς γὰρ τις τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας χωρισθεὶς ἐν τῷ εἶναι 35
μένει; ἢ πῶς ἡ οὐσία τινὸς μερισθεῖσα ἐπ' ἑαυτῆς δεί- 15
κνυται; ἢ πῶς ἐστὶ δυνατόν ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶν ἐκβάντα
ἄλλον γενέσθαι ἔξω ἑαυτοῦ γινόμενον; ἀλλ' οὐδὲ ἐκ
μιᾶς, φησὶν, οὐσίας εἰς ὑποστάσεις τρεῖς σχι-
ζόμενον· πάντῃ γὰρ καὶ καθάπαξ ἐστὶν εἷς,
κατὰ τὰ αὐτά τε καὶ ὡσαύτως διαμένων μό- 20
νος. τὸ μὲν οὖν ἀδιανόητον ἐν τοῖς εἰρημένοις παντὶ
δῆλον οἶμαι καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων εἶναι λόγων· τούτοις δὲ
ἀντιλεγέτω ὁ νομίζων εἶναι τινα ἐν τοῖς λεγομένοις νοῦν ἢ
διάνοιαν· ὁ γὰρ κρίνειν ἐπεσκεμμένος λόγου δύναμιν ἀπα-
ξιώσει τοῖς ἀνυποστάτοις συμπλέκεσθαι. τίνα γὰρ ἰσχὺν 36
ἔχει κατὰ τοῦ ἡμετέρου δόγματος τὸ λέγειν οὐ τὴν οὐ-
σίαν, καθ' ἣν ἐστὶν εἷς, χωριζόμενον ἢ μερι-
ζόμενον εἰς πλείους, ἢ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον,
ἢ τοῦ εἶναι ὃ ἐστὶ μεθιστάμενον, οὐδὲ ἐκ μιᾶς
οὐσίας εἰς ὑποστάσεις τρεῖς σχιζόμενον, ἀ 30

VLACTS 7 νομίζων T

8—9 verba ab οὐ τὴν οὐσίαν usque

ad 11 μερίζεσθαι om. V 10 αὐτοῦ VT v 11 ἀπ' αὐτοῦ libri v,

sed μερίζεσθαι sic non coniungitur (cf. etiam 15) quare ἐπ' αὐτοῦ cor-
rexī ἀλλὰ ante φόρος add. V ἔσται VL 13 ἀνεξετάσει V

18—19 σχιζόμενον A σχηζόμενον L: σχηματιζόμενον cet. v 19 παντὶ v

καὶ om. T 22 δῆλον εἶναι κ. πρ. τ. ἡμ. οἶμαι v 23 ἀντιλέγω L

30 σχιζόμενον A: σχηματιζόμενον cet. v

- μήτε λέγεται παρὰ τῶν Χριστιανῶν μήτε πιστεύεται μήτε ἐκ τοῦ ἀκολούθου διὰ τῶν παρ' ἡμῖν ὁμολογουμένων νοεῖται; τίς γὰρ εἶπε τοῦτό ποτε ἢ λέγοντος ἤκουσεν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ὅτι ὁ πατὴρ τὴν οὐσίαν ἢ χωρίζεται ἢ
- 5 μερίζεται ἢ ἄλλοτε ἄλλος γίνεται ἔξω ἑαυτοῦ γινόμενος ἢ
- 37 εἰς ὑποστάσεις τρεῖς σχίζεται; ἑαυτῷ ταῦτα λαλεῖ ὁ Εὐνόμιος, οὐ πρὸς ἡμᾶς μαχόμενος, ἀλλ' ἰδίους φληνά-
φους εἴρων, πολλὴν καταμείξας τῇ ἀσεβείᾳ τῶν λεγομένων τὴν ἄνοιαν. ἡμεῖς γὰρ ἐπίσης ἀσεβές τε καὶ ἄθεον λέ-
10 γομεν καὶ τὸ κτιστὸν λέγειν τὸν δεσπότην τῆς κτίσεως καὶ τὸ οἶεσθαι τὸν πατέρα, καθὼς ἐστι, χωρίζεσθαι ἢ τέμνε-
σθαι ἢ ἑαυτοῦ ἐξίστασθαι ἢ εἰς ὑποστάσεις τρεῖς σχί-
ζεσθαι, ὥσπερ τινὰ πηλὸν ἢ κηρὸν ἐν μορφαῖς διαφόροις διαπλασσομένον.
- 38 Ἀλλὰ τοὺς ἐφεξῆς λόγους σκεφώμεθα· πάντῃ γὰρ καὶ καθάπαξ ἐστὶν εἷς, κατὰ τὰ αὐτά τε καὶ ὡσαύτως διαμένων μόνος. εἰ περὶ τοῦ πατρὸς λέγει, τοῦτῃ καὶ ἡμεῖς συντιθέμεθα· εἷς γὰρ ἐστὶν ὡς ἀληθῶς ὁ πατὴρ μόνος καὶ πάντῃ καθάπαξ κατὰ τὰ αὐτά τε καὶ
- 20 ὡσαύτως ἔχων, καὶ οὐδέποτε, ὅπερ ἐστίν, οὔτε μὴ ὦν οὔτε μὴ ἐσόμενος. εἰ τοίνυν πρὸς τὸν πατέρα βλέπει ἢ τοιαύτη φωνή, μὴ μαχέσθω τῷ δόγματι τῆς εὐσεβείας, συμφωνῶν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. ὁ γὰρ ὁμολογῶν τὸν πατέρα πάντοτε <κατὰ τὰ αὐτά τε> καὶ ὡσαύτως ἔχειν ἕνα
- 25 καὶ μόνον ὄντα, τὸν τῆς εὐσεβείας κρατύνει λόγον, βλέπων ἐν τῷ πατρὶ τὸν υἱόν, οὗ χωρὶς πατὴρ οὔτε ἐστὶν οὔτε λέγεται.
- 484 M. εἰ δὲ ἄλλον τινὰ παρὰ τὸν πατέρα θεὸν ἀναπλάσσει, Ἰου-
δαίοις διαλεγέσθω ἢ τοῖς λεγομένοις Ὑψιστιανοῖς, ὧν αὕτη ἐστὶν ἡ πρὸς τοὺς Χριστιανούς διαφορὰ, τὸ θεὸν μὲν αὐτοὺς
- 30 ὁμολογεῖν εἶναί τινα, ὃν ὀνομάζουσιν ὕψιστον ἢ παντοκρά-
τορα, πατέρα δὲ αὐτὸν εἶναι μὴ παραδέχεσθαι· ὁ δὲ Χρι-
στιανός, εἰ μὴ τῷ πατρὶ πιστεύοι, Χριστιανὸς οὐκ ἐστίν.

VLACTS 2 διὰ om. V 4—5 ἢ μερίζεται om. CT 6 σχί-
ζεται A: σχηματίζεται cet. v 7 ἰδίας v 9 ἄνοιαν: διάνοιαν (sic)
VL 11 καὶ post οἶεσθαι add. V 12—13 σχίζεσθαι A: σχηματί-
ζεσθαι cet. v 18 τοῦτο VLCT v 21 μὴ ante ἐσόμενος om. V
24 κατὰ τὰ αὐτά τε supplevi cf. 16 et 19 29 τὸ: τὸν VL v postea
eras. V 31 ὁ δὲ: εἰ δὲ L

ἃ δὲ τούτοις ἐφεξῆς προστίθῃσι, ταῦτά ἐστιν. οὐ κοι- 39
 νωνὸν ἔχων, φησί, τῆς θεότητος, οὐ μερίτην τῆς
 δόξης, οὐ σύγκληρον τῆς ἐξουσίας, οὐ σύνθρο-
 νον τῆς βασιλείας· εἷς γὰρ ἐστι καὶ μόνος
 θεὸς ὁ παντοκράτωρ, θεὸς θεῶν, βασιλεὺς τῶν 5
 βασιλευόντων, κύριος τῶν κυριευόντων. οὐκ
 οἶδα πρὸς τίνα βλέπων ὁ Εὐνόμιος τὸ μὴ κοινωνεῖν αὐτῷ
 τῆς θεότητος τὸν πατέρα διαμαρτύρεται. εἰ μὲν γὰρ πρὸς
 τὰ εἰδῶλα τὰ μάταια καὶ τὴν πεπλανημένην τῶν εἰδωλο-
 λατρούντων ὑπόληψιν τὰ τοιαῦτα λέγει, καθὼς καὶ ὁ Παῦ- 10
 λος βοᾷ ὅτι οὐκ ἔστι συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελιάρ
 οὐδὲ κοινωνία ναῶ θεοῦ μετὰ εἰδώλων, καὶ ἡμεῖς συντι-
 θέμεθα· εἰ δὲ τὸν μονογενῆ θεὸν διὰ τῶν λεγομένων τῆς
 πατρικῆς ἀφορίζει θεότητος, μαθέτω ὅτι διλήμματος τῆς
 ἀσεβείας κατηγορίαν ἐφ' ἑαυτοῦ κατασκευάζει. ἡ γὰρ ἀρ- 40
 νεῖται καθόλου θεὸν εἶναι τὸν μονογενῆ θεόν, ἵνα φυλάξῃ
 τῷ πατρὶ τὸ ἐν τῇ θεότητι πρὸς τὸν υἱὸν ἀκοινωνήτον, καὶ
 διὰ τούτου παραβάτης ἐλέγχεται, τὸν θεὸν τῶν Χριστιανῶν
 ἀρνησάμενος, ἡ εἰ δοίη κάκεῖνον εἶναι θεὸν κατὰ τὴν φύσιν
 τῷ ἀληθινῷ θεῷ μὴ συμβαίνοντα, ἀνάγκη πᾶσα θεοὺς αὐτὸν 20
 πρεσβεύειν ὁμολογεῖν τῇ διαφορᾷ τῶν φύσεων ἀπ' ἀλλήλων
 διεσχισμένους. ἐλέσθω τούτων ὃ βούλεται, ἡ ἀρνεῖσθαι
 τοῦ υἱοῦ τὴν θεότητα ἢ θεοὺς ἐπεισάγειν τῷ δόγματι· ὅπερ
 γὰρ ἂν ἔλῃται τούτων, ἴσον ἐστὶν εἰς ἀσέβειαν. ἡμεῖς γὰρ
 παρὰ τῶν θεοπνεύστων τῆς γραφῆς λόγων μυσταγωγούμενοι 25
 οὐχὶ κοινωνίαν θεότητος ὁρῶμεν ἐν πατρὶ τε καὶ υἱῷ, ἀλλ'
 ἐνότητά, τοῦτο τοῦ δεσπότου διὰ τῶν ἰδίων λόγων διδά-
 ξαντος ἐν οἷς φησιν Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν, καὶ ὅτι Ὁ
 ἑώρακώς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα. εἰ γὰρ μὴ τῆς αὐτῆς 41

10 sq. II. Cor. 6, 14

28 Joh. 10, 30

29 Joh. 14, 9

VLACTS 2 μεριστήν VL 2—3 τῆς ante δόξης om. CT

6 καὶ ante κύριος add. V 7 αὐτῷ correxi: ἑαυτῷ libri v 11 Be-
 λιάρ v 14 διλήμματος VL διλημμα τὴν v 15 αὐτοῦ post ἀσεβείας
 add. v ἐφ' ἑαυτῷ v ἐφ' om. S 16 θεὸν alt. om. V θεοῦ v
 17 τῷ in ras. T 18 διὰ τοῦτο V 19 φύσιν om. L 20 συμ-
 βαίνουσιν L αὐτὸν θεοὺς AS v 23 τὴν om. v 24 γὰρ om. V
 ἴσον: ὅσον A 25 τῆς γραφῆς λόγων: γραφῶν V 26 τε om. ACTS v

- ἦν φύσεως, πῶς ἂν ἡ ἔσχεν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀλλότριον, ἢ
 πῶς ἂν ἔδειξεν ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀνόμοιον, μὴ δεχομένης τῆς
 ξένης τε καὶ ἀλλοτρίας φύσεως τὸν τοῦ ἑτερογενοῦς χαρ-
 ακτῆρα; λέγει δὲ ὅτι οὐδὲ μερίτην ἔχει τῆς δόξης.
 5 τοῦτο δὲ ὡς ἔχει λέγει, εἰ καὶ μὴ οἶδεν ὁ λέγει· οὐ γάρ
 μερίζεται ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα τὴν δόξαν, ἀλλ' ὅλην
 ἔχει τοῦ πατρὸς τὴν δόξαν, ὡς καὶ ὁ πατὴρ πᾶσαν ἔχει
 τοῦ υἱοῦ τὴν δόξαν. οὕτως γὰρ εἶπε πρὸς τὸν πατέρα ὅτι
 42 Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστίν καὶ τὰ σὰ ἐμά. διὸ καὶ ἐν τῷ
 10 καιρῷ τῆς κρίσεως ἐπιφανήσεσθαι ἑαυτόν φησιν ἐν τῇ δόξῃ
 τοῦ πατρὸς, ὅτε μέλλει ἀποδιδόναι ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα
 αὐτοῦ. δείκνυσι δὲ διὰ τῆς φωνῆς ταύτης τὸ ἡνωμένον
 τῆς φύσεως· ὡς γὰρ ἄλλη δόξα ἡλίου καὶ ἄλλη δόξα
 σελήνης διὰ τὸ μὴ συμβαίνειν πρὸς ἄλληλα τῶν στοιχείων
 485 M. 15 τὴν φύσιν (ὡς εἴ γε ἡ αὐτὴ δόξα ἐπ' ἀμφοτέρων ἦν, οὐκ
 ἂν τις διαφορὰ τῆς φύσεως αὐτῶν ἐνομίσθη), οὕτως ὁ
 ἑαυτὸν ἐν τῇ τοῦ πατρὸς δόξῃ φανήσεσθαι προειπὼν ἔδειξε
 διὰ τῆς κατὰ τὴν δόξαν ταυτότητος τὴν κοινωνίαν τῆς
 φύσεως.
 43 Τὸ δὲ μὴ σὺν θρόνον τῆς βασιλείας εἶναι λέ-
 γειν τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν πολλὴν μαρτυρεῖ τῷ Εὐνομίῳ τὴν
 τῶν θείων λογίων μελέτην, ὅς ἐκ τῆς ἄγαν προσοχῆς τῶν
 θεοπνεύστων γραφῶν οὕτω ἤκουσεν ὅτι Τὰ ἄνω φρονεῖτε,
 οὐ ὁ Χριστὸς ἐστίν, ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθημένος, καὶ
 25 ὅτι Ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκἀθικεν, καὶ ἄλλα
 τοιαῦτα πολλά, ὧν οὐκ ἂν ῥαδίως τις τὸ πλήθος ἐξαριθ-
 μήσειεν· ἅπερ μήπω μαθὼν ὁ Εὐνόμιος ἀπαγορεύει σὺν-
 θρόνον εἶναι τῷ πατρὶ τὸν υἱόν. τὸ δὲ σύγκληρον
 τῆς ἐξουσίας μᾶλλον ὡς ἀνόητον παραδραμεῖν χρή ἢ

9 Joh. 17, 10

10 Matth. 25, 31

11 Rom. 2, 6

13 I. Cor. 15, 41

23 Col. 3, 1

25 Hebr. 12, 2

VLACTS 1 ἦν τῷ πατρὶ φύσεως VA τῷ πατρὶ glossema est
 πῶς γὰρ ἂν VL 4 μεριστὴν VL 7 ὁ om. T 10 αὐτόν L
 17 ἑαυτῶν sed sscr. ο L προσειπὼν A 20 δὲ om. v 20—21 λέ-
 γειν εἶναι VLCT v 25 ἐν om. CT ἐν τῇ δ. V τοῦ θεοῦ om. V
 κεκἀθηκε L 26 πολλά τοιαῦτα T τις om. ACS

ὡς ἀσεβὲς διελέγξαι. τίνα γὰρ διάνοιαν ἔχει ἡ τοῦ συγ-
κλήρου λέξις, ἐκ τῆς κοινῆς τοῦ λόγου καταχρήσεως
οὐκ ἔστιν εὑρεῖν. ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν τοῦ κυρίου βάλλουσι
κληρον, καθὼς ἡ γραφή λέγει, οἱ μὴ βουλόμενοι διασχίσαι
τὸν δεσποτικὸν χιτῶνα, ἀλλ' ἐνὸς αὐτῶν ποιῆσαι κτῆμα, ᾧ⁵
ἂν ὁ κληρὸς χαρίσῃται. οἱ τοίνυν πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ 44
τοῦ χιτῶνος διακληρούμενοι δύνανται ἴσως σύγκληροι
λέγεσθαι· ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ
τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν τῇ φύσει οὔσης τῆς ἐξουσίας (τό
τε γὰρ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅπου θέλει πνεῖ καὶ πάντα ἐν¹⁰
πᾶσιν ἐνεργεῖ καθὼς βούλεται, καὶ ὁ υἱὸς δι' οὗ τὰ πάντα
ἐγένετο, ὁρατά τε καὶ ἀόρατα, ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς
γῆς, πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν καὶ οὗς θέλει ζωοποιεῖ,
καὶ ὁ πατὴρ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ τοὺς χρόνους ἔθετο, ἀπὸ
τῶν χρόνων δὲ καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ χρόνῳ γεγεννημένα¹⁵
νοοῦμεν εἶναι τῷ πατρὶ ὑπεξούσια). εἰ οὖν ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ
ποιεῖν ἃ βούλεται ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον, ὡς εἵπομεν, ἀποδέδεικται, τίνα νοῦν ἡ τοῦ συγ-
κλήρου τῆς ἐξουσίας λέξις ἔχει, κατιδεῖν οὐκ ἔστιν. ὁ 45
γὰρ πάντων κληρονόμος, ὁ τῶν αἰώνων δημιουργός, ὁ τῇ²⁰
δόξῃ τοῦ πατρὸς συνεκλάμπων καὶ χαρακτηρίζων ἐν ἑαυτῷ
τοῦ πατρὸς τὴν ὑπόστασιν, πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ αὐτὸς
ἔχει καὶ πάσης τῆς ἐξουσίας κύριός ἐστιν, οὐ μεθισταμένης
ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱὸν τῆς ἀξίας, ἀλλὰ καὶ παρ'
αὐτῷ μενούσης καὶ ἐν ἐκείνῳ οὔσης. ὅ τε γὰρ ἐν τῷ πατρὶ²⁵
ὦν μετὰ πάσης δηλαδὴ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεώς ἐστιν ἐν τῷ
πατρὶ καὶ ὁ ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα ἔχων πᾶσαν ἐμπεριέχει

3 Joh. 19, 24 Ps. 21, 19 Sw. 10 Joh. 3, 8 10—11 confundit
I. Cor. 12, 11 cum 12, 6 11—12 Joh. 1, 3 et Col. 1, 16 13 Joh.
5, 21 20—21 Hebr. 1, 2—3 22 Joh. 16, 15 23 Matth. 28, 18

VLACTS 1 ὡς om. S ἀπελέγξαι CT 3 κυρίου: χριστοῦ (com-
pendio scr.) T 4 διασχίσαι ante 5 χιτῶνα coll. V 5 αὐτῶν A v:
αὐτὸν cet. 10 ἅγιον πνεῦμα V ἐν ex ἐκ corr. V 12 τὰ τε
ὁρατά καὶ τὰ ἀόρατα A 16 γὰρ post εἶναι add. L 17 καὶ post υἱὸς
om. L 17—18 τὸ ἅγιον πνεῦμα ACT v 18 ὡς εἵπομεν om. VL
νοῦν: οὖν VL 20 ὁ ante τῶν om. VL 22 ἔχει om. v 23 τῆς
om. v 27 περιέχει ACTS v

- 46 τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. ὅλον γὰρ ἔχει ἐν
 ἑαυτῷ τὸν πατέρα καὶ οὐχὶ μέρος αὐτοῦ· ὁ δὲ ὅλον ἔχων
 καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πάντως ἔχει. τί οὖν νοῶν Εὐνό-
 μιος ἀποφαίνεται μὴ ἔχειν τὸν πατέρα σύγκληρον τῆς
 5 ἐξουσίας, εἴποιεν ἂν ἵσως οἱ τῆς ματαιότητος αὐτοῦ
 μαθηταί· ὁ γὰρ εἰδὼς ἐπαΐειν λόγων τὰ δίχα διανοίας
 λεγόμενα ὁμολογεῖ συνεῖναι μὴ δύνασθαι. οὐκ ἔχει,
 488 M. φησί, σύγκληρον τῆς ἐξουσίας ὁ πατήρ. τίς γὰρ
 ἐστὶν ὁ λέγων ἐκ διακληρώσεως ὑπὲρ τῆς ἐξουσίας πρὸς
 10 ἀλλήλους τὸν τε πατέρα καὶ τὸν υἱὸν διαμάχεσθαι; οἷς
 μεσιτεύων ὁ ἱερὸς Εὐνόμιος διὰ φιλικῆς συμβάσεως ἄνευ
 κλήρου νέμει τῷ πατρὶ μόνῳ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἐξου-
 47 σίας. ὁρᾶτε τὸ καταγέλαστον καὶ παιδαριῶδες τῆς χαμαι-
 ζήλου ταύτης τῶν δογμάτων ἐκθέσεως. ἄρα ὁ τὰ σύμ-
 15 παντα φέρων τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, λέγων ἂ
 γενέσθαι θέλει καὶ ποιῶν ἐν τῇ τοῦ προστάγματος δυνάμει
 ἂ βούλεται, οὗ σὺνδρομός ἐστι τῇ βουλήσει ἢ δύναμις καὶ
 μέτρον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὸ θέλημα γίνεται (Αὐτὸς γάρ,
 φησὶν, εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτί-
 20 σθησαν), ὁ πάντα δι' ἑαυτοῦ ποιήσας καὶ ἐν ἑαυτῷ συ-
 στήσας, οὗ χωρὶς τῶν ὄντων οὐδὲν οὔτε ἐγένετο οὔτε ἐν
 τῷ εἶναι μένει, οὗτος ἀναμένει ἐκ διακληρώσεώς τινος
 48 σχεῖν τὴν ἐξουσίαν; κρίνατε οἱ ἀκούοντες, εἰ ὁ ταῦτα λέ-
 γων ἐν τῷ καθεστηκότι τὴν διάνοιαν ἔχει.
- 25 Εἷς γὰρ ἔστι, φησί, καὶ μόνος θεὸς παντο-
 κράτωρ. εἰ μὲν οὖν τὸν πατέρα διὰ τῆς τοῦ παντοκράτορος
 προσηγορίας ἐνδείκνυται, ἡμέτερον λέγει τὸν λόγον καὶ οὐκ
 ἀλλότριον· εἰ δὲ ἄλλον τινὰ παρὰ τὸν πατέρα νοεῖ παντο-

14 Hebr. 1, 3 18 Ps. 32, 9 Sw. 20 Col. 1, 16—17
 21 Joh. 1, 3

VLACTS 2 ὅλων pr. L 3—4 ὁ ante Εὐνόμιος add. S
 εὐνόμιος νοῶν V 5 ἂν om. T 7 μὴ om. T 9 ὑπὲρ: ὑπὸ T
 10 τε πατέρα V πατέρα τε L τε om. ACTS v 12 νέμει post μόνῳ
 coll. V 15 ὁ ante λέγων add. L ante λέγων ras. unius litterae T
 quae η vel ν potius quam ὁ fuit 16 θέλει: λέγει V 20 verba ὁ
 πάντα usque ad 20—21 συστήσας om. A 21 οὐδὲ ἐγένετο V

κράτορα, καὶ τὴν περιτομήν, εἰ δοκεῖ, κηρυσσέτω ὁ τῶν
δογμάτων τῶν Ἰουδαϊκῶν προστάτης. τῶν γὰρ Χριστιανῶν
ἡ πίστις πρὸς τὸν πατέρα βλέπει, πάντα δέ ἐστιν ὁ πατήρ,
ὑψιστος, παντοκράτωρ, βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, κύριος
τῶν κυριευόντων, καὶ πάντα ὅσα τῆς ὑψηλῆς ἔχεται σημά- 5
σιās, τοῦ πατρὸς ἐστὶν ἴδια· τὰ δὲ τοῦ πατρὸς τοῦ υἱοῦ ἐστὶ
πάντα, ὥστε τούτου ὄντος καὶ κεῖνα δεχόμεθα. εἰ δὲ ἀφρῖς
τὸν πατέρα ἄλλον παντοκράτορα λέγει, τὰ τῶν Ἰουδαίων
λέγει ἢ καὶ τοῖς Πλάτωνος ἔπεται λόγοις· καὶ γὰρ κα-
κεῖνόν φασι τὸν φιλόσοφον λέγειν εἶναι τινα ὑπεράνωθεν 10
κτίστην καὶ ποιητὴν ὑποβεβηκότων τινῶν θεῶν. ὥσπερ οὖν 49
ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς καὶ Πλατωνικοῖς δόγμασιν ὁ τὸν πατέρα
μὴ παραδεχόμενος Χριστιανὸς οὐκ ἐστὶν, καὶ παντοκρά-
τορά τινα πρεσβεύη ἐπὶ τοῦ δόγματος, οὕτω καὶ ὁ Εὐνό-
μιος καταφεύδεται τοῦ ὀνόματος, Ἰουδαῖζων μὲν τῷ φρονή- 15
ματι ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων πρεσβεύων, τὴν δὲ τῶν Χριστιανῶν
προσηγορίαν ὑποδύμενος. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν κατὰ τὸ
ἀκόλουθον ἐκτεθειμένων ὁ αὐτὸς ἐστὶ λόγος. λέγει γὰρ
ὅτι θεὸς θεῶν. προσθέντες ἡμεῖς τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα
τὴν φωνὴν οἰκισούμεθα, εἰδότες ὅτι ὁ πατήρ θεὸς ἐστὶ 20
τῶν θεῶν. τὰ δὲ τοῦ πατρὸς πάντα τοῦ υἱοῦ ἐστὶ πάντως.
καὶ κύριος τῶν κυριευόντων. ὁ αὐτὸς καὶ περὶ 50
τούτου λόγος. καὶ ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. ὃν
γὰρ ἂν τῇ διανοίᾳ λάβῃς, ἐκεῖνος ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν
τὴν γῆν, ὁμοίως ἄνωθεν τοῖς ἐπιγείοις τῆς ἐπισκοπῆς 25
γινομένης παρά τε τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
πνεύματος. ἀλλὰ καὶ τὰ ἐφεξῆς τοῖς εἰρημένοις προσκεί-
μενα· ὑψιστος ἐν οὐρανοῖς, ὑψιστος ἐν ὑψίστοις,
ἐπουράνιος, ἀληθινὸς ἐν τῷ εἶναι· ἀεὶ ὃ ἐστὶ
καὶ διαμένων, ἀληθινὸς ἐν ἔργοις, ἀληθινὸς 30
ἐν λόγοις· ταῦτα γὰρ πάντα ἐπίσης ἐνοραὶ ὁ τῶν Χρι-
στιανῶν ὁφθαλμὸς ἐπὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύ-

VLACTS 6 τὰ δὲ τοῦ πατρὸς *infra lineam* add. A 7 τούτου:
τοῦ V 10 φησι V 12 καὶ: ἢ VL 13 δεχόμενος CT
14 πρεσβεύει v 15 μὲν: ἐπὶ v 19 ἡμῖν V 29 ἀεὶ om. AS v
30—31 λόγοις et ἔργοις inter se commutant v 32 καὶ ante υἱοῦ om. A
32—p. 316, 1 πνεύματος ἁγίου ACTS v

- 51 ματος. εἰ δὴ μόνον ἐνί τινι τῶν ἐν τῇ πίστει παραδοθέντων προσώπων ὁ Εὐνόμιος ταῦτα νέμει, τολμησάτω μὴ ἀληθινὸν εἰπεῖν ἐν λόγοις τὸν εἰπόντα ὅτι Ἐγὼ εἰμι ἢ ἀληθεῖα, ἢ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἢ ἀληθινὸν ἐν
 5 ἔργοις μὴ συνθέσθω τὸν ποιοῦντα κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἐνεργοῦν πάντα ἐν πᾶσι καθὼς βούλεται. ταῦτα γὰρ εἰ μὴ προσμαρτυροῖη τοῖς παραδοθεῖσιν ἐν τῇ πίστει προσώποις, καθόλου τὴν τῶν Χριστιανῶν παραγράφεται πίστιν. πῶς γὰρ τις πίστεως ἄξιον οἰήσεται τὸν
 10 ψευδῇ μὲν ἐν τοῖς λόγοις, μὴ ἀληθινὸν δὲ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ;
- 52 Ἄλλὰ πρὸς τὸ ἐφεξῆς τῷ λόγῳ προέλθωμεν. φησὶ γὰρ ὅτι ἀρχῆς ἀπάσης, ὑποταγῆς, ἐξουσίας, βασιλείας ἀνώτερος. ἡμέτερος οὗτος ὁ λόγος καὶ
 15 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἴδιος, τὸ πιστεύειν τὴν θεῖαν φύσιν πάσης ἀρχῆς ἀνωτέραν εἶναι, ὑποχείριον δὲ ἑαυτῆς ἔχειν πᾶν ὅτιπέρ ἐστιν ἐν τοῖς οὐσι νοούμενον. θεῖα δὲ φύσις ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εἰ δὲ μόνῳ τῷ πατρὶ ταύτην προσμαρτυρεῖ τὴν δύναμιν καὶ εἰ
 20 μόνον αὐτὸν τροπῆς τε καὶ μεταβολῆς ἐλεύθερον ἀποφαίνεται καὶ εἰ μόνον αὐτὸν λέγει ἀκήρατον, πρόδηλον τὸ ἐκ τούτων κατασκευαζόμενον, ὅτι ὁ ταῦτα μὴ ἔχων τρεπτός ἐστι πάντως καὶ φθαρτός καὶ μεταβλητός καὶ ἐπίκηρος.
- 53 οὐκοῦν ταῦτα δογματίζει ὁ Εὐνόμιος ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς
 25 θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· οὐ γὰρ ἂν ἐχρήσατο τῇ ἀντιδιαστολῇ, τούτοις ἀντιδιαίρων τὸν πατέρα, μὴ ταύτην τὴν διάνοιαν ἔχων περὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος. τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, δοκιμάσατε, εἰ μὴ διώκτης ἐστὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ταῦτα φρονῶν. τίς γὰρ τὸ τρεπόμενον
 30 καὶ μεταβαλλόμενον καὶ τὸ ἐπίκηρον καταδέξεται σεβά-

3 Joh. 14, 6

6 I. Cor. 12, 6 et 11

VLACTS 1 εἰ δὲ S ἐν τινι VL 3 ὅτι om. C 5 συν-
 θέσθαι VL 6 τὰ ante πάντα add. A v 7 προσμαρτυρεῖ V
 9 τις: τῆς VL 10 μὴ om. V 12 τῷ ἐφεξῆς V (πρὸς et τῷ λόγῳ
 om.) 14 βασιλείας om. v 19 προσμαρτυροῖη ACTS v δύναμιν:
 διάνοιαν V 24 οὐκουν VL 26 διαστολῇ V

σμιὸν ἑαυτῷ κρίναι; οὐκοῦν ὅλος ὁ σκοπὸς ἐστὶ τῷ κατασκευάζοντι τὰ τοιαῦτα νοήματα, ἐκβαλεῖν τῆς ἐκκλησίας τὴν εἰς τὸν οὖδιν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα πίστιν, δι' ὧν κατασκευάζει μήτε ἀκήρατον εἶναι μήτε ἄτρεπτον μήτε ἀμετάβλητον ἢ αὐτὴν τὴν ἀληθεῖαν ἢ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. 5

Ἰδωμεν δὲ καὶ οἷα τοῖς εἰρημένοις προστίθῃσιν. οὐκ 54
ἐν τῷ γεννᾶν, φησί, τὴν ἰδίαν οὐσίαν μερίζων καὶ ὁ αὐτὸς γεννῶν καὶ γεννώμενος ἢ <ὁ> αὐτὸς πατὴρ γινόμενος καὶ υἱός· ἐστὶ γὰρ ἄφθαρτος. τοιοῦτον τάχα ἐστίν, ὃ φησι περὶ τῶν ἀσεβῶν ὁ 10
προφήτης, ὅτι Ἰσὺν ἀράχνης ὑφαίνουσιν. ὥς γὰρ ἐπ' ἐκείνου σχῆμα μὲν ἐστὶ τοῦ ὑφάσματος, ὑπόστασις δὲ οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ σχήματι (ὁ γὰρ ἀφάμενος οὐδενὸς ὑφεστῶτος ἅπτεται, περιφθειρομένων τῇ τῶν δακτύλων ἀφῇ τῶν ἀραχνίων νημάτων), τοιαύτη ἐστὶν καὶ ἡ τῶν ματαίων λέξεων ἀνυπό- 15
στατος ἰστοουργία. οὐκ ἐν τῷ γεννᾶν, φησί, τὴν ἰδίαν οὐσίαν μερίζων καὶ ὁ αὐτὸς γεννῶν καὶ γεννώμενος. ἄρα λόγον ὀνομάσαι χρὴ τὰ λεγόμενα ἢ μᾶλλον φλέγματός τινος ὄγκον ἀπὸ τινος ὑδερικῆς πληθώρας ἀναπτύμενον; τί γὰρ ἐστὶ τὸ τὴν ἑαυτοῦ μερίζειν οὐ- 55
σίαν ἐν τῷ γεννᾶν καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι <γεννῶντα καὶ> γεννώμενον; τίς οὕτω παράφορος, τίς οὕτως ἐξεστηκώς τὴν διάνοιαν, ὥς τοῦτον εἰπεῖν τὸν λόγον πρὸς ὃν μάχεσθαι δοκεῖ ὁ Εὐνόμιος; ἡ μὲν γὰρ ἐκκλησία πιστεύει τὸν ἀληθινὸν πατέρα ἀληθῶς εἶναι υἱοῦ πατέρα, 25
καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, οὐκ ἄλλοτρίου. οὕτω γὰρ ἔν τινι τῶν ἐπιστολῶν ἀπεφάνετο· Ὅς τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀντιδιαστέλλων τῇ τοῦ ἰδίου προσθήκῃ τοὺς χάριτι καὶ οὐ φῶσει τῆς υἱοθεσίας ἡξιωμένους. ὁ δὲ ταύτην ἡμῶν δια-

492 M.

11 Jes. 59, 5

27 Rom. 8, 32

VLACTS 2 ἐκβάλλειν v 3 τὸ om. v 5 τὴν om. v

8 ὁ ante αὐτὸς om. VL 9—10 γὰρ ὁ supplevi (cf. p. 318, 3)
καὶ ἀφθαρτος L 10 φησι om. S 12 τοῦ om. V 14 ἀραχνίων om. V 15 ἡ ante ἀνυπόστατος coll. V 18 μᾶλλον om. A
19 ἀπὸ ante φλέγματος add. V ὑπὸ v 19—20 ἀναπτύμενον πληθώρας V 21 supplevi cf. 8; 318, 2 22 verba τίς οὕτως ἐξεστηκώς om. v 26 ἄλλοτέρου v 27 οὐκ ἐφείσατο L 28 ἰδίου: υἱοῦ V

- 56 βάλλων τὴν ὑπόληψιν τί λέγει; οὐκ ἐν τῷ γεννᾶν τὴν οὐσίαν ἑαυτοῦ μερίζων οὐδὲ <ὁ> αὐτὸς γεννῶν καὶ γεννώμενος ἢ ὁ αὐτὸς πατὴρ γινόμενος καὶ υἱός· ἔστι γὰρ ἄφθαρτος. ἀκούων τις
- 5 λόγον ἐν ἀρχῇ ὄντα καὶ θεὸν ὄντα τὸν λόγον καὶ λόγον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξεληθόντα οὕτω καταρρυπαίνει τὸ ἀκήρατον δόγμα τοῖς αἰσχροῖς τούτοις καὶ ὁδωδόσι νοήμασι λέγων οὐκ ἐν τῷ γεννᾶν τὴν οὐσίαν μερίζει; ὡς τῆς βδελυρίας τῶν αἰσchrῶν τούτων καὶ ῥυπαρῶν νοημάτων.
- 10 πῶς οὐ συνίσιν ὁ τὰ τοιαῦτα λέγων, ὅτι οὐδὲ διὰ σαρκὸς ὁ θεὸς φανερούμενος τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πάθος πρὸς τὴν τοῦ ἰδίου σώματος σύστασιν παρεδέξατο, ἀλλὰ καὶ παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν ἐκ πνεύματος ἁγίου δυνάμεως καὶ οὔτε ἡ παρθένος ἔπαθεν οὔτε τὸ πνεῦμα ἐμειώθη οὔτε
- 57 ἡ δύναμις τοῦ ὑψίστου ἀπεμερίσθη; καὶ γὰρ καὶ τὸ πνεῦμα ὅλον ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ ὑψίστου δύναμις ἀμείωτος ἔμεινε καὶ τὸ παιδίον ἐγεννήθη ὅλον καὶ τὴν τῆς μητρὸς ἀφθορίαν οὐκ ἔλυμήνατο. εἶτα σὰρξ μὲν ἀπὸ σαρκὸς ἐγεννήθη δίχα πάθους, τὸ δὲ τῆς δόξης ἀπαύγασμα οὐ βούλεται ἀπ'
- 20 αὐτῆς εἶναι ὁ Εὐνόμιος τῆς δόξης, ἐπειδὴ οὔτε μειοῦται γενῶσα τὸ φῶς ἡ δόξα οὔτε μερίζεται; καὶ ὁ μὲν ἀν-
- 58 θρώπινος λόγος ἀμερίστως ἐκ τοῦ νοῦ γεννᾶται, ὁ δὲ θεὸς λόγος, ἐὰν μὴ μερισθῇ τοῦ πατρὸς ἡ οὐσία, ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι οὐ δύναται; ἄρά τις οὕτως
- 25 ἐστὶν ἡλίθιος, ὥς μὴ συνεῖναι τὴν ἀλογίαν τοῦ δόγματος; οὐκ ἐν τῷ γεννᾶν, φησί, τὴν ἰδίαν οὐσίαν μερίζων. τίνας γὰρ ἐν τῷ γεννᾶν ἡ ἰδία οὐσία μερί-
- 59 ζεται; οὐσία γὰρ ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀνθρωπίνη

5 Joh. 1, 1 6 Joh. 8, 42 10 I. Tim. 3, 16 13 sq. Matth. 1, 18 Luc. 1, 27

VL(A)CTS 2 αὐτοῦ CT ἑαυτοῦ corr. C² cf. p. 317, 16 ὁ supplevi
 4 γὰρ om. V 6 ab ἐξεληθόντα, οὕτω deficit A usque ad p. 321, 9
 ἐγγόνων 7 νοήμασι: ῥήμασι V 9 ῥυπαρῶν: πονηρῶν V 10 τὰ
 τοιαῦτα: ταῦτα V οὐδὲ correxi: οὔτε 13 καὶ ante δυνάμεως
 add. CTS v ὑψίστου post δυνάμεως add. v 15 ἀπερίσθη L
 καὶ post γὰρ om. LCS v 18 χ in δίχα eras. S 21 μερίζεται:
 μολύνεται V 25 συνεῖναι T

φύσις, ἐπὶ δὲ τῶν ἀλόγων γενικῶς μὲν ἢ ἄλογος, ἰδικῶς
 δὲ ἐπὶ τῶν βοῶν καὶ ἐπὶ τῶν προβάτων καὶ ἐπὶ πάντων
 τῶν ἀλόγων κατὰ τὰς τῶν ἰδιωμάτων διαφορὰς θεωρουμένη.
 τί τοίνυν ἐκ τούτων μερίζει τὴν ἰδίαν οὐσίαν διὰ τοῦ τόκου;
 οὐκ αἰεὶ μένει διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν ἐπιγινομένων ἐφ' ἑκά- 5
 στοῦ τῶν ζώων ἀκεραία ἢ φύσις; εἴτα ἄνθρωπος μὲν ἐξ 60
 ἑαυτοῦ τίκτων ἄνθρωπον οὐ μερίζει τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ
 ἐν τῷ γεννῆσαντι καὶ ἐν τῷ γεννηθέντι ὅλη ἐστίν, οὐκ ἐκ
 τούτου πρὸς ἐκείνον ἀποσχιζομένη καὶ μεθισταμένη οὐδὲ
 ἐν τούτῳ κολοβουμένη, ὅταν ἐν ἐκείνῳ τελεία γένηται, ἀλλὰ 10
 καὶ πᾶσα ἐν τούτῳ οὖσα καὶ πᾶσα ἐν ἐκείνῳ εὕρισκομένη·
 καὶ γὰρ καὶ πρὶν γεννῆσαι τὸν ἐξ αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος ζῶον
 ἦν λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, καὶ ὅτε
 ἐγέννησε τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον· ὥστε ἐν ἐκείνῳ δειχθῆναι
 πάντα τὰ ἰδιώματα τῆς φύσεως, ὥς οὐκ ἀπώλεσε τὸ εἶναι 15
 ἄνθρωπος ἐξ ἑαυτοῦ γεννήσας τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ ἦν 493 M.
 πρὸ τούτου, καὶ μετὰ τοῦτο διέμεινε, οὐδὲν διὰ τοῦ γενέ-
 σθαι τὸν ἐξ αὐτοῦ ἄνθρωπον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐλατ-
 τώσας· καὶ ἄνθρωπος μὲν ἐξ ἀνθρώπου γεννᾶται καὶ ἡ 61
 τοῦ γεννῶντος οὐ μερίζεται φύσις, τὸν δὲ μονογενῆ θεὸν 20
 τὸν ὄντα ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς οὐ δέχεται ὁ Εὐνό-
 μιος ἀληθῶς ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι, δεδοικῶς μὴ ἀκρωτη-
 ριάσῃ τὴν ἀκήρατον τοῦ πατρὸς φύσιν διὰ τῆς τοῦ μονο-
 γενοῦς ὑποστάσεως, ἀλλ' εἰπὼν ὅτι οὐ τὴν οὐσίαν ἐν
 τῷ γεννᾶν μερίζων, προσέθηκεν ἡ <ὁ> αὐτὸς γεν- 25

VLCTS 1 γεννικῶς V 2 ἐπὶ τῶν προβάτων κ. τῶν βοῶν S
 (om. ἐπὶ alt.) 3 διαφορὰς τῶν ἰδιωμάτων VLT θεωροῦμεν VLT
 4 τί: εἴ τι VL 5 ἐπὶ τῶν γινομένων T 6 particulae μὲν altera non
 respondet, immo auctor vagatur describendo, quomodo hominis natura
 in subole procreanda incolumis conservetur. interrogatio rhetorica
 quam incipit 6 εἴτα, rursus suscipitur a 19 καὶ ἄνθρωπος μὲν sqq., ubi
 recte ad unigenitum haec comparatio refertur. qui a 19 καὶ ἄνθρωπος
 novum capitulum incipiunt, orationem pessumdant 7 ἑαυτοῦ τοῦ L
 8 καὶ ἐν τῷ γεννηθέντι om. T 11 καὶ primum om. VL 12 ἐξ
 ἑαυτοῦ VL καὶ ante ζῶον add. V 13 καὶ ὅταν v 15 ὥς
 om. VT (quia a 13 καὶ ὅτε novam sententiam incipiunt) 17 τοῦ
 ante διὰ τοῦ add. L 18 ἑαυτοῦ correxi: ἑξ αὐτοῦ libri v
 23—24 μονογενοῦς: πατρὸς S 24—25 ἐν τῷ γεννᾶν: γεννῶν V
 25 addidi αὐτὸν v

- νῶν καὶ γεννώμενος ἢ <ὁ> αὐτὸς πατὴρ γινόμενος καὶ υἱός, καὶ οἶται διὰ τῶν ἀσυναρτήτων τούτων ῥημάτων σαθροποιεῖν τὸν ἀληθῆ τῆς εὐσεβείας λόγον ἢ ἰσχὺν τινα πορίζειν τῇ ἀσεβείᾳ, οὐκ εἰδὼς ὅτι δι' ὧν
- 5 ἐπινοεῖ κατασκευάζειν τὸ ἄτοπον, διὰ τούτων συνήγορος τῆς
- 62 ἀληθείας εὐρίσκεται. φαμέν γὰρ καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁ πάντα τὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἔχων ἄλλος ἐκεῖνός ἐστι πλὴν τοῦ πατὴρ εἶναι, καὶ ὁ πάντα τὰ τοῦ υἱοῦ ἔχων ὅλον τὸν υἱὸν ἐν ἑαυτῷ δεικνύσι πλὴν τοῦ υἱὸς γενέσθαι· ὥστε ἡ τοῦ
- 10 ἀτόπου κατασκευῇ, ἣν κατασκευάζει νῦν ὁ Εὐνόμιος, συμμαχία τῆς ἀληθείας γίνεται, πρὸς τὸ σαφέστερον διασταλέντος παρ' ἡμῶν τοῦ νοήματος κατὰ τὴν τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου ὑφήγησιν. εἰ γὰρ ὁ ἑωρακὼς τὸν υἱὸν ὁρᾷ τὸν πατέρα, ἄλλον ἑαυτὸν ἐγέννησεν ὁ πατήρ, οὔτε ἑαυτοῦ
- 15 ἐξιστάμενος καὶ ἐν ἐκείνῳ ὅλος φαινόμενος, ὡς διὰ τούτων τὸ δοκοῦν κατὰ τῆς εὐσεβείας εἰρησθαι συμμαχίαν ἀποδειχθῆναι τοῦ ὑγιαίνοντος δόγματος.
- 63 Ἄλλ' οὔτε τὴν ἰδίαν οὐσίαν, φησίν, ἐν τῷ γεννᾷν μερίζων καὶ <ὁ> αὐτὸς γεννῶν καὶ γεν-
- 20 νώμενος ἢ <ὁ> αὐτὸς πατὴρ γινόμενος καὶ υἱός· ἔστι γὰρ ἄφθαρτος. ὦ τῆς ἀνάγκης τοῦ συμπεράσματος. τί λέγεις, ὦ σοφώτατε; διότι ἄφθαρτός ἐστιν, οὐ μερίζει τὴν ἰδίαν οὐσίαν γεννῶν τὸν υἱὸν οὐδὲ ἑαυτὸν γεννᾷ καὶ παρ' ἑαυτοῦ γεννᾶται οὔτε πατήρ ἅμα γίνεται ἑαυτοῦ
- 25 καὶ υἱός, ἐπειδὴ ἐστὶν ἄφθαρτος; οὐκοῦν εἴ τίς ἐστι φθαρτῆς φύσεως, τέμνει τὴν οὐσίαν ἐν τῷ γεννᾷν καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ γεννᾶται καὶ ἑαυτὸν γεννᾷ καὶ πατήρ καὶ υἱὸς αὐτὸς ἑαυτοῦ
- 64 γίνεται, διότι ἄφθαρτος οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐκ ἐγέννησε διὰ τὸ φθαρτός εἶναι ὁ Ἀβραάμ τὸν Ἰσμαὴλ
- 30 τε καὶ Ἰσαάκ, ἀλλ' ἑαυτὸν διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς

13 Joh. 14, 9

VLCTS 1 ὁ addidi 2 ἡ υἱός V 2—3 τούτων om. v

3 εὐσεβείας: ἀληθείας V 5 συνήγορος: συνετὴς v 6 τὰ ante πάντα
 add. VL 7 ὅλος ἐκεῖνος S ὅλον ἐκεῖνο v 7—8 τοῦ πατρὸς L
 12 ὀνόματος VL 19 et 20 ὁ addidi 22 ὦ om. VL 27 ὁ ante
 αὐτὸς add. T 28 ἄφθαρτος οὐκ ἔστιν: φθαρτός ἐστι T ἄφθαρτός ἐστιν C
 30 τε alt. om. V τῆς post καὶ om. v

νομίμου γαμετῆς ἐτεκνώσατο ἥ, κατὰ τὴν ἐτέραν τερατείαν
τοῦ λόγου, ἐμέρισεν εἰς τοὺς γεννηθέντας ἑαυτοῦ τὴν οὐσίαν·
καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τοῦ διὰ τῆς Ἀγαρ τόκου εἰς δύο τμή-
ματα διαιρεθεῖς ἐν τῷ ἐνὶ τῶν ἡμιτόμων γίνεται Ἰσμαὴλ
καὶ ἐν τῷ ἐτέρῳ διαμένει ἥμισυς Ἀβραάμ, μετὰ ταῦτα δὲ 5
τὸ λειπόμενον τῆς τοῦ Ἀβραάμ οὐσίας ἀπομερισθὲν τὸν
Ἰσαάκ ὑπεστήσατο. οὐκοῦν τὸ τέταρτον τῆς τοῦ Ἀβραάμ
οὐσίας εἰς τὸν διπλοῦν τόκον τοῦ Ἰσαάκ ἐμερίσθη, ὥστε
τὸ ὄγδοον ἐν ἐκατέρῳ τῶν ἐγγόνων γενέσθαι. πῶς ἂν τις 65
ἐν τοῖς δώδεκα πατριάρχαις κερματίσαιεν εἰς μέρη δια- 10
λεπτύνων τὸ ὄγδοον ἢ ἐν ταῖς πέντε καὶ ἐβδομήκοντα φυ-
χαῖς, ἐν αἷς ὁ Ἰακώβ κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον; καὶ τί 496 M.
ταῦτα λέγω, θέον ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου διελέγχει τῶν
λεγομένων τὴν ἄνοιαν· εἰ γὰρ μόνου τοῦ ἀφθάρτου ἐστὶν
μὴ μερίζειν τὴν φύσιν ἐν τῷ γεννᾶν, φθαρτὸς δὲ ὁ Ἀδάμ, 15
πρὸς ὃν ἐρρήθη ὅτι Ἦ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, ἐμέριζε
πάντως ἑαυτοῦ τὴν οὐσίαν, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Εὐνομίου
εἰς τοὺς παρ' ἑαυτοῦ γεννώμενους τεμνόμενος· τῷ δὲ πλήθει
τῶν ἐπιγινομένων, ἀναγκαίως τοῦ εὐρισκομένου παρ' ἐκάστῳ
τῆς οὐσίας τμήματος κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν τικτομένων 20
διαιρουμένου, προδαπανᾶται τῆς τοῦ Ἀβραάμ ὑποστάσεως
ἢ τοῦ Ἀδάμ οὐσία, ταῖς ἀπείροις τῶν ἐξ αὐτοῦ γεγονότων
μυριάσι διὰ τῶν λεπτῶν τε καὶ ἀτόμων ἐκείνων μορίων
σκεδασθεῖσα, καὶ οὐκέτι ἐνευρίσκεται λείψανον οὐσίας τὸ
ἐκ τοῦ Ἀδάμ εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ μεριζό- 25
μενον, προαναλωθείσης ἐν ταῖς ἀπείροις τῶν πρὸ αὐτοῦ

12 Gen. 46, 27

16 Gen. 3, 19

VL(A)CTS 1 γαμετῆς: γυναικὸς V τερατείαν: τερθρείαν v quod
hyperatticistes correxit (cf. Moeris s. v.) 6 ἀπομερισθὲν τὸν cod.
Marc.: ἀπομερισθέντες τὸν L verba ἀπομερισθὲν τὸν usque ad 8 οὐσίας
om. VCTS v 8—9 ὥστε τὸν V εἰς ἐκάτερον V 9 ἐγγόνων V
α γενέσθαι rursus incipit A (fol. 45) 10 εἰς μέρος V 11 τὸν
ὄγδοον V ἐβδομήκοντα καὶ πέντε VL 12 καὶ ἔτι V 13 πρῶ-
του in marg. add. T 14 ἔννοιαν L μόνον V 22 γεγονότων
om. ACTS v 24 καὶ post σκεδασθεῖσα om. VL ἐνευρίσκεται: ἂν
εὐρίσκεται v εὐρίσκεται (om. ἂν) T 25 Ἀδάμ εἰς τὸν om. VL
Ἀβραάμ: ἀδάμ CT in mg. corr. ἀβραάμ C² καὶ: εἰς VL 26 πρὸ
ἑαυτοῦ V

γεγονότων μυριάσι διὰ τῆς λεπτομερείας τῶν τμημάτων τῆς φύσεως.

- 66 Ὅρατε τὴν ἄνοιαν τοῦ μὴ εἰδότος ἃ λέγει μὴδὲ περὶ
 τίνων διαβεβαιούται. ἐν γὰρ τῷ εἰπεῖν· ἐπειδὴ ἄφθαρτός
 5 ἐστίν, οὔτε μερίζει τὴν οὐσίαν οὔτε ἑαυτὸν γεννᾷ οὔτε
 ἑαυτοῦ πατὴρ γίνεται, ἔδωκεν ἐπὶ παντός τοῦ φθορᾶ ὑπο-
 κειμένου ἐκ τοῦ ἀκολούθου ἐκεῖνα νοεῖν ἐπὶ τῆς γεννήσεως
 συμβαίνειν, ὅσα μόνῳ τῷ ἀφθάρτῳ μὴ προσεῖναι δι᾽ ἰσχυρί-
 σατο. ἀλλὰ πολλῶν ὄντων καὶ ἄλλων τῶν δυναμένων ἐπι-
 10 δεῖξαι τὴν ματαιότητα τῶν λεγομένων, ἀρκεῖν οἶομαι πρὸς
 ἀπόδειξιν τῆς ἀνοίας τὰ εἰρημένα. τοῦτο δὲ πάντως προ-
 ωμολόγηται παρὰ τοῖς ἐπισταμένοις πρὸς τὸ ἀκόλουθον
 βλέπειν, ὅτι μόνῳ τῷ πατρὶ προσμαρτυρήσας τὸ ἄφθαρτον
 πάντα τὰ μετὰ τὸν πατέρα νοούμενα τῇ πρὸς τὸ ἄφθαρτον
 15 ἀντιδιαστολῇ φθαρτὰ εἶναι κατασκευάζει, ὡς μὴδὲ τὸν υἱὸν
 67 φθορᾶς ἀποδεικνύειν ἐλεύθερον. εἰ οὖν ἀντιδιαστέλλει τὸν
 υἱὸν τῷ ἀφθάρτῳ, οὐ μόνον φθαρτὸν αὐτὸν εἶναι διορίζεται,
 ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα περὶ αὐτοῦ κατασκευάζει, ὅσα
 μόνῳ τῷ ἀφθάρτῳ μὴ προσεῖναι λέγει. ἀναγκαιῶς γὰρ
 20 εἰ μόνος ὁ πατὴρ οὔτε ἑαυτὸν γεννᾷ οὔτε ὅφ' ἑαυτοῦ γεν-
 νᾶται, πᾶν ὃ μὴ ἄφθαρτόν ἐστι καὶ ἑαυτὸ γεννᾷ καὶ ὅφ'
 ἑαυτοῦ γεννᾶται καὶ πατὴρ καὶ υἱὸς αὐτὸ ἑαυτοῦ γίνεται,
 πρὸς ἐκάτερα τῆς οὐσίας μεθαρμοζόμενον. εἰ γὰρ μόνου
 τοῦ πατρὸς ἐστὶ τὸ ἄφθαρτον εἶναι, ἴδιον δὲ τοῦ ἀφθάρτου
 25 τὸ μὴ ταῦτα εἶναι, οὔτε ἄφθαρτος πάντως ὁ υἱὸς κατὰ τὸν
 τῆς αἰρέσεως λόγον καὶ ταῦτα πάντα περὶ αὐτὸν πάντως ἐστί,
 τὸ μερίζεσθαι τὴν οὐσίαν, τὸ τίκτειν ἑαυτὸν καὶ ὅφ' ἑαυτοῦ
 γεννᾶσθαι, <τὸ> πατέρα καὶ υἱὸν αὐτὸν ἑαυτοῦ γίνεσθαι.
 68 Ἡ μάταιον ἴσως ἐπὶ πλέον ἐμφιλοχωρεῖν τοῖς ἀνοή-
 30 τοις, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐφεξῆς τοῦ λόγου μετέλθωμεν. προσ-

VLACTS 1 λεπτομερείας VL

7 ἢ ante ἐκεῖνα add. VL

8 φθαρτῷ CT sed ἀφθάρτῳ corr. C²

9 καὶ om. LCT

10 τῶν

λεγομένων τὴν ματαιότητα T

11 τῆς om. V

15 φθαρτὸν V

μήτε VL

16 ἐπιδεικνύειν v

17 αὐτὸν φθαρτὸν AS v om. L

18 πάντα om. v

20 εἰ μόνος om. T

21 ὅτι μὴ V

ἑαυτὸν L

22 αὐτὸς ἑαυτοῦ VL

23 μεθαρμοζόμενος VL

μόνον v

28 τὸ

addidi

γενέσθαι V

τίθῃσι γὰρ τούτοις· οὐκ ἐν τῷ ποιεῖν ὕλης ἢ μερῶν
 ἢ φυσικῶν ὀργάνων προσδεόμενος· ἔστι γὰρ
 παντὸς ἀπροσδεής. τοῦτο τὸ νόημα, εἰ καὶ ἀτονώ-
 τερον κατὰ τὴν λέξιν ἐκτίθεται ὁ Εὐνόμιος, ὅμως τῆς εὐσε-
 βείας οὐκ ἀποβάλλομεν. μαθόντες γὰρ ὅτι Αὐτὸς εἶπε 5 497 M.
 καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν, οἶδαμεν
 ὅτι ποιητής ἐστι τῆς ὕλης ὁ λόγος, εὐθὺς συναπεργαζό-
 μενος μετὰ τῆς ὕλης καὶ τὰς ποιότητες, ὥς εἶναι αὐτῷ
 τὰ πάντα καὶ ἀντὶ πάντων τὴν ὁρμὴν τοῦ παντοδυνάμου
 θελήματος, ὕλην ὄργανον τόπον χρόνον οὐσίαν ποιότητα, 10
 πᾶν ὅτιπέρ ἐστιν ἐν τῇ κτίσει νοούμενον. ὁμοῦ τε γὰρ 69
 ἠθέλησε τὸ θεόν γενέσθαι καὶ συνέδραμεν ἡ ἐξεργαστικὴ
 τῶν ὄντων δύναμις τῷ νοήματι, ἔργον ποιῶσα τὸ θέλημα.
 οὕτω γὰρ φιλοσοφεῖ περὶ τῆς θείας δυνάμεως ὁ πολὺς
 Μωϋσῆς ἐν τῇ κοσμογενείᾳ, προστακτικαῖς φωναῖς ἀνατι- 15
 θεῖς ἐκάστου τῶν ἐν τῇ κτίσει φαινομένων τὴν ποίησιν.
 Εἶπε γάρ, φησὶν, ὁ θεὸς ὅτι γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο
 φῶς· καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως οὔτε ὕλης ἐμνήσθη
 οὔτε ὀργανικῆς ὑπουργίας. οὐκοῦν οὐκ ἀπόβλητος ἐν τῷ
 μέρει τούτῳ τοῦ Εὐνομίου ὁ λόγος. ὁ γὰρ θεὸς κτίζων, 20
 ὅσα διὰ κτίσεως ἔσχε τὴν γένεσιν, οὔτε τινὸς ὑποκειμένης
 ὕλης οὔτε ὀργάνων εἰς τὴν κατασκευὴν ἐδεήθη· ἀπροσδεής
 γὰρ ἀλλοτριᾶς βοηθείας ἢ τοῦ θεοῦ δυνάμεις τε καὶ σοφία.
 Χριστὸς δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις καὶ σοφία, δι' οὗ τὰ 70
 πάντα ἐγένετο καὶ οὗ χωρὶς τῶν ὄντων ἔστιν οὐδέν, καθὼς 25
 Ἰωάννης μαρτύρεται. εἰ οὖν πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο,
 ὁρατὰ τε καὶ ἀόρατα, ἐξαρκεῖ δὲ πρὸς τὴν τῶν ὄντων ὑπό-
 στασιν ἡ βούλησις μόνη (δύναμις γὰρ ἐστὶν ἡ βούλησις),

5 Ps. 32, 9 Sw.

17 Gen. 1, 3

24 I. Cor. 1, 24 Joh. 1, 3

VLACTS 3—4 ἀνώτερον prius A sed corr.

6 ἐγενήθησαν V

10 οὐσίαν χρόνον T

11 ὅτιπέρ: ὁπέρ T

14 θείας: ἀληθείας L

17 γεννηθήτω V

19 οὐκ om. V sup. οὐκουν acc. eras.

20 ὁ θεός

γάρ CT

γάρ om. VL

ὁ ante κτίζων add. VL

21 τῆς ante

κτίσεως add. CT

22 ὀργάνου C

23 τε om. T

24 verba a

Χριστὸς δὲ usque ad σοφία om. T sed in marg. add. ead. man.

δέ: γάρ in marg. T

28 καὶ ante μόνῃ add. V

τὸν ἡμέτερον εἶπε λόγον ἐν ἀπονούσῃ τῇ λέξει Εὐνόμιος. ὁ γὰρ τὰ σύμπαντα φέρων τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τίνος ἂν ὀργάνου καὶ ποίας ὕλης δεηθείη ἐν τῷ φέρειν διὰ τοῦ παντοδυνάμου ῥήματος τὴν τῶν ὄντων ὑπόστασιν:

- 71 εἰ δὲ ὅπερ ἐπὶ τῆς κτίσεως περὶ τοῦ μονογενοῦς πεπιστευέ-
καμεν, τοῦτο ἐπὶ τοῦ υἱοῦ κατασκευάζει, ὡς ὁμοιοτρόπως
αὐτὸν τοῦ πατρὸς κτίσαντος, καθάπερ παρὰ τοῦ υἱοῦ ἡ
κτίσις ἐγένετο, τὸν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ῥηθέντα λόγον καὶ
νῦν πάλιν ἀναλαμβάνομεν, ὅτι ἡ τοιαύτη ὑπόληψις ἄρνησις
10 τῆς τοῦ μονογενοῦς ἐστὶ θεότητος. ἡμεῖς γὰρ ἴδιον εἶναι
τῶν εἰδωλολατρουόντων παρὰ τῆς μεγάλης τοῦ Παύλου φω-
νῆς μεμαθήκαμεν τὸ σέβεσθαι καὶ λατρεῖν τῇ κτίσει
παρὰ τὸν κτίσαντα, καὶ τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος ὅτι Οὐκ ἔσται
ἐν σοὶ θεὸς πρόσφατος, οὐδὲ προσκυνήσεις θεῷ ἑλλοτρίῳ,
15 κανόνι τοῦτῳ καὶ γνώμῳι χρώμεθα πρὸς τὴν τοῦ προσ-
κυνουμένου ἐπίγνωσιν, ὥστε πεπεισθαι τοῦτο ἀληθῶς εἶναι
72 θεὸν ὃ μῆτε πρόσφατόν ἐστι μῆτε ἑλλοτρίον. ἐπειδὴ τοίνυν
θεὸν πιστεύειν εἶναι τὸν μονογενῆ θεὸν ἐδιδάχθημεν, τὸ
μῆτε πρόσφατον αὐτὸν εἶναι μῆτε ἑλλοτρίον συνομολογοῦμεν
20 διὰ τοῦ πιστεύειν ὅτι ἐστὶ θεός. εἰ οὖν θεός ἐστι, πρόσ-
φατος οὐκ ἔστιν· εἰ δὲ μὴ πρόσφατος, ἀίδιος πάντως
ἐστίν. οὔτε οὖν πρόσφατός ἐστιν ὁ ἀίδιος οὔτε ἑλλοτρίος
τῆς ἀληθινῆς θεότητος ὁ ἐκ τοῦ πατρὸς ὢν καὶ ἐν τοῖς
κόλποις ὢν τοῦ πατρὸς καὶ ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα ἔχων.
25 ὥστε ὁ ἀποσχίζων τῆς τοῦ πατρὸς φύσεως τὸν υἱὸν ἢ
καθόλου ἀθετεῖ τὴν προσκύνῃσιν, ἵνα μὴ ἑλλοτρίῳ θεῷ
500 M. προσκυνήσῃ, ἢ εἰδῶλον σέβεται, κτίσμα καὶ οὐ θεὸν τῆς
προσκυνήσεως αὐτοῦ προστησάμενος καὶ Χριστὸν ὄνομα τῷ
εἰδῶλι θέμενος.

- 73 Ὅτι δὲ πρὸς ταύτην βλέπει τὴν διάνοιαν ἐν τῇ περὶ
τοῦ μονογενοῦς ὑπολήψει, φανερώτερον ἂν γένοιτο δι' ὧν
τὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς διεξέρχεται, τοῦτον ἔχοντα

2 Hebr. 1, 3

8 ἔμπροσθεν] multifariam hoc tractavit

11 Rom. 1, 25

13 Ps. 80, 9 Sw.

VLATS 1 ἐν ἀπονούσῃ: ἐναπονούσῃ LS v

3 ἂν: οὖν V

6 υἱοῦ: μονογενοῦς V

10 ἔστι ante τῆς coll. V

16 ἀληθῶς: ἀληθῆς

VLC v

18 alterum θεὸν om. V

τὸ: τῷ CT δ S

19 αὐτόν

om. S

23 ὁ om. v

28 Χριστοῦ ὄνομα v

τὸν τρόπον· πιστευόμεν καὶ εἰς τὸν τοῦ θεοῦ
 υἱόν, τὸν μονογενῆ θεόν, πρωτότοκον πάσης
 κτίσεως, υἱὸν ἀληθινόν, οὐκ ἀγέννητον, ἀλη-
 θῶς γεννηθέντα πρὸ αἰώνων, οὐκ ἄνευ τῆς
 πρὸ τοῦ εἶναι γεννήσεως ὀνομαζόμενον υἱόν, 5
 πρὸ πάσης κτίσεως γενόμενον, οὐκ ἄκτιστον.
 ἀρκεῖν ἡγοῦμαι μόνην τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐκτεθέντων καὶ
 δίχα τῆς παρ' ἡμῶν ἐξετάσεως φανερῶσαι τοῦ δόγματος
 τὴν ἀσέβειαν. πρωτότοκον γὰρ εἰπὼν αὐτόν, ἵνα μὴ τινα 74
 τοῖς ἀκούουσιν ἀμφιβολίαν ἐμποιήσῃ τοῦ μὴ εἶναι αὐτὸν 10
 κτιστόν, ἐπήγαγεν εὐθὺς τὸ οὐκ ἄκτιστον, ἵνα μὴ ποτε
 τῆς τοῦ υἱοῦ σημασίας ὥς πέφυκε νοηθείσης εὐσεβές τι
 περὶ αὐτοῦ νόημα τοῖς ἀκηκοόσιν ἐγγένηται· τοῦτου χάριν
 ὁμολογήσας ἐν πρώτοις υἱὸν θεοῦ καὶ μονογενῆ θεὸν εὐθὺς
 διὰ τῶν ἐπιφερομένων παρατρέπει τῶν ἀκουόντων τὴν γνώ- 15
 μην πρὸς τὴν αἰρετικὴν διάνοιαν ἀπὸ τῆς εὐσεβοῦς ὑπολή-
 φεως. ὁ γὰρ ἀκούσας υἱὸν θεοῦ καὶ μονογενῆ θεὸν ἀναγ-
 καίως πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας ἐμφάσεις ἀνάγεται διὰ τῆς τῶν
 φωνῶν τούτων σημασίας χειραγωγούμενος, τῷ μηδεμίαν
 φύσεως διαφορὰν ὑπὸ τῆς θεὸς φωνῆς καὶ ὑπὸ τῆς ση- 20
 μασίας τοῦ υἱοῦ παρεισάγεσθαι. πῶς γὰρ ἂν ἄλλο τι παρὰ 75
 τὴν τοῦ πατρὸς νοηθεῖη φύσιν ὁ ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ὢν καὶ
 αὐτὸς θεὸς ὢν; ἀλλ' ἵνα μὴ φθάσῃ ταῖς καρδίαις τῶν
 ἀκηκοότων ἐντυπωθῆναι διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων τὰ τῆς
 εὐσεβείας νοήματα, εὐθὺς λέγει κτίσεως αὐτὸν πρωτότοκον 25
 οὐκ ἄνευ τῆς πρὸ τοῦ εἶναι γεννήσεως ὀνομα-
 ζόμενον υἱόν, πρὸ πάσης κτίσεως γενόμενον,
 οὐκ ἄκτιστον. ὥς ἂν οὖν φανείῃ καὶ τὰς πρώτας φω-
 νὰς ὁ κακοῦργος ἀντὶ δολοφρονίας τοῖς ἀνθρώποις προτείνων,
 ὥστε παραδεχθῆναι τὸ δηλητήριον οἷόν τιμι μέλιτι τοῖς 30
 εὐσεβεστέροις ὀνόμασι γλυκαινόμενον, μικρὸν τῷ λόγῳ προσ-

VLACTS 4 τῆς om. VL et prius C

5 γεννήσεως: γέννησιν V

6 τῆς ante κτίσεως add. V

7 μόνον VL

11 verba ab ἐπήγαγεν

usque ad ἄκτιστον om. V

οὐκ om. L

12 εὐσεβεστέρον L om. τι

14 verba ab εὐθὺς usque ad 17 θεὸν om. T

21 τι post ἄλλο om. T

24 ἀκουόντων V

27 γινόμενον v

29 δολοφρονίας CTS v

30 παραδειχθῆναι V

- 76 διατρίψωμεν. τίς οὐκ οἶδεν ὅση τοῦ μονογενοῦς πρὸς τὸν
 πρωτότοκον ἢ κατὰ τὸ σημαινόμενόν ἐστι διαφορά; οὔτε
 γὰρ μονογενὴς μετὰ ἀδελφῶν νοεῖται οὔτε χωρὶς ἀδελφῶν
 ὁ πρωτότοκος, ἀλλ' ὁ μὲν πρωτότοκος μονογενὴς οὐκ
 5 ἔστιν· ἀδελφῶν γὰρ ἐστι πάντως πρωτότοκος· ὁ δὲ μονο-
 γενὴς ἀδελφὸν οὐκ ἔχει· οὐ γὰρ ἂν εἴη μονογενὴς ἐν ἀδελ-
 φοῖς ἀριθμούμενος. καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, ἥσπερ ἂν οὐσίας
 ὦσιν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ πρωτότοκου, τῆς αὐτῆς ἔσται πάντως
 καὶ ὁ πρωτότοκος. καὶ οὐ τοῦτο μόνον ὑπὸ τῆς φωνῆς
 10 ταύτης σημαίνεται, ἀλλ' ὅτι καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ τὸ εἶναι
 ἔχει αὐτός τε ὁ πρωτότοκος καὶ οἱ μετ' ἐκείνων γενόμενοι,
 οὐδὲν τοῦ πρωτότοκου πρὸς τὴν γέννησιν τῶν ἐφεξῆς συν-
 εισφέροντος· ὡς διὰ τούτων ψευδῇ τοῦ Ἰωάννου τὴν φωνὴν
 εἶναι κατασκευάζεσθαι τὴν μαρτυροῦσαν ὅτι Πάντα δι'
 77 αὐτοῦ ἐγένετο. εἰ γὰρ πρωτότοκός ἐστιν, μόνοις τοῖς κατὰ
 τὸν χρόνον πρεσβείοις τῶν μετ' αὐτὸν γεγονότων διαφέρει
 501 M. πάντως, ἄλλου ὄντος δι' οὗ καὶ τούτῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἢ
 πρὸς τὸ εἶναι γέγονε δύναμις. ἀλλ' ὥς ἂν μὴ τινι τῶν
 συκοφαντούντων ὑπόνοιαν δοίημεν ὡς μὴ παραδεχόμενοι τὰς
 20 θεοπνεύστους φωνὰς δι' ὧν ἐνιστάμεθα, πρότερον τὴν
 ἡμετέραν διάνοιαν, ἣν ἔχομεν περὶ τῶν ὀνομάτων τούτων,
 παραθησώμεθα, εἰδ' οὕτω τὴν τοῦ βελτίονος κρίσιν τοῖς
 ἀκρωμένοις προσθήσομεν.
- 78 Ὁ μέγας Παῦλος εἰδὼς ὅτι παντὸς ἀγαθοῦ ἀρχηγός
 25 τε καὶ αἷτιος ὁ μονογενὴς ἐστι θεὸς ὁ ἐν πάσι πρωτεύων,
 προσμαρτυρεῖ αὐτῷ τὸ μὴ μόνον τὴν τῶν ὄντων κτίσιν δι'
 ἐκείνου γενέσθαι, ἀλλ' ὅτι τῆς ἀρχαίας τῶν ἀνθρώπων
 κτίσεως παλαιωθείσης τε καὶ ἀφανισθείσης, καθὼς αὐτὸς
 ὀνομάζει, ἄλλης δὲ καινῆς κτίσεως ἐν Χριστῷ γενομένης,
 30 οὐδὲ ταύτης ἄλλος τις καθηγγήσατο, ἀλλὰ πάσης τῆς διὰ
 τοῦ εὐαγγελίου τῶν ἀνθρώπων γενομένης κτίσεως αὐτός

14 Joh. 1, 3

27 cf. I. III tom. II § 53

VLACTS 8 post αὐτῆς lac. quinque litt. T

ἔσται: εἶναι VL

9 τὸν πρωτότοκον V

10 παρ' αὐτοῦ V

16 μετ' αὐτοῦ V μετ'

αὐτῶν T

18 πρὸ τοῦ V

20 μὲν post πρότερον add. V

22 παραθησώμεθα L

τὴν om. T

23 προσθήσωμεν L προθήσωμεν S

30 verba ab οὐδὲ usque ad 31 γενομένης om. CT

ἐστὶν ὁ πρωτότοκος. καὶ ὥς ἂν σαφέστερον γένοιτο τὸ περὶ
 τούτου νόημα, οὕτως τὸν λόγον διαληφόμεθα. τετράκις 79
 τῆς φωνῆς ταύτης μέμνηται ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἅπαξ μὲν
 οὕτως εἰπὼν ὅτι πρωτότοκος πάσης κτίσεως, πάλιν δὲ ὅτι
 πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, ἐκ τρίτου δὲ ὅτι πρω- 5
 τότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπόλυτόν τε καὶ
 ἀσυζυγῇ τὴν φωνὴν παρατίθεται εἰπὼν· Ὅταν δὲ πάλιν
 εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει Καὶ
 προσκυνήσάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. οὐκοῦν ἦν περ
 ἂν διάνοιαν ἐπὶ τῶν ἄλλων συζυγιῶν τοῦ ὀνόματος τούτου 10
 κατανοήσωμεν, ἀκολουθῶς τὴν αὐτὴν καὶ τῷ πρωτοτόκῳ
 τῆς κτίσεως ἐφαρμόσομεν. μιᾶς γὰρ καὶ τῆς αὐτῆς οὔσης
 φωνῆς, ἀνάγκη πᾶσα μίαν εἶναι καὶ τὴν σημαينوμένην διά-
 νοιαν. πῶς γίνεται τοῖνυν πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελ- 80
 φοῖς; πῶς δὲ ἐκ νεκρῶν πρωτότοκος; ἢ τοῦτο πάντως 15
 ἐστὶ δῆλον, ὅτι διὰ τὸ γενέσθαι ἡμᾶς αἷμα καὶ σὰρκα,
 καθὼς φησιν ἡ γραφή, ὁ δι' ἡμᾶς γενόμενος καθ' ἡμᾶς
 καὶ σαρκὸς καὶ αἵματος κοινωνήσας, μέλλων ἡμᾶς μετα-
 ποιεῖν ἐκ τοῦ φθάρτου πρὸς τὸ ἀφθαρτον διὰ τῆς ἁνωθεν
 γεννήσεως τῆς δι' ὕδατος καὶ πνεύματος αὐτοῦ τοιοῦτου 20
 τόκου καθηγγήσατο, διὰ τοῦ ἰδίου βαπτίσματος τὸ ἅγιον
 πνεῦμα ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἐπισπασάμενος, ὥστε πάντων τῶν πνευ-
 ματικῶς ἀναγεννωμένων πρωτότοκον αὐτὸν γενέσθαι καὶ
 ἀδελφοὺς ὀνομάσαι τοὺς τῆς ὁμοίας αὐτῷ διὰ τοῦ ὕδατος
 καὶ τοῦ πνεύματος μετεσχηκότας γεννήσεως. ἐπειδὴ δὲ καὶ 81
 τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἔδει αὐτὸν ἐναποθέσθαι τῇ
 φύσει τὴν δύναμιν, πάλιν γίνεται ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων

2 de πρωτοτόκῳ hoc loco iteravit fere, quae l. III tom. II § 45
 exposuit, unde multa verbotenus revocat 4 Col. 1, 15 Rom. 8, 29
 5 Col. 1, 18 7 Hebr. 1, 6 17 multifariam velut Matth. 16, 17
 Joh. 1, 13 I. Cor. 15, 50 alibi

VLACTS 1 καὶ ὥς δ' ἂν VL 2 διαληφόμεθα VL 4 verba
 a πρωτότοκος usque ad δὲ ὅτι om. T 10 ἂν om. T et 11 κατανοή-
 σομεν T 12 ἐφαρμόσωμεν L 15 ἐκ νεκρῶν: ἐκρῶν L ἐκ om. v
 ἦ: ἡ CTS 20 τῆς: τοῦ V 22 διὰ ante πάντων add. A
 24 αὐτοῦ v 25 ἐπεὶ δὲ TS v 26—27 ἐναποθέσθαι τῇ φύσει in
 ras. V

καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν ὁ πρῶτος δι' ἑαυτοῦ λύσας
 τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, ὥστε καὶ ἡμῖν ὁδοποιηθῆναι τὴν
 ἐκ τοῦ θανάτου παλιγγενεσίαν, διὰ τῆς τοῦ κυρίου ἀνα-
 στάσεως τῆς ὠδίνος τοῦ θανάτου λυθείσης, ἐν ᾧ κατειχό-
 5 μεθα. ὥσπερ οὖν μετασχὼν τῆς διὰ τοῦ λουτροῦ ἀνάγεν-
 νήσεως ἀδελφῶν πρωτότοκος γίνεται, καὶ πάλιν ἀπαρχὴν
 τῆς ἀναστάσεως αὐτὸν ποιήσας πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν
 ὀνομάζεται, οὕτως ἐν πᾶσι πρωτεύων μετὰ τὸ παρελθεῖν
 504 M. τὰ ἀρχαῖα πάντα, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, τῆς καινῆς
 10 ἐν Χριστῷ κτίσεως τῶν ἀνθρώπων πρωτότοκος γίνεται, διὰ
 τῆς διπλῆς παλιγγενεσίας, τῆς τε κατὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα
 καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς καθ'
 ἐκάτερον ἡμῖν γενόμενος καὶ ἀπαρχὴ καὶ πρωτότοκος.
 82 οὗτος οὖν ὁ πρωτότοκος καὶ ἀδελφοὺς ἔχει, περὶ ὧν φησι
 15 πρὸς τὴν Μαρίαν ὅτι Πορεύθητι καὶ εἰπὲ τοῖς ἀδελφοῖς
 μου, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν
 καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ὅλον γὰρ τῆς κατὰ ἄν-
 θρωπον οἰκονομίας ἀνακεφαλαιοῦται τὸν σκοπὸν διὰ τῶν
 εἰρημένων. ἀποστάντες γὰρ τοῦ θεοῦ οἱ ἄνθρωποι ἐδοῦ-
 20 λευσαν τοῖς φύσει μὴ οὔσι θεοῖς, καὶ ὄντες τέκνα θεοῦ
 83 τῷ πονηρῷ τε καὶ ψευδωνύμῳ πατρὶ προσωκλειώθησαν. διὰ
 τοῦτο ὁ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων πάσης τῆς ἀνθρω-
 πίνης φύσεως τὴν ἀπαρχὴν ἀναλαβὼν οὐκ ἐκ τοῦ θείου
 προσώπου, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἡμετέρου πέμπει τοῖς ἀδελφοῖς
 25 ἑαυτοῦ τὰ δηλώματα, λέγων ὅτι· πορεύομαι δι' ἑμαυτοῦ
 ποιῆσαι ὑμῶν πατέρα τὸν ἀληθινὸν πατέρα, οὗ ἐχωρίσθητε,
 καὶ ποιῆσαι δι' ἑμαυτοῦ θεὸν ὑμῶν τὸν ἀληθινὸν θεόν, οὗ
 ἀπέστητε· διὰ γὰρ τῆς ἀπαρχῆς, ἣν ἀνέλαβον, προσάγω
 ἅπαν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἐν ἑμαυτῷ τὰ ἀνθρώπινον.

2—3 Act. 2, 24 9 II. Cor. 5, 17 15 Joh. 20, 17
 20 Gal. 4, 8 22 I. Tim. 2, 5

VLACTS 2 ὠδύνας ι sscr. L ὡς καὶ L 3 ἐκ om. L
 5 τοῦ om. ACT v 7 αὐτὸν S: αὐτὸν VLACT v 9 καθὼς post
 φησὶ coll. V 11 τε om. A 15 εἶπον L 8 verba a πορεύθητι
 καὶ usque ad ἀδελφοῖς μου om. v 16 μου: ὅτι VL πορεύομαι L
 17—18 κατὰ τὸν ἄνθρωπον VL 20 φύσει post οὔσι coll. V
 23 ἀρχὴν VL 25 πορεύομαι A v 28 ἔλαβον L

Τῆς οὖν ἀπαρχῆς θεὸν ἑαυτῆς ποιησαμένης τὸν ὄντα 84
 θεὸν καὶ πατέρα τὸν ἀγαθὸν πατέρα. πάσῃ κατορθοῦται
 τῇ φύσει τὸ ἀγαθὸν καὶ πάντων ἀνθρώπων γίνεται διὰ τῆς
 ἀπαρχῆς πατὴρ καὶ θεός. εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, φησί,
 καὶ τὸ φῶραμα. ὅπου δὲ ἡ ἀπαρχὴ [Χριστός], Χριστὸς δὲ 5
 ἡ ἀπαρχή, ἐκεῖ καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς φησιν ὁ ἀπό-
 στολος. ἐν οἷς οὖν διὰ συζυγίας τὴν μνήμην τοῦ πρωτο-
 τόκου πεποιήται νεκρῶν τε καὶ κτίσεως καὶ ἀδελφῶν μνη-
 μονεύσας, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα νοεῖν ὑποτίθεται· ὅπου δὲ
 δίχα τῆς τοιαύτης προσθήκης φησὶν Ὅταν δὲ πάλιν εἰσα- 10
 γάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει, ἡ τοῦ
 πάλιν προσθήκη τὴν ἐπὶ τέλει γενησομένην τοῦ δεσπότου
 τῶν ὅλων ἐπιφάνειαν προσαγορεύει. ὥς γὰρ ἐν τῷ ὀνόματι 85
 Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμπτει, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ
 καταχθονίων, καίτοι ὁ υἱὸς τὸ ἀνθρώπινον ὄνομα οὐκ ἔχει 15
 τῷ ὑπὲρ πᾶν εἶναι ὄνομα, οὕτως παρὰ πάσης τῆς ὑπερ-
 κοσμίου κτίσεως προσκυνεῖσθαι τὸν πρωτότοκον λέγει τὸν
 δι' ἡμᾶς οὕτως ὠνομασμένον, πάλιν εἰς τὴν οἰκουμένην
 εἰσιόντα, ὅταν κρίνῃ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ καὶ
 λαοὺς ἐν εὐθύτητι. οὕτω διακρίνεται παρὰ τοῦ λόγου τῆς 20
 εὐσεβείας τό τε τοῦ πρωτοτόκου καὶ τὸ τοῦ μονογενοῦς
 σημαινόμενον, ἐκατέρῃ τῶν ὀνομάτων τῆς καταλλήλου ση-
 μασίας φυλασσομένης· ὁ δὲ εἰς τὴν προαιώνιον ὑπαρξίν
 ἀνάγων τοῦ πρωτοτόκου τὸ ὄνομα πῶς διασφύζει τὴν τοῦ
 μονογενοῦς ἔννοιαν; ὁ συνετὸς ἀκροατὴς ἐπισκεψάσθω, εἰ 86
 συμβαίνει ταῦτα πρὸς ἄλληλα, μήτε τοῦ πρωτοτόκου χωρὶς
 ἀδελφῶν νοουμένου μήτε τοῦ μονογενοῦς μετὰ ἀδελφῶν.

4 Rom. 11, 16

5 I. Cor. 15, 23

10 Hebr. 1, 6

13 Phil. 2, 10

19 Ps. 97, 9 Sw.

VLACTS 1 ὄντα: ἀληθινὸν A 2 ἀγαθὸν: ἀληθινὸν A 4 ἡ
 ante ἀπαρχή om. L 5 Χριστός deleui, om. in ras. S 6 verba ἐκεῖ
 usque ad Χριστοῦ om. CT 13 ἐπιφάνειαν correxi: ἐμφάνειαν libri v
 14 πάνυ L καὶ ante ἐπιγείων om. VL v καὶ post ἐπιγείων om. VL
 15 ὁ υἱὸς sed eras. υἱ V Ἰησοῦς A 16 τῷ: τὸ VL εἶναι: ἐστίν V
 eras. L 17 κτήσεως V προσκυνήσθαι L 21 τὸ ante τοῦ om. V
 22 ἐν ἐκατέρῃ T 26 verba μήτε usque ad νοουμένου post 27 alt.
 ἀδελφῶν coll. V

- 505 M. ὅταν μὲν γὰρ εἶπη ὅτι Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, διὰ τοῦτου
 τὸν μονογενῆ ἐνόησαμεν· ὅταν δὲ ἐπαγάγῃ ὅτι Ὁ λόγος
 σὰρξ ἐγένετο, διὰ τοῦτου τὸν πρωτότοκον τῇ διανοίᾳ παρε-
 δεξάμεθα· καὶ οὕτως ἀσύγχυτος μένει τῆς εὐσεβείας ὁ
 5 λόγος, φυλάσσων ἐκατέρῳ τῶν ὀνομάτων τὰς προσφυσίς
 σημασίας, ὥς ἐν μὲν τῷ μονογενεῖ βλέπειν τὸ προαιώνιον,
 διὰ δὲ τοῦ πρωτότοκου τῆς κτίσεως τὴν διὰ σαρκὸς τοῦ
 προαιωνίου φανέρωσιν.
 87 Πάλιν δὲ τοῦ Εὐνομίου τὸν λόγον ἐπὶ λέξεως ἀνα-
 10 λάβωμεν. πιστευόμεν καὶ εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ υἱόν,
 τὸν μονογενῆ Θεόν, τὸν πρωτότοκον πάσης
 κτίσεως, υἱὸν ἀληθινόν, οὐκ ἀγέννητον, ἀλη-
 θῶς γεννηθέντα πρὸ αἰώνων. ὅτι μὲν οὖν μετὰ γαί
 τὴν τῆς γεννήσεως ἔμφασιν εἰς τὸ τῆς κτίσεως σημαινό-
 15 μενον, δηλόν ἐστιν ἐξ ὧν διαρρήδην κτιστὸν αὐτὸν προσ-
 ηγόρευσε, γενόμενον αὐτὸν εἰπὼν καὶ οὐκ ἄκτιστον.
 ἡμεῖς δὲ ὥς ἂν μάλιστα τὸ ἀνεπίσκεπτον αὐτοῦ καὶ ἀπαί-
 δευτον ἐν τοῖς δόγμασιν φανερωθεῖη, ἀφέντες τὸ σχετλιά-
 ζειν ἐπὶ τῷ προδήλῳ τῆς βλασφημίας τεχνικῇ τινι διαιρέσει
 88 τὸν περὶ τοῦτου λόγον διαληφόμεθα. δοκεῖ γάρ μοι καλῶς
 ἔχειν αὐτὸ τὸ τῆς γεννήσεως σημαινόμενον δι' ἐπιμελεστέρας
 ἐξετάσεως διασκοπῆσαι τῷ λόγῳ. ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐξ αἰτίας
 εἶναι τινος τὸ ὄνομα τοῦτο παρίστησι, παντὶ δηλόν ἐστι,
 καὶ οὐδὲν οἶμαι χρῆναι περὶ τοῦτου διαγωνίζεσθαι· ἀλλ'
 25 ἐπειδὴ διάφορος τῶν ἐξ αἰτίας ὑφ' ἐστῶτων ὁ λόγος ἐστί,
 τοῦτ' οἶμαι προσήκειν διὰ τινος τεχνικῆς διαιρέσεως σαφη-
 89 νισθῆναι τῷ λόγῳ. τῶν τοίνυν ἕκ τινος αἰτίας γεγενη-
 μένων ταύτας τὰς διαφορὰς κατειλήφαμεν. τὰ μὲν γὰρ ἐξ
 ὕλης ἐστὶ καὶ τέχνης, ὥς αἱ τῶν οἰκοδομημάτων καὶ
 30 τῶν λοιπῶν ἔργων κατασκευαῖ <αἱ> διὰ τῆς καταλλήλου

1 Joh. 1, 1 2 Joh. 1, 14 20 verba a δοκεῖ γάρ usque ad
 p. 334, 16 εὐσεβῶς μεταληφθῆναι ad verbum fere ex lib. III tom. VI
 § 27—41 desumpta sunt paucis sententiis omissis

VLACTS 2 ἐπάγῃ V v 10 τοῦ ante Θεοῦ om. v 16 εἰπὼν
 αὐτὸν VS v καὶ om. A 17 ἀνεπίσκοπον CT 20 διαληφώ-
 μεθα v 24 χρῆναι post τοῦτου coll. v 26 αἰρέσεως L εὐρέσεως V
 28 γάρ om. A 30 αἱ addidi

ὕλης γινόμεναι, ὧν καθηγεῖται τις τέχνη πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν τὸ προτεθεὲν συμπεραίνουσα, τὰ δὲ ἐξ ὕλης καὶ φύσεως· τὰς γὰρ ἐξ ἀλλήλων γενέσεις τῶν ζώων ἢ φύσις οἰκοδομεῖ, διὰ τῆς ἐν τοῖς σώμασιν ὑλικῆς ὑποστάσεως τὸ ἑαυτῆς ἐνεργοῦσα· τὰ δὲ ἐξ ὑλικῆς ἀπορροίας, ἐφ' ὧν καὶ 5 τὸ προηγούμενον μένει οἷόν ἐστιν καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου ῥέον ἐφ' ἑαυτοῦ καθοραῖται, ὡς ἐπὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ἀκτίνος ἢ ἐπὶ τῆς λαμπάδος καὶ τῆς αὐγῆς ἢ ἐπὶ τῶν ἀρωμάτων τε καὶ τῶν μύρων καὶ τῆς ἐκείθεν ἐκδιδομένης ποιότητος. ταῦτα γὰρ ἐφ' ἑαυτῶν ἀμείωτα μένοντα εὐθὺς ἔχει συμ- 90 παρομαρτοῦσαν ἕκαστον τὴν ἀπ' αὐτῶν ἐκδιδομένην φυσικὴν ιδιότητα, οἷον ὁ μὲν ἥλιος τὴν ἀκτῖνα, ἢ δὲ λαμπὰς τὴν αὐγὴν, τὰ δὲ ἀρώματα τὴν τῷ ἀέρι ἐντικτομένην ἐξ αὐτῶν εὐωδίαν. ἔστι καὶ ἕτερον εἶδος παρὰ ταῦτα γεννήσεως, οὗ ἢ μὲν αἰτία ἄλλός ἐστι καὶ ἀσώματος, ἢ δὲ γέν- 15 νησις αἰσθητὴ τε καὶ διὰ σώματος, λέγω δὲ τὸν ἐκ τοῦ νοῦ γεννώμενον λόγον· ἀσώματος γὰρ ὧν καθ' ἑαυτὸν ὁ νοῦς διὰ τῶν αἰσθητῶν ὀργάνων τίκτει τὸν λόγον. τοσαύτας γεννήσεων διαφορὰς οἷον ἐν γενικῇ τινι θεωρίᾳ κατενοήσαμεν.

20

Τούτων τοίνυν τῶν τῆς γεννήσεως τρόπων οὕτως ἡμῖν 91 διηρημένων, καιρὸς ἂν εἴη κατιδεῖν, πῶς ἡ φιλόανθρωπος τοῦ ἁγίου πνεύματος οἰκονομία παραδιδούσα τὰ θεῖα μυστήρια διὰ τῶν ἡμῖν χωρητῶν τὴν διδασκαλίαν ποιεῖται τῶν ὑπὲρ λόγον. πάντα γὰρ τὰ τῆς γεννήσεως εἶδη, ὅσα 25 508 M. ἡ ἀνθρωπίνη γινώσκει διάνοια, ἢ θεόπνευστος διδασκαλία πρὸς τὴν παράστασιν τῆς ἀρρήτου δυνάμεως παραλαμβάνει, οὐ συμπαραδεχομένη τὰς σωματικὰς τῶν ὀνομάτων ἐμφάσεις. ὅταν μὲν γὰρ περὶ τῆς κατασκευαστικῆς λέγῃ δυνά- 92 μεως, γέννησιν μὲν ὀνομάζει τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν διὰ τὸ 30

VLACTS 3 γενέσεις A: γεννήσεις cf. 185, 22 8 ἢ alt. om. v
11 ἐκάστην VL v ἀπ' αὐτοῦ T ἐπ' αὐτῶν V om. L qui habet τὴν ἐ...
ras. quinque litt. 13 ἐν τ. ἀ. τικτομένην V ἐν τῷ ἀ. ἐντικτομένην LS
16 διὰ σώματος: ἀσώματος L διὰ σωματῶν VA v 17 γενόμενον L
verba ab ἀσώματος: usque ad 18 τὸν λόγον om. CT 19 γεννήσεως T
γενικῇ LCTS et A ex corr.: γεννικῇ V γεννητῇ v 22 εἴη: ἦν V
25 τὴν ὑπὲρ V v 29 λέγει L v 30 γέννησιν prius L sed eras. v
alt. γενεσιν A

δεῖν πρὸς τὸ ταπεινὸν τῆς ἡμετέρας δυνάμεως καταβῆναι
τὸν λόγον, οὐ μὴν συνενδείκνυται τὰ ὅσα παρ' ἡμῖν τῇ
κατασκευαστικῇ γενέσει συνθεωρεῖται, οὐ τόπον, οὐ χρόνον,
οὐχ ὕλης παρασκευήν, οὐκ ὀργάνων συνεργίαν, οὐ τὸν ἐπὶ
5 τοῖς γινομένοις κόπον, ἀλλὰ ταῦτα ἡμῖν καταλιπούσα μεγα-
λοφυῶς τε καὶ ὑψηλῶς τῷ θεῷ προσμαρτυρεῖ τῶν ὄντων
τὴν γένεσιν ἐν οἷς φησιν ὅτι Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν,
αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν. πάλιν ὅταν τὴν ἀπόρ-
ρητόν τε καὶ ὑπὲρ λόγον τοῦ μονογενοῦς ἐκ τοῦ πατρὸς
10 ὑπαρξίν ἐρμηνεύῃ, διὰ τὸ ἀχώρητον εἶναι τὴν ἀνθρωπίνην
πτωχείαν τῶν ὑπὲρ λόγον τε καὶ ἔννοιαν διδαγμάτων καὶ κεῖ
τοῖς ἡμετέροις συγκέχρηται καὶ υἷὸν ὀνομάζει, ὅπερ ἡ παρ'
ἡμῖν συνήθεια τοῖς ἀπὸ ὕλης καὶ φύσεως ἀποτικτομένοις
93 ὄνομα τίθεται. ἀλλ' ὥσπερ τὴν [διὰ] τῆς κτίσεως γένεσιν
15 εἰπὼν ὁ λόγος ἐπὶ θεοῦ τὸ διὰ τινος ὕλης γενέσθαι αὐτὴν
οὐ προσέθηκεν, οὐσίαν ὕλης καὶ τόπον καὶ χρόνον καὶ
πάντα τὰ τοιαῦτα τὴν τοῦ θεοῦ θελήματος εἶναι δύναμιν
ἀποφηνάμενος, οὕτως καὶ ἐνταῦθα υἷὸν εἰπὼν ἀφήκε πάντα
τά τε ἄλλα, ὅσα περὶ τὴν κάτω γέννησιν ἢ ἀνθρωπίνῃ
20 φύσει ὄρα, πάθη τε λέγω καὶ διαθέσεις καὶ τὴν ἐκ τοῦ
χρόνου συνεργίαν καὶ τὴν τοῦ τόπου χρείαν, καὶ πρὸ πάν-
των τὴν ὕλην, ὣν ἄνευ πάντων ἢ κάτω γέννησις ἐκ τῆς
94 φύσεως οὐ συνίσταται. πάσης δὲ τῆς τοιαύτης <ἐννοίας>
ὀλικῆς τε καὶ διαστηματικῆς μὴ συμπαραληφθείσης ἐν τῇ
25 τοῦ υἱοῦ σημασίᾳ, μόνῃ ὑπελείφθη ἡ φύσις, καὶ διὰ τοῦτο
τῇ τοῦ υἱοῦ φωνῇ τὸ οἰκεῖον καὶ γνήσιον τῆς ἐκ τοῦ πα-
τρὸς ἀναδείξεως ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς ἐρμηνεύεται. καὶ

7 Ps. 32, 9 et 148, 5 Sw.

VLACTS 1 ὑμετέρας V 3 γενέσει correxi cf. p. 187, 19: γεν-
νήσει VLCTS v γνώσει A συνθεωρεῖσθαι V 4 συνεργίαν: συνερ-
γούντων L συγγένειαν V v 5 κόπον: σκοπὸν V v καταλείπουσα ACT
7 γέννησιν L ἐγενήθησαν VT 10 ἐρμηνεύει V 12 ἡ ὁμ. v
13 ἀποτικτομένης V 14 deleui cf. p. 333, 9; 188, 5 γέννησιν V v
15 ἐπὶ τοῦ θεοῦ A τῷ διὰ v αὐτὸν CT 17 τοῦ θεοῦ θελή-
ματος A v 21 συνέργειαν V v 23 ἐννοίας ex p. 188, 14 addidi
24 συμπαραληφθείσης S et ex corr. AT ead. man.: συμπαραλείφθείσης
VLC v 25 οὐσίας post σημασίᾳ add. ACTS v ex coniectura cf. ad
23 om. VL ὑπελήφθη L

ἐπειδὴ οὐχ ἱκανὸν ἦν τὸ τοιοῦτον τῆς γεννήσεως εἶδος
 ἀρκοῦσαν ἡμῖν ἐμποιῆσαι τῆς ἀρρήτου τοῦ μονογενοῦς
 ὑπάρξεως τὴν φαντασίαν, συμπαραλαμβάνει καὶ τὸ ἕτερον
 τῆς γεννήσεως εἶδος πρὸς σημασίαν τῆς τοῦ υἱοῦ θεολογίας
 τὸ ἐκ τῆς ὀλικῆς ἀπορροίας, καὶ φησιν ἀπαύγασμα δόξης 5
 καὶ ὁσμὴν μύρου καὶ ἀτμίδα θεοῦ, ἅπερ ἐν τῇ ἐκτεθείσῃ
 παρ' ἡμῶν τεχνολογίᾳ ἡ καθ' ἡμᾶς συνήθεια ὀλικὴν ἀπόρ-
 ροιαν ὀνομάζει. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς προειρημένοις οὔτε ἡ τῆς 95
 κτίσεως γένεσις οὔτε ἡ τοῦ υἱοῦ σημασία ἢ χρόνον ἢ ὕλην ἢ
 τόπον ἢ πάθος συμπαραδέξατο, οὕτως καὶ ἐνταῦθα πάσης 10
 τῆς ὀλικῆς ἐννοίας <ἐκκαθάρας> τὴν τοῦ ἀπαύγασματος καὶ
 τῶν λοιπῶν τῶν μνημονευθέντων σημασίαν, μόνον τὸ θεο-
 πρεπὲς τοῦ τοιοῦτου τῆς γεννήσεως εἶδους ὁ λόγος παραλαβὼν
 ἐνδείκνυται τὸ δεῖν ἐξ αὐτοῦ τε καὶ μετ' αὐτοῦ κατὰ ταύ-
 τὸν νοεῖσθαι διὰ τῆς κατὰ τὴν λέξιν ταύτην ἐμφάσεως. 15
 οὔτε γὰρ ἡ ἀτμὶς τὴν εἰς ἀέρα διάχυσιν ἐκ τῆς ὑποκει-
 μένης ὕλης παρίστησιν οὔτε ἡ ὁσμὴ τὴν ἐκ τῆς ποιότητος
 τοῦ μύρου γινομένην πρὸς τὸν ἀέρα μετástασιν οὔτε τὸ
 ἀπαύγασμα τὴν τοῦ ἡλιακοῦ σώματος διὰ τῶν ἀκτίνων
 γινομένην ἀπόρροιν, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐκ πάντων, καθὼς 20
 εἴρηται, διὰ τοῦ τοιοῦτου τῆς γεννήσεως τρόπου δηλοῦται,
 τὸ ἐξ ἐκείνου τε εἶναι καὶ μετ' ἐκείνου νοεῖσθαι, μηδενὸς
 διαστήματος μεταξὺ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ μεσιτεύ-
 οντος. ἐπειδὴ δὲ διὰ πλείονα φιλανθρωπίαν ἢ τοῦ ἀγίου 96
 πνεύματος χάρις πολλαχόθεν ἡμῖν ἐγγενέσθαι τὰς θείας 25
 περὶ τοῦ μονογενοῦς ὑπολήψεις ὠκονομήσατο, προσέθηκε

509 M.

5 Hebr. 1, 3 Joh. 12, 3 Sap. 7, 25

VLATS 3 συμπεριλαμβάνει VL v 5 ἀπορίας V φησιν:
 φύσεως V 6 θεοῦ A man. alt. sscr. κάπνου quae locum ad Act. 2, 19
 rettulit 7—8 ἀπορίαν V 9 γέννησις V v 10 τόπον v: κόπον
 (cf. p. 188, 27) παραδέξατο A δίχα ante πάσης add. A ex conl.,
 ἐκκαθάρας supplevi cf. p. 188, 28 12 μόνην ACT v πρὸς post
 μόνον add. A 15 ταύτης VL 16 ἡ om. T 17 ἡ om. T
 20 γενομένην VL v 23 τοῦ ἐξ αὐτοῦ: τοῦ υἱοῦ S 24 δὲ om. VL v
 γὰρ A 26 παρὰ S οἰκονομήσατο VL

- καὶ τὸ λειπόμενον τῶν ἐν γεννήσει θεωρουμένων εἶδος, τὸ ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λόγου. ἀλλ' ἐν τούτῳ πλείονι χρῆται τῇ προμηθείᾳ ὁ ὑψηλὸς Ἰωάννης, ὥστε μὴ ὑπὸ ἀτονίας τε καὶ μικροφυχίας καταπεσεῖν τὸν ἀκούοντα πρὸς τὴν
- 5 κοινὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου, ὡς φθόγγον τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν νομισθῆναι· διὰ τοῦτο προσμαρτυρεῖ τῷ λόγῳ τὸ κατ' οὐσίαν εἶναι ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ καὶ μακαρίᾳ φύσει, οὕτως ἀναβοήσας τὸ κήρυγμα ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ πρὸς τὸν θεὸν καὶ θεός, καὶ φῶς καὶ ζωὴ καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν
- 10 ἡ ἀρχὴ καὶ αὐτὸς ἦν.
- 97 Τούτων τοίνυν τῶν τῆς γεννήσεως τρόπων ἦτοι τῶν ἐξ αἰτίας ὕφεστώτων ἐν τε τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ γινωσκομένων, παραληφθέντων δὲ καὶ παρὰ τῆς ἁγίας γραφῆς πρὸς τὴν τῶν ὑπερκειμένων διδασκαλίαν οὕτως, ὡς εἰκός
- 15 ἐστὶ πρὸς παράστασιν τῶν θείων ὑπολήψεων ἕκαστον τούτων εὐσεβῶς μεταληφθῆναι, καιρὸς ἂν εἴη κατανοῆσαι καὶ τοῦ Ἐκνομίου τὸν λόγον, ἐπὶ ποίου δέχεται σημαινομένου τὴν τῆς γεννήσεως ἔμφασιν. υἱόν, φησὶν, ἀληθινόν, οὐκ ἀγέννητον, καὶ ἀληθῶς γεννηθέντα πρὸ
- 20 αἰώνων. τὴν μὲν οὖν ἐν τῇ διαστολῇ κακουρηθεῖσαν ἀκολουθίαν ὡς παντὶ γνῶριμον οὖσαν παραδραμεῖν οἶμαι
- 98 προσήκει. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι τῷ μὲν υἱῷ πρὸς τὸν πατέρα, τῷ δὲ γεννητῷ πρὸς τὸν ἀγέννητον οὔσης τῆς ἀντιδιαστολῆς, οὗτος τὸν πατέρα παρεῖς ἀντιδιαστέλλει τῷ
- 25 υἱῷ τὸν ἀγέννητον, δέον, εἴπερ ἀληθείας ἐποιεῖτο φροντίδα, μὴ παρατρέψαι τῆς σχετικῆς ἀκολουθίας τὸν λόγον, ἀλλ' εἰπεῖν ὅτι „υἱὸν ἀληθινόν, οὐ πατέρα“, οὕτω δ' ἂν συνδιδεσώσθῃ τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ λόγου καὶ ἡ εὐσέβεια, τῇ

8 Joh. 1, 1; 1, 4

VLACTS 1 γενήσῃ correxi: γενέσει (cf. p. 331, 14; 19; 21; 25. 333, 4; 13; 21. 334, 11; 18) τῇ ante γενέσει add. V v 2 ἐν τούτῳ: ἐκ τούτων v 3 ὥστε μὴ: ὡς μήτε VL 9 καὶ ante φῶς om. v 11 τοῦτον τοίνυν τὸν ... τρόπον V v 13 παραλειφθέντων VL διαληφθέντων v 17 σημαινομένου om. V 18 υἱόν: οἶον V 19 καὶ om. A cf. p. 330, 12 22 εἶδεν V 23 πρὸς τὸ ἀγέννητον V 23—24 διαστολῆς ACTS 27 τὸν ante υἱὸν add. VS v (cf. 18)

διακρίσει τῶν προσώπων μὴ συνδιασχισθείσης τῆς φύσεως. ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ τε καὶ ἔγγραφον τοῦ πατρὸς χρήσιν τὴν παρ' αὐτοῦ τοῦ λόγου παραδοθεῖσαν ἐν τῷ λόγῳ τῆς πίστεως ὑπαμείψας ἀγέννητον ἀντὶ τοῦ πατρὸς κατωνόμασεν, ἵνα χωρίσας αὐτὸν τῆς φύσικῶς ἐνθεωρουμένης τῇ 5 τοῦ πατρὸς κλήσει πρὸς τὸν υἱὸν οἰκειότητος κοινοποιήσῃ πρὸς πάντα τὰ ἐν τῇ κτίσει φαινόμενα, οἷς κατὰ τὸ ἴσον ἡ ἀντιδιαστολή ἐστι πρὸς τὸ ἀγέννητον.

Ἀληθῶς, φησί, γεννηθέντα πρὸ αἰώνων. 99 παρὰ τίνος, εἰπάτω. παρὰ τοῦ πατρὸς ἔρεῖ πάντως, εἴπερ 10 μὴ ἀναισχυνοίτῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ αἰδίου πατρὸς οὐκ ἔστι τὴν αἰδιότητα τοῦ υἱοῦ διαστήσαι, συνενδεικνυμένης πάντως καὶ τὸν υἱὸν τῆς τοῦ πατρὸς σημασίας, διὰ τοῦτο τοῦ πατρὸς ἀποδοκιμάσας τὴν κλήσιν 512 M. μετὰγει τὸν λόγον πρὸς τὸ ἀγέννητον, ἐπειδὴ τούτου τοῦ 15 ὀνόματος ἄσχετόν τε καὶ ἀκοινώνητόν ἐστι πρὸς τὸν υἱὸν τὸ σημαίνόμενον, καὶ οὕτως παραγαγὼν τοὺς ἀκούοντας πρὸς τὸ μὴ συνθεωρεῖν τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν διὰ τῆς ὑπαλλαγῆς τοῦ ὀνόματος ὁδὸν ἔδωκεν τῇ κακουργίᾳ, διὰ τῆς τοῦ ἀγεννήτου παρενθήκης ὁδοποιῶν τὴν ἀσέβειαν. οἱ γὰρ κατὰ τὸ 100 πρῶσταγμα τοῦ δεσπότου εἰς τὸν πατέρα τὴν πίστιν ἔχοντες ὁμοῦ τῷ ἀκοῦσαι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν τῇ διανοίᾳ συμπαραδέξαντο, οὐδενὶ τῷ μεταξὺ διαστήματι τῆς διανοίας ἀπὸ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα κενεμβατούσης. οἱ δὲ ἀντὶ τοῦ πατρὸς παρενεχθέντες πρὸς τὴν τοῦ ἀγεννήτου κλήσιν 25 φιλήν τὴν τοῦ ὀνόματος τούτου ἀναλαμβάνουσιν ἔννοιαν, μόνον τὸ μὴ γενέσθαι αὐτὸν διδασκόμενοι, οὐ μὴν καὶ τὸ πατέρα εἶναι. ἐκ τούτου δὲ τοῖς μὲν συνετῶς ἐπαΐουσιν ἀσύγχυτος μένει καὶ διὰ ταύτης τῆς διανοίας ἡ πίστις. τὸ γὰρ μὴ γενέσθαι ὡσαύτως ἐπὶ τῆς ἀκτίστου λέγεται 101

20 Matth. 28, 19

VLACTS 1 προσώπων: πραγμάτων T διασχισθείσης ACTS

2 ἀληθεῖ L 4 ἀντὶ τῇ τοῦ sed exp. τῇ V 5 χωρήσας VL
φυσικῶς V: φυσικῆς LACTS v θεωρουμένης CT 6 τῆς ante
πρὸς add. VL v, om. ACTS 11 ἐπεὶ AS 12 τοῦ υἱοῦ om. T
23 τῷ om. A 24 ἀπὸ sscr. V 26 τὴν S, om. VLACT v
27 γινέσθαι (sic) T 30—p. 336, 1 φύσεως λέγεται ACTS

φύσεως, ἄκτιστος δὲ κατὰ τὸ ἴσον ὁ πατήρ τε καὶ ὁ υἱὸς
καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διότι πᾶσα κτίσις αἰσθητὴ τε καὶ
ὑπερκόσμιος ἐκ πατρός τε καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου
τὴν ὑπόστασιν ἔχειν παρὰ τῶν ἀκολουθούντων ταῖς θείαις
5 φωναῖς πεπίστευται. ὁ γὰρ ἀκούσας ὅτι Τῷ λόγῳ κυρίου
οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος
αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν, οὔτε ῥῆμα τὸν λόγον ἐνό-
ησεν οὔτε ἄσθμα τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τὸν θεὸν λόγον καὶ τοῦ
θεοῦ τὸ πνεῦμα διὰ τῶν εἰρημένων ἀνευτώσατο. οὐ δό-
10 νεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ κτίζειν καὶ κτίζεσθαι, ἀλλὰ διχῇ
μεριζομένων τῶν ὄντων εἰς τὸ ποιοῦν τε καὶ τὸ γινόμενον,
ἄλλο τι ἐκάτερόν ἐστι τῇ φύσει παρὰ τὸ ἕτερον, ὥς μήτε
τὸ γινόμενον ἄκτιστον εἶναι μήτε κτιστὸν ὁ τὴν τῶν γινο-
102 μένων κατεργάζεται φύσιν. τοῖς μὲν οὖν κατὰ τὴν δεσπο-
15 τικὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ
τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πεπιστευκόσι τὸ μὴ γε-
νέσθαι τι τούτων ἐπίσης ὁμολογεῖται, καὶ οὐδὲν τοῦ ἀγεν-
νήτου τὸ σημαινόμενον παραβλάπτει τὴν ὑγιαίνουσαν πίστιν·
τοῖς δὲ παχυδέρμοις τε καὶ ἀδιαρθρώτοις ἀρχὴ τῆς ἀπὸ
20 τοῦ ὑγιαίνοντος λόγου παρατροπῆς τοῦτο τὸ ὄνομα γίνεται
μὴ συνέντες γὰρ τὴν ἀληθῆ τὸ ὀνόματος ἔμφασιν, ὅτι
μόνον τὸ μὴ γεγενῆσθαι σημαίνει ἢ τοῦ ἀγεννήτου φωνὴ
καὶ ὅτι τὸ μὴ γενέσθαι κοινόν ἐστι ἐπὶ παντός τοῦ ὑπερ-
κειμένου τῆς κτίσεως, ἀφέντες τὴν εἰς τὸν πατέρα πίστιν
25 τὸ ἀγέννητον ὄνομα ἀντὶ τοῦ πατρὸς προεστήσαντο· μὴ
συνεμφαινομένης δέ, καθὼς εἴρηται, τῷ ὀνόματι τούτῳ τῆς
τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως, ἀπὸ τινος ὠρισμένης ἀρχῆς
ὀρίζουσι τοῦ υἱοῦ τὸ εἶναι, λέγοντες ὅπερ νῦν οὗτος τοῖς

5 Ps. 32, 6 Sw.

VLACTS 1 ἄκτιστον V v ὁ ante υἱός om. V v 2 τὸ παν-
άγιον A ἢ ante κτίσις add. VL v 11 μεμεριζομένων VL v
ποιοῦν τε: ποιοῦντα prius ut vid. L sed τα eras. τὸ ante γινόμενον
om. ACTS 16 πιστεύσας V v 19 τε om. V v 20 τοῦ λόγου
τοῦ ὑγιαίνοντος A 21 συνέντες v 22 γεγενῆσθαι pr. A man. alt.
v sscr.: γεγενῆσθαι cet. v 23—24 ὑποκειμένου v 24 κτίσεως:
φύσεως ACS 26 συνεμφαινομένης v 28 verba a λέγοντες ὅπερ
usque ad p. 337, 1—2 τοῦ εἶναι om. L

εἰρημένοις προσέθηκε, τὸ οὐκ ἄνευ τῆς πρὸ τοῦ εἶναι γεννήσεως ὀνομαζόμενον υἱόν.

Τίς αὖτη πάλιν ἡ καινὴ τερατεία; ἄρα ἐπίσταται ὅτι 103
περὶ θεοῦ ποιεῖται τὸν λόγον τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος καὶ ἐν τῷ
πατρὶ ὄντος καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε οὐκ ὄντος; οὐκ οἶδεν ὁ 5
λέγει οὐδὲ περὶ τίνος δισχυρίζεται, ἀλλ' ὥς τινα τῶν ἀν-
θρώπων γενεαλογῶν τὰ κυρίως ἐπὶ τῆς κάτω λεγόμενα
φύσεως ταῦτα ἐφαρμόζειν πειράται τῷ δεσπότῃ πάσης τῆς
κτίσεως. ὁ γὰρ Ἰσμαήλ, φέρε εἰπεῖν, οὐκ ἦν πρὸ τῆς εἰς
τὸ εἶναι γεννήσεως, ἦν δέ <τι> πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ 10
πάντως, τὸ χρονικὸν λέγω διάστημα. ἐπὶ δὲ τοῦ τῆς δόξης 104 513 M.
ἀπαυγάσματος τὸ πρὸ καὶ τὸ μετὰ τοῦτο χώραν οὐκ ἔχει.
πρὸ γὰρ τοῦ ἀπαυγάσματος πάντως οὐδὲ ἡ δόξα ἦν· ὁμοῦ
γὰρ τῷ εἶναι τὴν δόξαν συνεκλάμπει πάντως καὶ τὸ ἀπαύ-
γασμα, καὶ τὸ διαζευχθῆναι τὸ ἕτερον τοῦ ἐτέρου φύσιν 15
οὐκ ἔχει οὐδὲ δυνατόν ἐστι πρὸ τοῦ ἀπαυγάσματος ἐφ' ἑαυτῆς
τὴν δόξαν ἰδεῖν. ἀλαμπῇ γὰρ καὶ τυφλῇ ἐφ' ἑαυτῆς εἶναι
κατασκευάσει τὴν δόξαν ὁ τοῦτο λέγων, μὴ συνεκλάμποντος
αὐτῇ τοῦ ἐξ αὐτῆς ἀπαυγάσματος. αὖτη ἐστὶν ἡ τῆς αἰρέ-
σεως κακουργία, ἵνα διὰ τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον νοουμένων 20
τε καὶ λεγομένων ἀποστήσωσι τὸν μονογενῆ θεὸν τῆς πρὸς
τὸν πατέρα ἐνότητος. διὰ τοῦτό φασιν· πρὸ τῆς εἰς τὸ
εἶναι γεννήσεως οὐκ ἦν υἱός· οἱ δὲ τῶν κριῶν υἱοί, ὧν ὁ
προφήτης μέμνηται, οὐχὶ κακῆνοι μετὰ τὸ γενέσθαι κα-
λοῦνται υἱοί; ὅπερ οὖν τοῖς υἱοῖς τῶν κριῶν ἐνοραὶ ὁ λόγος, 105
τὸ πρὸ τῆς εἰς τὸ εἶναι γεννήσεως μὴ εἶναι αὐτοὺς υἱοὺς
κριῶν, τοῦτο νῦν ὁ σεμνὸς θεολόγος ἀνατίθησι τῷ ποιητῇ
τῶν αἰώνων καὶ πάσης τῆς κτίσεως, τῷ τὸν αἰῶδιον πατέρα

5—6 I. Tim. 1, 7 12 Hebr. 1, 3 23 Ps. 28, 1 Sw.

VLACTS 1 verba τῆς πρὸ τοῦ evanuerunt in A 3 κενὴ VL v
ἐπίστασαι T 5 οἶδεν δ: οἶδε τί S 6 οὐδὲν v περὶ τίνος V v
9 κτίσεως correxi cf. p. 338, 28 al.: φύσεως libri v οὐκ A v, om.
VLCTS 10 τι addidi αὐτῶν VLS v 12 ἀπαύγασμα V
πρὸ LACS v: πατὴρ VT ex compendio ortum 13 οὐδὲν v 14 τὸ
εἶναι A 15 τὸ ante διαζευχθῆναι om. v 16 οὐδὲ correxi: οὔτε
libri v δυνατός VL 18 κατασκευάζει TS v 19 ἐστὶν: δὲ CT v
20 τὸν ἄνθρωπον: αὐτὸν A τοῦ ἀνθρώπου v 22 φησιν v 28 τῆς
om. T ἴδιον CT

- ἐν ἑαυτῷ ἔχοντι καὶ ἐν τῇ τοῦ πατρὸς ἀϊδιότητι θεωρου-
 μένῳ, καθὼς αὐτός φησιν ὅτι Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ
 πατὴρ ἐν ἐμοί. ἀλλ' οἱ μὴ δυνάμενοι τὴν ἐν τῷ λόγῳ
 κακουργίαν φωρᾶσαι μηδὲ τινα τοῦ ἀκολουθοῦ κατανόησιν
 5 πεπαιδευμένοι τοῖς ἀσυναρτήτοις τούτοις ἀκολουθοῦσιν, ὡς
 106 ἀκολουθον δεχόμενοι τὸ τούτοις προσκείμενον. φησὶ γὰρ
 ὅτι πρὸ πάσης τῆς κτίσεως γενόμενον· καὶ ὥσπερ
 οὐκ ἀρκούσης τῆς φωνῆς ταύτης πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀσε-
 βείας, ἐφεδρεύει τῷ ἐφεξῆς λόγῳ τὴν βλασφημίαν εἰπὼν
 10 ὅτι οὐκ ἄκτιστον. πῶς οὖν ὀνομάζει υἱὸν ἀληθινὸν
 τὸν οὐκ ἄκτιστον; εἰ γὰρ τὸν οὐκ ἄκτιστον υἱὸν ἀληθινὸν
 λέγειν προσήκει, ἀληθινὸς υἱὸς καὶ ὁ οὐρανὸς πάντως ἐστί·
 καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς οὐκ ἄκτιστός ἐστιν. οὕτως ἀληθινὸς
 υἱὸς καὶ ὁ ἥλιος, καὶ πάντα, ὅσα ἡ κτίσις ἔχει μικρά τε
 15 καὶ μείζονα, τῆς τοῦ ἀληθινοῦ υἱοῦ προσηγορίας ἄξια
 πάντως ἐστίν. πῶς δὲ λέγει μονογενῆ τὸν γενόμενον;
 πάντα γὰρ τὰ γενόμενα ἀδελφὰ πάντως ἐστίν ἀλλήλων,
 107 κατ' αὐτὸν λέγω τὸν τοῦ γενέσθαι λόγον. παρὰ τίνος δὲ
 καὶ γενόμενον; πάντα γὰρ εἴ τι γέγονε, παρὰ τοῦ υἱοῦ
 20 πάντως ἐγένετο. οὕτως γὰρ ὁ Ἰωάννης μαρτύρεται λέγων
 ὅτι Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. εἰ τοίνυν καὶ ὁ υἱὸς κατὰ
 τὸν τοῦ Εὐνομίου λόγον ἐγένετο, πάντως ἐν τῇ φύσει τῶν
 γενομένων καὶ οὗτός ἐστιν. εἰ οὖν πάντα τὰ γενόμενα δι'
 ἐκείνου ἐγένετο, ἐν δὲ τῶν γενομένων καὶ ὁ λόγος ἐστίν,
 25 τίς οὕτως ἀνόητος, ὡς μὴ συνιδεῖν διὰ τῶν τεθέντων τὸ
 ἄτοπον, ὅτι αὐτὸν ἑαυτοῦ ἔργον γεγενῆσθαι τὸν δεσπότην
 τῆς κτίσεως ὁ καινὸς οὗτος δογματιστὴς ἀποφαίνεται, τῷ
 διαρρήδην εἰπεῖν μὴ ἄκτιστον εἶναι τὸν κύριον καὶ δημιουρ-
 108 γὸν πάσης τῆς κτίσεως; πόθεν ἔχει τὴν παρρησίαν,

2 Joh. 14, 10

21 Joh. 1, 3

VLACTS 4 φωρᾶσαι L: φωρᾶσαι ACTS φορέσαι V ἐφορᾶσθαι v

6 προκείμενον V v 7 καὶ ὡς L 10 verba inde a πῶς usque ad
 ἀληθινὸν τὸν οὐκ ἄκτιστον om. A ὀνομάζεις VLCS 11 οὐκ ἄκτι-
 στον alt.: κτιστὸν VL v 13 alt. καὶ om. v 14 πάντα om. ACT
 19 πάντα: πᾶν AT 20 οὗτος V sed ω sscr. λέγων: λέγεται L
 23 ὁ ante οὗτος v 26 γεγενῆσθαι V 27 τῷ τὸ L 28 εἰπὼν C
 καὶ: τὸν CT v 29 τῆς om. S

εἰπάτω. ἐκ ποίας θεοπνεύστου γραφῆς; τίς εὐαγγελιστής, ποῖος ἀπόστολος τὴν τοιαύτην ἀφῆκε φωνήν; τίς προφήτης ἢ νομοθέτης ἢ πατριάρχης ἢ ἄλλος τις τῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος θεοφορουμένων, ὧν ἀνάγραπτοί εἰσιν αἱ φωναί, 5 τῆς τοιαύτης ῥήσεως καθηγήσατο; πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον ἐν τῇ παραδόσει τῆς πίστεως παρὰ τῆς ἀληθείας ἐμάθομεν. εἰ κτιστὸν αὐτὸν εἶναι πιστεύειν ἐχρῆν, πῶς παραδιδούσα ἡμῖν τὸ μυστήριον ἡ ἀλήθεια τὴν εἰς τὸν υἱὸν πίστιν καὶ οὐκ εἰς τὸ κτίσμα ἐνομοθέτησε; πῶς δὲ προσκυνῶν τὸν Χριστὸν ὁ θεῖος ἀπόστολος τοὺς τῇ 10 κτίσει λατρεύοντας παρὰ τὸν κτίσαντα εἰδωλολατρεῖν διορίζεται; ἢ γὰρ οὐκ ἂν προσεκύνησεν, εἰ κτιστὸς ἦν, ἢ οὐκ 109 ἂν τοῖς εἰδωλολάτραις συνέταξε τοὺς τῇ κτίσει λατρεύοντας, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς εἰδωλολατρεῖν δόξῃ προσάγων τῷ κτιστῷ τὴν προσκύνησιν. ἀλλ' οἶδεν ὅτι ὁ παρ' αὐτοῦ προσκυνούμενος ἐπὶ πάντων ἐστὶ θεός· οὕτω γὰρ ἐν τῷ πρὸς Ῥω- 15 μαίους λόγῳ τὸν υἱὸν ὀνομάζει· οἱ τοίνυν ἀποξενούμενοι τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν καὶ κτιστὸν αὐτὸν λέγοντες τί χλευαστικῶς αὐτῷ τὴν ψευδώνυμον κλήσιν χαρίζονται, τῷ ἁλλοτρίῳ τῆς ἀληθινῆς θεότητος τὴν θεὸς φωνὴν μάτην 20 ἐπιφημίζοντες ὥσπερ τῷ Βῆλ ἢ τῷ Δαγῶν ἢ τῷ δράκοντι; ὥστε ἢ μὴδὲ θεὸν ὁμολογεῖτωσαν αὐτὸν οἱ κτιστὸν εἶναι διοριζόμενοι, ἵνα φανῶσιν ἰουδαίζοντες, ἢ εἴπερ ὁμολογοῦσι τὸν κτισθέντα εἶναι θεόν, εἰδωλολατρεῖν μὴ ἀρνεῖσθωσαν.

Ἀλλὰ τὴν παροιμιώδη φωνὴν πάντως προφέρουσιν, ἢ 110 φησιν ὅτι Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ. τοῦτο δὲ διὰ πλειόνων μὲν ἔστιν παραθέσθαι σαφέστερον ὅπως ἔχει· πλὴν δυνατόν ἂν εἴη καὶ δι' ὀλίγων τοῖς ἐδγνώμοσι παραδοῦναι τὸ νόημα. λέγουσι γὰρ

10 Rom. 1, 25

16—17 Rom. 9, 5

26 Prov. 8, 22

VLACTS 1 γραφῆς A: φωνῆς cet. v τίς corr. e τῆς V

4 ἄγραπτοι C 5 καθηγήσατο CT 6 ἅγιον πνεῦμα T 7 εἰ: ἢ V v

11 verba a παρὰ usque ad 13 λατρεύοντας om. VL 15 ὁ om. L

17—18 οἱ τῆς οὐσίας τοίνυν τοῦ πατρὸς ἀποξ. τὸν υἱὸν V v (ἀποξενούμενοι om. v)

18 κτιστὸν: χριστὸν V 20 ἀληθοῦς V ἀληθείας L

22 ἢ μὴ v 25 ἤδη post προφέρουσιν add. T 26—27 εἰς ἔργα

αὐτοῦ om. L 28 ἂν δυνατόν V

καὶ τοῦτο τινες τῶν δι' ἀκριβείας τὰ θεῖα πεπαιδευ-
μένων, ὅτι οὐ γέγραπται παρ' Ἑβραίοις τὸ Ἐκτίσε, καὶ
ἡμεῖς ἐν ἀρχαιοτέραις βίβλοις ἀνέγνωμεν Ἐκτίσατο γε-
γραμμένον ἀντὶ τοῦ Ἐκτίσε με. ἐμφαίνει δὲ πάντως
5 τὸν δοῦλον ἢ κτήσις διὰ τῶν παροιμιαικῶν αἰνιγμάτων τὸν
δι' ἡμᾶς ἀναλαβόντα τὴν τοῦ δούλου μορφήν. εἰ δέ τις
καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀνάγνωσιν ἐν τῷ
μέρει τούτῳ προβάλοιτο, οὐδὲ τὴν Ἐκτίσε φωνὴν ἀποβάλ-
111 λομεν. καὶ τοῦτο γὰρ πρὸς τὴν τοῦ δούλου σημασίαν διὰ
10 τοῦ αἰνίγματος βλέπει, ἐπειδὴ πᾶσα ἡ κτίσις δουλεύει,
καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος. διὰ τοῦτο καὶ ταύτην τὴν
φωνὴν εὐσεβῶς ἔχειν φαμέν. ἐκτίσθη γὰρ ἀληθῶς ἐπ'
ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ὁ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γενόμενος, ὁ
ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ λόγος ὢν καὶ θεός, μετὰ ταῦτα δὲ σὰρξ
15 γενόμενος καὶ ἄνθρωπος. κτιστὴ δὲ τῆς σαρκὸς ἡ φύσις·
ἥς μετασχὼν κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας
ἐκτίσθη γενόμενος ἄνθρωπος, ἐκτίσθη δὲ κατὰ θεόν, οὐ
κατὰ ἄνθρωπον, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, καινόν τινα
112 τρόπον καὶ οὐ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν. ἐμάθομεν
20 γὰρ ὅτι ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς τοῦ ὀπίστου δυνάμεως,
πλὴν ἄλλ' ἐκτίσθη ὁ καινὸς οὗτος ἄνθρωπος, ὃν κελεύει
517 M. ὁ τῶν ἀρρήτων μυστηρίων ὑψηλῆς Παῦλος ἐνδύσασθαι
ἡμᾶς διχῶς ὀνομάζων τὸ ἔνδυμα, νῦν μὲν λέγων Ἐνδύ-
σασθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα,
25 πάλιν δὲ ὅτι Ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. οὗτος
γὰρ ἡμῖν τοῖς ἐνδυσασμένοις αὐτὸν γίνεται ἀρχὴ τῶν ὁδῶν
τῆς σωτηρίας ὁ εἰπὼν Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, ἵνα ἔργα τῶν
ἐαυτοῦ χειρῶν ποιήσῃ ἡμᾶς, ἀπὸ τοῦ πονηροῦ πλάσματος

2 sq. haec legis etiam l. I § 298 sq. praesertim quod ad varietatem
lectionis attinet et l. III t. I § 21 sq. 11 Rom. 8, 21 16 Hebr. 4, 15
18—24 Eph. 4, 24 25 Rom. 13, 14 27 Joh. 14, 6

VL(A)CTS 1 καὶ om. A 1—2 πεπαιδευμένων: πεπιστευμένων V
3 ἀρχαιοτέροις V ἐκτίσατο VLCT 4 ab ἐμφαίνει deficit cod. A
5 κτήσις T: κτίσις VLCS v 8 προβάλλοιτο CTS 9 τοῦ ante
δούλου om. v 11 τὴν post ταύτην om. v 12—13 ἐπ' ἐσχάτων T
17 ἐκτίσθη γενόμενος ἄνθρωπος om. T v δὲ om. T 18 ὁ ante
ἀπόστολος om. v 25 κύριον ἡμῶν ἰησοῦν S οὗτος correxi (cf.
etiam p. 341, 2): οὕτως libri v 28 αὐτοῦ T

τῆς ἁμαρτίας πρὸς τὴν ἰδίαν εἰκόνα πάλιν μετεργασάμενος.
 ὁ δὲ αὐτὸς καὶ Θεμέλιος ἡμῖν γίνεται πρὸ τοῦ μέλλοντος
 αἰῶνος κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, ὅς φησιν ὅτι Θεμέλιον
 οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, καὶ Πρὸ τοῦ ἐλ-
 θεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων καὶ πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρασθῆναι 5
 καὶ πρὸ τοῦ τὰς ἀβύσσους ποιῆσαι καὶ πρὸ πάντων βουνῶν
 γεννᾶ με. δυνατόν γάρ ἕκαστον τούτων κατὰ τὴν παροι- 113
 μιῶδη συνήθειαν μεταληφθὲν εἰς τροπικὴν θεωρίαν ἐφαρ-
 μοσθῆναι τῷ λόγῳ. ὁ γὰρ μέγας Δαβὶδ δικαιοσύνην ὀνο-
 μάζει τὰ ὄρη τοῦ Θεοῦ, ἀβύσσους δὲ τὰ κρίματα, πηγὰς 10
 δὲ τοὺς διδασκάλους ἐν ἐκκλησίαις λέγων Εὐλογεῖτε τὸν
 Θεὸν κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ· βουνούς δὲ τὴν ἀκακίαν,
 ἣν διὰ τοῦ σκιρτήματος τῶν ἀρνίων ἐνεδείξατο. πρὸ τού-
 των οὖν ἐν ἡμῖν γεννᾶται ὁ δι' ἡμᾶς κτισθεὶς ἄνθρωπος,
 ἵνα καὶ ἡ τῶν τοιοῦτων κτίσις ἐν ἡμῖν χώραν εὔρη. ἀλλὰ 15
 παραδραμεῖν οἶμαι χρῆναι τὸν περὶ τούτων λόγον, ἵκανῶς
 τοῖς ἐδγνώμοσιν ἀποδειχθείσης δι' ὀλίγων τῆς ἀληθείας·
 ἐπὶ δὲ τὰ ἐφεξῆς τῶν τοῦ Εὐνομίου λόγων μετέλθωμεν.

Ἐν ἀρχῇ, φησίν, ὄντα, οὐκ ἄναρχον. Ὡς πῶς 114
 νοεῖ τὰς θείας φωνὰς ὁ ἐπὶ σινέσει ὑπὲρ τοὺς ἄλλους φρο- 20
 νῶν; τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα ἀρχὴν ἔχοντα ἐρμηνεύει, καὶ οὐκ
 οἶδεν ὅτι, εἰ ἀρχὴν ἔχει ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν, καὶ ἡ ἀρχὴ πάντως
 ἔχει ἄλλην ἀρχήν. ὁ γὰρ ἂν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς εἴπῃ, τοῦτο
 κατ' ἀνάγκην καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ὄντος ὁμολογήσει 25
 πάντως. πῶς γὰρ τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ ὄν τῆς ἀρχῆς χωρισθῇ-
 σεται; πῶς δέ τις τὸ οὐκ ἦν προεπινοήσει τοῦ ἦν; ὅπως
 γὰρ ἂν τις ἀναγαγὼν ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν πρὸς τὴν κατα-
 νόησιν τῆς ἀρχῆς ὑπερτείνῃ, συγκατανοεῖ πάντως τὸν ἐν
 αὐτῇ ὄντα λόγον χωρισθῆναι τῆς ἐν ἣ ἔστιν ἀρχῆς μὴ

3 I. Cor. 3, 11 4 sq. Prov. 8, 24 sq. 10 Ps. 35, 7 Sw.
 11 Ps. 67, 27 Sw. 12—13 Ps. 113, 4 Sw.

VLCTS 3 τοῦ ante Παύλου om. CS 10 ὄρει L 11 λέγων
 om. V 12 κακίαν VLT sed ras. ante κ prim. L 13 ἀρνειῶν L
 ἐδείξατο V 16 περὶ VLS v: διὰ CT 19—20 ὧ πῶς νοεῖ: ὅπως
 νοῇ V 23 ἂν om. L 25—26 χωρηθήσεται V 27 ἀνάγων V
 28 ἡ ὑπερτείνει VL fortasse var. lect. ad aliud verbum erat quod ex-
 cidit, ὑπερεκτείνῃ malim 29 ἀρχῆς om. VL

- δυνάμενον, οὐδέποτε τοῦ ἐν αὐτῇ εἶναι οὔτε ἀρχόμενον οὔτε παρόμενον. μηδεὶς δὲ διὰ τούτων εἰς δύο ἀρχὰς διασχιζέτω τὸ δόγμα. μία γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἡ ἀρχή, ἥ ἀχωρίστως ἐνθεωρεῖται ὁ λόγος ὁ διὰ πάντων πρὸς τὸν
- 115 πατέρα ἡνωμένος. ὁ ταῦτα φρονῶν οὐδεμίαν δώσει τῇ αἰρέσει πάροδον διὰ τῆς καινοτομίας τοῦ ἀγέννητος ὀνόματος τῇ εὐσεβείᾳ λυμαίνεσθαι. ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς ἐκτεθείσιν ἄρτι ἔοικεν ὁ λόγος αὐτοῦ πολλὴν ἔχοντι τὴν ἐπιμειξίαν τῆς ἁμμου. τοῖς γὰρ ὀγιῶς λεγομένοις τὰ αἰρετικά
- 10 συμμείξας νοήματα ἄβρωτον διὰ τοῦ συμμεμειγμένου λίθου ποιεῖ καὶ τὸ τρόφιμον. λέγει γὰρ σοφίαν ζῶσαν τὸν κύριον καὶ ἀλήθειαν ἐνεργοῦσαν καὶ δύναμιν ὑφessestῶσαν καὶ ζωὴν· ἕως τούτου τὸ τρόφιμον. ἐντίθησι δὲ τοῖς εἰρημένοις τὸν ἰὸν τῆς αἰρέσεως. γεννη-
- 15 τὴν γὰρ τὴν ζωὴν ὀνομάσας ἄλλο τι τῇ πρὸς τὴν ἀγέννητον ζωὴν ἀντιδιαστολῇ νοεῖν καὶ οὐχὶ τὴν ὄντως ζωὴν εἶδεν ὑποτίθεται. εἰτά φησιν ὡς εἶδεν θεοῦ ζωοποιοῦντα τοὺς ζῶντας καὶ ζωοποιοῦντα τοὺς νεκρούς, φῶς ἀληθινόν, φῶς φωτίζον πάντα ἄν-
- 20 θρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ἀγαθὸν καὶ χορηγὸν ἀγαθῶν. ταῦτα πάντα ἀντὶ μέλιτος τινος τοῖς ἀκραιότεροις προτείνων ὑποκρύπτει τῇ γλοκύ-
- 116 τητι τῶν ῥημάτων τούτων τὸ δηλητήριον. εὐθὺς γὰρ ἐπάγει τοῖς εἰρημένοις τὸ φθοροποιὸν αὐτοῦ νόημα, λέ-
- 25 γων οὐχὶ τῷ γεννήσαντι συμμερισάμενον τὴν ἀξίαν, οὐκ ἄλλῃ τινὶ τὴν πατρικὴν οὐσίαν, ἀλλὰ γενόμενον ἐκ γεννήσεως ἔνδοξον καὶ τῆς δόξης κύριον καὶ λαβόντα παρὰ τοῦ πα-

VLCTS 2 διὰ om. T 4 ἀχώριστος V 5 ὁ ante ταῦτα om. v 5—6 τῇ αἰρέσει: τῆς ἀρετῆς V 6 ἀγέννητος correxi: ἀγεννήτου libri v 6—7 ὀνόματος: δόγματος V 7 τῇ εὐσεβείᾳ: τὴν εἰς τὸν χριστὸν εὐσεβείαν V τῆς εἰς τὸν χριστὸν εὐσεβείας L dativo atticissans utitur (cf. schol. Arist. Nub. 928), L compendium male intellexit 8 αὐτῷ V ἔχων V 9 ὀγιῶς V 16 νοεῖ VL v post ζωὴν ἀνομάσας (sic) ponit νοεῖ L εἶδεν 17 del. Wil. 17—18 ζωοποιοῦντα τοὺς ζῶντας καὶ om. CTS v 19 φῶς alt. om. VL 19 φωτίζων L 22 τινος om. V 23 τούτων om. V 25 γεννήσαντι: μερίσαντι V

τρὸς δόξαν, οὐ τῆς ἐκείνου μεταλαβόντα δόξης· ἀμετάδοτος γὰρ ἡ δόξα τοῦ παντοκράτορος, καθὼς εἶπε Τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω. ταῦτά ἐστιν τὰ ἐπιθανάτια φάρμακα, ἃ μόνοι διαγινώσκουσιν οἱ γεγυμνασμένοι τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια. 5 τούτων δὲ ἡ θανατηφόρος κακία φανερώτερον ἐν τοῖς τελευταίοις τῶν εἰρημένων ἀνακαλύπτεται.

Λαβόντα, φησί, παρὰ τοῦ πατρὸς δόξαν, οὐ τῆς ἐκείνου μεταλαβόντα δόξης· ἀμετάδοτος γὰρ ἡ δόξα τοῦ παντοκράτορος, καθὼς εἶπε 10 Τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω. τίς ἐστιν ὁ 117 ἕτερος ἐκεῖνος ὃς εἶπεν ὁ θεὸς τὴν δόξαν μὴ δώσειν; ὁ μὲν προφήτης περὶ τοῦ ἀντικειμένου λέγει, ὁ δὲ Εὐνόμιος εἰς αὐτὸν τὸν μονογενῆ θεὸν ἀναφέρει τὴν προφητείαν. εἰπὼν γὰρ ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ ὁ προφήτης 15 ὅτι Τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω, προσέθηκεν ὅτι Καὶ τὰς ἀρετάς μου τοῖς γλυπτοῖς. ἐπεὶ γὰρ τὴν θεῷ χρεωστούμενην λατρείαν καὶ προσκύνησιν τῷ ἀντικειμένῳ προσήγον δι' ἀπάτης οἱ ἄνθρωποι, τοῖς τῶν γλυπτῶν ἀφιδρύμασι τὸν ἐχθρὸν τοῦ θεοῦ σεβαζόμενοι τὸν πολυειδῶς ἐν τοῖς ἀν- 20 θρώποις διὰ τῶν εἰδώλων μορφοῦμενον, οἶκτον λαβὼν τῆς ἀνθρωπίνης ἀπωλείας ὁ τοὺς κακῶς ἔχοντας ἱατροῦσαν τὴν χρόνοις ὕστερον γενησομένην παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἐν τῷ ἀφανισμῷ τῶν εἰδώλων διὰ τοῦ προφήτου προηγόρευσε λέγων ὅτι φανερωθείσης τῆς ἀληθείας οὐκέτι ἡ ἐμὴ δόξα 25 ἄλλῳ δοθήσεται οὐδὲ αἱ ἐμαὶ ἀρεταὶ τοῖς γλυπτοῖς ἀνατεθήσονται. οὐκέτι γὰρ δουλεύσουσι τοῖς φύσει μὴ οὔσι θεοῖς 118 τὴν ἐμὴν δόξαν ἐπιγνόντες οἱ ἄνθρωποι. ὅσα τοίνυν περὶ τῆς ἀντικειμένης ἐνεργείας ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ὁ προφήτης φησί, ταῦτα ὁ θεομάχος εἰς αὐτὸν ἀναφέρει τὸν 30

3 Jes. 42, 8

27 Gal. 4, 8

VL(A)CTS 2—3 α παντοκράτορος rursus incipit A 4 τὰ ἐπὶ θανάτου v 12 μου μὴ δώσω V v 17 ἐπεὶ γὰρ: ἐπειδὴ VL 17—18 χρεωστούμενην θεῷ L 19—20 τὸν ante ἐχθρὸν om. VLCT 24 προανηγόρευσε V 26 οὐδὲ correxi: οὔτε libri v 27 οὐ γὰρ v 28 μὴ ante ἐπιγνόντες (ἐπιγνῶντες L) add. VL 29—30 φησὶν ὁ προφήτης V

- κύριον τὸν ταῦτα διὰ τοῦ προφήτου φθεγξάμενον. τίς τοι-
 οὔτος ἐν τοῖς τυράννοις μνημονεύεται γεγενῆσθαι διώκτης
 119 τῆς πίστεως; τίς τοῦτο κατεσκέυασεν, ὡς ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ
 τῶν ψυχῶν ἡμῶν διὰ σαρκὸς ἐπιφανείς, καθὼς ἐπιστεύ-
 5 σαμεν, οὐκ ἀληθινός ἐστι θεός, ἀλλ' ὁ τῷ θεῷ ἀντικεί-
 μενος, ὁ ἐν τοῖς γλυπτοῖς τε καὶ τοῖς εἰδώλοις ἐνεργῶν
 τὴν κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀπάτην; ἃ γὰρ περὶ ἐκείνου
 εἴρηται διὰ τοῦ προφήτου, ταῦτα ὁ Εὐνόμιος εἰς τὸν μονο-
 γενῆ θεὸν μετατίθησιν, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο νοήσας, ὅτι αὐτὸς
 10 ὁ μονογενὴς ἐστὶν ὁ ταῦτα ἐν τῷ προφήτῃ φθεγξάμενος,
 καθὼς αὐτὸς οὗτος ἐν τοῖς ἐφεξῆς λέγει ὅτι οὗτός ἐστιν
 ὁ ἐν τοῖς προφήταις λαλήσας.
- 521 M. 120 Τί με χρή πλείω περὶ τούτων διεξιέναι; τῆς αὐτῆς
 γὰρ ἔχεται βλασφημίας καὶ τὰ πρὸ τούτων εἰρημένα. λα-
 15 βόντα, φησὶν, παρὰ τοῦ πατρὸς δόξαν, οὐ τῆς
 ἐκείνου μεταλαβόντα δόξης· ἀμετάδοτος γὰρ
 ἡ δόξα τοῦ παντοκράτορος θεοῦ. ἐγὼ γὰρ εἰ καὶ
 περὶ Μωϋσέως ὁ λόγος ἦν τοῦ δοξασθέντος ἐν τῇ δια-
 κονίᾳ τοῦ νόμου, οὐδ' οὕτως ἤγεγκα ἂν τὸν τοιοῦτον λόγον,
 20 εἰ καὶ *** ὅτι μηδεμίαν ἔχων οἴκοθεν δόξαν ἐκεῖνος διὰ τῆς
 γενομένης αὐτῷ θεόθεν δωρεᾶς ἔνδοξος ἀθρόως τοῖς Ἰσ-
 ραηλῖταις ἐφάνη. αὕτη γὰρ ἡ γενομένη τῷ νομοθέτῃ δόξα
 οὐκ ἄλλου τινὸς ἦν, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, ἦν πάντας κε-
 λεύει ζητεῖν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ κύριος, δι' ὧν αἰτιᾶται
 25 τοὺς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν περὶ πολλοῦ ποιουμένους, τὴν
 121 δὲ παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ δόξαν μὴ ζητοῦντας. δι' ὧν γὰρ
 ζητεῖν ἐνεκελεύσατο τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ δόξαν, τὸ

21 Exod. 34, 35

23 Joh. 5, 44

VLACTS 1 φθεγγόμενον A 2 διώκτης: δωὴκ τίς VL (sic)

- 3 τίς τοῦτο om. VL ὡς: ὅτι VA om. L 5 verba οὐκ usque
 ad θεός om. V 10 φθεγξάμενος: λαλήσας V 11 οὗτος αὐτός v
 ὅτι αὐτός ἐστιν CT 13 πλείω τούτων V περὶ τούτων πλείω v
 13—14 τῆς γὰρ αὐτῆς V 14 ἔχονται A τὰ τούτων προειρημένα V
 18 τοῦ ante Μωϋσέως add. V 19 οὐχ οὕτως VL ἤγεγκα om. T
 20 lacuna, fort. εἰ καὶ καλῶς ἔχει λέγειν ὅτι δόξαν: ἐξουσίαν V
 22 ἡ ante δόξα add. V 26 τοῦ μόνου: μόνου τοῦ A v verba a μὴ
 ζητοῦντας usque ad 27 θεοῦ δόξαν om. L 27 ἐκελεύσατο V

δυνατὸν εἶναι τυχεῖν τοῦ ζητουμένου κατεπηγγέλατο. πῶς
οὖν ἀμετάδοτος ἡ δόξα τοῦ παντοκράτορος, εἴ
γε καὶ χρή τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ δόξαν αἰτεῖν καὶ
πᾶς ὁ αἰτῶν λαμβάνει κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνήν; ὁ δὲ
περὶ τοῦ ἀπαυγασματος τῆς δόξης λέγων ὅτι λαβὼν ἔχει 5
τὴν δόξαν οὐδὲν ἕτερον λέγει ἢ ὅτι ἄδοξον καθ' ἑαυτὸ τὸ
τῆς δόξης ἐστὶν ἀπαύγασμα, χρήζει δὲ λαβεῖν παρ' ἑτέρου
δόξαν, ἵνα οὕτω ποτὲ καὶ αὐτὸς γένηται κύριος τῆς δόξης.
ποῦ τοίνυν θηήσομεν τὰς τῆς ἀληθείας φωνάς, τὴν τε λέ-
γουσαν ὁφθῆσεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς καὶ πάλιν 10
ὅτι Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμὰ ἐστίν; τίني χρή προσέχειν
τὸν ἀκούοντα, τῷ λέγοντι ὅτι ἀμέτοχός ἐστι τῆς τοῦ πα-
τρὸς δόξης ὁ πάντων τῶν ἐν τῷ πατρὶ κληρονόμος, καθὼς
φησιν ὁ ἀπόστολος, ἢ τῷ ὁμολογοῦντι ὅτι πάντα, ὅσα ἔχει
ὁ πατήρ, καὶ αὐτὸς ἔχει; ἐν δὲ τοῖς πᾶσι καὶ ἡ δόξα 15
πάντως ἐστίν.

Ἄλλ' ἀμετάδοτον εἶναί φησι τὴν δόξαν τοῦ 122
παντοκράτορος. τοῦτο οὔτε Ἰωὴλ οὔτε ὁ μέγας Πέ-
τρος μαρτύρεται ὁ τὸν προφητικὸν λόγον ἐν τῇ δημηγορίᾳ
τῇ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους οἰκειωσάμενος. φησὶ γὰρ ἐκ 20
προσώπου τοῦ θεοῦ ὃ τε προφήτης καὶ ὁ ἀπόστολος ὅτι
Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. ὁ τοίνυν
τοῦ ἰδίου πνεύματος τῆς κοινωνίας πάσῃ σαρκὶ μὴ φθο-
νήσας πῶς τῷ μονογενεῖ υἱῷ τῷ ὄντι ἐν τοῖς κόλποις τοῦ
πατρὸς, τῷ πάντα ἔχοντι ὅσα ὁ πατήρ ἔχει, τῆς οἰκείας 25
δόξης οὐ μεταδίδωσιν; ἢ τάχα εἴποι τις ἂν ἀληθεύειν τὸν
Εὐνόμιον ἐν τούτῳ καὶ μὴ βουλόμενον. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ 123

4 Matth. 7, 8 5 Hebr. 1, 3 9—10 Matth. 16, 27 Marc. 8, 38
Luc. 9, 26 11 Joh. 16, 15 13 Hebr. 1, 2 21 Joel 2, 28
Act. 2, 17

VLACTS 1 εἶναι om. VL 7 ἐστὶν om. v 8 τῆς A: τινος cet. v
11 ὅσα: 2 CS v 13 πατρὶ in marg. add. V 14 ὁμολογοῦντι πάντα
(πᾶν V) ἔχειν ὅσα ὁ πατήρ ἔχει VL (om. καὶ αὐτὸς) 18 τοῦτο om. VL
ὁ ante Ἰωὴλ add. v 20 τῆς πρὸς L 21 ὁ ante ἀπόστολος om. L
23 τὴν κοινωνίαν VL 24 τὸν μονογενῆ υἱὸν τὸν ὄντα V 25 τὸν πάντα
ἔχοντα V 25—26 οὐ μεταδίδωσι τῆς οἰκ. δ. V 27 μὲν om. VL

μὴ ἔχοντος οἴκοθεν τὴν δόξαν κυρίως ἢ μετὰδοσις λέγεται, ὥς τὸ ἔχειν ἐτέρωθεν προσγίνεται, οὐκ ἐκ φύσεως· ὅπου δὲ μία καὶ ἡ αὐτὴ καταλαμβάνεται φύσις, οὐ χρήζει τοῦ καθ' ἑκάστον μεταδιδόντος ὁ ἐκείνο κατὰ τὴν φύσιν ὢν, ὅπερ ὁ πατὴρ εἶναι πεπίστευται. μᾶλλον δὲ τρανότερόν τε καὶ φανερώτερον εἰπεῖν ἔχει καλῶς. τί χρήζει τῆς τοῦ πατρὸς δόξης ὁ ὅλον ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα, οὐδενὸς τῶν ἐν τῷ πατρὶ θεωρουμένων ὑψηλῶς; τίς δὲ καὶ ἡ τοῦ παντοκράτορος ἀξία, ἥς ἀμέτοχον ὁ Εὐνόμιος 524 M. 124 τὸν υἱὸν ἀποφαίνεται; λεγέτωσαν μὲν οὖν οἱ σοφοὶ παρ' ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες τὰ γήϊνα δόγματα, οἱ καθὼς φησιν ὁ προφήτης ἐκ γῆς φωνοῦντες. ὅσοι δὲ προσκυνούμεν τὸν λόγον καὶ τῆς ἀληθείας ἐσμὲν μαθηταί, μᾶλλον δὲ εἶναι εὐχόμεθα, μὴδὲ ταύτην παραδράμωμεν 15 τὴν φωνὴν ἀθεώρητον. οἶδαμεν γὰρ ὅτι πάντων τῶν ὀνομάτων, δι' ὧν τὸ θεῖον διασημαίνεται, τινὰ μὲν ἐνδεικτικὰ τῆς θείας μεγαλωσύνης ἐστίν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν λεγόμενά τε καὶ νοούμενα, τινὰ δὲ ταῖς ὑπὲρ ἡμᾶς τε καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐνεργείαις ἐπονομάζεται. ὅταν μὲν γὰρ λέγῃ ὁ 20 θεῖος ἀπόστολος Ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ παραστατικά τῆς ὑπερκειμένης δυνάμεως νοήματα διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων ἐνδείκνυνται· ὅταν δὲ λέγῃται παρὰ τῶν γραφῶν οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων πολυέλεος ἀληθινὸς χρηστὸς κύριος ἱατρὸς ποιμὴν ὁδὸς ἄρτος 25 πηγὴ βασιλεὺς κτίστης δημιουργὸς ὑπερασπιστής, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων, ὁ ἐν πᾶσι τὰ πάντα, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἐν τῇ κτίσει παρὰ τῆς θείας φιλανθρωπίας 125 ἐνεργουμένων περιέχει τὴν ἔμφασιν. τὸ τοῖνον τοῦ

12 Jes. 8, 19

20 I. Tim. 1, 17

VLACTS 2 φ: ὡς VL

4 ἑκαστα V

5 τρανώτερον V v

10 μὲν οὖν om. V

11 ἑαυτῶν ex αὐτῶν effecit A αὐτῶν VS

12 verba a καθὼς usque ad προφήτης om. V sed κατὰ τὸν προφήτην post φωνοῦντες add. V τῆς ante γῆς add. A 15 πάντων: πάντα VLA

18 ἡμῶν VL 18—19 πάσης τῆς κτίσεως VL 19 λέγει v

20 καὶ ante ἀοράτῳ add. L 21 παραστικά V 23 λέγεται v

24 χρηστὸς: χρηστὸς VAT v 26 τὰ post πᾶσι om. V ταῦτα om. V

παντοκράτορος ὄνομα τοῖς ἀκριβῶς ἐξετάζουσιν εὐρί-
 σκεται μὴ ἄλλο τι σημαῖνον ἐπὶ τῆς θείας δυνάμεως ἢ
 τὸ πρὸς τί πως ἔχειν τὴν κρατητικὴν τῶν ἐν τῇ κτίσει
 θεωρουμένων ἐνέργειαν, ἣν ἡ τοῦ παντοκράτορος ἔμφασις
 ὑποδείκνυσιν. ὥσπερ γὰρ οὐκ ἂν ἱατρὸς ἦν, εἰ μὴ τῶν 5
 νοσοῦντων χάριν, οὐδ' ἂν ἐλεήμων τε καὶ οἰκτιρμῶν καὶ τὰ
 τοιαῦτα κατωνομάζετο, εἰ μὴ διὰ τὸν οἰκτιρμοῦ τε καὶ
 ἐλέου δεόμενον, οὕτως οὐδὲ παντοκράτωρ, εἰ μὴ πᾶσα ἡ
 κτίσις τοῦ περικρατοῦντος αὐτὴν καὶ ἐν τῷ εἶναι συντη-
 ροῦντος ἐδέετο. οὐκοῦν ὥσπερ ἱατρὸς τῷ δεομένῳ τῆς 10
 θεραπείας γίνεται, οὕτω καὶ παντοκράτωρ τῷ χρήζοντι τοῦ
 κρατεῖσθαι· καὶ ὥσπερ Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες
 ἱατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες, οὕτως ἐκ τοῦ ἀκολούθου
 καλῶς ἔστιν εἰπεῖν μηκέτι τοῦ κρατοῦντος χρήζειν ἐκείνων,
 ἐν ᾧ τὸ ἀπλανές τε καὶ ἀμετάπτωτον ἡ φύσις ἔχει. οὐκ- 126
 οὖν ὅταν τῆς παντοκράτωρ φωνῆς ἀκούσωμεν, τοῦτο νοοῦ-
 μεν, τὸ πάντα τὸν θεὸν ἐν τῷ εἶναι συνέχειν, ὅσα τε νοητὰ
 καὶ ὅσα τῆς ὕλικῆς ἐστὶ κτίσεως. διὰ τοῦτο γὰρ κατέχει
 τὸν γῦρον τῆς γῆς, διὰ τοῦτο ἔχει ἐν τῇ χειρὶ τῆς γῆς
 τὰ πέρατα, διὰ τοῦτο περιλαμβάνει τὸν οὐρανὸν τῇ σπι- 20
 θαμῇ, διὰ τοῦτο περιμετρεῖ τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ, διὰ τοῦτο
 τὴν νοητὴν πᾶσαν κτίσιν ἐν ἑαυτῷ περιέχει, ἵνα πάντα ἐν
 τῷ εἶναι μένῃ, τῇ περιεκτικῇ δυνάμει περικρατούμενα. τίς
 οὖν ὁ πάντα ἐν πᾶσιν ἐνεργῶν, ἐξετάσωμεν. τίς ὁ πάντα
 ποιήσας, οὗ χωρὶς τῶν ὄντων ἔστιν οὐδέν; τίς ἐστιν ἐν ᾧ 25
 τὰ πάντα ἐκτίσθη καὶ ἐν ᾧ τὰ ὄντα τὴν διαμονὴν ἔχει;
 ἐν τίνι ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν; τίς ὁ τὰ πάντα 127
 ἔχων ἐν ἑαυτῷ ὅσα ὁ πατὴρ ἔχει; ἄρα ἀγνοοῦμεν ἔτι διὰ 525 M.

12 Matth. 9, 12 Marc. 2, 17

19—21 Jes. 40, 12 et 40, 22

24 I. Cor. 12, 6

25 Joh. 1, 3

25—26 Col. 1, 16—17

27 Act. 17, 28 Joh. 16, 15

VLACTS 2 σημαίνονμενον V

4 ἦν A, om. VLCTS v

5 οὐκ

ἦν ἱατρὸς (om. ἂν) VL

7 οἴκτου VL

9 τοῦ om. CT

16 ὅταν:

ὅτε VL παντοκράτωρ V παντοκράτορος A ἀκούσωμεν V

18 κτίσεως: φύσεως v

19 ἔχει post χειρὶ coll. VL, post γῆς coll. S

20 τούτω L λαμβάνει V

24 τίς ὁ τὰ πάντα VL

25 ἐν om. A

26 καὶ om. V

τῶν εἰρημένων τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν τὸν ὑπὸ τοῦ Παύλου
οὕτως ὀνομαζόμενον, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν,
ὃς πάντα ἐν τῇ χειρὶ τὰ τοῦ πατρὸς ἔχων, καθὼς αὐτός
φησι, περιδεδρακται πάντως διὰ τῆς πολυχώρου αὐτοῦ
5 παλάμης τῶν πάντων καὶ κρατεῖ τῶν περιδεδραγμένων καὶ
οὐδείς αἶρει ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος τῇ χειρὶ
τῶν πάντων; εἰ οὖν πάντα ἔχει καὶ κρατεῖ ὧν ἔχει, τί
ἄλλο καὶ οὐχὶ παντοκράτωρ πάντως ἐστὶν ὁ κρατῶν τῶν
128 πάντων; εἰ δὲ λέγοι ἡ αἵρεσις, ὅτι καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
10 πνεύματος κρατεῖ ὁ πατήρ, πρῶτον ἀποδειξάτωσαν, ὅτι
τρεπτῆς ἐστὶ φύσεως ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ
τότε τὸν κρατοῦντα τῷ τρεπομένῳ ἐπιστησάτωσαν, ἵνα τῇ
ἄνωθεν ἐγγινόμενῃ βοηθείᾳ μείνῃ τὸ κρατούμενον πρὸς τὸ
κακὸν ἀμετάπτωτον. εἰ δὲ ἀνεπίδεκτος κακίας ἡ θεία
15 φύσις ἄτρεπτός τε καὶ ἀναλλοίωτος καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχει,
εἰς τί τοῦ κρατοῦντος ἐπιδέχεται ἡ δι' ἑαυτῆς πάσαν
ἐπικρατοῦσα τὴν κτίσιν, αὕτῃ δὲ τοῦ κρατοῦντος μὴ θεο-
μένη διὰ τὸ ἄτρεπτον; διὰ τοῦτο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χρι-
στοῦ πᾶν γόνυ κάμπτει, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ κατα-
129 χθονίων. οὐ γὰρ ἂν ἔκαμψεν, εἰ μὴ τὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ
κρατοῦντα πάντως ἐγίνωσκε. τὸ δὲ λέγειν τῇ ἀγαθότητι
τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν γεγενῆσθαι οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ εἰς τὸ
ὁμότιμον αὐτὸν καταστήσαι τοῖς ἐσχάτοις τῆς κτίσεως. τί
γὰρ οὐχὶ τῇ ἀγαθότητι τοῦ πεποιηκότος ἦλθεν εἰς γένεσιν;
25 τί νι λογίζεται ἡ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κατασκευή, πο-
νηρίᾳ ἢ ἀγαθότητι τοῦ ποιήσαντος; τί νι τῶν ζώων
γένεσις, ἡ τῶν φυτῶν τε καὶ βλαστημάτων φύσις; οὐδὲν
ἐστὶν δὲ μὴ τῇ ἀγαθότητι τοῦ πεποιηκότος ἔσχε τὴν γέ-

1 Rom. 9, 5 3 Joh. 16, 15 6 Joh. 10, 28 18 Phil. 2, 10

VLACTS 2 οὕτως (ὄντως V) ὀνομασμένον VL τὸν ante Χρι-
στόν om. TS 4 αὐτῆς T 5—6 verba a καὶ οὐδείς usque ad 7 πάντα
ἔχει om. V 9 ἀπάντων VL τὰ ante τοῦ υἱοῦ add. T 13 μένη v
14 κακὸν in ras. T κακίας post φύσις coll. V 17 κτίσιν in ras. T
αὕτη VL 22 γεγενῆσθαι C 23 τῆς om. T 25 τὴν et κατα-
σκευὴν VL 26—27 τὴν et γένεσιν VL ἡ τῶν φυτῶν τε καὶ βλαστη-
μάτων τὴν φύσιν VL

νεσιν. ὅπερ οὖν ἐπὶ πάντων ὁ λόγος ὄρα, τοῦτο ὁ Εὐνό-
 μιος τῷ ρίῳ ὑπὸ φιλανθρωπίας χαρίζεται. τὸ δὲ μὴ 130
 μερίσασθαι πρὸς τὸν πατέρα τὴν οὐσίαν ἢ τὴν
 ἀξίαν ἢ ὅσα τοιαῦτα φλογαῶν διεξέρχεται, ἥδη ἐν τοῖς
 περὶ τοῦ πατρὸς λόγοις προεξελήλεγκται, ὥς μάτην αὐτοῦ 5
 ταῦτα καὶ δίχα διανοίας προσρίψαντος. οὐδὲ γὰρ ἡμῖν τοῖς
 ἐξ ἀλλήλων τικτομένοις οὐσίαις διαίρεσις γίνεται· ὅλος γὰρ
 ἐν ἐκάστῳ μένει τῆς οὐσίας ὁ λόγος ἐν τῷ γεγεννημένῳ
 καὶ τῷ γεννήσαντι, οὔτε ἐν τῷ γεννῶντι μείωσιν οὔτε ἐν τῷ
 γεγεννημένῳ αὔξεισιν τοῦ λόγου τῆς οὐσίας λαμβάνοντος. 10
 ὁ δὲ τῆς ἀξίας ἢ τῆς βασιλείας μερισμὸς ἐπὶ τοῦ πάντα
 ἔχοντος τὰ τοῦ πατρὸς οὐδεμίαν διάνοιαν ἔχει πλὴν τοῦ
 ἔλεγχον εἶναι τῆς ἀσεβείας. οὐκοῦν περιττὸν ἂν εἴη τοῖς
 τοιοῦτοις συμπλεκόμενον εἰς ἀμετρίαν ἀποτείνειν τὸν λόγον,
 πρὸς δὲ τὰ ἐφεξῆς τοῦτοις μετέλθωμεν. 15

Δεδοξασμένον, φησί, παρὰ τοῦ πατρὸς πρὸ 131
 αἰώνων. ἀποδέδεται τῆς ἀληθείας ὁ λόγος, τῇ μαρ-
 τυρίᾳ τῶν ἐχθρῶν κρατυνόμενος. τοῦτο γὰρ τῆς ἡμετέρας
 πίστεως ἐστὶ τὸ κεφάλαιον, ὅτι παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξ αἰδίου
 δοξάζεται ὁ υἱός. τὸ γὰρ πρὸ τοῦ αἰῶνος ταῦτόν ἐστι τῷ 20
 αἰδίῳ κατὰ τὴν ἔννοιαν, οὕτω τῆς προφητείας ἐρμηνευούσης
 ἡμῖν τοῦ θεοῦ τὸ αἰδίον ἐν οἷς φησιν Ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν
 αἰώνων. εἰ οὖν τὸ ὑπάρχειν πρὸ τῶν αἰώνων πάσης ἀρχῆς
 ἐστὶν ἐξώτερον, ὁ τὴν προαιώνιον τῷ υἱῷ ἀνατιθεὶς δόξαν
 πολὺ πρότερον αὐτῆς τὴν ἐξ αἰδίου προσεμαρτύρησεν ὑπαρξιν. 25
 οὐ γὰρ τὸ μὴ ὄν, ἀλλὰ τὸ ὄν πάντως δοξάζεται. μετὰ
 ταῦτα δὲ τῆς κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος βλασφημίας ἑαυτῷ
 τὰ σπέρματα καταβάλλει, οὐχ ἵνα τὸν υἱὸν δοξάσῃ, ἀλλ'
 ἵνα τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἐμπαροινήσῃ. βουλόμενος γὰρ 132
 μέρος τῆς ἀγγελικῆς δυνάμεως ἀποδείξαι τὸ πνεῦμα τὸ 30

528 M.

22 Ps. 54, 20 Sw.

VLACTS 1—2 καὶ ante ὁ Εὐνόμιος add. T 2 ὑπὸ: ἀπὸ V v
 5 περὶ om. A προεξελήλεγκται TS v 8 γεγεννημένῳ VL
 10 γεννωμένῳ V γενομένῳ L τῆς οὐσίας om. T διαλαμβάνοντος
 VL 12 ἔχει om. v 15 τούτων T 16 φησὶ γὰρ δεδοξασμένον V
 19 ἐστὶ πίστεως V 30 inter τῆς et ἀγγελικῆς ras. unius litt. V

ἅγιον τοῦτο προσέρριψεν εἰπὼν ὅτι δοξαζόμενον ὑπὸ
 τοῦ πνεύματος δι' αἰῶνος καὶ πάσης λογικῆς
 καὶ γεννητῆς οὐσίας· ὡς μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν τῇ
 πνεύματι τῇ ἁγίῳ πρὸς πᾶν τὸ γινόμενον, εἴπερ οὕτω δο-
 5 ξάζει τὸν κύριον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς καὶ τὰ ἄλλα πάντα
 περὶ ὧν ὁ προφήτης διέξεισιν, οἱ ἄγγελοι καὶ αἱ δυνάμεις
 καὶ τῶν οὐρανῶν οἱ οὐρανοὶ καὶ τὸ ὑπερκόσμιον ὕδωρ καὶ
 τὰ ἐκ τῆς γῆς πάντα, δράκοντες ἄβυσσοι πῦρ χάλαζα χιῶν
 κρύσταλλος πνεῦμα καταιγίδος τὰ ὄρη καὶ πάντες οἱ βουνοὶ
 10 ξύλα καρποφόρα καὶ πᾶσαι κέδροι τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ
 κτήνη ἐρπετὰ καὶ πετεινὰ πτερωτά. εἰ οὖν μετὰ τούτων
 λέγει δοξάζειν τὸν κύριον καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν τού-
 των εἶναι πάντως καὶ αὐτὸ ἢ θεομάχος ἀποφαίνεται
 γλῶσσα.

133 Τὰ δὲ ἐφεξῆς τούτοις ἀσυναρτήτως προσκείμενα ὑπερ-
 βῆναί φημι δεῖν καλῶς ἔχειν, οὐχ ὡς ἀλήπτως ἔχοντα,
 ἀλλ' ὡς δυνάμενα καὶ παρὰ τῶν εὐσεβούντων λέγεσθαι,
 εἴπερ διαξευχθεῖη τῆς κακοτρόπου ἐμφάσεως. εἰ γάρ τι
 καὶ πρόσκειται παρ' αὐτοῦ τῶν εἰς εὐσέβειαν συντεινόντων,
 20 ἀντὶ δελεάματος τὸ τοιοῦτον τοῖς ἀκραιότεροις προτείνεται,
 ἵνα συγκαταποθῇ τούτοις καὶ τὸ τῆς ἀσεβείας ἄγκιστρον.
 εἰπὼν γάρ τινα ἄπερ ἂν καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς εἴποι, προσ-
 τίθῃσιν ὑπήκοος πρὸς τὴν τῶν ὄντων δημιουργ-
 γίαν καὶ γένεσιν, ὑπήκοος πρὸς πᾶσαν διοί-
 25 κησιν, οὐκ ἐκ τῆς ὑπακοῆς προσλαβὼν τὸ εἶναι
 υἱὸς ἢ θεός, ἀλλ' ἐκ τοῦ υἱὸς εἶναι καὶ γεννη-
 θῆναι μονογενῆς θεὸς γενόμενος ὑπήκοος ἐν
 134 λόγοις, ὑπήκοος ἐν ἔργοις. καίτοι τίς οὐκ οἶδεν
 τῶν ταῖς θείαις καθωμιληκότην φωναῖς, πότε εἴρηται παρὰ

6 Ps. 148, 2 sq. 8 sq. Ps. 148, 7 sq.

VLACTS 1 δεδοσμένον L 2 καὶ ὑπὸ πάσης A 3 γεννητῆς
 LAC v 3—4 scholium in marg. T ὅρα τὸν εὐνόμιον καὶ τὴν λατινικὴν
 ἐνταῦθα δόξαν 8 τῆς ante γῆς om. T v 12 καὶ om. L 19 αὐτοῦ:
 τούτου V τούτων L τῶν post αὐτοῦ om. L 20 δελεάματος VA
 21 συγκαταποθῇ: συγκατασπασθῇ L κατασπασθῇ V τῆς εὐσεβείας τὸ
 ἄγκιστρον L ἄγκιστρον sed ιστρον eras. V 26 ἢ ante θεός om. v
 29 φωναῖς: γραφαῖς VL εἴρηται bis scribit T 29—p. 351, 1 περὶ
 τοῦ V

τοῦ μεγάλου Παύλου καὶ τοῦτο ἐφ' ἧπαξ περὶ αὐτοῦ, ὅτι
 ὑπήκοος ἐγένετο; ὅτε γὰρ ἐπὶ τῷ πληρῶσαι τὸ διὰ τοῦ
 σταυροῦ μυστήριον ἦλθεν ὁ κενώσας ἑαυτὸν ἐν τῇ τοῦ
 δούλου μορφῇ καὶ ταπεινώσας ἑαυτὸν τῷ τοῦ ἀνθρώπου
 ὁμοιωμάτι τε καὶ σχήματι, ἐβρεθεις ὡς ἄνθρωπος ἐν τῇ 5
 ταπεινῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, τότε ὑπήκοος γίνεται ὁ τὰς
 ἀσθενείας ἡμῶν ἀναλαβὼν καὶ τὰς νόσους βαστάσας, τὴν
 παρακοὴν τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἰδίας ὑπακοῆς ἐξιώμενος,
 ἵνα τῷ μῶλωπι αὐτοῦ τὸ ἡμέτερον ἰάσῃται τραῦμα καὶ διὰ
 τοῦ ἰδίου θανάτου τὸν κοινὸν θάνατον τῶν ἀνθρώπων ἐξα- 10
 φανίσῃ, τότε δι' ἡμᾶς ὑπήκοος γίνεται, ὡς καὶ ἀμαρτία
 καὶ κατάρρα διὰ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν ἐγένετο, οὐ φύσει
 τοῦτο ὢν, ἀλλὰ κατὰ φιλανθρωπίαν γενόμενος. τὸν δὲ 135
 τοσοῦτων ὑπακοῶν κατάλογον παρὰ ποίας ἐδιδάχθη φωνῆς;
 τὸ ἐναντίον μὲν οὖν πᾶσα θεόπνευστος γραφή τὴν αὐθεντι- 15 529 M.
 κὴν αὐτῷ καὶ αὐτοκρατορικὴν προσμαρτυρεῖ ἐξουσίαν λέ-
 γουσα Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ
 ἐκτίσθησαν· ὁ γὰρ ὅτι ταῦτά φησιν ὁ προφήτης περὶ τοῦ
 τὰ σύμπαντα φέροντος τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὐ
 ἢ ἐξουσία πᾶσαν οὐσίαν καὶ φύσιν καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ 20
 κτίσει νοούμενά τε καὶ ὀρώμενα ἐν μόνῃ τῇ τοῦ θελή-
 ματος ὁρμῇ συνεστήσατο. πόθεν τοίνυν κινούμενος ὁ Εὐνό-
 μιος μυριοτρόπως ἐπιφημίζει τῷ βασιλεῖ τῆς κτίσεως τὸ
 ὑπήκοον, ὑπήκοος λέγων πρὸς πᾶσαν δημιουργί-
 αν καὶ ὑπήκοος πρὸς πᾶσαν διοίκησιν, ὑπὴ- 25
 κοος ἐν ἔργοις, ἐν λόγοις; καίτοι παντὶ ὁ γὰρ τὸ 136
 τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι μόνος ἐν λόγοις τε καὶ ἔργοις ἐτέρῳ τις

1 Phil. 2, 7 7 sq. Jes. 43, 4—5 17 Ps. 148, 5 Sw.

20 Hebr. 1, 3

VLACTS 2 γὰρ om. C ἐπὶ τὸ CT ἐπὶ γὰρ τὸ πληρῶσαι VL
 τοῦ om. VCTS 3 ἦλθεν om. VL 4 αὐτὸν V 7 λαβὼν T
 βαστάξας L 11 ὡς: ὅς S 13 τόν: τῶν A 14 τῶν ante
 τοσοῦτων add. V φωνῆς A: γραφῆς cet. v 15 τοῦναντίον S
 16 οὐσίαν L 16—17 λέγουσα om. VL 19 αὐτοῦ om. V
 21 νοούμενα: φαινόμενα T 25 verba ὑπήκοος πρὸς πᾶσαν διοίκησιν
 om. L 25 καὶ πρὸς π. διοίκησιν ὑπήκοος coll. v 26 ἐν λ. ἐν ἔργ. A
 ἐν λ. καὶ ἔργ. v λόγῳ post παντὶ add. VL 27 ἔργοις καὶ λόγοις A

ὑπήκοος γίνεται ὁ μήπω τὴν ἔξιν τοῦ ποιεῖν ἀκριβῶς ἢ
 λέγειν ἀλήπτως ἐν ἑαυτῷ κατορθώσας, ἀλλὰ πρὸς τὸν
 διδάσκαλον ἑαυτοῦ καὶ καθηγεμόνα βλέπων ταῖς ὑποθήκαις
 ἐκείνου τὸ ἐν τοῖς λόγοις τε καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ἀκριβὲς
 5 ἐκπαιδεύεται. τὸ δὲ τὴν σοφίαν ἐπιστάτου χρήζειν οἴεσθαι
 καὶ διδασκάλου τοῦ τὴν ἀλήθειαν ἢ τὴν δικαιοσύνην πρὸς
 τὸ δέον αὐτῇ κατευθύνοντος μόνης τῆς Εὐνομίου φαντασίας
 εἶσθιν. καὶ περὶ μὲν τοῦ πατρὸς φησιν ὅτι πιστὸς ἐν
 λόγοις καὶ πιστὸς ἐν ἔργοις, τῷ δὲ υἱῷ τὸ πιστὸν
 10 ἐν τοῖς γινομένοις τε καὶ λεγομένοις οὐκ ἑμαρτύρησεν, ἀλλ'
 ὑπήκοον αὐτὸν ἐν λόγοις εἶναι καὶ οὐ πιστὸν ἀπεφή-
 νατο, ὡς διὰ πάντων ὧν λέγει τὴν κατ' αὐτοῦ βλασφημίαν
 137 τὸ ἴσον ἔχειν. τὸ δὲ μωρὸν τε καὶ ἀδιανόητον τῆς μεταξὺ
 τούτων παρεντεθείσης ῥήσεως πρέπει τάχα σιωπῇ παρελ-
 15 θεῖν, μὴ τις τῶν ἀπερισκέπτων ἐπιγελάσῃ τῇ ματαιότητι,
 θαυρῶν δέον ἐπὶ τῇ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἀπωλείᾳ ἢ
 γελᾶν ἐπὶ τῇ μωρίᾳ τῶν λόγων. φησὶ γὰρ ὁ σοφὸς οὗτος
 καὶ περισκευεμένος δογματιστὴς οὐκ ἐκ τῆς ὑπακοῆς
 αὐτὸν προσλαβεῖν τὸ εἶναι υἱόν. ὃ τῆς ἀγχινοίας, ὡς
 20 ἀναγκαίως περὶ τούτων ἡμῖν διορίζεται, ὅτι οὐ πρότερον
 ὑπήκοος ἐγένετο καὶ τότε υἱός, οὐδὲ πρεσβυτέραν χρή νοεῖν
 τὴν ὑπακοήν αὐτοῦ τῆς γεννήσεως. εἰ δὲ μὴ προσδιώριστο
 ταῦτα, τίς οὕτω μωρὸς καὶ ἡλίθιος ἦν, ὡς μισθὸν ὑπακοῆς
 οἰηθῆναι παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῷ δεδόσθαι τὴν γέννησιν τῷ
 25 πρὸ τῆς γεννήσεως ἐπιδειξαμένῳ τὸ εὐπειθεῖς καὶ ὑπήκοον;
 138 ἀλλ' ἵνα μὴ προχείρως τις ἐκ τῆς ἀνοίας τῶν λεγομένων
 κατασυρῇ πρὸς τὸν γέλωτα, νοησάτω ὅτι ἔχει τι καὶ ἡ
 μωρία τῶν λεγομένων ἐν ἑαυτῇ θαυρῶν ἄξιον. ὁ γὰρ
 βούλεται κατασκευάσαι διὰ τούτων, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι φύσις
 30 αὐτῷ ἐστὶν ἡ ὑπακοή, ὡς μηδὲ βουλομένην δυνατόν γε-

VLACTS 1 ἔξιν: ἐξουσίαν VS v 3 κηδεμόνα L in marg. καθη-
 γεμόνα 4 τοῖς alt. om. V ἀκριβῶς V 5 τὴν δὲ σοφίαν VL
 6 τοῦ om. VL ἀλήθειαν S: ἀκολουθίαν VLACT v τοῦ ante
 πρὸς add. VL 10 γινομένοις ACTS v 13 ἔχει VL 14 πρέπει:
 προτρέπει VL 19 τὸν ante υἱὸν add. V 20 πρότερος VL
 22 προσδιώριστο V προσδιώριστο L 23 ἦν: ἵνα L om. V 26 ἐν-
 νοίας T 28 ἐν ἑαυτῇ om. CTS v 29 τοιοῦτον ex τούτου corr. A
 30 ὡς δὲ μὴ A

νέσθαι τὸ μὴ ὑπήκοον εἶναι. τοιοῦτον γὰρ αὐτὸν κατε-
 σκευάσθαι λέγει, ὡς πρὸς ὑπακοὴν μόνην τὴν φύσιν αὐτοῦ
 ἐπιτηδεῖως ἔχειν. καθάπερ τῶν ὀργάνων τὸ πρὸς τινα
 τύπον ἐσχηματισμένον ἐκεῖνο τὸ εἶδος ἐντυποῖ κατ' ἀνάγκην
 τῷ ὑποκειμένῳ, ὅπερ ὁ χαλκεὺς τῇ τοῦ ὀργάνου κατα- 5 532 M.
 σκευῇ ἐναπέθετο, ᾧ οὐκ ἔστι δύναμις ἢ εὐθὺς ἑμποιῆσαι
 τῷ ὑποδεχομένῳ τὸ ἔχνος, εἰ περιφερὴς εἴη ἢ ἐργασία, ἢ
 κύκλον δεῖξαι διὰ τοῦ τύπου, εἰ κατ' εὐθείαν ἐσχημα-
 τισμένον τύχοι τὸ ὄργανον. ὅσον δὲ τῆς τοιαύτης διανοίας 139
 ἐστὶ τὸ βλάσφημον, τί χρὴ διὰ τῶν ἡμετέρων ἐκκαλύπτεσθαι 10
 λόγων, αὐτῆς τῆς αἰρετικῆς φωνῆς τὴν ἀτοπίαν βοῶσης;
 εἰ γὰρ διὰ τοῦτο ὑπήκοος, διότι τοιοῦτος ἐγένετο, οὐδὲ
 πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν πάντως τὸ ἔσον ἔχει, εἴπερ ἡμῖν
 μὲν αὐτεξούσιός ἐστιν ἡ φυχή καὶ ἀδέσποτος, αὐτοκρατορι-
 κῶς αἰρουμένη κατ' ἐξουσίαν τὸ καταθύμιον, ὁ δὲ ἀνάγκη 15
 φύσεως ὑπεξευγμένος ἐνεργεῖ διὰ παντός, μᾶλλον δὲ πάσχει
 τὴν ὑπακοήν, οὐδὲ εἰ μὴ βούλοιτο τοῦτο ποιεῖν συγχωρούσης
 τῆς φύσεως· ἐκ γὰρ τοῦ υἱὸς εἶναι καὶ γεγεννησθαι οὗτος
 ὑπήκοος γέγονεν ἐν λόγοις καὶ ὑπήκοος ἐν ἔρ-
 γοις. ὦ τῆς ἀναισθησίας τοῦ δόγματος. λόγοις ὑπήκοον 140
 τὸν λόγον ποιεῖς καὶ προεπινοεῖς τοῦ ὄντως λόγου λόγους
 ἑτέρους καὶ μεσιτεύει τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ὄντος λόγου ἕτερος
 λόγος τῆς ἀρχῆς πρὸς αὐτὸν διαπορθμεύων τὸ βούλημα.
 καὶ οὐχ εἷς οὗτος, ἀλλὰ καὶ πλείονές εἰσὶ τινες λόγοι οἱ
 διὰ μέσου τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ λόγου παρὰ τοῦ Εὐνομίου 25
 παρεννεύοντες καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τῇ ὑπακοῇ αὐτοῦ
 καταχρῶμενοι.

⁷ Ἀλλὰ τί χρή τῇ ματαιότητι τῶν λεγομένων ἐνδιατρί- 141

VLACTS 1—2 κατασκευάσθαι L 2 καὶ post ὡς add. L

αὐτοῦ om. V	4 ἐκτυποῖ T	5 τῶ ὑποκειμένῳ A v: τῶν ὑποκει-
μένων VLCTS	6 εὐθὺς V	ἐμποτῆσαι correxi: ποιῆσαι libri v
7 περιφερὲς V	13 τὴν om. CS v	15 αἰρουμένη: ὀρωμένη V
ὁ δὲ: οὐδὲ VL	18 γεγενῆσθαι LCTS secundum v sscr. A: γεννηθῆναι	
V γεγενῆσθαι v	οὗτος correxi: οὕτως libri v	19 καὶ om. CT
post alt. ὑπήκοος add. γέγονεν A	21 ποιῆσθαι sed expunxit θαι L	
ὄντως A: ὄντος VLCTS v	22—23 λόγος ἕτερος V	25 τοῦ ante
Εὐνοίου om. VL	28 τί om. L	

- βειν; παντί γάρ δηλόν ἐστιν, ὅτι καὶ ὅτε ὁ Παῦλος εἶπεν
 αὐτὸν γεγενῆσθαι ὑπήκοον (εἶπε δὲ οὕτως αὐτὸν γεγενῆσθαι
 ὑπήκοον, σάρκα καὶ δοῦλον καὶ κατάραν καὶ ἁμαρτίαν δι'
 ἡμᾶς γενόμενον), οὐδὲ τότε ὁ κύριος τῆς δόξης ὁ τῆς
 5 αἰσχύνης καταφρονήσας καὶ τῇ σαρκὶ τὸ πάθος ἀναδεξά-
 μενος τῆς αὐθεντικῆς ἐξουσίας ἑαυτὸν ἡλλοτριώσας λέγων
 Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν,
 καὶ πάλιν Οὐδεὶς αἶρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, ἐξουσίαν
 ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν.
 10 καὶ ὅτε προσήγγισάν αὐτῷ κατὰ τὴν πρὸ τοῦ πάθους νόκτα
 οἱ τῷ σιδήρῳ καὶ τοῖς ξύλοις καθωπλισμένοι, πάντας αὐ-
 τοὺς εἰς τὸ κατόπιν ἀνέτρεψε διὰ τοῦ εἰπεῖν ὅτι Ἐγὼ εἰμι.
 καὶ πάλιν τοῦ ληστοῦ ἱκετεύσαντος ἐν μνήμῃ παρ' αὐτοῦ
 γενέσθαι, ἔδειξε τὴν ἐπὶ πάντων ἐξουσίαν ἐν οἷς φησι Σή-
 142 μερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. εἰ τοίνυν οὐδὲ ἐν
 τῷ καιρῷ τοῦ πάθους τῆς ἐξουσίας χωρίζεται, ποῦ ποτε
 βλέπει ἢ αἵρεσις τοῦ βασιλέως τῆς δόξης τὸ ὑπεξοῦσιον;
 τίς δὲ καὶ ἡ πολύτροπος αὕτη μεσιτεία, ἣν ἐπιθρυλεῖ τῷ
 θεῷ, μεσίτην λέγων ἐν δόγμασι, μεσίτην ἐν
 20 νόμῳ; οὐ ταῦτα παρὰ τῆς ὑψηλῆς φωνῆς τοῦ ἀποστόλου
 ἐπαιδεύθημεν, ὅς φησιν ὅτι <ὁ> τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν
 καταργήσας τοῖς ἑαυτοῦ δόγμασιν, οὗτός ἐστιν ὁ μεσίτης
 θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, εἰπὼν οὕτω τῷ ῥήματι ὅτι Εἰς θεὸς
 καὶ εἰς μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς
 25 Χριστός. ὅλον ἡμῖν ἐνταῦθα τὸν σκοπὸν τοῦ μυστηρίου
 1 Phil. 2, 8 2—3 Rom. 8, 3 Phil. 2, 7 Gal. 3, 13
 7 Joh. 2, 19 8 Joh. 10, 18 12 Joh. 18, 5 14—15 Luc. 23, 43
 21 Eph. 2, 15 23 I. Tim. 2, 5

VLACTS 1 γάρ om. T 2 verba εἶπε usque ad 3 ὑπήκοον om.
VAC postea sscr. A 3 ὑπήκοον ante σάρκα om. v καὶ ante
 κατάραν om. V 3—4 verba δι' ἡμᾶς γενόμενον om. VL quorum loco
 εἶπε καὶ οὕτως αὐτὸν γεγενῆσθαι ὑπήκοον, quae supra (cf. 2) omisit, hic
 perverse inculcavit V 4 οὐδὲ: οὔτε VL 10 πρὸ om. CT
 11 καθωπλισμένοι, πάλιν αὐτοὺς πάντας V 12 ἀνατρέψας VL
 13 παρ' αὐτοῦ VL 14 ἔδειξε: δέξας VL φησὶν ὅτι VL 18 καὶ
 ante ἡ om. L 20 τοῦ ἀποστόλου φωνῆς v 21 ὁ addidi
 22 κατήργησας V 23 οὕτω correxi (cf. I 95, 26; II 374, 8): τούτω
LACTS τοῦτο τὸ ῥῆμα V v ex coniectura 24—25 χριστὸς ἰησοῦς LS v
 25 γάρ post ὅλον add. VL

διὰ τῆς τοῦ μεσίτου λέξεως διαλαβὼν ἀπεκάλυψεν. ὁ δὲ 143
σκοπὸς οὗτός ἐστιν. ἀπέστη διὰ τῆς τοῦ ἀντικειμένου κα-
κίας ποτὲ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ δουλωθὲν καὶ
τῆς ὄντως ἡλλοτριώθη ζωῆς. ἀνακαλεῖται μετὰ ταῦτα τὸ 533 M.
ἑαυτοῦ πλάσμα ὁ τοῦ πλάσματος κύριος καὶ γίνεται ἀνθρω- 5
πος μετὰ τοῦ εἶναι θεός, κἀκεῖνο ὅλον ὦν καὶ τοῦτο ὅλον
γενόμενος, καὶ οὕτω συνανεκράθη θεῷ τὸ ἀνθρώπινον, τοῦ
κατὰ Χριστὸν ἀνθρώπου τὴν μεσιτείαν ἐργασαμένου, ᾧ διὰ
τῆς ἀναληφθείσης ἡμῶν ἀπαρχῆς ὅλον τῇ δυνάμει συνανε-
κράθη τὸ φύραμα. ἐπεὶ οὖν ὁ μεσίτης ἐνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ 144
δὲ θεὸς εἷς ἐστιν, οὐδ' ἐν τοῖς προσώποις τοῖς ἐν τῇ πίστει
παραδεδομένοις ἐμμεριζόμενος (μία γὰρ ἡ θεότης ἐν πατρί-
τι καὶ υἱῷ καὶ πνεύματι ἁγίῳ), διὰ τοῦτο γίνεται μεσίτης
ἅπαξ ὁ κύριος θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, συνάπτων τὸν ἀνθρω-
πον δι' ἑαυτοῦ τῇ θεότητι. ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ κατὰ τὸν 15
μεσίτην νοήματος τὸ εὐσεβὲς τῆς πίστεως ἐδιδάχθημεν. ὁ
γὰρ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὥσπερ τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως τὴν κοινωνίαν ἐδέξατο, οὐ νομισθεὶς ἄνθρωπος,
ἀλλὰ γεγωνὸς κατὰ ἀλήθειαν, οὕτω καὶ ἀληθινὸς θεὸς ὦν
οὐκ ἐπωνυμία τετιμημένος ἐστὶν φιλῇ τῆς θεότητος, ὡς ὁ 20
Εὐνόμιος βούλεται.

Ὅσα δὲ τοῖς εἰρημένοις προστίθῃσι, τῆς αὐτῆς ἀνοίας 145
ἔχεται, μᾶλλον δὲ κακονοίας. υἱὸν γὰρ αὐτὸν εἰπὼν, ὃν
ἐν τοῖς μικρῷ πρόσθεν εἰρημένοις κτιστὸν εἶναι σαφῶς
διωρίσατο, καὶ μονογενῆ θεὸν ὀνομάσας, ὃν μετὰ τῶν 25
λοιπῶν τῶν διὰ τῆς κτίσεως γεγονότων ἡρίθμησεν, ὅμοιον
εἶπε τῷ γεννήσαντι κατ' ἐξ αἵματος ὁμοιότητα
μόνον κατὰ τὴν ἰδιόζουσαν ἔννοιαν. χρή τοίνυν
διασταλῆναι πρῶτον τοῦ ὁμοίου τὸ σημαίνον, ποσα-
χῶς ἐν τῇ καταχρήσει τῆς συνηθείας λέγεται, εἰδ' οὕτως 30
ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν προκειμένων ἐλθεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ 146

9—10 Rom. 11, 16 12 Matth. 28, 19

VLACTS 3 καὶ post δουλωθὲν om. CT 6 ὅλων ὦν L

9 ἡμῶν S: ἡμῖν ceteri v ἀπαρχῆς A (cf. Rom. 11, 16): ἀρχῆς VLCT v
σαρκὸς S 11 οὐδ' ἐν: οὐδὲν ACT v 11—12 παραδεδομένοις ἐν πίστει
(om. τῇ) V 20 ἐστὶν om. VL φιλῇ correxi: φιλῆς libri v
21 βουλεύεται V

- ὅσα παραφεύδεται τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν, οὐ τὰ αὐτὰ μὲν
 ἀλλήλοις ὄντα κατὰ τὴν φύσιν, διὰ δέ τινος τῶν παρεπο-
 μένων τοῖς ὑποκειμένοις, σχήματος λέγω καὶ χρώματος
 καὶ ἤχου, καὶ τῶν ὅσα διὰ γεύσεώς τε καὶ ὀσφρήσεως καὶ
 5 ἀφ᾽ ἧς τὸν παραλογισμόν ἐμποιεῖ, ἄλλα μὲν ὄντα κατὰ τὴν
 φύσιν, ἕτερα δὲ παρ' αὐτῶν πέφυκεν εἶναι ὑποκρινόμενα, ταῦτα
 ὁμοίως ἔχειν ἢ συνήθεια λέγει· οἷον ὅταν ἡ ἄψυχος ὕλη
 μορφωθῇ διὰ τῆς τέχνης πρὸς τινα ζῶον μίμησιν διὰ
 γλυφῆς ἢ ζωγραφίας ἢ πλάσματος, ὅμοιον λέγεται τῷ ἀρ-
 147 χετύπῳ τὸ μίμημα. ἐνταῦθα γὰρ ἄλλη μὲν τοῦ ζῶου ἡ
 φύσις, ἑτέρα δὲ τῆς ὕλης τῆς παραφευδομένης τὴν ὕψιν
 διὰ χρώματος μόνου καὶ σχήματος. τοῦ δὲ αὐτοῦ εἶδους
 ἐστὶ τῆς ὁμοιότητος καὶ ἡ ἐν κατόπτρῳ εἰκὼν τῆς ἀρχε-
 τύπου μορφῆς, ἐναργεῖς φέρουσα τὰς ἐμφάσεις, οὐ μὴν
 15 ἐκείνο κατὰ τὴν φύσιν οὖσα, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀρχέτυπον. ὥσ-
 τ' αὐτῶς καὶ τὴν ἀκοὴν ἐστὶ τὸ ἴσον παθεῖν, ὅταν τις τὴν
 φωνὴν τῆς ἀηδόνος τῷ οἰκείῳ ψυθόγγῳ μιμούμενος ὀρνέου
 148 δοκεῖν ἐπακροᾶσθαι τὴν ἀκοὴν ἀναπέσῃ. πάσχει δὲ τὸν
 τοιοῦτον παραλογισμόν καὶ ἡ γεῦσις, ὅταν ὁ τοῦ καρποῦ
 20 τῶν σύκων χυμὸς τὴν τοῦ μέλιτος ἡδονὴν ὑποκρίνηται·
 ἔχει γάρ τι ἰοικὸς πρὸς τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος ὁ χυμὸς
 τῆς ὀπώρας. οὕτω δι' ὁμοιότητος ἐστὶν παραλογισθῆναι
 ποτε καὶ τὴν ὀσφρῆσιν, ὅταν ὁ ἀτμὸς τῆς χαμαιμήλου βο-
 536 M. τάνης αὐτὸ τὸ εὐώδες μῆλον τῇ εὐπνοίᾳ μιμούμενος ἀπα-
 25 τήσῃ τὴν αἴσθησιν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν τῇ ἀφ᾽ ἧς
 ποικίλως ἡ ὁμοιότης διαφεύδεται τὴν ἀλήθειαν, ἐπειδὴν
 ἀργυροῦν ἢ χάλκεον νόμισμα ἰσομέγεθες τῷ χρυσῷ καὶ
 κατὰ τὸν σταθμόν ὁμοίως ἔχον ἀντὶ τοῦ χρυσοῦ νομισθῇ,

VLACTS 1 περιφεύδεται V 2 διὰ: παρὰ v 2—3 παρεπο-
 μένων post ὑποκειμένοις coll. S 4 ὀσφρήσεως L 5 ἐμποιεῖν L
 ὄντα κατὰ om. C v 6 παραπέφυκεν V 6—7 verba ταῦτα usque ad
 λέγει om. V 7 ἔχει L ἢ ante ἄψυχος om. AV 9 γλυφικῆς V
 10—11 ἢ ante φύσις om. V 11 ἑτέρα: ἄλλη V τῆς ὕλης om. v
 12 μόνον AS v 18 ἀναπέσει V πάσχη L 20 συκῶν L
 22 δι': δὴ L 23 χαμαιμήλου T 24 καὶ ante αὐτὸ add. V
 μιμούμενον AC 24—25 ἀπατήσῃ V sed ex ἀποπατήσῃ corr. vid.
 26 ἐπειδὴ v 27 χαλκοῦν V 28 ἔχων v

μὴ ἐπικρινούσης τῆς ὀψεως τὴν ἀλήθειαν. ταῦτα γενικῶς 149
 εἴρηται δι' ὀλίγων, ὅσα δι' ὁμοιότητός τινος τὸν παραλο-
 γισμόν ἐμποιεῖ τοῖς αἰσθητηρίοις, ἄλλο τι παρ' ὃ ἐστὶ νομι-
 ζόμενα. ἔξεστι δὲ διὰ φιλοπονωτέρας τῆς ἐξετάσεως πλα-
 τῶναι διὰ τῶν πραγμάτων τὸν λόγον, ὅσα ἐτερογενῶς μὲν 5
 ἔχει πρὸς ἀλλήλα, διὰ δὲ τινος τῶν παρεπομένων ὁμοιοῦσθαι
 τὸ ἕτερον τῷ ἐτέρῳ νομίζεται. ἄρα μὴ τι τοιοῦτον ὁμοιό-
 τητος εἶδος ἐπιθρυλεῖ τῷ νῷ; ἀλλ' οὐκ ἂν εἰς τοῦτο
 παραπληξίας ἔλθοι, ὥστε τὴν ἀπατηλὴν ὁμοιότητα ἐπὶ τῆς
 ἀληθείας βλέπειν. πάλιν ἄλλην ὁμοιότητα ἐν τῇ θεο- 10
 πνεύσῳ γραφῇ ἐδιδάχθημεν παρὰ τοῦ εἰπόντος ὅτι Ποιή-
 σωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.
 ἀλλ' οὐκ ἂν οἶμαι τὸν Εὐνόμιον ἐπὶ τοῦ νιοῦ καὶ τοῦ πα- 150
 τρός τοῦτο βλέπειν τὸ εἶδος τῆς ὁμοιότητος, ὡς ταῦτὸν τῷ
 ἀνθρώπῳ τὸν μονογενῇ θεὸν ἀποφήνασθαι. οἶδαμεν καὶ 15
 ἕτερον ὁμοιότητος εἶδος, ὅπερ ἐν τῇ κοσμογονίᾳ φησὶ περὶ
 τοῦ Σήθ ὁ λόγος, ὅτι ἐγέννησε τὸν Σήθ ὁ Ἀδὰμ κατὰ τὸ
 εἶδος αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν ὁμοιότητα· ὅπερ εἰ λέγοι ὁ Εὐ-
 νόμιος, οὐκ ἀπόβλητον τὸν λόγον ποιούμεθα. ἐνταῦθα γὰρ
 οὔτε ἡ φύσις τῶν ἀλλήλοις ὁμοιουμένων διάφορος, καὶ ὁ 20
 χαρακτήρ καὶ τὸ εἶδος τὴν κοινωνίαν ἔχει. ταῦτα καὶ τὰ
 τοιαῦτά ἐστιν, ὅσα περὶ τῆς τοῦ ὁμοίου διαφορᾶς ἡμεῖς
 ἐνόησαμεν. ἴδωμεν τοίνυν πρὸς τί βλέπων ὁ Εὐνόμιος τὴν 151
 ἐξαίρετον ἐκείνην ὁμοιότητα πρὸς τὸν πατέρα μαρ-
 τυρεῖ τῷ νῷ λέγων ὅμοιον εἶναι τῷ γεννήσαντι μό- 25
 νον κατ' ἐξαίρετον ὁμοιότητα κατὰ τὴν ἰδιό-
 ζουσαν ἔννοιαν, οὐχ ὡς πατρὶ πατέρα· οὐ γὰρ
 εἰσι δύο πατέρες. τὴν κατ' ἐξαίρετον ὁμοιότητα τοῦ
 νιοῦ πρὸς τὸν πατέρα δεικνύειν ἐπαγγειλάμενος, ὅπως μὴ
 προσήκει νοεῖν αὐτὸν ὅμοιον, κατασκευάζει τῷ λόγῳ. εἰπὼν 30

11 Gen. 1, 26 17 Gen. 5, 3

VLACTS 1—2 δι' ὀλίγων γενικῶς εἴρηται ταῦτα V 3—4 νομιζό-
 μενον V 7 τι om. VL 9 ἔλθῃ VL 16 κοσμογενεῖς VS v
 18 κατὰ post καὶ om. V λέγει S 20 ὁμοιουμένων (sic) L
 23 πρὸς τίνα L 24 ἐκείνην ὁμοιότητα om. VL 24—25 μαρτυρεῖ
 post νῷ coll. T 26 ὁμοιότητα: ἀλλοιότητα L 28 τὴν γὰρ ἐξαί-
 ρετον V 30 κατασκευάζῃ T

- γὰρ ὅτι οὐχ ὡς πατρὶ πατὴρ ἔοικεν, κατεσκεύασε τῷ λόγῳ
 ὅτι οὐκ ἔοικε· καὶ πάλιν προσθεὶς ὅτι οὔτε ὡς ἀγεν-
 νήτῳ ἀγέννητος, καὶ διὰ τούτου ἀπέειπε νοεῖν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ
 πρὸς τὸν πατέρα τὴν ὁμοιότητα· εἶτα ἐπαγαγὼν ὅτι οὔτε
 5 ὡς υἱὸς υἱός, τρίτον ἐπήγαγε νόημα, δι' οὗ παντάπασιν
 152 τὸν τοῦ ὁμοίου παρὰφέρεται λόγον. οὕτω μὲν οὖν τοῖς
 ἰδίοις ἔπεται λόγοις, τὴν τοῦ ὁμοίου ἀπόδειξιν διὰ τῆς κατα-
 σκευῆς τοῦ ἀνομοίου ποιούμενος. ἐξετάσωμεν δὲ τὸ σοφὸν
 αὐτοῦ καὶ ἀπλοῦν, ὃ τοῖς διορισμοῖς ἐπιδείκνυται. υἱὸν γὰρ
 10 πατρὶ ὅμοιον εἶναι εἰπὼν ἀσφαλίζεται τὴν ἀκοήν, μὴ δεῖν
 ὡς πατέρα πατρὶ τὸν υἱὸν εἰκέναι νοεῖν. τίς δὲ οὕτως ἐν
 ἀνθρώποις ἀνόητος, ὥστε υἱὸν ὅμοιον τῷ πατρὶ μαθὼν
 εἶναι εἰς τὴν πατρὸς πρὸς τὸν πατέρα ὁμοιότητα τοῖς λο-
 153 γισμοῖς ἐναχθῆναι; οὐδὲ ὡς υἱὸς, φησὶν, υἱόν· πάλιν τὸ
 15 ἴσον ἐν τῷ διορισμῷ ἢ δριμύτης ἔχει. πατρὶ υἱὸν ὅμοιον
 εἶναι εἰπὼν τὸ μὴ δεῖν ὡς πρὸς υἱὸν ἄλλον ὁμοίως ἔχειν
 537 M. προσδιορίζεται. ταῦτα τῶν σεμνῶν τοῦ Εὐνομίου δογμάτων
 ἐστὶ τὰ μυστήρια, δι' ὧν σοφώτεροι τῶν ἄλλων οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ γίνονται μαθόντες, ὅτι πατρὶ υἱὸς εἰκένως οὐχ υἱὸς
 20 ἔοικεν· οὐ γὰρ ἐστὶν υἱὸς πατὴρ· οὐδὲ ὡς ἀγεννήτῳ
 ἀγέννητος· οὐ γὰρ ἀγέννητός ἐστιν ὁ υἱός. τὸ δὲ καθ'
 ἡμᾶς μυστήριον ὅταν πατέρα εἴπῃ, υἱοῦ πατέρα πάντως
 διακελεύεται, καὶ ὅταν υἱὸν ὀνομάσῃ, πατρὸς υἱὸν διδάσκει
 νοεῖν. καὶ οὐδὲν τῆς περιττῆς ταύτης σοφίας μέχρι καὶ
 25 νῦν ἐδεήθημεν, ὥστε διὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ δύο πατέρας ἢ
 δύο υἱοὺς ὑποτίθεσθαι ἢ ἀγεννήτων δυάδα.
 154 Τί δὲ βούλεται ἢ πολλή περὶ τὸ ἀγέννητον τοῦ
 Εὐνομίου σπουδή, πολλάκις μὲν ἤδη δεδήλωται, καὶ νῦν δὲ
 πάλιν δι' ὀλίγων εἰρήσεται. τῆς γὰρ τοῦ πατρὸς σημασίας
 30 μηδεμίαν πρὸς τὸν υἱὸν διαφορὰν κατὰ τὴν φύσιν ἐνδεικνυ-
 μένης, εἰ μέχρι τούτων τὸν λόγον ἔστησεν, οὐκ ἂν ἔσχεν

VLACTS 3 τοῦτο VL v

4 ὅτι om. ACTS v

6 οὗτος S v

11 νοεῖν om. V

ἐν om. T

13 τὸν post πρὸς om. S

13—14 ἐναχθῆναι τοῖς λογισμοῖς A

15 ἢ δριμύτης τὸν (sic) ἴσον ἔχει V

17 προσδιορίζεται V

19 οὐχὶ S

22—23 διακελεύεται πάντως T

24 μέχρι τοῦ νῦν V

26 ἢ correxi cf. 2: ὡς libri v

29 πάλιν om. A

30 πρὸς τὸν πατέρα L

31 τούτου CT

31—359,1 ἴσχυν ἔσχεν V

ἰσχὸν ἢ ἀσέβεια, τῆς φυσικῆς τῶν ὀνομάτων ἐννοίας οὐ
 παραδεχομένης τὸ κατ' οὐσίαν ἀλλότριον. νῦν δὲ ἀγέν- 155
 νητον καὶ γεννητὸν λέγων, ἐπειδὴ ἄμεσός ἐστι πρὸς
 ἄλληλα τῶν ὀνομάτων τούτων ἢ ἐναντίωσις, ὡς θνητοῦ καὶ
 ἀθανάτου καὶ λογικῶν καὶ ἀλόγων καὶ πάντων τῶν ὁμοιοτρό- 5
 πως ἐκφωνουμένων, ὅσα διὰ τῶν κατὰ τὸ ἐναντίον σημαι-
 νομένων ἀλλήλοις ἀντικαθέστηκεν, ἔδωκεν ὁδὸν τῇ βλα-
 σφημίᾳ διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων, ὥστε τὴν τοῦ θνητοῦ πρὸς
 τὸ ἀθάνατον διαφορὰν καὶ τῷ γεννητῷ πρὸς τὸ ἀγέν- 10
 νητον ἐνθεωρῆσαι· καὶ ὥσπερ ἄλλη τοῦ θνητοῦ καὶ ἄλλη
 τοῦ ἀθανάτου ἢ φύσις καὶ τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου 10
 ἀσύμβατα κατὰ τὴν οὐσίαν ἐστὶ τὰ ἰδιώματα, οὕτω βούλεται
 ἄλλην μὲν τοῦ ἀγεννήτου κατασκευάσαι τὴν φύσιν, ἄλλην δὲ
 τοῦ γεννητοῦ, ἵνα ὥσπερ ὑποχείριος τῷ λογικῷ ἢ ἄλογος φύσις
 δεδημιούργηται, οὕτως διὰ φυσικῆς ἀνάγκης ὑπεξευγμένον 15
 τῷ ἀγεννήτῳ τὸ γεννητὸν ἐπιδείξῃ. διὸ συνάπτει τῷ ἀγεν- 156
 νήτῳ τὸ τοῦ παντοκράτορος ὄνομα, [δ] οὐκ εἰς προ-
 νοητικὴν ἐνέργειαν, ὡς προλαβὼν ὁ λόγος ὑπέδειξεν, ἀλλ'
 εἰς τυραννικὴν ἐξουσίαν μεταλαμβάνων τὴν ἐρμηνείαν τοῦ
 παντοκράτορος, ὡς μέρος τῆς ἀρχομένης τε καὶ ὑπο- 20
 χειρίου φύσεως καὶ τὸν υἱὸν ποιῆσαι, μετὰ πάντων δου-
 λεύοντα τῷ διὰ τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας κρατοῦντι κατὰ τὸ
 ἴσον τῶν πάντων. καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο βλέπων ταῖς τοιαύ-
 ταις χρήται τοῦ λόγου διαστολαῖς, ἐκ τῶν ὑποκειμένων
 σαφηνισθήσεται. εἰπὼν γὰρ ἐκεῖνα τὰ σοφὰ τε καὶ περι- 157
 εσκευμένα, ὅτι οὔτε ὡς πατρὶ ἔοικε πατὴρ οὐδὲ ὡς υἱῷ
 υἱός — καίτοι γε οὐδεμία ἐστὶν ἀνάγκη εἰκέναι πάντως
 πατρὶ πατέρα καὶ υἱῷ υἱόν· πατὴρ γάρ τίς ἐστιν ἐν Αἰθίοφι,

19 cf. supra § 125 sq.

VLACTS 2 παραδεχομένων pr. L ἡς sscr. 7 δέδωκεν S

9 καὶ: ἐν S τοῦ γεννητοῦ V 13 κατασκευάσαι τοῦ ἀγεννήτου T
 13—14 ἄλλην δὲ τοῦ γεννητοῦ om. VL τὴν ante τοῦ γεννητοῦ add.
 CS v 15 ὑπεξευγμένῃ VL 16—17 verba τὸ γεννητὸν usque ad
 τῷ ἀγεννήτῳ om. VT 17 ὁ deleui, subiectum idem manet
 19 μεταλαμβάνει CTS v 20 τι post μέρος add. V τε om. V
 22 τῷ om. VL 26—27 ἢ υἱῷ υἱόν C

- πατήρ καὶ ἐν Σκύθαις, καὶ υἱὸς ἑκατέρου τούτων μέλας
 μὲν ὁ τοῦ Αἰθίοπος, λευκόχρους δὲ καὶ ὑποχρυσίζων κατὰ
 τὴν κόμην ὁ Σκύθης, καὶ οὐδὲν μᾶλλον διὰ τὸ πατέρα
 εἶναι ἑκάτερον οὔτε διὰ τὸν Αἰθίοπα ὁ Σκύθης μελαίνεται
 5 οὔτε διὰ τὸν Σκύθην ἀλλοιοῦνται τὸ σῶμα πρὸς τὸ λευκὸν
 τοῦ Αἰθίοπος — ἀλλ' ὅμως εἰπὼν ταῦτα κατὰ τὸ ἀρέσκον
 αὐτῷ ὁ Εὐνόμιος ἐπήγαγεν, ὅτι ὅμοιός ἐστιν ὡς υἱὸς πατρί.
 540 M. 158 τοῦ δὲ τοιοῦτου λόγου τὸ κατὰ τὴν φύσιν οἰκεῖον ἐνδεικνυ-
 μένου, ὡς ἐπὶ τοῦ Σήθ καὶ τοῦ Ἀδάμ ἡ θεόπνευστος
 10 μαρτυρεῖ διδασκαλία, μικρὰ φροντίσας ὁ δογματιστὴς τῶν
 συνετῶς ἀκροωμένων τὴν καινὴν ἐπήγαγεν ἐρμηνείαν τῆς
 τοῦ υἱοῦ προσηγορίας, εἰκόνα καὶ σφραγίδα τῆς τοῦ παντο-
 κράτορος ἐνεργείας αὐτὸν ὀρισάμενος.
 159 Ὡς γὰρ ἐστι, φησὶν, εἰκὼν καὶ σφραγὶς τῆς
 15 τοῦ παντοκράτορος ἐνεργείας. αὐτό μοι τοῦτο
 πρῶτον ὁ ἔχων ὦτα ἀκοῦειν ἐπισκεψάσθω, τίς ἐστιν ἡ τῆς
 ἐνεργείας σφραγὶς; πᾶσα γὰρ ἐνέργεια ἐν μὲν τῷ
 ἐκπονοῦντι τὸ σπουδαζόμενον θεωρεῖται, περαιωθέντος δὲ
 τοῦ σπουδαζομένου καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὑφέστηκεν· οἷον ἐν-
 20 ἐργεια τοῦ δρομέως ἡ διὰ τῶν ποδῶν ἐστι κίνησις, παυσα-
 μένης δὲ τῆς κινήσεως οὐκέτι ἔστιν ἐφ' ἑαυτῆς ἡ ἐνέργεια.
 160 οὕτως καὶ ἐπὶ παντὸς ἔστιν ἐπιτηδεύματος τὸ ἴσον εἰπεῖν,
 τῇ σπουδῇ τοῦ περὶ τι πονοῦντος συναπολήγειν καὶ τὴν
 ἐνέργειαν *** ἐφ' ἑαυτῆς δὲ οὐκ οὔσαν οὔτε ἐνεργοῦντός
 25 τινος τὴν προκειμένην ἑαυτῷ σπουδὴν οὔτε εἰ τῆς σπουδῆς
 ἀπολήξει. τί οὖν λέγει εἶναι καθ' ἑαυτὴν τὴν ἐνέργειαν
 τὴν οὔτε οὐσίαν οὔσαν οὔτε χαρακτῆρα οὔτε ὑπόστασιν;
 οὐκοῦν τοῦ ἀνυποστάτου αὐτὸν εἶπεν ὁμοίωμα· τὸ δὲ
 τῷ ἀνυπάρκτῳ ὅμοιον οὐδὲ αὐτὸ πάντως ἔστιν. αὕτη
 30 τῶν καινῶν δογμάτων ἡ τερατεία, τὸ πιστεῦειν εἰς τὸ
 μὴ ὄν. τὸ γὰρ τῷ μὴ ὄντι ὅμοιον οὐκ ἔστι πάντως.

VLACTS 1 πατήρ post Σκύθαις coll. V 7 τῷ ante πατρί add. v
 οἰκεῖον om. V 8—9 δεικνυμένου v 11 κενὴν LACT v 14 ἐστι om. T
 post σφραγὶς iterat ἐστι V 19 καθ' ἑαυτὸν V 20 δρόμου v
 21 οὐκ ἔστιν ἔτι V 24 δὲ om. T proclivi coniectura, sed ante ἐφ'
 ἑαυτῆς δὲ excidit membrum antithesis, velut ἐνέργειαν <αὐτῷ μὲν τῷ ἔργῳ
 τοῦ πονοῦντος ἀκολουθοῦσαν>, ἐφ' ἑαυτῆς δὲ οὐκ οὔσαν ἐφ' ἑαυτῷ L
 30 κενῶν LACT v

ὦ Παῦλε καὶ Ἰωάννη καὶ ὁ λοιπὸς τῶν εὐαγγελιστῶν τε 161
καὶ τῶν ἀποστόλων χορός, τίνες τῇ ὑμετέρᾳ φωνῇ τὰς
ἰοβόλους γλώσσας ἑαυτῶν ἀνθοπλίζουσι; τίνες ταῖς οὐρα-
νίαις ὑμῶν βρονταῖς τὰς βατραχώδεις ἑαυτῶν φωνὰς ἀντε-
γείρουσι; τί οὖν λέγει ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς; Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ 5
λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.
τί δὲ ὁ μετ' ἐκείνων ἄλλος ἐκείνος, ὁ ἐντὸς τῶν οὐρανίων
ἀδύτων γενόμενος, ὁ ἐν τῇ παραδείσῳ μνηθεὶς τὰ ἀπόρ-
ρητα; Ὡν, φησὶν, ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς
ὑποστάσεως αὐτοῦ. τί μετὰ τούτους λέγει ὁ ἐγγαστρίμυθος; 10
σφραγίς, φησί, τῆς ἐνεργείας τοῦ παντοκρά-
τορος. τρίτον αὐτὸν μετὰ τὸν πατέρα ποιεῖ, τῇ ἀνυπάρκτῳ 162
ἐκείνῃ ἐνεργείᾳ μεσιτευόμενον, μᾶλλον δὲ πρὸς τὸ δοκοῦν
τῇ ἀνυπαρξίᾳ τυπούμενον. ἐνεργείας ἐστὶ σφραγίς ὁ ἐν
ἀρχῇ ὢν λόγος θεὸς καὶ τῇ αἰδιότητι τῆς ἀρχῆς τῶν ὄν- 15
των ἐνθεωρούμενος, ὁ μονογενὴς θεὸς ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις
τοῦ πατρὸς, ὁ τὰ σύμπαντα φέρων τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως
αὐτοῦ, ὁ ποιητὴς τῶν αἰώνων, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ δι' οὗ
τὰ πάντα καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, ὁ κατέχων τὸν γῦρον τῆς
γῆς, ὁ διελιφῶς τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ, ὁ περιμετρῶν τῇ 20
χειρὶ τὸ ὕδωρ, ὁ περιδεδραγμένος πάντων τῶν ὄντων, ὁ ἐν
ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, μᾶλλον δὲ ἐπι-
δῶν, ἵνα ποιήσῃ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἑαυτοῦ ὑποπόδιον,
τῷ ἔχῃ τοῦ λόγου ἐντυπωθεῖσαν; ἐνεργείας ἐστὶ
σφραγίς ἡ μορφή τοῦ θεοῦ; οὐκοῦν ἐνεργεία ἐστὶν ὁ 163
θεός, οὐχ ὑπόστασις; καὶ μὴν αὐτὸ τοῦτο διερμηνεύων
φησὶν ὁ Παῦλος, ὅτι χαρακτήρ ἐστὶν οὗ τῆς ἐνεργείας,
ἀλλὰ τῆς ὑποστάσεως. ἢ τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα σφραγίς
ἐστὶν ἐνεργείας θεοῦ; ὦ τῆς ἀσεβοῦς ἀμαθίας. τί μέσον

541 M.

5 Joh. 1, 1 9 Hebr. 1, 3 16 Joh. 1, 18 17 Hebr. 1, 3
18 I. Cor. 8, 6 Col. 1, 16 19 Jes. 40, 22 20—21 Jes. 40, 12
22 Ps. 112, 5—6 Sw. 23 Jes. 66, 1 27 Hebr. 1, 3

VLACTS 2 τῶν om. L 3 αὐτῶν VLS 10 εὐνόμιος supra
ἐγγαστρίμυθος add. man. alt. V 12 ποιεῖ μετὰ τὸν πατέρα T
19 καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα A, om. ceteri v 20 γῆς καὶ διελιφῶς A
τῇ ante σπιθαμῇ add. VL sed cf. Jes. 40, 12 23 ἑαυτοῦ: αὐτοῦ V
ἑαυτῷ v

ἐστὶ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἰδίας μορφῆς; τίτιν δὲ μεσιτεύεται
 πρὸς τὸν χαρακτήρα ἑαυτῆς ἢ ὑπόστασις; τί δὲ μεταξὺ
 νοεῖται τῆς δόξης καὶ τοῦ ἀπαυγάσματος; ἀλλὰ τοιούτων
 καὶ τοσοῦτων ὄντων δι' ὧν τὸ μεγαλεῖον ἀνακηρύσσεται τοῦ
 5 δεσπότη τοῦ κτίσεως. παρὰ τῶν πεπιστευμένων τὸ κήρυγμα,
 οἷα περὶ αὐτοῦ διεξέρχεται ὁ τῆς ἀποστασίας πρόδρομος;
 161 τί λέγει; ὡς εἰκόνα, φησί, καὶ σφραγιδα πάσης
 τῆς τοῦ παντοκράτορος ἐνεργείας καὶ δυνά-
 μews. πῶς παραγράφεται τὰς τοῦ μεγάλου Παύλου
 10 φωνάς; ἐκείνός φησιν ὅτι θεοῦ δυνάμις ἐστὶν ὁ υἱός, οὗτος
 δὲ αὐτὸν σφραγιδα λέγει δυνάμews, οὐχὶ δύνάμιν.
 καὶ πάλιν ἐπαναλαβὼν τὸν λόγον οἷα τοῖς εἰρημένοις προσ-
 τίθῃσιν; σφραγιδα λέγει τῶν τοῦ πατρὸς ἔργων
 καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων. ποίοις ἔργοις τοῦ
 15 πατρὸς ἐστὶν ὅμοιος; τὸν κόσμον πάντως ἔρει καὶ τὰ ἐν
 αὐτῷ πάντα. ἀλλὰ μὴν πάντα ταῦτα τοῦ μονογενοῦς ἔργα
 165 εἶναι τὸ εὐαγγέλιον ἐμαρτύρησε. ποίοις τοίνυν ἔργοις τοῦ
 πατρὸς ὁ υἱὸς ὁμοιώθη; τίνων ἐγένετο ἔργων σφραγίς;
 ποῖα δὲ γραφὴ σφραγιδα τῶν πατρικῶν ἔργων αὐτὸν προση-
 20 γόρευsen; εἰ δέ τις αὐτῷ καὶ τοῦτο δοίη, τὸ πλάσσειν τοὺς
 λόγους κατ' ἐξουσίαν ὡς βούλεται, καὶ ἡ γραφὴ μὴ συντι-
 θῇται, εἰπάτω ποῖα τοῦ πατρὸς ἐστὶν ἔργα τῶν παρὰ τοῦ
 υἱοῦ γεγονότων καχωρισμένα, ὧν σφραγιδα λέγει τὸν υἱὸν
 γεγενῆσθαι; ἔργα τοῦ λόγου τὰ ὁρατὰ πάντα καὶ τὰ
 25 ἀόρατα· ἐν τοῖς ὁρωμένοις ὁ κόσμος ὅλος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ
 166 πάντα, ἐν τοῖς ἀοράτοις ἡ ὑπερκόσμιος κτίσις. ποῖα τοίνυν
 ὑπολείπεται ἔξω τῶν ὁρωμένων τε καὶ ἀοράτων ἔργα τοῦ
 πατρὸς ἐφ' ἑαυτῶν θεωρούμενα, ὧν σφραγιδα λέγει τὸν
 υἱὸν γεγενῆσθαι; ἢ τάχα πάλιν ἐπὶ τὸν δυσώδη τῆς αἰρέ-
 30 σεως ἔμετον ἐπανήξει στενοχωρούμενος καὶ λέξει ἔργον

10 I. Cor. 1, 24

17 Joh. 1, 3

24—25 Col. 1, 16

VLACTS 1 τοῦ om. V ἰδίας: αἰδίου CTS v 3 νοεῖται
 om. T 4 ὄντων post 3 τοιούτων coll. v 6 ἀποστάσεως V
 12 ἐπαναλαμβάνων V 14 καὶ λόγων om. VLA v ποίων ἔργων VL
 16 ταῦτα πάντα VLA 18 ὁ υἱὸς om. v 21 μὴ om. L
 21—22 συντίθεται CT συντίθεται VL v 30 ἤξει VL λέγει VL

εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν; πῶς οὖν σφραγίς γίνεται τῶν ἔργων τούτων ὁ υἱός, αὐτὸς ὢν, ὥς φησιν αὐτός, τὸ ἔργον; ἢ τὸν αὐτὸν λέγει καὶ ἔργον καὶ ἔργου ὁμοίωμα;

Δεδόσθω ταῦτα· εἰπάτω τὰ λοιπὰ ἔργα ὧν λέγει δη- 167
μιουργὸν τὸν πατέρα, οἷς ὁ υἱὸς ὁμοιώθη, εἴπερ διὰ τῆς 5
σφραγίδος νοεῖ τὸ ὁμοίωμα. ποίους δὲ λόγους ἄλλους
τοῦ πατρὸς οἶδεν ὁ Εὐνόμιος παρὰ τὸν αἰεὶ ἐν τῷ πατρὶ
ὄντα λόγον, ὃν σφραγίδα ὀνομάζει, τὸν κυρίως καὶ ἀληθῶς
καὶ πρῶτως ὄντα τε καὶ ὀνομαζόμενον λόγον; πρὸς ποῖα
δὲ βουλευμάτα βλέπει τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας κεχωρι- 10
σμένα, οἷς ὁμοιοῦται ἡ τοῦ θεοῦ σοφία, σφραγίς γινομένη
τῶν βουλευμάτων; ὁράτε τὸ ἀδιάκριτον καὶ ἀπερί- 168
σκεπτον καὶ τὸν συρφετὸν τοῦ λόγου, οἷα τοῦ μυστηρίου
κατασκεδάζει, μήτε δὲ λέγει ἐπιστάμενος μήτε περὶ τίνος
ποιεῖται τὸν λόγον. ὁ γὰρ ὅλον ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα 15
καὶ ἐν τῷ πατρὶ ὅλος ὢν ὡς λόγος καὶ σοφία καὶ δύναμις
καὶ ἀλήθεια καὶ χαρακτήρ καὶ ἀπαύγασμα, αὐτὸς ἐστὶν ἐν
τῷ πατρὶ τὰ πάντα, οὐκ ἄλλων τινῶν ἐν τῷ πατρὶ πρὸ
αὐτοῦ θεωρουμένων εἰκὼν γινόμενος καὶ σφραγίς καὶ
ὁμοίωμα. 20

Εἶτα χαρίζεται αὐτῷ τὸν ἐπὶ Νῶε δι' ὕδατος 169 544 M.
τῶν ἀνθρώπων ἀφανισμὸν καὶ τὴν ἐν Σοδόμοις
τοῦ πυρὸς ἐπομβρίαν καὶ τῶν Αἰγυπτίων τὴν
ἐν δικῶν τιμωρίαν, ὥς τινα μεγάλα προσμαρτυρῶν τῷ
ἐν τῇ χειρὶ ἔχοντι τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἐν ᾗ τὰ 25
πάντα συνέστηκε, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, ὥσπερ οὐκ
εἰδώς, ὅτι τῷ περιέχοντι τὰ πάντα καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν
ἄγοντί τε καὶ φέροντι τὰ τε ἤδη γεγεννημένα καὶ τὰ ἐσό-
μενα οὐ τοσοῦτον προσθήκην ποιεῖ τῆς δόξης δύο ἢ τρία

14 I. Tim. 1, 7 26 Col. 1, 17

VLACTS 4 τῶν λοιπῶν ἔργων VL 6—7 τοῦ πατρὸς ἄλλους V
8 ὃν: ὢν T ἀληθινῶς VL 10 βλέπει om. S 13 τὸν: τὸ T
om. VL v 14 κατασκεδάζει correxi: κατασκευάζει VLCTS v κατα-
γλευάζει A cf. vol. I p. 30, 11 et 46, 15 λέγειν L 15 ποιεῖ v
τὸν om. V 16 ὢν ὅλος V 17 ἐν om. VL 19 γενόμενος VL
23 verba καὶ τῶν usque ad 24 τιμωρίαν om. L 27 τῷ: τὸ L
28—29 ἐσόμενα εἰς αἰεὶ VL

μνημονευθέντα θαύματα, ὅσον ἀφαίρεσιν καὶ ζημίαν ἢ τὸν λοιπῶν σιωπή. ἀλλὰ καὶ τούτων σιωπωμένων ἀρκεῖ ἢ μία τοῦ Παύλου φωνὴ περιληπτικῶς τὰ πάντα δι' ἑαυτῆς ἐνδείξασθαι ἢ ἐπὶ πάντων αὐτὸν λέγουσα καὶ διὰ πάντων

5 καὶ ἐν πάσιν.

- 170 Εἶτα νομοθετεῖ, φησί, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ. τίς ὁ αἰώνιος ἐστὶ θεὸς καὶ τίς ὁ ὑπουργῶν αὐτῷ περὶ τὴν τοῦ νόμου θέσιν; ἀλλὰ παντὶ δῆλον τοῦτό ἐστιν, ὅτι διὰ Μωϋσέως νομοθετεῖ ὁ θεὸς τοῖς
10 δεχομένοις τὸν νόμον. αὐτοῦ δὲ τοῦ Εὐνομίου τὸν μονογενῆ θεὸν εἶναι ὁμολογοῦντος τὸν Μωϋσεὶ χρηματίζοντα πῶς ὁ παρὼν αὐτοῦ λόγος εἰς τὴν τοῦ Μωϋσέως τάξιν τὸν τοῦ παντός δεσπότην ἀντικαθίστησιν, τὸ δὲ τοῦ αἰωνίου θεοῦ σημαίνόμενον τῷ πατρὶ ἀνατίθῃσι μόνῳ, ὡς τῇ πρὸς
15 τὸν αἰώνιον διαστολῇ μὴ αἰώνιον, ἀλλὰ πρόσφατον τὸν μονογενῆ θεὸν ἀποδείκνυσθαι, τὸν ποιητὴν τῶν αἰώνων;
171 ἀλλὰ καὶ ἐπιλελῆσθαί μοι δοκεῖ ὁ φιλομαθής τε καὶ μνήμων, ὅτι πάντα ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ ὁ Παῦλος φησι, διαγέλλων ἐν τοῖς ἀνθρώποις τοῦ εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα κατ'
20 ἐπιταγὴν τοῦ θεοῦ. ἂ τοίνυν περὶ ἑαυτοῦ διεξέρχεται ὁ ἀπόστολος, ταῦτα ὁ Εὐνόμιος τῷ δεσπότη τῶν προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων ἀνατιθεῖς οὐκ αἰσχύνεται, ἵνα ὁμότιμον καταστήσῃ τῷ Παύλῳ, τῷ ἰδίῳ δούλῳ, τὸν κύριον. καὶ τί με χρὴ τὰ καθ' ἕκαστον διελέγχοντα πλήθος ἐπεισάγειν
25 τῷ λόγῳ; ἐν οἷς ὁ μὲν ἀπλούστερον ἐντυγχάνων τοῖς παρ' αὐτοῦ γεγραμμένοις οἰήσεται τὰ συγκεχωρημένα παρὰ τῆς γραφῆς αὐτὸν λέγειν, ὁ δὲ ἐξεταστικῶς ἕκαστον ἀναπτύσσειν δυνάμενος ἀποδείξει μὴδὲν τῆς αἰρετικῆς κακουργίας κεχωρισμένα. λέγει γὰρ καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς καὶ ὁ αἰρε-
30 τικὸς, ὅτι Ὁ πατὴρ κρίνει οὐδέν, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν

4 Eph. 4, 6 9 Joh. 1, 17 11 Exod. 3, 4 sq. 18 Rom. 16, 26
30 Joh. 5, 22

VLACTS 7 ἐστὶν ὁ αἰώνιος θεός A 8 παντὴ L 9 τοῦτο δῆλον ἐστὶν CT 13 ἀντικαθίστησι sed ut eras. V 14 τὸ ante σημαίνόμενον add. L 15—16 τὸν ante μονογενῆ om. v 18 ταῦτα πάντα VLA 19 ἐν τοῖς ἀνθρώποις: ἐν οὐρανοῖς AC 28 μὴδὲν: μὴ δεῖν L 29 κεχωρισμένον V κεχωρισμένος L 29 καὶ post γὰρ om. A

δεδωκε τῷ υἱῷ, νοεῖ δὲ οὐχ ὁμοίως τὸ εἰρημένον ἐκάτερος·
διὰ γὰρ τῶν αὐτῶν ῥημάτων ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς τὴν
ἐπὶ πάντων ἐξουσίαν νοεῖ, οὗτος δὲ κατασκευάζει τὸ ὑπο-
δεές τε καὶ ὑποχείριον.

Ἄλλ' ἐκεῖνο χρή προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις, ὅπερ 172
κρηπιδά τινα ποιοῦνται τῆς ἀσεβείας ἐν τῷ περὶ τῆς οἰκο-
νομίας λόγῳ, οὐχ ὅλον ἄνθρωπον παρ' αὐτοῦ σεσῶσθαι
διοριζόμενοι, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἡμίτομον, τὸ σῶμα
λέγω. ὁ δὲ σκοπὸς ἐστὶν αὐτοῖς τῆς τοιαύτης περὶ τὸ
δόγμα κακουργίας τὸ δεῖξαι τὰς ταπεινότερας φωνάς, ἃς 10
ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου ποιεῖται ὁ κύριος, παρ' αὐτῆς τῆς θεό-
τητος γεγενῆσθαι δοκεῖν, ἵνα διὰ τούτων ἰσχυροτέραν ἀπο-
δείξωσι τὴν βλασφημίαν, δι' αὐτῆς τῆς τοῦ κυρίου ὁμο- 545 M.
λογίας κρατυνομένην. τούτου χάριν φησὶ τὸν ἐπ' ἐσχά-
των τῶν ἡμερῶν γεγόμενον ἄνθρωπον, οὐκ 15
ἀναλαβόντα τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄν-
θρωπον. ἐγὼ δὲ πᾶσαν διερευνησάμενος τὴν θεόπνευ- 173
στόν τε καὶ ἁγίαν γραφὴν οὐχ ὁρῶ ταύτην τὴν φωνὴν
ἐγγεγραμμένην, ὅτι μόνην τὴν σάρκα δίχα τῆς ψυχῆς ἐν
τῷ καιρῷ τῆς κατὰ ἄνθρωπον οἰκονομίας ὁ τὰ πάντα 20
ποιήσας εἰς ἑαυτὸν ἀνεδέξατο. ἀναγκαίως οὖν πρὸς τε τὸν
σκοπὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν βλέπων καὶ πρὸς τὰ δόγματα
τῶν πατέρων καὶ πρὸς τὰς θεοπνεύστους φωνάς τὴν ἐν τῷ
μέρει τούτῳ κατασκευαζομένην ἀσέβειαν διελέγξει πειρά-
σομαι. ἦλθεν ὁ κύριος ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός, 25
ἀπώλετο δὲ οὐ σῶμα, ἀλλ' ὅλος ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ψυχῆς
<καὶ σώματος> συγκεκραμένος, καὶ εἰ χρή τὸν ἀληθέστερον
εἰπεῖν λόγον, τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ προαπώλετο. ἢ γὰρ 174
παρακοὴ προαιρέσεως, οὐ σώματος ἀμαρτία ἐστίν, ἴδιον δὲ
ψυχῆς ἢ προαίρεσις, ἀφ' ἧς πᾶσα ἢ τῆς φύσεως συμφορὰ 30
τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ὡς μαρτυρεῖ τοῖς λόγοις ἢ ἀφευδῆς τοῦ
θεοῦ ἀπειλή, ὅτι ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ τῶν ἀπηγορευμένων

25 Luc. 19, 10

32 Gen. 2, 17

VLACTS 3—4 ἐπιδεές L 6 τινα om. S 19 τῆς ante ψυχῆς
om. v 20 τὸν ante ἄνθρωπον add. V 22 τῆς ἡμετέρας σωτηρίας V
23 πατέρων: πρῶν V sed πρ in ras. 27 καὶ σώματος supplevi cf.
p. 366, 19 28 ὅτι post λόγον add. VL

- ἄψονται, ἀνυπερθέτως συναφθήσεται τῇ βρώσει ὁ θάνατος. διπλοῦ δὲ ὄντος τοῦ ἀνθρωπίνου συγκρίματος, καταλλήλως καθ' ἑκάτερον ἐνεργεῖται ὁ θάνατος, τῆς διπλῆς ζωῆς ἐνεργούσης τῷ νεκρουμένῳ τὴν στέρησιν. σώματος μὲν γάρ
- 5 ἔστι θάνατος ἡ τῶν αἰσθητηρίων οὐβέσις καὶ ἡ πρὸς τὰ συγγενῇ τῶν στοιχείων διάλυσις. Ψυχὴ δέ, φησίν, ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται. ἁμαρτία δέ ἐστιν ἡ τοῦ θεοῦ
- 175 ἀλλοτριώσις, ὅς ἐστιν ἡ ἀληθινὴ τε καὶ μόνη ζωή. οὐκ οὖν πολλὰς ἐτῶν ἑκατοντάδας ἐπεβίω μετὰ τὴν παρακοὴν
- 10 ὁ πρωτόπλαστος, ἀλλ' ὁ θεὸς οὐκ ἐφεύσατο εἰπὼν Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. διὰ γάρ τοῦ ἀλλοτριωθῆναι αὐτὸν τῆς ὄντως ζωῆς αὐθημερὸν ἐκυρώθη κατ' αὐτοῦ ἡ τοῦ θανάτου ἀπόφασις. μετὰ ταῦτα δὲ χρόνοις ὕστερον καὶ ὁ σωματικὸς τῷ Ἀδὰμ ἐπηκολούθησε θάνατος.
- 15 ὁ τοίνυν διὰ τοῦτο ἐλθὼν, ἵνα ζητήσῃ καὶ σῶσῃ τὸ ἀπολωλός, ὅπερ ἐν τῇ παραβολῇ ὁ ποιμὴν πρόβατον ὀνομάζει, καὶ εὕρισκεν τὸ ἀπολωλός καὶ ἀναλαμβάνει ἐπὶ τῶν ἰδίων ὤμων ὅλον τὸ πρόβατον, οὐ μόνην τὴν τοῦ προβάτου δοράν, ἵνα ἄρτιον ποιήσῃ τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον, διὰ ψυχῆς τε
- 20 καὶ σώματος ἀνακραθέντα πρὸς τὴν θεότητα. καὶ οὕτως οὐδὲν ἀφῆκε τῆς φύσεως ἡμῶν, ὃ οὐκ ἀνέλαβεν ὁ κατὰ
- 176 πάντα πεπειραμένος καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. ἡ δὲ ψυχὴ ἁμαρτία οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ δεκτικὴ ἁμαρτίας ἐξ ἀβουλίας ἐγένετο. ἦν διὰ τοῦτο ἀγιάζει διὰ τῆς πρὸς ἑαυτὸν
- 25 ἀνακράσεως, ἵνα τῇ ἀπαρχῇ ὅλον συναγιάσῃ τὸ φέραμα. οὗ χάριν καὶ ὁ ἄγγελος μηνύων τῷ Ἰωσήφ τὴν τῶν ἐχθρῶν τοῦ κυρίου ἀπώλειάν φησιν ὅτι Τεθνήκασι οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου· καὶ ὁ κύριος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λέγει ὅτι Ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν
- 30 ὁμῖν λελάληκα. ἄνθρωπος δὲ τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα οὐ

6 Ezech. 18, 20 10 Gen. 2, 17 16 Luc. 19, 10 et 15, 6
22 Hebr. 4, 15 25 Rom. 11, 16 27 Matth. 2, 20 29 Joh. 8, 40

VLACTS 1 ἄψονται T 2 ἀνθρώπου v συγκρίματος VL v
κατάλληλος V 3 καθ' ἑκατέρων V 8 ἡ om. VT 9 πολλῶν T
ἐπεβίω: ἐπέβη V 14 ὁ ante σωματικὸς om. VL τῷ: τοῦ A
17 καὶ prim. om. C 19 ποιήσῃ ἄρτιον V 20 τὴν om. T
21 ἔλαβεν T 27 φησιν om. L

λέγεται, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων συγκείμενον. καὶ πάλιν φησὶ 177
 πρὸς αὐτοὺς ὅτι Ἑμοὶ χολάτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὕγιῃ 548 M.
 ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; ἐφανέρωσε δὲ τὸ τοῦ ὅλου νόημα ἐν
 μὲν τοῖς ἄλλοις εὐαγγελίοις, πρὸς τὸν διὰ τῆς κλίνης ἐν
 τῷ μέσῳ κεχαλασμένον εἰπὼν Ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι, 5
 ὅπερ ψυχῆς ἐστὶν ἰασίς, καὶ ὅτι Ἐγείραι καὶ περιπάτει, ὅπερ
 εἰς τὴν σάρκα βλέπει· ἐν δὲ τῷ κατὰ Ἰωάννην μετὰ τὸ
 δοῦναι τὴν ὑγίειαν τῷ σώματι καὶ τὴν ψυχὴν ἐλευθερώσας
 τῆς ἰδίας νόσου, ἐν οἷς φησιν ὅτι Ὑγιῆς γέγονας, μηκέτι
 ἁμάρτανε· ἐντεῦθεν *** ὁ δι' ἀμφοτέρων τεθεραπευμένος, 10
 ἐν ψυχῇ τε λέγω καὶ σώματι. οὕτω γάρ φησι καὶ Παῦλος· 178
 Ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον·
 καὶ οὕτως ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους προλέγει τὸ ἐκουσίως
 ἀποστῆναι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπὸ τοῦ ἰδίου σώματος λέγων
 Οὐδεὶς αἵρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι 15
 αὐτὴν ἀπ' ἑμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου,
 καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ἀλλὰ καὶ ὁ προ-
 φήτης Δαβὶδ κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ μεγάλου Πέτρου εἰς
 αὐτὸν προορώμενος εἶπεν Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν
 μου εἰς ἄδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν, 20
 οὕτω τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύσαντος, ὅτι
 οὔτε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐγκατελείφθη εἰς τὸν ἄδην οὔτε ἡ
 σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. ἡ γὰρ θεότης καὶ πρὸ τῆς 179
 σαρκὸς καὶ ἐν τῇ σαρκὶ καὶ μετὰ τὸ πάθος αἰεὶ ὡσαύτως
 ἔχει, ὃ ἦν τῇ φύσει πάντοτε οὔσα καὶ εἰς αἰεὶ διαμενουσα. 25
 ἐν δὲ τῷ πάθει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ὑπὲρ ἡμῶν
 οἰκονομίαν ἐπλήρωσε, διαζεύξασα πρὸς καιρὸν τὴν ψυχὴν
 ἐκ τοῦ σώματος, χωρισθεῖσα δὲ οὐδὲ τοῦ ἐτέρου, ᾧ ἅπαξ

2 Joh. 7, 23 5 Luc. 5, 20 6 Matth. 9, 5 9 Joh. 5, 14
 11 Eph. 2, 15 15 Joh. 10, 18 19 Act. 2, 27 Ps. 15, 10 Sw.

VLACTS 2 ἄνθρωπον ὅλον T. 4 εὐαγγελισταῖς V. 5 ἀφένονται V
 σοι: σου L v — σου post ἁμαρτίαι add. VL. 10 τοίνυν post ὁ
 add. VL, desunt verba „ὅλος“ λέγεται vel aliquid eiusmodi cf. 2—3
 11 verba οὕτω usque ad Παῦλος om. VL. 13 καὶ om. V. 14 ἀπο-
 στῆσαι C. 19 ἑαυτὸν VL. 21 verba ab οὕτω τοῦ usque ad 23
 διαφθοράν om. V. 23 διαφθοράν T. 26 τῷ post πάθει add. L
 27 τὴν ψυχὴν πρὸς καιρὸν v. 28 οὐδετέρου v. φ: ὡς C

συνανενκράθη, καὶ πάλιν τὰ διεστῶτα συνάψασα, ὥστε ἀκο-
 λουθίαν καὶ ἀρχὴν δοῦναι πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τῆς
 ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἵνα τὸ φθαρτὸν ἅπαν ἐνδύσῃται
 ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τὴν ἀθανασίαν, τῆς ἀπαρχῆς
 5 ἡμῶν διὰ τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἀνακράσεως εἰς θείαν φύσιν
 μεταποιηθείσης· καθὼς εἶπεν ὁ Πέτρος ὅτι Κύριον αὐτὸν
 καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
 ἐσταυρώσατε· καὶ πολλὰ τοῦ τοιοῦτου δόγματος ἐκ τῶν
 ἀγίων εὐαγγελίων ἔστιν εἰς συμμαχίαν λαβεῖν, πῶς ὁ κύ-
 10 ριος τῷ κατὰ Χριστὸν ἀνθρωπίνῳ τὸν κόσμον ἑαυτῷ καταλ-
 λάσσων ἐπεμέρισε τῇ ψυχῇ τε καὶ τῷ σώματι τὴν παρ'
 αὐτοῦ γινομένην τοῖς ἀνθρώποις ἐνεργεσίαν, θέλων μὲν διὰ
 τῆς ψυχῆς, ἐφαπτόμενος δὲ διὰ τοῦ σώματος. ἀλλὰ πε-
 ριττὸν ἂν εἴῃ πάντα διεξιόντα ὅχλον ἐπεισάγειν τῷ λόγῳ.
 180 Ἐκεῖνο δὲ τοῖς εἰρημένοις ἔτι προσθείς πρὸς τὰ
 ἐφεξῆς μεταβήσομαι· Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν
 ἡμέραις ἔγερῶ αὐτόν. ὥσπερ ἡμεῖς διὰ ψυχῆς καὶ σώ-
 ματος ναὸς γινόμεθα τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπερι-
 πατοῦντος, οὕτως καὶ ὁ κύριος ναὸν ὀνομάζει τὸ συναμφρό-
 20 τερον, οὗ ἡ λύσις τὴν τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος σημαίνει
 διάλυσιν. εἰ δὲ προφέρουσι τὴν τοῦ εὐαγγελίου φωνὴν ὅτι
 Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ὥς διὰ τοῦ μὴ συμμνημονευθῆναι
 549 M. καὶ τὴν ψυχὴν κατασκευάζεσθαι τὸ ἄψυχον ἀνελήφθαι τὴν
 σάρκα, μαθεύωσαν ὅτι σύνηθές ἐστι τῇ ἀγίᾳ γραφῇ τῷ
 181 μέρει συμπεριλαμβάνειν τὸ ὅλον. ὁ γὰρ εἰπὼν ὅτι Πρὸς σὲ
 πᾶσα σὰρξ ἤξει, οὐ κεχωρισμένην τῶν ψυχῶν τὴν σάρκα
 λέγει τῷ κριτῇ παραστήσεσθαι· καὶ τὸν Ἰακώβ ἐν ἐβδο-
 μήκοντα πέντε ψυχαῖς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον καταβάντα παρὰ
 τῆς ἱστορίας ἀκούσαντες καὶ τὴν σάρκα μετὰ τῶν ψυχῶν
 30 ἐνόησαμεν. οὕτως οὖν καὶ ὁ λόγος σὰρξ γενόμενος ὅλην
 μετὰ τῆς σαρκὸς τὴν ἀνθρωπίνην συνάελαβε φύσιν, ὅθεν

3 I. Cor. 15, 53

6 Act. 2, 36

16 Joh. 2, 19

17 I. Cor. 6, 19

22 Joh. 1, 14

25 Ps. 64, 3 Sw.

27 Gen. 46, 27

VLACTS 2 δοῦναι· εἶναι V

10 ἐν ante τῷ add. C

18 ἐν

om. TS 22 μὴ διὰ τοῦ ACTS

24 ἀγία· θεία S om. VL

25 συμπαράλαμβάνειν VLAC

τὸν ὅλον V

26 εἴξει L

27 παρα-

σταθήσεσθαι A θή sscr.

30 γενόμενος· ἐγένετο V

31 ἀνέλαβε CTS V

καὶ τὸ πεινῆν καὶ τὸ διψῆν καὶ τὸ δειλιάν καὶ τὸ φοβεῖ-
σθαι καὶ τὸ ἐπιθυμεῖν καὶ τὸ καθεύδειν καὶ τὸ ταράττε-
σθαι καὶ τὸ δακρύειν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι ἐν
αὐτῷ χώραν ἔσχεν. οὔτε γὰρ ἡ θεότης κατὰ τὴν ἰδίαν
φύσιν τι τοιοῦτον ἀναδέχεται πάθος, οὔτε καθ' ἑαυτὴν ἡ 5
σὰρξ ἐν ἐκείνοις γίνεται, μὴ ψυχῆς συνδιατιθεμένης τῷ
σώματι.

Καὶ περὶ μὲν τῆς εἰς τὸν υἱὸν βλασφημίας τοσαῦτα. 182
ἴδωμεν δὲ καὶ ὅσα περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος διεξέρχεται.
μετὰ τοῦτον πιστεύομεν, φησίν, εἰς τὸν παρὰ- 10
κλητον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. ἐγὼ δὲ δῆλον
οἶμαι πᾶσιν εἶναι τοῖς ἐντυγχάνουσιν, πρὸς ὃ τι βλέπων
παρατρέπει τὴν ὑπὸ τοῦ κυρίου παραδοθεῖσαν τῆς πίστεως
ἐκθεσιν, ἐν τοῖς περὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρὸς λόγοις τῆς
ἀτοπίας ταύτης ἀπελεγχθείσης· ὅμως δὲ καὶ νῦν δι' ὀλί- 15
γων τὸν σκοπὸν αὐτοῦ τῆς κακουργίας φανερὸν καταστήσαι
πειράσομαι. ὥς γὰρ ἐκεῖ πατέρα οὐκ εἶπεν, ἵνα μὴ τῇ
ἀτιμότητι τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν συνενδείξηται, οὐδὲ τὸν υἱὸν
ὠνόμασεν, ἵνα μὴ τὴν κατὰ φύσιν οἰκειότητα τῇ φωνῇ
ταύτῃ συμπαραστήσῃ, οὕτω καὶ νῦν οὐ λέγει πνεῦμα ἅγιον, 20
ἵνα μὴ τὸ μεγαλεῖον τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ τὸ κατὰ πάντα
ἡνωμένον πατρί τε καὶ υἱῷ διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου συνο-
μολογήσῃ. ἐπειδὴ γὰρ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ κατὰ τὸ ἴσον 183
ἢ τε τοῦ πνεύματος καὶ ἢ τοῦ ἁγίου κλήσεις παρὰ τῆς
γραφῆς ἐφαρμόζεται (Πνεῦμα γὰρ ὁ θεός, καὶ Πνεῦμα πρὸ 25
προσώπου ἡμῶν Χριστὸς κύριος, καὶ Ἅγιος κύριος ὁ θεός,
καὶ Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός), ἵνα μὴ τις
γένηται τοῖς ἀκούουσιν ἁγίου πνεύματος εὐσεβῆς διὰ τού-
των ὑπόληψις ἢ διὰ τὸ κοινωνεῖν τε τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ
τῆς ἐνδόξου κλήσεως ἐγγινομένη, τούτου χάριν παρακρου- 30

25 Joh. 4, 24 Lam. 4, 20 26 Ps. 98, 9 Sw. 27 I. Cor. 8, 6

VLACTS 3 γενέσθαι VL 12 τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι V εἶναι
om. L 14 τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ VL τοῦ alt. om. ATS
15 τ. τῆς ἀπελεγχθείσης V 17 verba ab ἵνα usque ad 19 ὠνόμασεν
om. VL 19 τὴν ante φύσιν add. VLC v 20 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον CT
22 verba a διὰ usque ad 23 υἱῷ om. V 30 ἐγγινομένης VL

σάμενος τὴν ἀκοὴν τῶν ἀνοήτων τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ προ-
εκτεθείσης πίστεως ἐν τῇ παραδόσει τοῦ μυστηρίου ὑπαλ-
λάσσει τὰ ῥήματα, ὥσπερ ὁδοποιήσας διὰ τῆς ἀκολουθίας
ταύτης ἑαυτῷ τὴν κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἀσέβειαν.

184 εἰ γὰρ εἶπεν ὅτι πιστεύομεν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πνεῦμα
δὲ ὁ θεός, ὑπέκρουσεν ἂν ὁ τὰ θεῖα πεπαιδευμένος ὅτι, εἰ
χρὴ πιστεύειν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πνεῦμα δὲ ὁ θεός
ὀνομάζεται, οὐκ ἄλλο τι κατὰ τὴν φύσιν ἐστὶν ἢ ἐκεῖνο
πάντως, ὃ διὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων κυρίως κατονομάζεται.

10 ὅσα γὰρ οὐ ψευδῶς οὐδὲ ἐκ καταχρήσεως, ἀλλὰ κυρίως
ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων δηλοῦται, τούτων ἀνάγκη πᾶσα
μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμολογεῖσθαι φύσιν τὴν τοῖς αὐτοῖς
σημαινομένην ὀνόμασι. διὰ ταῦτα σιωπήσας τὴν παρὰ τοῦ
κυρίου νομοθετήσαν ἐν τῇ πίστει φωνὴν πιστεύομεν,

552 M.

185 φησὶν, εἰς τὸν παράκλητον. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτο
τὸ ὄνομα κοινὸν ἔμαθον εἶναι παρὰ τῆς θεοπνεύστου γρα-
φῆς πατρός τε καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου. ὁ γὰρ υἱὸς
ἐπίσης ἑαυτὸν τε καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀνομάζει παρά-
κλητον· ὁ δὲ πατήρ δι' ὧν ἐνεργεῖ τὴν παράκλησιν, οἰκει-

20 οὔται πάντως τοῦ παρακλήτου τὸ ὄνομα. οὐ γὰρ δὴ τὸ
ἔργον ποιῶν τοῦ παρακλήτου ἀπαξιοῖ τοῦ ἔργου τὸ ὄνομα.
ὅ τε γὰρ Δαβὶδ πρὸς τὸν πατέρα φησὶν ὅτι Σὺ κύριε ἐβοή-
θησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς με, καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος
τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ πατρὸς διεξέρχεται λέγων Εὐλογητὸς ὁ

25 θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ παρα-
καλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν· τὸν δὲ υἱὸν ὁ
Ἰωάννης ἐν μιᾷ τῶν καθολικῶν διαρρήδην ὀνομάζει παρά-
κλητον. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κύριος δι' ὧν εἶπε καὶ ἄλλον
παρακλήτον ἡμῖν ἀποσταλήσεσθαι, περὶ τοῦ πνεύματος λέ-

22 Ps. 85, 17 Sw.

24 II. Cor. 1, 3

27 I. Joh. 2, 1

28—29 Joh. 14, 16

VLACTS 1 κοινωνίαν L ἀκοὴν marg. τοῦ add. VL, om. cet. v
4 ἑαυτῷ om. CTS v 5 τὸ prim. om. A 7 εἰς om. V 8 ἢ
om. VL 9 κατασκευάζεται V 11 τούτων om. CT 16 τὸ om.
VL 19 κλήσιν S 22 ὅ τε: ὅτι L 24 ταῦτα ACT 26 ἐπὶ:
ἐν CT τῇ om. V 29 πνεύματος: πατρός L

γων, ἐφ' ἑαυτοῦ πάντως τὸ ὄνομα τοῦτο προωμολόγησε.
 διπλῆς δὲ οὔσης τῆς τοῦ παρακαλεῖν σημασίας, μιᾶς μὲν 186
 διὰ τῶν τιμητικῶν ῥημάτων τε καὶ σχημάτων, ὑπὲρ ὧν, ἄν-
 τινος δεόμενοι τύχωμεν, εἰς συμπάθειαν αὐτὸν ἐπαγόμεθα,
 ἑτέρας δὲ τῆς θεραπευτικῆς τῶν ψυχικῶν τε καὶ σωματι- 5
 κῶν παθημάτων ἐπινοίας, τῶν καθ' ἑκάτερον σημεινομένων
 ἐπίσης ἢ ἁγία γραφή προσμαρτυρεῖ τῇ θείᾳ φύσει τοῦ
 παρακλήτου τὴν ἔννοιαν. νῦν μὲν γὰρ ὁ Παῦλος τὴν ἱατι-
 κὴν ἡμῶν τοῦ θεοῦ δύναμιν διὰ τῆς παρακλήσεως ἡμῶν
 παρίστησι λέγων Ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν 10
 ἡμᾶς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου, πάλιν δὲ κατὰ τὴν ἑτέραν
 δίδαναι πρὸς τοὺς Κορινθίους γράφων ταῦτα διέξεισιν ὅτι
 Ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὥς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος
 δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ὅπως ἂν ἐπὶ τοῦ πνευ- 187
 ματος νοήσης τοῦ παρακλήτου τὸ ὄνομα, τῆς τοῦ πατρὸς
 τε καὶ τοῦ υἱοῦ κοινωνίας καθ' ἑκάτερον τῶν σημεινομένων
 οὐκ ἀποστήσεις. οὐκ οὖν ἐν τῷ μέρει τούτῳ οὐδὲ βουλό-
 μενος κατασμικρύνει τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος δόξαν δε-
 δύνηται, ἐκεῖνο προσμαρτυρῶν αὐτῷ, ὅπερ καὶ τῷ πατρὶ 20
 καὶ τῷ υἱῷ παρὰ τῆς ἁγίας γραφῆς ἀνατίθεται. πνεῦμα
 δὲ ἀληθείας εἰπὼν ὁ Εὐνόμιος αὐτὸς μὲν, ὥς οἶμαι, τὸ
 ὑποχείριον ἡβουλήθη διὰ τῆς τοιαύτης παραστήσαι φωνῆς,
 ἐπειδὴ ἀληθεῖα μὲν ὁ Χριστὸς ἐστίν, ἐκεῖνο δὲ πνεῦμα
 εἶναι τῆς ἀληθείας ὠνόμασεν, ὥς εἴ τις λέγοι κτῆμα εἶναι 25
 τῆς ἀληθείας καὶ ὑποχείριον, οὐκ εἰδὼς ὅτι δικαιοσύνη
 ὁ θεὸς λέγεται καὶ οὐ δήπου κτῆμα τῆς δικαιοσύνης
 τὸν θεὸν ἐνοήσαμεν. ὥστε καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας 188

10 II. Cor. 7, 6

13 II. Cor. 5, 20

25 Joh. 15, 26

VLACTS 1 ἐαυτῷ S παντὸς V προωμολόγησε po eras. L
 4 ἐπαγόμεθα LA: ἐπαγόμεθα V ἐπαγόμενοι CTS v 6 ἐπινοίας παθη-
 μάτων V καθ' ἕτερον V 8—9 ἱατικὴν correxi: ἱατρικὴν libri v
 10 post λέγων ras. trium litt. V 11 ἡμᾶς ante 10 τοὺς ταπεινοὺς
 coll. V 18 ἀποστήση V ἀποστήσει L οὐκ οὖν A: οὐκοῦν cet. v
 21 scholium in marg. T ὅρα δὲ εὐνόμιον καὶ τὴν λατινικὴν ἐνταῦθα δόξαν
 22 ὁ om. VL v ὥς om. V 24 ὁ χριστὸς μὲν VL 25—26 τῆς
 ἀληθείας εἶναι v 26—27 δικαιοσύνης θεὸς T

- μαθόντες τὴν θεοπρεπῆ διάνοιαν παρὰ τῆς φωνῆς ἐδεξάμεθα,
 τῷ ἐπαχθέντι λόγῳ πρὸς τὸ κρεῖττον χειραγωγοῦμενοι.
 εἰπὼν γὰρ ὁ κύριος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας εὐθὺς ἐπή-
 γαγεν „ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται“, ὅπερ οὐδενὶ τῶν ἐν
- 553 M. 5 τῇ κτίσει νοουμένων ἢ φωνῇ τοῦ κυρίου προσεμαρτύρησεν,
 οὐ τοῖς ὀρωμένοις, οὐ τοῖς ἀοράτοις, οὐ θρόνοις, οὐκ ἄρ-
 χαῖς, οὐκ ἐξουσίαις, οὐ κυριότησιν, οὐκ ἄλλῳ τινὶ ὀνο-
 μαζομένῳ ὀνόματι οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τοῦτῃ οὔτε ἐν τῷ
 μέλλοντι. οὐ τοίνυν πᾶσα ἡ κτίσις ἐστὶν ἀμέτοχος, δῆλον
- 10 ἂν εἴη πάντως ὅτι τοῦτο τῆς ἀκρίστου φύσεως ἰδίον ἐστι
 189 καὶ ἐξαίρετον. οὗτος δὲ πιστεύειν κελεύει εἰς τὸν καθ' ἡ-
 γητὴν τῆς εὐσεβείας. οὐκοῦν πιστευέτω εἰς τὸν
 Παῦλόν τε καὶ Βαρνάβαν καὶ Τίτον καὶ Σιλουανὸν καὶ
 Τιμόθεον καὶ πάντας ἐκείνους, δι' ὧν πρὸς τὴν πίστιν
- 15 καθωδηγήθημεν. εἰ γὰρ τὸ καθηγούμενον εἰς εὐσέβειαν
 μετὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ πιστεύεσθαι χρή, πάντες οἱ προ-
 φῆται καὶ νομοθέται καὶ πατριάρχαι κήρυκες τε καὶ εὐαγγε-
 λισταὶ καὶ ἀπόστολοι ποιμένες τε καὶ διδασκαλοὶ ὁμοτίμως
 ἔχουσι πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθηγηταὶ τοῖς μετ' ἐκεί-
 20 νους τῆς εὐσεβείας γενόμενοι.
- 190 Γενόμενος, φησί, ὑπὸ τοῦ μόνου θεοῦ διὰ
 τοῦ μονογενοῦς. ἀνακεφαλαιοῦται πᾶσαν αὐτοῦ τὴν
 ἀσέβειαν διὰ τῶν εἰρημένων· πάλιν μόνον θεὸν τὸν πατέρα
 κατονομάζει, ὀργάνῳ κεχρημένον τῷ μονογενεῖ πρὸς τὴν
- 25 κατασκευὴν τοῦ πνεύματος. ποίαν εὐρὼν ἐκ τῆς γραφῆς
 σκιὰν τοῦ τοιοῦτου νοήματος ταῦτα τολμᾷ; ἐκ ποίας ἄρ-
 χῆς δι' ἀκολούθου πρὸς τὸ τοιοῦτο πέρας προήγαγε τὴν
 ἀσέβειαν; τίς τῶν εὐαγγελιστῶν φησι, τίς ἀπόστολος, τίς
 προφήτης; πᾶν μὲν οὖν τὸ ἐναντίον πᾶσα γραφὴ θεόπνευ-

VLACTS 3—4 ἐπήγαγεν εὐθὺς S v εὐθὺς om. V 9 ἐστὶν ἀμέ-
 τοχος AS et L²: ἐστὶν om. CT v ἐστὶ μέτοχος VL 15 εἰ: εἰς v
 16 τοῦ ante πατρὸς add. v 16—17 οἱ ante προφῆται om. V
 17 πατριάρχαι om. L 21 γενόμενος: γεγονὸς T cf. p. 375, 1
 21—22 in marg. scholion καὶ τοῦτο λατινικόν T 22 αὐτοῦ VLS
 24 κεχρημένος CT 26 νοήματος: ποιήματος VL 27 τὸ τοιοῦτον V
 τὸ τοιοῦτο τὸ L προάγων V προαγαγὼν L πρὸς ante τὴν add. L

στος ἡ διὰ τῆς ἐπιπνοίας τοῦ πνεύματος ἀναγραφεῖσα μαρ-
 τυρεῖ τῷ πνεύματι τὴν θεότητα, οἷον (κρεῖττον γὰρ δι'
 αὐτῶν τῶν μαρτυριῶν ἀποδείξαι τὸν λόγον) οἱ λαβόντες
 ἐξουσίαν τοῦ τέκνα θεοῦ γενέσθαι μαρτυροῦσι τῷ πνεύματι
 τὴν θεότητα. τίς γὰρ ἀγνοεῖ τὴν τοῦ κυρίου φωνήν, ὅτι 191
 οἱ ἐκ τοῦ πνεύματος γεννηθέντες θεοῦ τέκνα εἰσίν; οὕτω
 γὰρ διαρρηθὴν μαρτυρεῖ τῷ ἁγίῳ πνεύματι τῶν τοῦ θεοῦ
 τέκνων τὴν γέννησιν εἰπὼν ὅτι, ὥσπερ τὸ γεγεννημένον ἐκ
 τῆς σαρκὸς σὰρξ ἔστιν, οὕτω καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ
 πνεύματος πνευμά ἐστιν. ὅσοι δὲ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐγεν- 10
 νήθησαν, θεοῦ τέκνα προσηγορεύθησαν. οὕτω καὶ τοῦ
 κυρίου διὰ τοῦ προσφυσήματος δεδωκότος τοῖς μαθηταῖς
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησὶν ὁ Ἰωάννης Ἐκ τοῦ πληρώματος
 αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. ἐν αὐτῷ δὲ κατοικεῖν τὸ 192
 πλήρωμα τῆς θεότητος ὁ μέγας Παῦλος διαμαρτύρεται, 15
 ἀλλὰ καὶ ἔτι διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου περὶ τῆς γενομένης
 αὐτῷ θεοφανείας, ὅτε εἶδε τὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ
 καὶ ἐπηρμένου, ἡ μὲν ἀρχαιοτέρα παράδοσις τὸν πατέρα
 εἶναι λέγει τὸν ὀφθέντα, ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἰς
 τὸν κύριον ἀναφέρει τὴν προφητείαν, λέγων περὶ τῶν μὴ 20
 πεπιστευκότων Ἰουδαίων τὰς τῷ προφῆτῃ ῥηθείσας περὶ
 τοῦ κυρίου φωνάς ὅτι Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν
 δόξαν αὐτοῦ καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ μέγας Παῦλος 193
 τῷ ἁγίῳ πνεύματι τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγον προσεμαρτύρησεν
 ἐν τῇ γενομένῃ αὐτῷ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν Ῥώ- 25
 μην δημηγορίᾳ, ὅτε φησὶ Καλῶς εἶπε περὶ ὑμῶν τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον ὅτι Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, δεικνὺς ὥς 556 M.

4 Joh. 1, 13 6—8 Joh. 3, 6—8 cf. Rom. 8, 14 13 Joh. 1, 16
 15 Col. 1, 19 16 Jes. 6, 1 22 Joh. 12, 41 26 Act. 28, 25
 Jes. 6, 9

VLACTS 1—2 μαρτυρὶ τῷ πατρὶ L 4 verba μαρτυροῦσι usqu
 ad 5 θεότητα om. L 6 τέκνα θεοῦ A 8 γένεσιν CT 8 et 9 γε-
 γεννημένον VC sed sscr. alterum v C 12 κυρίου διὰ τοῦ om. L
 ἐμφυσήματος V δεδωκότος om. V 13 ὁ ante Ἰωάννης om. V
 14 ἡμεῖς om. V κατοικεῖ V 15 θεότητος e in ras. T 18 αἱ
 μὲν ἀρχαιότεραι παραδόσεις V 19 λέγουσι V 19—20 πρὸς τὸν κ. V
 20 μὴ om. L 21 περὶ: παρά VL 26 δημηγορίας (sic) τε φησὶν L
 27 ἀκούσητε VL

- οἶμαι δι' αὐτῆς τῆς ἀγίας γραφῆς, ὅτι πᾶσα ὁπτασία θειο-
 τέρα καὶ πᾶσα θεοφάνεια καὶ πᾶς λόγος ἐκ προσώπου
 θεοῦ λεγόμενος ἐπὶ τοῦ πατρὸς νοεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ
 194 καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. διὰ τοῦτο τοῦ Δαβὶδ
 5 εἰπόντος ὅτι Παρώργισαν τὸν θεὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ παρώ-
 ξυναν αὐτὸν ἐν γῇ ἀνδρῶν, ὁ ἀπόστολος εἰς τὸ πνεῦμα τὸ
 ἅγιον ἀναφέρει τὰ παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ τοῦ θεοῦ
 γεγεννημένα, οὕτως γράφας τῷ ῥήματι Διό, καθὼς λέγει τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὥς ἐν
 10 τῷ παραπικρασμῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ
 ἐρήμῳ, οὐ ἐπειρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 πάντα τῷ προσώπῳ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀνατίθῃσιν, ὅσα
 ἢ προφητεία πρὸς θεὸν ἀναφέρει. οἱ δὲ τρεῖς ἡμῖν θεοὺς
 διὰ τῶν τοιοῦτων ἐπιθυροῦντες δογμάτων οὕτω τάχα οὐδὲ
 195 ἀριθμεῖν ἐδιδάχθησαν. εἰ γὰρ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πατήρ οὐ
 μερίζονται ἀπ' ἀλλήλων εἰς δυϊκὴν σημασίαν (ἐν γὰρ εἰσι
 καὶ οὐχὶ δύο κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνήν), ἐν δὲ καὶ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς τὸ ἐν τῷ ἐνὶ συντιθέμενον εἰς τριῶν
 θεῶν ἀριθμὸν διασχίζεται; ἢ δὴλον πάντως ἐστὶν ὅτι οὐκ
 20 ἂν τις ἐπικαλέσειεν ἡμῖν τριῶν θεῶν ἀριθμόν, μὴ πρότερον
 αὐτὸς θεῶν δυάδα ἐν τῷ ἰδίῳ δόγματι κατασκευάζων. τοῖς
 γὰρ δύο τὸ ἐν συντιθέμενον τὴν τριάδα τῶν θεῶν ἀπερ-
 γάζεται. παρ' ὧν δὲ εἷς προσκυνεῖται θεὸς ἐπ' ὀνόματι
 πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου, ποῖαν ἔχει χώραν ἢ
 25 τῶν τριῶν θεῶν κατηγορία;
- 196 Ἄλλ' ἐπαναλάβωμεν πάντα τοῦ Εὐνομίου τὸν λόγον.

5 Ps. 77, 40 Sw.

8 Hebr. 3, 7 Ps. 94, 8 Sw.

VLACTS 1 αὐτῆς: αὐτοῦς L 1—2 ὁπτασία καὶ ἐμφάνεια θειο-
 τέρα (om. καὶ πᾶσα) V 4 τοῦ ἁγ. πνεύματος S 5 εἰπόντος: πόντος
 eras. L ἐρήμῳ: ἐρήμ. eras. L 9 ἡμῶν V 10 ἡμέραν post μ
 duae litt. eras. et ε sscr. V πειρασμοῦ: παραπιού L 11 ἡμῶν V
 13 πρὸς: εἰς τὸν VL εἰ δὲ V 14 τάχα οὕτε L 15 οὐ om.
 VL 18 ἐν τῷ om. CS v 19 διασχίζεται ἀριθμὸν V διασ...αι
 L χίζετ eras. 20 ἂν τις ντ eras. L 21 ἐν ante τῷ om. in lac. L
 τοῖς om. in lac. L 22 γὰρ om. CT τριάδα: τ... cet. eras. L
 23 ὧν δ... L ε eras. ἐν ὀνόματι V ὁ ἐν ὀνόματι A 24 ἁγίου πνεύ-
 ματος L 26 πάντα: πάλιν S τὸν λόγον: τὸ ... cet. eras. L

γενόμενος, φησί, παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ διὰ τοῦ
 μονογενοῦς [καὶ τοῦτο]. τίς οὖν ἡ ἀπόδειξις τοῦ
 καὶ τοῦτο ἐν τῶν παρὰ τοῦ μονογενοῦς γεγονότων εἶναι;
 πάντα δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι πάντως ἐροῦσιν, ἐν δὲ τοῖς πᾶσι
 συμπεριελήφθαι καὶ τοῦτο. πρὸς οὓς ἐροῦμεν ὅτι Πάντα 5
 δι' αὐτοῦ ἐγένετο, ὅσα ἐγένετο, ἐγένετο δέ, καθὼς ὁ Παῦ-
 λός φησιν, ὁρατὰ τε καὶ ἀόρατα, θρόνοι ἀρχαὶ ἐξουσίαι
 κυριότητες δυνάμεις, ἐν δὲ τοῖς ἀπηριθμημένοις διὰ
 τῶν θρόνων τε καὶ τῶν δυνάμεων τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ
 Σεραφὶμ ὑπὸ τοῦ Παύλου κατείλεκται. ἕως τούτου τὰ 10
 πάντα. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ὑπὲρ τὴν φύσιν τῶν 197
 γεγονότων ἐν τῇ ἀπαριθμῇσι τῶν ὄντων ὁ Παῦλος ἀπεισιώ-
 πησεν, οὔτε τὸ γενέσθαι οὔτε τὸ ὑποτετάχθαι διὰ τῶν
 ἑαυτοῦ λόγων ἡμῖν ἐνδειξάμενος· ἀλλ' ὥσπερ ὁ προφήτης
 ἀγαθὸν καὶ εὐθὲς καὶ ἡγεμονικὸν ὀνομάζει τὸ πνεῦμα τὸ 15
 ἅγιον, διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ τὸ ἀρχικὸν ἐνδεικνύμενος, οὕτω
 καὶ ὁ ἀπόστολος πάντα ἐν πᾶσιν ἐνεργεῖν καθὼς βούλεται
 διοριζόμενος τὴν αὐθεντικὴν ἐξουσίαν προσμαρτυρεῖ τῇ ἀξίᾳ
 τοῦ πνεύματος. ὁ δὲ κύριος τὴν αὐτεξούσιον αὐτοῦ δύνα-
 μιν τε καὶ ἐνέργειαν ἐν τῷ πρὸς Νικόδημον λόγῳ φανεράν 20
 ποιεῖ λέγων ὅτι Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ. πῶς οὖν ὁ 198
 Εὐνόμιος ἐν καὶ τοῦτο τῶν γεγονότων εἶναι παρὰ τοῦ
 υἱοῦ διορίζεται, τῇ αἰδίῳ ὑποταγῇ καταδικασμένον; καθ-
 ἀπαξ γάρ, φησὶν, ὑποτεταγμένον, οὐκ οἶδα ποίῳ
 τῆς ὑποταγῆς εἶδει τὸ ἡγεμονικὸν τε καὶ ἀρχικὸν ὑποζεύξας. 25
 πολύσημος γάρ ἡ τοιαύτη φωνὴ παρὰ τῇ ἁγίᾳ γραφῇ καὶ
 πολυτρόπως νοουμένη καὶ λεγομένη. καὶ γὰρ καὶ τὴν 557 M.

5 Joh. 1, 3 6 sq. Col. 1, 16 14—15 Ps. 50, 12 sq. Sw.
 17 I. Cor. 12, 6 et 11 21 Joh. 3, 8

VLACTS 1 γενόμενος: ἐπιγενόμενον S ex coniectura videlicet, post-
 quam verba καὶ τοῦτο in textum intrusa sunt (cf. ad 2) μόνου θεοῦ:
 μόνο ... cet. eras. L 2 καὶ τοῦτο om. V, seclusi verba ex v. 3, 5
 et 22 hic interpolata (cf. p. 372, 21) 6 ὅσα ἐγένετο om. TS v
 7 τε om. ACTS v ἐξουσίαι ἀρχαὶ v 8 ἀπαριθμημένοις L
 13 διὰ om. C 18 ὀριζόμενος A 20 τὸν post πρὸς add. VL
 21 καὶ post οὖν add. AT 22 παρὰ: πρὸς A 25 τῷ ante εἶδει
 add. S 26 παρὰ: παντὶ L 27 τε καὶ λεγομένη V

ἄλογον φύσιν ὑποτετάχθαι φησὶν ὁ προφήτης, καὶ τοὺς ἐν
 πολέμῳ κεκρατημένους τῷ αὐτῷ ὑπάγει ὀνόματι, καὶ Δού-
 λους τοῖς ἰδίῳις δεσπόταις ὑποτάσσασθαι, νομοθετεῖ ὁ ἀπό-
 στολος, καὶ τὰ τέκνα ἐν ὑποταγῇ ἔχειν τοὺς τῆς ἱερωσύ-
 5 νης προεστηκότας διακελεύεται, ὡς τῆς γινομένης παρ'
 αὐτῶν ἀταξίας καθ' ὁμοιότητα τῶν Ἑλὶ τοῦ ἱερέως παί-
 199 δων εἰς τοὺς πατέρας διαβαινούσης. ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν
 ἀνθρώπων τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὑποταγὴν, ὅταν ἐνωθέντες οἱ
 πάντες ἀλλήλοις διὰ τῆς πίστεως ἐν σῶμα τοῦ κυρίου τοῦ
 10 ἐν πᾶσιν ὄντος γενώμεθα, τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα ὑπο-
 ταγὴν ὁ ἀπόστολος λέγει, τῆς παρὰ πάντων ὁμοθυμαδὸν
 γινομένης τῷ υἱῷ προσκυνήσεως παρά τε τῶν ἐπουρανίων
 καὶ τῶν ἐπιγείων καὶ τῶν καταχθονίων εἰς τὴν τοῦ πατρὸς
 δόξαν διαβαινούσης, οὕτως εἰπόντος τοῦ Παύλου ὅτι Αὐτῷ
 15 κάμψει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων,
 καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χρι-
 200 στὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. οὗ γενομένου τὸν ἐν πᾶσιν
 ὄντα υἱὸν διὰ τῆς τῶν πάντων ἐν οἷς ἐστὶν ὁ υἱὸς ὑποταγῆς
 αὐτὸν ὑποτάσσασθαι τῷ πατρὶ ἡ μεγάλη τοῦ Παύλου δια-
 20 βαιουῖται σοφία. τίνα οὖν ἐπιθρυλεῖ τῷ πνεύματι τὴν
 καθ' ἁπάξ ὑποταγὴν ὁ Εὐνόμιος, οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς
 προσριφείσης παρ' αὐτοῦ διδαχθῆναι φωνῆς, τῶν ἀλόγων ἢ
 τῶν αἰχμαλώτων ἢ τῶν οἰκετῶν ἢ τῶν σωφρονιζομένων
 25 τέκνων ἢ τῶν διὰ τῆς ὑποταγῆς σφριζομένων. ἡ γὰρ πρὸς
 τὸν θεὸν τῶν ἀνθρώπων ὑποταγὴ σωτηρία τοῖς ὑποτασσο-
 μένοις ἐστὶ κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, ἡ φησὶν ὑπο-
 τάσσασθαι τῷ θεῷ τὴν ψυχὴν, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῦ γίνεται
 διὰ τῆς ὑποταγῆς τὸ σωτήριον, ὡς εἶναι τὴν ὑποταγὴν τῆς
 201 ἀπωλείας ἀλεξήτηριον. ὥσπερ τοίνυν ἡ ἱατρικὴ τοῖς νο-
 30 σοῦσι σπουδάζεται, οὕτω καὶ ἡ ὑποταγὴ τοῖς δεομένοις τῆς
 σωτηρίας. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ζωοποιοῦν τὰ πάντα

1 Ps. 8, 7 Sw. 2 Ps. 59, 10 Sw. 3 Tit. 2, 9 4 I. Tim. 3, 4
 14 Phil. 2, 10 19 I. Cor. 15, 28 26—27 Ps. 61, 2 Sw.

VLACTS 5 γενομένης VL 6 ἀξίας τα sscr. T τοῦ ante
 ἱερέως om. T 13 τῶν ante καταχθονίων om. ACTS 28 verba ab
 ὡς εἶναι usque ad 29 ἀλεξήτηριον om. CT 29 ἡ ante ἱατρικὴ om. v
 30 τῆς om. V

ποιᾶς ἐνδεές ἐστι ζωῆς, ἵνα διὰ τῆς ὑποταγῆς τὴν σωτηρίαν
 ἑαυτῷ κατακτηθῇται; ἐπειδὴ τοίνυν οὔτε ἀπὸ τινος θείας
 φωνῆς τὸ τοιοῦτον ἐπιθρυλεῖν ἔχει τῷ πνεύματι οὔτε ἐκ
 τῆς τῶν εἰκότων λογισμῶν ἀκολουθίας ταύτην κατὰ τοῦ
 ἁγίου πνεύματος τὴν βλασφημίαν προήκατο, δῆλον ἂν εἴη 5
 τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν, ὅτι ἀσυνηγόρητον ἐκτίθεται κατ'
 αὐτοῦ τὴν ἀσέβειαν, οὔτε μαρτυρίαν τινὲ γραφικὴν οὔτε μὴν
 ἀκολουθίαν λογισμῶν κρατυομένην.

Προστίθῃσι δὲ τούτοις ὅτι οὔτε κατὰ τὸν πατέρα 202
 οὔτε τῷ πατρὶ συναριθμοῦμενος· εἰς γὰρ ἐστὶ 10
 καὶ μόνος πατήρ ὁ ἐπὶ πάντων θεός, οὔτε τῷ
 υἱῷ συνεξισούμενος· μονογενὴς γὰρ ἐστὶν ὁ
 υἱὸς οὐδένα ἔχων ὁμογενῆ. ἐγὼ μὲν εἴ γε τοῦτο
 μόνον τῷ λόγῳ προσέθηκε, τὸ μὴ εἶναι πατέρα τοῦ υἱοῦ
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μάταιον καὶ οὕτως ὥμην τοῖς παρὰ 15
 μηδενὸς ἀμφισβητούμενοις ἐμφιλοχωρεῖν, ἐκεῖνα περὶ αὐτοῦ
 νοεῖν κωλύοντα, ἅπερ οὐδ' ἂν τῶν ἄλλων τις ἀνοήτων ὑπο-
 νοήσειεν. ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν ἀνοικείων τε καὶ ἀπροσκόλλων
 κατασκευάζειν ἐπιχειρεῖ τὴν ἀσέβειαν, δι' ὧν μὴ εἶναι
 λέγει τοῦ μονογενοῦς πατέρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τοῦ- 20
 των ἀποδεικνύειν οἰόμενος τὸ εἶναι ὑποτεταγμένον καὶ ὑπο- 560 M.
 χερίον, τούτου χάριν εἰς ἔλεγχον τῆς ἀνοίας αὐτοῦ τῶν
 ῥημάτων τούτων τὴν μνήμην ἐποιησάμην, ὅς οἶεται ἀπο-
 δεικνύειν ὑποτεταγμένον <τῷ> πατρὶ τὸ πνεῦμα, διότι οὐκ
 ἐστὶ πατήρ τοῦ μονογενοῦς τὸ πνεῦμα. ἐκ ποίας γὰρ τὸ 203
 τοιοῦτον ἀνάγκης κατασκευάζεται ὥς, εἰ μὴ πατήρ εἴη, καὶ
 ὑποτετάχθαι πάντως; εἰ μὲν οὖν ἀποδεδείκτο ταῦτόν εἶναι
 τῷ σημαινομένῳ πατέρα καὶ τύραννον, ἀκόλουθον ἦν περὶ

VLACTS 2 καταστήσεται TS οὔτε: οὐδὲ VL 3 ἔχων V
 ἐκ om. in lac. L 6 γε om. v ἐκτίθεται: ἐκτίσθαι T 10 συν-
 αριθμοῦμενον S sed cf. p. 375, 1; 381, 14 10—11 ἐστὶ πατήρ καὶ μόνος
 VL 12 συνεξισούμενον S (cf. ad 10) 13 μονογενῆ V 13—14 μόνον
 τοῦτο v 14 τοῦ μὴ VL 15 οὕτως: τούτοις v τοῦτο T verba a μά-
 ταιον usque ad 20 τὸ ἅγιον om. V 17 κωλύων τὰ A οὐδὲν sed a
 sser. L 21 ἀποδεικνύειν L 24 τῷ ante πατρὶ V v, om. LACTS
 24 verba διότι usque ad 25 τὸ πνεῦμα om. L 25 alt. τὸ om. L
 25—26 ἀνάγκης τὸ τοιοῦτον T v 26 ὥς: ω evan. vel eras. L ante
 καὶ lac. ut vid. A 27 πάντων L

- τὸν πατέρα νοηθείσης τῆς τυραννίδος ὑποτετάχθαι λέγειν
τὸ πνεῦμα τῷ κατὰ τὴν ἐξουσίαν προέχοντι. εἰ δὲ διὰ τοῦ
πατρὸς ἢ πρὸς τὸν υἱὸν σχέσις νοεῖται μόνῃ, οὐδὲν δὲ
τυραννικὸν καὶ ἐξουσιαστικὸν νόημα διὰ ταύτης τῆς φωνῆς
5 παρεισάγεται, πῶς ἀκολουθεῖ τῷ μὴ εἶναι πατέρα τοῦ υἱοῦ
204 τὸ ὑποτετάχθαι τὸ πνεῦμα; οὔτε τῷ υἱῷ, φησί, συν-
εξισόμενον. πῶς ταῦτά φησι; τὸ γὰρ (ἄφθαρτ)όν τε καὶ
ἄτρεπτον καὶ κακοῦ παντὸς ἀνεπίδεκτον καὶ αἰὶ ὡσαύτως
ἐν τῷ ἀγαθῷ διαμένον οὐδεμίαν ἔχει παραλλαγήν ἐπὶ τοῦ
10 υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος. ἐπίσης γὰρ τὸ τοῦ πνεύματος
ἄφθαρτον τῆς φθορᾶς ἡλλοτριῶται καὶ τὸ τῇ φύσει ἀγαθὸν
ὡσαύτως τοῦ ἐναντίου κεχώρισται καὶ τὸ ἐν παντὶ ἀγαθῷ
τέλειον ὁμοίως ἀνενδεῶς ἔχει τοῦ πλείονος. ταῦτα δὲ
πάντα λέγειν περὶ τοῦ πνεύματος ἢ θεόπνευστος διδάσκει
15 γραφή, ἀγαθὸν καὶ σοφὸν καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον καὶ
πάντα τὰ ὑψηλὰ καὶ [τὰ] θεοπρεπῆ νοήματά τε καὶ ὀνόματα
προσμαρτυροῦσα τῷ πνεύματι. εἰ οὖν ἐν οὐδενὶ τούτων
ἡλάττωται, [ἐν] τίνι τὸ ἄνισον τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος
διαμετρεῖ ὁ Εὐνόμιος;
- 205 Μονογενὴς γὰρ ἐστὶ, φησὶν, ὁ υἱός, οὐδέν α
ἔχων ἀδελφὸν ὁμογενῆ. ἀλλὰ περὶ τοῦ μὴ δεῖν
μετὰ ἀδελφῶν νοεῖν τὸν μονογενῆ ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τοῦ
πρωτοτόκου πάσης κτίσεως διειλήφαμεν. τὸ δὲ παρὰ τού-
του νῦν διὰ κακουργίας προσριφέν τῷ λόγῳ προσήκει μὴ
25 παραδραμεῖν ἀνεξέταστον. τοῦ γὰρ ἐκκλησιαστικοῦ δόγμα-
τος μίαν ἐν πατρί τε καὶ υἱῷ καὶ πνεύματι ἀγίῳ δύναμιν
τε καὶ ἀγαθότητα καὶ οὐσίαν καὶ δόξαν καὶ πάντα τὰ
τοιαῦτα κηρύσσοντος πλήν τῆς κατὰ τὰς ὑποστάσεις δια-

VLACTS 2 ἐξουσίαν: δυναστεῖαν VL 4 καὶ: ἢ LC ταύτης:
αὐτῆς VL 5 πῶς μὴ V τὸ μὴ εἶναι TS 6 τὸ ὑποτετάχθαι
om. LCT 7 ὅν τε: οὔτε v, immo ἄφθαρτον supplevi cf. 11 et 379, 16
8 πάντως v 10 τοῦ prim. om. L πνεύματος alt.: πατρὸς V
14 πάντα post πνεύματος coll. v 16 τὰ seclusi 18 ἐν seclusi ex
v. superiore illatum 20 ὁ om. V 21 μὴ δεῖν: μ... ἐν (sic)
cet. eras. L 22 νοεῖν μετὰ ἀδελφῶν V 23 τῆς ante κτίσεως
add. v ἢ in διειλήφαμεν eras. V 24 προσριφέν φε eras. L
26 μίαν om. S 27 ἀγαθότητα: θεότητα CT

φορᾶς, οὗτος ὅταν μὲν βούληται κοινοποιῆσαι πρὸς τὴν
κτίσιν τοῦ μονογενοῦς τὴν οὐσίαν, πρωτότοκον αὐτὸν λέγει
πάσης τῆς κτίσεως κατὰ τὴν προαιώνιον ὑπαρξίν, ἀδελφὰ
τοῦ κυρίου πάντα τὰ ἐν τῇ κτίσει νοούμενα διὰ τῆς φωνῆς
ταύτης εἶναι ἀποφαινόμενος· ὁ γὰρ πρωτότοκος οὐ τῶν 5
ἐτερογενῶν, ἀλλὰ τῶν ὁμογενῶν πάντως ἐστὶ πρωτότοκος·
ὅταν δὲ τῆς πρὸς τὸν υἱὸν συναφείας ἀποσχίξῃ τὸ πνεῦμα,
μονογενῇ αὐτὸν λέγει, μὴ ἔχοντα ἀδελφὸν ὁμογενῇ, οὐχ ἵνα
ἄνευ ἀδελφῶν αὐτὸν νοήσῃ, ἀλλ' ἵνα διὰ τούτου κατα-
σκευάσῃ περὶ τοῦ πνεύματος τὸ κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλό- 10
τριον. τὸ μὲν γὰρ μὴ λέγειν „ἀδελφὸν“ τὸ πνεῦμα τὸ 206
ἅγιον παρὰ τῆς γραφῆς μεμαθήκαμεν· τὸ δὲ μὴ δεῖν
ὁμογενὲς τῷ υἱῷ λέγειν τὸ πνεῦμα οὐδαμῶθεν ἐκ τῶν
θείων ἀποδείκνυται λόγων. εἰ γὰρ ἡ ζωοποιὸς δύναμις ἐν
πατρὶ καὶ υἱῷ ἀποδείκνυται καὶ πνεύματι ἁγίῳ κατὰ τὴν 15
τοῦ εὐαγγελίου φωνήν, εἰ τὸ ἄφθαρτόν τε καὶ ἄτρεπτον
καὶ τὸ κακοῦ παντὸς ἀνεπίδεκτον, εἰ τὸ ἀγαθόν τε καὶ τὸ
εὐθὲς καὶ τὸ ἡγεμονικὸν καὶ τὸ πάντα ἐν πᾶσιν ἐνεργοῦν 561 M.
καθὼς βούλεται, εἰ πάντα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως ἔστιν ἰδεῖν
ἐπὶ πατρός τε καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου, πῶς ἔστι διὰ 20
τῆς ἐν τούτοις ταυτότητος τὸ ἐτερογενὲς ἐννοῆσαι; οὐκοῦν 207
τὸ μὴ δεῖν ἀδελφότητά τινα περὶ τὸν μονογενῇ θεωρεῖν ὁ
τῆς εὐσεβείας συντίθεται λόγος, τὸ δὲ μὴ εἶναι τῷ υἱῷ
ὁμογενὲς τὸ πνεῦμα, τῷ εὐθεῖ τὸ εὐθὲς, τῷ ἀγαθῷ τὸ
ἀγαθόν, τῷ ζωοποιῷ τὸ ζωοποιόν, τοῦτο τῆς αἰρετικῆς 25
κακουργίας ἐκ τῆς τοῦ λόγου ἀκολουθίας σαφῶς ἀποδέ-
δεικται. τί οὖν διὰ τούτων κολοβοῦται ἡ μεγαλειότης τοῦ
πνεύματος; οὐδὲν γάρ ἐστι τὸ πλεονασμὸν ἢ ὕφεσιν ἐμποι-

VLACTS 2—3 πάσης λέγει L 3 τῆς om. S 4 κτήσει L
7 ἀποσχίξει L v 10 κατ' οὐσίαν VL 12 ἁγίας ante γραφῆς add. V
13 τῷ υἱῷ post πνεῦμα coll. V 14 ἡ TS: δὴ VLAC v ζωοποιεῖ L
15 καὶ post ἀποδείκνυται om. L ἐν ante πνεύματι add. L v
16 ἄτρεπτόν τε καὶ ἀφθάρτον V 17 κακοῦ: καλοῦ L τε om. ACT
τὸ ante 18 εὐθὲς om. v 18 ἐν πᾶσι πάντα L 22 περὶ τοῦ μονογε-
νοῦς S 23 τῷ δὲ μὴ L 25 τοῦ ζωοποιοῦ τ. ζ. L τοῦτο post
26 κακουργίας add. VL 26 ἐκ: διὰ V τοῦ λόγου post ἀκολουθίας
coll. L 26—27 ἐπιδέδεικται VL

ἦσαι δυνάμενον ἐκ τῶν θεοπρεπῶν νοημάτων, ὧν πάντων
κατὰ τὸ ἕσον ἐπιλεγομένων τῷ τε υἱῷ καὶ τῷ πνεύματι
παρὰ τῆς ἀγίας γραφῆς ἐν τίνι βλέπει τὸ ἄνισον οὐκ ἂν
εἰπεῖν ἔχοι. ἀλλὰ γυμνὴν καὶ ἀκατάσκευον καὶ μηδεμιᾶς
5 ἡρτημένην ἀκολουθίας τὴν κατὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος προ-
φέρει ἀσέβειαν.

- 208 Οὕτε μὴν ἄλλω, φησί, τινὶ συντασσόμενον·
ἀπάντων γὰρ ἀναβέβηκε τῶν διὰ τοῦ υἱοῦ γε-
νομένων ποιημάτων γενέσει καὶ φύσει καὶ
10 δόξῃ καὶ γνώσει, ὥς πρῶτον ἔργον καὶ κρά-
τιστον τοῦ μονογενοῦς μέγιστόν τε καὶ κάλλι-
στον. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν ἀπαιδευτον καὶ συρφετῶδες τῆς λέ-
ξεως ἄλλοις κωμφοδεῖν καταλείψω, ἀτερπὲς εἶναι κρίνων
πρεσβυτικῇ πολιᾷ τὴν ἐν τοῖς ῥήμασιν ἀπαιδευσίαν προσφέ-
15 ρειν τῷ ἀσεβοῦντι εἰς τὸν προκείμενον λόγον. ἐκεῖνο δὲ
209 προσθήσω τῇ ἐξετάσει. εἰ πάντων ἀναβέβηκε τῶν τοῦ υἱοῦ
„ποιημάτων“ τὸ πνεῦμα (χρησσομαι γὰρ αὐτοῦ τῇ σεσο-
λοικισμένῃ ταύτῃ καὶ ἀνοήτῃ φωνῇ, μᾶλλον δὲ πρὸς τὸ
σαφέστερον διὰ τῆς ἐμαυτοῦ λέξεως παραστήσω τὸ νόημα),
20 εἰ πάντων προέχει τῶν παρὰ τοῦ υἱοῦ γεγονότων, ἀσύν-
τακτόν ἐστι τῇ λοιπῇ κτίσει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ εἰ
πλεονεκτεῖ δέ, καθὼς φησιν ὁ Εὐνόμιος, τῷ πρὸ τῶν ἄλ-
λων γενέσθαι, ἀνάγκη πᾶσα καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης κτίσεως
τὰ τῇ γενέσει κατὰ τὴν τάξιν προήκοντα τῶν ἐφεξῆς αὐτὸν
25 ὁμολογεῖν προτιμότερα. ἀλλὰ μὴν τῆς τοῦ ἀνθρώπου
210 κατασκευῆς ἢ τῶν ἀλόγων προϋπέστη φύσις. οὐκοῦν κατα-
σκευάσει πάντως διὰ τούτων προτιμωτέραν εἶναι τῆς λογικῆς
οὐσίας τὴν ἄλογον. οὕτω καὶ ὁ Κάλιν τοῦ Ἀβελ κρείττων
κατὰ τὸν τοῦ Εὐνομίου λόγον δειχθήσεται, προτερῶν τῷ
30 χρόνῳ κατὰ τὴν γένεσιν, οὕτω καὶ τῶν ἐκ τῆς γῆς φρο-

VLACTS 1 ἐκτὸς τῶν θεοπρεπῶν VL 2 ἐπιλεγομένων: ἐπαγγε-
λομένων V 4 ἀκατασκευάστον V οὐδὲ μᾶς VL 5—6 προσ-
φέρει V 7 φησί γὰρ οὔτε μὴν V 10 δόξῃ: δυνάμει L γνώσει,
ὥς: γνώσεως VL 14—15 προσφέρειν V 15 προκείμενον: προσ-
κυνούμενον VL v 22 δέ om. v τῷ: τὸ VL 28 παρὰ (π.
τῶν V) ante τοῦ Ἀβελ add. VL 29 δειχθήσεται: κριθήσεται T
30 τὴν eras. A γένησιν (sic) V ἐκ om. T

μένων ἀπάντων ἐλάττων καὶ καταδεστέρα ἢ τῶν ἄστρον
φύσις ἀναδειχθήσεται· τὰ μὲν γὰρ τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν
ἐκ τῆς γῆς ἐξανέτειλεν, οἱ δὲ μεγάλοι φωστῆρες καὶ τὰ
ἄστρα πάντα κατὰ τὴν τετάρτην γεγενῆσθαι παρὰ τοῦ
Μωϋσέως ἱστόρηται. ἀλλὰ μὴν οὐδεὶς οὕτως ἀνόητος, ὥς 211
τῶν οὐρανίων θαυμάτων τὴν γῆνιν πόαν προτιμωτέραν διὰ
τὰ τοῦ χρόνου πρεσβεῖα λογίσασθαι ἢ τῷ Καῖν δοῦναι
κατὰ τοῦ Ἀβελ τὰ νικητήρια ἢ ὑποζεῦξαι τοῖς ἀλόγοις τὸν
ἄνθρωπον τὸν μετ' ἐκεῖνα γενόμενον. οὐκ ἄρα νοῦν ἔχει
τινὰ τὸ παρὰ τοῦτου λεγόμενον, ὅτι διὰ τὸ πρὸ τῶν ἄλλων 10 564 M.
γενέσθαι τὸ πνεῦμα προτιμωτέραν ἔχει τῶν ἐφεξῆς γεγονό-
των τὴν φύσιν.

Ἴδωμεν δὲ καὶ οἷα χαρίζεται τῇ δόξῃ τοῦ πνεύματος 212
ὁ τῆς πρὸς τὸν υἱὸν κοινωνίας ἀπομερίσας. εἰς γάρ,
φησὶν, καὶ οὗτος ὢν καὶ πρῶτος καὶ μόνος καὶ 15
πάντων προύχων τῶν τοῦ υἱοῦ ποιημάτων κατὰ
τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φυσικὴν ἀξίαν, πᾶσαν ἐν-
έργειαν καὶ διδασκαλίαν ἐξανύων κατὰ τὸ δο-
κοῦν τῷ υἱῷ, πεμπόμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ παρ'
αὐτοῦ λαμβάνων καὶ ἀναγγέλλων τοῖς παι- 20
δευομένοις καὶ τῆς ἀληθείας ἡγούμενος. πᾶ-
σαν φησὶν ἐνέργειαν καὶ διδασκαλίαν ἐξανύειν
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ποῖαν ἐνέργειαν; πότερον ἐκείνην ἢν
καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς κατὰ τὸν τοῦ κυρίου λόγον ἐνεργεῖ
ὁ ἕως ἄρτι ἐργαζόμενος τὴν ἀνθρωπίνην σωτηρίαν ἢ ἄλλην 25
τινὰ παρὰ ταύτην; εἰ μὲν γὰρ ἐκεῖνα ἐργάζεται, τὴν αὐτὴν 213
ἐκεῖνῳ πάντως δύναμιν τε καὶ φύσιν ἔχει, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ
ἐτερογενὲς ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου χώραν οὐκ ἔχει. ὥς γὰρ εἴ-
τι τὰ τοῦ πυρὸς ἐνεργοίη λάμπον τε καὶ θερμαῖνον ὡσαύτως,

24 Joh. 5, 17

VLACTS 2 τρίτῃ: τ...η cet. om. L 6 πόαν: ποῖαν v
7 τὰ: τῆς L προτιμωτέρα (sic) ante λογίσασθαι add. T 14—15 φησὶ
γὰρ εἰς V 15 καὶ ante οὗτος om. A 20 καὶ ante ἀναγγέλλων om. v
20—21 πεπαιδευμένοις A, schol. marg. adscr. T ὅρα ἐνταῦθα τὰ λατινικά
22 ἐξανύων A 24 τοῦ om. CT 28 χώραν: φύσιν T 29 τὸ τοῦ
πυρὸς L θερμαῖνον: φαιδρόνον T

- πῶρ ἐστὶ πάντως, οὕτως εἰ τὰ τοῦ πατρὸς ἔργα τὸ πνεῦμα
 ποιεῖ, τῆς αὐτῆς αὐτῷ πάντως φύσεως εἶναι ὁμολογεῖται.
 εἰ δὲ ἄλλο τι παρὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐνεργεῖ καὶ εἷς τι
 τῶν ἐναντίων ἐπιδείκνυται τὴν ἐνέργειαν, ἄλλης φύσεώς τε
 5 καὶ οὐσίας διὰ τούτων ἐπιδειχθήσεται. ἀλλὰ μὴν ζωοποιεῖν
 ὁμοίως πατρὶ τε καὶ υἱῷ τὸ πνεῦμα αὐτὸς ὁ λόγος δια-
 214 μαρτύρεται. οὐκοῦν τὸ μὴ ἀπεξενῶσθαι πάντως τῆς τε
 τοῦ πατρὸς καὶ τῆς τοῦ υἱοῦ φύσεως τὸ πνεῦμα διὰ τῆς
 ταυτότητος τῶν ἐνεργημάτων παρίσταται. καὶ πρὸς <τὸ>
 10 ἐνέργειαν καὶ διδασκαλίαν ἐξανύειν τὸ πνεῦμα
 κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ υἱῷ οὐ μαχόμεθα· ἐν γὰρ βού-
 λημα εἶναι πατρός τε καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου ἢ τῆς
 φύσεως κοινωνία διαμαρτύρεται, ὥστε εἰ ἐκεῖνο βούλεται
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ δοκεῖ τῷ υἱῷ, ἢ κοινωνία τοῦ θελή-
 15 ματος σαφῶς παρίστησι τὴν τῆς οὐσίας ἐνότητα.
 215 Ἄλλὰ πεμπόμενος, φησὶν, παρ' αὐτοῦ καὶ
 παρ' αὐτοῦ λαμβάνων καὶ ἀναγγέλλων τοῖς
 παιδευομένοις καὶ τῆς ἀληθείας ἡγούμενος.
 216 εἰ μὴ προσειρήκει ταῦτα περὶ τοῦ πνεύματος, πάντως ἂν
 20 περὶ τινος τῶν ἐν ἀνθρώποις διδασκάλων ταῦτα λέγεσθαι
 ὁ ἀκούων ἐνόμιζε. ταῦτόν γάρ ἐστιν τῷ πέμπεσθαι τὸ
 ἀποστέλλεσθαι καὶ τὸ μηδὲν οἴκοθεν ἔχειν, ἀλλ' ἐκ τῆς
 χάριτος λαμβάνειν τοῦ ἀποστέλλοντος καὶ διακονεῖν τοῖς
 διδασκομένοις τὰ ῥήματα καὶ καθηγείσθαι τῆς ἀληθείας
 25 τοῖς πλανωμένοις. ταῦτα γὰρ πάντα καὶ τῶν νῦν ποιμένων
 τε καὶ διδασκάλων ἐστί, πέμπεσθαι λαμβάνειν ἀναγγέλλειν

5 Joh. 6, 63 II. Cor. 3, 6

VLACTS 1 τοῦ om. **VATS** 2 ποιότη **T** 3 ἡμῶν: τὴν
 ἡμετέραν **T** in marg. γράφεται ὅρι ἡμῶν εἰς τὴν τῶν **L** 6 τε om.
ACTS v 8 τῆς ante τοῦ υἱοῦ om. **VT** 9 καὶ πρὸς τὸ correxi:
 καὶ πατρός **ACTS** v ἀλλὰ πατρός τε (verba 10 ἐνέργειαν usque ad τὸ
 πνεῦμα om.) **VL** cf. p. 381, 17 11 οὐ μαχόμεθα **ACTS** v: οὐδὲ τοῦτο
 δεχόμεθα **VL** ex coniectura 16 φησὶν om. **T** παρ': ὑπ' **T**
 17 post λαμβάνων add. φησὶ **T** 18 πεπαιδευμένοις **A** 19 προσειρήκει
S: προειρήκει **VLACT** v 21 τῷ: τὸ **VL** 22 verba γράφεται ἀλλ'
 ἐκ τῆς usque ad ἀποστέλλοντος in marg. add. **T** in textu habet ἀλλ' ἐκ
 τῆς τοῦ ἀποστέλλοντος χάριτος **T** sscr. λαμβάνειν 23 λαμβάνων **L**

διδάσκειν ὑποτίθεσθαι τὴν ἀλήθειαν, ἅπερ χαρίζεται τῷ
 πνεύματι τῷ ἁγίῳ Εὐνόμιος. εἰπὼν δὲ πρὸ τούτων ὅτι
 καὶ εἷς ἐστὶ καὶ πρῶτος καὶ μόνος καὶ πάντων
 προύχων, εἰ ἕως τούτου τὸν λόγον ἔστησεν, συνήγορος ἂν
 τῶν τῆς ἀληθείας ἐφάνη δογμάτων. εἷς γὰρ ὡς ἀληθῶς 217
 ἐστὶν ὁ ἀχωρίστως ἐν τῷ ἐνὶ θεωρούμενος καὶ πρῶτος ὁ
 ἐν τῷ πρώτῳ καὶ μόνος ὁ ἐν τῷ μόνῳ. ὡς γὰρ τὸ πνεῦμα
 τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἷς ἐστὶν 565 M.
 ἄνθρωπος, οὕτως καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ τὸ ἐν αὐτῷ καὶ
 αὐτὸς ὁ θεὸς εἷς ἂν κυρίως ὀνομασθεῖη θεὸς καὶ πρῶτος 10
 καὶ μόνος, χωρισθῆναι ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶν οὐ δυνάμενος.
 νῦν δὲ προσθεῖς τὸ πάντων προύχων τῶν τοῦ υἱοῦ
 ποιημάτων ἀνατροπὴν θολερὰν τὸν βλάσφημον ἑαυτοῦ
 λόγον ἀπέδειξε, τῷ ὅπου θέλει πνέοντι καὶ πάντα ἐν πᾶσιν
 ἐνεργοῦντι τῇ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ποιημάτων συγκρίσει 15
 παρέχων τὰ προτιμότερα.

Ἰδωμεν δὲ καὶ ὅσα τούτοις προσέθηκεν. ἁγιάζων, 218
 φησὶν, τοὺς ἁγίους. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ πατρός τε καὶ
 τοῦ υἱοῦ τις λέγων ἀληθῶς ἔρεῖ· ἐν οἷς γὰρ ἂν γένηται
 ὁ ἅγιος, ἁγίους ποιεῖ, ὡς καὶ ὁ ἀγαθὸς ἀγαθοὺς ἀπεργά- 20
 ζεται· ἅγιος δὲ καὶ ἀγαθὸς ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς ἀποδεδεικται. μυσταγωγῶν,
 φησὶ, τοὺς προσιόντας τῷ μυστηρίῳ. τοῦτο καλῶς
 ἔχει λέγειν περὶ Ἀπολλῶ τοῦ τὴν φυτεῖαν Παύλου ποτί-
 ζοντος. φυτεύει μὲν γὰρ διὰ τῆς κατηχήσεως ὁ ἀπόστολος, 25
 ποτίζει δὲ βαπτίζων ὁ Ἀπολλῶς διὰ τῆς μυστικῆς ἀναγεν-
 νήσεως προσάγων τοὺς παρὰ Παύλου κατηχουμένους τῷ

13 Hab. 2, 15 14 Joh. 3, 8 I. Cor. 12, 6 et 11 24 I. Cor. 3, 6

VLACTS 2 τούτου T 3 ἐστὶ om. V μόνος καὶ πρῶτος V
 4 ἕως τούτων T 6 ἐστὶν post 5 γὰρ coll. T ὁ post ἀχωρίστως
 add. T 8 τὸ: τὸ L 9 τὸ ἐν: τοῦ ἐν L 10 ὀνομάσθη VL
 11 οὐ: μὴ V 12 προσθεῖς θει eras. L 16 παρέχον τὰ προτιμότερα
 L παρέχοντα προτιμότερον v 18 καὶ primum add. S 19 τοῦ ante
 υἱοῦ om. V 20 καὶ ante ὁ ἀγαθὸς om. CT 21 ἀγαθὸς δ. x. ἅγιος V
 24 τοῦ ante Ἀπολλῶ add. L 25 κατηχήσεως correxi: καθηγήσεως
 libri v cf. 27 26 Ἀπολλῶς: ἀπόστολος corr. postea in ἀπολλῶς man.
 alt. V

- 219 μυστηρίῳ. οὐκοῦν εἰς τὸ ὁμότιμον ἄγει τῷ Ἀπολλῶ <τὸ πνεῦμα> τὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος τελειοῦν τοὺς ἀνθρώπους. διανέμων, φησί, πᾶσαν ὠρεάν. τούτῳ καὶ ἡμεῖς συντιθέμεθα. πᾶν γάρ, ὅτιπερ ἐστὶν ἀγαθόν, τῶν τοῦ ἁγίου
 5 πνεύματος ὠρεῶν μερίς ἐστί. συνεργῶν, φησί, τοῖς πιστοῖς εἰς κατανόησιν καὶ θεωρίαν τῶν διατεταγμένων. τῶν παρὰ τίνος διατεταγμένων μὴ προσθεῖς ἀμφίβολον τὸν λόγον ἐποίησεν, εἴτε ὁρθῶς εἴτε καὶ ὡς ἐτέρως ἔχει. ἀλλ' ἡμεῖς τῇ εὐσεβείᾳ τὸ εἰρημένον προσάξωμεν
 220 δι' ὀλίγης προσθήκης. ἐπειδὴ γὰρ εἴτε λόγος σοφίας εἴτε λόγος γνώσεως εἴτε πίστις εἴτε ἀντίληψις εἴτε κυβέρνησις εἴτε τι ἕτερον ἐν τοῖς σφύζουσιν ἡμᾶς ἀναγέγραπται, ταῦτα πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται, τούτου ἕνεκεν οὐκ ἀποβάλλομεν
 15 τοῦ Εὐνομίου τὸν λόγον, εἰπόντος συνεργεῖν τὸ πνεῦμα τοῖς πιστοῖς πρὸς κατανόησιν καὶ θεωρίαν τῶν παρ' αὐτοῦ διατεταγμένων τοῦ πνεύματος διὰ τὸ πάντα ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ διδάγματα παρ' αὐτοῦ διατετάχθαι. ὕπηχῶν, φησὶν, εὐχομένοις. τούτου τοῦ ῥήτος τὴν διά-
 20 νοιαν μωρὸν ἂν εἴη κατὰ σπουδὴν ἀπελέγχειν, αὐτόθεν πᾶσιν ἐπίσης τοῦ γελοίου τε καὶ ἀνοήτου τῆς λέξεως ταύτης προφαινομένου. τίς γὰρ οὕτω παράφορος καὶ τῆς διανοίας ἑξεστηκώς, ὡς ἀναμεῖναι παρ' ἡμῶν μαθεῖν, ὅτι οὐκ ἔστι κώδων ἢ πίθος διάκενος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οἷόν
 25 τινι πληγῇ τῇ φωνῇ τοῦ εὐχομένου ὕπηχῶν καὶ δονούμενος;
 221 ὁδηγῶν, φησί, πρὸς τὸ συμφέρον. τοῦτο καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁδηγεῖ γὰρ ὥσει πρόβατον τὸν Ἰωσήφ, καὶ ὠδήγησεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ

27 Ps. 79, 2 Sw.

28 Ps. 76, 21 Sw.

VLACTS 1 ἀπολλῶ SV²: ἀποστόλῳ cet. v 2 τῷ et τελειοῦντι VL, immo τὸ πνεῦμα supplevi 3 φησί post ὠρεάν coll. V τοῦτο S 5 φησί om. V 6 verba a τῶν usque ad alt. διατεταγμένων om. VL 7 δὲ post τῶν add. v 8 ὡς: ο. . . L intercudit una littera 9 προσέξομεν v 12—13 πάντα ταῦτα A 14 ἀποβάλλομαι VL 24 κῶδων L post ἅγιον add. ὁδηγεῖ ἡμᾶς V quae verba falso ex p. 385, 1 huc detrusa sunt 25 δονούμενος: διανοούμενος V 27 verba ὁδηγεῖ usque ad 28 Ἰωσήφ καὶ om. V τὸν ante Ἰωσήφ om. L

πνεῦμα τὸ ἀγαθὸν ὁδηγεῖ ἡμᾶς ἐν γῇ εὐθείᾳ. κρατύνων, φησί, πρὸς εὐσεβείαν. Θεοῦ ἔργον ὁ Δαβὶδ εἶναι λέγει τὸ ἐν εὐσεβείᾳ κρατύνειν τὸν ἄνθρωπον. Κραταίωσις γάρ μου καὶ καταφυγή μου εἰ σύ, φησὶν ὁ προφήτης, καὶ Κύριος κραταίωμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ Αὐτὸς δώσει δύναμιν ⁵ καὶ κραταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. οὐκοῦν ταῦτα εἰ κατὰ τὸν 222 568 M. προφητικὸν εἴρηται νοῦν, τῆς θεότητος τοῦ πνεύματος μαρτυρία ἐστίν· εἰ δὲ ἐναντιοῦται τῇ προφητείᾳ, δι' αὐτοῦ τοῦτου κατηγορεῖται ἡ βλασφημία, ὅτι τοῖς ἁγίοις προφηταῖς ἀντιδοξάζει τῷ λόγῳ. εἰτά φησι φωτίζων τὰς ¹⁰ ψυχὰς τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως. ταύτην ὡσαύτως τὴν χάριν πατρὶ τε καὶ υἱῷ καὶ πνεύματι ἁγίῳ ὁ τῆς εὐσεβείας ἀνατίθησι λόγος. ἐκεῖνος γὰρ φωτισμὸς παρὰ τοῦ Δαβὶδ ὀνομάζεται καὶ ἐκεῖθεν τὸ φῶς τῆς γνώσεως τοῖς φωτιζομένοις ἐγγίνεται. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ κάθαρσις τῶν λογισμῶν ἴδιον, ὥς φησιν ὁ λόγος, τῆς τοῦ κυρίου δυνάμεως· τὸ γὰρ ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τὸν καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐποιήσατο. τὸ δὲ ἀπείργειν τοὺς δαίμονας, ὃ τοῦ πνεύματος ἰδὶόν φησιν ὁ Εὐνόμιος, τοῦτο καὶ ὁ μονογενὴς Θεὸς ὁ ²⁰ λέγων τῷ δαίμονι ὅτι Ἐγὼ ἐπιτάσσω σοι, προσμαρτυρεῖ τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος λέγων Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια· ὥστε οὐκ ἔστι καθαιρέσεις τῆς δόξης τοῦ πνεύματος ἢ τῶν δαιμόνων ἀναίσεις, ἀλλὰ σύστασις τῆς θείας αὐτοῦ καὶ ὑπερεχούσης δυνάμεως. ²⁵

Νοσοῦντας, φησί, θεραπεύων, ἄρρωστοῦντας ²²⁴ ἰώμενος, θλιβομένους παρακαλῶν, ὀκλάζοντας ἀνορθῶν, πονοῦντας ἀνακτώμενος. ταῦτα τῶν εὐσεβούντων περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐστὶ τὰ ῥήματα· οὐ

1 Ps. 142, 10 Sw. 3 Ps. 30, 4 5 Ps. 27, 8 et 67, 36
13 Ps. 26, 1 17 Hebr. 1, 3 21 Marc. 9, 25 22 Matth. 12, 28

VLACTS 1 ἀγαθόν: ἄγιον VL 2—3 λέγει εἶναι v 4 μου
post γάρ om. AS 5 τῷ λαῷ αὐτοῦ S 8 εἰ δὲ καὶ T δι' αὐτοῦ:
διὰ (om. αὐτοῦ) VL 11 ὡσαύτως VL, om. ACTS v τὴν om. v
13 ἀνατίθεται T 14 τοῖς om. V 15 δὲ καὶ: δοκεῖ V 16 ὥς
om. L 20 ἐστὶν ante ἴδιον add. V 22 δυνάμει τοῦ et 23 δαιμόνια
in una rasura scripsit V 24 καθαιρέσεις T

- γὰρ ἂν ἄλλῃ τις ἀναθείη τούτων ἐκάστου τὴν ἐνέργειαν
 πλὴν τῷ θεῷ. εἰ τοίνυν ἅπερ οὐδενός ἐστι ποιεῖν ἢ θεοῦ
 μόνου, ταῦτα τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος ἐνεργεῖσθαι δια-
 βεβαιοῦται ἢ αἵρεσις, ἔχομεν ὅπερ ὧν σπουδάζομεν καὶ
 ■ τὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίαν. πῶς παρὰ τοῦ θεοῦ ὁ
 προφήτης ζητεῖ τὴν ἴασιν λέγων Ἐλέησόν με, κύριε, ὅτι
 ἀσθενής εἰμι, ἴασαί με, κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστέα μου;
 225 τῷ θεῷ λέγει ὁ Ἡσαΐας ὅτι Ἡ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴαμα
 αὐτοῖς ἐστίν, καὶ τὴν τῶν πλανωμένων ἐπιστροφὴν θεοῦ
 10 ἔργον εἶναι ἢ προφητεία μαρτύρεται. Ἐπλανήθησαν γάρ,
 φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν ἀνύδρῳ, καὶ ἐπήγαγεν ὅτι Καὶ
 ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν εὐθείαν, τοῦ πορευθῆναι εἰς
 πόλιν κατοικητηρίου· καὶ Ἐν τῷ ἐπιστρέφει κύριον τὴν
 αἰχμαλωσίαν Σιών. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῶν θλιβομένων
 15 παράκλησις εἰς θεὸν ἀναφέρεται, οὕτως εἰπόντος τοῦ Παύ-
 λου Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν.
 226 καὶ ὁ προφήτης ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ φησιν Ἐν θλίψει
 ἐπεκαλέσω με καὶ ἐρυσάμην σε. ἡ δὲ τῶν ὀκλαζόντων
 20 ἀνόρθωσις μυριοτρόπως ὑπὸ τῆς γραφῆς εἰς τὴν τοῦ θεοῦ
 δύναμιν ἀναφέρεται. Ὡσθεις ἀνετράπην τοῦ πεσεῖν, καὶ ὁ
 κύριος ἀντελάβετό μου, καὶ Ὅταν πέσῃ, οὐ καταρραχθήσεται,
 ὅτι κύριος ἀντιστηρίξει χεῖρα αὐτοῦ, καὶ Κύριος ἀνορθοῖ
 καταρραγμένους. ἡ δὲ τῶν πονούντων ἀνάκτησις τῆς τοῦ
 25 θεοῦ φιλανθρωπίας τὴν ὁμολογίαν ἔχει, εἴπερ δ παρὰ τῆς
 προφητείας ἐμάθομεν καὶ οὗτος ἐνόησε, καθὼς ὁ λόγος
 φησὶν ὅτι Ἐθου θλίψεις ἐπὶ τῶν νώτων ἡμῶν, ἐπεβίβασας

6 Ps. 6, 3 Sw. 8 Jes. 26, 19 9 sq. Ps. 106, 4 et 7
 13 Ps. 52, 7 16 II. Cor. 1, 3 18 Ps. 80, 8 21 Ps. 117, 13
 22 sq. Ps. 36, 24 23 Ps. 145, 8 27 Ps. 65, 11—12

VLACTS 2—3 μόνου θεοῦ T 6 ζητεῖ: αἰτεῖ L 11—12 καὶ
 ante ὠδήγησεν om. VL add. postea L² ὠδήγησεν ὁ θεὸς τὴν αἰχμα-
 λωσίαν ἰακῶβ εἰς ὁδὸν et sq. V nescio unde inculcavit 15 πρὸς V
 19 ἐπεκαλέσω με (post με litt. eras. L): ἐπικαλέσομαι v ἐρυσάμην
 TS ἐρυσάμην VLAC: εὐρησάμην v 20 θεοῦ: κυρίου S v 22 κατα-
 ραχθήσεται A 23 ὁ ante κύριος add. V 24 καταρραγμένους V
 26 οὕτως V

ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναφυχήν.

Μέχρι μὲν οὖν τούτου διὰ τῆς τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίας 227 569 M. ἀποδείκνυνται τὸ μεγαλεῖον τοῦ πνεύματος· ἐν δὲ τοῖς ἑφε-
ξῆς πάλιν τῷ αἵρετικῷ βορβόρῳ τὸ καθαρὸν τῆς εὐσεβείας 5
καταμολύνεται. φησὶ γάρ περὶ τοῦ πνεύματος ὅτι τοῖς
ἀγωνιζομένοις ὑποφωνεῖ, τοῦτο δὲ τῆς ἐσχάτης
ἀνοίας τε καὶ ἀσεβείας τὴν κατηγορίαν ἔχει. ἐν γὰρ τοῖς
σταδίοις οἱ μὲν ἀγνοουμένοις τοῖς μέλλουσι τὴν ἀθλητικὴν
ἰσχὺν ἐπιδείκνυσθαι, οἱ δὲ τῇ δυνάμει καὶ τῇ τέχνῃ τῶν 10
ἄλλων προέχοντες ὑπὲρ τῆς νίκης ἀθλοῦσι, πρὸς τοὺς κατ'
ἀλλήλων ἀγῶνας ἀποδύμενοι, οἱ δὲ λοιποὶ ταῖς εὐνοίαις
πρὸς τοὺς ἀγωνιστὰς μεριζόμενοι, ὅπως ἂν ἔχωσιν ἕκαστος
περὶ τινὰ τῶν ἀθλητῶν σπουδῆς τε καὶ διαθέσεως, ἐν τῷ
καιρῷ τῆς συμπλοκῆς ὑποφωνοῦσιν ἢ τὸ προῖδεῖν τὴν λα- 15
βὴν ἢ τὸ μνησθῆναι παλαίσματος ἢ τὸ φυλάξαι διὰ τῆς
τέχνης ἑαυτὸν ἀκατάπτωτον. εἰς τίνα τοίνυν τάξιν τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον καθίστησιν ὁ Εὐνόμιος, ἐκ τῶν εἰρημένων
κατανοήσατε. ἐν γὰρ τοῖς σταδίοις τῶν μὲν ἀγνοουμένων 228
τῶν, τῶν δὲ κρινόντων τὴν νόμιμον ἀθλήσιν, τῶν δὲ ἀγω- 20
νιζομένων, τῶν δὲ τοῖς ἀγωνιζομένοις ὑποφωνούντων, οἵτινες
ὁμολογοῦνται πολὺ τῶν ἀθλοῦντων εἶναι καταδεέστεροι, ὥς
ἓνα τῶν ἐκ τοῦ δήμου θεωμένων ἢ τινὰ τῶν τοῖς ἀθλη-
ταῖς ὑπηρετουμένων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁρᾷ ὁ Εὐνόμιος,
ὃ μῆτε ἀγνοουθετεῖ μῆτε κρίνει τὴν νίκην μῆτε πρὸς τὸν 25
ἀντίπαλον ἀγωνίζεται, ἀλλὰ δι' ὑποφωνήσεως συνεργεῖ μὲν
πρὸς τὴν νίκην οὐδέν (οὔτε γὰρ συναγωνίζεται οὔτε τὴν
πρὸς αὐτὸ τοῦτο δυνάμιν ἐμποιεῖ), βούλεται δὲ μόνον μὴ

VLACTS 2 εἰς om. A	3 οὖν om. A	τούτου ante μὲν οὖν
coll. VL 4—5 ἐξῆς V	5 πάλιν om. V	6 verba περὶ usque
ad ὅτι om. V	7 δὲ om. V	8 τε om. V
		τὴν κατηγορίαν ἔχει:
καὶ κατηγορίας ἐστὶν V	10 ἰσχὺν: ὁδὸν V	13 ἀγωνιστὰς: ἀγῶνας
CT μεριζομένης V	σχῶσιν CTS v	15 καὶ post ἢ add. v
15—16 λαβὴν: βλάβην LCTS v	19 ἐνοήσατε V	νοήσατε L
in κρινόντων in lac. om. L	21 τοῖς om. L	ἀγωνιζομένους L
22 ὁμολογοῦσιν L	23 τοῖς om. A	25 ὁ: καὶ L
26 verba ab		
ἀλλὰ usque ad 27 συναγωνίζεται om. A (in marg. inf. suppl.)	27 τὴν	
alt. om. CT		

- δεύτερον δειχθῆναι τῶν ἀντιπάλων τὸν παρ' αὐτοῦ σπου-
 229 δαζόμενον. καὶ Παῦλος μὲν ἀγωνίζεται πρὸς τὰς ἀρχάς,
 πρὸς τὰς ἐξουσίας καὶ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ
 σκότους καὶ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς
 5 ἐπουρανίοις· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς δυνάμεως οὐκ ἐνισχύει τοὺς
 ἀθλητάς οὐδὲ διανέμει τοῖς ἀθληταῖς τὰ χαρίσματα, διαι-
 ροῦν ἰδίᾳ ἐκάστω καθὼς βούλεται, ἀλλὰ μέχρι τοῦ ὑπο-
 φωνεῖν τοῖς συμπλεκομένοις τὴν δύναμιν ἔχει.
- 230 Πάλιν φησὶ δειλανδροῦντας θρασύνων. ἀλλ'
 10 οὗτος μὲν ἀκολουθεῖ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον τῇ προλα-
 βούσῃ κατὰ τοῦ πνεύματος βλασφημίᾳ, φανεροὶ δὲ καὶ διὰ
 τοῦ ἐχθροῦ στόματος ἑαυτὴν ἡ ἀλήθεια. οὐδενὸς γάρ
 ἐστὶν ἐτέρου θάρσος ἐμποιεῖν τοῖς δειλαιομένοις ἢ θεοῦ
 μόνου, λέγοντος τῷ δειλιῶντι Μὴ φοβοῦ, μετὰ σοῦ γάρ εἰμι,
 15 μηδὲν εὐλαβοῦ, ὥς φησιν ὁ προφήτης· Ἐὰν γὰρ πορευθῶ
 ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ
 μετ' ἐμοῦ εἶ. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης πρὸς τοὺς δει-
 λιῶντάς φησι Μὴ ταρασσέσθω ἡ καρδία ὑμῶν μηδὲ δει-
 λιάτω, καὶ Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι; καὶ Θαρσεῖτε, ἐγὼ
 20 εἰμι, μὴ φοβεῖσθε, καὶ Θαρσεῖτε πάλιν, ἐγὼ νενίκηκα τὸν
 κόσμον. οὐκοῦν καὶ ἄκοντος τοῦ Εὐνομίου δι' αὐτῆς τῆς
 231 πολεμίας φωνῆς δείκνυσιν ἑαυτὴν ἡ ἀλήθεια. συμφωνεῖ δὲ
 καὶ ὁ ἐφεξῆς τῷ προάγοντι λόγος. ἀπάντων, φησί, κη-
 δόμενος καὶ πᾶσαν φροντίδα καὶ πρόνοιαν
 25 εἰσφερόμενος. μόνου γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς τοῦ θεοῦ
 572 M. τὸ κήδεσθαι καὶ φροντίζειν ἀπάντων, οὕτως εἰπόντος τοῦ
 μεγάλου Δαβὶδ Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης, κύριος
 232 φροντιεῖ μου. εἰ δὲ τὸ λειπόμενον ἄνευ διανοίας ἐν ψόφῳ

2 Eph. 6, 12

14 Jer. 26, 28

15 Ps. 22, 4 Sw.

18 Joh. 14, 1

19 Matth. 8, 26

Matth. 14, 27 Marc. 6, 50

20 Joh. 16, 33

27 Ps. 39, 18 Sw.

VLACTS 7 ἰδίᾳ sscr. T

9 πάλιν φησὶ om. V

θαρσύνων A

θαρσύνῃ L

10 κατὰ om. C

11 καὶ om. L

13 ἐμποιεῖν:

ἐμπαντί L

13—14 μόνου θεοῦ A

18 ὑμῶν ἡ καρδία A

19 καὶ

ante θαρσεῖτε om. CT

20 φοβήσθε V

πάλιν om. V

πάλιν θαρ-

σεῖτε S v

22 ἀλήθεια: εὐσέβεια VLS v

25 τοῦ ante θεοῦ om.

ACTS

27 δὲ om. S v

28 ἄνευ eu in lac. om. L

διακένων ῥημάτων διακεκρότηται, μηδεις αἰτιάσθω, ὁρῶν
 αὐτὸν ἐν τοῖς πλείοσι πάσης ἔμφορος διανοίας ἄτονόν τε
 καὶ ἀπαίδευτον· τί γὰρ νοῶν φησιν εἰς προσαγωγὴν
 τῶν εὐνουστέρων καὶ φυλακὴν τῶν πιστοτέρων,
 οὔτ' ἂν αὐτὸς εἴποι οὔτε οἱ τὰ ἐκείνου ἀνοήτως θαυμά-
 ζοντες.

VLACTS 1 διακένων AS: διὰ κενῶν CT v διακένω VL 2 ἐμ-
 φρόνως S 5 post θαυμάζοντες add. τέλος τοῦ β' λόγου V ἐν χριστῷ
 ἰησοῦ ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν add.
 LCTS v (τῶν αἰώνων om. CT) cum liber peroratione egeat, in fine
 mutilum existimo

GOTTINGAE OFFICINA ACADEMICA DIETERICHLANA TYPIS EXPRESSIT

2028⁴

46087
46087

BR
65
G7
1921
v.2

46087

Gregorius, Saint
~~Gregorii Nysseni~~ Opera.

DATE	ISSUED TO

Gregorius...
~~Gregorii. Opera...~~
v.2

THEOLOGY LIBRARY
SCHOOL OF THEOLOGY AT CLAREMONT
CLAREMONT, CALIFORNIA

PRINTED IN U.S.A.

